ספרי מוסר · אחרונים

ראה מעשה

רבי רפאל אוחנא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראה מעשה

רבי רפאל אוחנא

מקור הטקסט: ויקיטקסט · רישיון: CC BY-SA 3.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראה-מעשה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

הסכמת הרבנים 5
ברכת הודאה 6
הקדמת המחבר 8
ברכה ותודה 20
הקדמת המוציא לאור 20
שיר לכבוד המדפיס 23
סימן א 23
סימן ב 31
סימן ג 46
סימן ד 50
סימן ה 54
סימן ו 57
סימן ז 63
סימן ח 66
סימן ט 77
סימן י 85
סימן י"א 94
סימן י"ב 96
סימן י"ג 101
סימן י"ד 117
סימן ט"ו 128
סימן ט"ז 140
סימן י"ז 152
סימן י"ח 170
סימן י"ט 186
סימן כ 193
סימן כ"א 210
סימן כ"ב 214
סימן כ"ג 219
סימן כ"ד 221
סימן כ"ה 224

סימן כ"ו 244
לוח המפתחות 249

זה ספר, הנותן אמרי שפר, חידושים נאים, עפ"י הקדמות ומעשים נאים ונפלאים, כאשר עיני הקורא תחזינה:

ופורש ה'ן להם, בדברים המושכים לבו של אדם, אחד חכם ואחד תם, שניהם רצים לשמוע ספורי מעשה הצדיקים, הלא המה מגן וצנה, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה המלמד לאדם דעת, ויראת ה' חכמה ומוסר כרוכים זה בזה, אחר מעשה אמרן שומעים לו, ודברים היוצאים מן הלב, נכנסים ללב, ותבאנה אל קרבנה:

גם זו לטובה, אות לערוך שלח'ן במדב'ר, דינים השייכים לכל פרק כאשר ציוה המוציא לאור, אף הוא רא"ה מעשה ונזכר הלכה, לסדר לו בסדר המערכה, ולעשות רצונו חפצתי כי חפץ חסד הוא, חסדאה איהו וחסדאין מלוהי, עצה טובה קמ"ל, יפה אמר חנ'ן עצה הגונה:

מי חכם וישמור אלה, תלמוד שמביא לידי מעש'ה, וגדול המעש'ה שיוצא ממנו מוסר השכל ותועלת ממושכה, ותשם בסו'ף חק ומשפט ותצא דינ'א:

בטחתי בחסד אלקים, שימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, ובעיני הדרשנים, לדרוש ממנו מדי שבת בשבתו, לקהל עדתו. מצוה בעידנא:

הלא כה דברי איש צעיר, המחבר, רב זעירא קטינא. **רפאל אוחנא** ס"ט.

נדפס פעה"ק **ירושלם** תובב"א

שנת שמחה **וששו**"ן ליא'ודים לפ"ק

בדפוס **הרי**"ן **לעווי** ושותפיו הי"ו

בהשתדלות החה"ש ח"ר **שמואל אעלוף** ס"ט

הסכמת הרבנים

הדיינים, המצויינים, ממלכת כהנים, היושבים ראשונה, לראש פנה, בעיר תהלה, **מקנאסא** יע"א. ישמרם השומר אמת לעולם, ולא יטה לארץ מנלם, כיר"א:

רא"ה ראינו, שמח לבינו, ויגל כבודינו, שלשה ספרים נפתחים, בציצים ופרחים, והמה בכתובים, ממזבח הדפוס יצאו נצבים, אך בחלקות ישית למו, פזר נתן ותבע ומכר, והגיע לידינו, שש לבנו, ותעלזנה כליותינו, כי חד מינן דסליק להתם כמהר"ר **רפאל אוחנא** הי"ו, איש ממנו הגדיל ועשה פרי מפירות גינוסר, חבר ופתח ומסר לרבים ספר **יסוד מערבי** השייך לימי השובבים, את אשר ישנו פה עמנו. גם את השני בשבח המגיע, על ארץ **טובת מראה** עיה"ק טבת"ו שטובה ראייתה לשכון כבוד בארצינו. גם את השלישי הגדיל לעשות טובה עמנו ועם כל ישראל אחינו בס' **מראה הילדים** תועלת כפולה

ומכופלת בגורלות וסגולות ולחשים ותועלות לילדי בני ישראל, רפא ירפא. יצאו לאור עולם, צהבו פנינו, והאירו לעבר פנינו.
ולעת עתה, רוצה להוציא לאור גם הנהר הרביעי הוא פרת, ספר **ראה מעשה**, שהוא רפואת הנפש בדברים המושכים את הלב, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, וגם חכמה ומוסר בתוכחות על עון שאדם דש על עקביו, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, מעט צרי ומעט דבש ונופת צופים. ונזכר הלכה, מעט דינים השייכים לאותו פרק ולאותו מעשה, שזרן וקשרן כאחד, מעשה ידי אומן, בקשר אמיץ. והחוט המשולש לא במהרה ינתק.
ודבריו חיים וקיימים ואינם צריכים חזוק והסכמה, לחפשי ישלחנו, לפני גדולים ינחנו, כי אם בזאת, לבל יקרב איש זר להשיג גבולו ולהדפיסו בלתי רשותו, ודבר זה כתוב בתורה, ארור משיג גבול רעהו, ושנוי ומשולש בכתובים, אל תסג גבול עולם, מלבד חק השררה יר"ה שלא יוכלו להכנס בגבולו ולהדפיסו, בין בארש טהורה לשון עברי, ובין בלשון הגרי, עד משך יו"ד שנים מיום אשר יצא כנגה שביב אורו. ומובטחנו באחינו אנשי גאולתינו שבארץ ושבחוצה לארץ שלא יעברו חק השווה, ולא יפרו ברית התורה, ושומע לנו ישכון בטח, ושאנן מפחד רעה, ועליהם תבוא ברכת טוב.
כה דברי החותמים פה עיר תהלה **מקנאסא** יע"א, לכבוד התורה ולכבוד הרב המחבר הי"ו, בסדר זאת חוקת התורה, כאן מה נמלצו לחכי **אמרת**"ך לפ"ק ברב עז ושלום:
הצעיר **שמואל טולידאנו** ס"ט
הצעיר **שלמה ברדוגו** ס"ט
הצעיר **שלמה בן שטרית** ס"ט

ברכת הודאה

שאלוני רעיוני, אם צריך לברך שהחיינו בגמר כתיבת חיבור הספר, ובפרט אם נגמר ההדפסה, דאז לסברת הרא"ש יו"ד סי' ע"ר דבזמן הזה הו"ל ככתיבת הס"ת.
ובינותי בספרים, ובספר נאמן שמואל בס' בירך יצחק בהקדמה דצריך לברך, ושוב ראיתי בשערי תשובה או"ח סי' רכ"ג משם ספר מור וקציעה דצריך לברך שהחיינו, והרב מחזיק ברכה כתב שיברך בלי שם ומלכות, ומ"מ צריך לשבח לה' שזיכהו לכך, כמ"ש בס' בינה לעתים דרוש ב' יעו"ש:
הנה, על ענין ברכת שהחיינו שאין לברך בשם ומלכות, אפשר הטעם הוא, הגם שדוד המלך ע"ה בספר תהילים כתב והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, עכ"ז,

לא דמי לפרי חדש של האילן המתחדש משנה לשנה או פעמיים בשנה למרבה, אבל חידושי תורה הבא ליטהר מסייעין אותו לחדש מדי יום ביומו ומדי שבת בשבתו כנודע, ואין לו זמן קבוע, ולכך אין לברך שהחיינו.

אבל ברכת הטוב והמטיב למה לא יברך, שהקב"ה קבע לו טובה, מצוה קבועה לדורות, ומטובו מטיב לבריות הלומדים בחיבורו.

ואפשר, הטעם הוא כמ"ש ז"ל, ופסקו מרן שו"ע סי' רכ"ב, ומי שמת לו אביו והניח לו ירושה, אם אין לו אחים אינו מברך הטוב והמטיב כ"א שהחיינו, ואם יש לו אחים מברך הטוב והמטיב, הואיל ויש לו שותפין באותה טובה. וכן אם קנה כלים חדשים לו לבדו ולאנשי ביתו לבדם, אינו מברך הטוב והמטיב על שלו, הואיל ואין שותף באותה טובה. וכן פסק מרן בסי' רכ"א, אם היה עצירת גשמים וירדו, אם יש לו שדה בשותפות יברך הטוב והמטיב, ואם לאו יברך שהחיינו, הגם שיש שדות לאחרים סמוכים לו ויש טובה לו ולאחרים, עכ"ז לא יברך, דבעינן שותפות באותה שדה.

ועי' בס' ברכת ישראל הנדפס מחדש בסי' ז', שהביא בידן מה שנסתפק הרב מגן אברהם, דאם יש אורח אצל הבעה"ב אם יברך הטוב והמטיב, כי צריכים דוקא שיהיו שותפים באותו היין, והאורח אינו שותף בו וכו', יעו"ש. וגם יש פלוגתא אם האורח יברך הטוב והמטיב או הבעה"ב, ובבה"ט כתב, ראיתי נוהגים בפני גדולי הדור לברך האורח הטוב והמטיב, דהוי כאלו נותן לו היין במתנה. וכדי לצאת מספק, כשנותן הבעה"ב לאורח יש לומר האורח לבעה"ב או בעה"ב לאורח [לברך], ובזה שנותן לו לברך יהיה המחצית היין שלו ואז יכול לברך הטוב והמטיב לכ"ע, עכ"ל.

וממילא רווחא מילתא לגבי דידן, הואיל והקב"ה קבע לו טובה לחדש בטובו תורה דיליה, הואיל ואין לו שותף באותו טובה, לא יברך הטוב והמטיב.

והרב בינה לעתים בסוף דרוש ב' בירך בתוך קהל ועדה ברוך הגומל חייבים טובות אשר גמלני כל טוב. והטעם שלא בירך בשם ומלכות, נ"ל, משום דרז"ל אמרו ארבעה צריכים להודות, סימנם חיי"ם, ומברכים ברכת הגומל. י"א ארבעה לאו דוקא, וי"א שאין מברכים הגומל אלא הני ארבעה דוקא. וטוב לברך בלי הזכרת שם ומלכות. והגם שכתבו ז"ל והעיקר כסברא הראשונה והני ארבעה לאו דוקא, דה"ה מי שנעשה לו נס וכו' וניצול, עכ"ז גן לחוד ועדן לחוד, והדפסת הספר לא דמי למי שהיה בצרה וניצול -

רק דוקא עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית, אשר עד כה עזרנו בהרפסת ארבעה ספרים שיצאו לאורה, הלא המה:

ספר **יסוד מערבי**,

וספר **טובת מראה**,
וספר **מראה הילדים**,
וספר **ראה מעשה**,
מלבד קונטריס **נזכר הלכה**.
לך אלקא אבהתי מהודא ומשבח אנא קודמך, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ונותן הודאה על חלקי בפרד"ס תורתך הק' והתמימה, כן תעזרני לסיים בכי טוב הדפסת ספר **פרשת ראה** על התורה, וספר **זכות מראה** דרושים, וספר **אור המערכה**, ושאר הכתיבות. ויהיו דבריהם אמרי נועם וכל נתיבותיה שלום, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים חיים ובעיני הרבנים והלומדים, ויצא מהם תועלת המועיל בעוה"ז ובעוה"ב עולם שכולו טוב, וישלח לי רפואה שלמה ברמ"ח אברי ושס"ה גידי, כמש"ה רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך, אל נא רפא נא לי על יד המלאך **רפאל**.

הקדמת המחבר

בעה"י

הקדמת המחבר

ראה זה מצאתי ראיתי, להרב מופת הדור כמהר"ר **חיים פלאג'י** ז"ל, בהקדמת ספריו הקדושים, שהוא מביא הפסוק או המאמר אשר ממנו לוקח שם הספר ההוא ומבארו. לכן גם אנכי ראה, מתלמד לעשות כמעשהו, והבאתי מאמר רז"ל סנהדרין דף פ"ב ע"א, על פסוק וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, מה ראה, אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה, יעו"ש:
והנה שמעתי מלתא חדתא מפומיה דרב כמהר"ר **אהרן בכר אלחדיף** הי"ו, הוא היה אומר משם רבני אשכנז, כי הרואה הזיווג בשעת מעשה הוא משכח תלמודו, ופנחס היינו רבותיה, אע"ג שראה המעשה, עם כל זה נזכר הלכה. והגם שפירוש זה לא יבוא בענין הילל במס' פסחים דף ס"ו ע"א, כי מאמר זה לא נאמר כי אם שני פעמים בתלמוד דידן כנודע, אעפ"י כן הוא כפתור ופרח:
ואולם הקדמה הנז' אשר הביא, היא חידוש גדול בעיני, כי ענין השכחה לא נאמר כי אם בשלהי הוריות דף י"ג ע"ב, ולא נסמן במקום אחר, חמשה דברים משכחין הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר, וממה שאוכל חתול, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גב זו, וי"א אף המניח כליו תחת מראשותיו. חמשה דברים יפים לתלמוד, האוכל פת חטים [פחמים], והאוכל ביצה

מגולגלת בלי מלח, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה. וי"א, אף הטובל אצבעו במלח ואוכל. עשרה דברים קשים ללימוד, העובר תחת אפסר הגמל, וכ"ש תחת גמל עצמו, והעובר בין שני גמלים, והעובר בין שתי נשים, והאשה העוברת בין שני אנשים, והעובר מתחת ריח רע של נבילה, והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים מ' יום, והאוכל פת שלא בשל כל צרכו, והאוכל בשר מזוהמא ליסטרון, והשותה מאמת המים העוברת בבית הקברות, והמסתכל בפני המת. וי"א אף הקורא כתב שע"ג הקבר, עכ"ל. ולא נזכר שם ענין ראיית מעשה הזיווג כלל. ואמרתי אצא חפשי בספרים הנמצאים באמתחתי. ומדי עברי, מצאתי ראיתי להשל"ה הק' במס' שבועות שכתב תחילת הברייתא הנז', חמשה דברים משכחין את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול והאוכל לב בהמה. ומהר"ם ז"ל היה מונע עצמו אפילו מלב העוף. ובתשב"ץ סי' תקצ"א, כתב דהרגיל בזתים וכו', וחמשה דברים מיישבין את התלמוד וכו', ועשרה דברים קשים לתלמוד וכו' יעו"ש. והוא פלא בעיני דאיך לא זכר שר את כל אלו הדברים הנאמרים באמת משמא דגמרא דהוריות הנז' שהם סמוכים אהדדי שם בסוף הוריות שהביא בראשונה. ולא מצינו בדברי התשב"ץ הנז' שום חידוש יותר מדברי רז"ל בהוריות. ואדמקיף אדרי בתראי, ליעול בהך דהוריות, משם בעלים הראשונים.

גם את זה ראה ראיתי בספר נגיד ומצוה דף מ"א ע"א שכתב, וז"ל: גם היה אומר מורי, שצריך לשמור מאד מלאכול שום לב בהמה חיה ועוף, מפני שרוח הבהמות שורה בהם, ואם האדם יאכל אותם, יתדבק בו אותו הרוח, וגורם לו טפשות ושכחה. וגם כי לפעמים אם יתגלגל איזה רוח לאותה הבהמה חיה או עוף, יתדבק בו, כי נודע כי משכן הרוח הוא בלב יעו"ש [ולפי זה לא ידעתי למה בני אדם נזהרים גם ממוח וכבד ונתון בהם סימן מל"ך].

גם שם בח"ב דף ח' ע"א כתב, וז"ל: בענין מה שאמרו בגמ' כי הקורא כתב שע"ג הקבר משכח, היה אומר מורי שלא אמרו אלא בכתב בולטת ולא שוקעת, עכ"ל.

גם את זה מצאתי ראיתי להרב ז"ל שם שכתב וז"ל, גם היה אומר מורי בעניין הדברים המשכחין כגון זיתים וכיוצא בהם, כי אין זה אלא בעמי הארץ, אבל האוכלים בכוונה גדולה כנודע, מוסיפין בו זכירה, אחר שהוא מעלה אותם ומתקן אותם, עכ"ל.

וכפי זה, הגם אם נאמר שהקדמה הנז"ל יש לה שורש מדברי רז"ל, עם כל זה יתיישב לנו איך פנחס סמך על הנס, וראה מעשה שהוא מדברים המשכחין.

עד זאת היתה יתירה, שיש בה איסור גמור להסתכל אפי' בחיה ועוף בשעה שנזקקים זה לזה, שדבר זה גורם לבוא לידי קרי, וכמ"ש ז"ל והפוסקים, וכמ"ש בספרי הקטן יסוד מערבי סימן ח' דף ח' ע"א, אשר שם הקשיתי לשאול על יעקב אע"ה, שאמר לו המלאך 'שא נא עיניך וראה כל העתודים העולים על הצאן, ואשא עיני ואראה בחלום כל העתודים' וכו'. ואיך יסמוך על הנס, ולא יפחד מראות ברע טומאת קרי שהיה נשמר ממנו פ"ד, שנים והלא אסור להסתכל:

והנה שם תירצתי על יעקב אע"ה, הואיל והיה רועה ורגיל באותה עבודה, זו היא מלאכתו ולא יבוא לידי הרהור, וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה, שכתב, וז"ל: אבל מרביעי בהמה, מותר להכניס כמכחול בשפופרת, מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרהור, יעו"ש. אי נמי, מרוב חסידותו דמיין באפיה כי קאקי חיורי, וכמ"ש רב גידל בשערי טבילה, כמ"ש בברכות, יעו"ש.

וגם פה נוכל לומר על פנחס בן אלעזר, הואיל והוא עסוק במלאכתו לכוין הרומח בתוך זכרות ונקבות של זמרי וכזבי, כמ"ש ז"ל שם בסנהדרין, וגם מלאכתו קנאי בן קנאי להציל את ישראל ויסר מעליהם רק את המות הזה, ומצוה בעידנא דעסיק בה אגוני מגנה ואצולי מצלא מטומאת הקרי, אף הוא היה מתכוין לטובה, וכונתו לשם שמים, לשבר את הקליפה ולהעלות ניצוצי הקדושה מתוך הקליפה הקשה. וכבר אמרנו לעיל משם האר"י ז"ל שהדברים המשכחים לא יוזהר בהם כ"א עם הארץ, אבל המכוונים אדרבא עושים עלוי, יאכלו ענוים וישבעו כנז"ל.

אלא מעתה, יפה נדרשת הדרשה הנז', 'וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', שהיה דור שלישי לקדושים אשר בארץ המה, והמורם מהם כיוצא בהם, לכוין להוציא לאור ניצוצי הקדושה מתוך הקליפה, וברית אבות לבנים תזכור, שהגם שראה מעשה, אעפי"כ נזכר הלכה ולא חש על השכחה, וכמ"ש האר"י ז"ל בענין הזיתים, ודו"ק.

ובדרך הילוכי בדרך הזה, מצאתי ראיתי בס' לקט שמואל בחידושיו על התורה סדר פנחס, שכתב, וז"ל: כתב רש"י, 'ראו בן פוטה', ברוב תיקוני שבת נדפס 'פות"ה' וטעות הוא, וצ"ל בטי"ת, או ברי"ש, דהיינו 'פורה', כי שנים אלו הם שרי השכחה, ופנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, ואילו לא ראה היה שוכח, לגלגו עליו, כך שמעתי. עכ"ל.

והואיל ואתא לידן, נימא ביה מלתא שהייתי אומר בימי חרפי, כי הנה ידוע מ"ש בסידורים, כי השבעת פורה שר השכחה הוא בשם ארמימ"ס וכו', וכתבתי בספרי הקטן טובת מראה, שאם נאמר שר השכחה הוא 'פוטה', יבוא על נכון הטעם, שאינו דומה

לשונה פרקו מאה לשונה פרקו מאה ואחד, ופוט"ה היא גימטריא מאה, וכשהוא למעלה מחשבון פוט"ה בא לידי זכירה, יעו"ש.
והנה, לפי דברי הרב ילקוט שמואל הנז"ל, דשנים אלו פוט"ה ופור"ה שרי השכחה, א"כ צריך השבעה הנזכרת ג' פעמים. פעם בשם פוט"ה, ופעם בשם פור"ה, או נצרפם יחד ויהיה דין פרוט'ה כדין מאה ובכלל מאתיים מנ'ה.
ואפשר שע"ז אמרו ז"ל משם המקובלים, שיש קליפה אחת שמה פרוט"ה, והיא יושבת בכיס מעות האדם וקופצת ידו מעשות צדקה, ולכן אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, כי הגאולה תלויה בנתינת הצדקה, כמש"ה דעשו צדקה כי קרובה ישועתי, עיין הדברים בשורשם:
ועפ"י דברינו אלה, אפשר שהקליפה הנז', היא עצמה שר השכחה אשר משכחו גודל מצות הצדקה שהיא מקרבת את הגאולה, וע"י שתכלה מן הכיס איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, ואיש כי ימוך ומצא מחזיק בידו כראוי, ויהיו כל ישראל חברים אחד באחד יחדיו ידובקו נפש בנפש, ויבוא הגואל בעזרת האל:
וזה רמזתי בספרי הקטן 'פרשת ראה' סדר כי תצא, על פסוק 'זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' לא תשכח', ודרשו רז"ל זכור בפה ואל תשכח בלב, ואולם אנו בושנו במעשנו שאנחנו זוכרים בפה כל העשרה זכירות, ואחר רגעים שולטים עלינו שרי השכחה הנז' ומביאים אותנו לידי שכחה, ולכן דיבר לנו האיש מרע"ה, זכור בפה, וטעמא טעים זקף גדול, כי לעתיד תהיה לנו זכירה גדולה בפה ובלב בביאת משיחנו. וזהו תשלום הפסוק, 'כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים', ומתי יהיה זה, הוא בזמן ש'לא תשכח', ר"ל כאשר תכלה פרוט"ה, הם שרי השכחה ולא תשכח, אזי באותו זמן ימחה זכר עמלק ויהי ה' שלם והכסא שלם והיתה לה' המלוכה:
אלא מעתה, נתנה ראש ונשובה ליתן טעם לשבח אשר קראתי לי שם הספר הנז' בשם 'ראה מעשה', יען וביען כי בדורות הראשונים היו מוכיחים את העם בדברים המכניעים את הלב ובתוכחות על עון בדברים המאררים, ועונשים קשים ומרים, ועם כל זה למוכיחים ינעם, וכאשר המוכיח מאריך טרח'א ונלאו השומעים, אזי אומר להם המוכיח איזה דבר תמוה, או איזה דבר מתוק לעוררם משנתם.
הא למה זה דומה, לחולה שאוכל רפואה והיא מרה, אזי ממתק פיו בדבר מתוק להעביר הקיוהא או המרירות. כן בחולי הנפש, מודיעים המוכיחים לעם עונשי גיהנם וצער חיבוט הקבר והגלגול וכיוצא, ולבסוף ממתקים את הבשר בדברי שבח המגיע למקיים את המצות.

ואעפ"י שאין ראיה לדבר, זכר לדבר מצינו במדרש רבה, שרבי עקיבא היה דורש בצבור, וראה שהצבור מתנמנמין, בקש לעוררם, אמר להם, "מה ראתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינות, אלא תבא אסתר בת בתה של שרה שחיתה קכ"ז שנים ותמלוך על קכ"ז מדינות", יעו"ש. בדרשותי הארכתי בזה:

והן עתה בזמנינו זה, כאשר המוכיח לצבור יתחיל לדבר בתוכחות על עון, אזי כל הבא אל האהל לבית הכנסת זה, תמה יקרא, וחוזר לאחוריו ומתפלל בבית הכנסת אחר תפילת המנחה, ומקיים משפט כתוב 'מסיר אזנו' וכו', אזי גם המוכיח בזמן הזה מתחכם להביא דברים מתוקים ותוכם רצוף מוסר השכל כמסמרות נטועים.

ודבר זה נלמד מרופאי הזמן הזה, אשר ראו כי מתחילה היה צריך לרפאת החולה בדברים מרים כלענה, ואזי בורא עולם ה' עושה חסד עם בריותיו נתן רשות לרופא לרפאת, מבטל מעל החולה היסורין שהיו גזורים לו מן השמים, ומרירות הרפואה היא במקום מרירות יסוריו.

והנה במשך הזמן הרופאים ראו כן תמהו, אשר הם יודעים רפואת החולה ההוא היא צרי [תרייק'], או קינ'ה מבעי ליה, ואיך לא הועיל ולא הזיע ברפואת התרייאק שהוא הצרי הגדול, או הקינ'ה אשר היא רפואה לרוב החולאים?

אזי חוקרים ודורשים או רואים למעלה מראשותיו של חולה הקנקן עדיין כמות שהוא מלא על כל גדותיו, וכועס על החולה ועל הקרובים אליו, איך הוא טורח לריק ולבהלה, ואיך החולה לא חש על עצמו. אזי הוא ענה, כי כאשר שתה ממנו כוס ראשון, קצה נפשו ולא יכול להתאפק זאת המרירות, ולב יודע מרת נפשו. וכאשר ידע זה הרופא, אזי מפחידו הרופא שאפשר ימות מאותו חולי, וגם לא יבוא אליו פעם אחרת לריק ולבהלה. ואזי מחלה את פני הרופא ומקבל עליו לשתות, מכאן ולהבא חושבנא טבא.

ונותן לו פעם אחרת סממנים ורפואות, קנקן חדש מלא ישן. וכאשר החולה מכריח על עצמו ושותה ממנו כוס ראשון ושני וחצי כוס שלישי, ומשליך השאר בבית הכסא של כבוד, כדי שלא יראה הרופא שעדיין לא שתה:

כאשר נלאו הרופאים וראו שכן יקרה להם כמה פעמים, ונקראו רופאי אליל כולם, אזי התחכמו לבשל אותם הרפואות, ולוקחים כחם וזיעתם, ונותנים לחולה שיעור ג' כוסות טפה אחת מכל מין ומין, ואומרים לחולה שישתה כף אחת קטנה בכל שעה, וטפה אחת לא יפסיד.

והנה אף לזאת יחרד לבם ויתר ממקומו, כי ראו כי לא כל אדם סובל טעמי הרפואות, הן מצר מרירותם ונפשו של אדם קצה בהן, והן מצד יצר סמוך מסיתו שלא לשתות כדי

להעבירו על פסוק' ונשמרתם מאד לנפשותיכם', הואיל והחולה פטור מהתפלה ומן התפילין, ואנוס רחמנא פטרי', אזי רוצה להעבירו על אחת ממצות ה' זאת הנשארת בידו, ומשליך הרפואה אפילו מתוך פיו.

על כן נתוועדו כל הרופאים, ונתחכמו לעשות כמו ביצים קטנים של מיני מתיקה, ותוכם רצוף רפואות שנפשו של אדם קצה בהן, כמו שמן קיק, או דברים מרים כמו קינא וכיוצא, ויהיה בפי החולה מתוק מדבש, והרפואות יורדים חדרי בטן ומתרפא כנודע:

ולכן גם החכמים רופאי הנפש בזמן הזה, נתלמדו החכמה הזאת לעשות כמעשיהם, מוכיחים לעם בדברי חכמה ומוסר ותוכחת מגולה, עפ"י משל ומליצה, ועפ"י מעשה הצדיקים הנאמרים באמת בספרי רז"ל:

ואפשר שזה רמז ירמיה הנביא שהיה תמה באומרו 'הצרי אין בגלעד'. ואם תאמר, הגם שיש צרי בגלעד עם כל זה לא ישתו משום שהוא דבר מר. לכן חזר ואמר, 'אם רופא אין שם', הלא הרופא מתחכם להפוך מר למתוק על ידי שעושה כדורים מרים ואחוריהם מתוק מדבש, או כיסים מתוקים ותוכם רצוף דבר מר, וגם החכמים רופאי הנפש כן יעשו, ומדוע 'לא עלתה ארוכת בת עמי'. וק"ל:

וכזאת ראה ראיתי להרבנים כמהר"ר **שלמה זרקא** וכמהר"ר **יאודה צ'רמון** הי"ו שהלכו בדרך זה בספרם היקר **שי למורא**, וכולי עלמא רצים אחריו ואין מגיעין אותו בכל אשר יושת עליו, ואולם הם כתבוהו בכתב עברי, ולשונם תהלך באר"ש לשון ערבי של ארצות המערב, אין מבינים אותו בערב-אסתאן והודו וסוריא וכיוצא, ולכן אנכי רא"ה הלכת בעקבותיהם וכמעשיהם, ואולם בחרתי בלשון עברי שהוא דבר השוה לכל נפש אדם הישראלי אשר בכל ערי ישראל, ובטחתי בה' שיתקבל ברצון לפני כל יודעי דת ודין, ויהיה אהוב למטה יעשה פרי למעלה בע"ה.

והטעם שנקרא בשם "ראה מעש"ה", היינו טעמא כי ראה ראיתי התחכמות רופאי הגוף שעשו אופן שתועיל רפואתם. ובני אדם יהיה להם תרופה למחלתם. וזו היא שמחתם. וגם אנחנו אלה פה עשינו חידושי תורה עפ"י מעשה הצדיקים שיהיה מושך לבות בני האדם ודינים ומוסרים, אם אחר מעשה אמרן שומעין לו ועושים אזנם כאפרכסת, הגם שתוכם רצוף חק ומשפט לדעת את חוקי האלקים ואת תורותיו. וה' אלוקינו יעזרנו על דבר כבוד שמו אמן.

או נאמר הטעם בפשיטות, יען כי תיבת "ראה", שם רמז שמי וכינויי, הוא ר"ת **ר'פאל א'וחנא ה'י"ו**. ויסודתו בהררי קדש עפ"י מעש'ה הצדיקים ז"ל, כי כל אדם שמחבר ספר צריך לרמוז שמו על ספרו, וכמו שהארכתי בזה בהקדמת סה"ק **יסוד מערבי** לך נא רא"ה:

או נאמר טעם אחר, יען שהק"בה אינה לידי איש אחד נבון וחכם ירא אלקים וסר מרע, דורש טוב ומוגיח לקהל עדתו בעי"ת **אנדיגאן**, אחת מערי בוכארא, הלא זה הוד והדר וחזרן במצות כמוהו מו' ר' **אהרן הכהן**, בן לאותו זקן ונשוא פנים כמהר"ר **יצחק הכהן** הי"ו. בעלותו לפה עיה"ק טבריא תוב"ב להלולת רמב"ה זיע"א, כה דיבר אלי האיש, כי הוא זכה וכתב ספר תורה והניחו בהיכל בית הכנסת שלהם, וכאשר ראה או שמע למה שפסק מר"ן ז"ל בש"ע יו"ד סי' ע"ר, וז"ל: מ"ע על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת, ואפי' הניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו, והאידנא מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה ופירושיהם.

וכתב הש"ך משם הפרישה ז"ל, דעכשיו אין מצות עשה כלל לכתוב ס"ת, דדוקא בימיהם שהיה אסור להם לכתוב דפים אלא בגלילה והיו צריכים ללמוד מס"ת, אבל זמננו זה שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפים כל אחד בפני עצמו, על כן אין לנו אלא לכתוב שאר ספרים, וכן נראה עיקר כהרא"ש, ודלא כהרב בית יוסף וב"ח שכתבו שדעת הרא"ש דודאי איכא מצות עשה בכתיבת ס"ת אפי' בזמן הזה, אלא שיש ג"כ מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהם, יעו"ש.

וגם הרב טורי זהב כתב, דאף דמלשון הרא"ש משמע כדברי הדרישה ופרישה, מ"מ נכונים דברי הב"י דס"ל דגם בזמנינו זה איכא מצות עשה לכתוב ס"ת, ע"ש:

המורם מן האמור, דמי שרוצה לקיים מצות עשה של כתיבת ס"ת בזמן הזה כתקנה לסברת כל הפוסקים ז"ל, צריך לכתוב ס"ת, וגם לכתוב תנ"ך ומשנה וש"ס ופירושיהם כנז"ל. ולכן נפשו אותה לגמור המצוה כתקנה, כדי לצאת ידי חובתו לסברת כל הפוסקים ז"ל. ובפרט אשר מצא מין את מינו חיבורי הקטן הלז, שהוא על דרך משל ומליצה, וכל חידוש עפ"י מעשה, והם דברים המושכים את לבו של האדם, ובקרבו ישיב או"ר ב"ו **חכמה ומוסר** אשר יבינו אנשי עירו, ורוב המון העם אשר בכל עיר ועיר, ולכן ערב אל לבו לגשת להדפיס ספר התורה הזה מכיסו ובממונו לזכות את ישראל.

והנה ידוע מה שכתב הרב קב הישר פרק ע"ב, וז"ל: מצינו לרשי' ז"ל בהיותו גולה מן גלות צרפת, היה מתאכסן בבית עשיר פרנס אחד, והיה העשיר ההוא מפציר בו שיתעכב בביתו וילמוד תורה, ולרוב הפצרתו היה רש"י ז"ל מחבר ספר אחד, וקרא שם הספר הנז' על שם העשיר הפרנס, וכונת רש"י ז"ל היה לגדל ולכבד את שאר בעלי גומלי חסדים, ע"כ, יעו"ש.

ולכן ראו, קראתי בשם הספר הנז' **ראה מעשה**, אשר רמוז בו שמו וכינויו של המדפיס המוציא לאור מממונו הנז', כי תיבת ראה ר"ת ר'בי א'הרן ה'כהן, וכאשר ראה מעשה,

הספר הנז' ותבונתו ומוצאיו ומובאיו, נזכר הלכה הנזכרת שכתב מרן ב"י סימן ע"ר, שבזמן הזה מצוה לכתוב שאר ספרים מלבד ס"ת המונח בבית הכנסת, וכאמור, וק"ל.
והביטה וראה מ"ש הרב מוה"ר **כמהר"ח פלאג'י** ז"ל בספרו הבהיר תורה וחיים מערכת סמ"ך סי' רטו"ב, וז"ל: המדפיס ספרים מממונו להוציא לאור תורה ,זוכה ויושב במחיצת הת"ח, דעל ידו יצא לאור העולם ותרבה הדעת בכל עת, ואילו היה גנוז, לא היו לומדים בו. והנה אמרו חז"ל, דכל שאומרים שמועה מפיו בעה"ז, שפתותיו דובבות בקבר, לפ"ז הגורם שיהיה צדיק חי אחרי מותו גם הוא יושב במחיצתו, שגרם להחיותו. ואין ספק שהחכם בעצמו כשזה בא לעוה"ב, יוצא לקראתו עם סיעת מרחמוהי. לדברים האלה כתב עמיתנו בתורה הר' **מהרח"א איסטרולסה** נ"ר, בספר בן אברהם בסדר וישלח דכ"ג ע"ב.
ושמעתי מאדם אחד שראה בחלום לבעה"ב אחד יושב אצל רב גדול אחד שנפטר זה כמה שנים, והאיש החולם משתומם ומפליא איך זכה זה הדיוט להיות בצד האדם הגדול, ובעל החלום לא ידע שזה בעה"ב הדפיס ספר מספריו הקדושים.
והנה לפי מ"ש הטור בשם הרא"ש דעכשיו בזמן הזה חיבורי הש"ס והפוסקים הם בכלל מצות עשה ד'ועתה כתבו לכם את השירה', א"כ נמצא בידו של המדפיס מעלה גדולה כזאת. וכן ראיתי להרב ברך יצחק ברכה, בהקדמתו.
ועיניך תראינה בספרי 'סמיכה לחיים' בהקדמתי, ושם נאמר עשרה מעלות למי שזוכה להדפיס ספר מממונו. עי"ש בס"ד. [עכ"ל מהר"ח פלאג'י].
וגם אנכי בהקדמת ספרי הקטן **יסוד מערבי** הבאתי כמה מעלות טובות, ואין צריך לכפול הדברים פה, לך נא ראה.
והנה, המדפיס הנז', מעשיו מוכיחים שהוא איש ירא את ה', ויראתו גרמה לו לעורר את לבבו ולפשפש ולרדוף אחר המצות כאלה שמוציאים פירות ופירי פירות כנודע וכאשר נכתוב לקמן בע"ה. ובזה צדקו יחדיו אותיות המשולבים זה בזה, אותיות יראה"ם עם אותיות אהר"ן, ואותיות אהר"ן עם אותיות רנג'ה, כאשר שלבן יחדיו הרב מר מחותנינו כמהר"ר **חביב דוד סתהון** הי"ו בספרו הבהיר תקפו של נס ח"א דף ח' ע"ד, והוא ע"ד מה שכתבו הראשונים ז"ל באותיות אהבה ויראה, וזה לעומת זה עשה אלקים באותיות בלעם ועמלק, וכן בפסוק 'אמת מארץ תצמח' כנודע, והנה פה כאשר נשלבו, בזה שם רמז כי מתחילה יראת חטאו קרמה לחכמתו, והיא שעוררתו להשלים את מצותו, ולבסוף רנן ירנן יהיה שש ושמח.

וכמ"ש ז"ל על פס' 'שמח זבולון בצאתך' מן העולם, על ידי סבה 'וישששכר באהליך', הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד ישבו באהלים סמוכים לעד לעולם בעולם העליון. אשר בזה רמזתי כונת הכתוב [בשיר השירים ד'] 'עורי צפון ובואי תימן', ר"ל עורי צפון אתה העשיר [על דרך הרוצה להעשיר יצפין, דכתיב 'מצפון זהב יאתה'] מתרדמת ומהבלי הזמן, 'ובואי תימן', אל החכם שהרוצה להחכים ידרים, ועי"ז 'הפיחי גני', ריח שדה ג"ע, 'יזלו בשמיו' אל העשיר, הואיל והחזיק בידו והדפיס ספריו, וכנז'. עי"ז יהיה לו זכייה דאורייתא 'יבוא דודי ויאכל פרי מגדיו', כי בצל החכמה בצל הכסף, כי חלק היוצא למלחמה של תורה וכחלק היושב על הכלים, חלק כחלק יאכלו. וק"ל:

על דרך זה ירמוז הכתוב גם כן [בקהלת סי' א'] וזה תוכנו, 'הולך אל דרום וסובב אל צפון, סובב סובב הולך הרוח, ועל סביבותיו שב הרוח', והבינה, רוח חכמה 'הולך אל דרום', הוא החכם, על דרך יהיב חכמתא לחכימין, ואח"כ 'סובב אל צפון', הוא העשיר, 'סובב סובב הולך הרוח' חכמה, שיושב החכם ומלמדו חכמה שם שלא יתבייש כמ"ש ז"ל, 'ועל' כל 'סביבותיו' לשניהם גם יחד, 'שב הרוח' חכמה, כמו זה כן זה, וכאמור.

או רומז על רוח שפתותיהם שדובבות בקבר שניהם גם יחד וכמ"ש המפרשים ז"ל, ומה נאה אף נעים מה שרמז הרב בני יששכר עמ"ש התנא דכלים, 'ענבל שאין בו זוג אינו בטל מתורת כלי הואיל ויכול להקישו ע"י דבר אחר'. וארחיב הדברים בס"ד. כי תיבת 'ענבל', הוא רמז על המחזיק שאינו בן תורה, ולכן 'ענבל' נוטריקון ע"נ ב"ל, ר"ל, שאינו יכול לענות ברברי תורה, והוא ע"ד מ"ש ז"ל על פס' 'ער ועונה', ער בחכמים עונה בתלמידים. 'ואין בו זוג', ר"ל שאין לו זוג שהוא הלשון, ובשעת פטירתו לא תאמר 'לשונו תהלך בארץ' כאלו אינו וכאלם לא יפתח פיו והו"ל 'בטל מתורת כלי', לזה אמר התנא שאינו בטל מתורת כלי הואיל 'ויכול להקישו ע"י דב"ר אח"ר', והיינו החכם יודע איזה בן זוגו ועל ידו דובב שפתי 'ישנים', תרתי משמע, וק"ל:

גם תמצא כתוב בס' ראה חיים ח"ב ס' דברים, שכתב וז"ל: הגם דקי"ל שהמתים בחו"ל אינם קמים בתחיית המתים כי אם ע"י צער גלגול מחילות כמ"ש בסוף כתובות, עכ"ז כשמחזיק ידי לומדי תורה אין לו צער גלגול מחילות, וכאילו מת בא"י, וכמ"ש הרב בני יוסף בסדר דברים דף ק"י ע"ד, ע"ש.

וכהאי גוונא מצינו מעלה אחרת בו, כי הדר בא"י ומת שם, אינו מת ע"י מלאך המות, וכמ"ש בזוה"ק ס' תרומה דף קנ"א ע"ב. הכי נמי המחזיק ביד ת"ח אינו מת ע"י מלאך המות, וכמ"ש בזוה"ק ס' צו דף צ"ט ע"א, יעו"ש. ועי' בספר תוכחת חיים ס' בלק

שהמדפיס מכיסו ומממונו הוא בכלל מחזיק ידי ת"ח, ע"ש שהאריך למעניתו, ואין כאן מקום להאריך:

ומעתה נחזור לענייננו, ליתן טעם לשבח אשר הלכתי בשיטה זו ובסדר זה, חכמה ומוסר, בדברי אגדה ומעט דינים השייכים לאותו ענין, כי יש בני אדם שטבעם שלבם נמשך אחר דברי אגדה, ויש בני אדם אשר לבם הולך לאור משפט, לשמוע בלימוד הדינים.

וכעין זה מצינו במס' סוטה בפ' אלו נאמרים, וז"ל: ר' אבהו ור' חייא בר אבא אקלעו להההוא אתרא, ר' חייא בר אבא דריש שמעתתא, ור' אבהו דריש אגדתא, שבקו כ"ע לר' חייא בר אבא ואתו לקמיה דר' אבהו, חלש דעתיה, אמ"ל רבי אבהו, אמשול לכם משל למה הדבר דומה, לב' בני אדם שנכנסו לעיר אחת, אחד מוכר מיני אבנים טובות ומרגליות, ואחד מוכר מיני סדקית [כגון פלכין ומחטין וצנורות כלי מלאכת הנשים], על מה קופצין, לא על מי שמוכר מיני סדקית [בתמיהה, מתוך שדמיהם קלים יש להם קונים הרבה. ולהפיס דעתו היה אומר כן], יעו"ש.

גם בפרק הכונס איתמר, יתיב ר' אמי ור' אסי קמיה דר' יצחק נפחא, מר אמר ליה לימא מר שמעתתא, ומר אמר ליה לימא מר אגדתא, פתח למימר אגדתא ולא שביק מר, פתח למימר שמעתתא ולא שביק מר, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, לאדם שיש לו שתי נשים, אחת ילדה ואחת זקנה, ילדה מלקטת לו לבנות, זקנה מלקטת לו שחורות, נמצא קרח מכאן ומכאן. אמר להם, אי הכי, אימא לכו מלתא דשויא לתרוייכו, כי תצא אש וכו' אמר הקב"ה עלי לשלם וכו', שמעתתא, פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו, יעו"ש. עי' בס' ברך יצחק בדרושו לשבת כלה סדר וילך, ובהקדמת ספר אהבת עולם להרב כמהר"ש גאזי ז"ל:

הרי מצאנו ראינו שר' יצחק נפחא פתח בפסוק אשר רצוף בתוכו חכמה ומוסר בדברי אגדה, ושם שם לו חק ומשפט כדי לעשות רצון שניהם יחד. וממנו נקח לקח טוב לעשות כמעשהו, לקיים משפט כתוב 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', ובזה אין מקום ללון שום תלונה בדבר אשר דשו בו רבים, ואחרי רבים להטות, ורחמנא לבא בעי.

ומלבד זה מצאנו ראינו כמה מעלות טובות העוסק בסיפורי מעשה הצדיקים כאשר אסדרם לפניך אתה הקורא נעים אחת לאחת והיו לאחדים בידך הביטה וראה:

"מעשה, תוקפו וגבורתו"

א) איתא בס' חסדים טובים להרב כמהר"י כנאפו ז"ל, דף נ"א ע"ב, משם ספר שבחי הרב בעל שם טוב, כי כל המספר סיפורי הצדיקים, כאלו עוסק במעשה מרכבה, יעו"ש:

ב) בס' ליקוטי עצות, והיא קיצור מספר ליקוטי מהר"ן ז"ל, אות צ' סעיף צ"ח, כתב וז"ל: ע"י סיפורי מעשיות מצדיקים, מתעורר ומתלהב הלב בהתעוררות גדולה ובחשק נמרץ, וכמה צדיקים נוראים מאד ספרו, שעיקר התעוררות שלהם להשי"ת היה ע"י סיפורי מעשיות מצדיקים זיע"א, יעו"ש:

ג) עוד איתא שם במערכת א"י סעיף טו"ב, וז"ל: מי שהוא בא"י תוב"ב, זוכה לספר סיפורי מעשיות מצדיקי אמת, וזוכים לטהר המחשבה ע"י סיפורי מעשיות של צדיקים, יעו"ש:

ד) כתב הרב מר מחותנינו כמהר"ר **אח"ד סתהון** הי"ו, בספרו היקר שמש ומגן דף ב' ע"א וע"ב, וז"ל: הנה נודע כי בכל עת ובכל רגע אשר האדם מספר יצי"מ, בדבורו עביד מעשה לגרש מפניו אויב ויאמר השמד, ומבטל מעליו כל גזרות קשות ורעות כנז' בזוה"ק בכמה מקומות. וכן הרואה בפשטי הכתובים בס' תהלים יראה, כי דוד המלך ע"ה היה נזהר לספר נסיו יתברך שמו כדי להנצל מכל צרה, ועי"ז נכנעים כחות הטומאה ומתגברים כחות הקדושה. ותמיד הזכרת הנסים מבריח כל המעוררים. וכנז' כל זה בזוה"ק, יעו"ש. וכזאת כתב הרב ליקוטי עצות הנז' מערכת א"י סי' י"ז, כי ע"י סיפורי מעשיות של צדיקים זוכין לטהר המחשבה ולהמתיק הדינים, ועי"ז ניצולים מכל הצרות. ועיין בפרישתי על התהלים שפירשתי בזה פסוק 'ואני אגיד לעולם' [תהלים ע"ה], יעו"ש:

ה] האומר שמועה מפי הצדיקים, הם מתפללים עליו ומליצים טובה עליו, כן כתב בס' החסידים סי' רכ"ד, ומובא בחק"ל סדר תצא יום ו', לך נא ראה:

י) עיין בילקוט חדש ערך נסים ונפלאות משם זוה"ק ח"ב דף ט' סוף ע"ב, וז"ל: פקידא בתר דא לספר בשבח יציאת מצרים, דאיהו חיובא על בר נש לאשתעי בהאי שבחא לעלמין, וקוב"ה חדי בההוא ספור, ביה שעתא כניש קוב"ה לכל פמלייא דיליה, ואמ"ל, זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני, וחדאן בפורקני, כדין אתיין ואודן לקב"ה על כל אילין נסין וגבורן, ואודן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא, וחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון, וכדין אתוסף ליה חיליה וגבורתא לעילא, וישראל בההוא ספורא יהבי חילא למאריהון, ובגין כן אית לשבחא ולאשתעי בספור דא כמה דאתמר, וכגוונא דא חובה איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קב"ה, ולפרסומי נסין בכל אינון נסין דעבד, בגין דאינון מילין סלקין, וכל פמליא דלעילא מתכנשי וחמאן לון, ואודן כולהו לקוב"ה, ואסתלק יקרי' עלייהו עילא ותתא. עכ"ל. יעו"ש:

ז) הרב חיד"א ז"ל [בחומת אנך, ישעיה ה'] על פסוק 'הוי מושכי העון בחבלי השוא', האריך בדרך רמז ומוסר השכל, שהקורא בתורה נמשך עליו רוחניות מהתורה הקדושה, ומהתנאים הקדושים שחיברו המשנה, ומהאמוראים שחברו התלמוד, וקדושתם יאיר

אור נוצץ בקורא בדבריהם, יעו"ש. וממנו נקח להקורא ועוסק במעשיהם של צדיקים, יאיר אור צדקתם וחסידותם אל מול פניו:

ח) כתבו הפוסקים, לספר הנסים שעשה ה' באורך רח'ב רח'ב שרי, וז"ש אתייא ותמהייא דעבד עמי אלהא, זה מותר לספר באורך, ואדרבא מצוה לפרסם הנסים באר היטיב, וזהו 'שפר קדמי להחויא', וק"ל. עכ"ל חומת אנך, דניאל ג', יעו"ש:

ט) סגולת הספורים, ישעשעו הנפש ולא יתנמנם, כן כתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דיומא פ"ק משנה ו', יעו"ש:

י) טעם שנכתבה נבואת יונה שהיתה לאוה"ע, הוא כדי להודיע הנסים המופלאים שעשה הוא ית' ליונה. כן כתב הרב חיד"א ז"ל, משם המפז"ל, חומת אנך יונה סי' א' ודו"ק:

יא) איתא בזוה"ק סדר בהעלותך דף קס"ט ע"א, וז"ל: פתח ר' אלעזר ואמר, כתיב ותנח התיבה בחדש השביעי בי' יום לחדש על הרי אררט, כמה חביבין מילין דאורייתא, דבכל מלה ומלה אית ביה רזין עילאין, ותנינן בתליסר מכילן דאורייתא, כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, והא אורייתא דהיא כללא עילאה, אע"ג דנפק מינה דא ספור בעלמא, ודאי לא אתי לאחזאה על ההוא ספור, אלא לאחזאה מילין עילאין ורזי עילאין, ומאן דאמר דההוא ספור דאורייתא לאחזאה על ההוא ספור בלבד קא אתי, תיפח רוחיה, דאי הכי לאו איהי אורייתא עילאה אורייתא דקשוט, אלא ודאי אורייתא קדישא עילאה איהי אורייתא דקשוט וכו'. יעו"ש. שם בדף קנ"ב ע"א כתוב, וז"ל: ר' שמעון אמר ווי ליה להאיא בר נש דאמר הא דהא אורייתא אתא לאחזאה ספורין בעלמא ומילין והדיוטי, דאי הכי אפי' בזמנא דא אנן יכלין למעבד אורייתא במילין והדיוטי ובשבתא יתיר מכולהו, אי לאחזאה מלה דעלמא אפי' אינון קפסירי דעלמא אית ביניהו מילין עילאין יתיר, אי הכי ניזיל אבתרייהו ונעביד מינייהו אורייתא כהאי גוונא, אלא כל מילין דאורייתא מילין עילאין אינון ורזין עילאין, יעו"ש:

יב) עיניך תחזינה מישרים בהקדמת ספר עליות אליא' אשר כתבו גאוני אשכנז, בעליית השער, וז"ל בקיצור: דרשו מעל ספר ה' וקראו המפורש בתורה ומפוזר בתלמוד ונכתב בספרים, קוראי הדורות מראש מימות עולם עד היום, המספרים עלילות מצעדי קדושי עליון, ומכתבי מילייהו בס' הזכרונות, זכרון מעשיהם לדור אחרון, והניחו שמם לברכה ולתהלה, למען אשר מהם נראה לקחת מוסר ולקנאות ביראת ה', ולעשות כמעשיהם, וזהו כל ישע וחפץ התכלית הנדרש. ויותר מאשר תפעל על לב איש כל אות וכל מופת, כל חכמה וכל מוסר, יתפעל אחר ראות המעשים הנעשים תחת השמש ותוצאותיהם,

ולמראה הניסיון ישפוט, ואחריהם לבם הולך, ולזאת מה רב טוב אשר פעלו לחרות בעט ברזל גדולים מעשה צדיקים שכבר מתו, מעשה חכמים כולם, והשיגום לפנינו כאלו חיים הם כולם עומדים אתנו היום, ולתת לנו מהלכים בין העומדים האלה, ועם חכמים אלה אנחנו הולכים ונחכם, לשמור ארחות צדיקים, ועמהם הננו ארחים לחברה, ומזקנים אלה נתבונן ללכת בדרך טובים, ורוח צדקתם לא תמות ולא תמוש מאתנו נצח, והרואה חכמים במיתתן יחיה, עכ"ל.

אלא מעתה אשים קנצי למילין, ויעזרנו על דבר כבוד שמו להגדיל תורה ולהאדירה, ישלח עזרי מקדש ומציון יסעדני נרננה, ובביאת משיחנו במהרה בימינו יראו עינינו וישמח לבנו אז ימלא שחוק פינו, ולשוננו רנה.,הלא כה דברי איש צעיר ממחוסרי הבנ"ה, רב זעירא קטינא, **רפאל אוחנא** הי"ו.

ברכה ותודה

זכרון טוב ברכה ותודה

אשלם תודות ורוב ברכות, להמשתדל בדבר מצוה בהדפסת הספר הזה, כבוד מעלת ידי"ן ואו"ע, מע' החכם השלם כמהר"ר **שמואל אלעלוף** הי"ו, בן מעלת הח' הש' כמוהר"ר **שלמה אלעלוף** זצוק"ל, אשר עמד לימיני בכל כוחו לעלוי נשמת מור אביו תנצב"ה, ישלם ה' פעולו ותהי משכורתו שלימה.

גם זכור האיש לטוב, מעלת הגביר היקר מו' **באבא ג'ה ג'האן** הי"ו, אשר השתדלו בהדפסת הספר הנז' ישלם, ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם ה' אלקי ישראל.

גם זכור האיש לטוב, ידי"ן כמהר"ר מו' **יוסף הכהן חסיד** הי"ו.

אתה ה' תשמרם, וכצנה רצון תעטרם, הם ובניהם ובני בניהם עד עולם.

כירח יכון עולם עד ביאת הגואל. משיח לישראל אמן:

כ"ד המעתיר בעדם ובעד הצלחתם. אנא ה' הצליחה נא:

איש צעיר **רפאל אוחנא** ס"ט

הקדמת המוציא לאור

הקדמת המוציא לאור ומביא לבית הדפוס

אברך את ה' אשר יעצני, ומח'ול אל הקדש פנימה הביאני, וברוך אל עליון שהחייני וקיימני והגיעני, לעלות ולראות אל הר ציון הר הקדש ירושלים תובב"א, לחוג את חג המצות עם עולי רגלים, תל שהכל פונים, וקיימתי משפט כתוב 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', הרים גבנונים, ושערי דמעה לא ננעלו, בעמדי לנשק אבני קדש כותל

המערבי מקום השראת שכינת עוזנו, הנה זה עומד אחר כתלנו, מראש צורים אראנו, עת גנ'וז אבנים, אחת שאלתי מאת ה', על קברות **צדיקים וחסידים** היושבים ראשונה לראש פנה, וגם על קבר'ת ארץ **רחל אמנו** היא בעינים על הדרך, ועמדו רגלי ביום ההוא על **הר הזיתים**, לקדושים אשר בארץ המה טמונים, ושם ראיתי כמה קהלות הדרים מכל עיר ועיר מדינה ומדינה המונים המונים, מלבד חכמים ונבונים, פרנסים וממונים, וראשי אלפי ישראל והמה הרבנים, וקבר **שמואל הנביא ושבעים סנהדרין וקברי מלכי בית דוד** זיע"א, **וחולדה הנביאה וטבילת אהרן הכהן**:

הנה ברך לקחתי ברכת אבות לבנים, הבן זוכה להאב עטרת ראשי וצניף תפארתי אבא מארי כמהר"ר **יצחק הכהן** הי"ו בן מולא גד ז"ל, זקן ונשוא פנים, ויצחק בא מבוא מארץ הנגב, אחת מערי **בוכארא**, היא **אנדיג'אן** יע"א, בשנה מבורכת, וסימנא מלתא היא שנת ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא **מא"ה שערים** [לפ"ג] ויברכהו ה' ברכת כהנים, ונבוא עד **חברון** היא עיר האבות **במערת המכפל**"ה, ואבנר בן נר ורבני הישיבה הקבורים בבית החיים חדשים גם ישנים, ובחזרתינו על דרך שכם נשתטחנו על ציו'ן קבר יוסף הצדיק ואלעזר ואיתמר בני אהרן הכהן:

רוב ברכות ושובע שמחות גדלה שמחתי, ביום הכנסתי לארץ חמדה, היא עיה"ק **טבריא** תובב"א, בעלותי ההרה הר ציון גדול אדוננו העומד לנס, רבי **מאיר בעל הנס** זיע"א, שם ישבנו בביהכ"נ התנא הק' מקום יקר ונעים יקרה היא מפנינים, והיא סמוכה לחמי טבריא, ותעלה ארוכה ומרפא רפואה מעלייא, נותן ליעף כח ולאין אונים, ונשתה מי באר **בארה של מרים** כמין כברה בתוך הים **ים כנרת**, ונשקפה על פני הישימון, ורואה כמין כברה, הכי אמר רבי חייא בר אבא, וגם ר' יוחנן היה ניתן בהם סימנים [ירוש' דכלאים פ"א]. ונסב ונעלה אל הישימון ובהר ציון זה קבורת ר' ירמיה ומערת רב כהנא, שהיה ניצוץ **פנחס בן אהרן הכהן**:

נשאו נהרות, והיו למאורות, שתולים בבית ה' ויחנו בחצרות. [קורטיז'יקים] זהו בית מדרשו של **רבן יוחנן בן זכאי** וחמשה תלמידיו, ובאו במערות לפני ולפנים, ועמהם כל ישרי,הנהו זהרורי, **רבי אמי ורבי אסי** דייני ארץ ישראל ממלכת כהנים, והרב **של"ה הקדוש** מסגני לויה הלוים נתונים, **והרמב"ם** ז"ל **ורבי יוחנן וריש לקיש ורבנן סבוראי** וישיגו אותם חונים, **רבי חייא** ובניו **יאודה וחזקיה ורב המנונא סבא** עטרת זקנים.

ובראש ההר שם מצבת קבורת התה"ק **רבי עקיבא וכ"ד אלף תלמידיו** מושב זקנים, וקבורת האמהות **בלהה וזלפה ויוכבד** אמו של מרע"ה, **וצפורה אשת משה ואלישבע בת עמינדב** אחות נחשון אשת **אהרן הכהן**:

הדרך עלן עיה"ק טבריא תובב"א שטובה ראייתה, וזכו בה זכייה דאורייתא, הכא תרגמו נהורייתא, והעם היושב בה המה חכמים ונבונים, ולמעלה מהם רבנים מובהקים מופלגים ומופלאים גלילי זהב ממולאים, נטעי נעמנים, ומתוכם כעין החשמל ראיתי והנה מנורת, פנת יקרת, פני אהובי, איזי חביבי, באמת ובאמונה, מעלת הרב השד"ר כמהר"ר **רפאל אוחנא**. הביאני המלך חדריו, ושמחתי בו ובתורתו, ובית מדרשו בטבריא הוה, ואמרותיו יקרות, הם הרהיבוני, שכולם מתאימות, ותורתו אומנותו, מלא רוח חכמה, פרד"ס רמונים.

וגם ראיתי חבוריו היקרים אשר הדפיס בעט ברזל ליקר ולתפארת, הלא המה ס' **יסוד מערבי**, גם את השני ספר **טוב"ת מרא"ה**, גם את השלישי ספר **מראה הילדים**, שלשה המה מטיבי, דבריהם מתוקים מדבש ונופת צופים, דברי פי חכם חן ותחנונים, מלבד ספרים כתיבת יד הלא הם כתובים תחת ידו, ואתייא מכללא ספר **רא"ה מעש"ה**, חידושים יקרים ע"פ מעשיות המובאים בספרי רז"ל להדפיסו, ומדלית איסר כי חסור חסר, נעלמים מעיני כל חי וצפונים, ויען ויאמר אלי ראה אתה בני שהוא דבר יקר הערך יערך אותו **אהרן הכהן**:

כלתה ונכספה נפשי ותבן לה, ולדברו הואלת'י, ואמרתי אני אל לבי, מה טוב חלקי ומה נעים גורלי, שיצאה מחשבתי הטובה למעשה, אולי יקרה ה' לקנאתי איזה דפוס או מצוה קבועה לדורות ואעשנה לזכרון לפני ה', איך יעלה ויבוא זכרוני לטובה בעלותי לארבע ארצות הק', ישמע מהיכלו קולי, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו מאמינים בני מאמינים. ומזה עשר שנים אשר באתי פעם ראשונה שנת תרנ"א, וזאת פעם השנית לכבוד אבא מארי כמהר"ר **יצחק הכהן** הי"ו, לא שלותי ולא נחתי עד אשר הבאתיו אל בית חיינו, היא עיר קדשנו ותפארתינו, להעתיר בעדנו ובער נשינו וטפינו בנים ובני בנים, והייתי ובני **שלמה** חי חיים וקיימים, והבן השני התלמיד ונעים **חנינה** הי"ו, אשר חנני אלקים, יגדלהו האל לתורה ולמצות ולחופה ולמע"ט, גם לרבות **ה' בנות** בנותי בכלל, בחק יראי אלקים ינתנו ויהיה מזלם צומח ועולה, **ומיכאל צבי** נכדי, יחד כולם, יהי שלום בחילם, כברכת פנחס בן אלעזר בן **אהרן הכהן**:

הלא אבקש מאת ה', אודות האחים המבורכים הכי אחי אתה בן פורת **יוסף** ואח הן לו המלאך **רפאל** הי"ו, שניהם כאחד זוכים, בחיים ארוכים, הם ובניהם בטוב ובנעימים ובהצלחה מרובה, ומרת אמי **טובה** מב"ת, את היי לאלפי רבבה, בזכות ד' ארצות הק' ובזכות **הרשב"י** זיע"א **ורבי אלעזר** בנו הק', ורבינו **האר"י** ז"ל והצדיקים אשר הם על **צפ"ת** היאור שנשתטחנו עליהם, זכותם יגן עלינו ועל כל הנלוה אלינו, ויהיו בנינו

כנטיעים מגודלים, נטעי נעמנים, ישרים ומתוקנים, דשנים ורעננים, ורצים לדבר מצוה, כי נעים נאוה, רודפי צדק מבקשי ה', אוהבי שלום ורודפי שלום, היו מתלמידיו של **אהרן הכהן**:

נא אחת שאלתי מאתך תהלתי, אלוקי ישועתי, השיבה את שבותי, ותאמר די לצרתי, אלקים אתה ידעת, כי לטובה כונתי, בלתי שום פנייה זרה ח"ו, והאירה נתיבתי, ושמע תפילתי, אנא שלח העז את מקנה צאן מרעיתך, בן ישי בראש ייתי ונחמיניה, ותיב בתוואני, וארו עם ענני, יבוא שילה משיח בן דוד לקבץ נדחינו, מד' כנפות הארץ לארצנו, מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומלחלח וחבור מעבר לנהר גוז'ן אלקים צבאות השיבנו, אנו ובנינו ובני בנינו, ולירושלים עירך קול מבשר אומר פנחס הוא אליא'ו מזרע **אהרן הכהן**:

הלא כה דברי איש צעיר, החות'ם בברכה בחדש זיו הוא אייר, ש' ובהעלת אהרן את **הנרו"ת**, ביום שנכפל בו כי טוב, יושב בסדר 'אמור אל הכהנים בני אהרן', והוא הצעיר יליד **אנדיג'אן** אחת מערי **בוכארא**.

אהרן הכהן בן לאדוני אבי מו' **יצחק הכהן** הי"ו ס"ט

שיר לכבוד המדפיס

שִׁירָה שֶׁסִּדַּרְתִּי לִכְבוֹד מַעֲלַת כמהר"ר מו' אַהֲרֹן הַכֹּהֵן ה' יִשְׁמְרֵהוּ וְיִחַיֵּהוּ הַמַּדְפִּיס מִכִּיסוֹ סֵפֶר הַנִּזְכָּר, וְעָשִׂיתִי בּוֹ סִימָן אֲנִי רְפָאֵל חָזָק.

אָנֹכִי אָשִׁירָה, לְגוּרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וּלְמַחֲזִיק בַּתּוֹרָה, אַהֲרֹן כַּהֲנָא.

נָא הָאֵל בָּרְכֵהוּ, חָזְקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ, וְגַם הַצְלִיחֵהוּ, אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָא.

יוֹם בּוֹאוֹ לְטָבֶרְיָא, עַל קִבְרֵי צַדִּיקֵיָא, וְגַם הִקְבִּיל פְּנֵי חַכְמֵיָא, הַיּוֹשְׁבִים רֹאשׁוֹנָה.

רוֹב בְּרָכוֹת בֵּרַכְתִּיו, שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו, בְּשֶׁמֶן קָדְשִׁי מְשַׁחְתִּיו, זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן.

פְּרִיוֹ יִתֵּן בְּעִתּוֹ, עִם בַּתְיָה זוּגָתוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ, הָאֵל גַּדֵּל נָא.

אֵל שַׁדַּי הַצְלִיחֵהוּ, וְהַדֵּר תְּעַטְּרֵהוּ, וְרֹב מְאֹד מַחֲנֵהוּ, וְאֵין דְּרַרָא דְּמָמוֹנָא.

חָזָק מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָיו, הֵיא וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו, וַחֲתָנָיו וְכַלּוֹתָיו, הָאֵל בָּרֵךְ נָא.

סימן א

'שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט' (תהלים ט"ז, ח')

הנה תראה למור"ם ז"ל, שהתחיל בזה בספר שלחן ערוך אורח חיים, וז"ל, שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא

לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה מעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו, תמיד מורה נבובים ח"ג פ' נ"ב. עכ"ל.

וכתב הבאר היטב, וז"ל: שויתי ה', שיצייר שם הוי"ה תמיד בין עיניו בניקוד יראה, וזה סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, מה תועלת גדול לענין היראה, האר"י ז"ל, עכ"ל.

ונראה לענ"ד בהקדים מ"ש בס' נטעי שעשועים ח"א, וז"ל: מעשה שהיה באחד קוצר שהיה קוצר בשדה, ואחר הקצירה השיאו היצה"ר לגנוב מן העמרים, קרא לבתו הקטנה בת שש שנים, אמ"ל, בתי, הביטי שאי סביב עיניך וראי שמא יבוא שום אדם ויראה אותי, וכאשר התחיל ליקח מן השבלים, צעקה הנערה לאמר, אבי אבי, יש אחד רואה אותך, באותה שעה עמד על עמדו והביט בד' כנפות הארץ ולא ראה שום אדם כלל, וחזר לגנוב כבתחילה. חזרה בתו וצעקה, אבי אבי, יש אחד רואה אותך, קם פעם שנית ולא ראה שום אדם. לקח בתי עינים והביט מרחוק, ולא ראה שום אדם כלל. אזי נתכעס על בתו ואמ"ל, היכן הוא שאת רואה אותו מביט בי. אמ"ל, פלא עליך, והרי הוא לפנינו על ראשי ועל ראשך, והוא רבונו של עולם, שהוא רואה ומביט מסוף העולם ועד סופו כל מעשה האדם ותחבולותיו. וכאשר שמע הדברים האלה מפי בתו הקטנה בת שש שנים ונתבייש בושה גדולה וחזר מלגנוב, עכ"ל.

אמור מעתה, כל המעשה הנ"ל מפורש יוצא מפי דוד המלך ע"ה באומרו 'שויתי ה' לנגדי תמיד', שהוא יתברך נצב לקראתו, ומביט ומשגיח בכל מעשיו הן בטוב הן ברע, אזי מימיני בל אמוט, ר"ל מעצות היצה"ט שהוא בצד ימין, בל אמוט, וק"ל.

וזהו הענין ממש רמזוהו רז"ל על פסוק 'ויהי דוד לכל דרכיו משכיל', משום ש'ה' עמו', אפשר שכינה עמו וחטא בא על ידו? יעו"ע.

וזה יהיה פשט הכתוב 'לב חכם לימינו', ר"ל לצד ימינו אשר שם יצה"ט, 'ולב כסיל לשמאלו', לצד שמאל אשר שם מושב היצה"ר, והטעם הוא, שכבר אמר לעיל מיניה 'החכם עיניו בראשו', ר"ל, רואה שהשכינה על ראשו ואינו חוטא, אבל 'הכסיל בחושך הולך', טח מראות עיניו שהשכינה למעלה מראשו, וכמ"ש הבת לאביה, וק"ל:

ועל פי זה יומתק לחכי מה שאמר בועז לרות, 'הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך' וכו', והנה לא מצינו בקרא שצוה אותם כמו שאמר, 'והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ויאמרו לו יברכך ה''. והכוונה, כאשר בא מבית לחם וראה פנים

חדשות באו היא רות, אמר בלבו שמא יבער בהם אש היצה"ר ויאמרו בלבם אין זר אתנו ונעשה רצון יצרנו, לזה אמר 'ויאמר לקוצרים ה' עמכם', ר"ל, והוא הרואה ואינו נראה, ולכן הזהרו, ולחכימא ברמיזא. ויאמרו לו 'יברכך ה'', על תוכחה זו מאהבה מסותרת, וטוב עשית עמנו, ולכן אמר 'הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך', ודו"ק, כי נכון.
ובזה פירשתי בעניותי בסה"ק על התורה בפרשת קרח 'כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'', לך נא ראה.
ובזה יבא על נכון, מ"ש ז"ל בברכות, לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא ק"ש וכו'. והקשו המפרז"ל, דגם ק"ש היא תורה, ומה טיבה יותר מן התורה? ותירצו הלא בסברתם, יע"ע. ועיין מ"ש בעניותי בדרשותי בספר יפות מרא"ה דרוש תפילין, לך נא ראה. ולע"ט עתה, ע"פ הנז"ל יבא על נכון. והנה כתבו ז"ל, כשיקרא אדם ק"ש יכוין בתיבת אחד שהקב"ה בשבעה רקיעים ובשמים ובארץ ובארבע כנפות העולם, יעו"ע. נמצא שמכוון שה' יתברך הוא בכל מקום, והוא ג"כ לפניו, וא"כ כאשר יכוין שה' ית' לפניו אזי יחזור בו ויכניע היצה"ר, אבל אם לא יכוין אזי לא אזיל היצה"ר, ולכן צריך זכירת יום המיתה, ואזי יכנע לבבו הערל ויחזור למוטב. ה' יתברך יאיר עינינו בתורתו, אכי"ר:
והנה מוסר היוצא מפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד', כתב בס' החסידים סי' ל"ח, שכל זמן שאדם יושב ודומם באיזה מקום שיהיה ומפנה לבו מכל מחשבות, אזי יחשוב בבוראו בקדושתו בנפלאותיו וטובותיו אשר עושה עמנו בכל יום, אבל בזמן שמחשב בדברים בטלים או לשמוע דברי הבאי, אפי' אין בדעתו כלל, מיד הוא פונה אל לבו לבטלה, ומספיק ממנו המחשבה הטובה אשר הוא צריך לחשוב בקדושת בוראו וביראתו הטהורה, ולהיות במעלה הטובה והטהורה לעבוד ה' מאהבה ולהיות חפץ במצותיו, וזו היא עבודה גדולה המשתמשים בה מלאכי השרת וכל צבא השמים המספרים בקדושתו, שנאמר 'קדוש ה' צבאות', יעו"ש.
וכתב בס' חיי אדם, שאל יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת הבורא יתברך, ועכ"פ לא יתקוטט עמהם [והעיקר בעבורת הבורא בהצנע לכת להסתיר מעשיו הטובים מבני אדם, והבט נא וראה מאי דאיתא בזוה"ק בפ' חיי שרה ובפ' שלח, זכאה איהו מאן דאזער גרמיה בהאי עלמא, כמה איהו רב ועילאה בההוא עלמא וכו', מאן דאיהו זער איהו רב, ומאן דאיהו רב איהו זעיר], וכשידבק האדם במחשבתו בשם יתברך, בודאי יהיו כל מעשיו לשם שמים, כדכתיב 'בכל דרכך דעהו', ואמרו חז"ל, כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפי' דברים של רשות, כגון אכילה ושתיה והליכה וישיבה וקימה

ותשמיש ושיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפי' אם היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו, אינו משובח, אלא יכוין כשיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו. וכן אפי' לישב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו להשלים חפצו ותאותו, אינו משובח, אלא אם כן עשה לשם שמים. וכן בשכיבה, אין צ"ל בזמן שיוכל לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לעכב עצמו, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות, שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה. וכן בתשמיש, יכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו, או לכוין שיקיים מצות עונה,כבאדם הפורע חובו. וכן בשיחה, שאפי' לספר בדברי חכמה צריך שתהיה כונתו לעבודת הבורא, או לדבר המביא לעבודתו. כללו של דבר חייב אדם לתת עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא יעשהו. ומי שנוהג כן, נקרא עובד את בוראו תמיד. וראיתי לאנשי מעשה שהיו אומרים קודם אכילה, הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת הבורא יתברך שמו. וזהו שאמר הכתוב במשלי 'בהתהלכך תנחה אותך, בשכבך תשמור עליך, והקיצותה היא תשיחך', וכונת הכתוב, שיהיה אדם כמו סומא שאי אפשר לו להלך כי אם ע"י מי שמושך אותו, ואם ילך יחידי יפול ויסתכן, כן האדם יהיה בכל מעשיו, שאי אפשר לעשות איזה דבר כי אם עפ"י התורה. וזהו שאמר הכתוב, 'בהתהלכך תנחה אותך', ר"ל תנהג אותך, ואפי' בשעה שאי אפשר לך לעסוק בתורה, כגון בעת השינה, תדע שהיא תמתין עליך, וזהו 'בשכבך תשמור עליך', מלשון 'ואביו שמר את הדבר', ואז תיכף, בהקיצך 'היא תשיחך', תכף תשיח ותדבר עמך, וכמ"ש החסידבחובת הלבבות, לא יישן כי אם על יצועי אהבתו, ואל יקץ משינתו כי אם במתיקת זכרו, ולכן תכף בשיעור משנתו יאמר 'מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך', אף שעדיין אין ידיו נקיות, כיון שאינו מזכיר שום שם, ע"כ:

גם במ"ש לעיל, שיכוין האדם בתיבת אחד בקריאת שמע להמליכו בשמים ובארץ ובד' רוחות עולם, הביטה וראה מ"ש הרב של"ה הקדוש, וז"ל: הסכת ושמע לקרות את שמע בכל חוקותיו, ולהפריד בין הדבקים ולדקדק באותיותיו, באימה וביראה ורתת וזיע, ותזכור בו כל נפלאותיו, והזהר בק"ש לקרוא אותו בעונותיו, הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם הגיע הלילה אז תקרא ק"ש יחידי ותגמור את כולה, וגם בשבתות וי"ט שמאחרים הצבור לבוא להתפלל, אז תקרא כל ק"ש קודם 'אתה הוא' ואחר השחר עלה, ואל תסמוך בשני הזמנים בק"ש הללו שקורין בני הקהלה, ועתה ישראל מה ה' אלקיך

שואל, בשעת קבלת עול מלכות שמים למסור נפשך עבור קדושת ה', וחשוב ורצה והואל (בנרות?) בכוונות בתיבת ש'מע א'חד, ר"ת אש, וס"ת מ'ישאל ע'זריה ח'ננ'יה ד'ניאל, ואז תהיה נחשב לקרבן כיצחק בעקידתו אשר הביא איל תמורתו, ובתנאי שלא תהיה פגום בשעת הקרבת עצמך בשום דופי ושמצה, כי מום בו לא ירצה, אך כל הכתוב בספר תורה בך המצא ימצא, ואז חן בעיני ה' תמצא. וענין מסירת הנפש הוא כך, יהרהר בצער המיתות האכזריות, ויעשה הסכמה לסבול הצער הגדול שבעולם, ויעשה לעצמו טבע, כי כן ההרגל הוא טבע, ר"ל יחשוב כאלו האש שורף אותו וכואב לו והוא מתגבר וסובל, ככה יחשוב בכל יום, ויהיה כאלו הרגיש צער האש או סקילה, ומתגבר בשביל קדושת שמו, ואפשר שזה רמז רבי עקיבא במה שאמר כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה שאקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימינו, כלומר הייתי כל יום עושה הרגל לטבעי על זה כאלו הייתי סובל הצער כדי להתגבר עליו, ואיך לא אקיימינו עתה, כי נעשה טבעי אצלי.

ועל זה רומז הפסוק ג"כ 'כי עליך הרגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה', ר"ל, הנה כל יום ויום אנחנו מוסרים גופינו למיתה לסבול צרד המיתה החמורה, וממילא לאחר זמן כשיבא הדבר לידי מעשה' אזי הוא נקל בעינינו ולא נחשבנו רק כצאן טבחה, כי כבר הורגלנו בזה ונעשה טבע אצלנו, ומ"ש רע"ק 'מתי יבוא לידי ואקיימנו', הראה לנו במליצת לשונו דין אחד בענין מסירת נפש והיא זה, שלא יחשוב אדם מאחר שהוא כן מצוה רבה מצות קדוש ה', אהדר אחר מצוה זו כדרך שמהדרין אחר כל המצות ואביא את עצמי לידי כך, והיינו במשל, כשרואה צלמים ירוק עליהם וכיוצא בזה בזיון כדי שיתפסוהו וישרפוהו, או אם יוכל להמלט יאמר לא אברח ואמלט, כדי לקדש את ה', העושה כן הוא מתחייב בנפשו, רק המצוה היא אם בעל כרחו בא עליו דבר זה אזי יקדש את ה' יהרג ואל יעבור. וזהו שדייק רבי עקיבא 'מתי יבוא לידי', כלומר לא שאני אביא לעצמי דבר זה, רק יבוא לידי. עכ"ל, מה ששייך לענינינו:

ואנכי הרואה בסה"ק **טובת מראה** פירשתי בקרוב לזה באופן אחר, בהקדים מה שחקרו המקובלים ז"ל, דלמה ימותו הצדיקים הואיל וקימו כל המצות? ותירצו, שע"י מסירת נפשם בשעת מיתה, מבררים ניצוצי הקדושה מתוך הקליפה. ועל זה חזרו והקשו, הלא בכל יום ויום בשעת נפילת אפים מוסרים נפשם על קדוש ה', ומבררים ניצוצי הקדושה מהקליפה, ולמה ימותו מיתה ממש. ותירצו, כי מסירת נפש של שעת מיתה יש בה בירור גמור, לא כן בנפילת אפים. וזהו כונתם ז"ל באומרם, גדולים צדיקים במיתתם יותר

מבחייהם, שהבירור של נפילת אפים בחייהם אינו בירור גמור כל כך כמו במיתתם, יע"ש:

ובזה מפורש יוצא מה שאמרו לו תלמידיו בשעה שיצאה נשמתו באחד, אמ"ל רבינו עד כאן? ר"ל, עד מיתה ממשית, מוסר נפשך עד יציאת הנפש לגמרי. לזה השיב להם ,כל ימי [בנפילת אפים] הייתי מצטער על מקרא זה שאקיימנו במיתה לגמרי, כדי שיהיה בירור גמור, ולא עלה בידי, ועכשיו שבא לידי לא אקיימינו? וק"ל.

עוד פירשתי באופן אחר, עפ"י הידוע, שצריך כל אדם לכוין באותיות עין של שמע ודלי"ת של אחד, הם אותיות עד, שאנחנו מעידים שה' אלקינו אחד ואין עוד מלבדו, וגם הקב"ה מעיד עלינו שאנחנו גוי אחד בארץ, וכמ"ש ז"ל על פסוק 'את ה' האמרת היום וה' האמירך היום', אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנא' שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, דכתיב 'ומי כעמך גוי אחד בארץ'. וידוע דהכוונה בעי צילותא וישוב הדעת, ולכן כאשר רע"ק היה מאריך בדלי"ת של אחד, והיה מכוין העדות כנז', אזי אמ"ל תלמידיו, רבינו עד כאן, ר"ל עתה שסורקין את בשרך איך יכול לכוין באותיות ע"ד, וק"ל.

וכדי שלא אשלחנו ריקם לע"ט עתה, יבוא השלישי ויכריע, והוא בהקדים את הידוע מ"ש ז"ל במסכת ברכות די"ג, וז"ל, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, עד כאן צריך כונת הלב דברי ר"מ, יעו"ש. עוד נקדים מה שידוע במקובלים ז"ל, כי ד"מ היא ניצוץ מלאך מטט', והוא ניצוץ מרע"ה, כי מ'טט' שר' ה'פנים, ר"ת משה [עיין מה שהאדכתי שם בסה"ק הנ"ל, ואין לכפול הדברים]. גם ידוע כי רע"ק הוא ניצוץ יעקב אע"ה, כי אביר יעקב היא אותיות רע"ק. גם ידוע מ"ש ז"ל על פסוק בשכמל"ו, אם נאמר אותו ב"פ ק"ש, לא אמרו משה, ואם לא נאמר אותו, הרי אמרו יעקב אע"ה, הילכך אנו אומרים אותו בלחש, יעו"ש. ולכן המציא בספר הלבוש, שאם לא כיון בפסוק בשכמל"ו חוזר כמו בפסוק ראשון [עיין לקמן בדינים]:

ומעתה יבוא על נכון, הואיל ור"מ הוא ניצוץ מרע"ה, ומשה רבינו לא אמר פסוק ברוך שם בתורה, לכן ר"מ אזיל לשיטתיה ואמר, עד כאן צריך כוונה. אבל רבי עקיבא שהוא ניצוץ יעקב אבינו, ויעקב אבינו ע"ה אמר בשעת מיתה 'האספו ואגידה לכם', ואמרו לו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', וענה ואמר 'בשכמל"ו', לכן גם רע"ק צריך לכוין בו כמו בפסוק ראשון. ולכן כאשר האריך לכוין בדלי"ת דאחד ויצאה נשמתו באחד, תמהו עליו תלמידיו ואמרו לו, רבינו עד כאן, ר"ל הואיל והוא ניצוץ יעקב אבינו צריך לכוין גם בפסוק ברוך שם. אזי השיבם, כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה שאקיימנו, ועכשיו

שבא לידי לא אקיימנו, ר"ל אם נעשה אופן שימתין הקוסטינר עד שאכוין בפסוק ברוך שם אפשר שימות הקוסטינר או יתחרט על מיתתי, ולא אקיים מקרא זה 'בכל נפשך' אפי' הוא נוטל את נפשך לא אקיימנו, וק"ל:

ומה שקשה לפי פירוש זה איך רע"ק דברו אתו תלמידיו והשיבם אחר שיצאה נשמתו? כבר כתבתי קושיא זו במקום אחר, שהקשה אלי הרב הגביר כמהר"ר **רפאל אהרן הלוי** ז"ל בבירות יע"א משם אביו, לפי פירוש המקובלים שהביא הרב פתח עינים, ותירצתי לו בשני אופנים לך נא ראה. ולע"ט עתה נראה לתרץ באופן אחר, והוא בהקדים מ"ש בס' **אדני פז** כתב יד משם ספר אהבת יונתן, על פסוק 'הן קרבו ימיך למות', וכן 'ויקרבו ימי דוד למות', וכי בכמה ימים האדם מת, הלוא ברגע אחד ביום קצו חלף הלך לו, ומהו 'ימי' לשון רבים, ותירץ, בהקדים מ"ש רש"י על פסוק בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וכו', שנסתמו ממנו מעיינות החכמה:

והנה מסקנת התוס' דמרע"ה מת בשבת, ושבעה באדר אותה שנה בשבת הוה. וצ"ע דבסדר עולם כתב שביום שמת מרע"ה כתב י"ג ספרי תורות, ואיך יכתוב בשבת. ותירץ, דכל אדם יש לו נר"ן, והנשמה המודיעה לאדם מעיינות החכמה, ובעת הפרדתה יסתמו, וקודם שימות המיתה הטבעית, אזי הנשמה מסתלקת ביום שלפניו, ואזי אותו יום עש"ק היה, וכתב י"ג ספרי תורות יום שנסתלקה ממנו הנשמה, הנקראת יום מיתה העיקרית, ואולם מיתת הגשם היה בשבת, וזהו 'הן קרבו ימיך', וכן 'ויקרבו ימי דוד', דהיינו פרידת הנשמה ויום מיתת הגשם, יעו"ש מה שפירשתי עפ"י הקדמה הנז'. אמור מעתה, סרה מהר קושית הרב רא"ה הנז', שאף שיצאה נשמתו באחד, עכ"ז דברו אתו תלמידיו והשיבם, הואיל והגשם עדיין לא חלף הלך לו עד למחר.

ואין להאריך בזה שלא להאריך טרח'א, אלא נתחיל לכתוב מעט דינים השייכים לזה מס' קשר גודל סי' י"א:

דיני ק"ש קריה נאמנה. באורח הנכונה.

א קטן שהגיע לחינוך כבן ט' או בן עשר חייב בק"ש.

ב שיכור אם יכול לדבר לפני המלך קורא, מור"ם סי' צ"ט, ויש מקילין בק"ש. הלבוש.

ג נשים פטורות מק"ש, ונכון שיקבלו עול מלכות שמים ויקראו פסוק ראשון ובשכמל"ו. ש"ע סי' ע'.

ד מצות צריכות כוונה לצאת י"ח, ובק"ש צריך לכוין להבין מה שהוא אומר, וביותר בפסוק ראשון, ואם לא כיון בפסוק ראשון חוזר כי לא יצא י"ח, והשאר אם לא כיון יצא. ש"ע סי' ס'.

ה כשלא כיון בפסוק ראשון וחוזר, ימתין קצת או יאמרנו בלחש, אחרונים [הטעם, דהאומר שמע שמע משתקין אותו].

ו הקורא ק"ש, לא ירמוז בעיניו, ולא יקרוץ בשפתיו, ולא יראה באצבעותיו, ואסור לרמוז אפי' לצורך מצוה בפרשה ראשונה, ובשניה יש להקל לצורך מצוה, אבל שלא לצורך מצוה אסור גם בפרשה שניה, ש"ע סי' ס"ב ואחרונים.

ז המהלך בדרך ורוצה לקרות ק"ש, עומד בפסוק ראשון ובשכמל"ו. ואם עומד בכל הפרשה הוי יוהרא. וכשהוא יושב אין לו לעמוד. ברכ"י שם.

ח הרוכב ע"ג בהמה, צריך לעמוד בפסוק ראשון, אבל יושב בקרון אין צריך לעמוד. אחרונים.

ט ישן, מצערים אותו ומעירים אותו עד שיהיה ער ממש כשקורא פסוק ראשון, מכאן ואילך אין מצערים אותו הרבה, וסגי לקרות מתנמנם סי' ס"ב.

יו"ד אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו, יצא, וכ"ש אם שמע מאחר, סי' ס"ט, ואחרונים.

יא אם קראה בלבו או שמע מאחר מחמת החולי או האונס, ואח"ך נסתלק האונס, אין צריך לקרותה פעם אחרת. ברכ"י סי' פ'.

יב לא יאריך באל"ף של אחד, כדי שלא יהא נראה ח"ו אי חד. ולא יחטוף החי"ת ויאריך מעט. ויאריך בדלי"ת שיעור שימליכהו בד' רוחות העולם. סי' כ"א.

יג אם לא אמר ברוך שם בכוונה, צריך לחזור, לבוש.

יד אין לפסוק באמצע פסוק ראשון כלל, ולא באמצע בשכמל"ו, אבל בין שני פסוקים אלו דינו כאמצע הפרק, מחזיק ברכה סי' ס"ו, בשם הרמ"ע. ונראה להחמיר גם בין שמע לבשכמל"ו .

טו צריך לדקדק באותיותיה ולהשמיע לאזנו ולקרות בטעמים הכתובים בתורה, ובדיעבד בג' אלה יצא, ש"ע סי' ס"א וס"ב.

טז היה עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בפרשה ראשונה או בפרשה שניה, חוזר לראשונה, ואם התחיל למען ירבו סרכי נקט ואינו צריך לחזור, סי' ע"ר.

טוב אם קורא ביחיד, שרי לכפול ה' אלקיכם, ברכ"י סי' ס"א.

יח אם נזדמן לו קדיש או קדושה, צריך להמתין בשירה חדשה ויענה, ואח"ך שירה חדשה, סי' ס"ו. וכבר נתבאר לעיל דלאמן דברכות לא יפסיק כלל לדעת מרן ז"ל.

יט כהן שקראוהו לס"ת אפי' בשמו, ולא יש אחר, והוא קורא שמע וברכותיה, לא יעלה [סי' ס', והפר"ח] בק"ש, וה"ה לברכותיה, כמ"ש ע"ת. ודע שבקונטריס לדוד אמת סי' ה' דין ב' נשמט שם דעתי הקצר. ובפסוקי דזמרה שרי לעלות.

כ נשים פטורות מזכירת יצי"מ, והאנשים אינם י"ח זכירת יצ"מ בהרהור, מחזיק ברכה שם:

סימן ב

'מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד מִי אָסַף רוּחַ בְּחָפְנָיו מִי צָרַר מַיִם בַּשִּׂמְלָה מִי הֵקִים כָּל אַפְסֵי אָרֶץ מַה שְּׁמוֹ וּמַה שֵּׁם בְּנוֹ כִּי תֵדָע' (משלי ל', ד').

הנה הדקדוקים בפסוק הנז' רבו כמו רבו, ואין צורך להאריך בהם. ובסה"ק **טובת מראה** דף ע"ה ע"ב פירשתי, שהוא רומז על רע"ק בן יוסף, שהוא הגיע לשער החמשים שערי בינה, שהוא גימטריא מ"י, ומצינו בו שהוא עלה שמים וירד, שהוא מד' שנכנסו לפרדס, בן עזאי ובן זומא ואלישע אחר והוזקו, אבל רע"ק בן יוסף נכנס בשלום ויצא בשלום מן הקודש.

ולכן ר"ת "ע'לה ש'מים ו'ירד", גימטריא שלו"ם, עי' במס' חגיגה דף ט"ו.

גם תמצא אותיות רבי עקיב"א גימטרייא השמי"ם.

'מי אסף רוח בחפניו', רמז ג"כ על רבי עקיבא שהיה לו רוח הקודש, וכמ"ש במס' כלה דף ח"י, וז"ל: פעם אחת היו יושבים זקנים בשער, ועברו שני תינוקות, אחד כסה ראשו, ואחד גילה ראשו, אמר ר"א, מאן דחציף כולי האי ש"מ ממזרא הוא. רבי יאושו"ע אמר, בן הנדה. ר"ע אמר, ממזר ובן הנדה. אמרו לו לר"ע היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבירך, אמר להם זה אני אקיימינו. הלך אצל אמו של תינוק, וראה שהיתה יושבת ומוכרת קטניות בשוק. אמר לה ביתי, אם את אומרת לי דבר שאני שואלך, אני מביאיך לחיי עוה"ב. אמרה לו השבע לי, היה רבי עקיבא נשבע בשפתיו ומבטל בלבו. אמר לה בנך זה, מה טיבו. אמרה לו כשנכנסתי לחופה נדה הייתי, ופירש ממני בעלי, ובא עלי שושביני, והיה לי בן זה. נמצא התינוק ממזר ובן הנדה. אמרו גדול היה רבי עקיבא שהכחיש את רבותיו. באותה שעה אמרו, ברוך ה' אלקי ישראל אשר גילה סוד לרבי עקיבא בן יוסף, ע"כ, יעו"ש.

וכן מפורש יוצא במסכת נדרים דף נו"ן ע"א, שראה ברוח הקודש שעתיד לישא אשת טורניפוס, וז"ל שם: מן ששה דברים נתעשר רבי עקיבא, מן כלבא שבוע, דפליג ליה בנכסי. ומן אילא דספינתא, שבכל ספינה היו עושים כמו איל מן הצאן של עץ, והיו נותנים בו כספם, ושכחו לאותו איל על שפת הים, ומצאו רע"ק.

ומן גוזא, ר"ל תיבה, כי נתן להם מאתיים זוזים ליורדי הים לריוח, ואמר להם הביאו לי שום דבר, והביאו לו התיבה, וכל ממון שהיה בספינה היה מונח באותה התיבה, וטבעה הספינה, ומצאוה יורדי הים הנז' והביאו אותה לרע"ק.

וממטרוניתא, שפעם אחת הוצרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש, ושיגרו את רע"ק אצל מטרוניתא אחת, ולוה ממנה ממון רב, וכשנתנה לו, אמרה לו, מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע, אמר לה, מי שתרצי, אמרה לו, הקב"ה והים, כי היא היתה על שפת הים, אמר לה כן יהיה, כשהגיע הזמן חלה רע"ק ולא יכול להביא הממון יצאתה אותה המטרוניתא על שפת הים, ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שרבי עקיבא חולה ואין בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר, מיד נשתטית בתו של קיסר, ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב, וזרקה בתוך הים, והים הביאו למקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת הים, ונטלה אותו ארגז והלכה לה. לימים נתרפא רבי עקיבא ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובי, אמ"ל, חזרתי אצל הערב והוא פרע לי כל החוב, והא לך מה שנתן לי יותר, ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר רע"ק.

ומן אשתו של טורניפוס, אדון אחד ששמו רופוס, והיה מפטפט בדברי תורה כנגד רבי עקיבא, והיה רע"ק מנצחו בכל פעם, והיה אותו אדון מתבייש, ובא וספר לאשתו, אמרה לו אלק'יהם של אלו שונא זימה, תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה, נתן לה רשות, ונתקשטה והלכה לה אצל רע"ק וגילתה שוקה כנגדו, כשראה אותה רע"ק, רק ושחק ובכה, אמרה לו, מה אינון הינך תלת מלין, אמר לה שנים אפרש, שלישית לא אפרש. רקקתי על שבאת מטפה סרוחה, ובכיתי על האי שופרא דבלי בארעא. ומה ששחק, לא רצה לומר לה. אע"פ כן הפצירה בו, עד שאמ"ל שצפה ברוח הקודש שעתידה להתגייר ותנשא לו. אמרה לו, וכי יש תשובה. אמר לה הן, ונתגיירה. לאחר שמת בעלה ונשאת לו והביאה לו ממון הרבה.

וההיא דקטיעא בר שלום, מפורש יוצא במסכת ע"ז דף יו"ד ע"ב, ז"ל: ההוא קיסר דהוה סני ליאודאי, אמר להו לחשיבי דמלכותא, מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער. אמר להו קטיעא בר שלום דלא יכלת להו לכולהו, דכתיב כי בארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל. ועוד קרו לך מלכותא קטיעא. אמ"ל מימר שפיר קאמרת, מיהו כל דזכי למלכא [הנוצח למלך], משליכין אותו לבית מלא עפר, כד הוו נקטין ליה ואזלין, אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא דאזלא בלא מכסא [כלומר אוי לו הואיל ועליהם הוא נהרג שלא מל את עצמו ויטול חלק עמהם], נפל על רישא דערלתיה, קטעא, אמר יהבית

מכסי חלפית ועברית. כי קא שרו ליה, אמר כל נכסי לרע"ק וחביריו. יצא רע"ק ודרש 'והיתה לאהרן ולבניו', מחצה לאהרן ומחצה לבניו. יצאת בת קול ואמרה, קטיעא בר שלום מזומן לחיי עוה"ב, ע"כ.

הרי מצינו שרע"ק היה לו רוח הקדש, וצפה שעתידה להתגייר ותנשא לו אותה מטרוניתא. וזהו "מ"י אסף רוח בחפניו".

גם 'מי צרר מים בשמלה', שם רמז על רע"ק שנפל לים הגדול, מים שאין להם סוף, ועלה. וכמ"ש במסכת יבמות דקכ"א ע"א, וז"ל: תניא, אמר רבן גמליאל, פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על אותו ת"ח שבה, ומנו רע"ק, וכשעליתי ליבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך, אמר לי, דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי. אמ"ל אותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת, מים שאין להם סוף אשתו אסורה, יעו"ש. וזהו 'מי', שהוא רע"ק שהגיע לשער החמשים, 'צרר מים בשמלה', שנפל בשמלתו לים הגדול מכל ועלה.

או זיל לאידך גיסא, שהמים רומזים לתורה, ואסף איש טהור ספרא וספרי ומיכלתא ומתניתא וכו', וכולהו סתמי אליבא דרע"ק. וכן ירד לעומקה של תורה, שהשיג שערי תורה בשלימות, ולכן תמצא תיבת שמלה היא אותיות שלמה.

אי נמי שם רמז למה שאמר רע"ק כשתגיעו לאבני שיש טהור, אל תאמרו מים מים, ולכן רע"ק אשר הסתיר הענין ולא אמר מים מים נכנס בשלום ויצא בשלום מן הקודש, וזהו 'מי', שהוא רמז לרע"ק, 'צרר מים בשמלה', כמו המחביא איזה דבר בתוך שמלתו לבל תשורינו עין רואה, ולכן תמצא תיבת בשמל"ה גימטריא שלו"ם עם הכולל, ר"ל שמשום זה יצא בשלום מן הקודש.

גם 'מי הקים כל אפסי ארץ', הוא רומז נמי על רע"ק, וכמ"ש ז"ל, כשהלכו חכמים לשאול על צרת הבת, אמר להם רבי דוסא בן הרכינס, אתה הוא רע"ק ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו.

וגם, רע"ק היה גלגול יוסף הצדיק ולכן נקרא עקיבא בן יוסף. גם אמרו המקובלים ז"ל שרע"ק הוא אחוז בזרועות, ולכן נרמז בפסוק אור' זרוע' לצדיק' ולישרי' לב' שמחה', ס"ת ר' עקיבה, ומשמת רע"ק בטלו זרועי תורה, יעו"ש. אמור מעתה, אם מצד גלגול יוסף הצדיק הרומז ליסוד, יבוא על נכון 'מי הקים כל אפסי ארץ', שעל זכות רבי עקיבה שהוא צדיק יסוד עולם העולם עומד, ובפרט שהוא אחוז בזרועות, והתורה אמרה 'מעונה אלקי קדם ומתחת זרועות עולם', לכן נאמר עליו שהוא הקים כל אפסי ארץ.

וזהו תשלום הפסוק 'מה שמו ומה שם בנו כי תדע', ר"ל אם אתה רוצה לידע על מי נאמר מי עלה שמים וירד וכו', לכן אמר 'מה שמו', גמיטריא שצ"ו, עם חמשה אותיות, הוא כמנין 'רבי עקיבא' בא', עם הכולל. 'ומה שם בנו', תמצא אותיות 'שם בנו' בגימטריא שצ"ח, שהוא כמנין 'רבי עקיבה' בה"א, ואזי תדע שעליו נאמר כל האמור לעיל מי ומי. או יש לרמוז באופן אחר, על מי שצריך ליחסו משמו ושם בנו ואילך ולא על שם אבותיו, כי היה בן גרים, ודו"ק, כי נכון הוא.

או יש לרמוז הפסוק הנז"ל על רשב"י זיע"א, שהוא ניצוץ מרע"ה, הנאמר עליו 'עלית למרום שבית שב"י', ר"ת ש'מעון ב'ן י'וחאי, וכמ"ש ז"ל, כי מכח שגילה סודות בעולם זכינו לתורה אנחנו עם בנ"י, ולא זכו בה מלאכי השרת שאמרו 'תנה הודך על השמים', מכח מצרנות, וכמ"ש הפוסקים ז"ל, על מי שקנה שתי שדות כאחד, שאין בה דין מצרנות, כן הדבר הזה, שאנחנו קנינו התורה שיש בה פשט וסוד, כעין שתי שדות כאחד, ובמלאכי השרת לא שייך בהם הפשט, וכמו שאמר [להם] 'התורה מה כתיב בה, לא תרצח, לא תנאף וכו' כלום יצה"ר יש ביניכם', ולא שייך בהם כי אם פנימיות התורה דווקא, ומי שמכר שתי שדות לא יזכה המצרן מדין מצרנות, כנודע במפרשים ז"ל.

'מי אסף רוח בחפניו', הוא רומז ג"ך על רשב"י זיע"א, שלא הניח מלאך המות לקחת רוחו ונשמתו של רבי יצחק נפחה, והיה ערב בעדו עד שיקח אותו עמו. וזהו 'אסף רוח בחפניו', יען כי על הערב נאמר 'תקעת לזר כפך', ולכן אמר 'בחפניו'.

גם, 'מי צרר מים בשמלה', רומז ג"כ על רשב"י זיע"א, כי שמל"ה גימטריא שע"ה, רמז לשע"ה נהורין, ע"י מי התורה נהורא עמיה שרא. גם בשמל"ה עם הכולל גימטריא חשמ"ל, וכמ"ש ז"ל, שהוא צרר סודות התורה כמה פעמים בתוך המלבוש שהוא הפשט.

או נאמר, 'בשמל"ה' היא אותיות 'לב משה', שהוא זכה לתורת משה מתחילה ועד סוף, אשר תחילתה וסופה אותיות לב, לעיני כל ישראל - בראשית, וכל הקורא בתורת משה עליו נאמר 'משה שפיר קאמרת'.

גם מי 'הקים כל אפסי ארץ', שם רמז על רשב"י זיע"א, בהקדים, [מ"ש] בזוה"ק, שבא מלאך להחריב העולם, אמ"ל רשב"י זיל אימא לקוב"ה, הא בר יוחאי שכיח בעלמא, דכתיב 'וצדיק יסוד עולם', יעו"ש.

'מה שמו מה שם בנו', כי תדע במ"ש רשב"י עצמו זיע"א, 'ראיתי בני עליה והנם מועטים, אם עשרה הם אני ובני מהם, ואם שנים הם אני ובני הם', ודו"ק כי קצרתי.

או נראה, שהפסוק הזה רומז על רמב"ה זיע"א, שהוא ניצוץ מט"ט שר הפנים, אשר עלה שמים בחיים חיותו, וכמש"ה 'ויתהלך חנוך את האלקי"ם ואיננו כי לקח אותו אלקי"ם',

ולעת עתה ירד בניצוץ רמב"ה זיע"א, וכמ"ש האר"י ז"ל, עמ"ש ז"ל 'רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק', שלקח ט"ט משם מלאך מט"ט, ונשאר אותיות רמון, עיין בספר לקוטי תורה בכמה מקומות, בילקוט ראובני ובסדר הדורות אות מ', שהרחיב הענין, יעו"ש. והארכתי בזה בסה"ק **טובת מראה** יעו"ש.

'מי אסף רוח בחפניו', שם רמז על רמב"ה זיע"א, שהיה לו רוח הקודש, וכמ"ש בירושלמי בפ"ק דסוטה, מעשה בר"מ שהיה יושב ודורש בטבריה בבהכנ"ס בכל ערב שבת, והיתה אשה אחת שומעת דרוש מפיו בעזרת נשים עם שאר הנשים, והמתינה עד שסיים הדרוש, וכאשר הלכה אותה האשה אל ביתה בליל שבת, מצאה הנר שלה כבר כבה, אמר לה בעלה היכן היית עד עכשיו, אמ"ל הייתי שומעת לר"מ שהיה [דורש], ואותו האיש אמר לה, בשבועה שלא תכנסי בביתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של ר"מ, יצאה מביתו והלכה לבית השכנים, ובשבוע השני הלכה לשמוע הדרשה מפיו, וצפה ר"מ ברוח הקודש כל המעשה ועשה עצמו חולי בעיניו, ואמר, מי יודע ללחוש לעין, אמ"ל אותה האשה אני יודעת ללחוש, וכאשר באה לפניו נתביישה, אמרה לו רבי, אין אני יודעת ללחוש לעין, אמר לה, אפילו הכי, רוקי בפני שבעה פעמים ואני מתרפא, עשתה כן, אז אמ"ל, ליכי ואמרי לבעליך, אתה אמרת פעם אחת, הרי אני רקקתי בפניו של ר"מ שבעה פעמים. אמ"ל תלמידיו, רבי, כך מבזין את התורה, היה לך לומר לאחד ממנו ללחוש לך, אמ"ל, לא דיו למאיר להיות שוה לקונו? ותנא רבי ישמעאל, גדול השלום ששם הגדול הנכתב בקדושה אמר הקב"ה ימחה במים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו ע"כ. ועיין במד"ר סדר צו ובסדר שופטים לך נא ראה.

הרי מפורש יוצא שהיה רמב"ה צופה ברוח הקודש כאמור, וזהו 'מי אסף רוח בחפניו'. או נאמר באופן אחר, 'אסף רוח בחפניו', שלא הניח הנחש ליקח רוחו ונשמתו של רבי יאודה ענתותי, ע"י שלקח בחפניו ככר לחם בתורת צדקה כדי להציל ממות נפשו רוחו ונשמתו, וכמ"ש ז"ל, והובא בס' עושה פלא ח"א דל"א ע"ב וז"ל:

מעשה בר"מ שלא היה רגיל לצאת מבהבנ"ס עד ארבע שעות ביום, יום אחד התפלל תפלת שחרית והקדים לצאת, ולאחר שיצא תמה בעצמו ואמר, מה היום מימים שהקדמתי לצאת מבהכנ"ס מהרה, ואולם שמא הקב"ה עושה נס על ידי, כיון שעמד מעט כרגע, ראה שני נחשים ששואל אחד לחבירו לאן אתה הולך, אמ"ל, שלחני הקב"ה להרוג את רבי יאודה הענתותי ואת בניו ובנותיו וכל אנשי ביתו, אמ"ל חבירו מפני מה, אמ"ל מפני שמימיו לא עשה צדקה מנכסיו. וכששמע ר"מ כך, אמר בלבו, אלך אצלו שמא אוכל למלט אותו עם בני ביתו. הלך ר"מ בדרך אחר, וכיון שהגיע ר"מ אל הנחל,

פגע בנחש שהיה רוצה לעבור את הנהר כדי להרוג לרבי יאודה הענתותי, גזר עליו ר"מ שלא יעבור את הנהר בלתי רשותו, הלך ר"מ לבית ר"י הענתותי וכסה פניו שלא יכירוהו, כיון שראו אותו אמרו אין זה אלא גנב שרוצה לגנוב את נכסינו, כיון ששמע ר"מ כך הלך ונחבא באבוס הגמלים, וכששב ר"י הענתותי לאכול עם בני ביתו, בא ר"ם וישב עמהם, התחילו בניו לריב עמו ורצו לגרשו ולהוציאו מן הבית, אמר להם, איני זז מכאן עד שאוכל כי רעב אנכי, וע"כ נתנו לו לאכול ולשתות. ואח"כ נטל עוד ר"מ חלת לחם מן השולחן, ואמר לר"י, טול זאת החלה ותן אותה לי ואמור זאת לך בצדקה, אמר לו ר"י לא דייך שאכלת לשובע ועדין אתה מבקש יותר, מה עשה ר"מ כבה את הנר והסיר את הצעיף מעל פניו והבהיק הבית לאורו של ר"מ, וכשראו כך הכירוהו שהיא ר"מ, מיד עמרו על רגליהם לפייסו, ונטל רבי יאודה ככר לחם ונתנה לר"מ, ואמ"ל זה לך לצדקה, אמ"ל ר"מ עתה קח את אשתך אותה למקום אחר, ובניך שלח למקום אחר, וגם בנותיך תוציא מן הבית, וכן עשה כאשר ציוהו ר"מ ולא נשארו בבית כי אם ר"מ ור"י, וכיון שעברו שתי שעות בלילה התיר ר"מ את הנחש ועבר את הנהר ובא לביתו של ר"י, ובעוד שיצא ר"מ לצרכיו נכנס הנחש לבית ר"י ובקש להורגו, מיד נכנס ר"מ לבית ומצא שם את הנחש, אמ"ל מה טיבך כאן, אמ"ל, שלחני הקב"ה להרוג את ר"י ובני ביתו, אמ"ל ר"מ, ולמה, אמ"ל מפני שמימיו לא עשה צדקה, ענה לו ר"מ ואמ"ל, והלא אמש האכילני והשקני מלחמו ומיינו, ועוד נתן לי לחם צדקה לדרך, ולכן צא מן הבית כי אין לך רשות לשלוט בהם בשום דבר רע, והוציאו מן הבית בע"כ, וסגר את הדלת בפניו, ואמר לר"י השמר לך שלא תפתח הדלת עד למחר, ולאחר שעבר שעה אחת בא הנחש בערמה ונדמה לר"י כקול אשתו, ואמר לר"י, פתח לי בעלי את הדלת שהרי צנה וקור גדול עומדת עלי, אמ"ל ר"מ, אל תפתח כי אין אשתך חוצה, עמד מעט וקרא הנחש כקול בנו הגדול, ואמ"ל, פתח לי אבי כי מתיירא אני שלא יאכלו אותי חיות רעות, אמ"ל, אל תחוש כי זה הקורא אינו בנך, תלך תשכב ואל תפתח. לו קרא הנחש פעם ג', ונדמה לו בכקול בניו ובנותיו, ובכל זאת התרה בו ר"מ ואמ"ל, לא תשמע לקולם ולא תפתח להם. כאשר ראה הנחש שלא היה יכול להרוג את ר"י נזדעזע ונבהל ונחבט בארץ לקרקע, ואמר אוי שהעליונים גוזרים והתחתונים מבטלים, והפיל עצמו לארץ ומת, ולאחר שתי שעות באה אשת ר"י ובניו ובנותיו, ואמר ר"מ לר"י, שאל להם אם באו הנה הלילה לקרוא אותך, שאל להם וענו ואמרו לא יצאנו מפתח הבית אשר נכנסנו בו אמש עד הבוקר. אז אמ"ל ר"מ, צא עמי וארך מי היה קורא אותך בלילה, ויצאו שניהם חוצה, ומצאו את הנחש מושכב מת על מפתן הבית, ומיד התחילו שניהם לתת שבח

והודאה להקב"ה, ואמר ר' יאודה, ברוך המקום שעשה לי נס. ואז הודה לר"מ ונשבע שכל עני שיבוא לידו שלא יחזרהו ריקם, עכ"ל. ומעתה מפורש יוצא כוונת הרמז 'מי אסף רוח בחפניו' וכאמור:

גם 'מי צרר מים בשמלה', שם רמז על רמב"ה זיע"א שנפל לים הגדול, טבל ועלה, וכמ"ש ביבמות דקכ"א ע"א, וז"ל: תניא, אמר רע"ק, פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים, והייתי מצטער על ת"ח שבה, ומנו ר"מ, וכשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו, בני מי העלך, אמ"ל גל טרדני לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה, אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת, מים שאין להם סוף אשתו אסורה, יעו"ש. לכן נאמר עליו 'מי צרר מים בשמלה', שנשברה ספינתו ונפל בשמלתו, והגם שטבע כבר, עכ"ז עלה על ידי גל שטרדו לחבירו וחבירו לחבירו עד ליבשה.

או נאמר 'צרר מים בשמלה', דהיינו מים של תורה, וכמו צרור הכסף סתום וחתום, כך סתם משנה רבי מאיר.

או נאמר 'צרר מים בשמלה', כי ר"מ הוא ניצוץ שמלה ממשרקה, וכמ"ש המקובלים ז"ל, הבאתי דבריהם בסה"ק טובת מראה, הביטה וראה:

גם 'מי הקים כל אפסי ארץ', שם רמז ג"כ על ר"מ, על דרך מה שאמרו במסכת גיטין דף נ"ב ע"א, וז"ל: הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן כל בי שמשי [ר"ל כל ערב שבת] הוי קא מינצו בהדי הדדי, איקלע ר"מ להתם, עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא, שמעי לשטן דקא אמר וי דאפקיה ר"מ להההוא גברא מביתיה, ע"כ. וכן כתבנו לעיל שר"מ עשה אופן שתרוק אותה האשה בפניו שבעה פעמים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, וידוע דעל השלום העולם עומד, ולכן אמר, 'מי הקים כל אפסי ארץ' ע"י השלום שהיה עושה בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו וכנו'. וכן ס"ת הקים' כל' אפסי' ארץ', אותיות מלי"ץ, שהוא רמב"ה שהוא ניצוץ מטט' שר הפנים, הנאמר עליו 'מלאך מליץ אחד מני אלף', וכמ"ש המקובלים ז"ל. ועיין בספר מגלה עמוקות עה"ת.

אי נמי, כי ר"מ שמו רבי נהוראי, שהוא אוי"ר נ"ה, וידוע כי נצח והוד אינון תרין שוקין עמודי עולם, ולכן נאמר עליו 'מי הקים כל אפסי ארץ'.

גם 'מה שמו מה שם בנו', כי תדע שם רמז על ר"מ שהוא בדיק בשמא, והיה שואל על האדם מה שמו ומה שם בנו ויודע מה מעשיהם, וכמ"ש ביומא במעשה כידור, נזכרהו לקמן בעז"ה.

או נאמר, שבא לרמוז ולומר, תרע לך על מי אני אומר 'מי עלה שמים' וכו', על זה אמר, 'מה שמו מה שם בנו', שצריך לייחסו משמו משם בנו ואילך ולא על שם אבותיו כי היה בן גרים כנודע, וכמש"ל על רבי עקיבא, ודוק:

המוסר היוצא מהלימוד האמור לעיל, ללמד על הכלל כלו יצא, שאם אירע לאדם שלא למד בבחרותו ונשא אשה והוא מטופל בבנים באופן שאין לו פנאי עוד לעסוק בתורה, או עדיין בחור והגיע למעלה מעשרים שנה ועדיין הוא ע"ה דאורייתא, אל יתיאש חלילה לומר כיון שלא למדתי תורה שוב אין לי תקוה ואלך ואעשה מה שלבי חפץ וכאשר אבדתי אבדתי, חלילה לומר כן, והראיה מרע"ק שהיה בן מ' שנה ע"ה ואח"ך למד ולימד. בעיקרא דהאי מילתא בפ' הנודר מן המבושל דף מ' ע"א, וז"ל, רע"ק אתקדשת ליה ברתיה דכלבא שבוע, שמע כלבא שבוע, אידרה הנאה מכל נכסי, אזלא ואנסבא ליה בסתווא [בימות החורף], היו ישנים על התבן, שלא היו להם כרים וכסתות, והיה מלקט את התבן משערו, אמ"ל אם יהיה לי אופן שאתעשר אעשה ליך עיר של זהב [תכשיט של זהב שמצוירת בו ירושלים], אתא אליאו קרא אבבא, אמ"ל תנו לי מעט תבן שילדה אשתי ואין לי כר וכסת שתישן עליו, אמ"ל רע"ק לאשתו, תראי זה האיש אפי' תבן אין לו, אמ"ל זיל הוי בי רב ללמוד תורה, הלך י"ב שנים אצל רבי אליעזר ורבי יאושוע, וכאשר בא הביא עמו י"ב אלף תלמידים, כאשר הגיע לפתח שער ביתו שמע לאחד שאמר לאשתו, טוב עשה אביך שהדירך מנכסיו, הן מצד שהוא גרוע ממך, ועוד שמניחך אלמנות חיות זה כמה שנים, אמ"ל אם ישמע לי ישב עוד שנים עשר שנים אחרים, אמר רע"ק הואיל ונתנה לי רשות נחזור לאחורי, ונשאר עוד שם י"ב שנים אחרים, וכד אשר בא, הביא בידו כ"ד אלף תלמידים, שמעה אשתו ורצתה לצאת להקביל פניו, אמ"ל השכנות תקחי בתורת שאלה בגדים ללבוש, אמ"ל יודע צדיק נפש בהמתו, וכאשר הגיעה לפניו נפלה על פניה והיתה מנשקת רגליו, והיו דוחים אותה התלמידים אמר להם הניחו לה, שלי ושלכם שלה הוא, ר"ל, כל מה שלמדתי אני ואתם הוא על ידה. שמע כלבא שבוע, ובא והתיר נדרו, נתן לו חצי ממונו, ע"כ, יעו"ש ובכתובות דס"ב ע"ב, הביטה וראה.

גם בפרקי רבי אליעזר בפ' א' תמצא כתוב: מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס שהיו לאביו חורשים, והיו חורשים על גבי המענה והוא היה חורש בטרשין [מקום אבנים], ישב לו והיה בוכה, אמ"ל מפני מה אתה בוכה, שמא מצטער אתה שאתה חורש בטרשין עכשיו אתה חורש ע"ג המענה, ישב לו ע"ג המענה והיה בוכה, אמ"ל אביו ולמה אתה בוכה, אמ"ל שאני מבקש ללמוד תורה, אמ"ל והלוא בן כ"ח שנים אתה, ואתה מבקש ללמוד תורה? אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים ואתה מוליכם לבית הספר. ישב שתי שבתות

ולא טעם כלום, עד שנגלה לו אליא"ו ז"ל, ואמ"ל, בן הורקנוס למה אתה בוכה, אמ"ל מפני שאני מבקש ללמוד תורה. אמ"ל, אם אתה מבקש ללמוד תורה, עלה אל ירושלים אצל רבן יוחנן ן' זכאי, עמד והלך אצל רבן יוחנן ן' זכאי, ישב אצלו והיה בוכה, אמ"ל מפני מה אתה בוכה, אמ"ל מפני שאני מבקש ללמוד תורה, אמ"ל בן מי אתה, ולא הגיד, אמ"ל מימיך לא למדת ק"ש ולא תפלה ולא ברכת המזון, אמ"ל לאו, אמ"ל עמוד ואלמדך שלשתם, ואח"ך ישב והיה בוכה, אמ"ל בני מפני מה אתה בוכה, אמ"ל מפני שאני מבקש ללמוד תורה, והיה אומר שתי הלכות כל ימי השבוע היה חוזר עליהם ומדבקם, יש שמנה ימים ולא טעם כלום [פירוש שלא אכל דבר שיש בו טעם] עד שעלה ריח פיו לפני ריב"ז, והעמידו מלפניו, ישב והיה בוכה, אמ"ל מפני מה אתה בוכה, אמ"ל מפני שהעמדתני מלפניך כאדם שמעמיד מלפניו מוכה שחין, אמ"ל בני כשם שעלה ריח פיך מלפני כך יעלה ריח חקי התורה מפיך לשמים, אמ"ל בני בן מי אתה, אמ"ל בן הורקנוס אני, אמ"ל והלא בן גדולי עולם אתה ולא היית מגיד לי, חייך היום אתה סועד אצלי, אמ"ל כבר סעדתי אצל אכסניא שלי, אמ"ל מי הוא אכסניא שלך, אמ"ל רבי יאושוע בן חנניה ורבי יוסי הכהן, שלח ושאל לאכסניא שלו, אמ"ל אצלכם סעד אליעזר היום, אמ"ל לאו, ואחרי כן הלכו רבי יאושוע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ואמ"ל לריב"ז והלא יש לו שמנה ימים שלא טעם כלום, אמרו בניו של הורקנוס לאביהם עלה לירוש', והדר אותו מנכסיך לאליעזר בנך. ועלה לירושלים, ומצא שם יום טוב לריב"ז, והיו כל גדולי המדינה סועדים אצלו, בן ציצת הכסח, ונקדימון בן גוריון, וכן כלבא שבוע, ולמה נקרא שמו בן ציצת הכסת, שהיה מוסב למעלה מגדולי ירושלם, אמרו על נקדימון בן גוריון שהיה לו מזון שלשה סאין קמח לכל אחד ואחד שהיה בירושלם, אמרו עליו על בן כלבא שבוע שהיה לו בית ארבע כורים של גנות שהיו טוחנים זהב, אמרו לו לריב"ז הרי אביו של אליעזר, אמר להם עשו לו מקום, ועשו לו מקום, והושיבו אותו אצלו, ונתן עיניו ברבי אליעזר אמר לו אמור לנו דבר אחד מן התורה, אמ"ל, רבי, אמשול לך משל למה הדבר דומה לבור הזה שאינו יכול להוציא מים יותר ממה שהיה מוציא, כך אני איני יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלתי ממך, אמ"ל ריב"ז, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למעין הזה שהוא נובע ומוציא מים ויש בכחו מים יותר ממה שהוא מכניס, כך אתה יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלו בסיני, אמ"ל, שמא ממני אתה מתבייש, הריני עומד מאצלך, עמד רבי יוחנן והלך לו לחוץ, והיה רבי אליעזר יושב ודורש ופניו מאירות כאור החמה, וקרנותיו יוצאת כקרנותיו של משה, ואין אדם יודע אם יום אם לילה, בא ריב"ז מאחוריו ונשקו על ראשו, אמ"ל אשריכם אברהם יצחק ויעקב שיצא זה

מחלציכם, אמר הורקנוס למי אמר כך, אמ"ל לרבי אליעזר בנך, אמ"ל לא כך היה לומר, אשרי אני שיצא זה מחלצי, היה רבי אליעזר יושב ודורש ואביו עומד על רגליו, כיון שראה את אביו עומד על רגליו נבהל, אמר לו אבא שב, שאיני יכול לומר דברי תורה ואתה עומד על רגליך, אמ"ל, בני לא על כן באתי אלא להדירך מנכסי, ועתה שבאתי לראותך וראיתי כל השבח הזה הרי אחיך מודרים מהם והם נתונים לך במתנה. אמ"ל, והרי אני איני שוה אלא כאחד, שאילו קרקעות בקשתי מלפני הקב"ה היה נותן, שנאמר לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, ואילו כסף וזהב בקשתי היה נותן לי, שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות, אלא לא בקשתי מאת הקב"ה אלא תורה בלבד, שנאמר על כל פקודי כל ישרתי כל אורח שקר שנאתי, עכ"ל [מה שיש להקשות ולתרץ בזה עיין להרב כמהר"ח פלאג'י ז"ל בספרו הבהיר פר אחד וירוה צמאונך].

המורם מזה שרבי אליעזר הגדול שהיה בן כ"ח שנים ולא היה יודע אפי' ק"ש, ואפ"ה קיים את התורה מעוני בסיגופים ותעניות, וסופו קיימה בעושר וכבוד. וגם רבי עקיבא שהיה בן ארבעים שנה ע"ה, והיה אומר מי יתן ת"ח ואנשכנו כחמור, ועם כל זה חזר ללמוד וקיים את התורה מעוני ממש, ומרוב עבודתו בתורה ובמצות זכה ללמוד וללמד עד שהיו לו כ"ד אלף תלמידים. והן אמת שמה' היתה לו אשה משכלת והיא גרמה לו לכל כבוד התורה הזה וכנ"ל. וע"כ יזהר האדם ליקח אשה הגונה, וכמו שאמז"ל באותו חסיד שלקח אשה רשעה ולסוף נעשה רשע כמוה, ומעשה באותו רשע שלקח אשה חסידה ולסוף נעשה חסיד כמותה כידוע.

ופוק חזי מה שאמרו ז"ל במסכת פסחים רמ"ט ע"א לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח [הגם שתהיה ענייה, סוף הכבוד לבוא], שאם מת או גולה מובטח לו שבניו ת"ח, ואל ישא בת עם הארץ שאם מת או גולה בניו ע"ה, יעו"ש:

וגם מהאמור לעיל יקחו מוסר עשירי עם אשר אינם רוצים לתת בתם לת"ח עני ולהחזיק בידו, ועוברים בשאט ונפש עמ"ש ז"ל בסנהדרין דצ"ט, וז"ל: אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח, אבל ת"ח עצמן 'עין לא ראתה אלקים זולתך'. ובמסכת כתובות דרשו על פסוק 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום', וכי אפשר לידבוקי בשכינה, והכתיב 'כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא', אלא כל המשיא בתו לת"ח ועושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה לת"ת מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכינה, יעו"ש:

והנה אנכי מילדי המערב הפנימי ראו ראיתי מזקני הדור שהיו מחפשים ונותנים מעות הרבה עד אין קץ עד שיגיעו ליקח בת ת"ח, וביום החופה היה להם שמחה גדולה כאלו

קבלו התורה, וכאלו שרתה עליהם השכינה. וכן מי שהיה לו בת והוא מעשירי עם, היה שולח סרסורים לאביו ואמו של הבחור הת"ח, ומרצה אותם ברצי כסף עד שיאמר רוצה אני, והיה מחזיק בידו כל ימי משך לימורו כדת מה לעשות. ואם לא היה עולה בידם לקחת בת תלמיד חכם או בחור ת"ח לבת,ם אזי לפחות היו מהדרים אחר משפחות המיוחסות. ובימים ההם ובזמן הזה לא כל אדם מחפש אחר זה.

ופוק חזי מ"ש הרב שבט מוסר פ"ה, וז"ל: והנה בראותי דור הולך ודור בא, ואיש אשר לו בת חביבה, כבבת עינו, שלמה בכל ושמורה, ותדד שנתו מעיניו, בלילה לא שכב לבו, וביום לא ישקוט ולא ינוח מלסבב בשוקים וברחובות, לדרוש ולחפש על בן העשירים לתתה לו במוהר ובמתן, כל אשר יגזרו עליו סרסורי לדבר עבירה. לכן בני החכם, אל תקנא לבך בבני העשירים, באותן שהם מושללים מכל חכמה וריקים מכל דבר הנוגע לשלמות הנפש, ואין בהם לא כתב ולא לשון, ומלאים רשע ופשע ותכלת וארגמן לבושם והזלים זהב מכים למלאת תאותם ככל אשר תאוה נפש החוטאת, ועם כל זה כל איש אשר לו בת יחידה יפה זכה וברה, מריבין עליו מי יזכה שיפול בחלקו הבחור, ובמאזנים לעלות להרבות לו ממון ומנחות, ומתנות ודורונות, ואתה אשר הלוך הלכתה לדרכי ה' ונכסוף נכספתה אתה בני החכם שעוסק בתורה ובמצות, ולא חסרת חכמה שלא למדת, ושלימות אשר לא קנית, ועם כל זה, בעבור אשר בלויי הסחבות לבושיך, וטלאי על גבי טלאי מנעליך, לכן אין איש משגיח עליך, ואין מי שיאמר מה מעשיך, ואין מי שיחמוד חכמתך, הדבוקה בנפשך, שאין היד שולט בה להסירה מעליך, ואפשר יסיתך יצרך להתרעם על מזלך, לומר תוהה ומתחרט על הראשונות ולמה לא במזל בן העשיר נולדתי, אף שאהיה רק כמוהו כיון שחסרונו מעלתו, חכמת שלימותי הורדתני עד תהום רבה, ולמה לא אבחר מחנק נפשי בראותי חמור עולה בסולם, ואני בעמק הבכה:

דע ההבדל בינו לבינך, ידוע תדע שיש כלי שיר עשוי מדלעת, ובו שקוע עץ ארוך, ובשערות של זנב הסוס, מוליכין ומביאין בה, ומוליד נענוע ערב מאוד לשומעיהם, עד שמעורר לב נשים וטף ואנשים משוללי הדעת אל הרקוד ולשמוח באותו קול, בחשבם שהקול הערב ונעימות התנועות הוא מהכלי עצמו, והריק השומע קול הברה שבו חומד וחושק בכלי זה, ואומר בלבו מי יזכני שיהיה כלי זה בחלקי בתוך ביתי יומם ולילה כדי להתיחד עמו אני והוא להודיע לי לשון נעימותו וערבות דבריו, ואגילה ואשמחה בשיריו ובזמרותיו, ומוציא הוצאות כדי להגיע לו אותה שעה שהמנגן יניח מלנגן כדי להתיחד עם הכנור הנז' בחדר בד בבד מרוב החשק של הקול ששמע בו, ויהי העת שהמנגן סיים נגונו והניח הכלי תלוי בזוית הבית, אזי נתן זה החומד עיניו בו ונתן ממון הרבה להביא

כלי שיר זה אצלו והתחיל לנשקו ולחבבו והתחיל לקרב לפניו מנחה טהורה ומדבר עמו לשמוע נעימות דבריו ונועם אמריו, ואין קול ואין עונה, והתחיל למשמש בכלי לעוררו ופוגע ידו בשערות זנב הסוס הקשור, ואז נתפרסם לו לדבר דומם הוא וכי אומרים לאבן ולעץ הקיצה לדבר. מיד ממרט בזקנו וטופח על פניו, והלוך ילך ובכה ומצטער כל ימיו לאמר, איך אבד ממון הרבה כדי להליו אחר דבר דומם, והוא מצטער על זה כל ימיו, עד שמת ביגון ואנחה.

וכך הבן העשיר המשולל מכל חכמה, דומה לכלי הניגון הזה שהמנגן מקיש ומנענע בו, ואותו נענוע גורם להוליד נעימות קול שגורם רקוד ושמחה, כשם שאביו של הבן הזה מעטפו בבגדים החמודות, וכסף וזהב יכסהו, ובמושב הגדולים יניחהו, ואל בית המשתה יביאהו, וכל רואיו חומדים בו בחשבם כי ממנו [הוא], וכמו שלימות לבושו כך שלימות מדתו וחכמותיו, וכל זה בעוד שאביו מנענעו בכח עשרו, ובמות אביו אזי מאבד ממונו ונתגלה חרפתו ומעוט ידיעתו, ונשאר כעץ שתול במקום אשר חרבו מימיו שהוא הולך ודל עד שעליו נושרות כולם ונשאר עץ יבש לא יועיל כ"א לבשל הקדרה, או להדליק המדורה, והולך נע ונד, והיה כי ירעב בוחר להיות פחמי או נושא סבל, אוי להם לאב ואם ביד מי מסרו בתם, ועל מי הוציאו ממון בריבוי הדורונות, ומוהר ומתן, ובוכים כל ימיהם על צרת הבת, ועל איבוד ממונם ווי להם על איבוד נפשם שלא חשקו בת"ח, כי אם לזה, אשר עלה חרס בידם, דאגה בעוה"ז, ומכשול לעוה"ב, והבת מיללת, ולאביה ולאמה מקללת, כי בבית אין לחם ושמלה, ואין קול קדוש והבדלה, ובליל פסח אין הגדה, ככל העדה, עד שכולם מתים ביגון ואנחה, ובאים לגהינם עמוקה ושוחה, אך אתה הבחור החכם השלם ודל, דומה למרגניתא דלית בה טימי, דומה כנופך ספיר ויהלום, הנתונה בתוך תיבה של עץ קטנה מושלכת בטיט חוצות וכל הרואה אותה עובר עליה, ואם נכשל בה ירמסנה ברגליו, ואינו עולה בזכרונו מאמר התנא אל תהי בז לכל דבר, עד שעבר אחד איש ירא אלקים וסר מרע, וירם את התיבה מעל הארץ כדי לקיים דברי התנא אל תהי בז לכל דבר, והניחה בתוך חיקו, ולא חס לטיט שעליה, כי לא חמד כ"א לראות מה בתוכה, ויפתח את התיבה, ונתמלא כל הבית אורה, והעשיר עושר רב, ער שעלה למדרגה העליונה, ובאותו עושר סגל כמה מע"ט, ושמחו הוא ואשתו, ובניו וכל משפחתו, בעוה"ז בעושר ובשם טוב עולה, ומתו בשמחה גדולה, להלוך לנחול שכר עוה"ב, כך האיש הישר הנותן בתו לת"ח, אף שהת"ח לובש קרעים, ועטוף כלים רעים, עכ"ז אין משים לבו על ז,ה יען כי אין אלו הדברים דבוקים בגופו, ואינו רואה אלא מה שבתוכו, ובהסיר אותו העטוף מעליו, [זורח] מראה תוארו, ואור תורתו, ובין

מלכים יושב, מאן מלכי רבנן, ובקהל קדושים ינוח, דורש טוב לעמו, ופסקי דיניו הולכים לכל העולם, והוא כמלך על כסאו, וכולם מוכנים לעובדו ומכינים פרנסתו, ומלמד דרך את העם לעבוד את בוראם להנחילם עוה"ב, אהוב למעלה ונחמד למטה, אשרי אשה שככה לה ואשרי האיש שכך בחר בחלקו, אע"פ שיהיה רק מכל וכל, עם כל זה חתנו החכם ירוממהו, ותורה ודרך ארץ ילמדהו, ובין חכמים יושיבהו, עד שנוהגים בו כבוד, וקמים מפניו כמו ת"ח, זהו בחייו, ובמותו דורש עליו בקבוץ רב, ברב עם הדרת מלך, ומספר בשבחיו עד שבכח תורתו שאומר עליו, מרחיק מעליו כל שר ומשטין, ומוסרו ביד מלאכי שלום, להוליכו למנוחות שאננות.

א"כ אתה הבחור החכם, כיון שאתה נמשל למרגלית בתיבה כנו', אין מקום לעלות על לבך קנאה ממי שהוא ריק בעבור מלבוש שעליו, דבר שאינו דבוק עמו כמו חכמתך שדבוקה בנפשך, ואם לשעה אין דורש לך, האמת יורה דרכו, וסוף הכבוד לבוא, עכ"ל בקיצור:

ובוא וראה מה שאמרו ז"ל בש"ס, עני ועשיר ורשע באים לדין, אומרים לעני, מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים, כלום אתה עני יותר מהלל הזקן, שבכל ימיו היה עושה ומשתכר בחצי דינר, חציו היה נותן לשכר שומר בית המדרש וחציו לפרנסת בני ביתו, פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו השומר ליכנס לבית המדרש, עלה וישב על פי החלון לשמוע דברי אלקים חיים, ואותו היום ערב שבת היה, וירד עליו שלג רום שלש אמות, בשחרית אמר שמעיה לאבטליון בכל יום הבית מאיר והיום אפל, הציצו עיניהם וראו דמות אדם בחלון, עלו ופרקו השלג מעליו והרחיצוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת.

אומרים לעשיר מפני מה לא עסקת בתו', אם יאמר עשיר הייתי וטרוד בנכסי, אומרים לו, כלום אתה עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדם אלף ספינה בים, ובכל יום ויום נוטל נוד של קמח על כתפו, ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא [כלומר כמו משרת], אמ"ל בבקשה מכם הניחוני ואלך ללמוד תורה, אמ"ל, חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחים אותך, ומימיו לא הלך לראותם, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

אומרים לרשע מפני מה לא עסקת בתורה, אם יאמר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים כלום אתה נאה יותר מיוסף הצדיק, שבכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, ובגדים שלבשה בשחרית לא לבשה ערבית, ובגדים שלבשה ערבית לא לבשה

שחרית, אמ"ל תשמע לי, אמ"ל לאו, אמ"ל הריני חובשת אותך בבית האסורים, אמ"ל ה' מתיר אסורים, הריני כופפת קומתך, אמ"ל ה' זוקף כפופים, הריני מסמא את עיניך אמ"ל ה' פוקח עורים, נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ולא רצה לשמוע אליה, לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה לעוה"ב.
נמצא הלל מחייב את העניים, יוסף מחייב את הרשעים, ר' אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, ע"כ.
ובזה פירשו המפרשים כוונת 'רבות מחשבות בלב איש', להשיב תשובה ליום הדין, 'ועצת ה' היא תקום', הי"א ר"ת ה'לל י'וסף א'לעזר, שע"י שלשה אלה מפר עצתו.

אלא מעתה נכתוב מעט דינים השייכים לזה, מש"ע יו"ד הלכות ת"ת סי' רמ"ו, וז"ל:

א) כל איש ישראל חייב בת"ת בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול, אפי' עני המחזר על הפתחים, ואפי' בעלי אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה, שנא' 'והגית בו יומם ולילה', ומי שא"א לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד, או מפני טרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאלו למד בעצמו, ויכול אדם להתנות עם חבירו שיעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר בעולם העליון. אבל אם כבר עסק הת"ח בתורה, אינו יכול למכור לו חלקו משעבר בשביל ממון שיתן לו, וע"ז נאמר, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו:
ב) ילמוד אדם תורה ואח"כ ישא אשה, שאם ישא אשה תחי' א"א לו לעסוק בתורה, מאחר שריחיים בצוארו. ואם א"א לו בלא אשה מפני שיצרו מתגבר עליו, ישא אשה תחילה:
ג) עד אימתי חייב ללמוד, עד יום מותו, שנאמר 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך', וכ"ז שלא יעסוק בתורה הוא שוכח:
ד) חייב אדם לשלש למודו שליש בתורה שבכתב, דהיינו ארבעה ועשרים, שליש במשנה, דהיינו תורה שבע"פ, ופירוש תורה שבכתב בכלל זה, שליש בתלמוד, דהיינו שיבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מתוך דבר, וידמה דבר לדבר, וידין במדות שהתורה נדרשת בהם, עד שידע היאך עיקר המצות והיאך יוצא האסור והמותר וכיוצא בזה דברים שלמד מפי השמועה, כיצד היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו שלש שעות, ותשעה בתורה ,קורא שלשה מהם בתורה שבכתב, ובשלשה תורה שבע"פ, ובשלשה מבין דבר מתוך דבר. במה דברים אמורים, בתחילת למודו של אדם, אבל

כשיגדיל בתורה ולא יהיה צריך ללמוד בתורה שבכתב, ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ, אזי יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי תורה שבע"פ כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה, ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד, לפי רוחב לבו וישוב דעתו:

ה) ת"ת שקול כנגד כל המצות, היו לפניו עשיית מצות ות"ת, אם אפשר למצות ליעשות ע"י אחרים, לא יפסיק תלמודו, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו:

ו) מי שרוצה לזכות בכתרה של תורה, יזהר בכל לילות ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה ובאכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהם, אלא בדברי חכמה ות"ת, וכל בית שאין ד"ת נשמעים בו בלילה אש אוכלתן:

ז) כל המבטל את התורה מעושר, סופו לבטלה מעוני, וכל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה בעושר:

ח) כתב מרן בש"ע אה"ע הלכות אישות סי' י"ז ס' כ"ו, וז"ל: אין מעידין עליו כדי להתיר את אשתו מכבלי העיגון, אלא אם כן מצאוהו תוך שלשה ימים אחר הריגתו, או אחר מיתתו, אבל אחר שלשה ימים אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה, בד"א בומן שהוא ביבשה, אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה, אפי' אחר כמה ימים, אם הכירוהו, מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה, והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים, וגם שלא יהיה בו מכה, אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו אפי' תוך שלשה, וכן אם היה בו מכה, אין מעידין עליו, לפי שהמים מקלקלין המכה ונופח ומשתנה:

ט) ראוהו שנפל לים, אפי' טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת, שמא יצא ממקום אחר. ואם נפל למים מכונסים, כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו, ושהה כדי שתצא נפשו ולא עלה, מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו:

יד) עד אחד אמר שראיתי שמת במלחמה או במפולת או שנטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה, אם אמר קברתיו, נאמן ותנשא על פיו, ואם לא אמר קברתי, לא תנשא. ואם נשאת לא תצא:

י"א) וכן האשה שהעיד לה אחד שטבע לה בעלה במים שאין להם סוף ולא עלה, ואבד זכרו ונשתכת שמו, הרי זו לא תנשא עפ"י עדות זו כמו שנתבאר, ואם נשאת לא תצא, ודוקא שנשאת עפ"י חכם או בטעות שסברה שהיא מותרת, אבל אם נשאת בעברינות תצא, וכל זה דווקא במי שטבע ממש במים שאין להם סוף, אבל מי שהעידו עליו שהיה בספינה שנשברה בים או כדומה לזה, או אפי' שטבע, רק לא העידו עליו ששהה במים בכדי שתצא נפשו, אפי' אם נשאת תצא:

י"ב) יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף, אעפ"י שאסורה לינשא, גובה כתובתה. ע"כ השייך לענייננו מדין ש"ע. אבל האחרונים האריכו למעניתם, ויש מי שהחמירו בו יותר, ויש מי שהקילו בו, ואני כתבתי הדבר שהוא שייך לענייננו להלכה ולא למעשה, משום יגדל תורה ויאדיר, וכל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב, וה' ינחנו במעגלי צדק למען שמו אמן:

סימן ג

'יחוס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע, מתוך ומחמס יגעל נפשם וייקר דמם בעיניו, ויחי ויתן לו מזהב שבא ויתפלל בעדו תמיד כל היום יברכנהו' (תהלים ע"ב)

נראה, לענ"ד לפרש שטת הכתובים הנז', בדרך רמז, והוא בהקדים מעשה שהיה, והובא במסכת קידושין דף מ' ע"א, וז"ל:

ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמ"ל חליש לבאי ולא מצינא, מי איכא מידי למיכל, אמרה ליה איכא דבר טמא, אמר לה מאי נפקא מינה, דעביד הא אכול הא, שגרת תנורא קא מנחא ליה, סליק ויתיב בגוויה, אמ"ל מאי האי, אמר לה דעביד הא נפל בהא, אמרה ליה, אי ידעי כולי האי לא הוה צערתיך. רב כהנא, הוה קמזבין דיקולי [סלים], תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה איזיל אקשיט נפשאי, סליק וקא נפיל מאגרא לארעא, אתא אליאו קבליה, אמר ליה אטרחתן ד' מאה פרסי, אמ"ל מי גרם לי, לאו עניותא, יהב ליה שיפא דדינרי, עכ"ל.

ומעתה זהו אומרו 'יחוס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע', שהקב"ה חס על דלים ואביונים כמו ר' צדוק ורב כהנא שהצילם 'מתוך' האש, 'ומחמס' ההיא מטרוניתא, שהיה לבה מלא תוך ומרמה לזנות עם רב כהנא ולהפילו לגהינ"ם, גימטריא חמ"ס, וכאשר רצה רב כהנא להפיל עצמו מאיגרא לארעא, היה 'יקר [דמם] בעיניו' [=של הקב"ה] המותה לחסידיו, לכן שלח אליא"ו ז"ל להצילו [כי רב כהנא הוא ניצוץ פנחס הוא אליא'ו], ונתן לו שיפא דדינרי, וזהו 'ויחי ויתן לו מזהב שבא', וק"ל.

ובזה יבוא על נכון פשט הכתוב בתהילים 'יענך ה' ביום צרה', 'ישגבך' מן הנפילה, 'שם אלקי יעקב', רמז על אליא"ו ז"ל, כי 'אלקי' הוא תיבת 'אליה', 'ישלח עזרך מקודש', וכמ"ש ז"ל בשוחר טוב, 'ומציון יסעדך', דהיינו זכות יוסף הצדיק, כי ציו"ן גימטריא יוס"ף, שלא שמע לאדונתו.

או, 'ישלח עזרך מקודש', דהיינו בקידוש ה', שרצה ליהרג על קידוש ה', 'ומציון יסעדך', דהיינו מציונם של מצות יסעדך, שהכל צריכים סיוע, וכמו שדרשו בשוחר טוב, והביאו ראיה ממעשה שהיה באותו שהיה בימי ר' אבא בן דוסאי, כשהיה עובר על המעיין, בא אליו רוח ואמ"ל, ראה, הלא אנכי כמה ימים בכאן ולא היתה ניזוקת שום בריה בשבילי, ועכשיו בא רוח אחד ועושה מריבה עמי ורוצה לטררני מכאן, ואותו רוח רע מאוד ולא יניח חיים לשום בריה, ואם רצונך שלא ינזקו הבריות סייעני שאמיתנו, אמ"ל והיאך אסייעך, אמ"ל כשיבוא אודיעך ותבוא אתה ותלמידך, ואמרו אתם 'הכוהו', וישמע אתכם אותו הרוח ויהיה סבור שאתם באים לסייע אותי, ויפחד ואז אוכל להורגו, וכן עשו, וראו כמין טיפת דם על המעיין, וידעו שנהרג, ומכאן אתה למד, שאפי' הרוחות צריכים סיוע, ע"כ, יעו"ש, ועיין לקמן מה שפירשתי בזה:

אי נמי באופן אחר, יבוא על נכון עם הפסוק שלפניו, 'כי יציל אביון משוע ועני ואין עוזר לו, יחוס על דל ואביון'. והוא בהקדים מעשה שהובא בספר מעשה חייא, וז"ל:

מעשה אירע פעם אחת בעיר אחת שהיה בה איש עשיר ובליעל וצר עין לעניים, ופעם אחת בא לבית הכנסת וראה שהיו הקהל מתקבצים לגבות נדבה לעניים, וכדי שלא לתת, הקדים ועמד על עמדו, ואמר לקהל, הלוא תדעו כי עבר קציר כלה קיץ, ואנחנו לא נושענו, ועדיין לא בא הגואל, ואם תשמעו ונגזור אומר שלא לתת לעניים מאומה, ואזי יזעקו אל ה' וישמע צעקתם האל המושיע והוא יושיענו. וכן עשו, ושמעו לדבריו, ולא נתנו לעניים כלום, ונשארו העניים ברעב ובצמא בערום ובחוסר כל. ונגזר על אותה המרינה כלייה בים, ע"כ, יעו"ש.

וזה רמזתי בעניותי בנמוקי תהלים, זהו שאמר דוד המלך ע"ה 'עצת עני תבישו', ואין אתם נותנים מטעם כי 'ה' מחנהו', שומע צעקתו, דאל"ה 'יתן מציון ישועת ישראל' וכו', ו'לכן פחדו פחד' מצרה שלא תבוא ב"מ.

ומעתה נתנה ראש אל הכתובים הנצבים בפתח השער שאמר דוד המע"ה, כשיבוא משיח צדקינו 'יציל אביון משוע', וכ"ת, והרי מטעם זה ה'עני ואין עוזר לו', שאין נותנים לו צדקה בעבור שהקב"ה יחוס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע, לזה וכי' בתוך ומחמס יגאל נפשם' ? הואיל 'ובקרבם תוך ומרמה', וכוונתם הוא כדי שלא יתנו, לא יגאל נפשם, וג"כ 'ויקר דמם בעיניו', בתמיהה, אלא אדרבא, מביא עליהם גזרות רעות כמו אנשי אותה העיר שהלכו בעצת אותו רשע, אבל יקר בעיני ה' המותה לחסידיו דווקא, והיינו יתן ויתנו אחרים חסיד, אבל זה שכוונתו שלא יתן ולא יתנו אחרים רשע מיקרי, וק"ל.

ומה שהקשו המפז"ל, ואיך אמר התנא בנותני צדקה ולא יש כי אם שלשה מדות הנותנים דוקא, כבר תירצתי בדרשותי.

המוסר היוצא מזה, שכמה צריך האדם לברוח מן העבירה, וכמו ר' צדוק שהיה רוצה להפיל עצמו בכבשן האש, ורב כהנא שרצה להפיל עצמו מן אגרא רמה, לכן נעשו להם ניסים גדולים, כי כן אמרו, מי שבאה עבירה לידו וניצול הימנה, עושים לו נס, ור"ל אמר, מפני מה הראשונים היו מתרחיש להו ניסא ואנן לא מתרחיש לן ניסא, דאילו בשני דרב יאודה כי הוה משליף חד מסאנא הוה אתי מטרא, ואנן צווחינן כולי יומא ולא אתי מטרא, ואי משום תנויי, אנן מתנינן תני יותר מהם, אלא משום שהראשונים הוו מסרי נפשייהו על קידוש ה'.

ובזה פי' הרב מהר"ם שיף ז"ל כוונת 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה', שזה אינו תלוי בחכמה, אלא במסירת נפש על קידוש ה', יעו"ש. ובסה"ק יפת מראה הרחבתי הדבור ופרשתי באופן אחר, לך נא ראה: גם בענין הצדקה כתב הרב חיד"א ז"ל בספר מורה באצבע סי' א', כי מאוד יזהר האדם בנתינת הצדקה, כי היא העולה במקום קרבן בזמן הזה, ומכפרת גם על המזיד, ומצלת מן המיתה, ומתברך בכמה ברכות כמבואר בכתובים וברז"ל, וביותר יזהר שתהיה צדקה בסתר ולא יספר צדקותיו, וכ"ש שלא ישתבח בצדקותיו ובחסדיו, והגם שלא יהיה בפירוש, אם עושה המצאות וכוונתו להשתבח, נענש על זה, כי עבודת ה' צריכה שתהיה בלי שום פניה, ואם מכוין לשם ה', ויצטרף לזה להגדיל שבחו הוא עון פלילי, ובעל נפש יעמיק בזה ויטרח עד שתהיה כל כונתו לשמים כולו, ואמרו ז"ל, שעיקר צדקותיו יהיו עם עמלי תורה וברכיים כושלות יאמץ, וכמ"ש הכתוב 'שלח לחמך על פני המים', ואין מים אלא תורה, כמ"ש ז"ל, ואם פקח הוא, יזדרז בזה ויהיה מקיים כמה מצות בבת אחת, צדקה, ומחזיק ביד לומדי תורה, ומרביץ תורה, שיהיה הת"ח בדעת מיושב ללמוד וללמד, ומקבל התורה ולומדיה, ואינו דומה עושה צדקה עם ע"ה לעושה צדקה עם הת"ח, ויגדל שכרו הרבה, גם יזהר לתת צדקה בכל יום לפחות פרוטה, ויכוין ליחד שם הוי"ה ברוך הוא, כי רומז זרועו ו', ואצבעותיו ה', פרוטה י', אצבעות עני או גבאי ה', ויתקיים בו מקרא שכתבו והיה מעשה הצדקה שלום, עכ"ל.

ובזה פירשו המפרשים ג"כ כוונת רש"י ז"ל על פסוק 'ויקחו לי תרומה', לי לשמי, ודו"ק, ובדרשותי הארכתי.

אלא מעתה נכתוב מעט דינים מדיני הצדקה, מש"ע יו"ד סי' רס"ט, וז"ל:

א) שיעור נתינת הצדקה, אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים, ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו, והיא מצוה מן המובחר. ואחד מעשרה מצוה בינונית, פחות מכאן עין רעה. וחומש זה שאמרו, שנה ראשונה מן הקרן, מכאן ואילך חומש שמרויח בכל שנה.

וכתב הש"ך, נראה דה"ה מעשר לבינוני, שנותן שנה ראשונה מעשר מן הקרן, ואח"כ מעשר מן הריוח. ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות. ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו, יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה:

ב) אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה, רק יתננו לעניים [פי' שבלא"ה מחוייב לעשות מצוה זו, ורוצה ליפטר ממנה במעשר, אינו רשאי, אבל אם רוצה לעשות מצוה שאינו מחויב בה רשאי]. ומהרש"ל והדרישה כתבו בשם תשו' מהר"ם, דכל מצוה שתבוא לידו, כגון להיות בעל ברית, או להכניס חתן וכלה לחופה וכיוצא, וכן לקנות ספרים ללמוד בהם או להשאילם לאחרים ללמוד בהם, אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה, יכול לקנות ממעשר. וכן יפזר מעשרותיו לבניו הגדולים שאינו חייב ליטפל בהם, מותר. ואפי' לאביו מותר לתת אם הוא עני, משום כבוד אביו.

והט"ז כתב דאסור לפרוע מהם מסים וארנוניות. ולעניין לקנות מצות בבהכנ"ס במעות מעשר, נראה לי, דאם בשעת קנין המצות היה דעתו על זה, שרי, דהא המעות לצדקה אזלי, ואף שהוא נהנה, והא בכל מעשר יש טובת הנאה לבעלים. משא"כ אם בשעת קנית המצות לא היה דעתו לכך, ואח"כ רוצה לפרוע מן המעשר, הו"ל כפורע חובו מן המעשר. וגם כשקונה ספר בעד המעשר, צריך לכתוב עליו שזהו מן המעשר, למען ידעו בניו דבר זה, ולא יחזיקוהו להם, עכ"ל:

ג) לעולם לא ימנע אדם עצמו פחות משלישית השקל בכל שנה, ואם נתן פחות מזה לא קיים מצות צדקה. וצריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב, ומתאונן אל העני בצערו, ומדבר לו דברי תנחומין, ואם נתן לו בפנים זועפות הפסיד זכותו:

ד) אם שאל לו העני ואין לו מה יתן, לא יגער בו ויגביה קולו עליו, אלא יפייסנו בדברים, ויראה לבו הטוב שרצונו ליתן לו אלא שאין ידו משגת. ואסור להחזיר העני השואל ריקם אפי' אינו נותן לו רק גרוגרת אחת, שנאמר אל ישוב דך נכלם:

ה) אם יכול לעשות לאחרים שיתנו, שכרו גדול יותר משכר הנותן, ואסמכוה אקרא 'והיה מעשה הצדקה שלום בעבודת הצדקה [דהיינו הגבאים שמעשים לאחרים] 'השקט ובטח עד עולם':

ו) שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה הגדולה שאין למעלה הימנה המחזיק ביד ישראל המך ונותן לו מתנה או הלואה, או עושה שותפות, או ממציא לו מלאכה כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות, וע"ז נאמר והחזקת בו:

ז) פחות מזה, הנותן צדקה לעני, ולא יודע למי יתן, ולא ידע העני ממי מקבל, וקרוב לזה הוא נותן לקופה של צדקה, אא"כ יודע שהממונה שעליה נאמן ויודע לנהוג בה כשורה:

ח) פחות מזה, שיודע הנותן למי נותן ולא יודע העני ממי לוקח, כגון גדולי החכמים שהיו הולכים בסתר ומשליכים בפתחי העניים, וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה, אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה:

ט) פחות מזה, שיודע העני ממי נוטל ולא ידע הנותן למי נותן, כגון החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומשליכים אותם לאחוריהם, ובאים העניים ונוטלים, כדי שלא יהיה להם בושה:

יו"ד פחות מזה, שיתן לעני בידו קודם שישאל:

יא פחות מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל:

יב פחות מזה, שיתן לו פחות מהראוי בסבר פנים יפות:

יג פחות מזה, שיתן לו פחות מן הראוי, ובעצבון:

יד טוב ליתן לעני פרוטה קודם כל תפלה, שנא' 'אני בצדק אחזה פניך':

סימן ד

'ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך' (תהלים קי"ט)

יובן לענ"ד, בהקדים ההיא עובדא שכתבו המפרשים ז"ל, מעשה באדם אחר שהלך אצל הרב ללמדו תורה על רגל אחת, ואמ"ל לקבל על עצמו שלא ידבר כי אם האמת, ועי"ז מקיים הוא כל התורה כולה, כי בבואו לחטוא אומר בלבו שמא ישאלני אדם הפוגע בי ויאמר לי היכן הייתה ולאן אתה הולך ומה עשית זה היום, איך ישיב לו, הייתי אצל זונה, בזיון, או הולך לגנוב וכיוצא, וכדי בזיון וקצף, ואם נכחיש, הרי אני משקר. ואם ישאלני אם התפללת היום שחרית מנחה וערבית, איך נשיב לו שלא התפללתי, ואם נאמר לו התפללתי א"כ הרי אני משקר, ולכן מוכרח לקיים כל דיני התורה כדי להשיב שואלי דבר על דבר אמת וענוה צדק, ועי"ז יתחסד עם קונו.

ועפ"י זה פירש הרב החיד"א ז"ל מה שאמרו ז"ל, בא חבקוק והעמידן על אחת, שנא' 'וצדיק באמונתו יחיה', יעו"ש.
ואני בעניותי בסה"ק פרשת ראה, זה רמזתי בתחילת התורה 'בראשית ברא אלקים', עצה טובה קמ"ל, כדי לקיים התורה ומצותיה, בראשית הכל ברא' אלקים' את', ס"ת אמ"ת, להורות נתן כי קיום התורה והמצות התלויות בה הם עומדים בדרך אמת וכמעשה שהיה.
ומעתה, זהו כוונת הכתוב 'ראש דברך אמת', ואם אתנהלה לאיטי בדרך הזה, אזי 'לעולם כל משפט צדקך', בזה אני מקיים כל משפטי התורה והמצות, וק"ל.
ובוא וראה מ"ש ז"ל במס' סנהדרין דצ"ז ע"ב, אמר רבא, מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא, אמר לי ההוא מרבנן ורב טביומי שמיה, דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה, זמנא חדא איקלע להההוא אתרא קושטא שמיה, דלא הוו משנו בדיבוריהו, ולא הוה מיית שום אינש מהתם בלא זמניה, נסב איתתא מנהון והוו ליה תרתין בנין מינה, יומא חד הוה יתבה דביתהו והיתה רוחצת את ראשה, באה שכינתה מכה על הפתח, סבר לאו אורח ארעא למיפתח ואין ראשה מכוסה, אמר לית הכא שום אינש, ואח"ך שכיבו ליה תרתין בנין, אתו אינשי דאתרא ההיא ואמ"ל מאי האי, אמ"ל הכי הוה המעשה, אמ"ל במטותא מינך תיפוק מאתרין ולא תיגרי בנא מותה, עד כאן.
וכתב הרב ראשית חכמה בפרק דרך ארץ, שצריך ת"ח יהיה דובר אמת בלבבו. והביא מעשה דרב ספרא שיצא יום אחד לטייל חוץ לעיר, פגע בחסידא בא מן הדרך, אמ"ל לרב ספרא למה טרחת כל כך, כסבור שיצא לקראתו להקביל פניו, אמ"ל רב ספרא לא יצאתי אלא לטייל, נתבייש אותו חסיד, אמ"ל תלמידיו לרב ספרא ולמה אמרת כך, אמר להם ומה הייתי משקר, אמ"ל היה לך לשתוק, אמ"ל אילו שתקתי לא הייתי מקיים ודובר אמת בלבבו, וכמדומה לי שהייתי גונב דעתו, עכ"ל.
ושוב מעשה ברב ספרא עצמו, אשר היה יום אחד מתפלל בביתו, ונכנס אצלו סוחר אחד לקנות ממנו סחורה, באותה שעה היה קורא ק"ש, ואותו האיש היה נותן לו שומא של סחורתו ולא היה משיב, ואותו סוחר היה חושב שלא היה רוצה למכור לו באותה שומא, והיה מוסיף לו ורב ספרא לא היה משיב, וזה הסוחר היה מעלה בשומא, וכאשר גמר רב ספרא התפלה, שאל לאותו סוחר מה אתה רוצה, אמ"ל רוצה הסחורה הזאת בערך כך וכך, דהיינו השומא האחרונה, אמ"ל רב ספרא, לא תפרע דמי הסחורה כי אם בשומא הראשונה אשר נתת לי מקודם. ענה אותו הסוחר ואמ"ל, אדוני מה ראית, כי שנתת לי סחורה בזול הרבה בפחות ממה שנתתי לך, ענה רב ספרא, ואמ"ל תדע לך

בני שאני הייתי עסוק בק"ש ובתפלה, ובאותה השומא אשר נתת לי בפעם הראשונה הסכמתי למכור לך, אלא שלא יכולתי לגמור הדבר בתוך התפלה, ולכן יהיה לך אשר לך בשומא הראשונה, כי איני יכול לחזור מדבור אשר חשבתי בדעתי, לקיים מה שנאמר 'ודובר אמת בלבבו', עד כאן, הביאו הרב שי למורא בפ' פקודי, יעו"ש.

וכתב הרב, שמזה יקח אדם מוסר לעצמו ויהיה איש נאמן בכל ענייניו ולא יחזור אפי' מדברים שבלב, וכ"ש אם דבר בשפתיו לא יחזור בדבורו.

ואמרו ז"ל אין הגשמים יורדים לעולם אלא בעבור אנשי האמונה, כמ"ש הכתוב 'אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף', ר"ל בעת שה'אמת מארץ תצמח' דהיינו שבני האדם מדברים באמת ובאמונה, אותה שעה 'צדק משמים נשקף', דהיינו גשמי רצון ברכה ונדבה היורדים מן השמים.

גם אמרו ז"ל ע"פ נשיאים 'ורוח וגשם אין הוא בעבור איש מתהלל במתת שקר', שמתנדב בבית הכנסת נדבת עניים או חכמים וכיוצא, ובשעת מתן דמים לשליש ולרביע לא שמענו, ופעמים שאינו רוצה ליתן כלל, ולכן מצוה על האדם כשעולה לס"ת ונודר לבית הכנסת או לעניים, צריך לשלם ככל היוצא מפיו יעשה, ואז הקב"ה מוריד לנו גשמי רצון ברכה ונדבה, וכבר ידוע שהשקרן הוא הוא מארבע כתות שאינם מקבלים פני שכינה, לכן צריך האדם להיותו נאמן וכל מעשיו יהיו לש"ש, ופוק חזי מאי עמא דבר א' ב' אמונה ברכה, ומקרא מלא דבר הכתוב 'איש אמונות רב ברכות', עיין לקמן מה שפירשנו.

וראיתי לכתוב בכאן מרגניתא טבא דברי אלקים חיים מספר שבט מוסר פ"ו, וז"ל: אשריו לאדם המוציא כל ימיו בעבודת בוראו, אשריו לאדם שכל מחשבתו בהקב"ה ובתורתו, אשרי אדם שנענוע אבריו בעסק תורה ומצות, ודע כי אין טפש כי אם המתחכם בספרים החיצוניים, ואין סומא כי אם הרואה בהבלי העולם, ואין חרש כהשומע בקול שירי עגבים ודברי תפלות ודברי בטלה, אין אלם כי אם לשון מדברת גדולות ודברי חלקלקות, אין שוטה בהשותק בדבר מצוה, אין מפסיד כי אם המרויח עונות ופשעים, אין קונה שם רע כי אם הקונה גדולות, אין קונה שפלות כי אם המתגאה, אין ישן ונרדם כי אם הנעור בלילה ומפנה לבו לבטלה, אין עצל כהזריז לרוץ לרעה, אין עני כהמתעשר מן הגזל, אין חלש כהמתגברו ביצרו לעשות מה שלבו חפץ, אין מכוער כי אם המקשט עצמו לדבר עבירה, אין דאגה כי אם השמח במשתאות של רשות, אין רוע מזל כי אם המתחבר עם אנשי מעלה מרגיזי אל, אין פחד כי אם המתיאש מן הפורענות, אין יראה כי אם מי שאין יראת אלקים נגד עיניו, אין זיע כי אם מי שאינו מזדעזע ונבהל מקללת חכם, אין רתת כי אם מי שאינו מרתת מיום הדין, אין חלחלה כי אם מי שאינו מתחלחל

בזוכרו יום המיתה, אין בהלה כי אם מי שאינו נבהל בעלות על לבו משפטי גהינם, לא כן העובד אלקים, ובתורתו עוסק, ואחר מצותיו רודף, הרי הוא חכם ופקח ושומע ובעל דברים ובן דעת, ומרויח תמיד, והוא ער וזריז ועשיר וגבור ויפה ושמח ובטוח ובעל שם טוב ומרומם על כל מעלה, וברכה ותהלה:

והנה מעובדא דרב ספרא הנז"ל שהיה מתפלל וקורא את השמע ובא אותו סוחר לקנות ממנו סחורה ולא היה משיב לו אפי' ברמז, יקח אדם מוסר שאם יהיה מתפלל, וכ"ש בק"ש וברכותיה, שלא ירמוז על הן או לאו אפי' רמז בעלמא בראשו או באצבעותיו וכמ"ש ז"ל, ופסקו מר"ן בש"ע או"ח סי' פ"ג וז"ל:

א) הקורא ק"ש לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו בפרשה ראשונה שהיא עיקר קבלת עול מלכות שמים, מפני שנראה כקורא עראי, וכתיב 'ודברת בם' ודרשינן עשה אותם קבע:

ב) הרמב"ם לא כתב בפרשה ראשונה, אלא דגם בפרשה שניה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונה אלא בפרשה ראשונה, באר הטב רע"א:

ג) בין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם, ובאמצע שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בחכמה, וכ"ש מלך או אנס, ומשיב שלום לאדם נכבד, ואפי' באמצע הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו, שלא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שמא יהרגנו, ש"ע סי' ס"ו.

ד) אם שכח להניח ציצית ותפילין יכול הוא להפסיק בין הפרקים להניחם ויברך עליהם, וי"א שלא יברך עליהם, והכי נהוג :

ה) בקדיש בקדושה וברכו, מפסיק אפי' באמצע הפסוק וכן למודים, ולא יאמר אלא תיבת מודים בלבד.

ו) אלו הן בין הפרקים, בין ברכה ראשונה לשניה, בין שניה לשמע, בין שמע לוהיה אם שמוע, בין והיה אם שמוע לויאמר, אבל בין ויאמר לאמת לא יפסיק, אלא יאמר אני ה' אלקיכם אמת ואז יפסיק כדין אמצע הפרק:

ז) ספק אם קרא ק"ש, חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה, אבל אם יודע שקראה אלא שמסופק אם בירך לפניה ולאחריה, אינו חוזר ומברך:

סימן ה

'פתח דברך יאיר מבין פתיים' (תהלים קי"ט)

יש להבין בדרך קרוב לפשט, עפ"י מעשה המובא בש"ס דעירובין דף נ"ד ע"א, וז"ל: ברוריא אשכחתיה להההוא תלמידא דהוה גריס בלחישא, בטשא ביה, ואמ"ל לאו הכי כתיב 'ערוכה בכל ושמורה', אם ערוכה ברמ"ח אברים של אדם, שמורה בלב, ואם לאו אינה שמורה. תניא, תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר בן יעקב שהיה שונה בלחש, ולאחר שלשה שנים שכח תלמודו. ואמרינן עלה, אמר ליה שמואל לרב יאוד'א, שיננא, פתח פומך קרי, פתח פומך תני, כי היכי דתתקיים בידך ותוריך חיי, שנא' 'כי חיים הם למוצאיהם', אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה. ואמרינן נמי עלה, אמר רבי אמי, מאי דכתיב 'כי נעים כי תשמרם בבטן', אימתי דברי תורה נעימים, בשעה שתשמרם בבטנך, ואימתי תשמרם בבטנך, בזמן שיכונו יחדיו על שפתיך [דורשי רשומות כתבו, כ'י ת'שמרם ב'בטנך, ר"ת כת"ב, ר"ל, ע"י כתב שיכתוב כל חידוש ששמע, תשמרם בבטנך]. ר' זירא אמר מהכא, 'שמחה לאיש במענה', אימתי שמחה לאיש, בזמן שהוא 'מענה' בפיו. ר' יצחק אמר מהכא, 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', אימתי קרוב אליך הדבר מאוד, בזמן אשר 'בפיך ובלבבך לעשותו'. רבא אמר מהכא, 'תאות לבו נתת לו', ואימתי תאות לבו נתת לו, בזמן ש'ארשת שפתיו בל מנעת סלה', עד כאן:

וכתב בספר קיצור של"ה במסכת שבועות, וז"ל: הרוצה שיתקיים תלמודו, יחזור תמיד ויהיה תלמודו שגור בפיו, כי המלאך הממונה על הזכרון הוא מיכאל, בגי' ק"א, וזהו שאמז"ל אינו דומה מי שלומד פרקו מאה פעמים למי שלומד מאה ואחד, כי השר הממונה על השכחה נקרא מ"ס, גימטריא מאה, גם שר התורה רבו של משה רבינו ע"ה הנקרא זגנזגא"ל שנראה אליו בסנה, גימטריא ג"כ מאה ואחד, וזהו 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו', ר"ל שילמוד למנין "לכא"ן", שהוא גי' ק"א, ואז תלמודו בידו. ש"ע של האר"י ז"ל.

וכתב הש"ך בטור יו"ד סי' רע"ז, וז"ל: ידוע לחכמי האמת, שיש מלאך אחד נקרא ש"ד, והוא ש'ומר ד'פים, על מי שמניח ספר פתוח ויוצא שמשכח תלמודו, עכ"ל.

וכן החזנים ומלמדי תינוקות לא יסיימו בדבר רע ולא יניחו הספר פתוח ויצאו, כי ראיתי וקריתי מעשה שהיה בסופר אחד, שכתב בלילה, וסיים ועמד בפסוק 'ושעירים ירקדו שם', וכאשר עמד קודם שהאיר היום לכתוב עוד, אזי מצא שד אחד שהיה יושב על כסא שלו, ואמ"ל ידוע תדע שאני אותו השר הנקרא שומר דפים ובאתי להזיקך, אבל נשאתי

פניך בעבור אשר שמעתי עליך בעשרת ימי תשובה שאין לי רשות להזיקך, אבל קבל עליך שלא לכתוב עד זמן פלוני, וקבל עליו לעשות כן, עכ"ל, יעו"ש:
אלא מעתה, נחזור לענייננו, 'פתח דבריך יאיר', כי דוד המלך ע"ה מזהירנו ללמוד בקול רם וכנז"ל, ועי"ז 'מבין פתיים', שלא יהיה פתי, ושכחן.
ובזה יבוא על נכון דברי בעל המסרה, ובאה בספר מעטי תהלה, וז"ל: שנים במסרה, 'פתח דברך יאיר מבין פתיים', 'ופתיים עברו ונענשו'. ר"ל אותם הפתיים שלמדו בלחש, עברו ונענשו, ששכחו תלמודם, וק"ל.
אי נמי י"ל בדרך רמז, בהקדים מ"ש הרב חיד"א בחומת אנך, משלי ג', על פסוק 'אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה', וז"ל: אפשר, במה שסופר שמרן הקדוש ז"ל הוקשה לו בבית מדרשו לשון הרמב"ם ז"ל קשה מאוד, והיו החברים כמה ימים ולא מצאו ישוב, בלילה אחת באשמורת הבקר היה מרן הק' מעיין בה הרבה, ובא לדעתו ישוב נכון, ושמח הרבה, ולמחר בישיבה של בית המדרש אמר, אמש זיכני ה' ואמרתי ישוב לדבר הרמב"ם ז"ל, נענה ת"ח אחד רך בשנים ואמ"ל, אם יתן לי רשות אני אומר מה שעיינתי, ואמ"ל הרשות נתונה, וענה ואמ"ל אותו ת"ח הדרך כמו שהוא, אמר לו מרן ז"ל, ברוך תהיה לשמים, שזהו הדרך שאמרתי אני, והוא האמת, ושמחו כל השומעים, אך מרן ז"ל נצטער, שכל מה שטרח הוא ז"ל, אזי אותו חכם אמרו בנקל, ואמ"ל המגיד, אל תצטער, שאתה זכית לטרוח מאוד, ועי"ז כיוונת אל האמת, ועד אותו היום לא היה שום חכם שעמד בסוד דברי הרמב"ם ז"ל, אך אחר שטרחת והוצאת לאור העניין, ועתה כל חכם יכול להבינו, וכיון שהיית נושא ונותן וחוזר על דרך שאמרת, אותו תלמיד חכם הוא חריף וקלטו מן האויר. ואפשר שזה רמז שלמה המלך, 'אשרי אדם מצא חכמה', שהוא לא טרח רק מצא חכמה אשר טרח אחר, והוא מצא בדרך מציאה וקלטו מן האויר, ונאמר בו 'אשרי' שזהו זכות ג"כ, אבל העיקר הוא 'ואדם יפיק תבונה', שהוא הראשון שהוציא הענין לאורו, וזהו 'יפק' תבונה, יפק דייקא, כי הוא המוציא ובא לו ע"י טורח, עכ"ל.
אמור מעתה זהו אומרו 'פתח דברך יאיר' בדברי תורה, ועי"ז 'מבין פתיים', שאפי' הפתיים קולטים מן האויר, וכמו שהארכתי בזה משם הרב ליקוטי מהר"ן ז"ל בהקדמתי לספר טובת מראה, יעו"ש. ומה יפה אף נעים חידוש זה אשר הוא רמוז בר"ת וס"ת י'איר' מ'בין' פ'תיים', הם אותיות מפ"י מר"ן, ודו"ק כי נכון:
ומזה יקח אדם מוסר והשכל, שישים השגחתו בלימודו בקול רם, ולא יאכל דברים המשכחים הלימוד.

ובוא וראה מה שכתב הרב מנחת יוסף משם הרב שתי ידות, וז"ל: חמשה עשר דרכים צריכים לעסק התורה:
הדרך הא' שיהיה הלימוד עם חכם גדול ובחברת חברים חשובים, ואמרו ז"ל חרב אל הבדים ונואלנו, אלו ת"ח שעוסקים בתורה בד בבד, ר"ל ביחיד.
הדרך הב', שיהיה העיון בספרים שחברום גדולי חכמי ישראל, שדבריהם ריבוי הכללים עם הקיצור, ולא ישגח לחיבורי ריבוי הדברים, כמו אילן רב העלין וממעט הפרי.
הדרך הג', שיכוין האדם במה שיקרא וישנה לדעת הפירושים ויכוין במאמרים.
הדרך הד', שיכוין תמיד לעשות סימנים למה שיקרא וישנה או ילמוד.
הדרך החמישי, שיעיין ויקרא תמיד בקיבוץ אחד ולא היום בקיבוץ אחד ולמחר בזולתו באותו ענין.
הדרך השישי, שיעיין תמיד בספרים יפים בכתיבה, ויפים בקשירה, ויהיה מקום העיון יפה הבנין.
הדרך השביעי, שיהיה העסק בתורה בקול, והדבור המוחש שישמע מה שמוציא מפיו, ולא בחשאי ובקול נמוך כאוב מארץ, אלא בהנעת כלי הדבור כולם וכל כוחות הגוף, וכתב הרמב"ם כל המשמיע קולו בשעת לימודו תלמודו מתקיים בידו, והקורא בלחש במהרה הוא שוכח.
הדרך הח', תלמוד בשיר, ולזה תמצא ספרי המשנה הקדמונים כתובים עם הניקוד והטעמים.
הדרך הט', שיהיו הספרים מכתיבת אשורית.
הדרך היו"ד, שיהיו הספרים מכתיבה גסה ולא דקה.
הדרך הי"א, שילמד לזולתו.
הדרך הי"ב, שיהיו התלמידים לומדים בשובה ונחת וישוב הדעת ומתינות, ולא יהיה האדם נמהר בעסק התורה.
הדרך הי"ג שיהיה העסק בתורה לשמה, להשלים רצון האל ולהקרב אליו.
הדרך הי"ד, שייחד ויקבע זמן מוגבל לעסק התורה, ויפנה בו מחשבתו מכל עסק ומחשבה זולתה.
הדרך הט"ו, להתפלל שיתן לו ה' חכמה ובינה וזכירה טובה, אלה הם דרכי ה' ישרים ילכו בם, עכ"ל:

[הלכות]

א) אין דברי תורה מתקיימים במי שמרפא עצמו עליהם, ולא בלומדים מתוך עדון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהם ומצער עצמו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, ש"ע יו"ד סי' רס"ו ס' כ"א:

ב) ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא שוכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים, שנא' ואת צנועים חכמה, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח, ש"ע שם:

ג) כתב הט"ז, שכל זה שאמרנו שילמוד בבית הכנסת, היינו אם אין בית המדרש קבוע, אבל אם בהמ"ד קבוע, עדיף, וכן כתב הפרישה, דמצינו שקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת, דהא רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא הוו מצלו אלא היכא דהוו גרסי, ולא קאמר 'והיו לומדים במקום שמתפללין', ע"כ:

ד') אסור לעסוק בדברי תורה במקומות המטונפים, וכן אמרו שאסור לת"ח לעמוד במקומות המטונפים, מפני שלא יהרהר בד"ת, ש"ע שם סי' כ"ו בהגהה:

סימן ו

'אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְהוָה' (תהלים מ"א ב')

יובן לענ"ד, בהקדים ההוא עובדא שהובא בס' נטעי שעשועים סי' א', וז"ל:

מעשה שהיה באיש אחד עני, ירא אלקים וסר מרע, ולא היה יודע ללמוד כי אם מקרא לבד, ויש לו אשה ובנים, ובכל יום היה מאסף עשרה בני אדם להתפלל שחרית מנחה וערבית בבית הרב, ואחר תפלת שחרית היה רגיל בכל יום לילך ליער לחטוב עצים, ויבא בערב לעיר למכרם להחיות בהם נפשות ביתו.

יום אחד הלך כדרכו ליער, ומצא שם איש הרוג מת מתגולל בדמו, וראהו שהוא מהול ויש לו פאות, וידע שהוא ישראלי, מה עשה, טרח ויגע עד שקבר אותו, הוא לבדו חפר לו וקברו, ולא נסתם הגולל עד לערב, והוא לא חטב עצים בו ביום, ולערב בא לביתו ריקם. אמ"ל אשתו, מה היום מיומים, מה היה לו למה לא חטב עצים, אמ"ל מצאתי ראיתי ביער חיה אחת מחית השדה, וטרחתי הרבה עמה עד שהרגתי אותה, זו היא סיבתי. ונשארו אותו הלילה כל בני הבית ברעב ובצמא ובחוסר כל. ובבקר הלך לבית הרב להתפלל כנהוג.

ואחר התפלה הלך ליער לחטוב עצים, וכאשר הגיע ליער מצאו אליהו הנביא ז"ל, ואס"ל שלום עליכם והחזיר לו שלום, אמ"ל אליהו, היכן הולך אדוני, והשיב לו שהוא הולך לכרות עצים מן היער כדי למכרם להחיות נפשו ונפשות אנשי ביתו, אמ"ל אליהו אם תרצה תבוא עמי לעירנו שהיא כולה גנות ופרדסים מיני וורדים, ותדור עמנו ללמדנו תורה. אמ"ל, אני איש עם הארץ, שאיני יודע ללמוד אלא מקרא לבד, וכיצד אלמד אתכם. אמ"ל אליהו, אין אנחנו יורעים אפילו אות אחת, א"כ תלמד אותנו מה שאתה יודע די לנו, וניתן לך עשרת אלפים מטבעות זהב בכל שנה. והפציר בו מאוד, ותפסו מידו והיה רץ בו כצבי וכאיל, והכניסו לכמה מדברות וכמה יערים, ונשאר הולך עמו קרוב לשנה אחת, והגיעו למקום משובח ומפואר וכולו אילנות וורדים ושושנים שאין על עפר מושלם, אמ"ל אותו האיש, מהו זה המקום המפואר הזה, אמר לו זהו מקום שלנו אשר אמרתי לך עליו, וזהו הטעם שהלכנו בו שנה אחת, כדי שיתענה ויזדכך חומרי וגשמיותו כדי שיכנס בגן עדן גוף ונשמה. אח"כ הגיעו לפתח שער הגדול, ובהגעתם יצא לקראתם איש אחד, ואמ"ל לאליהו, זה האיש אשר טרח ויגע עמי וקבר אותי, אמ"ל זהו שהבאתי עמי, מיד תפסו מידו והכניסו לפני ולפנים בגן עדן, כאשר נכנס ראה בני אדם יושבים בין האילנות של שושנים וריחם נודף, אמ"ל מי אלה, אמ"ל אלו הם החברים הרוחצים והקוברים אשר טורחים עם המתים, אמ"ל האם הלכתם לגהנם של אש, אמ"ל ח"ו, הואיל ואנחנו טורחים עם המתים לחורב ביום לעיני השמש והחמימות ואיך נכנס לגהנם של אש? חזר ושאל אותם האם נכנסתם לגהנם של שלג, אמ"ל לא, הואיל וטרחנו עם המתים בעת ברקים ושלג ומטר וקרח בלילה, ואיך נכנס לגהנם של שלג ? חזר ושאל, כיצד זכיתם למקום הזה בין אילני שושנים וריח טוב ואור פני שכינה אשר על פניכם, אמ"ל, מפני שטרחנו ויגענו ובזיעת אפינו אשר טרחנו עם המתים בקיץ ובחורף. אמ"ל אליהו, תשב גם אתה עמהם ותשמח ותגל הואיל וטרחת עם אותו המת אשר ראית ביער. ישב שש ושמח עמהם בשמחה עצומה.

ואחר כמה ימים אמ"ל אותו האיש לאליהו, תדע אשר אני נבוך ודעתי בל עמי אודות אשתי ובני, לא ידעתי מה היה להם, כי לא הנחתי להם כלום אין כל בבית, אמ"ל אם תרצה הלך עמי וארך אותם, אני מוליך אותך ועיניך תחזינה מישרים שהם בריאים וטובים. באותה שעה תפסו אליהו ז"ל והוליכו לביתו, וראה אשתו יושבת לבטח, אמ"ל כיצד היית כל זה הזמן, אמ"ל הודו לה' כי טוב שלא הצריכנו לידי מתנות בשר ודם ולא לידי הלואתם, והילדים נזדווגו ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. אמ"ל לכי והביאי אותם לי, היא הלכה לקרותם, והוא תפס ידו ביד אליהו ז"ל וחזרו לגן עדן, וכאשר באה

האשה והילדים לא מצאוהו ואדם אין, אזי הלכה האשה אצל רב המדינה וסיפרה לו, ועשה הרב שאלת חלום והודיעוהו את המעשה כולו מראש ועד סוף, וכאשר הקיץ משנתו שלח אחר ד' בניו וסיפר להם ועשה אותם עם חברה הקדושה.

עוד נקדים מה שפירש הרב תהלות ה' על פסוק הנז' 'אשרי משכיל אל דל', והוא על דרך מ"ש ז"ל, המלוה לעני בשעת דוחקו, ר"ל שהמלוה הוא דחוק, ועכ"ז הוא מלוה לעני, וזהו בשעת דוחקו, של מלוה, וזהו 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה', ר"ל שהמשכיל הוא ביום רעה, אפ"ה הוא משכיל אל דל, אזי 'ימלטהו ה'', יעו"ש.

עוד נקדים מ"ש במדרש שוחר טוב, וז"ל: אשרי המשכיל אל דל, זהו שאמר הכתוב מלוה ה' חונן דל. ר"א אמר, מי שהוא קובר מת מצוה. רבי אסי אמר, מי שהוא נותן פרוטה לעני, שנאמר ישמרהו ויחייהו. ומאן דאמר קובר מת מצוה, שנא' יאושר בארץ, עכ"ל: ומעתה, זהו אומרו אשרי 'משכיל אל דל', דהיינו קובר מת מצוה, וכמו שדרש רבי אמי, ובפרט אם הוא 'ביום רעה', דהיינו עני ורש חרש עצים ואליו הוא נושא את נפשו, אזי ודאי 'ימלטהו ה' מיום רעה' שהיא גהנם, וישמרהו ויחייהו שיכנס בחיים לג"ע, יאושר בארץ העליונה וגם יאושר בארץ הלזו, ואשרי בניו אחריו יחיו חיים של שלוה, ופרו ורבו על הארץ, וכאמור, וק"ל:

המוסר היוצא מזה המעשה, שילמוד האדם ויראה כמה שכר טוב צפון לאנשים הטורחים עם המתים חנם אין כסף, שזה נקרא חסד של אמת, וכמו שאמר יעקב אע"ה ליוסף בנו הצדיק, 'ועשית עמדי חסד ואמת', וכמ"ש רש"י שם, חסד שעושים עם המתים, שאינו מצפה לתשלום גמול, יעו"ש:

ובוא וראה מ"ש הרב שבט מוסר, משם ר"ת ז"ל, בפרק מ"ב, וז"ל: שיתעסק האדם בצרכי החולים, ויקבור מתים, וילך לקברות המתים בכל שבוע, ויעמוד לבדו שם ויזכיר לנפשו את המעמד ההוא, ובזה לא יחטא, כמו שהיה איש אחד חוטא שהיה בתכלית הרשע ובפריצות, והיו מספרים תועבותיו למלך, ויען איש אחד ויאמר אדוני המלך, עתה הפליג לעשות מאשר עשה בימיו, ואני מעיד לפניך כי שמעתי אותו בחצי הלילה הולך לקברות לגנוב תכריכי המתים, כי ביתו בקיר החומה של בית החיים. ויצו המלך לשני אנשים נאמנים לחקור בדבר, והלכו אחריו בלילה, עד אשר ראו אותו שנכנס לקבר אחד והוציא שלשלת של ברזל וקשר אותה על צוארו, והיה מושך אותה בידו בחזקה, והיה אומר אוי הגוף הנגוף, והגויה הענייה, ונשמה השוממה, היחידה וגלמודה, ושכל סכל, ואנוש אונש, ואדם מאדמה, מה תקותיך ומה תהיה תשובתך, ביום שכבך במקום הזה, מדוע התמכרת הדת ובמעמד הזה לא חשבת, ועל מי בטחת איה עוזריך ואיה אוהביך ונאמנך,

ואיה איפא הם מכירך, יקומו אם יושיעוך בעת רעתך, אתה עשית ואתה תשא, אתה זרעת ואתה תקצור, אתה מאסת ואתה תהיה נמאס, הכנע נפש אולת, דע יסודך והכר בוראך, ראי ביתך, גוש ורמה יכניעוך, ותולעים יחלקוך, ברשפי אש שלהבת יה יאכלוך, ומה תעשי בבואך במקום הזה, בית חושך וצלמות, אנה תברח ואנה תמלט זה ביתך וזה מעונך, לבי ראה ביתך צר ואפל ואין נוגה לו, מאורו נדעך וכוכביו נדעכים, ופה תהיה, כאלו לא היית די לך מכל אשר עשית, ושוב לאלקיך וזכור המעמד הזה, שאילו היית יכול להמלט ממנו, היית ראוי לעשות רצונך, וגם אני אודך כי תושיע לך ימינך, אבל אחר שסופך למעמד הזה ופה תשכבי למעצבה רע, כי אין לעמלך תרופה, כי אם התשובה.

וכאשר נשמע הדבר למלך, נכנע המלך ממעשיו הרעים הוא ורבים מפריצי עמו, ע"י תשובת האיש הזה, ע"כ.

גם החברים השומרים נפשו של אדם, יזהרו שיעוררו אותו לחולה לשוב מעבירות שבידו, וכמש"ה 'תשב אנוש עד דכא', ודרשו רז"ל עד דכדוכה של נפש.

והביטה וראה מ"ש הרב עצמו שם בפרק כ"ז, וז"ל: בהיות שלא כל אדם מתעורר לעשות תשובה בראות עצמו בריא, רק בבוא ימי הזקנה, ורובם עד דכדוכה של מות, וכיון שנשתרשו כל חייהם בהבלי הזמן בעצת המסית הוא שטן הוא יצה"ר, ובעת יציאת נשמתו יפתהו שיכפור בקונו וינצל, והאיש אשר הולך אחר עצתו כל ימי חייו גם אותה שעה בראות עצמו בצער המיתה מתפתה ושומע לו וכופר בחושבו שעי"ז ינצל מאותו צער, אבל המוחזק כל ימי חייו בהקב"ה ובתורתו אזי בועט בעצת ס"מ הרשע הואיל והורגל שלא לשמוע לו, ולכן בבואו אז לפתותו אינו מטה אוזן לו, ואדרבא מקלל ומודיע לו שהוא הבל וריק, וכל דבריו לאפס ותוהו נחשבו:

וסיפר לי אחד מהרבנים, שאביו הרב ז"ל היה בשליחות, ובאחת הערים אשר נכנס היו שם כ"ד בחורים שכל ימיהם באכילה ושתייה, וממלאים תאותם מכל מה שלבם חפץ, ולא היתה שום עבירה שהשליכו אחרי גוום, ויהיו כופרים בכל מה שכתוב בתורה שבכתב, ואין צ"ל לתורה שבע"פ, והלך אחד מהם למות, וכשהכביד בחוליו, התחיל לצעוק בקול מר והיה אומר אל העומדים לפניו לאמר, הצילו אותי מזה העומד לפני וחרבו שלופה בידו לחתוך בשרו חתיכות חתיכות. גם ראו אשר עושים למי שעשה עבירה פלונית כמו שעשיתי אני עם חבירי עושים לו כך וכך שפטים, וכן היה מזכיר כל העבירות שעשה עם חביריו, והיה צועק במר ואוי ואבוי, ומחלה ומשתטח ומבקש מלפני כל הבא לבקרו שיצילו אותו מן המשפטים אשר מראה לו המלאך לעשות בו ולכל העושים כמותו, ודברים כאלה רבים, עד שהיו מרבים העם לבוא לראות בעיניהם כל

מה שאמרז"ל, הכל רואה הרשע בעיניו בשעת מותו, והיו אנשים ונשים וטף מהרהרים בתשובה, והיתה צעקה זו כמו שמנה או תשעה ימים, עד שאביו של החולה קרא לחכמים והלכו אצלו ושאלוהו מה הוא רואה, והיה מגיד שהיה רואה למלאך המות בראייה וראיה ולא בדמיון, וגם מראה לו המשפטים המעותדים לו ולחביריו, והיה עושה לו הכעסות גדולות, אזי אמרו לו החכמים שיאמר פסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ויתודה על חטאתיו אשר חטא, והוא ענה חלילה לי מעשות זאת כדבריכם, משום שהשטן העומד כנגדו אומר לו שאם יאמר כן יעשה בו שפטים, ואם לא יאמר, הוא יצילהו מצער חוליו, ואדרבא היה מחרף ומגדף כשהיו מפצירים בו שיאמר שמע ישראל, והרבה הפצירו עמו עד בוש, ולא אבא לשמוע לקול מוריו, ויצאה נפשו, והוא אומר אני איני אומר שמע ישראל והלך לחרפות ולדראון עולם, והחכמים פירשו מאצלו מיד שלא ידבק בלבושיהם מטומאתו, ע"כ.

הרי כיון שהרשע מדבק בחייו עם סמא"ל הוא שטן הוא יצה"ר, גם בשעת מותו מפתה אותו לכפור, לכן תקנו הקדמונים ז"ל, שימסור אדם מודעא בחייו, שאם ח"ו מסיבת בלבול יודה לדברי המסית, אזי יהיו דבריו כחרס הנשבר, וכדבר שאין בו ממש, וקודם מסירת מודעא צריך האדם שישוב בכל לבו מהעבירות שבידו שעשה מנעוריו עד היום הזה, אעפ"י שכבר עשה תשובה ונתחרט וחזר מדרכיו המקולקלים ועשה תשובה על כל עבירות שבידו, עכ"ז, שמא לא עשה תשובה שלימה בכל לבבו, אבל עכשיו שמזכיר יום המיתה בוודאי שצריך שישוב בכל לבבו, כמו שאמרו רז"ל על פסוק 'רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם' וכו', ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. וכרי שלא יהיה כטובל ושרץ בידו, לכן ישוב בכל לבבו כדת מה לעשות, ונוסח המודעא כבר נדפסה בכמה ספרים.

ומקרוב ראיתי ספר ביקורים הנדפס מחדש תוכו רצוף כמה תפלות ונוסח המודעות לעת מצוא זו מיתה, ולכן לא הבאתיה פה:

ובוא וראה מ"ש מרן הקדוש ביו"ד סי' של"ה, וז"ל:

א מצוה לבקר חולים הקרובים, והחברים נכנסים מיד והרחוקים אחר ג' ימים, ואם קפץ עליו החולי, אלו ואלו נכנסים מיד.

ב אפי' הגדול ילך לבקר הקטן, ואפי' כמה פעמים ביום, ואפי' בן גילו, וכל המוסיף הרי זה משובח, ובלבד שלא יטריח לו.

ג אין מבקרים החולה בג' שעות הראשונות של יום, מפני שכל חולה מקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בג' שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו, ויתיאש מלבקש עליו רחמים [וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצוה].

ד כשמבקש עליו, אם מבקש לפניו, יכול לבקש בכל לשון שירצה, ואם מבקש שלא בפניו, לא יבקש אלא בלה"ק, מפני שאין מלאכי השרת נזקקים לו שאין מכירים בלשון ארמית.

ה יכלול אותו בתוך חולה ישראל, שיאמר 'המקום ירחם עליך בתוך חולה ישראל', ובשבת אומר 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום'.

ו אומרים לו שיתן דעתו על עניניו אם הלוה או הפקיד אצל אחרים או אחרים הלוו או הפקידו אצלו, ואל יפחד מפני זה מן המות.

ז אין מבקרים לא לחולי מעיים ולא לחולי העין ולא לחולי הראש, וכן כל חולי ותקיף ליה עלמא וקשי ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסים בבית החיצון ושואלין ודורשין לפניו וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים.

ח יש אומרים, מי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים, וכן נהגו לברך החולים בבית הכנסת לקרוא להם שם חדש, כי שינוי השם קורע גזר דינו.

ט נטה למות, אומרים לו התוודה, ואומרים לו, הרבה התוודו ולא מתו, והרבה שלא התודו ומתו, ובשכר שאתה מתוודה אתה חי, וכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב, ואם אינו יכול להתודות בפיו, יתוודה בלבו. וכל אלו הדברים אין אומרים לו בפני ע"ה, ולא בפני נשים, ולא בפני קטנים, שמא יבכו וישברו את לבו [ואם אינו יודע להתודות, אומרים לו שיאמר מיתתו תהיה כפרה על כל עונותיו], שם סי' של"ח.

יו"ד מת בעיר, כל בני העיר אסורים במלאכה, שכל הרואה המת ואינו מלווהו עד שיהיה לו כל צרכו, חייב נידוי. ואם יש חבורות בעיר שכל אחת מתעסקת במתים ביומה, מותר ביום שאינו יומה. בד"א, שלא בשעת הוצאתו, אבל בשעת הוצאתו הכל בטלים, ש"ע יו"ד סי' שמ"ג.

י"א מצוה להטמאת למת מצוה, אפי' הוא כה"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ומצא מת מצוה, ה"ז מתטמא לו, שם סי' שע"ר ס' א'.

י"ב אינו נקרא מת מצוה לענין זה, אא"כ מצא ראשו ורובו. ואם מצא ראשו ורובו חוץ מאבר אחד, חוזר ליטמא בשביל אותו אבר.

י"ג איזהו מת מצוה שמצאו בדרך או בעיר של עכו"ם ואין לו קוברים, וממקום שמצאו אינו יכול לקרות לישראל שיבוא ויטפל בו ולקוברו, ואסור לו לזוז משם ולהניח את המת אפי' לילך לעיר להביא קוברים, אלא יטמא עצמו ויקברנו. אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת, שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקוברו, אין

זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן, אלא קורא אותם והם קוברים אותו. באו בני העיר, אם יש לו כל צרכו מושך את ידו, ש"ע יו"ד סי' שע"ד, יעו"ש:

סימן ז

'לב טהור ברא אלקים ורוח נכון חדש בקרבי' (תהלים כ"?)

יובן לענ"ד, בהקדים ההוא עובדא שהובא בסדר הדורות, אות י"ד: מעשה ברבי מאיר שהיה רגיל שלא לצאת מבית הכנסת עד ארבעה שעות וכו', הלוא הוא כתוב לעיל בפרק ב' באורך וברוחב קחנו משם:

והנה כתבתי במקום אחר, כי אותיות ל"ב טהו"ר, גי' לטברי"א, גם טהור' ברא' לי' אלקים', ס"ת אותיות מאי"ר, להגיד כי ישר, כי ר"מ בעל הנס זיע"א הוא בטבריא, כמו יקר סהדותא דרבינו האר"י זיע"א בשער הגלגולים לך נא ראה.

גם ר"ת פסוק זה ל'ב ט'הור ב'רא ל'י א'לקים, אותיות לטבל"א, וגם רוח' נכון' חדש', ס"ת נח"ש, כי ע"י ישיבת הטבלא הוא השולחן אשר ישב עליו ר"מ לסעוד ולקח ממנו פת לחם, עי"ז ניצול רבי יאודה הענתותי מהנחש שבא להורגו, וע"י רבי מאיר בעל הנס ניצול הוא וכל אנשי ביתו, כאשר תראה בגופא דעובדא היכי הוה, שא נא עיניך וראה.

אי נמי באופן אחר, בהקדים מעשה שהובא בש"ס דשבת, ובס' שי למורא בפרשת תרומה, וז"ל: שמואל ואבלט היו מדברים [אבלט הוא גוי והוא חוזה כוכבים], והיו עוברים בני אדם לפניהם לעבור את הנהר לחטוב עצים, אמר אבלט לשמואל תדע לך שזה האדם שאתה רואה בעיניך הוא יורד לנהר הרי הוא הולך הליכה בלא חזרה, כי עכשיו יפגעהו נחש וישכהו וימות, השיבו שמואל ואמ"ל, אם זה האדם שאתה מראה הוא יאודי, בודאי יחזור לשלום חי ובריא אולם, ועתה תראה בעיניך. נתעכבו מעט שם והם עומדים, ואותו האדם עצמו עבר לפניהם ומשא עצים על כתפו, ותמה אבלט תמיהא גדולה, וירץ לקראתו ויורד המשא העצים מעל כתפו לארץ, ופתח אותו משא, ומצא בתוכו נחש גדול חתוך לשנים, ויאמר שמואל לאותו האיש היאודי, בבקשה ממך תאמר לי מה מצוה עשיתה שהיה לך הצלה מפי הנחש, ענה ואומר אותו היאודי, תדע לך אדוני, כי מנהגינו אנחנו חוטבי עצים נתאסף יחד בעת האוכל ונאכל ביחד, ומקודם אכילה יקום אחד ממנו ויקח סל אחד בידו ויקבץ הפת מיד כל אחד ואחד ויניח בסל, ובזה היום אני יודע כי אחד ממנו לא הביא פת בידו, והייתי ירא שמא יהיה לו בזיון ובושת פנים בפני החבורה, אזי קמתי אני ואמרתי להם אני מקבץ הפת בזה היום, ולקחתי הסל בידי ועמדתי לקבץ מכל בני החבורה, וכאשר הגעתי לאותו האיש, עשיתי עצמי

כאילו לקחתי ממנו פת לחם והנחתיה בסל, וכאשר רצינו להתחיל ולאכול, הייתי ירא שמא יעשו חשבון הככרות ואזי ידעו הענין ויהיה לו בזיון, אזי באותה שעה לקחתי ככר לחם אחד והוספתיה בסל, אמ"ל שמואל ישר כחך בני, זו מצוה גדולה עשית זה היום, והמצוה הזאת היא שהגינה עליך מן הנחש. ובאותה שעה נכנס שמואל לבית הכנסת ודרש, וצדקה תציל ממות, ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה.

ובזה פירשתי כונת דהע"ה, 'אשרי משכיל אל דל', שהוא בדרך השכלה וחכמה, שלא יגיע בזיון לעני, אזי 'ביום רעה', שהיא יום המיתה, 'ימלטהו ה''.

וכמו ענין זה, אירע מעשה, במסכת שבת דקל"ו ע"ב, דרבי עקיבא היה לו בת, ואמ"ל החוזים שביום שתכנס לחופה ישכנה נחש ותמות, והיתה בדאגה גדולה היא וכל קרוביה, ובליל חופתה היה על ראשה כמו וורדה של אבן טובה, והניחה אותה בחור אחד שהיה בכותל, ובאותו הנקב היה דר בו נחש, ונכנס הקוץ של אותו תכשיט בעיניו של נחש, ויהי בבקר כאשר רצתה ללבוש אותו תכשיט, והוציאה אותו מן הנקב, יצא עמו נחש מת, וכאשר ראה רבי עקיבה כן, תמה ואמ"ל, בתי, מה מצוה יש בידך שהצילה אותך מזה הנחש, אמ"ל, אתמול בערב נכנס עני אחד לחצר, ונשאר עומד לשאול אוכל להשיב נפשו, ושום אדם לא השגיח בו, ובאותה שעה נתתי לו חלקי אשר נתנו לי לאכול. אמר לה רבי עקיבא, זו היא המצוה הגדולה שהצילתך מן המות. ותכף נכנס רע"ק לבית הכנסת ודרש 'וצדקה תציל ממות', ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה, ע"כ.

עוד נקדים מ"ש בשוח"ט, שאין לך יום רעה אלא יום המיתה.

אמור מעתה זהו שאמר דוד, 'אשרי משכיל אל דל', וכמעשה שהיה, אזי 'ביום רעה' שהוא יום המיתה, ימלטהו ה'. והוא פשוט.

ועיין בסה"ק טובת מראה דפ"ג ע"א וע"ב, לך נא ראה. וזהו 'טהור 'ברא 'לי 'אלקים ר"ת אבל"ט, ורוח' נכון' חדש', ס"ת נח"ש. ודו"ק :

המוסר היוצא מזה, שכמה צריך האדם לרדוף אחרי הצדקה, שהיא שקולה ככל המצות, וגדול שכרה, שמצלת ממיתה עצמה כנז' מהני עובדין.

ובוא וראה מה שכתב בזוה"ק, והביאו הרב בספר קב הישר פרק צ"א, על פסוק הנז"ל, וז"ל: אמר רבי שמעון בן יוחאי, תא חזי כל אינון בני עלמא אתחזיין קמי קוב"ה בגופא ונפשא, אבל מסכנא לא אתחזי אלא בנפשא בלחודה, וקוב"ה קריב לנפשא יתיר, מסכנא חד הוה בשבבותיה דרבי יוסי ולית מאן דאשגח ביה, והוה אכסיף [שהיה ביישן גדול], יומא חד חלש האי מסכנא מחמת הדוחק, על לגבי' רבי יוסי, שמע חד קלא מן השמים שאמר טלקא טלקא [פירוש טלקא הוא גלגל שהעניות גלגל הוא שחוזר

בעולם], הנה בזה המקום אשר שמה גלגול הנשמות מאותו המקום יצאת בת קול ואמרה כן, הא נפשאי אתא גבאי ולא מטו יומיה, ווי ווי לבני נשא דלא אשתכחן בהו דיתיב נפשיה בגוויה, אזי רבי יוסי שרא בפומיה דהאי מסכנא מייא דגרגרין אפותא דקונטא [ופי' המפרשים שנתן לו מים שנתבשלו בהם גרוגרות, ועוד שרשי עשבים של רפואות שהשותה מים שנתבשלו בהם אלו השרשים והגרוגרות, גורמין שהחולה יזיע ויתרפא] ואתבקע זיעא באנפוי, ותב רוחיה. לבתר אתא שאיל ליה, אמר, חייך רבי, נפשי נפקת מני, ומטו לנפשאי קמי כורסייא דמלכא, ובעית למהוי תמן, אלא דבעי קוב"ה לזכאה לך, ואכריזו עלך, זמין הוא ר' יוסי לסלקא רוחיה ולאתקשרא בחד אידרא קדישא, הזמין חברייא לאתערא עמן, והאי אתקינו תלת כורסייא דקיימן לך ולחברך. ומההוא יומא, הוו משגחין ביה בני נשא ונתנו לו כדי צרכו.

ותו, מסכנא אחרא אעבר קמיה דרבי יצחק, והוי בידיה פלג מעא כסף, אמר לו רבי יצחק, היאך אשלים נפשייכו, דהא לא אשתכח גבאי רק פלג מעא, אמר ליה ההוא מסכנא, הא אשלימית בפלגא אחרא דאית לי, אפקיה ויהיב ליה, אתחויאו לרבי יצחק בחלמיה דהוא אעבר בשפתא דימא רבה ובעאן למשרייה בגוויה, ויהיב ידיה לרבי שמעון בן יוחאי והוא אושיט ידיה לקבליה, ואתא האי מסכנא ואפיק יתיה ואשתזיב, כד אתער רבי יצחק נפל בפומיה האי קרא 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'', ע"כ:

הראת לדעת כמה גודל שכר הצדקה. וכבר כל ספרי המוסר מלאים מזה, עיין בס' מעיל צדקה. וכבר כתבנו לעיל מעט דינים מהלכות צדקה, וגם עתה לא אשלחנו ריקם.

ה'ן עוד נביא מה שכתב מרן ביו"ד סי' רמ"ז וז"ל:

א מצות עשה ליתן צדקה כפי השגת יד, וכמה פעמים נצטווינו בה במצות עשה, ויש לא תעשה במעלים עיניו ממנו, שנאמר 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך', וכל המעלים עיניו ממנו נקרא בליעל, וכאלו עובד עבודה זרה, ומאוד יש להזהר בה, כי אפשר שיבוא לשפיכות דמים, שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד, וכעובדא דנחום איש גם זו.

ב לעולם אין אדם מעני מן הצדקה דבר רע, ולא הזק מתגלגל על ידה, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום.

ג כל המרחם על העניים הקב"ה מרחם עליו, ויתן האדם אל לבו שהוא מבקש כל שעה פרנסתו מהקב"ה, וכמו שהקב"ה ישמע שועתו, כך גם הוא ישמע שועת עניים. גם יתן אל לבו, כי הוא גלגל החוזר בעולם, וסוף האדם שיבוא הוא או בנו או בן בנו לידי מדה זו, וכל המרחם על אחרים מרחמים עליו.

ד הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב תציל ממות, כמו שאירע לצורפ'ית, והוא הדין משאר מיני מיתה מצלת, ועוד מוספת לו אורך ימים. ואיתא בפ"ק דב"ב, גבי בנימין הצדיק, שהוסיפו לו כ"ב שנים. והיא מעשרת. ואסור לנסות להקב"ה כ"א בדבר זה, שנא' 'ובחנוני נא בזאת'. וי"א דוקא בנתינת מותר לנסות להקב"ה, אבל לא בשאר צדקה.

ה כל אדם חייב ליתן צדקה אפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו. ומי שנותן פחות ממה שראוי ליתן, ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן, ויורדין לנכסיו בפניו, ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן. שם סי' רמ"ח ס' א'.

ו הרוצה לזכות לעצמו, יכוף יצרו הרע, וירחיב ידו, וכל דבר שהוא לשם שמים יהיה מהטוב והיפה. אם בנה בית תפלה יהיה נאה יותר מבית ישיבתו. האכיל רעב, יאכילו מהטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום, יכסנו מהיפה שבכסותו. הקדיש דבר, יקדיש מהיפה שבנכסיו. וכן הוא אומר, כל חלב לה', עכ"ל, שם ס' ח':

סימן ח

'איש אמונות רב ברכות, ואץ להעשיר לא ינקה' (משלי כ"ח)

נראה לענ"ד לרמוז בפסוק זה על עניית אמן שהוא ענין גדול, וכמ"ש ז"ל בשבת דקי"ט ע"ב, וז"ל: אמר ר' יאושוע בן לוי, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעין לו גזר דינו, שנא', 'בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה''. אמ"ר יוחנן, אפי' יש בו שמץ של ע"ז מוחלין לו. ואמר ר"ל, כל העונה אמן בכל כחו, פותחין לו שערי ג"ע, שנאמר 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים', אל תקרי שומר אמונים, אלא שאומרין אמן. מאי אמן, אל מלך נאמן. עכ"ל:

ובוא וראה מ"ש בזוה"ק פרשת וילך, דרפ"ה ע"א, וז"ל: 'כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו', מאי 'ובוזי יקלו', אמ"ר יאודה, דא הוא דלא ידע לאוקיר למאריה ולא אתכוין באמן, דתנן, גדול העונה אמן יותר מן המברך, והא אוקימנא קמיה דרבי שמעון דאמר, [אמן] משיך ברכאן ממבועא למלכא וממלכא למטרוניתא, וכד ישר' לתתא משמרין לאתבא אמן ולכוונה לבייהו כמה דאצטריך, כמה פתחין וברכאן פתחין ליה לעילא, כמה טבאן משתכחין לכולהו עלמין, כמה חדו בכולא, מאי אגר להו לישראל דגרמין האי, אגר להו בעלמא האי ובעלמא דאתי, תנא כל מאן דשמע ברכה מההוא דמברך ולא אתכוון באמן עליה נאמר ובוזי יקלו, תנא חייבין דגהינם כולהו סלקי במדורין ידיען, וכמה פתחין אית ליה לגהנם וכו', ואית בגיהנם מדורא בתראה תתאה לכולהו, וההוא איקרי שאול

תחתית, שאול הוא חד, תחתית הוא מדורא תתאה, ובגין כך איקרי ארץ עיפתה תחתית, ואיקרי אבדון, ועל דא כתיב, שאול ואבדון, ותנא מאן דנחית לאבדון דאיקרי תחתית, לא סליק לעלמין, ותנא להההוא אתר נחתין הנהו גברי דמבזו לאתבא אמן, ועל אמן סגיאין דאתאבידו מניה דלא חשיב להו, דיינין ליה בגהינם, ונחתין ליה בההוא מדורא תתאה, ואי איהי קדיש שמא דקב"ה לכוונא באמן כדקא יאות, סליק דרגא בתר דרגא לאתענגא מההוא עלמא דאתי, דנגיד תדיר ולא פסיק, הה"ד 'אמונים נוצר ה'', עכ"ל בקיצור.

ורז"ל רמזו בתיבת אמן, ר"ת נ'יצול מ'מרור א'חרון, כי העונה אמן כראוי ניצול מגהינם התחתונה, יעו"ש. וראיתי בס' אדני פז משם האר"י ז"ל, כי אמ"ן ר"ת א'ישה מ'יתה נ'חש, כי ג' צווחות הם, אשה בשעת לידה, אדם בשעת מיתה, נחש בשעה שפושט עורו, ע"כ, יעו"ש.

ובס' סיפורי נפלאות כתב עמ"ש ז"ל, גדול העונה אמן יותר מן המברך, יען כי המברך בורא גוף למלאך, והעונה בורא נפש, ובזה פי' כוונה והוא באחד בשעת ברכה ומי ישיבנו, ר"ל מי ישיב אחריו אמן ? ונפשו אותה ויעש נפש ג"כ לגוף המלאך, יעו"ש:

אלא מעתה נתנה ראש להבין כוונ"ה הנצב פתח השער, והוא בהקדים עוד מעשה נורא, הובא בס' שי למורא, סוף פרשת ויקהל, באחד חכם שלא לו בנים כ"א בת יחידה, והיתה חביבה עליו ביותר, פעם אחת הוא ישן בלילה, ובאו לו בחלום ואמרו לו, כי בתו מזלה שתזדווג עם אחד רוצח, ויחרד חרדה גדולה, ויקם מתוך שנתו פניו זועפים ביותר מפאת אותו חלום שראה, ומאותו היום ואילך כמה וכמה אנשים באו לו מן העיר ומאנשי עיירות אחרות כדי לשדך אותה הבת, ולא רצה להשיב להם דבר מפני חמת הפחד שנכנס בלבו מאותו חלום שראה.

יום אחד הוא יושב בעליתו משגיח מן החלונות, וראה אחר ילד בחור רץ מגג לגג כדי שישמע קדיש וקדושה ויענה אמן יהא שמיה רבא, באותה שעה נכנסה אהבת הילד הנז' בלב אותו חכם אבי הבת הנז', ואמר בלבו, זהו הראוי לי ליתן לו בתי לאשה, כי בודאי אבותיו גידלו אותו בדרך ארץ וביראת שמים, הואיל והוא רץ במקום דאיכא חשש סכנה כדי לשמוע קדיש וקדושה, ואיני מזווג בתי כ"א עמו. פתח פיו אותו חכם ואמ"ל, שמע בני איעצך והיה אלקים עמך, כי אהבתך נכנסה בתוך מורשי לבבי, ויש לי בת יחידה, ומכמה עיירות נתקבצו ובאו לי כמה בחורים לשדך אותה להם ולא נתרצתי להם בשום אופן, ואך זה היום שראיתי אותך ירא שמים בתכלית, אם תרצה להתחתן עמי כל מחסורך עלי, וכל ממוני הוא לך ולאשתך, כי לא יש לי כי אם זאת הבת היחידה. ויען אותו הילד ויאמר לו, אדוני כל אשר תאמר אלי אעשה, ותכף עשו שטר שידוכין

ביניהם, והיה אותו חכם קונה נדוניא וכלי כסף וזהב כאשר נאה ויאה לבתו, ויבן להם עליה גדולה בנין מלכים בית חתנות לבתו, ועשה לו בגדים נאים מכל מין ומין, ועשה חופה גדולה אשר כל בני העיר נקבצו ובאו מזומנים לשבע ברכות, ואחר שבע ברכות הלכו לסעודת חתן וכלה והלכו איש לביתו.

ונכנס החתן לחדרו, ויאמר החתן בלבו, איך אני איש עני מזדווג עם בת עשירה כזאת אשר היא תשאר תמיד מושלת בי ולא אוכל להרים ראש עמה, נשבע בכך וכך שאינו נכנס למטה עמה עד שאהיה עשיר כמוה, ותכף יצא מן הבית בלתי רשות אדם ולא ראהו שום נברא, ואחר שיצא לשוק חשב בדעתו באיזה אופן ירויח המעות בין בהיתר בין באיסור ויהיה עשיר, ויהי בדרך הלוכו בית הכנסת אחת והוא שומע קול הקריאה למוד התורה, אזי הטה אזנו בחורין ובסדקין של בהכנ"ס, וראה שם אחד חכם זקן אורח לומד לבדו בבהכ"נ והוא גר מארץ רחוקה עובר משם ללכת לארץ ישראל, ודפק עליו הפתח ויקום אותו חכם לפני הפתח, ויאמר מי הוא זה הדופק על הפתח, ויען ויאמר לו אדוני אני אורח כמותך עתה באתי ולא מצאתי היכן אישן למען ה' ברוך הוא, פתח לי הפתח ואישן עמך ואלמוד ג"כ עמך, אזי אותו חכם הזקן שמח שמחה גדולה שלא נשאר יחידי בלילה, ופתח לו הפתח בשמחה גדולה, ודרש בשלומו, וישבו ללמוד שניהם, ושוב אותו חכם הזקן אנסתו שינה וישן, ויקום אותו החכם וישחוט אותו, ואח"ך שבר התיבה שהיתה לו, ולקח לו כל הממון אשר הביא עמו כדי לעלות לא"י, ופתח פתח בהכ"נ, והלך אצל כלתו שש ושמח.

באותו הלילה, אבי הכלה היה ישן ובאו לו בחלום הלילה ואמ"ל, הלא זה הדבר אשר דברנו אליך, כי בתך תזדווג עם אחד רוצח, יען כי בזה הלילה עצמה יצא מביתו והלך לאחד בית הכנסת ומצא שם אחד חכם זקן ושחט אותו, ולקח לו כל ממונו, ואח"ך חזר לישן עם כלתו. בבוקר השכם קם החתן והלך לנשק ידי חמיו כדת מה לעשות וכעס עליו חמיו וגרשו מפניו, ואמ"ל לך לך רשע מפני לא תקרב בארבע אמות שלי, ואותו החתן היה בוכה ומתחנן ואומר לו מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ובמקום שתשמח בי ותתן לי מתנה כנהוג אתה מגרשני מפניך, מה חטאתי. והפציר בו מאוד עד שסיפר לו המעשה אשר עשה בלילה מראש ועד סוף. אזי החתן שמע אותן דברים, נפל על רגלי חמיו בכה והתחנן לו כדי שלא יפרסם הדבר, ונשבע לו חמיו שלא יפרסם ובתנאי ועל מנת שילך וישכב באותו לילה על קבר אותו החכם אשר שחט ובבוקר יבוא ויגיד לו מה שמועה שמע ממקום קבורתו, ואם לא ילך וישכב כאמור אזי יפרסם אותו ולא יראה פניו עוד. וההתן ענה הריני מוכן ומזומן לקיים גזירתך, וכל אשר תאמר אלי אעשה.

וכן עשה, הלך באותו לילה וישכב וירדם למעלה מאותו קבר של אותו זקן כאשר צווהו מר חמיו, ויהי בחצי הלילה הוא בתוך שנתו, והוא שומע קול קורא מתוך הקבר וצועק בקולי קולות ואומר, רבש"ע תעשה לי משפט עם זה האדם אשר הרגני, ויצאה בת קול מן השמים ואמ"ל, יהי לבך בטוח שנעשה משפט, ויהי בבקר ויקם החתן, ויבא ויספר לחמיו את כל הדברים אשר שמע מקבר ההרוג, והתשובה אשר השיבתו בת קול מן השמים, וגזר עליו מר חמיו שצריך לילך גם בלילה השנית וישכב על אותו הקבר וכאשר ישמע בת קול שתשיב ותאמר נעשה משפטך, תכף הוא ישיב אמריה ויאמר אימתי? ומה שתשיב הבת קול יבא ויגיד לו. וכן היה, חזר בלילה השנית וישן על קבר של אותו הרוג, ובחצי הלילה שמע קול מן הקבר צועק שיעשו משפטו, והשיבה בת קול ואמרה אנו מזומנים לעשות משפטך, אז הרוצח פתח פיו ואמר מתי יהיה המשפט, יצאה בת קול ואמרה בלילה של תשלום הארבעים שנה, ויקם בבקר ויבא אצל חמיו ויספר לו את כל אשר שמע מראש ועד סוף, ומר חמיו שמר את הדבר, וכתב בספר את כל הדברים האלה, וכתב הזמן אשר נהרג אותו חכם הזקן והארבעים שנה של בת קול.

ואזי אותו החתן הרוצח עשה משא ומתן באותן המעות, ונעשה עשיר גדול, ונולדו לו בנים ובנות הרבה, ועשה להם נישואין, ונולדו להם בנים ובנות, ובנה להם בתים ועליות לכולם לחופתם, ובחופה שלהם לילה אחת היתה חמותו שם בחופה, והחכם חתנו היה יושב בביתו ולומד, והיה צריך לפתוח ספר אחד אשר בו היה רשום כל הסיפור והמעשה של חתנו הנז' כדי שילמוד בו איזה ענין, הוא פתח הספר הנז' ומצא באותו דף אשר נפתח נגדו, מצא מזכרת של אותו ענין, והיה חושב מאותו זמן עד אותה הלילה, ומצא חשבון מסוים ומכוון ארבעים שנה שנגמרה באותו הלילה עצמה תכף שלח אחר אשתו שתבוא לביתה, ולא רצתה, ואמ"ל שהיא טרודה בחופה של בני בניה, וחזר חלה השליח פעם אחרת, ואמ"ל כי בעלה חולה הוא ונוטה למות ורוצה לצוות עליה לכן צריכה שתבוא ותשב לפניו כמו חצי שעה ואח"ך תחזור לחופת נכדיה, היא שמעה הדברים האלה, תכף היא באה אצלו כאשר נכנסה לביתו, רץ וסגר הדלת בעדה ואמר לה בשבועה חמורה שלא תצאי מפתח הבית עד אור הבוקר, ונשארה בוכה ומבכה על אשר לא הניחה ללכת.

ובבקר תכף קמה ונצבה ופתחה הדלת והלכה לראות בית החופה, ותכף חזרה אצל בעלה ופניה ירוקין, אמר לה בעלה ספרי לי מה יש ליך, ענתה ואמרה לא מצאתי לא ביתי ולא חתני ולא ילדיהם בעולם, ואפי' החצר בעצמה טבעה וטבעו בארץ שעריה הם וכל אשר להם ירדו חיים שאולה, באותה שעה אמר לה בעלה, אך עשיתי עמך טובה

שלא הנחתי אותך לצאת מפתח ביתך החוצה, ולולי היית שם גם את היית יורדת שאול תחתית, ה' יצילנו, עכ"ל:

אלא מעתה זהו כוונת הנצב פתח השער, וז"א 'איש אמונות', שעונה אמנים, 'רב ברכות', וכמ"ש בזוה"ק הנז', ואמן משיך ברכאן ממבועא למלכא, וממלכא למטרוניתא, וכמה פתחין דברכאן פתחין ליה לעילא, וכמה טבאן משתכחין בכולהו עלמין, וזהו 'רב ברכות'. וכן תמצא אי"ש ר"ת א'מן י'הא ש'מיה רבא. 'ברכות', הוא רומז לתיבת 'רבה מברך', וכן 'רב ברכות' מושך שפע וברכה רבה בכל העולמות. וכ"ת, והרי מצינו מעשה שהיה באותו חתן שהיה שומר אמנים, וסופו נבלעו הם ובניהם חיים שאולה? לזה אמר 'ואץ להעשיר לא ינקה', ר"ל דשאני אותו חתן משום שהיה אץ להעשיר, ורצח נפש אותו חכם בעבור העושר, לכן לא ינקה, אבל אם יהיה שומר אמונים ביושר ובכושר אדרבה 'אמונים נוצר ה'', וק"ל:

אי נמי, יש לרמוז תחילת הפסוק הנז' 'איש אמונות רב ברכות', בהקדים מעשה שהובא בספר זוה"ק פרשת תרומה, והובא בספר קב הישר מ"ה, וז"ל: ר"ח ורבי אבא שרו בגו אושפיזיהו, קמו בפלגות לילה למלעי באוריתא, והוי ברתא דאושפיזא קסת ואנהרת לון שרגא, ואינהו הוו עסקי באוריתא, אדהכי אשגח ר"א אבתרהא וחמי דהוות בתו של ב"ה מנהרא לון, ואמר 'כי נר מצוה ותורה אור', האשה מצווה על נר של שבת ולא האיש, והטעם כי האשה נגד השכינה, 'ותורה אור' פי' התורה שלומד הבעל, שהאיש מצווה על התורה ללמוד, נותן אור והארה גדלה כאותה המצוה של נר שבת שהאשה מדלקת, נמצא שניהם מאירים באור תורה ואור שבת, אשרי הנשים שזוכין לבעלי תורה. שמעת האי בתולתא הוית בכיא, אדהכי קם אבוה דבתולה, וחמא דברתיה בכיא, ושאל לה על מה ועל מה בכית, ולא ענתה מאומה מחמת מרירות הלב, והתחיל אביה לבכות, אמר ר' אבא מבכייתה נראה שחתנו הוא עם הארץ ואינו בעל תורה, אמ"ל ודאי הכי הוא, ובגין דחמינא ליה יומא דדליג מאיגרא חדא למשמע קרי"ש בהדי ציבורא סליק ברעותי למיהב ליה ברתי, ותיכף דנפקי ציבורא מבי כנשתא יהבנא ליה ברתי, דאמינא בדילוג דא למשמע קדיש מוכרח להיות גברא רבה באוריתא, ויקרא ק"ש וברכת המזון, אמר ליה רבי אבא איעבר ליה באחרא [ר"ל שיראה שיתן גט וישיא בתו אח"כ לת"ח], ובתוך דבריו חזר ואמר, או דילמא ברא יוליד דליהוי גברא רבא, אדהכי קם החתן ודלג עלייהו, ויתיב לקמייהו, אמר החתן, ר' אבא אסתכל כי אמיר אבא? אנא חמינא בהאי רבייא דנהורא רבא יפוק מיניה לעלמא, פתח ואמר האי רבייא, רבותי, אימא חד מילא, פתח ואמר, צעיר אנכי לימים ואתם ישישים, ע"כ זחלתי ואירא מחוות דעי אתכם, האי קרא

אתערו ביה עמודי עולם, אבל אליקו? דכתיב ביה ממשפחת רם, וכתיב ביה בן ברכאל הבוזי, הנקרא כן בשביל שמבזה עצמו למאן דגדול מניה, ? צעיר אנכי לימים, אף אני מקטין עצמי לגבי בר נש דאית ליה יומין סגיאין, וע"כ בגין דאנא רביא ובמקום הזה יש בישישים בחכמה, עלה בדעתי דלא למללא עד יומא דא, והשתא דאתון הכא, אית שעתא למפתח פומא, והתחיל לדרוש בזה הפסוק 'כי נר מצוה ותורה אור', וגלה להם סודות התורה עפ"י הסוד, ואח"כ פתח ואמר, כי אני מבבל, ובריה דרב ספרא אנא, ולא זכינא לאשתמודע עם אבא, וטרידנא להכא, ודחילנא עד הכא למימר מילין דאוריתא דיתבי אתרא דא אריותא בתורה, ושונא עלי דלא אימא מילי דאורייתא תרין ירחין, ויומא דא אשתלימו תרין ירחין, זכאה חולקי דאתערתון הכא, ארים קליה ר' יוסי ובני חמו כולה ונשקוהו, אמ"ר יוסי אלמלא לא באתי הכינא למישמע מילין דעתיק יומין מפיק מפומך מאי דלא זכינא למשמע עד השתא די יתבו כולהו, אמר החתן רבותי מרחמינא צערא דחמוי וצער דברתיה אשתי דהוו מצערי בנפשייהו דלא ידענא ברכת המזון וק"ש, אמינא דלא אתחברי באשתי עד שאגלה לכם סוד ברכת המזון בסודות גדולות ונפלאים, חדו כולהו, ר' יוסי ורבי חייא וחמיו והכלה קמו ונשקוהו, אמ"ר יוסי ודאי הילולא דקב"ה אתרעי ביה, נפלו להכלה וברכו לה בכמה ברכאן, אמרו לאביה דיתקן בית מיוחר לעשות בו חתונה, אמר ר' יוסי לא נפקינן מהכא עד דיתעביד הילולא, ואתכנשו כל אנשי מתא להההוא חדוה, וקראו להכלה, וחדו כולהון במילין דאורייתא ובסעודת הנשואין, פתח איהו על פתורא וביאר ענין שבע ברכות בסודות נפלאים וחידושים הרבה וחדו כולהו, וכל בני מתא קבלו עליהם את החתן להיות להם רב ומו"ץ, ואחר החתונה קמו רבי יוסי ורבי אבא ור"ח וכרכן? וברכו ליה ואזלי לאורחייהו, עכ"ל:

מעתה מפורש יוצא רישא דקרא הנז', 'איש אמונות', שהוא זהיר בעניית אמנים, כהתתן הנז', אזי זוכה להיות 'רב' כהחתן הנז' שזכה להיות רב ומורה צדק, וגם זוכה לכמה ברכות שברכו אותו ר' יוסי ורבי אבא ור"ח, כגו' זהו 'רב ברכות', וק"ל.

וראיתי לכתוב כאן מה שרמזתי בסה"ק פרש"ת ראה, על פסוק 'ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים, אנשי אמת שונאי בצע, ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות'.

והוא, בהקדים מעשה שהובא בספרי בעלי המוסר, שאירע בזמן הגאון ר' מרדכי יפה בעל הלבוש ז"ל, וכך היה המעשה, כי הגאון הנז' היה אב"ד בעיר קטנה, וה' הגדיל כסאו למעלה, ובאו שלוחים מק"ק פוזנא להיות עליהם אב"ד וריש מתא והביאו שטר כנהוג, והשיב הגאון לשלוחים, אקבל שטר רבנות מכם, ואולם אין אני יכול לנסוע עמכם

תכף עד שאלך תחילה למדינת איטלייא לחכמי ספרד ללמוד מהם חכמת עיבור החדש והמולדות, ותיכף נסע הגאון הנז' אצל כמהר"י אבוהב ספרדי ז"ל, כמו ג' חדשים, ישב ולמד ממנו כל החכמה הזאת באר היטב, כאשר עיני הקורא תחינה בלבוש או"ח הלכות ר"ח. ויהי מקץ הימים, ויקר מקרהו, שהיה תינוק בן חמש שנים בנו של הרב כמהרי"א הנז', רצה לאכול פרי אחד, ובירך עליו בפה"א בקול רם, וענו כל בני הבית אמן, והגאון הנז' לא ענה אמן, ולא ח"ו במזיד, אלא שלא במתכוין כמו רוב העולם שאינם נזהרים בזה בעונות הרבים, והרב כמהרי"א הנז' כאשר ראהו שלא ענה אמן, כעס עליו כעס גדול ויגער בו בנזיפה, ונידה אותו, והגאון הנז' קבל עליו נזיפה ג' ימים, כדין נדוי הרב לתלמידיו ג' ימים, ואח"כ בא הגאון לפייס את רבו כדי למחול לו, ולא רצה למחול לו, ואמ"ל הגאון מה פשעי ומה חטאתי, ולמה חרון אף הגדול הזה, והשיב לו כי אהבת עולם אהבתיך יותר מבני, אבל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשביל שלא ענית אמן על ברכת התינוק, אכן אני מוחל לך על תנאי זה, שבמקום אשר תדרוך כף רגלך תדרוש ברבים ותודיע להם החטא הגדול הזה של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה אשר ישמע מישראל, וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות, שיספרו את מעשה הנורא מה שאספר לך, וכך היה:

המעשה, שבמדינות אספניא היו ק"ק קודם גזירת הגירוש, והיתה שם עיר גדולה בישראל, והיה בה מלך אחד, והיה רוצה לגרשם כמה פעמים, והיה שם אב"ד חסיד, ועשיר גדול, והיה נושא חן בעיני המלך, ובכל עת שהיה דעתו לגרש היאודים, היה החסיד הנז' מפר עצתו, ויהי היום ויכעס המלך על היאודים, וצוה לגרשם, ובאו כל הקהל להחסיד הנז' שילך למלך להליץ בעדם ולבטל הגזרה כפעם בפעם, והשיב להם שילך עמהם רק עד שיתפלל מנחה תחילה, ויפצרו בו מאוד, ואמ"ל זו ג"כ מצוה רבה להצלת ישראל, ועתה הוא עת רצון, ואח"כ התפלל מנחה, ויעש כן החסיד הנז', וילך עמהם לחצר המלך, ויהי כאשר ראה אותו המלך, נשא חן בעיניו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו המלך להחסיד הנז', וישפוט החסיד בדעתו שבודאי יבטל הגרוש, והיה מספר דברים אחרים עם המלך, ובתוך כך בא כומר א' ממרחקים ממדינות המלך ויפול על רגלי המלך, ויברך למלך ברכה ארוכה וחשובה בלשון לע"ז, והחסיד הנז' לא הבין דבריו, וכשראה החסיד שיעבור זמן המנחה הלך לקרן זוית אחת להתפלל, ובתוך תפלת החסיד קם הכומר הנז' וצוה לכל העומדים שם לענות אמן על הברכה כדי שתתקיים ברכתו, ויענו כולם אמן, והחסיד הנז' לא הבין לשונם, ולא ענה עמהם אמן, שלא רצה להפסיק בתפלה, ושאל אותם הכומר אם ענו כולם אמן, והשיבו כן, ושאל אם ענה היאודי, השיבו

לא, בעבור שמתפלל שם. ויהי כאשר שמע הכומר שלא ענה היאוד"י על ברכתו, לא תתקיים הברכה, ובאותה שעה קצף המלך מאד ויהפך לאפור, ויצו את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחו לנתחים, ויעשו כן, וישימו הנתחים בתוך שמלה, וישאום לביתו, ואח"כ גירש המלך את כל היאודים.

והיה שם אחד חסיד חבירו של הרב החסיד הנז', והיה מתרעם על מדותיו של הקב"ה, וישפוט בדעתו שמא החסיד עשה איזה עבירה בצנעא, כי קוב"ה לא עביד דינא בלא דינא, והיה אותו החסיד בוכה ומתפלל ומתענה להודיעוהו מן השמים על איזה חטא נהרג אותו חסיד במיתה משונה, ויתבודד החסיד בחדר אחד, יושב ומשתומם על החסיד הנהרג, ובא אליו החסיד הנהרג בעצם היום בחדר אשר הוא יושב, ויחרד החסיד הנז' חרדה גדולה, ואמ"ל החסיד החי, יודע אני שחסיד גדול היית, לכן תודיעני על מה עשה לך הקב"ה כך, ומה חרי האף הגדול הזה, והשיבו החסיד הנהרג, אני אומר לך באמת, מימי לא עשיתי שום עבירה, רק הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, ורוב העולם אינן נזהרין בזה החטא בעה"ר, שפעם אחת עשה בני המוציא, ובירך 'המוציא לחם מן הארץ', ולא עניתי אחריו אמן, והקב"ה האריך אפו עד זמן שהייתי עומד לפני המלך בשו"ד, שלא עניתי אמן אחר ברכת המלך, באותה שעה דנו אותי על עניית אמן של בני, לכן אתה חבירי תספר באזני בנך ובן בנך ולכל באי עולם את כל מעשה הנז', ותזהירם על עניית אמן, ופרח לו החסיד מלפניו. ואחר שסיפר החכם אבוהב ז"ל את המעשה הזה להגאון רבי מרדכי יפה הנז', אמ"ל, אל תתרעם עלי שנדית אותך, יען עשיתי זאת למען תהיה הבושה ההיא כפרה על עוניך, ואני מוחל לך, אבל בתנאי שתדרוש ברבים ותזהירם על עניית אמן, עכ"ל.

ובזה יבואו על נכון המשך הפסוקים בתהלים מזמור פ"ג, 'אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל כי הנה אויביך יהמיון וכו', על עמך יערימו סוד' וכו', ר"ל הודיעם לאויבים שלא יאמרו וזרועם עשתה זאת כמעשה הנ"ל, כי אם הסיבה היא שלא ענה אמן על הברכה וכנז', ולכן גמר אומר מלא' פניהם' קלון', ס"ת אמן, שעניית אמן היא גרמה, ומגלגלין חובה ע"י חייב, וק"ל:

ומעתה נחזור לראש דברינו. יתרו היה גר, וכתבו התוס' משם ר' אברהם הגר, כי קשים גרים לישראל כספחת, מפני שהם מדקדקים במצות, יעו"ע, ולכן יתרו שהיה גר ומדקדק במצות, צוה למרע"ה שיעמידו אנשי חיל להזהיר את העם על עניית אמן, וזהו שרי א'לפים שרי מ'אות, ר"ת א"מ, שרי חמשים היא נו"ן של אמן, ולאו דוקא עניית אמן של ברכת הפירות וכיוצא, אלא גם שרי עשרות, דהיינו אמן דקדישים וברכות התפלה ג"כ

יזהירום עליהם שיענו אותם, ולכן תמצא כתוב 'ושרי עשרות' בוא"ו, ולא שרי המאות והחמשים, וכמ"ש בס' דברים, ודוק כי נכון. ועיין בדרשותי שפי' באופן אחר, ובס' פתוחי חותם להרב החסיד כמהר"י אביחצירא ז"ל, שפי' ב' אופנים, יעו"ש:

המורם מהאמור, שצריך האדם ליזהר וליקח מוסר בענין עניית אמנים וכאמור.

ובוא וראה מ"ש הרב מנורת המאור ח"א פרק כ"א, משמא דגמרא דנזיר דס"ו, תניא, רבי יוסי אומר, גדול העונה אמן יותר מן המברך. ואיתא במדרש רבה על פסוק 'והיה אם שמוע תשמעו', הלכה, ישראל שהיה עובר לפני התיבה, מהו שיענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף, והשיב, אם היה יכול שלא תטרף דעתו, יענה, שאין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונים. אמ"ר יאודה בר סימון, אמן זה יש בו שלשה אספילאות [דקדוקים ופירושים], שבועה, קבלה, אמונה, שבועה 'והשביע הכהן את האשה וכו' ואמרה האשה אמן אמן', קבלה מנין, דכתיב 'ואמר כל העם אמן', אמונה מניין, דכתיב 'ויען בניהו בן יאוידע את המלך, ויאמר אמן כן יאמר ה'. אמ"ר יודן, כל העונה אמן בעוה"ז, זוכה לענות אמן לעת"ל, ע"כ.

ובוא וראה מ"ש הרב ח"י בסוף פרק נ' דיוה"ך, שהוכיח במישור במתק ודין עדיו, וז"ל, יהיה זריז ונשכר לענות אמן ביום הזה בכל כחו ובכל כוונתו יותר מן כל שאר ימים, כי סגולתו רבה לכפרת העונות והפשעים, אשר חכמים הגידו, כל העונה אמן אפי' היה בו שמץ מינות מוחלין לו עונותיו, ואף כי סודו גדול לבקי בכתבי הרב ז"ל, על כל פנים ישתדל כל אדם לכוין כוונתו הפשוטה, כי אמן גי' צ"א, כמספר שמות הוי"ה ואדנו"ת בשילוב, והקדים אדנות תחילה והוי"ה בסוף כנודע טעמו לבאים בסוד ה', וכן יהא שמיה רבא סודו נפלא ועצום מאד, ובמדרש כונן? כתוב כל המבטל קרס? וברוך ואמן יהא שמיה רבא, גורם למעט את העפרה?, וחייב נדוי, עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לעת"ל, אוי לאזנים שכך שומעות כמה ברכות וקדישים והוא כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, כמו פתן חרש יאטם אזנו, ובזה כבוד המקום ברוך הוא, ומאנה הנחם נפשי על כמה בוערים בעם אשר תבקע הארץ לקולם לענות אמן כשהשליח צבור אומר בימים האלה 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם' וכו', 'היום תאמצנו', וכן בסליחות 'תענו ותעתרו' וכו', 'שערי חיים' וכו', ומזרזים את בניהם הקטנים עם הגדולים לענות אמן בקול רם ובכל כחם לא ייעפו ולא יגעו, וכשמעם קדיש וברכות, אין קול ואין עונה, ועשו את הטפל עיקר ואת העיקר טפל, הא למה זה דומה, לקהל גדול שהיו מברכים למלך בשר ודם בצאתם לקראתו, ועונים כל העם בקול גדול אמן, ואחד מהעבדים העומדים לפניו, עמד ולא ענה אמן, וכשבקשו לומר יתן בלבו ובלב כל יועציו לעשות טובה עמנו,

התחיל לשמוח, ועונה אמן בקול רם, היש מבזה כבוד המלך גדול מזה, כי כל ברכות המלך נמבזות המה בעיניו ולא פנה אליהם, כי אם לנגוע אל עצמו ואל בשרו, ותחת זאת לא יתאפק המלך ובחרונו יבהלהו לאמר אל תוסף ראות פני, ואם למלך בשר ודם כך, ק"ו ובן בנו של ק"ו מה יעשו ליום פקודה קצת מבני עמנו בוערים בעם המקילים בעניית אמן וברוך שמו בקדיש ובברכות, ומרבים דברים בעת אמירת אמן וברכו וקדיש, ברכות כאלו היו ברחובות קריה, ואל הנוגע לחיי הבלם ירימו קול ולא יעפו לענות אמן על המחיה ועל הכלכלה, ועליהם נאמר 'ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל', 'בי' דייקא, וכן הוא בן יכבד אב ועבד אדוניו, ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי, והוא עון פלילי, שמדרך העבד השומע שמברכים את רבו, חייב הוא מדרך השכל שיענה אמן, וכ"ש המברך את ה' יתברך אשר בידו נפש כל חי שיתחייב השומע לענות אמן, וכ"ש שהוא יתברך קובע לו מצוה בדבר זה, ומצוהו שיברכהו, כמו שכתב 'וברכת את ה' אלקיך', וכמו שאמר 'ישמעאל בני ברכני', וכמו שהוא יתברך חפץ בברכה, הוא הדין בעניית אמן שהוא קיום הברכה, וסוף הכבוד לבא אליו ג"כ, כמ"ש 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים', ע"כ. ועיי' בשל"ה הק' שהאריך למעניתו בזה, ובכלל דבריו דברינו, לך נא ראה.

ולאהבת הקיצור, אשובה לעיקר הדין הלזה, הוא מסודר בס' קשר גודל סי' ט', וז"ל:

א יזהר מאוד לענות אמן ובכוונה, כי אין קץ לעונש מבזה עניית אמן ומאבד ענייתו. זה"ק והאר"י ז"ל.

ב לא יענה אמן חטופה, דהיינו כאלו היא נקודה בחטף. וכן לא יחטוף לענות קודם שיסיים המברך, ש"ע סי' קנ"ד.

ג לא יענה אמן קטופה, שאינה נכרת הנו"ן שם.

ד לא יאמר אמאין או אמני ואין הנון דגושה ולא רפויה, הרמר"ל? ז"ל.

ה לא יענה אמן יתומה, שאינו שומע הברכה, ואפי' יודע באיזו ברכה עומד, ואפי' אין מחוייב, גם הברכה היא להוציא הרבים ידי חובתם. אבל ברכת התורה וברכת הנהנין, אם יודע הברכה שהוא מברך יכול לענות אמן, ג"ח סי' קנ"ד.

ו אם בעוד שהוא מתפלל סיים ש"ץ ברכה, וקודם שכלתה אמן מפי רוב הצבור סיים תפלתו, עונה עמהם אמן.

ז העונה אמן, לא יגביה קולו יותר מהמברך. שם.

ח לא יענה אמן קצרה ולא ארוכה יותר מדאי. שם.

ט בברכת השבח כגון ברוך שאמר וישתבח ושלשה ראשנות, כוונת אמן, אמת הדבר, ובאמצעיות וכיוצא, כוונת אמן אמת הוא וכך יהיה. שם ואחרונים, והשל"ה באורך.

יו"ד יענה אמן יהא שמיה רבא בקול בכוונה וכח, סי' ג'. מהש"ס וזוה"ק.

יא מי שנזדמן לו לענות אמן על שני דברים, יאמר אמן ואמן. הלק"ט ח"א סי' פ"ה.

י"ב אין עונין אמן כלל אחר שום ברכה מברכות ק"ש, אלא אומרים עם הש"ץ מלה במלה כל ברכה ותחימתה, ואין להם לענות אמן, ב' סי' נ"ט.

י"ג ומזה תבין שאין לענות אמן אחר יוצר המאורות נמי לדידן, ברכ"י סי' ס"א, ובית דוד סי' נ"ט.

יד לקדיש וקדושה וברכו ותיבת מודים, מפסיק אפי' באמצע פסוק שבק"ש, סי' פ"ו.

טו אבל לא יפסיק לברך ברכת רעמים, מחבר.

טז ולא יפסיק לענות על שום אמן דברכות. כן דעת מרן.

טוב אין להפסיק בין י"ח ליהיו לרצון, אבל בין יהיו לרצון לשאר תחנונים פוסק לקדיש וקרושה וברכו ולאמן לשאר ברכות. ט"ז, וכן נ"ל, ודלא כחולק על זה.

חי . אם נזדמן לו לענות איש"ר ומודים או קדושה, ואם יענה זה יבטל זה, יענה איש"ר עדיף, שו"ת שי למורא סי' ט'.

יט אם התחיל לענות קדושה, לא יפסיק מפני איש"ר, פר"ח.

כ כשאומר הש"ץ ברכנו בברכה המשולשת, אין לענות אמן, אלא כן יה"ר, ואין למחות בעונים אמן, סי' קכ"ח ומחנ"ר.

אר אין לענות אמן אחר ברכותיו, אלא אחר שני ברכות או יותר שהם סוף ברכות, כשפוסק יאמר אמן אפי' אחר ברכת עצמו, כגון אחר יהללוך ואחר ישתבח, והוא הדין אחר ברכת ההפטרה, סי' רס"ג וברכ"י [אמ"ה, ראיה ראיתי בספרים, שיענה על ארבע ברכות שסימנם חמש"ה, ח'י העולמים אמן, מ'הולל בתשבחות אמן, ש'ומר את עמו ישראל לעד אמן, ה'לל, ובזה פירשו כוונ"ה 'שמחה לאיש במענה פיו', ר"ל על ארבע ברכות שסימנם שמח"ה, יענה בפיו אמן, ע"כ.

בר אם היו עשרה במקום אחד, ואומר קדיש וקדושה, אפי' מי שאינו עמהם יכול לענות וצריך שלא יהיה מפסיק טנוף או עכו"ם, סי' נ"ה, ובית דוד.

כג השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, אף שלא שמע כולה, אף שאינו חייב באותה ברכה, חייב לענות אמן. סי' ר"ט.

כד אין לענות אמן על ברכת אפקורוס, או גוי, או תינוק כשלומד הברכה לפני רבו, או ישראל המשנה ממטבע של חז"ל. שם, ודלא כמי שמקל.

כה יש לענות אמן בין ברכת אשר קדשנו על דברי תורה לוהערב וכמש"ל.

כו אין לענות אמן בברכה ראשונה והפטרה בין אשר בחר וכו' ובין הבוחר בתורה וכו', רק בתשלום הברכה, והכל ברכה אחת. מהריט"ץ.

זר כששנים ושלשה אומרים קדיש יחד, ואחד מקדים, יענה אמן על הראשון ויעלה לכולם. ואם יש הפסק יענה על כל אחד. הלק"ט ח"ב סי' מ"ח.

כה כשמתפללים בעזרה בשנים או בשלשה מקומות ואינם שוים, וא"א לענות לכל קדיש, יענה על קדיש ראשון. ברכ"י סי' נ"ו.

כט ש"ץ שסיים מגן אברהם ותכף התחיל אתה גבור, לא יענו אמן. ברכ"י קכ"ו. ועונש ביטול אמן או הוא על השליח צבור. הרמר"ל?.

סימן ט

'ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים עדנה' (קהלת ד')

נראה לפרש פסוק זה, ונקדים תחילה מ"ש בו חז"ל במסכת שבת דף למ"ד ע"א, ת"ר, כשחטאו ישראל במדבר, עמד משה לפני הקב"ה ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה, וכשאמר 'זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך', מיד נענה, ר"א אמר, מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה, ספק מקיימים אותה ספק אין מקיימים אותה, ואם תמצא לומר מקיימים אותה, דוקא בחייו, אבל במותו אין מקיימין אותה, ואילו מרע"ה גזר כמה גזירות, ותקן כמה תקנות, וקיימות הם לעד ולעולמי עולמים, ולא יפה אמר שלמה, 'ושבח אני את המתים' וכו'.

ד"א, כשבנה שלמה את בית המקדש, בקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה, אמר שלמה כ"ד רננות ולא נענה, כיון שאמר 'ה' אלקים אל תשב פני משיחך, זכרה לדוד עבדך', מיד נענה, באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדרה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון, ולא יפה אמר שלמה 'ושבח אני את המתים שכבר מתו'!

ועיין בזה"ק סדר וישב וסדר אחרי מות ובסדר חוקת מה שכתב בזה, יעו"ש.

ובספר שי למורא פ' ויקהל, וז"ל: מעשה שהיה מקרוב לפני קבורת התנא הקדוש רבי יוחנן הסנדלר ע"ה, שהיה קבורתו בשדה אחד של אחד גוי, וסמוך לקבורתו היה שם מערה אחת, וזה הגוי הערבי הנז' בעל השדה, תמיד רועה צאנו ביום, ומכניסם באותה מערה בלילה, ומניח המשרת שלו לישן עמהם, יום אחד בא בעל הצאן לראות את צאנו בבוקר השכם כמנהגו, ומצא כל הצאן עומדים חוץ למערה, ויחפש על המשרת ולא מצא אותו שם, ויקצוף הערבי הנז' מאד. וביני ביני, בא המשרת, ומצא דרונו צר וזעף מאד,

ויתמה אותו המשרת, כי לא ידע על מה הוא כועס. הוא בתוך הבהלה הזאת, ואדונו כעס עליו ביותר, והכה אותו מכת מרדות, ואמר לו אדונו, על מי בטחת אשר הלכת והנחת הצאן לבדיהם, ואם היה נגנב כבש אחד מהם לא היה מחתך בשרו אברים אברים?

אח"כ פתח המשרת את פיהו בשפה רפה ובכובד ראש, ואמ"ל, אני מתפלא עליך אדוני כיצד תוציא מפיך דברים כאלה, האם אוכל אני לעזוב צאנך אפי' רגע, אבל הואיל והם במערה הסמוכה לקבר הצדיק אזי ברור לי שהצדיק הקבור פה הוא יעשה דעתו וישמרם. ויהי כאשר שמע אדונו כדברים האלה, הוסיף כעס על כעסו הראשון, ויוסף להכותו ולא הניח שום דבר של בזיון בכבוד הצדיק, קללות ובזיונות וחירופים על הצדיקים. הוא בתוך הדברים הנז', והוא נאלם, ונהפכו פניו לאחור ולא לפנים, וכל הרואה מברך עליו ברוך משנה הבריות, ונפל על פניו לארץ ולא יוסיף קום. וכאשר ראה המשרת אותו הפלא והאות והמופת הנעשה לאדונו, נשאר מבוהל ואחזתו רעדה, ותכף רץ לכפר שהיה קרוב לפניו, וספר להם את כל הקורות לאדונו, וכאשר שמעו באותו המקרה, באו במרוצה אנשים הרבה לראות האות והפלא והמקרה אשר קרה לערבי, ואף הם כאשר ראו אותו כך, נבהלו נחפזו כיצד נעשה לו כך, בפתע פתאום, ונשארו לנענע בו, והוא כמו עץ יבש ואינו יכול לדבר. באותו שעה שאלו למשרת, וסיפר להם דברי ריבות אשר רבו מתחילה ועד סוף, ואותם אנשים כולם פה אחד ושפה אחד לכולם, ענו ואמרו אדני הצדיק והוא הרשע, עונו ישא האיש ההוא, למה יקלל הצדיק ויבזהו בזיון וקצף. ועכשיו התיקון הוא, לטבוח טבח אחד צאן קרבן לכבוד הצדיק, אפשר ימחול על כבודו. ותיכף הלכו במהרה, והביאו אחד צאן ושחטו אותו לשם קרבן לכבוד הצדיק הקבור שם, ויישע הצדיק אל הבל ואל מנחתו ונתרפא אותו הערבי. ואולם קם על רגליו, ונשאר מום בו בפניו יענה. וכאשר ראה אותו הערבי עצמו שנתרפא, קבל על עצמו בתורת נדר, כי מאותו יום ואילך יכבד לאותו הצדיק כבוד גדול, ועשה שם על קברו ששית אחת להעלות נר תמיד על אותו צדיק, וקבל על עצמו ונשאר על נדרו תמיד.

יום אחד הלך אותו ערבי לראות העששית אם עדיין דלוק הנר על קבר הצדיק, ומצא הנר כבוי והשמן אשר בתוכה לחכו אותו חיות השדה, ותכף רץ לאהלו והביא שמן אחר והדליקו, ויהי למחר הלך ג"כ להשקיף על הכוס הנז', ומצא כבוי והוא ריקם משמן זית, ונשאר הלוך ושוב ג' או ד' ימים, והיה מוצא אותו הנר כבוי ושמן אין, אזי פתח פיו אותו ערבי והיה מדבר ואומר, אדוני הצדיק אם אתה צדיק למה לא תשמור השמן זית שאני מביא לך מן החיות אשר ישתו אותו ואינם חשים לכבודך. ואח"כ חזר לאהלו והביא שמן אחר, ומלא את הכוס והדליקו לכבוד הצדיק כמנהגו וחזר לאהלו. ויקם

בחצי הלילה מתוך שנתו, והלך לראות את הנר, ומצא שם החיה נשארה כמו עץ יבש, ועומדת לפני פתח המערה ולא יכלה לצאת ולבוא ולא להתנועע, יען היא פתחה פיה לשתות השמן כמנהגה, והיא נשארה כמו עץ. באותה שעה, תפס אותה הערבי והרג אותה. ומאותו יום ואילך הוסיף אותו ערבי אומץ וכח באמת ואמונה תוך מורשי לבבו, כי אותו הצדיק הוא איש האלקים, וכל חפץ יקר בעיניו אשר מתפחד עליו מן הגנבים, היה מניח אותו שם במערה של אותו צדיק:

ויהי היום, ואותו הערבי קצר את קצירו מעלה עשן מן השדה שלו, והניח אותו במערה הנז', וחילה פני הצדיק הקבור שם שישמרנו מן הגנבים שלא יגנבוהו, ויהי בחצי הלילה באו ג' גנבים כדי לגנוב אותו מעלה עשן, ולקחו אותו והניחו אותו בשקים שלהם, הם יצאו עד פתח המערה, ולא יכלו לצאת עוד לפני הפתח, ונשארו כמו עץ יבש, ולא יכלו לנוע רגליהם מן הארץ, והבינו כי הצדיק הקבור שם הוא שעשה להם כך, ושנים מהם הריקו איש שקיהם שם והלכו, אבל הג', אחר שהריק את שקו מן המעלה עשן אשר בו, אפי"ה עודנו עומד כאשר בתחילה, ולא יכול לנוע את רגליו מפני חמת שנדבק בו מעט מזעיר מעלה עשן בלתי ידיעתו, ולא ידע מה לעשות כדי ללכת, ונשאר כך עד הבוקר והיה כעץ, בבקר השכם בא הערבי בעל אותו עשן, והוא מצא אותו אדם עודנו עומד ואינו יכול לנוע, כאשר ראה שבא אותו הערבי, התחיל לבכות לפני אותו ערבי, וסיפר לו מה שאירע להם לשלשתם, ושנים מהם הריקו את שקיהם ויצאו והלכו, והוא אעפ"י שהריק שקו לא הועיל כלום, ונשאר אותו ערבי צוחק עליו, ואח"ך אמר לו שמא לא הריק את השק שלו בטוב, ואפשר נשאר בו איזה דבר. ויחפש באותו השק ומצא שם מעט מזער והחזירו למקומם הראשון, אזי יצוא יצא מכבלי העיגון, ומאותו יום ואילך הוסיף אותו ערבי חביבות יתירה, והיה מכבדו כבוד גדול, וכאשר היו בני ישראל רוצים להשתטח על קברו של אותו צדיק היה מניחם ליכנס ולבקש רחמים מלפניו כנהוג, וזו ראיה אשר צדיקים במיתתם היו קרוים חיים, עכ"ל.

ומעתה ז"א 'ושבח אני את המתים שכבר מתו', וזה השבח אני שומע אותו מן החיים, וכמו ששמענו זה המעשה של אותו ערבי מענין הצאן וגם מענין מעלה עשן, ובזה אנחנו יודעים אשר הצדיקים הם חיים עד הנה, ונשמתם בגנזי מרומים בגן עדנה, ודו"ק:

אי נמי, יש לרמוז באופן אחר, והוא בהקדים משרז"ל במס' כתובות דף ע"ז, מעשה דרבי יאושוע בן לוי, שנכנס לגן עדן בחיים, והובא באורך בספר כל בו ובספר שיבולי הלקט. ולעת עתה נדפס מחדש עם מדרש תמורה ומס' כלים, וז"ל:

ריב"ל צדיק גמור היה, וכשהגיע זמנו ליפטר מן העולם, אמר הקב"ה למלאך המות, עשה לו כל צרכו כל מה שיבקש ממך, הלך אצלו ואמר לו, הגיע זמנך ליפטר מן העולם, וכל דבר שאתה מבקש ממני אעשה לך. כששמע רבי יאושוע כך, אמ"ל, מבקש אני ממך שתראני מקומי בגן עדן. אמר לו לך עמי וארהו לך, אמר לו [תן לי] חרב שלך שלא תבהילני בו, מיד נתן לו החרב, והלכו שניהם עד שבאו אצל חומת גן עדן, וחוץ לחומה לקח מלאך המות את ר"י והגביהו והניחו על חומת גן עדן. אמר לו ראה מקומך בגן עדן. קפץ ריב"ל מן החומה ונפל לגן עדן, ואחז מלאך המות בכנף מעילו, ואמ"ל צא משם, נשבע רבי יאושוע שאינו יוצא משם, ולא היה רשות למלאך המות ליכנס לשם. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, ראה מה עשה בן לוי בזרוע, נטל חלקו בגן עדן, אמ"ל הקב"ה, צאו ובדקו אם נשבע קודם לכן והיה מפר על שבועתו, אף עתה הוא יפר, ובדקו ומצאו ואמרו, מימיו לא עבר שבועתו. אמר להם הקב"ה, אם כן לא יצא משם. כיון שראה מלאך המות שאינו יכול להוציאו, אמ"ל תן לי החרב, ולא היה רוצה ריב"ל ליתנה לו, עד שיצתה בת קול ואמרה תן לו הסכין שצריכה לבריות, אמר לו רבי יאושוע השבע לי שלא תראה אותו לבריות בשעה שאתה נוטל נשמתו של אדם, שבתחלה בכל מקום שהיה מוצא שוחטו בפני הכל כבהמה, ואפי' תינוק בחיק אמו, ובאותה שעה נשבע לו ונתנה לו, התחיל אליאו מכריז ואומר פנו מקום לבר ליואי, הלך ומצאו לרשב"י שהיה יושב ע"ג קינובין של צדיקים, אמ"ל אתה בר ליואי, אמ"ל אין, אמ"ל ראית הקשת בימיך, אמ"ל אין, אמר לו, א"כ אין אתה בר ליואי, ואין הדבר כן, שלא נראית הקשת בימיו, ולמה אמר כן, כדי שלא יחזיק טובה לעצמו, ולמה שאלו בקשת, מפני שהוא אות ברית בין הקב"ה ובין הארץ, וכ"ז שנראית הקשת, הקב"ה מרחם על עולמו, וכל זמן שיש צדיק בעולם, אין העולם צריך רחמים, שבשביל הצדיק העולם עומד, שנא' 'וצדיק יסוד עולם', לפיכך שאלו על הקשת.

הלך מלאך המות אצל רבן גמליאל, אמ"ל כך וכך עשה לי ריב"ל, אמ"ל ר"ג, יפה עשה לך, אלא בא ואשלחך אליו ואמור לו, בבקשה ממך שתחפש בגן עדן כולו וגיהנם ואוצרותיהם, וכתוב אותם ותשלח לי, אם יש עו"ג בגהינם, הלך מלאך המות ואמר לו לר"י מה שאמר לו ר"ג, והשיב לו כך אעשה, הלך ריב"ל וחפש בג"ע כלו, ומצא בה שבעה בתים בגן עדן, בכל בית ובית י"ב ריבוא מילין באורך וברוחב, י"ב ריבוא מילין שיעור ארכן ברחבן.

הבית הראשון כנגד פתח הראשון בג"ע, שוכנים בו גרים שבישראל שנתגיירו מאליהם ולא בחוזק, והקירות שלו בנויות מזכוכית, וקורותם מארזים, וכשבאתי למודדה, עמדו

כל הגרים. ענה **עובדיה** הצדיק שהוא ממונה עליהם ואמר להם, מנין זכותכם שישב זה עמכם, מיד הניחוני למודדה.
הבית השנית כנגד פתח השנית שבגן עדן, והיא בנויה מכסף, וקורותיה מארזים, ויושבים בה בעלי תשובה, ומנשה בן חזקיהו ממונה עליהם.
הבית השלישי, כנגד פתח הג' שבגן עדן, והיא בנויה מכסף זהב, ויושבים בה אברהם יצחק ויעקב וכל ישראל שיצאו מארץ מצרים, וכל דור המדבר, וכל בני דוד המלך חוץ מאבשלום, ושם דוד ושלמה, וכלאב בן דוד חי הוא שם, ושם כל מלכי בית יאודה, חוץ ממנשה בן חזקיהו שהוא ממונה על בעלי תשובה, ומשה ואהרן הם ממונים עליהם, ושם כל כלי זהב וכלי כסף הנחמדים וטובות, וחופות במטות וכסאות במנורות של זהב ושל אבנים טובות ומרגליות, ואמרתי למי אלה מזומנות, ענה דוד ואמר לי כל אלו השוכנים בעולם שבאת ממנו, ואמרתי לו שמא יש מא"ה ואפי' מבני עשו אחי, אמר לי לא, וכל טובה שעושים הקב"ה משלם להם שכרם בחייהם באותו העולם, ובסוף יורשים גהינם, אבל ישראל, כל רשע שבהם לוקה בעולמו בחייו, וזוכה לעולם הבא, שנאמר ומשלם וכו'.
והבית הרביעי כנגד פתח הרביעי בג"ע, והוא בנוי ויפה כחדר הראשון, וקורותיו מעצי זית, ובו צדיקים גמורים ונאמנים, ולמה מעצי זית, על שם שהיו ימיהם מרורים כזית.
הבית החמישי, הוא בנוי מכסף וזהב ומפז ומכתם וזכוכית ובדולח ונהר גיחון מושך אל תוכו, וקירותיו זהב, והפרח מעולה מכל ריח לבנון, הפרשת מטות כסף וזהב ובשמים תכלת וארגמן מאריגת חיה ותולעת שני ועזים, מאריגת מלאכים, ושוכנים בו משיח ב"ד, ואליאו ז"ל, ואפריון מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן, ובתוך אפריון משיח שוכן, שהוא אהבת ירושלם של תוכו רצוף אהבה, ואליאו ז"ל נוטל את ראשו של משיח, ומניח בחיקו ואומר לו, החרש כי הקץ קרוב, ואבות העולם והשבטים כלם ומשה ואהרן דוד ושלמה וכל מלך ומלך מישראל ומבית דוד, כל שני וחמישי וכל שבת ויו"ט, באים אליו ובוכים עמו, ומחזיקים אותו ואומרים לו דום והשען בבוראך, כי הקץ קרוב, ואף קרח ועדתו ודתן ואבירם ואבשלום באים אליו כל יום רביעי, ושואלין אותו עד מתי קץ הפלאות, ומתי תשוב תחיינו, ומתהומות הארץ תשוב תעלינו, והוא אומר להם לכו אצל אבותיכם ושאלו להם, וכשהם שומעים כן, מתביישים ואינם שואלים האבות. וכשבאתי אצל משיח, שאל אותי ואמר לי, מה עושין ישראל בעולם שבאת משם, אמרתי לו הם מחכים אותך בכל יום, מיד הרים קולו בבכי.
הששי, יושבים בו מתים בדרך מצוה.

הבית השביעי, יושבים בו מיני חולאים בשביל עונותיהם של ישראל.
ועוד אמר ריב"ל, בקשתי למדוד בגהנם ולראות אותו ולא נתנו לי רשות, משום שצדיקים לא יראו גיהנם. ושלחתי לאותו מלאך ששמו קומם, שיכתוב לי גיהנם כולו, ולא היה יכול, שבאותה שעה המיתו ר' ישמעאל כהן גדול ורשב"ג ועשרה צדיקים, ובאה שמועה, ולא יכולתי ללכת עם אותו מלאך לגיהנם.
יום אחד עמדתי ולמדתי עם קנור המלאך והלך עמי האור, עד שבאתי לשערי גיהנם, והם פתוחים, והרשעים שהיו שם ראו את האור ושמחו ואמרו זה לזה, האור הזה שיוציאנו מכאן, וראיתי בתים ארכן עשרה מילין על ה' מילין פתוחות גבים גבים של אש, ועומדים ואוכלין את הרשעים, ואחר שאוכלין אותם, עומדים מאש על רגליהם ונופלים באש ונשרפים, ובאותו הבית יש עשרה אומות מעו"ג, ואבשלום בן דוד ממונה עליהם, ואומרים אומה לאומה, אם אנחנו חטאנו מפני שלא קבלנו את התורה, אתם מה חטאתם? משיבים להם, אף אנו כמותכם. אומרים לאבשלום אתה ואבותיך שקבלתם את התורה למה? אומר להם, על אשר לא שמעתי לקול אבי. ומלאכים עומדין מכאן במקלות שלהם, ומנטלין אותם על האש, והם נשרפים כולם. ואח"ך רצים לאבשלום, ורוצים להכותו ולשרפו באש, בת קול אומרת להם אל תכו ואל תשרפו אותו, שהוא מזרע ישראל, שאמר לפני נעשה ונשמע, והוא בן דוד עבדי, ומניחין אותו על כסאו ומושיבין אותו בכבוד המלך, ולאחר כן מוציאים את הרשעים מן האש כאלו לא נשרפו ולא נגעה בהם אש כלל, וחוזרים ושורפים אותם, וכן עושים להם ז' פעמים, ד' ביום וג' בלילה, ואבשלום ניצול מכל אלה מפני שהוא בן דוד.
אמר רבי יאושוע כשראיתי כל אלה, חזרתי לגן עדן וכתבתי כל הדברים, ושלחתי אותם לר"ג ולזקני ישראל, והודעתים כל מה שראיתי בגן עדן ובגהנם.
המקום ברחמיו יצילנו מדינה של גהנם, ויתן לנו חלק לעולם הבא, עם הצדיקים והחסידים אמן. עכ"ל.
ומעתה זהו אומרו 'ושבח אני את המתים שכבר מתו' שזכו לשכר גדול בג"ע, וכי תימא, מי זה אמר שהוא ראה ויספרה ויאמר לאדם, ר"ל מי זה שהלך ובא ואמר לנו שכך היה להם, או שלח לנו אגרת שלכך זכו לכל השכר והמעלות? לזה אמר, 'מן החיים אשר הם חיים עדנה', שהוא רבי יאושוע בן לוי, שהלך בחיים חיותו לגן עדן, והודיע לר"ג, ועדיין חי עד הנה והוא בגן עדן, ולכן כתובה תיבת 'עד הנה', 'עדנה', לשון גן עדן, וק"ל.
ועיין בדרשותי בסה"ק יפת מראה שפירשתי הפסוק הנז' בשני אופנים, לך נא ראה:

המוסר היוצא מזה, שיאמין האדם באמונה שלימה שהקב"ה מעניש לרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים לעת"ל:

וגם מזה יוסיף לקח, שלא ישבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב, ואם קפץ ונשבע בשוגג או במזיד, יזהר לקיים שבועתו, ולא יחל דברו, וכמו ריב"ל ע"ה, כנז"ל.

והשבועות חמורות מאד, כמ"ש רז"ל במס' שבועות דף ט"ל, תנו רבנן, שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה [בכל לשון שמבין בו], אומרים לו, הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה 'לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא', כל עבירות שבתורה נאמר בהם 'ונקה', וכאן 'לא ינקה', וכל העבירות שבתורה נפרעים ממנו, וכאן נפרעים ממנו וממשפחתו, שנאמר 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך', ואין בשרו אלא קרובו, שנא' 'ומבשרך לא תתעלם'. וכל העבירות שבתורה, נפרעים ממנו, וכאן ממנו ומכל העולם, שנאמר 'אלה וכחש', וכתיב עליו 'על כן תאבל הארץ'. וכל העבירות שבתורה, אם יש לו זכות תולין שנים או שלשה דורות, וכאן נפרעים ממנו לאלתר, שנאמר 'הוצאתיה נאום ה' צבאות', 'הוצאתיה' לאלתר, 'ובאה אל בית הגנב' זה שגונב דעת חבירו שאין לו ממון אצלו וטוענו ומשביעו, 'ואל בית הנשבע בשמי לשקר' כמשמעו, 'ולנה בתוך ביתו, וכלתו ואת עציו ואת אבניו' וכו', הא למדת דברים שאין אש ומים מכלה, אותן שבועה מכלה אותן. אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד. ואם אמר הריני נשבע, העומדים שם אומרים לזה, סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה.

וכשמשביעין אותו, אומרים לו, הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד, וכן מצינו במשה, כשהשביע את ישראל אמר להם, דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם, אלא על דעתי ועל דעת המקום, שנא' 'ולא אתכם לבדכם' וכו', ואמרי' שם עלה, בשלמא האי דקא משתבע איכא איסורא, אלא האי דקא משבע ליה אמאי, לכדתניא, רבי שמעון ברבי טרפון אומר, 'שבועת ה' תהיה בין שניהם', מלמד שחלה על שניהם. על דעתנו ועל דעת ב"ד למה לי, משום קניא דרבא. וזה שאמרו שהשבועה חלה על שניהם לפי שהלוהו שלא בעדים וסבב לו השבועה, גדגרסי' בסוף פרק איזהו נשך דף ע"ה, אמר רבי יאוד"א אמר שמואל, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים, עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול, הא למדת כמה חומר השבועות בעונות הרבים, האדם אשר לו רגל על לשונו על דבר של מה בכך קופץ ונשבע, ואם רואה שאין חבירו מאמינו אזי חוזר ונשבע שבועה אחרת, ונעשו שבועות שתיים שהן ארבע, על אלה לא יתאפק ה' ח"ו, ובפרט על השבועה שנייה שהיא שבועת שוא, הואיל ויודע שחבירו אינו מאמינו מה לי בשבועה אחת או בשתיים או במאה.

והי לך מה שכתב מרן ב"י ז"ל ביו"ד סי' רל"ז, וז"ל:

[א] מה היא שבועת בטוי ומה היא שבועת שוא, נפש כי תשבע לבטא בשפתיים, היינו שנשבע בין על דבר שעבר, כגון שנשבע שאכל ולא אכל או שלא אכל ואכל, בין על דבר שהוא על להבא, כגון שאוכל ואינו אוכל או שלא אוכל ואוכל, וכן כל דבר שאפי' אין בו הרעה ולא הטבה, כגון שזרקתי לים ולא זרקתי, או שאזרוק ולא אזרוק. ואפי' בדבר שאין בו ממש, כגון שישנתי ולא ישנתי, או שאישן ולא אישן. ואפי' בדבר שאינו יכול לעשותו אלא ע"י אחרים, כגון שנתתי לפלוני או שלא נתתי, או שאתן לפלוני או שלא אתן. ואפי' נשבע על אחרים, כגון שזרק פלוני צרור לים, או שלא זרק. כל אלו שבועות בטוי הן, ואם שקר בשבועתו חייב קרבן.

[ב] נשבע שראה גמל פורח באויר, הרי זה שבועת שוא, אפי' באומר שראה לעוף גדול פורח והוא מכנהו גמל [שאנחנו הולכים אחר לשון בני אדם, ואין קורין לעוף גמל, ובטלה דעתו אצל כל אדם, ש"ך].

[ג] אמר שבועה שלא אוכל מצה, אסור לאכול מצה בליל פסח, דחיילא עליו שבועתו, מפני שכלל כל מצה אפי' שאינה של מצוה. שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח, לוקה ואוכל מצה בליל פסח [דאין שבועה חלה על שבועה שכבר מושבע ועומד מהר סיני]. וכן אם אמר שבועה שלא אשב בצל, אסור לישב בצל סוכה. שבועה שלא אשב בצל הסוכה [של מצוה, של"ה] לוקה ויושב בצל סוכה.

[ד] שנים שנשבעו לעשות דבר אחד ועבר אחד מהם על השבועה, השני פטור ואינו צריך התרה, ולפיכך איש ואשה שנשתדכו זה לזה וקבלו חרם לינשא לזמן קבוע, מי שיעכב והעביר המועד, אסור לינשא לאחר, והלה מותר ואינו צריך התרה. גם המעכב עצמו מותר בלא התרה לאחר שנשא שכנגדו.

[ה] האומר אני נשבע שאעשה דבר פלוני או שלא אעשנו, הרי זו שבועה, אעפ"י שלא הזכיר לא שם ולא כנוי [ואין חילוק אם הוציא השבועה בלשון קודש או בכל לשון שיאמרנה], שם סימן רל"ז.

[ו] השביעו אחר ואמר לו אני משביעך שתעשה דבר או שלא תעשה, וענה אמן, או דבר שנשמע ממנו שמקבל שבועתו, כגון שאמר הן, או קבלתי דבריך, הוי כאילו נשבע בעצמו, ואפי' השביעו עכו"ם או קטן.

[ז] האומר פעמיים על דבר אחד אעשנו או לא אעשנו, הוי שבועה, והוא שיתכוין לשם שבועה. במה דברים אמורים, שאמרם זה אחר זה בלא הפסק, אבל אם מבקשים אותו עליו והוא אמר לא אעשנו, ובקשהו עוד ואמר לא אעשנו, לא הוי שבועה.

[ח] הנשבע בעשרת הדברות, שבועה גמורה היא.
[ט] ימין שבועה וכן שמאל, דכתיב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, והוא שיכוין ג"כ לימין ושמאל שאמר הקב"ה, כלומר שכוונתו לישבע בימין ושמאל של הקב"ה, ואז הוי שבועה אעפ"י שלא הזכיר לא שם ולא כינוי. ודלא כדעת הב"ח. ש"ך, שם סי' רל"ז סעיף ח'..
[יא] שבועה שלא אוכל סתם, אסור בכל שהוא, אבל אינו חייב אלא על כזית. ואם פירש כל שהוא, או שאמר שלא אטעום, חייב בכל שהוא. סי' רל"ח.
[יב] נשבע שלא לאכול, אסור אף לשתות, ושתייה בכלל אכילה היא, אבל אם נשבע שלא לשתות מותר לאכול.
[יג] הרי שאכל באותו היום, ואמר, שבועה שלא אכלתי היום, שבועה שלא אכלתי היום, יש כאן עונש שתי שבועות לשקר.
[יד] מתנה על מנת להחזיר, שמה מתנה, אפי' בשבועות, לפיכך אם נשבע ליתן שום מתנה, יכול ליתנה כך על מנת להחזיר [וכתב הש"ך, דווקא לעשיר, אבל לעני צריך ליתן במתנה גמורה].
[טו] דין השבועה כדין הנדר לכל דבר, ותקיעת כף דינה כדין שאר שבועות, ויש לה התרה במקום שמתירים השבועה. והני מילי כשהיא בדרך שבועה, אבל כשהיא כדרך הסוחרים שתוקעים כפם זה לזה לקיים המקח, אין לה דין שבועה כלל. שם סי' רל"ט סעיף ב'.
[טז] שבועה חלה על דבר שאין בו ממש, כגון שנשבע שלא ישן או לא ידבר. שם סי' רל"ט סעיף ג':

סימן י

'חנני אלקים כחסדך כרוב רחמך מחה פשעי' (תהלים כ"?)

והנה הדקדוק מפורש יוצא, דלמה אמר דוד המלך ע"ה 'חנני אלקים כחסדך', הלא שם אלקים דין, ואיך יבוא לו החסד והחנינה מסטרא דדינא.
ואולם, נראה לומר, בהקדים מ"ש הרב חיד"א ז"ל בספר יוסף תהלות על תהלים כ"ג, משם הרב מהר"י פייאמנטה ז"ל, דבמזמור י"ד כתיב, 'ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו', ובמזמור כ"ג כתיב, 'ישועות ישראל בשוב אלקים שבות עמו', והכוונה, דכשהישועה בשם ה', מדת רחמים, אזי היא ישועה אחת, וכשהיא ישועה משם אלקים, שהוא מדת הדין, הם שתים, אחת הישועה עצמה, והב' שהיא ישועה גם מצד הדין, ואין

מדת הדין מקטרגת, והיינו דכתיב ישועות ישראל, ישועה שלימה שאין אחריה קטרוג 'בשוב אלקים שבות עמו', יעו"ש.
וא"כ, גם בדידן הכא נמי נימא הכי, והיינו טעמא שאול שאל דהע"ה 'חנני אלקים כחסדך', שיבוא לי החסד והחנינה מצד הדין, שתסכים מדת הדין על אותם חסדים, ויהיו חסדים גמורים בלתי קטרוג כלל, ואזי רחמיך מרובים. וזהו שאמר כרוב רחמך מחה פשעי, וק"ל.
או נאמר, בהקדים מ"ש בפרשת ואתחנן, על פסוק 'ה' אלקים אתה החילות להראות את עבדך', והנה שם כתוב אדני הוי"ה, שם הראשון באל"ף דלית, ושם הב' בהויה, והיא נקודה בניקוד אלקי"ם, ולכן קורין כניקודה אלקים, וזה יהיה כוונת רש"י שם, וז"ל, אדני הוי"ה, רחום בדין, עכ"ל. ר"ל, דשם אלקים שהוא דין, כתוב כשם הויה שהוא רחמים, כי בשם אחד כלול בו דין ורחמים.
ואולם הרמב"ן ז"ל הבין כוונת רש"י באופן אחר, והרבה להשיב על דבריו, יעו"ש בפירושו על התורה. באופן, כפי האמור, 'אם יהיה אלקים' כתוב בהוי"ה, הוא רחמים בדין.
וזהו כוונת דהע"ה באומרו 'חנני אלקים כחסדך', שיהיה רחום בדין, שיעשה עמו חסד ורחמים גם מסטרא דדינא, וק"ל:
או נאמר, במה שכתבתי בסה"ק יסוד מערבי על פסוק הנז' עצמו, כי תיבת 'כחסדך', היא העולה בגימטריא יב"ק, שהוא גימטריא הוי"ה אלקים, הוא שיתוף מדה"ד למדה"ר, וכמ"ש רז"ל ורש"י ז"ל, על פסוק 'ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים', יעו"ע.
ולכן אמר 'חנני אלקים', לא שם אלקים לבדו שהוא סטרא דדינא, אלא בשיתוף הוי"ה עמו, שהמה יעלו בגימטריא 'כחסדך', שהוא יב"ק, וק"ל:
או נאמר, תיבת 'כחסדך' שם רמז והן מספר, על שם **אכדטם**, שהוא גימטריא חסד, והוא נקרא 'פני אלקים', כי חסד נימטריא ע"ב, ועם שלש אותיות יעלה בחשבון שם הקדוש הנזכר עם הכולל.
והנה, שם הקדוש הנזכר, אותיותיו הם אותיות הקודמות לשם אלקים וכו', ומתמתקים הדינים והגבורות, וכמ"ש המקובלים ז"ל, עיין בספר באר מים חיים על התורה, ובספר מאור ושמש בענין ל"ג לעומר, והארכתי במקום אחר בס"ד.
אמור מעתה, זהו אשר שאול שאל האיש אדונינו דהע"ה, 'חנני אלקים כחסדך', ר"ל חסד הבא מצד שם אלקים, וכמ"ש המקובלים על פסוק 'אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו' וכו', יע"ע, ואין כאן מקום להאריך בזה. גם ברוב' רחמיך' מחה' פשעי', ס"ת בכיי"ה, שם

רמז שהשכינה מוחה את הפשע הרומז לזרע לבטלה ולפגם הברית, וכמ"ש הרב נועם אלימלך על פסוק 'כי יצאו אנשים יחדיו איש ואחיו', היינו מיכאל וס"מ נחלקים על עון ישראל בשעת הדין, 'וקרבה אשת האחד', שהיא לילית, 'להציל את אישה' ס"מ, 'מיד מכהו', מיכאל, 'ושלחה ידה והחזיקה במבושיו' הוא ענין פגם הברית, לקטרג עליו בפגם הנז', והתורה נתנה לנו עצה טובה, 'וקצותה את כפה', ע"י הבכיה נתקן פגם הברית, וזהו 'לא תחוס עיניך', ר"ל בכה תבכה ולא תחוס על עיניך, יעו"ש. וזהו 'כרוב רחמיך מחה פשעי', כי חטא פגם הברית הוא קשה כנודע.

ובוא וראה מעשה שהיה, המובא בס' קב הישר, והבאתי בספרי הקטן יסוד מערבי דף ל"ב, וז"ל:

מעשה שנעשה בימינו, בשנת תמ"א ותמ"ב לאלף השישי, וז"ל: תדע, כי מחלת וכת דילה, נראים לאדם אף בהקיץ כדמות אשה יפה, ומראה לו פנים שוחקות, ושוחקת עמו, ומולדת בנים ממנו, הנקראים בנים זרים משחיתים, ולבסוף היא הורגת אותו וכל זרעו וכל בני משפחתו, כאשר שמענו מעשה שהיה בבית אחד של אבנים עומד ברחוב העיר הגדולה בק"ק פוזנא, אשר המרתף היה בתוך הבית סגור ומסוגר, ולא היה יכול לילך שום אדם לתוך המרתף, ויהי היום, הלך שם בחור אחד לתוך המרתף, וכמו רביע שעה, מצאוהו אנשי הבית להבחור הנז', שוכב על מפתן המרתף מת, ולא ידעו מה היא סיבתו. ולאחר שתי שנים באו החיצונים לתוך המקום אשר מבשלים שם אנשי הבית מזמנים מזון כדי לבשל על קדירה, והיו מוצאים בקדרות בתוך המאכל עפר ואפר, עד שלא היו ראוים לאכילה, ואח"כ יד החיצונים מתגבר והולך, עד שבאו ג"כ לתוך הדירה שהיו דרים שם הבני אדם, והיו לוקחים הכלים והמנורות שהיו בחדר לנוי, והיו זורקים אותם על הארץ, ולא היו מזיקים שום אדם כלל, רק היו מבלבלים האנשים הדרים שם. ואח"ך היו באים החיצונים עד לתוך הבית, עד שנכנסה אימה יתירה בלב האנשים הדרים שם, ובעל כרחם שלא בטובתם הוכרחו לצאת משם ולעזוב דירתם משם, והיתה יללה גדולה בק"ק פוזנא. ויתיעצו הקהל להתווכח מה לעשות, [ו]נעשו פעולות ע"י הגלחים ולא יכולו לגרש את החיצונים, ואח"כ שלחו שליח מיוחד אחר הבעל שם טוב המפורסם בדורו כמהר"ר יואל ז"ל בעל שם מק"ק זאמושט יע"א, והנה תיכף אשר בא הרב יואל ז"ל להשביעם בשמות הקודש להודיע לו מאיזה סיבה הם באו לבית זה שהוא בית דירה לבני אדם, והחיצונים אין להם רשות לדור עם בני אדם בישוב אלא במדבר או במקום הטנוף, והשיבו לו החיצונים, שהבית הזה שייך להם לחלוטין עפ"י דין ודברים שיש להם עפ"י הדת של התורה, ונתרצו החיצונים שיבואו לפני בית דין הצדק שבק"ק פוזנא

יע"א, ואחר יום או יומים היו הדיינים שבעיר הנזכרת יושבים עם הרב יואל בעל שם טוב ז"ל בבית דין, והם היו שומעים קול החיצונים, אבל הדיינים לא ראו שום תמונה אלא קול דברים הם שומעים ותמונה אינם רואים זולתי קול, אר מהם יצא לטעון טעון, שהיה איש אחר צורף ושמו פלוני, והיה דר בבית הזה, והבית הזה שייך לו משנים קדמוניות, והיה האיש הנז' עם שידה, ולפעמים היה מוכרח לצאת מבהכנ"ס מתוך התפלה לעשות רצון השידה ולהוליד ממנה, ופעם אחד היה האיש הנז' מסדר סדרו בליל הפסח לילה הראשונה כסדר היאודים בכל תפוצות ישראל, ובתוך הסעודה הלך האיש הנז' לבית הכסא, וראתה אשתו חור אחד בבית הכסא, ובתוכו היה שם כלים של כסף וזהב ושלחן מלא כל טוב, ומטה מוצעת מכל מיני יופי, ובתוך המטה היתה שם אשה ערומה יפה עד מאוד, והאיש הנז' היה מחבק ומנשק אותה ושוכב עמה במטה. ואשתו היאודית מרוב הפחד, לא היתה יכולה לסבול, והלכה לביתה בצער גדול. ואח"ך כמו רביע שעה בא בעלה האיש הנז' לבית. ואשתו היאודית לא דברה אתו מאומה, עד כעת מחר הלכה האשה הנז' וסיפרה כל המאורע הנז' להרב הגדול הגאון כמהר"ר שעפטל ז"ל, ושלח אחריו הרב הנז', והודה האיש הנז' שיש לו אשה אחרת מהחיצונים, ואזי כתב לו הרב קמיע אחד בשמות הקודש, עד שעזב האיש הנז' את השידה. וקודם מותו באה לפניו השידה הנז' ובכתה לפניו איך יניח אותה ואת בניה, ואח"כ ישבה לפניו בפנים שוחקות וחבקה ונשקה אותו, עד שנתרצה ליתן לה חלק בנחלה שלו, ונתן לה המרתף אשר יש עמה בבית זה. ואחר זמן נשתרבבו המלחמות במדינת פולין, ומת האיש הנז' במלחמה, הוא וזרעו וכל משפחתו ויורשיו, ועתה אין לו שום יורש, ואנחנו החיצונים הם יורשים, ולנו יש חלק ונחלה בבית אבינו, עד כאן הטענה שלהם. והשיבו האנשים הדרים בבית, אנחנו בכסף מלא קנינו הבית הנז' מאת האיש הצורף ומיד באי כחו, ואתם אינכם נקראים זרע בני אדם. ועוד, שאמכם השידה היתה כופה לאותו האיש להיות עמה בעל כרחו, ויצא פסק דין שאין לחיצונים שום דין ודברים ולא שום חלק בבית, כי עיקר דירתם במדבר ולא בישוב. ואחר הפס"ד השביע הרב יואל את החיצונים, עד שהוכרחו לצאת מן המרתף ומן הבית, והלכו ליערות.

הרי לך ראיה ברורה שעון זה גורם לאדם לידבק בחיצונים, ואזי נעקר מן העולם הוא וזרעו ומשפחתו, רח"ל, עכ"ל.

וכל זה גורם הסתכלות בפני נשים האסורות, וכמש"ל בס' הנז"ל פ' ט', שהביא מעשה שהיה בימי האר"י ז"ל בצפת ת"ו, היה בחור אחד בן אחותו של רבי יאושוע רופא ז"ל, והוא בן ח"י שנים, היה לומד בישיבה, פעם אחת הסתכל בו האר"י ז"ל ואמר לאביו, בנך

יש בו רוח אחד, ראה להמציא לו מזור ותרופה, ואל תחוס על הממון, והשיב אבי הבחור ח"ו שיהיה בו רוח, כי זה שנתיים לבו כואב ולפעמים חלש, אזי רבי יאושוע הרופא עושה רפיאות ומתרפא לפי שעה, ואח"כ חזר, ואמ"ל רב האר"י ז"ל, תראה שכדברי כן הוא. לא היו ימים מועטים ער שנתגלה הרוח והתחיל לבצבץ בהבחור, ובאו והודיעו לרבינו האר"י ז"ל, ושאל אותו האר"י ז"ל באיזה אופן בא הרוח להבחור, והשיב לו הענין כך הוא, כשהייתי ברומי, הייתי דר עם אחד עני שהיה מתפרנס מהצדקה ולא היה בביתו שום לחם ומזון, ובקש העני ממני שאתן לו לחם, ולא הייתי רוצה ליתן לו, ומת העני הנ"ל לנגד עיני מחמת הרעבון. ולכן היו ב"ד של מעלה גוזרין שימות הוא כמו שהמית את העני, וכן היה שלא היו ימים מועטים, ובאו עלי גזלנים והרגו אותי. ואחר ההריגה, באתי אל הבחור הזה, וגזר עליו האר"י ז"ל שיצא מהבחור בלי שום היזק ח"ו. והשיב הרוח, אם תרצה שאצא מהבחור, אעשה תנאי עמך, והוא כי אחר צאתי מכאן, שלא יראה זה פני נקיבה משך ג' ימים, ואם יעבור התנאי אהרגנו, ויצא הרוח.

וצוה האר"י ז"ל לעשות שמירה אל הבחור שיהיה יושב בבית המדרש ולא יניחו אותו לצאת מבהמ"ד, ולא תבוא שום אשה לבית המדרש, כי הרוח אורב על התנאי שעשה. ובתוך כך בא גדול הדור מהר"ר חיים ויטאל ז"ל לבהמ"ד להכין צרכי מצוה שעשה הר"ח, והניח במקומו בן דודו ר' יאושוע הנ"ל, והלך ר' יאושוע להתעסק במצוה אחרת והניח להבחור יחידי בבית המדרש, ובתוך כך באה אמו של הבחור ודודתו לבית המדרש לראותו, וכשהיו רואים אותו באותה שעה בא הרוח וחזר להבחור ונכנס בו וחנקו, ומפני היראה שלא יאמרו שהישראלים הרגו אותו, עשה האר"י ז"ל קפיצות הדרך על שני קנים והלך עם תלמידיו לטבריא ברגע אחד, וזה היה בין השמשות, ובטבריא התפלל האר"י ז"ל להסגיר פיהם של משטינים, וכן היה, ואח"כ חזר לצפת ת"ו. על כן יראה האדם גודל העונש המסתכל בנשים זרות, עכ"ל:

והביטה וראה הדא מרגניתא טבא, שכתב הרב בני יששכר בספרו הבהיר דרך פקודיך, במצות לא תנאף, וז"ל:

תדע לך ידידי, שרבים מהמון העם חושבים כי זה רק מילי דחסידותא, ואינם נזהרים מהסתכלות בנשים. תדע לך ידידי, שזה איסור גמור מדאורייתא, והמקילים, אוי לנפשם, כי גמלו להם רעה, והנה מקרא מלא דבר הכתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', ואמרו ז"ל בגמ', מאי דכתיב 'טוב מראה עינים מהלך נפש', טוב מראה עינים באשה מגופו של מעשה. ופירש רש"י ז"ל, 'טוב', כנגד היצה"ר, היינו שיותר טוב בעיני הצה"ר להחטיאו במראה עינים יותר מאותו מעשה.

ראה ידידי עד היכן הדברים מגיעים, וכל ההמון אינם חושבים זה לאיסור רק למילי דחסידי, וחלילה חלילה לשמוע דבריהם, ואפי' הבן אדם היודע בעצמו שלא יתבטל ע"י הסתכלות, כי בין כך ובין כך עובר על ד"ת ועל דברי חז"ל בזה, ומכ"ש אם יתפעל ח"ו, בזה גדול עונו מנשוא, והמשכיל על דבר ישים כל זה נגד עיניו, וידע שזה איסור גמור בלי שום היתר, ואפי' בפני פנויה אסור להסתכל, רק אם צריך ליקח אשה ומסתכל בה אם תשא חן בעיניו שישאנה או להשיאה לבנו או באופן המצטרך לשם שמים.

ומדי דברי בזה, זכור אזכרנו לטובה, שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זלה"ה, סופר סת"ם מפשעווארסקי, במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נחהו ה', ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אלקים יחפצון, ואירע שנסע אחד דרך העיר הזאת מעירו ק"ק בראד ובא אליו בתוך המקהלות, ואמ"ל שאלה אחת אני שואל אם תשיבני על נכון מה טוב, ואם לאו, הרי אתם כולכם מן כת הרמאים, והוסיף לדבר עתק, ותוכן השאלה היה, אמ"ל בזה הלשון, היות ששבת בקהלתינו הרב הקדוש המפורסם מהר"ם הראשון זצוק"ל, התקבצו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית אמרתי אלך נא אל כת המשתנעים עם רבם המובהק להם, ואראה בפחזותם מה מנהגם, והנה בבואי אל מקום הוועד אשר שם היה הקיבוץ, אזי אמר הרב המובהק הנ"ל, הנה נואף בא אל הבית, ואני יודע בעצמי שלא הייתי נואף מעולם, והאריך לדבר דבר עתק.

והנה אמר הרב הקדוש הנ"ל אשר סיפר לי המאורע הנז', שהתפלל אז אל ה' יראהו נפלאות לתרץ להם תירוץ מורה להם דרכו, והיתה מונחת גמרא על שולחנו, ובקש מהשי"ת שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל, ופתח הגמרא והנה מאמר ז"ל הנזכר, מאי דכתיב 'טוב מראה עינים' וכו' כתובה לפניו, אז שמח לבו והראה להנגיד הנ"ל, ואמ"ל הנך רואה, דברי חז"ל נזדמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת והיית משוטט בעיניך במקהלות, והנשים יושבים אנה ואנה ביום המנוחה, והיית נהנה, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך, כי טוב מראה עינים וכו', וגם סיפר לו סמוכות לדבריו בתורתינו הקדושה [בראשית ל"ח] 'וישאל את אנשי מקמה לאמר', היינו אנשי המקום ב"ה יתב"ש, 'איה הקדשה', ר"ל, היכן היא הזונה שאתה אומר שזניתי, ואני יודע בעצמי שלא זניתי מעולם, התירוץ הוא 'בעינים על הדרך', ר"ל איכות הזונה הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדרך ונהנית במראה עינים, והאריך הצדיק בזה. ובכאן הראתיך דוגמא, ואתה תשכיל ותבין, עכ"ל הטהור השייך לענינינו. ועיין מ"ש בזה בסה"ק יסוד

מערבי דף ל"ג סוף ע"ב, ושם בסוף הספר דף ע' ע"ב, ובדף י"ז ע"א פירתי כוונת הפס' באופן אחר, לך נא ראה.

המוסר היוצא מזה, הביטה וראה בספר שבט סופר פרק מ"ב, וז"ל: יש רעה חולה גדולה, שבשבתות וימים טובים שלא נתנו לישראל כ"א לעסוק בתורה ולקדש נפשם, ויהי לעת ערב, והנה בהלה, מקצת אנשים אחר שמתפללים מנחה חטופה, יושבים בפתח חצריהם, אחד מזה ואחד מזה ואחד בתוך, ומתחילים להכאיב הנשמה יתירה קודם לכתה, בדרך שחוק וחלקלקות ובדברי ביטול בכל מה שאפשר, ולא זו בלבד אלא שכל העובר ביניהם צדיק הולך בתמו, מרבים לדבר עליו ומטילים מום בקדשים, כי ברוב דברים לא יחדל פשע, ועוברים על לשון הרע, ואם אשה היא העוברת, לא יחסר ההסתכלות בה, ועוברים על מה שאמרז"ל דאסור להסתכל באשה, וקרוב הדבר שבאים לידי הרהור ורואים קרי בלילה. ואם אשה רעה היא העוברת, אפשר תתן נפשה לחשוק אחד מהם, ותבוא למאוס בבעלה, והקולר תלוי על צוארם. וכמה רעות נולדות מישיבות אלו, מלבד הבטלה, עד שמביאים הנשמה יתירה שבורחת מהם, ונשבעת שלא לשוב להם עוד בשבת אחרת אם כה יעשו, כי במקום אשר היה ראוי ללוותה בעסק התורה ובדברי יאידו"ת, ומוסר לנפש, בשמחה של מצוה בסעודה שלישית במאכלים ערבים ומשקים מתוקים לשם קב"ה ושכינתיה, לקיים 'וקראת לשבת עונג', כדי שתלך במ"ש בשמחה לספר ולהעיד עליהם למעלה מענין שמירת השבת, מלווין אותה במאכלים המרים, מדברי בטלה והיתול ושחוק, אוי למי שעושה כן, ואוי למי שיכול למחות ואינו מוחה, ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל פתח שהורגלו בה הישיבה של שבת אחר המנחה, חורבה ושממה נפל בה, ובאו בעליהם לידי עניות, ולא השאירו לעולליהם כלום, ואני ברבים דרשתי על זה במראה עינים, והאריך הצדיק בזה.

ובכאן הראתיך, דוגמא ואתה תשכיל ועשה רושם לשעה, וצריך כל חכם שדבריו נשמעים לשקוד על הדבר הרע הזה לבטלו, ושכרו כפול ומכופל מן השמים, כי לכל העם בשגגה, בראותם שאין מוחה בידם, וכדי למנוע החולי הזה שימנעו ישיבה, צריך להודיע להם הרעה המגיע להם מישיבה זו, שגורמים מיתה לעצמם, שאפשר עוברת אשה ביניהם בתחי' נידתה והרג נופל בהם, כדאמז"ל. ומלבד העונש המעותד להם בעולם הבא בעוברם על דברי חכמים שלא יעבור איש בין שתי נשים, ולא אשה בין שני אנשים, עכ"ל.

וכתב הרב ח"י בחלק ראשון פרק ט"ו, ז"ל: אסור לקבוע סעודה בשעה שהחכם דורש, ואמרו בפרק השולח, אמר רבה, בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון,

דמפקי עבדיהו לחירותא, ודסיירו נכסיהו בשבתא, ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא. וכתב הרוקח, שאין להניח הדרשה בשביל סעודה שלישית, שמתו בניו של ר"מ מאותו עון. הנה מבואר כמה צורך נמצא לשמוע אל הדורש.

ואחר המנחה זמן סעודה שלישית,, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית, והכי משמע מדברי הזוה"ק בפ' יתרו דף פ"ט, ולכן אף אם נמשכה סעודת שחרית עד שהגיע זמן המנחה, יפסיק הסעודה ויתפלל תחילה, ושוב אחר התפי' מיד יסעוד סעודה שלישית.

וצריך ליזהר מאד בסעודה שלישית, לפי שהיא מועלת להנצל ממלחמת גוג ומגוג. וצא ולמד מה נאמר שם, 'ויצא חצי העיר בגולה', והם אותם שלא קיימו סעודה שלישית. 'והנשים תשכבנה', בעבור שמתרשלות מלקיים סעודה שלישית, ונחתם דינם של העושים אחד האנשים ואחד הנשים, אשר כולם שוים בשיעוריהן בחיוב זה. וכן אמרו על החכם החסיד כמהר"ר **חיים הכהן**, שהיה מגזים בדברים אלו לנשים, והיה קורא הפסוק בצורתו לפניהם לאמר, כי סגולת מצוה זו להנצל ממלחמת גוג ומגוג, ואם לאו מרה תהיה באחרונה 'ויצא חצי העיר בגולה וכו' והנשים תשכבנה' רח"ל, ועל כן אשרי אנוש יעשה זאת להיות זהיר מאד לאשר אותה ולקיימה אפי' הוא שבע, והחכם עיניו בראשו, שלא ימלא בטנו בסעודת שחרית כדי ליתן מקום לסעודה שלישית. ולכן כל בעל נפש יהא זהיר ברוחו שלא לבטל אחת מהנה, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, קיץ וחורף כולם שוים לטובה. ובימות הגשמים צריך להיות זהיר יותר בסעודה זה, כדי לקבל שכר על קיומה בקיץ, אך אם לא יקיימנה בחורף נודע הדבר כי מה שסועד בקיץ סעודה שלישית אינו רק להיותו רעב, כמו שביארנו למעלה בשם מורי ז"ל, ע"כ.

ובדרשותי הארכתי בזה על פסוק 'יחיינו מיומים וביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו'. בהקדים מ"ש רז"ל 'ויאמר משה אכלהו היום', תלתא היום כתיבי, כנגד שלש סעודות, יעו"ש.

ואיתא בזוהר הק', דאותם שלש סעודות הם הגורמים הרקת השפע לששה ימים, ואם מבטל אחת מהנה, פוסקין לו שפע שני ימים. ובזה פירשו המפרשים כוונת בן סירא באומרו 'אם תעזבני יום [דהיינו סעודה אחת שנקראת 'יום'], יומיים אעזבך', שלא יריק להם שפע שני ימים, והנה נודע שצריך האדם בכל סעודה לכוין לשם שמים לקיים מצות בוראו, ונסיון לזה שהוא מכוין לשם מצוה, היא סעודה שלישית, שמקיים קיץ וחורף, הגם שהוא שבע, אזי הקב"ה קובע לו שכר גם על אותן שתי סעודות שהיה אוכל לתיאבון, ומשפיע לו שפע רב בכל שיתא יומין כאמור.

ומעתה מפורש יוצא כוונת הושע הנביא 'יחיינו מיומיים', ר"ל שהקב"ה משפיע לנו שפע וברכה לחיותינו חיים של ברכה מכח שתי סעודות הראשונות, הגם שאכלם לתיאבון, הואיל וכוונתו לשם מצוה, ורחמנא ליבא בעי, ואימתי יהיה זה לנו, היינו אם 'ביום השלישי יקימנו', שנקיים גם ביום השלישי, דהיינו סעודה שלישית, וזה הוכיח על הראשונות, אבל אם אינו מקיים מצות סעודה שלישית, אכן נודע שהוא לצבות בטן דוקא, לכן אנחנו נקיים שלשתן, אזי נחיה לפניו בשפע רב כל אינון שיתא יומין דשבתא, וכנז"ל, וק"ל.

ועל פי זה פירשתי זה גם כן, רמז נאה בכוונת חידת שמשון שאמר 'מהאוכל יצא מאכל', ר"ל מהאוכל שלשה סעודות, יצא מאכל כל שיתא יומין, 'ומעז יצא מתוק', שם רמז גם כן למ"ש האר"י ז"ל, כי סעודה ראשונה היא של מטרוניתא, והשנייה של עתיק יומין, והשלישית היא של זעיר אנפין, וכמו שתמצא כן בנוסח אתקינו סעודתא של שלש סעודות לך נא ראה.

גם ידוע שהמאכל של שבת ריחו נודף ומתוק מדבש, כי תבלין יש לנו ושבת שמה, כמ"ש ז"ל. ולכן יבא על נכון הרמז הרומז 'מעז יוצא מתוק', מע"ז ר"ת מ'לכות ע'תיקא ק'דישא ז'עיר אנפין, ר"ל, מהשלשה סעודות הרומזים לשלשה אלה, 'יצא מתוק'. וזהו שאמר שמשון, 'מה מתוק מדבש, ומע"ז מאר"י', והכוונה 'מע"ז', היא עפ"י האר"י ז"ל, והוא נכון לדעתי, הגם שאין לי עסק בנסתרות.

ומעתה קם דינא מ"ש מרן הקדוש ז"ל בש"ע או"ח סי' רצ"א, וז"ל:

א יהי זהיר מאד לקיים מצות סעודה שלישית, ואף אם הוא שבע, יכול לקיים אותה בכביצה ויותר מעט. ואם אי אפשר לו כלל לאכול, אינו חייב לצער את עצמו, והחכם עיניו בראשו, שלא ימלא בטנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית.

ב זמנה משהגיע זמן המנחה, דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה, ואם עשאה קודם לכן, לא קיים מצות סעודה שלישית.

ג אם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה, יפסיק הסעודה ויברך ברכת המזון, וימתין מעט ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא, ויסעוד. ונכון הדבר, שאם לא היה עושה כן, מאחר שנמשכה סעודת הבוקר עד אותה שעה, לא היה יכול לאכול אחר כך אלא אכילה גסה.

ד אין צריך לקדש בסעודה שלישית, אלא צריך לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשה מיני דגן, ויש אומרים דאפי' בפירות יכול לעשותה, וסברא הראשונה עיקר, שצריך לעשותה בפת, אלא אם כן הוא שבע ביותר [או במקום שאי אפשר לו לאכול

פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת, שאסור לו לאכול פת לאחר המנחה, כדלקמן בהלכות פסח].

ה נשים חייבות בסעודה שלישית.

סימן י"א

'נוצר תאנה יאכל פריה, ושומר אדוניו יכובד' (משלי כ"ז)

הנה הפסוק הנז', נראה שהוא תמוה, דמה בא ללמדנו? זאת ועוד, למה לא אמר 'מכל פרי העץ' כי אם התאנה. ואולם פי' בזה בסה"ק 'טובת מראה', שהוא רומז למעשה שהיה, והובא במדרש קהלת, על פסוק 'וסבותי אני מליגע' וכו', וכן מובא ג"כ בויקרא רבה, על פסוק 'כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל' וכו'.

אדריאנוס קיסר היה עובר באותן שבילים ודרכים של טבריא, וראה איש אחד זקן עומד, והיה חוצב חצובות בקרקע לנטוע נטיעות, אמר לו אדריאנוס, זקן זקן, אם יגעת ועמלת בבוקר בימי נעורך כדי שיהיה לך מה לאכול בעת הזקנה, טוב. אבל עתה, אל תיגע עצמך בימי החשך שהיא עת הזקנה, שלא תזכה לאכול ממנו. אמ"ל, יגעתי בבוקר, גם אגע בערב, ומה שהוא טוב בעיני הקב"ה, הטוב בעיניו יעשה. אמ"ל, בחייך, אמור לי כמה שנים יש לך כזה היום, אמ"ל בן מאה שנים, אמ"ל אתה בן מאה שנים ואתה נוטע נטיעות, אתה סובר שאתה תאכל מהם, אמ"ל, אם אזכה אוכל מהם, ואם לאו, כשם שיגעו לי אבותי, כך אני איגע לבני, אמ"ל, בחייך אם תזכה לאכול מהם, תודיע לי. לסוף ימים עשו אותם נטיעות של האילנות תאנים, אמר אותו זקן הרי העת הגיע שאודיע למלך, מה עשה לקח סל אחד ומלא אותו תאנים, ועלה ועמד על פתח פלטין של מלך, אמ"ל המשרתים, מה עסקך, אמ"ל אני רוצה ליכנס לפני המלך, כיון שנכנס, אמ"ל אדריאנוס, מה עסקך, אמ"ל, אני הוא הזקן שעברת עלי באותן שבילים ודרכים של טבריא, והייתי נוטע נטיעות של תאנים, ואמרת לי, אם אזכה לאכול מהם אודיע לך, עתה ברוך ה' זכיתי ואכלתי מהם והבאתי לך סל של תאנים מפירותיהם. אמר אדריאנוס בההיא שעתא, אני גוזר ומצוה שתתנו לו כסא של זהב שישב עליו. עוד אני גוזר, שתריקו אותו הסל של תאנים, ותמלאו אותו בדינרי זהב, אמרו לו עבדיו, כל כך כבוד אתה מכבד לאותו הזקן יאודי, אמר להם בוראו מכבדו ואני לא אכבד אותו.

אשת שכנו של אותו הזקן היתה פחותה וגרועה ואשה רעה, אמרה לבעלה ראה שזה המלך אוהב תאנים ומחליף אותם בדינרים, מה עשה, מלא סל גדול בתאנים, והלך ועמד אצל הפלטין של מלך, אמרו לו מה עסקך, אמר להם שמעתי שהמלך אוהב תאנים

ומחליף אותם בדינרים, אמר להם המלך, אני גוזר עליכם שתעמידו אותו אצל הפתח הפלטין, וכל מי שנכנס ויוצא יכהו בתאנים על פניו. ויהי בערב, הריקו הסל, והלך לביתו ואמר לה לאשתו, כי כל הכבוד שעשו לי, אשלם לך, אמ"ל, לך והשתבח וספר לאמך, ותן שבח שהיו תאנים ולא אתרוגים, שאלו היו אתרוגים היו ממיתים אותך, וזה התאנים היו מבושלים שהם רכים, ולא פגים שאינם מבושלים כל צרכם וקשים הם, שאם היו כן, היו רוגמים אותך בהם, והוא דרך קנטור ולעג, עכ"ל, יעו"ש.

אמור מעתה, כוונת הפסוק הנז"ל מפורש יוצא, 'נוצר תאנה יאכל פריה', על אותו זקן הנז"ל, ואם לא יזכה לאכול מהם, אפ"ה 'שומר אדוניו יכובד', מצוה קעביד עם בניו הקטנים, וגם משום ישוב ארץ ישראל, ולכן כבדו אדריאנוס קיסר שהוא אדון הארץ ההיא, והזקן שמר דבריו, ולכן כבדו כנז'.

וזה ירמוז ג"כ כוונ"ה 'עובד אדמתו ישבע לחם', ולוקח כיס דינרים כנז', 'ומרדף רקים [כמו אותו שכן אשר שמע לעצת אשתו, כי האשה ריקנית מן המצות שהזמן גרמא, ומן התורה ג"ך דעתה קלה. הוא נקרא] חסר לב'. והוא פשוט ומבואר.

המוסר היוצא מזה, אשר כמה צריך האדם לכבד לזקנים, שהרי אדריאנוס אשר לא מבני ישראל הוא, השיב לעבדיו, הואיל והקב"ה כבדו, גם אנחנו מחוייבים לכבדו.

וכן כתבו ז"ל במדרש: שלא במקום א' או בשני מקומות, מצינו שכבד הקב"ה לזקנים, אלא בכמה מקומות, והביאו ראיות מהפסוקים, יעו"ש.

והזקנה, היא לבושו יתברך כתלג חיור, וכמ"ש רז"ל על פסוק 'ואברהם זקן', ע"ש.

ובמסכת קידושין איתא, על פסוק 'מפני שיבה תקום', אפי' זקן אשמאי, ורבי יוחנן היה מכבד אפי' לזקני אומות העולם, כי כמה ארפתיקי דעדו עליו. והיא מצוה שכלית.

ועיין למרן ז"ל ביו"ד סי' רמ"ד וז"ל:

[א] מצות עשה לקום מפני כל חכם אפי' אינו זקן אלא יניק וחכים, ואפי' אינו רבו [רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו], וכן מצוה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנה, אפי' הוא עם הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע

[ב] מאימתי חייב לקום מפניהם, משיגיעו לתוך ארבע אמותיו, עד שיעברו מכנגד פניו, ורכוב כמהלך דמי.

[ג] אסור להעצים עיניו ממנו קודם שיגיע לתוך ארבע אמותיו, כדי שלא יצטרך לקום מפניו כשיגיע לתוך ארבע אמותיו.

[ד] אין עומדים מפניהם, לא בבית הכסא, ולא בבית המרחץ, דכתיב 'תקום והדרת', קימה שיש בה הדור. ודווקא בית הפנימי של בית המרחץ, אבל בבית החיצון עומדים.

והש"ך כתב, משמע אפי' בבית האמצעי של בית המרחץ עומדים, כיון שיש שם שאלת שלום, וכמ"ש באורח חיים סי' פ"ח.
[ה] אין בעלי אומניות חייבים לקום לפני ת"ח בשעה שעוסקים במלאכתם, ואם הוא עוסק במלאכת אחרים ורוצה להחמיר על עצמו לעמוד מפניו, אינו רשאי.
[ו] אפי' חכם שהוא ילד, עומד לפני הזקן המופלג בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו. ואפי' זקן גוי חייב לכבדו בדברים, ונותנים לו יד לסומכו.
[ז] ביחד חכם שמופלג בחכמה והוא בחור, וזקן שמופלג בזקנה והוא חכם קצת בישיבה של דין או של תורה, הולכין אחר החכמה, להושיב החכם בחור בראש, ולדבר תחילה. ובמסיבה של משתה או של נישואין, הולכין אחר הזקנה, להושיבו בראש. ואם החכם מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה, בכל מקום הולכין אחר החכמה. ואם הזקן מופלג בזקנה, והחכם אינו מופלג בחכמה, בכל מקום הולכין אחר הזקנה, הואיל והוא חכם קצת. ואם אין שום אחד מהם מופלג, לא זה בחכמה ולא זה בזקנה, הזקן קודם בכל מקום [והוא שיהיה ג"כ חכם קצת, ומיירי נמי שהבחור חכם ממנו, דאם לא כן פשיטא, כ"כ מהרש"ל ופרישה באה"ט].

סימן י"ב

'אני אהבי אהב ומשחרי ימצאנני, עשר וכבוד אתי, הון עתק וצדקה, טוב פריי מחרוץ ומפז, ותבואתי מכסף נבחר, באורח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט, להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא' (משלי ח)
נראה לרמוז פסוקים הנז', מבלי להאריך בדקדוקים, בהקדים עניין יקר ונעים:
מעשה רב, הובא בס' נועם המדות ח"ב סי' קל"ז.
כי קיסר אחד, שאל ד' שאלות מילד מסכן וחכם, ואלו הם:
[א] למה היאודים כאשר נכנסים להתפלל הם שמחים וטובי לב, לא כן הערלים נכנסים בלב נשבר ונדכה, פורשים ובוכים בדמעות שליש?
השיב לו הילד, שאנחנו מתפללים לאל חי וקיים, ולכן מתפללים בלב שמח, לא כן הערלים, אשר זוכרים מיתת אלוקיקם, ונוכח פניהם תלוי ועומד, לכן הם בוכים.
[ב] שאל, למה הערלים העשירים מלאים כל טוב יותר מהיאודים? השיבו, דהיינו, הואיל ומת אלקיקם, חלקו בניהם הירושה ונחלתו יאכלון, ממון וכסף ושוה כסף, ובתים מלאים כל טוב, לא כן עם בני ישראל אלקיהם חי וקיים, ואוכלים פרותיהם בעוה"ז בתורת מתנה, וצדקה תהיה לנו.

עוד שאל שאלה [ג'] למה הערלים מניחים את המת שלהם שנים או שלשה ימים, ולכל הפחות כ"ד שעות, ואח"כ קוברים אותו, לא כן העברים, אם מת אחד מילדי העברים, תכף בצאת נפשו, תצא רוחו ישוב לאדמתו, רצים תכף שיגיעו לקוברו, יפה שעה אחת קודם, ואסור בלינה?

השיבו, מפני שיעקב ועשו חלקו העולם הזה ועוה"ב, עשו נטל עוה"ז, ויעקב עוה"ב, ולכן הערלים הם בני עשו, אינם יכולם לצאת מנחלת אבותם, עד אשר יסריחו ויעלה בואשם וצחנתם, לא כן עם בני ישראל, הם פה גרים, וחושבים ורוצים ללכת למחוז חפצם לארץ העליונה מהאי עלמא דשקרא לעלמא דקושטא, ארץ חפץ היא ארץ החיים מנת חלקם, חלק יעקב, יפה שעה אחת קודם.

עוד שאלה [ד'] למה הערלים אין משיאין בנותם ער אשר יגדלו מבת שלשים שנה ומעלה, לא כן בנות ישראל המה יהיו לאנשים מבנות יו"ד שנה עד שנים עשר שנה למרבה, סמוך לפרקן ?

השיבו, מפני שפעם אחת גדלה בת אחת מבנות ישראל וזנתה, וילדה אלוק' המצר להקב"ה, ומאותו יום ואילך התחילו להשיא בנותיהם קטנות, לא כן הערלים, כאשר ראו אותו מעשה, שגדלה בת ישראל וילדה אלוק', התחילו גם הם לגדל בנותיהם, אולי יזכו ללדת גם הם אלוקות. אזי פטרו לשלום וחבקו על זרועו ונשקו על פיו, ויצו לתת לו מבית גנזיו תכשיטים ודורונות לרוב, לעוצם פקיחותו והשכל דבריו הנעימים, עכ"ל, יעו"ש:

אלא מעתה, כל אלה משלי שלמה משמא דקב"ה ברוח הקדש, ז"א' אני אהבי אהב', ר"ל מי שעובד אותי מאהבה, אני אוהב אותו, וכמ"ש ז"ל 'גדול העובד מאהבה יותר מעובד מיראה' [סוטה דף ל"א]. וידוע, כי עובד מאהבה לבו שמח, ולא פסיק חוכא מפומיה כולי יומא, הסומך גאולה לתפלה, אדם כזה אני אוהב אותו כאברהם אבינו, שנאמר בו אברהם אוהבי. וכי תימא, ולמה העובד מאהבה שש ושמח ואינו מתפלל בלב נשבר ונדכה ובבכיה כמו הערלים? לזה תירץ, 'משחרי ימצאוננני', אלו שבאים בשחר להתפלל ובלילה כד משחרי בכותלי ימצאוננני, שאני חי וקיים ומצוי להם בכל עת קוראים אלי, הפך הערלים.

וכי תימא הואיל והקב"ה מצוי להם ואוהבם מאוד למה אינם עשירים כערלים ? לז"א, 'עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה', שאני חי וקיים וממוני תחת ידי אתי עמי, לכן 'טוב פריי מחרוץ ומפז' וכו', ר"ל טוב שאני נותן לכם פירות בעוה"ז, אבל הקרן שמור לעוה"ב. לא כן אלקיקם של ערלים מת, וחלקו הירושה קרנא ופירי ונתעשרו. וכן תמצא סופי

תיבות ותבואתי' מכסף' נבחר', אותיות פר"י, שכל הממון שהוא עתה ביד ישראל, הוא פירות דוקא, אבל הקרן שמור לעוה"ב שהיא חלק יעקב.
והיינו טעמא שהמת אסור בבל תלין, משום 'באורח צדקה אהלך ובתוך נתיבות משפט' לעלמא דקושטא עולם האמת, תתן אמת ליעקב.
מזה הטעם גם בנות ישראל רוצות לינשא ועודן קטנות, כדי לחלק עם בעליהם בשכר הצפון להם לעולם האמת, כי תרי"ג מצות הם דאורייתא ושבעה דרבנן הם כת"ר, ופלגן בהדיהו, וזה 'להנחיל אוהבי י"ש', 'ואוצרותיהם' שהם הנשים 'אמלא', וכמ"ש ז"ל, ודוק היטב בסדרן של כתובים ותמצא נחת, ותשובת המינים היא כפורחת, הביטה וראה.
המוסר היוצא מזה, שצריך האדם שלא יהיה לו מדת העצבות שהיא מדת פלונית, ונתנו סימן 'עצ"ב מזריע זרע', מכח פלונית הדבוקה בו:
ובוא וראה מ"ש הרב מנורת המאור דף כ"ו ע"ב, וז"ל: יש בני אדם שמתעצבים הרבה, מרוע מזלם או בתלאות הזמן, או בגודל אנחות, ומתוך העצבות אינם יכולים לכוין בתפלתם ולהעמיק בדעות הפנימיות, כמו שמצינו ביעקב אבינו, שלא שרתה עליו רוח נבואה כל ימי אבלו, וגם הנביאים, שהיתה סרה מהם הנבואה במי עצבם, וזאת הסבה גרמה שלאחר חרבן הבית נטלה הנבואה מן הראוים לה, ועל כיוצא בזה אמרו, מצוה לשמח את עצמו לשם שמים, כמו שעשה אלישע, שאמר קחו לי מנגן, כדגרסי' בפרק אין עומדין דף ל"א, תניא, אין עומדין להתפלל לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של תורה, שנא' 'ועתה קחו לי מנגן' וכו', יעו"ש:
גם שם דף ל"ח ע"ג כתב, וז"ל: גדולה תפלה יותר ממעשים טובים ומכל הקרבנות, כדאיתא בפרק אין עומדין דף ל"ב, אמ"ר אלעזר, גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים כמרע"ה, ואפ"ה לא לא נענה אלא בתפלה, דכתיב 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', וסמיך ליה 'עלה ראש הפסגה' וכו'.
ואמ"ר אלעזר, גדולה תפלה יותר מכל הקרבנות, שנא' 'למה לי רוב זבחכם יאמר ה'', וכתיב בתריה 'ובפרשכם כפכם אעלים עיני וכו' גם כי תרבו תפלה' וכו'. גדולה תפלה שהקישה הקב"ה לקטרת, שנאמר 'תכון תפלתי קטרת לפניך'.
ואעפ"י שהי"ת עונה למתפלל בעת צרתו, יותר היא מקובלת המקדים תפלה לצרה, כדגרסי' בסנהדרין דף מ"ד, אמ"ר אלעזר, לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, שאלמלא לא הקדים אברהם אבינו תפלה בין בית אל ובין העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט.

גדולה תפלה שהקב"ה שומע תפלתם של ישראל ומרחם עליהם בעת צרתם, וכל האבות והנביאים סדרו תפלה לפניו בעד העולם ובעד בני ישראל עמו, ושמע תפלתם. אברהם אבינו ע"ה התפלל לפני הקב"ה, שנא' 'ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע, אולי יש חמשים צדיקים' וכו'. והקב"ה שמע תפלתו, שנא' 'ויאמר ה', אם אמצא בסדום חמשים צריקים' וכו'. יצחק אבינו ע"ה התפלל בעד אשתו לפני הקב"ה, ושמע תפלתו, שנאמר 'ויעתר לו ה''. ואף רבקה התפללה, דכתיב 'ותלך לדרוש את ה''. ושמע תפלתה, דכתיב 'ויאמר ה' לה, שני גוים בבטנך' וכו'. יעקב אבינו ע"ה התפלל, דכתיב 'הצילני נא' וכו', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויבא יעקב שלם'. מרע"ה התפלל בעד ישראל, דכתיב 'ויחל משה את פני ה' אלקיו', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויאמר ה' סלחתי כדברך'. אהרן התפלל בעד העם, דכתיב 'ויתן את הקטרת', והקטרת חביבה כתפלה, דכתיב 'תכון תפלתי קטרת לפניך', ושמע תפלתו, וכתיב 'ותעצר המגפה'. פנחס התפלל ושמע תפלתו, דכתיב 'ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה'. יאושוע התפלל, שנא' 'ויפול על פניו ארצה', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויאמר ה' ליאושוע קום לך למה זה אתה נופל על פניך', כלומר שמעתי תפלתך. חנה התפללה, דכתיב 'ותתפלל חנה', ושמע תפלתה, דכתיב 'לנער הזה התפללתי' וכו'. שמואל התפלל ושמע תפלתו, דכתיב 'ויצעק שמואל אל ה' בעד ישראל ויענהו ה''. דוד התפלל, דכתיב 'נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויעתר ה' אל הארץ ותעצר המגפה מעל ישראל'. שלמה התפלל, דכתיב 'ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' נגד כל קהל ישראל, ויפרוס כפיו אל השמים', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויאמר ה' שמעתי את תפלתך ואת תחנתך אשר התחננת לפני'. אליהו התפלל, דכתיב 'ענני ה' ענני' וכו', ושמע תפלתו, דכתיב 'ותרד אש האלקים מן השמים, ותאכל את העולה ואת העצים' וכו'. אלישע התפלל, דכתיב 'ויבא ויסגור הדלת בעד שניהם, ויתפלל אל ה'', ושמע תפלתו, דכתיב 'ויפקח הנער את עיניו'. חזקיהו התפלל, דכתיב 'ויתפלל חזקיהו אל ה'' וכו', ושמע תפלתו, דכתיב 'שמעתי את תפלתך' וכו'.

וכן עשו הצדיקים והחסידים אשר בכל דור ודור, התפללו בלב שלם, והקב"ה שמע את תפלתם. ומובטח לנו כי כשיתפללו ישראל והמובחר שבהם בכל דור ודור, ויבקשו מהקב"ה שיזכור להם ברית אבות וברית י"ג מדות שהודיע סודו למרע"ה שהן מדות שאינן חוזרות ריקם, כשיתפללו בתשובה ובלב טהור שהאל יתברך ישמע תפלתם ויצילם מצרותם, עכ"ל.

אלא מעתה קם דינא מ"ש מרן והפוסקים ז"ל ומסודר בספר קשר גודל סי' י"ב, קצת דיני תפלה, והיתה מסלה.

[א] אין לנענע גופו בתפלת י"ח שהוא כעומד לפני המלך, מהר"י סרוק והרמ"ע.

[ב] לא ישמיע לאזנו בתפלתו, רק שפתיו נעות וקולו לא ישמע, בדק הבית סי' ק"א ופר"ח.

[ג] ישהה מעט קודם שיתפלל, ובשירה חדשה יחשוב גדולתו יתברך ונפלאותיו שעשה עמו, ואשר הוא עני ואביון מתורה ומצות, ונקבר עני אפל שפל גלמוד. זה"ק ואחרונים.

[ד] יחשוב שהוא נגד א"י וירושלם ובית המקדש ובית קדשי הקדשים, סי' צ"ד.

[ה] לא יעמוד ולא ישב בתפלה אצל רשע וכו', ס' החסידים סי' תשע"ב.

[ו] צריך להיות נכון במחשבה ודבור וכוונה בתפלה, והאריך מאוד בזה, ואסף וקבץ במימר קדישין הרב שלמי צבור מדק"א ואילך, והראה כי תפל"ה גימטריא בכונ"ת הל"ב. סדור הרב יעב"ץ. וכן כתב הרב אבודרהם.

[ז] צריך לסמוך גאולה לתפלה, וכמה מעלות בזה. עי"ש דק"א.

[ח] מנהגי שרשי התפלות, אין לשנות ממנהג הקדום, כי י"ב שערים כנגד י"ב שבטים, והתפלות כל אחת עולה בדרך אחר, ותפלת נוסח הספרדים עולה בכל אחד מי"ב שערים, האר"י ז"ל.

[ט] לענין דינא אשכנזים המתפללים עם ספרדים וספרדים המתפללים עם אשכנזים, יצאו י"ח תפלה, שער אפרים סי' י"ב.

[יוד] מנהג סדר הספרדים הוא הנכון, כי הכל בלשון צח וברור. מהרשד"ם ומשא מלך.

[יא] מי שאין לו יד בקבלה, אין לומר ולהזכיר ואפי' להרהר בסודות הכתובים בסדור האר"י ז"ל באין מבין, והוא קרוב להפסד רח"ל, מחזיק ברכה סי' רע"ד.

[יב] מי שאין לו יד בדרך הסוד אל יתפלל מתוך סדור האר"י ז"ל כי הוא יוהרא וגונב דעה. שם.

[יג] ושחרית יעמוד להתפלל כשיאמר 'תהלות לאל עליון', ובערבית כשמתחיל הש"ץ הקדיש. שיירי כנה"ג סי' צ"ג.

[יד] יקבע מקום לתפלתו, וכל שהוא ארבע אמות חשוב מקום אחד. ואם מתפלל בביתו, יקבע מקום שלא יבלבלוהו. סי' צ' והאחרונים.

[טו] לא יתפלל נגד דברים המצוירים אע"פ שאינם בולטים. ואם יקרא נגד כותל או בגד מצויר, יעצים עיניו, שם.

[טז] אסור להתפלל נגד המראה אפילו עיניו סגורות. הרדב"ז סי' ק"ז.

[יז] קודם שיתפלל, יסיר כיחו וניעו וכל דבר הטורדו. סי' צ"ב.

[חי] מותר לרוק בבית הכנסת, ויכסה בגמי או ידרסנו ברגליו. סי' צ'.

[יט] ובתפלת י"ח אסור לרוק, ואם א"א, מבליעו בכסותו. ואם הוא אסטניסף זורקו לאחוריו. ואם א"א, זורקו לשמאלו ולא לימינו, וכ"ש לפניו. סי' צ"ו.
[כ] לא יגע בשוק וירך ובמקומות המכוסים, ולא יחכך ראשו בידו. וכן יזהר שלא יגע בצואת האוזן והאף. סי' ד' וסי' צ"ב, ועי' במחב"ר שם.
[כא] תינוק שהטיל מים בבית הכנסת, ישתוק עד שיביאו מים. ואם המים רחוקים, יש להקל, והוא ספיקא דרבנן. ומהיות טוב אם אפשר ישימו בגד עליהם.
[כב] המתפלל יכוין בלבו פירוש המלות, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות, ויחשוב שאם לפני מלך בשר ודם מדבר, היה מסדר דבריו ומכוין יפה, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ויחשוב בדברים המכניעים את הלב, סי' צ"ח עי"ש.
[כג] לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה, ולא מתוך שחוק וקלות ראש ודברים בטלים, אלא מתוך שמחה, כגון דברי תנחומא של תורה, סי' צ"ג.
[כד] לא יעמוד להתפלל מתוך פלפול, אלא מתוך הלכה פסוקה. שם:

סימן י"ג

'סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני' (שיר השירים ב' פסוק ה')

נראה לענ"ד לרמוז בפסוק הנז', **מעשה רב** הנמצא בס' **תמימי דרך**, וז"ל:
בשנת **תתקל"ב** לאלף החמישי, היה בעיר **קוצי** איש תם וישר, ושמו **אברהם**. ולו שני בנים, שם האחד רבי **שמשון**, משכיל ונבון והוא יושב אהלים בין בעלי התוס', והוא גיסו של **הסמ"ג** ז"ל, אבל הוא איש עני מאד. ושם אחיו רבי **חיים**, והוא לא היה כאחיו משכיל ונבון, אך ורק שהיה עשיר גדול מאד. וירא רבי חיים הנז' את עוני אחיו רבי שמשון, אשר כמעט קצרה ידו ליתן לחם לפי הטף, ויכמרו רחמיו עליו מאוד, ויקרא לו ויאמר, הלא ידעתי אחי כי אתה איש ישר הולך וחכם ונבון, ונלאתי נשוא ראותך כך עני ודל, ולכן אפקיד אותך להיות לי ליועץ, ולא אטה ימין ושמאל מעצתך הנכונה, ואבטח בה' שאצליח, ובשכר זאת כל מחסורך עלי.
ולא עלה על דעת רבינו שמשון הנז' אשר מזה יהיה סיבה לעזוב את למודו שהוא טוב בעיניו מזהב ומפז רב, ומדוחקו הבטחהו למלאת שאלתו. ויהי כן. ומאותו היום והלאה, רבי חיים העשיר הנז' כלכל את אחיו הרב כמוהר"ר שמשון בעל התוס', ויתן לו די

מחסורו, ותחת זאת היה יועצו על כל דבר ודבר כקטון כגדול, והיו דבריו נאמנים כדברי הנביא, כי מאז הצליח ה' את העשיר, ויגדל למעלה ראש.

ויהי לימים, היה העשיר נחוץ מאד לעצת אחיו בדבר סתר, וילך העשיר לבית המדרש, ויקראהו חוצה, ויאמר לו בא נא אחי כי דבר סתר לי אליך ולא אוכל דבר אותך כי אם במקום אשר לא ידרוך שם רגל אדם, לכן נקח אניה אחת אשר לי ונרדה שנינו יחד הרחק בשתיים ושלשה פרסאות, ושם נתיעץ יחד ונחזור לשלום. הרב רבינו שמשון הנז' נבהל לשמוע דבר אחיו, ועמד כאיש נדהם ונבוך, כי למרות את פיו לא יוכל, בעבור טובתו אשר עזרהו בעת צרה, ואם לעשות רצונו, צר לו מאוד לעזוב למודו מבית המדרש ללכת עמו. ואולם אחיו העשיר הפציר בו מאד, ויתרצה לנסוע עמו אחר הצהרים, והלך העשיר אל תוך האניה אחד חצי היום, והכין שמה כמה מיני מגדים וכל מאכל טוב כדי להשתעשע יחד עם אחיו מחמד לבבו. והרב רבי' שמשון הנז' בא גם הוא להאניה, ויקח בידו נייר ודיו והעט אשר כותב בו מחברתו, והאיש העשיר שמח לקראתו, וימהר ויביאהו לתוך האניה, ויצו את רב החובל והמלחים שיעמדו על חוף הים.

ויפרוש הוא את הנס, ויעמיד התורן וידחף האניה מן החוף אל הים. ויהי כאשר הלכה האניה כשתי פרסאות, והנה פתאום באה רוח סערה, ותנוע האניה אנה ואנה עד כי חשבה להשבר. ויחתור העשיר להחזירה אל היבשה, ולא יכול, כי הרוח הולך וסוער עליהם. כן עבר עליהם יום שלם מעת לעת, עד כי זרק הרוח את האניה אל תוך ים הקרוש, ותטבע ביון מצולה. אזי נכזבה תוחלתו להנצל, והשומע ישכיל לדעת בכיתם ומר לבם אשר בכו על המקרה הזה אשר קרה להם. ויקחו מהמגדים להשיב את רוחם. ויאמר רבי' שמשון, שוד משדי הוא, על עזבי למודי מבית המדרש.

ויביטו אנה ואנה, רק השמים למעלה והמים הקרושים למטה, ואניות רבות סביבם אשר נכזבה תוחלתם, ויתפלל רבינו שמשון אל ה' בלב נשבר ונדכה, ויבך בכי תמרורים, ויקבל עליו ללמוד תורה לשם שמים ולעבוד ה' בלב שלם, והעשיר גם הוא שפך שיחה אל ה', ואולם חזק בטחונו באחיו הצדיק, כי הגם שלפי חוקי הטבע אנושה מכתם ותקותם מפח נפש, עם כל זה משלם ה' בצדקתו להציל צדיק מצרתו, ובזכותו גם הוא ינצל.

וכאשר הגיע העת להוציא מצרה צדיק, נתן ה' בלב רבי' שמשון ללך להאניות אשר סביבם לראות מה יש בתוכם, ויקח קרש אחת מקרשי האניה שלהם. וישימה למעברה הקצה האחר על אניה שלהם, והקצה השני על האניה אשר לעומתם.

ויעבור הוא ואחיו אחריו אל האניה האחרת, ויראו כי אנשים שוכבים מתים שם, וישא עיניו הרב רבי' שמשון, וירא והנה כתוב על קירות האניה שמות האנשים השוכבים ושם נשותיהם ובניהם ועירם [והבינו כי כן הוא חק הנופלים לים הקרוש לכתוב על האניה שמם ושם עירם ושם משפחתם, כי אולי יעשה ה' נסים ונפלאות ויודע לעירם ולא יהיו נשיהם עגונות], ויקח מחיקו הנייר והדיו והעט אשר היה לו, ויכתוב בספר כל אשר מצא כתוב על קירות האניות, וקבל עליו שאם יצילהו ה' משם יתיר נשותיהם העגונות. והעשיר ג"כ, ראה שם עושר רב, אבנים יקרות וספיר ופנינים, וישם אותם באמתחתו, בחשבו אולי יעשה ה' נס ופלא להוציא ממסגר נפשם ויהיה עשרו כפול ומכופל.

ימים כבירים הלכו במבוכה הזאת מאניה לאניה, עד בואם לקצה הים, ויראו והנה קיר גבוה ונורא מאד ורום גובהו לא השיגו למראות עיניהם, ואין בכותל הנז' שום יתד לאחוז ידם בו, ולא שום נקב להשיג רגלם, כי חלק הכותל מאד.

ויתפלל הרב רבינו שמשון הנז' אל ה', ויאמר, אנא ה' אביר ישראל, עשה אתי למען שמך, וחזקני לעלות אל הקיר הנורא הזה, אולי אמצא שמה מנוס להמלט מני צלמות הזה.

ויחזק ה' אל לבו, ויקח אמתחתו אשר הניח בו הניירות משם המתים, ויקשור על כתפו, ויקח סכינו, ויחתור חור אחד בקיר מלמטה להציג רגלו ומלמעלה להניח ידו ויעזרוהו מן השמים ויעלה בזיעת אף וביגיעת נפש אל ראש הקיר הנורא, ויתן תודות לה'.

והעשיר ג"כ קשר מלתחתו עם האבנים יקרים על שכמו, וינסה לעלות כמו אחיו בעהתו"ס, ואולם נפל אחור מכובד משא האבנים היקרים אשר העמיס על כתפיו, וגם לא נכון וראוי לבוא אל המקום אשר ממעל לקיר כי מקום קדוש הוא. וירא כי לעלות אבדה תקותו, וגם אחיו איננו אתו כי כבר עלה למעלה, ויצעק במרה, אחי אחי.

גם אחיו הרב רבינו שמשון בעל התוספות הרים קול וצעק הוי אחי הוי אחי, ואולם לא ראו ולא שמעו ולא ראו זה את זה, מרוב גובה הקיר. ויאמר העשיר בלבו, אולי אמות ואפס תקוה, למה לי למות באנית נכר, וישוב אל האניה שלו וימרר בבכי על אשר נקטה כסלתו אשר הוחיל להנצל לרגלי אחיו הצדיק.

וישב בדד באניה, ויין ומזון וכל דבר תאב היה לו, וספר תהלים ג"כ טמן בחיקו בבואו מביתו, ויתפלל אל ה' מקירות לבו.

וכבוא הבעל התוספות הנז' על הקיר מלמעלה, וירא והנה שם יער וגדול ונורא, ויש בו כל עץ כל פרי נחמד למראה וטוב למאכל, מעודו לא ראה כאותם הפירות, והאילנות עבים ורומי הקומה. והלך שם כל היום, וכאשר היה רעב, היה אוכל די ספוקו מפירות

הטובים אשר שמה, וכאשר חשך השמש, עלה לשכב על עץ גבוה, כי ירא מפריצי החיות, וילן כן באותו היער, עד מלאת חדש ימים.
ובצאתו מהיער, ראה והנה מישור גדול רוחב ידים, ותוצאות הדשא יפה אף נעים, ובטוב יופיו והדרו נתענג והחיה נפשו העיפה.
וירא מרחוק ארמון נשגב ונורא מכל יופי, ונכנס פחד בלבבו ואימה גדולה בהתקרבו להארמון הנורא הזה. וימצא לקראתו איש צעיר לימים, לבוש בגדים כמת, ויתקע האיש כפו אליו, ויאמר לו, שלום עליך רבי ומורי. וישאלהו רבינו שמשון בעל התוספות, ויאמר לו מי אתה, ויאמר לו תלמידכם אני, ומתורתכם התענגתי בבית המדרש, וכן שמי, ועזבתי את חיי בעת אשר ידעתם.
ויאמר לו הבעהתו"ס, אם תלמידי אתה, הגד נא לי ותן לי עצה איך לבא לביתי לשלום.
ויען ויאמר לו, המתן פה עד אשר אלך לשאול פי הזקנים היושבים בארמון הזה, ואשיבכם דבר. וילך התלמיד לדרכו, והרב רבינו שמשון בעהתו"ס ישב לנוח אצל הארמון. והבין כי זה הארמון הוא גן עדן התחתון, ולבו מלא אימה רק למראה עיניו, אבל ריח הדשאים הטובים ורוח הצח החיה את רוחו ואת נפשו.
עודנו יושב, וישא עיניו וירא מרחוק הר קטן, ויקרב אל ההר והנה מכסה עליו כמכסה ארובת עשן [שם אוצר הרוח, והמכסה שוכבת שם במאמר בורא עולם] ויקח את המכסה בידו ויגביה אותה מעט מזער, ויצא רוח חזק ויפרק הרים וישבר סלעים ויתוש עצים חזקים וגבוהים מעצי היער אשר הלך בו הבעהתו"ס הנטועים מששת ימי בראשית, ובמפלאות אל נפלה המכסה מידו לאחור ולא נלקחה כולה מעל ההר.
הרוח נשא את הבעהתו"ס, ויזרקהו הרחק כמטחוי קשת, וישכב נגוע ומוכה, כמעט לא נותרה בו נשמה.
והנה רוח סערה הנז' באה עד ים הקרוש, וינתשו משם אניות רבות, וגם אנית רבי חיים העשיר הרוח נשא אותה עד ים הצלול. כאשר הסערה קמה לדממה, לקח המשוט וילך את האניה לפי המפה של ציור דרכי הים, עד שבא לביתו לשלום. וכאשר העשיר בא לביתו, ותהום כל העיר, ויתקבצו לראותו, כי זה ימים רבים אשר לא שמעו איה מקום כבודם.
ויבואו גם אשת הבעהתו"ס ובניו בתוך הבאים, וכאשר ראו כי איננו, עמו צעקה במרה אשתו, איה אישי, והבנים צעקו איה אבינו ? ויבכו ויקוננו יחדיו, ותשמע יללתם כי אבל גדול אבלו עליו, וכאשר שתקו ממר בכיתם ויספר להם העשיר את כל הקורות אותם.
ויאמר לאשת אחיו ולבניו, גם אני צר לי על אחי היקר, אך איחל לה' אשר הצילני מאופל

צלמות אשר אמרתי נגזרתי, כי יציל את אחי הצדיק מצרתו ויבא לביתו לשלום. ועתה כל מחסורכם עלי אכלו ושתו ותשבו בשלוה בהשקט ובבטחה אתי עמי בביתי ובחומותי. ויהי כאשר זרק הרוח להרב שמשון בעהתו"ס ויתעלף משאון הרוח אשר נשאו, ויבוא אליו התלמיד ויאמר לו, ידוע תדע, אשר כל הזקנים הסכימו כולם כאחת להעבירך דרך גן עדן להראות לך כבוד ג"ע התחתון בחיים חיותך, לולי הגבהת את מכסה ההר.

אך עתה כאשר הוצאת רוח מאוצרותיו, ויתוש עצים נטועים, מאז נדבקו רגבי עפר למוצק, ויתהפכו סדרי בראשית, וגם אניות רבות נעקרו מים הקרוש, שזאת לא היה מעת נבראת העולם, אף כי בשגגה בא לידך העון הזה, עם כל זאת לא תוכל לראות הדר כבוד ג"ע בחיים.

ויאמר הבעהתו"ס אליו, אהה ידידי, אם ה' הביאני עד הלום ולא זכיתי לראות ג"ע בחיים חיותי, וגם אין דרך לביתי, הלוא ארד ביגון שאולה. ויענהו התלמיד, אל תדאג מורי ורבי, כי להראותך הדרך לביתך עדיין לא שאלתי. עכשיו אלך לשאול, ומהרה אשיבך דבר. וירץ חיש מהר בג"ע, וישוב אליו ויאמר, קום נא רבי ומורי, לכה נא אתי.

ויקום וילך אתו עמו מהלך רב, ויעמוד התלמיד ויאמר, בפקודת הזקנים לא אוכל ללכת אתך מכאן ולהלאה, ואתה תלך עוד מעט ותבוא למסלה קצרה העולה למקום מושב אנשים, ויתן לו תפוח מעץ החיים, ויאמר לו, התפוח הזה יביא אותך לביתך לשלום, אך תשכיל מה לעשות עמו. וישאלו זה לזה לשלום, וילך התלמיד למקומו.

ובעהתו"ס הלך בדרך אשר הראהו, ויבא אל המסלה הקצרה, וילך שם. ובהתהלכו היה מריח ריח התפוח, ותחי רוחו, והבין כי בהתפוח הנז' יכול כמעט להחיות מתים. וילך מהמסלה כמה ימים, וירא והנה עיר גדולה, ויקרב אליה. ולה חומה גבוהה דלתיים ובריח, וגם יאודים ישבים בה. ויתן תודה ותהלה לה' אשר הוציא ממות נפשו והגיע אל עיר מושב.

ויהי בבואו העירה, וירא והנה כל היאודים סופקים כף על ירך, וצועקים במרה, ועיניהם כמקור דמעה, ועפר על ראשם. וישאל את בני העיר למה המבוכה הגדולה הזאת, ואין מגיד אליו דבר, כי ראו את שפל מצבו ודבריו אינם נשמעים, שהוא הולך כעני ורש ובגדיו קרועים.

וילך הבעהתו"ס לבית מלון האורחים ללון שם, ויפצר מאוד לבעל הבית. ויספר לו את שבר העיר, ויאמר לו, פה היא עיר המלוכה, וארמון המלך אשר אנחנו חוסים בצלו, והמלך זקן מאד בא בימים, ואין לו בנים זולת בת יחידה רכה וענוגה יקרה בעיני המלך והמלכה, נפשם קשורה בנפשה, ועתה שוכבת במטה חולה ונוטה למות, והמלך הביא

רופאים ממדינות רבות, וכולם אמרו נואש ואין תקוה למחלתה. וישלח אחרינו ויאמר לנו, הלא ידעתי כי אלקיכם רופא חולים ומחיה מתים, ולכן העתירו בעדה לה', ואם ישלח מזור וארוכה ומרפא אוסיף להטיב עמכם, ואגדלכם למעלה למעלה, ואם לאו, תלכו בגולה מעל אדמתי, ערומים יחפים בעירום ובחוסר כל, ואשימכם חרפה וקללה בגוים. ובעבור זה אנחנו מתענים ובוכים למאיש ועד אשה מעולל ועד יונק, אולי יעתר ה' לנו וישלח לה מזור ותרופה למחלתה.

וכשמוע הבעהתו"ס הדברים האלה, אמר להבע"ה, מנעו עיניכם מבכי, וגילו ושמחו ומהרו אל המלך לבשרו כי בא יאודי אחד עני ודל לרפאת את בתו היקרה, ואערוב ראשי למלך אם לא אקים את הדבר הזה. ויצעק הבע"ה, איך הרופאים האומנים רופאי מלכים גדולים הנודעים לשם ולתהלה אמרו כי אבדה תוחלתה, ואיך תוכל עתה לרפאתה? ויענהו הר"ש הנז', אל תביט אל עוני ודלותי, אלא לכו מהר למלך והגידו וטוב לכם.

ויפצר בו הבעהתו"ס. וילבש בעה"ב את בגדיו, וילך אל חצר המלך, ויאמר אל העומדים שם על משמרתם, דבר סתר לי ונחוץ אל המלך. ויביאוהו אל המלך, ויפול לפניו ארצה, ויבך בכי תמרורים. וישאלהו המלך, מה רוצה. ויאמר, יחי המלך לעולם. בא אלי בזה היום יאודי אחד עני ורש, ויראה אותנו מיללים ובוכים, ושאלנו על מה ועל מה? והגדתי לו את כל אשר קרה לבתך היקרה, ויאמר אלי, שמחו וגילו, ולך מהר ואמור למלך ולגבירה והגד למו, אשר בישע אלקי"ם ארפא בתם היקרה, ואערוב את ראשי אם לא אקיים את דברי. לכן באתי לבשרך אדוני המלך, ואולי רופא אליל הוא, תדע כי לא בי היא אשמתו.

ויצו המלך להביאו. ויבא לפני המלך, וישאל בשלומו, כי חק ומשפט לשאול שלום המלך. וישאלהו המלך, התוכל לרפאת את בתי. ויאמר, בלעדי אלקים ירפא אותה, אך אם יש עוד מעט נשמת רוח חיים באפה.

ויקחהו המלך, ויבאהו אל החדר אשר בתו שוכבת שמה. ובבואו אליה, וירא והנה קמו דמיה ועורקיה ועיניה למעלה קמו מלראות, ורק נשמת אפה נשמע מעט מזער.

ויאמר להמלך והמלכה בערמה, תנו נא לי רפואה פלונית, ואתם לכו עד שיעור שני שעות, כי לא אוכל לעשות דבר כל עוד אשר אתם פה. ויצו המלך והמלכה, ויסגור הדלת בעדם, וישב אצלה, ויניח את התפוח לחוטמה. במעט הנשימה אשר בה, הריחה את ריח התפוח, ויהי הנשימה הלוך וחזק.

ואחר שתי שעות, דפק המלך בדלת, ויפתח הבעהות"ס, וימהרו המלך והמלכה וירוצו אליה, ויראו כי נשמת אפה חזק מקדם, ויאמר הבעל התוספ', אלך לי עתה, ואתם שבו פה אצלה, ואחר עבור שתי שעות תשלחו אחרי.

וישלח אותו המלך בעגלה לבית המלון, ויצו לגלחו ולהחליף שמלותיו כמו מלבושי רופאי המלך. וצוה על בעל הבית שיתן לו אכילה ושתיה כטוב בעיניו.

ויהי כעבור שתי שעות שלח המלך את מרכבתו אחריו, ויבוא אל המלך. ובהתהלכו דרך הבית אשר יושבים בה רופאי המלך ושאר הרופאים הבאים ממדינות אחרות למצוא לה מזור וארוכה לבת המלך, ויהי ללעג וקלס בעיניהם, ויאמרו היתכן היאודי השפל והנבוב הזה ירפא את בת המלך ? ואולם, הוא לא הטה אזנו ללעג שלהם, וילך החדרה אליה, וידפוק בדלת, ויפתחו לו וישמחו לקראתו, ויאמר להם, לכו נא מפה גם עתה, עד שיעברו שני שעות. וילכו.

ויסגור הדלת אחריו, ויקח התפוח מתוך חיקו, ויתן לה להריח, ותרח בכח, וכאשר עברו שתי שעות, האירו עיניה. ויבואו החדרה המלך והמלכה, ויראו כי נפקחו עיניה. ויתמלאו שמחה וגיל. ואולם עדיין שוכבת כאבן דומם, ואין לה כח הדבור. וילך הרב רבינו שמשון משם עוד הפעם, ויזהיר אותם שכאשר יעברו שתי שעות ישלחו אחריו. ויהי רגע לשכה בעיני המלך והמלכה, כי כלתה רוחם ונפשם לשמוע דיבור מפיה.

ויבוא הבעהתו"ס עוד הפעם, ויסגור הדלת, ויתן התפוח להריח. וכאשר עברו שני שעות, התחילה לדבר, ותקרא אבי אמי, ויאמר הבעהתו"ס להם, אם יש לכם רופא נאמן אשר ידעתם כי הוא רוצה בכל לבו ובכל נפשו להחיות בתכם היקרה, קראו נא לו וישגיח עליה, ויתן לה להשיב את נפשה, ויעשו כן. וילך הבעהתו"ס לבית מלונו.

וכאשר עברו השתי שעות שלחו אחריו ויבוא החדרה, ויצו להוציא כל איש משם, ויצאו. ויאמר לבת המלך, האת תראי, ותאמר כן. ויאמר לה, מה יש בידי. ותאמר אליו תפוח. ויאמר אליה, ידוע תדע אשר התפוח הזה החיה אותך ממות, והסתירי הדבר אף מאביך ומאמך, כי בהגידך את דברי זה, תמותי לשחת. ואם ישאלוך, תעני אותם כדברי.

ויתן התפוח בידה, ותרח בכח גדול, ותשב על מטתה.

כאשר עברו השתי שעות, ויבא המלך והמלכה החדרה, ויאמר להם, שלחו מכאן את הרופאים איש לביתו, וידעו כי לה' הישועה. והמה נשארו ברופאי אליל.

ואחר ארבעה ימים התחילה בת המלך לצעוד ברגליה על הארץ, ותלך על משענתה בבית, אחת הנה ואחת הנה. כאשר ראו המלך והמלכה את אור ישועתה, וישישו ויגילו.

ויהי לשמונת הימים היתה בריאה וחזקה, ועכ"ז לא הלך הר"ש בעהתו"ס, ויתן בכל שתי שעות להריח התפוח. וכל בית המלך קראוהו, אדונינו הרופא.
לימים מועטים הלכו המלך והמלכה ובתם והבעהתו"ס לשאוף רוח צח בגינת ביתן אשר נטע המלך לתענוגות בני האדם, וילכו לפני חדרי משכיות החמדה אשר למלך, ויצו המלך לפתוח אותם להראות יקר תפארתם להבעתו"ס, וכבוא הבעהתו"ס פנימה ותתעלף נפשו ונבהל מהביט על הדר כבוד האבנים היקרים הנוצצים כנוגה השמש וזהב וזכוכית וכל דבר חמדה ראה שם.
ויאמר המלך אליו אדוני הרופא, מה שאלתך בעבור הטורח אשר החיית את בתי ונתן לך. ויען ויאמר לו, מלך מלכי המלכים יגדל וינשא מלכותך. וישאל המלך את יועציו מה ליתן לו בעד הדבר הנורא אשר עשה, ויענו ויאמרו, זה אמר להמליכו על מדינות רבות, וזה אמר ליתן לו הון רב. ויאמר המלך, אין טוב רק אשר אשאלה את פיו, וכל אשר יאמר ינתן לו למען הטיב את לבבו.
ויעש המלך משתה גדול, ויקרא את כל שריו ועבדיו והפחות והסגנים, ובראש הקרואים ישבו המלך והמלכה ובתם, והבעהתו"ס אצלם.
ויהי כטוב לבם ביין, אמר המלך, אדוני הרופא הגד נא לי מה משכורתך, עד חצי המלכות וינתן לך. ויען בחכמתו, אם תתן לי כסף, צריך לשומרו מפני הגנבים ושודדי לילה. ואם תתן לי מדינה ממדינות מלכותך למלוך עליה, לא אמצא מנוחה כל ימי צבאי ממשא השגחת חוקי המדינה.
לכן אחת שאלתי, ארץ מולדתי היא עיר קוצי אשר במדינות מלכותך, תנה אותה לי למורשה עדי עד. ויצחקו שרי המלך ויאמרו לו, אדונינו הרופא, וכי קלון מלכינו אתה מבקש, הלא חרפה היא זאת שיתן לך עיר ענייה כזאת חלף עבודתך אשר ממות לחיים פדית בת אדוננו המלך. ויען עוד הפעם, לא ארצה לקחת עוד יותר, כ"א עיר קוצי שהיא עיר מולדתי ותשלחני לשם לשלום. ויראו המלך והשרים כי איננו חפץ כי אם בעיר קוצי דווקא, ויצו המלך לשלוח ספרים מכלול יופי העיר, ולבנות בה ארמנות ומגדלים, ולעשותו מכלל יופי כעיר מלוכה, ויתן מועד לאותו הנציב של עיר קוצי י"ב חדש.
ויבקש המלך את הבעהתו"ס שישב אתו הי"ב חדש עד כי יבנו את עיר מולדתו בהדר יופי, ואח"כ ישלחהו. ושמע לדבריו ויואל לשבת אצלו.
ויהי בעבור ג' חדשים, שאל המלך את בתו, ויאמר לה, הלא תדעי בתי, כי לא ברפואה ובמזור ובתחבושת רפא אותך הרופא, אך בדבר אלקים, התכסי ממני את הדבר הזה. ותענהו, כן דברת, כי בדבר אלקים רפא אותי, אולם אבי יקירי, אם בחיי אתה חפץ

אל תשאלני, כי בהגידי את דברי זה, אמות לשחת. ויאמר לה המלך בתי, אמת תדברי, הסתירי את הדבר וחיי ויטב לבך.
אחר חצי שעה, נתעצב בעהתו"ס מאד ויפלו פניו, וישאלהו המלך מדוע פניך רעים ומזועפים, ויענהו, נכספה וגם כלתה נפשי לביתי לראות שלום אשתי ובני משפחתי. ויאמר המלך אליו, הלא לקלון תחשב לך אם תבוא לעיר מצער כאשר עדיין עתה עיר קוצי היא קטנה, המתן מעט עד תום השנה ואשלחך בכבוד גדול. ומאותו יום והלאה דבר המלך אתו טובות, ויצו להטיב נגן בכינור ועוגב ונבל ובכל כלי שיר ערב ובוקר וצהרים, למען ישכח עצבון לבו. ואולם, לא שת לבו גם לזאת, כי צר לו מאוד על עזבו לימוד התורה בבית המדרש עם שאר בעהתו"ס זה זמן כביר, ובכל זאת קיים מאמר המלך, וימתין עד תום השנה.
ויהי בעבור השנה, ויאמר המלך לבעהתו"ס, דבר סתר לי אליך, נסעה נא באניה באפיקי נחלי הים אשר ברחובות קריה ונדברה יחד. וכשמוע בעהתו"ס בקשתו, ויבעט ויפחד ליסע אל הים, אולי יאונה לו כפעם הראשון עם אחיו, אך לא יכול למרות את פי המלך. ויצו המלך ליקח האניה שלו, וישבו המלך והבעהתו"ס, והמלחים והחובלים למעלה מהאניה והמלחים מוליכים אותה. ויהי בנוסעם היו מדברים שניהם מענין חוק הטבע, וכאשר הרחיקו להלוך בשנים וג' פרסאות ויצו המלך להעמיד האניה, ושאר המלחים ירדו מלמעלה לתוכה ויעשו כן.
אז אמר המלך אליו, עתה, אך שנינו פה אין זר אתנו בלתי ה' לבדו הוא שומע את דברינו אלה, לכן אבקשך הגד נא לי במה רפאת את בתי יחידתי וחי נפשי וחי ה' רופא חולים שלא אגלה הדבר לזולתי. וירע מאד הדבר בעיניו לגלות הדבר הזה, כי ירא אולי יבקש ממנו המלך את התפוח ויחיה בו מתים ויעשה עצמו כאלוה ח"ו. ויחננו ה' דעה ובינה והשכל איך לעשות, ויספר לו למלך את כל אשר קרהו ויראה לו התפוח. וירח המלך את התפוח, ויתרפאו מכאוביו אשר לו מזמן כביר, וכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו החליפו בה כבימי עלומיו. וירח עוד לתפוח, ולא יכול לשבוע.
וגם הבעהתו"ס לקח התפוח מידו והריחו, ויחלקו ברגעים זה רגע מזה, רגע להריח, עד עברו רגעים אחרים, ויקח הבעהתו"ס את התפוח ויפילו בערמה אל תוך הים, ובנפלו, צעק בקול גדול, אבל בלבבו שמח, כי לא נתנו למלך.
וידבר המלך על לבו וימנעהו מבכי, ויאמר לו, הודות לה', ארוחתך יותן לך מאתי גם לבניך אחריך, ושר קוצי אתה היום, והמס של העיר רב מאוד, אל תדאג.

וישוטו המלחים את האניה ויבואו לבית המלך. ובבואם סיפר הבעהתו"ס לבת המלך את כל אשר קרה לו על הים, ותדבר על לבו להפיג צערו.
לימים מועטים, בא מכתב מנציב עיר קוצי כי נבנתה העיר ונכללה ביופי כעיר מלוכה בפקודת המלך. וכשמוע הבעהתו"ס זאת, שמח מאוד, בזוכרו כי עתה יבוא לביתו וישב על מכונו בבית המדרש.
עתה קורא יקר, נדברה נא מהעשיר ר' חיים אחיו של רבינו שמשון הנז', נתן לבני אחיו די מחסורם, וכמעט שכחו את אביהם, וגם העשיר שכח את אחיו, ובעת הזאת הגיע עת דודים חופת בת הבעל התוס', ויסע העשיר לישיבה גדולה, ויבחר לו ראש הישיבה למדן אחד מופלג לחתן לה, אך לא היה ראוי להיות חתן להבעהתו"ס, והעשיר אמר בלבו, הלא יתומה היא, ודי בעבורה החתן הזה, כי גם הוא למדן מופלג. ויעש סעודת אירוסין, ויגבול זמן החתונה כדרך כל הארץ, וילבישה להכלה מלבושי פאר וכבוד, אבל לא כמו בתו יוצאת חלציו.
ובעת אשר בנו את העיר בפקודת המלך, הפילו הבונים את בית הבעהתו"ס הצר והאפל אשר הניח, ויבנו חומה תחתיה, והבני העיר מצפים ומקוים על השר שיבוא, ומבקשים מה' שיהיה טוב ליאוד'ים.
וככלות השנה מפקודת המלך, זה העיר נבנתה כלילת יופי. וישלח המלך אל שרי וסגני מדינת עיר קוצי אשר השר נסע מעיר המלך לעירו, ויצאו מכתבים שניים ושלישים אל השרים והפחות בפקודת המלך, ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מן הדרך אשר השר יסע דרך שם לעירו ג"כ על הדרך יכבדוהו, בכל מקום אשר תדרוך כף רגלו כמו כבוד המלך, ויסולו המסילות ויכינו סוסים דוהרים ומרכבות כבודים, כי פחדו, יען לא ידעו מזה השר ותכונתו אם רע אם טוב.
ויעבור הקול בעיר המלך שהרופא נוסע לעירו. ויצר מאוד לכל השרים והמלך, כי אהבת עולם אהבו אותו, וכולם האמינו בו כי איש אלוקים קדוש הוא, כי פדה ממות נפש בת המלך, ויעכבו המלך והמלכה ובתם את הרב שמשון בעהתו"ס עוד חדש ימים אצלם, וכל ימי החדש ששו ושמחו במשתה היין, והמנגנים הטיבו נגן, וישאלו לשלום הרופא טרם נסיעתו לעירו.
ואח"ך שלח המלך הרצים לרוץ ולהודיע כי השר נוסע, ולהכין לו את הכל לכבודו כהכין לפני המלך, ויתן לו המלך מרכבה כבודה עם הסוסים אשר לה, ויעמיד לו במרכבתו ארגז יקר מלא אבנים טובות, וכל השרים והפחות ומנגני המלך נוסעים אחריו לשלחו, וגם המבשלים אשר למלך עם בתי התבשיל שלהם גם המה במלון נסעו אחריהם שלשה

פרסאות. ויעש שם המלך סעודה גדולה, והמנגנים הטיבו נגן, והמלך והשרים מרקדים ומפזזים ומכרכרים בכל עוז, ויעשו כן ג' ימים, ואח"ך חזרו המלך והשרים לביתם, והשר רבינו שמשון בעהתו"ס נסע לעיר קוצי.

בכל עיר אשר עבר שם כבדוהו שרי המלך כמו כבוד המלך. ובבואו קרוב לעיר קוצי, שלח רץ מיוחד להכין לו בית לשבת, ויכינו מקום לשבתו בבית העשיר רבי חיים, כי ביתו היה תחתיים שניים ושלישים. ואחר שני ימים בא השר לעיר קוצי וישמחו בו בני העיר ויצאו לקראתו. ויבא בכבוד גדול לבית העשיר.

ולעת ערב קרא השר את בעה"ב וישאלהו, היש לו בנים ואח ואחות. ויענהו אח יקר היה לי מופלג בתורה, אך עתה איננו. ויתמה השר ויאמר, מה זה אשר תאמר איננו ואיה איפה הוא, ויען לא ידעתי. ויאמר השר, היתכן האח לא ידע את אחיהו. ויאמר העשיר, הדברים עתיקין, ואך ראשי מלין אגיד לך. ויספר לו ראשי דברים מאשר קרה לו עם אחיו. וישאל העשיר לשלום השר. וילך העשיר לביתו, ויספר לאנשי ביתו את דברי השר אתו עמו, וישבחהו כי מזגו טוב.

ויהי ממחרת, וישקף השר בעד החלון, וירא והנה להקת מנגנים הולכים מבית לבית. ויקרא השר להעשיר וישאלהו על הדבר הזה. ויענהו, עת דודים הגיע לבת אחי אשר נאבד, ושבוע זאת זמן חתונתה. ויאמר אחלה פניך ידידי כאשר יבואו כל הקרואים תקרא גם אותי לראות משפט תהלוכות החתונה. ויבטחהו על זה. ויספר העשיר לבני ביתו כי השר יהיה בערב על המשתה, ויכללו את יופי הבית, ותלבש הכלה בגדי פאר, ותער נזמה וחליתה וצוארה בחרוזים לכבוד העשיר, והקרואים אמרו, כי זאת הכלה מזלה רב, כי השר נתן מנה אחת אפים כפי משאת ידו.

זה היה בליל סעודת החתן. וערכו בליל סעודת החתן כברכת ה' הטובה על רבי חיים העשיר.

וזאת לפנים בישראל אשר בסעודת החתן קוראים כל בחורי חמד שושבני החתן, וישבו סביב החתן, וכל אחד מהבחורים שואל בתלמוד ובפוסקים כפי הבנתו, והחתן ישיב שאלתם. ואם קצרה יד מבינתו מהשיב, הם משיבים. ויצו העשיר לקרות הבחורים הנודעים לשם ולתהלה, ויבואו מלובשים משי ורקמה לכבוד השר. ויקרא העשיר את השר, וילבש השר מדו הניתן לו מאת המלך, וילך עם העשיר רבי חיים. ובבואו הביתה, ויצהלו המנגנים בקול שיר לכבדו, וישלם להם כמו נדיב ושוע. והבחורים לא פתחו את פיהם בלימוד, כי פחדו וערדו מהשר. וישאל השר את רבי חיים מדוע הם מחשים ואין דוברים דבר. ויאמר, אמור גם להבחורים שאל יבהלו לעשות במשפט. וישאל הבחור

הראשון היושב לימין החתן קושיא עצומה ופלפל עם החתן, ולא השיב על דבריו. אך הרביעי מהחתן, בחור למדן וגאון, ויפלפל עם כל הבחורים ולא יכולו להשיב על דבריו, והוא השיב על כל ששת הבחורים. וירא השר הבעהתו"ס כי להחתן מעט יד וחלק בבינת התלמוד והפוס', אבל הבחור הד' הוא גאון וחריף.

אחר כל זה לקח המשרת סף של זהב, ויכסהו במטפחת צבועה ברקמתיים, ויקרא בקול גדול השליח צבור (גלע"ד), ויתנו כל הבחורים כנדבת לבבם אל תוך הסף והשר גם הוא נתן לתוך הסף כמה דינרי זהב, ויביאו המשרתים יין לפניהם על השלחן, ומרקחת ומגדים, ולפני השר הביאו ג"ך יין הרבה, וגביע זהב אופיר משובץ בספיר, וישתו כל הקרואים לחיים איש לרעהו.

ויאמר השר הבעהתו"ס לאחיו העשיר, קראו נא אלי הכלה וארוסה. ותבוא לפניו הכלה, ותשאל בשלומו כמשפט, ויכירה. ויאמר לקרוא את אמה ואחיה ואחיותיה, ויכירם.

ויאמר, שמעו נא כל הקרואים, הלא כמו זר אני בעיניכם, אבל אם אגידכם שם הכלה ושם אחיה ושם אחיותיה ושם העשיר ושם אשתו ושם משפחתו ובניו אזי תדעו כי כנים דברי. לכן, הקשיבו נא את דברי.

ויתודע להם. ויקרא את כולם בשמם כאשר אמר. ויאמר, אנוכי הוא הבעהתו"ס אשר הייתי עם אחי זה על הים הקרוש, וה' בנפלאותיו הציל גם אותי משם. ועתה החתן לא טוב בעיני, ואין לי חפץ בו וה' ישלח לו מזלו, וישבע נחת וגיל מרעייתו אשר תפול לגורלו. וירצהו ברצי כסף ובממון רב, וימחול לו על שמאין בו. ויקח את הבחור הרביעי הנאות לבתו, ויעשו החתונה בשמחות וגיל, ויתעלסו באהבים הבעהת"וס ואחיו העשיר עם החתן והכלה, ויתנו אלף תודות לה' אשר הצילם מאופל וצלמות.

ויסר מעליו הבעהתו"ס את המלבוש אשר הלבישו המלך, וילבש בגדים אחרים, וילך לבית המדרש, וישב על מקומו וילמוד בתוך שאר הרבנים הבעהתו"ס כמאז ומקדם. ועיר קוצי היתה חפשית מכל מסים וארנוניות אשר למלך. תחת זאת נקרא הרב רבינו שמשון בעל התוספות השר מקוצי. עכ"ל.

זהו רמז הכתוב הנז' בפתח השער, 'סמכוני באשישות', דהיינו האשישה של הרפואות ראשונה והאחרונה [היא הנראית] לעין לפי שעה, אבל עיקר פדיון נפשה הוא ריח התפוח כנז' לעיל, וזהו 'רפדוני בתפוחים' הם צירוף אותיות פריון רב - תפוח ים, ר"ל פריון רב נעשה מתפוח, וסופו הושלך לים, כנז"ל, וק"ל.

ובזה יבוא על נכון רמז הפסוק וריח אפך כתפוחים, ר"ת ארך [לשון ארוכה ומרפא], וס"ת חכם, ר"ל, רפואת החכם היתה על ידי התפוח של ג"ע, וכמ"ש התרגום שם, וסוף

דבר השליך התפוח לים. לכן תיבת תפוחים היא תפוח ים, וק"ל. וליכא מילתא דלא רמיזא באוריתא.

המוסר היוצא מזה, איך ראוי האדם להחזיק ביד לומדי התורה. כאשר מצינו ראינו לרבי חיים הנז"ל, אשר החזיק ביד אחיו השר מקוצי, ועל ידו היתה התשועה הגדולה הזאת לו ולכל בני עירו, כנזכר לעיל.

והביטה וראה מ"ש הרב הגדול כמהר"ם לונזאנו ז"ל, הובאו דבריו בס' ח"ט ח"ב פ"ג, וז"ל:

ראוי שתדע כי כשהיינו על אדמתינו הי' באומתנו שבט מיוחד לזה, והוא שבט לוי, ובפרט מן הפרט הכהנים, כי לפי שהיה העסק בתורה גדול ונחמד בעיני השי"ת, צוה את שבטי יה לתת להם כל צרכם כידוע מהכ"ד מתנות כהונה, רק כל מחסורם עלינו ויעסקו בתורה תמיד לא יחשו, ואל תתעקש ותאמר כי כל מה שציונו הי"ת לתת לשבט לוי היה חלף עבודתם אשר הם עובדים בבית המקדש ולא לזולת זה, כי באמת אין הדבר כן, אבל ציונו השי"ת לתת להם התרומה והמעשר כדי שלא יפנה לבבם לעסקי העולם כלל ויעבדו במקדש בעת העבודה, וכשיהיו פנוים מעת העבודה יעסקו בתורה, ולכן תמצא בספר הקודש, שלעולם הוא מזכיר הכהנים כשמדבר על עסק התורה ולימודה, אמר בפרשת שופטים 'כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' ובאת אל הכהנים הלוים' וכו', 'והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן', אמר עוד שם 'ונגשו הכהנים בני לוי כי בם בחר ה' לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב' וכו', הרי שלא ליעקב בחר אותם לעבודה בלבד. וכן אמר משה 'יורו משפטיך', וכתיב 'הכהנים לא אמרו איה ה' ותופשי התורה לא ידעוני'. וכתיב 'כי לא תאבד תורה מכהן ועצה מחכם ודבר מנביא'. וכתיב 'שאל נא את הכהנים תורה'. וכתיב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו' וכו'. ואין צורך להביא מהם יותר. ואמרו ז"ל, לא נתנה תורה אלא לאוכלי תרומה. ובשמות רבה פרשת תצוה אמרו, כל כהן שהוא אוכל בתרומה ואינו בן תורה אינו כהן לעת"ל.

אחרי שידענו שציונו השי"ת לפרנס הכהנים והלוים שיעבדו עבודתו ויעסקו בתורה, עכשיו שאין אנו יכולים לעשות מצותו ממש בשבט לוי, אנו צריכים לקיים המצוה ההיא באשר נדבה רוחם אותם לעבוד את ה' ולעסוק בתורה. וכשתתבונן היטב במה שכתבנו, אז תבין כי אנו עדת ישראל לא נצא י"ח המצוה הזאת בתתנו לחכמים ולתלמידים העוסקים בתורה כאשר ישאלונו כשיצטרכו וישאלו הם עצמם או שיבואו אחרים ויודיעו לנו צערם, הנה ממקום אחר אנו מצווים לתת להם, וזה בכלל המצוה שצונו השי"ת לתת צדקה לעני די מחסורו אשר יחסר לו, אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, אבל ענין

המצוה הזאת שאנחנו צריכים ליחד אנשים לעבוד ה' ולעסוק בתורתו כמו שהיה הענין בכהנים ושנאמר להם לכו עבדו את ה' ואנחנו נתן לכם כך וכך, וערך בגדים ומחיתכם וכל מחסורכם עלינו, רק לא ימוש ספר התורה מפיכם והגיתם בו יומם ולילה. סוף דבר, אם יהיו בעיננו דוגמת הכהנים, אז נצא יד חובתינו ממצוה זאת, ואז נגלה את חרפת מצרים מעלינו, שנאמר 'כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם', כי חרפה היא לנו ממלאכת כהנים שנגרע מהם ח"ו.

ובא וראה בדברי חכמים סגולות רבות בזה, ויתר השכר למחזיקים בה, אמרו בזהר ויחי דף רמ"ז, מאן דסעיד למארי דאוריתא, נטיל ברכאן מעילא ותתא. ולא עוד אלא דזכי לתרי פתורי זכי לעותרא דמתברך בהאי עלמא, וזכי למהוי ליה חולקא לעלמא דאתי, הה"ד 'זבולון לחוף ימים ישכון' בעלמא דין, 'והוא לחוף אניות' לעלמא דאתי, כמ"ד 'שם אניות יהלכון', ותמן הוא נגידו לעלמא דאתי, ע"כ.

ואתמר במדרש, 'זבולון לחוף ימים ישכון', הקדים זבולון לישששכר, לפי שישששכר עוסק בתורה, וזבולון בפרקמטיא, ובא ומאכילו, לפיכך הקדימו הכתוב, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה', ולא אמר 'לעמלים בה'.

ובגמרא אמרו, כל המארח ת"ח בתוך ביתו, כאילו הקריב תמידין, שנאמר 'עובר עלינו תמיד'.

וביומא אמרו, הרוצה לנסך יין ע"ג המזבח, ינסך בגרון של ת"ח.

ואמרו המקובלים, כי כפי מה שיתקרב האדם אל החכמים ועובדי ה', כן מתדבק בסוד החיים הנצחיים, כי אם יתדבק במארי מקרא, יתברך בסוד ה' שבשם הוי"ה עולם העשיה, ואם יתדבק במארי משנה, יתדבק בסוד דהוייה עולם היצירה, ואם יתדבק במארי דתלמודא, יתדבק בסוד ה' בהוי"ה דעולם הבריאה, ואם יתדבק במארי קבלה, יתדבק בסוד יו"ד דאצילות, ובלבד שיהיו מעשיו מרובים מחכמתו, כי על כל אלה יש עשירי העם ומנהיגי הקהל והגבאים ולראשיהם לפקוח עיניהם על התלמידים שהתחילו להצליח בלימודם, ובפרט לאותם שהגיעו למדרגה טובה בלימוד, ובעין שכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה', ואם יתמידו בלימוד בלי ספק יהיו אנשים גדולים בתורה, חכמים ונבונים מורים הוראות בישראל. ועל הכל לאותם אשר מלבד מה שניכר ונראה בהם שיצליחו בתורה, בודאי עוד יראו בהם סימני טהרה והקדושה, וסימני יראת שמים, כי זה כל האדם, ואינם לומדים לקנטר רק לשמה, והם זהירים בקריאת שמע ובתפילה, ומדקדקים במצות, ושונאים החנופה והליצנות, כל מן דין סמוכו לנא, על אלו וכיוצא באלו יהיה חזק והשתדלות בשימת עין לתומכם לסעדם ולהחזיק בידם שיוכלו

להתמיד העסק בתורה ולהאדיר ולהעריץ קיימין ולעילא ירכתי המשכן, ודי בזה שאין כאן להאריך.

גם ישתדל האדם ליקח לביתו תלמיד חכם המובחר והמופלג, וכמו שמצינו בהרב הנזכר לעיל מבעהתו"ס השר מקוצי, שהיתה ביתו בפרק בתולה נשאת עם בחור תלמיד חכם, ועם כל זה כאשר ראה שיש מופלג בחכמה יותר ממנו, הוצרך לבטל מהראשון ולרצותו ברצי כסף, עד שאמר רוצה אני, ונתנה לרעו הטוב ממנו, ועשו חופה כיד ה' הטובה עליהם, וכנז"ל.

וכתב השל"ה הקדוש, הובאו דבריו בדרך החיים, וז"ל: צריך החתן והכלה להתקדש באוד מאוד בהכנסתם לחופה, ראשית דבר נודע מה שאמרו ז"ל, שהקב"ה מוחל להם עונותיהם, על כן יעשו תשובה ביום שקודם החופה. ולכן נהגו בכל ישראל שמתענים, ויתעוררו מאוד בתשובה, ויפשפשו במעשיהם מיום הולדם עד היום הזה, ויתודו ויבקשו מחילה וסליחה וכפרה מהשי"ת, ויהיו מודים ועוזבים, ויתחרטו חרטה גדולה בשברון לב, ויעשו הסכמה חזקה מהיום והלאה לעבוד את ה' באמת ובתמים להיותם קדושים וטהורים, ולא כנוהגים בקצת מקומות, שהחתן והכלה יושבים ביחד ומשחקין בקרטין וכיוצא. ואח"ך יכנסו לחופה, ויתפללו שהקב"ה ישרה שכינתו בניהם, וכמ"ש ז"ל איש ואשה שזכו שכינה בניהם.

וגודל החיוב לעשות חופה נאה, מבואר בזה"ק פרשת תרומה, ז"ל: אצטריך לתקנא חופה לחופאה בתיקונא שפירא ליקרא דכלה אחרא [ר"ל שכינה הקדושה] דאתיא למשרי תמן בחדווה וכלה תתאה, ובגין יקרא דההיא כלה עילאה אצטריך למעבד חופאה דשפירו בכל תיקוני דשפירו לזמנא לכלה עילאה להיא חדוה.

ונוהגים להעמיד הכלה לצד ימין של החתן כדכתיב נצבה שגל לימינך, ס"ת למפרע כלה, ע"כ.

הלכות אירוסין ונישואין

[א] נהגו שיהיו החתן והכלה מתענין ביום חופתם, והוא משני טעמים: א', מפני שהוא יום סליחה וימחלו עונותיהם [ולפי טעם זה ראוי להשלים התענית]. ב', שלא ישתכרו ולא יהיה דעתם מיושבת עליהם. ולפי טעם זה אין צריך להשלים. ויש להחמיר בשני הטעמים. ואם האב הוא מקבל קידושים בשביל בתו הקטנה, צריך הוא להתענות, כדי להחמיר מפני טעם הב'. ובימים שאין מתענים כמ"ש בסעיף שאחר זה, צריכים ליזהר שלא ירבה במאכל ובמשתה, מפני טעם הב'. סי' ס"א ע"ש.

[ב] אלו ימים שאין מתענים בהם תענית חתנים, חנוכה ופורים ואיסרו חג וט"ו באב וט"ו בשבט כיון שמוזכר בגמרא, ובר"ח ג"כ אין להתענות, וכן כל חדש ניסן, אבל בל"ג לעומר ומר"ח סיון עד אחר שבועות, וימים שבין יוה"ך לסוכות מתענים. א"ח סי' תקע"ג.
[ג] נכון ליזהר כהרמב"ם שלא יעשו חופת נדה, אבל לדינא קי"ל כהפוסקים דס"ל דחופת נדה הוי חופה, וצריך להודיע להחתן שהיא נדה. ועיקר החופה לא הוי מה שמכניסים אותם תחת סודר שפורשים על כלונסאות כמו שאנו עושים וקוראים אותה חופה, כי עיקר חופה מה שמיחדים אותם אח"ך בחדר, זו נקראת חופה, אפילו אינו ראוי לביאה, כגון שהיתה נדה, או שבני אדם נכנסים ויוצאים שם באותו חדר, ולא הוי יחוד הראוי לביאה, אעפ"י כן הוי חופה גמורה וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל דברים. וצריך ליחד להחתן אותו החדר, והוי כהכניסה לביתו. ואם כנס את הבתולה בע"ש, והכניס אותה לחדר מבע"י, אף שהיא עדין לא טבלה, ובני אדם נכנסים ויוצאים באותו חדר, דבלא"ה אסורה להתייחד עמו קודם ביאה ראשונה, קונה אותה בזה שהביאה בחדר המיוחד לו, ואח"ך כשתטבול היא מותרת לו לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, וליכא איסור משום קונה קנין בשבת, משום שכבר קנה אותה מבע"י. אבל באלמנה, אינה קונה חופה, רק יחוד הראוי לביאה, היינו שתהיה טהורה, ויכניס אותה אחר הקידושין לחדר מיוחד שלא יהיה שם בני אדם, וזה הוי יחוד הראוי לביאה, וקונה באלמנה קנין גמור למהוי כנשואה. ואם כנס אותה בע"ש והיתה טהורה, והכניסה לחדר מבע"י ונתייחד עמה, ולא היה שם בנ"א, קנה אותה קנין גמור, ומותר אח"כ לבא עליה בשבת. אבל אם לא היתה טהורה מבע"י, או שלא נתייחד עמה בחדר מיוחד מבע"י, אסור לבוא עליה בשבת. ולכן יש ליזהר מאד כשעושין חופה בע"ש, שיעשו את החופה מבע"י גדול. סי' נ"ה ס"א וכ"ר.
[ד] כשהאב משיא לבתו כשהיא קטנה, היינו כשהיא פחותה מבת י"ב שנים ויום אחד, היא אינה יכולה לקבל קידושיה, ע"כ צריך לעמוד אצלה כשמקבלת קידושין, והוי כמו שקיבל הוא בעצמו, ואומר הבעל הרי את מקודשת לי. וכששולח בתו הקטנה אל מקום אחר להתקדש שם ולהנשא ואינו יכול לילך בעצמו, יאמר בפני עדים צאי וקבלי קידושין. ואם לא אמר לה בפני עדים, אעפ"כ הואיל והכינה להכניסה לחופה ולקידושין, הוי כעומר אצלה בשעת קבלת הקידושין. סי' ל"ז.
[ה] תחת החופה מברכים ברכת אירוסין ונישואין, והוי עובר לעשייתן. וצריך שני כוסות, לברכת אירוסין כוס אחד, ולברכת נשואין כוס אחד, ומפסקין בין ברכת אירוסין לברכת נשואין בקריאת הכתובה בנתיים, ונותנים מן הכוסות של ברכת אירוסין ונשואין

להחתן והכלה לשתות, וצריכין לכוין לצאת בברכת היין בשעה שמברך המסדר על הכוס. ובברכת אירוסין ובנישואין שמברכין תחת החופה, מברכין ברכת היין קודם לשאר ברכות. ואין מברכין ברכת נשואין בפחות מעשרה, והחתן מן המנין. סי' ס"ב. עד כאן מסודר מספר נהורא השלם בדרך החיים, ושאר הדינים אכתוב אותם לקמן בע"ה.

סימן י"ד

'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו' (תהלים קמה, יד)

והנה על הפסוק זה דרשו רז"ל מדרש תמוה, וז"ל: טוב ה' לכל, יכול לכל, ת"ל ורחמיו על כל מעשיו, עכ"ל. והקושי מבואר, דמה הוסיף בעל המדרש על הפסוק ?

ונראה לפרשו, בהקדים מה שאמרז"ל במסכת אבות, 'הוא היה אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו'. וכוונתם נראה לפרש, בהקדים מה שאמרו במציעא דף פ"ה ע"א:

יסורין דרבי ע"י מעשה באו, וע"י מעשה הלכו. ע"י מעשה באו, מאי היא, ההיא עגל שהיו מוליכים אותו לשחיטה, החביא ראשו תחת כנפי כסותו של רבי, וקא בכי, אמ"ל זיל לכך נוצרת, אמרי ברקיעא, הואיל ואינו מרחם יבואו עליו יסורין. וע"י מעשה הלכו, יום אחד היתה מכבדת הבית שפחה של רבי, והיו שם בני החול, והיתה מכבדת אותם עם העפר, אמר לה רבינו הקדוש, שבקינהו, 'ורחמיו על כל מעשיו' כתיב, אמרי ברקיעא, הואיל והוא מרחם מרחמינן עליה. ע"כ.

אמור מעתה, זהו כוונת התנא 'כל שרוח הבריות נוחה הימנו' כמו הנהו כרכשתא שהם בריתו יתברך, ורוחם שלהם היה להם נחת רוח מצדו, אזי 'רוח המקום נוחה הימנו' וילכו ממנו היסורין. 'וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו' כמו ההוא עגל, דלא ניחא ליה, אף שככה אזי 'רוח המקום נוחה הימנו' ובאו עליו יסורין וכאמור.

ומעתה יע"ן כוונת מדרש תמוה הנ"ל, וז"א, 'טוב ה' לכל', כל הטוב שברא הקב"ה בעולמו ברא אותם לכל העולם ליהנות ממנו, ולזה אמר המדרש 'יכול לכל', ר"ל יכול לכל הטובות נאמר זה, כמו אותו העגל שהוא מטובותיו יתברך, אף אם יברח לא חיישינן ליה כי לכך נוצר ? ת"ל 'ורחמיו על כל מעשיו', ר"ל, אם יהיה אופן כזה צריך לחמול עליו וכנז'. והוא נמי פשט הכתוב 'טוב ה' לכל' ועם כל זה 'ורחמיו על כל מעשיו', אם יהיה כמו אופן אותו העגל. וק"ל.

ובאופן אחר פירשו, בהקדים מ"ש הרב קול יעקב, כי מי שהוא עניו אינו חוזר בגלגול, ובזה פי' כוונ"ה 'ויזכור כי בשר המה, רוח הולך ולא ישוב', והוא מוכן, וזהו הכוונה כל

מי שרוח הבריות נוחה הימנו ע"י ענותנותו אהוב למעלה ונחמד למטה, על ידי זה רוח ה' אשר בקרבו, נוחה הימנו, שאינה חוזרת בגלגול, וכל מי שאין הבריות נוחה הימנו, ע"י שהוא גאה שנוי ומשוקץ בעיני הבריות, זאת רוח המקום אשר בקרבו אינה נוחה הימנו, שחוזרת בגלגול פעם שלוש עם גבר, יעו"ע.

המוסר היוצא מזה, שצריך האדם לחשוב בלבו, כי היסורין באו עליו לא על חנם, וכמו שאמרנו לעיל יסורין שבאו על רבינו ע"י מעשה באו.

וכן כתב הרב מהרי"א ז"ל בספרו היקר מנורת המאור ח"ב דף ק"ה ע"ב, סי' רצ"ח, וז"ל: כשיראה אדם שיסורין באים עליו יחשוב שבאים במקרה, כי מי שמאמין בכך, עונשו הוא מדה כנגד מדה, לעזבו למקרים בלי שמירה, כמו שאמרה תורה 'ואם תלכו עמי בקרי אף אני אלך עמכם בחמת קרי', ועונש זה הוא גדול, כי רבים הם המקרים המנשבים בעולם, והעזוב מלמעלה אין שמירתו כלום, כדכתיב 'אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר', ומה שאמרו אין דבר רע יורד מלמעלה, הוא בעבור שהחוטא אין צריך להזיקו מלמעלה, אלא להסיר מעליו המכסה והמסתור, ואז ניתן רשות למקרים וליסורין, וזה שאמרו אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון, על כן אל יהרהר שום אדם על מדת בוראו בחושבו שבא עליו נזק שלא כדין, שכבר נאמר 'הצור תמים פעלו' וכו', וגרסינן בפרק חלק דף ק"א, אמר רבה בר חנה, כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמר להם חמה עזה יש בעולם וכו', אמרו לו למדתנו רבינו אין צדיק בארץ וכו'.

וג"כ בפ"ק דברכות דף ה', רב הונא הוה ליה ד' מאות דני (פי' חביות) חמרא, הוה חלא, עאל לגביה רבי יהודא אחוה דרב סלא חסידא, אמר ליה לעיין מר במילי, אמר להו ומי חשידנא בעינייכו, אמרו ליה ומי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא, אמר אי איכא דשמע לימא לי, אמ"ל הכי שמיע לן, דלא יהיב מר שינשא [פי' זמורות] לאריסיה, אמ"ל, ומי קא שביק לי מידי מיניה [פי' וכי אינו גנב לי יותר מחלקו], אמ"ל, היינו דאמרו אינשי, בתר גנבא גניב טעמא טעים. אמר להו, קבילנא עלי דיהיבנא ליה. איכא דאמרי, הדר חלא והוה חמרא. ואיכא דאמרי, איקר חלא ואיזדבן בדמי חמרא.

לפיכך יאמין אדם אמונה קיימת שהבורא יתברך יודע כל נסתרות, והוא דיין אמת, ודן כל אדם כדרכיו וכפרי מעלליו, ולמי שהוא אדם גדול מקפידין בו יותר אפי' כחוט השערה, כמו שנאמר בקרובי אקדש, כדי שישאר שלם ונקי, וגובין ממנו מעט כדי שלא ימלא סאתו, ואם בא לו לאדם יסורין וחושב שלא חטא, ידקדק בדרכו וימצא טעם לדבר ויפשפש במעשיו וישוב בתשובה, כדגרסינן בפ"ק דברכות דף ה', אמר רבא, ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באים עליו, יפשפש במעשיו, שנאמר 'נחפשה דרכינו

ונחקורה'. פשפש ומצא, יעשה תשובה, שנאמר 'ונשובה עד ה''. פשפש ולא מצא, יתלה בביטול תורה, שנאמר 'אשרי הגבר אשר תיסרנו יה' וכו'. תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנא' 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח'. תלה ומצא, בידוע שאין הם יסורין של אהבה.

נמצא שמי שהוא מחוייב בא לו עונשו, ולמי שאינו מחויב באים עליו יסורין לזכותו לעולם התמידי, כדגרסינן עלה, אמר רבה אמר רב סחורה אמר רב הונא, כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין, שנא' 'וה' חפץ דכאו החלי'. יכול אפילו לא קבלו עליו מאהבה, ת"ל 'אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת אף יסורין לדעת'. ואם קבלם עליו מאהבה מה שכרו, 'יראה זרע יאריך ימים'. ולא עוד, אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר 'וחפץ ה' בידו יצלח'. פליגי בה רב יעקב בר אידי ורב אחא בר חנינא, חד אמר, כל יסורין שיש בהם ביטול תורה אינן יסורין של אהבה, שנאמר 'אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו'. ואידך אמר, כל יסורין שיש בהם ביטול תפלה אינן יסורין של אהבה, שנאמר 'ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי'. אמר להו רבי אבא בריה דרבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן, אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח' וכו', אלא מה ת"ל 'מתורתך תלמדנו', אל תקרי 'תלמדנו', אלא 'תלמידנו', דבר זה מתורתך [למדנו] קל וחומר משן ועין, ומה שן ועין שהוא אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהם לחירות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם לכ"ש. והיינו דאמר ריש לקיש, נאמר ברית במלח, ונאמר ברית ביסורין, נאמרה ברית במלח שנאמר 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך', ונאמר ביסורין, שנאמר 'אלה דברי הברית', מה ברית האמורה במלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמורה ביסורין, יסורין ממרקין גופו של אדם. ועל ידי היסורין שב האדם ונשאר מרוצה יותר לפני המקום.

גם מענין הגלגול כתבו חכמי המוסר, שיש נפשות החוטאות אשר יעבור עליהם את קובעת כוס התרעלה להתגלגל ולבא כמה פעמים, שהוא מר מאוד אל הנשמה יותר מדינה של גהינם, וכתב הרב החסיד בעל ראשית חכמה ז"ל, שהוא משל לאדם שהלך בסחורה מהלך שנתיים או שלש שנים למקום פ', כסבור שירויח באותה הסחורה שם, ובהגיעו שמה אמ"ל, כל יגיעך היה לריק ובטלה, כי הסחורה הזאת אשר בידך אינו שוה כלום במקום הזה. וחזר העני בפחי נפש לאחור. כמה צער יגיע לאדם הזה על מיעוט חכמתו ותכונתו, שלא חקר ולא דרש מה היא הסחורה הניאותה למקום ההוא שבה ירויח. והנמשל מובן מאליו.

ובפרט כאשר יתן האדם אל לבו, כי רוב הנשמות שבדורות אלה האחרונים מגולגלות ובאות לתקן עתה מה שלא תיקנו בתחילה, שאם יסתלק מן העולם ולא יתקן מה שצריך, נמצא כל טרחתו ויגיעו בעוה"ז להבל, וצריך לחזור שלישים ורבעים עד שיתקן, וענשו גדול על שלא תקן, כמ"ש בזהר פנחס:

אמר ר"ש, האי ב"נ דנטיל גלגולא ונשמתא ולא זכי דיתקן ליה, כאלו משקר בקושטא דמלכא, ואנא קרינא עליה האי קרא 'או מצא אבידה וכיחש בה', טב ליה דלא אתברי.

והנה יש מי שמתגלגל לתקן ולהשלים איזה מצות שחסר ממנו וזה הוא רחוק מלחטוא. והמגולגלים לזכות אחרים להיישיר את בני האדם, אלו מובטחים שלא יחטאו כלל ועיקר. אך מי שמתגלגל לפי שחטא ופגם וגרם לשרות עליו הסט"א, ואז מתגלגל לתקן את הפגם ההוא, זהו קרוב לחטוא.

וגם אמרו המקובלים, שיש הבחנה לבחון ולדעת האדם על איזה עבירה נתגלגל, כשממשמש במעשיו על איזה עבירה חשקו יותר מכל שאר העבירות, ובידוע הוא שהיה קודם זה הפעם ג"כ בעולם הזה, והיה מחזק בעצמו היצה"ר לאותה עבירה שנתגלגל לתקן אותו החטא, ואותו כח הטומאה שנתחזקה בקרבו קנתה שביתה אצלו ועדיין מלפפתו ומבקשת לימודו הראשון, וזה פירוש העושה עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, כי אין לו מנוחה מגירוי היצה"ר. וכן לענין הטובה אמרו, אבוך במאי הוה זהיר טפי, כנודע.

והמתגלגל בסיבת עבירה, מתגלגל רק ג"פ, זולת פעם הראשון, כמ"ש הן 'כל אלה יפעל פעמיים שלש עם גבר', פי' עם פעם הראשון שנקרא גבר, ואם מתגלגל ג"פ ולא התחיל לתקן מעשיו, אין לו תקנה, ואין מתגלגל יותר, ועליו נאמר 'ונכרתה הנפש ההיא'.

ויש מגולגלים שמתגלגלים בבהמות ועופות טהורות, ויש בבהמות טמאות. וכתב הרב זלה"ה, כשתראה בני אדם עזים, אז תדע שקודם זה הגלגול היו בגלגול בהמה חיה ועוף טמא שאין להם בושה, והם הולכים אחר לימודם. ואמרו המקובלים, שאף על פי שכשמתגלגל אדם בצורת אדם אינו יודע מגלגולו הראשון, אמנם אם מתגלגל בבהמה חיה ועוף, הוא יודע מגלגולו הראשון, ומצטער איך ירד מצורת אדם לצורת בהמה. ולהבלתי יאמין לזה, רצה הקב"ה להראות לכל העולם דוגמת גלגול מאדם אל בהמה בענין נבוכדנצר הרשע, שבחיים חיותו הורידו מכסאו והשליכו לשדה והוא הלך על ארבע כבהמה, ונדמה לכל הבהמות צורת בהמה, יען שלח ידו ולשונו נגד אל עליון.

כן המגולגלים בדומם וצומח, כולם מרגישים רוגז העונש. ובימי הרב זלה"ה, הראה בחכמתו הנפלאה אותנו את כל אלה, וחרפת אדם ובזוי עם המכעיסים את ה' ולא שבו

אל ה'. ויום אחד אמר הרב לתלמידיו, מכירים אתם לפלוני המקבץ, אמרו ימח שמו וזכרו. אמ"ל, הביאו לי מצורה אחת. ויביאו לו. ונתנה הרב במקום ההוא, ותכף נפל לתוכה עכבר אחד. ודבר הרב עם העכבר בפני כולם, ויאמר אליו מה חשבת כשהיית כה, ויתחנן לו שיתפלל אל ה' ויצילהו מצרת הגלגולים ההם ויכניסוהו לגהינם. וא"ל הרב, צא מכאן כי אינך ראוי ליכנס לגהינם פתח המצודה. ויצא. והמה ראו כן תמהו.

וגם בימיו היה מעשה בבית איש אחד, שהיה להוט כלב אחד אחר הבית ההוא מאד, ותמיד היה מסכן את הבית. והכלב היה כלב שחור וצורתו מבעתת ומפחדת לבות האדם, כי היו פניו כפני מזיק. והיה האיש ההוא מגרש את הכלב ההוא במקלות, והיה הכלב חוזר ובא. ותמיד כל בקר ובקר היה מוצאו לכלב עומד אצל הפתח, והיה ממתין עד שיפתחו הדלת, והיה רוצה להשמיט עצמו אל תוך הבית, ויגרשהו האיש חוצה, וצוה לסגור הדלת אחריו, ואעפ"י כן חזר הכלב והיה ממתין בדלת עד שיהא פתוח. עד כי יום אחד לא זכר האיש ההוא וישכחהו, ולא סגר הדלת אחריו, ובא הכלב אל תוך הבית, וקפץ מחדר אל חדר עד הגיעו אל המקום שמטתה של אשת האיש ההוא שוכבת עדיין, ומצאה ישנה, וקפץ הכלב אל המטה ונשך בה נישוכים ומכה טריה ופצעים, ושוב ברח. והאשה ההיא צעקה צעקה גדולה ומרה, ותהום כל העיר לקול הצעקה. ובאותה שעה גילה הרב סוד הדבר, כי סיבת הדבר היה, כי האשה הזאת שכבה עם השכן שלה שכבר מת, וזה הכלב נתגלגלה בו נשמתו, ועל כי האשה הזאת גרמה לו בחלק שפתיה לשכב אצלה להיות עמה דרך אישות, על כן בא הכלב לעשות בה נקמה. ואח"כ היו משביעין את האשה שתגיד האמת, והודת ולא בוש ככל דברי הרב אשר דבר.

ובפרט המעשה שהיה קרוב לזמנינו, אשר ספרו לנו אבותינו שבקשטילייא. היה מזומן לאחד גוי, שור לצחוק, כמו שהיו רגילים להכות בו ולענותו ביום ההוא. ובלילה ההוא בא לאדם אחד ירא אלקים בחלומו, וראה את אביו, ואמר לו, ראה בני שבעונותי הרבים גלגלו אותי אחרי מותי בשור, והוא השור המזומן למחר לעינויים קשים ומרים בשחוק העם, ולכן בני, פדני והצילני, שאנכי אברח דרך מקום פלוני טרם יהרגוני וישרפוני, ואתה תפדני, ואל תחוס על ממונך, ותשחוט השור, והאכילני לעניי תורה, כך הודיעוני מן השמים, ובכן תחזיר נפשי מגלגול בהמה לגלגול אדם, ואזכה לעבוד את ה'.

ומעשים כאלה רבות, כי שאל נא לימים ראשונים. וכמה ענינים של רוחות ראה ראינו בזמנינו, שנכנסו בגופות בני אדם, ומגידים בעונשם שעברו מיום מותם עד שנכנסו בגופי בני אדם, כי תסמר שער בני אדם משמוע. והכל כאשר לכל, מהעונשים הנזכרים בתלמוד ובזוהר ובמדרשים, ממשפט העונשים המוכנים לנפש החוטאת, ומבקשים מן

החיים שיבקשו להם אופני מנוחה על ידי תפלה ותורה וצדקה בעבורם, אולי מחץ מכתם ירפא. ע"כ:

וראיתי להעתיק לך פה מ"ש בקיצור של"ה, וז"ל: יש רשעים שמתגלגלים בדומם, ויש בצומח. ואם נאכל אותו הצומח ע"י אדם כשר ומברך עליו, יוכל לתקן אותו המגולגל. יש מתגלגל בחי, דהיינו בבהמות טהורים ועופות טהורים. ואם אותו הנפש או אותו הרוח ראוי לתיקון, מזמין הקב"ה בזמן שהיה בית המקדש קיים, שיבוא לידי מביאי קרבן, והיה מתוקן ע"י כן. ובזמן החורבן, אם נשחט הבקר או העוף בסכין בדוק ושחיטה כשרה, ונאכל ע"י אדם צדיק וכשר, יוכל גם כן לתקן. ואם ח"ו אינו ראוי לתיקון, נעשה נבילה בסכין פגומה, או נתנבלה, או נמצא טריפה. וזה נעשה ע"י הממונים על הנפש המגולגל. ויש מתגלגלים בבהמות טמאות וחיות טמאות ועופות טמאות, ויש מתגלגלים בכלב שחור ממש אין לו תיקון. ויש מתגלגלים בעכו"ם. ועל אלו נאמר 'ונכרתה הנפש ההיא מעמיה', דהיינו שאינו מתגלגל בבר ישראל. ואחר כל הגלגולים הנ"ל יגולגל בישראל. אם יתחיל לתקן מעשיו, יגולגל כמה וכמה פעמים עד שיתוקן. זהו סוד מיתות ויסורים שסובלים הקטנים. ואם ח"ו אינו מתחיל לתקן, אז יגולגל ג"פ בישראל ולא יותר. ואח"כ בא לגהינם, ושם ענוש יענש, עד שיסבול כל עונשו. זהו אצל הרשעים.

אבל בצדיקים, בחר הקב"ה גלגול יותר מגיהנם, כיון שהם מתקנים מעשיהם, אפילו אם הוא כמה שנים בג"ע, אם רוצה הקב"ה להעלותו מדרגה אחר מדרגה, מדקדקים עליו כחוט השערה, ומוכרח עוד לבוא בגלגול בעוה"ז. ואין להאריך בזה יותר.

ודע מה שכתוב בספר הגלגול דף ל"ה, וז"ל: דע, האדם שהוא פרנס ומתגאה על הצבור, מתגלגל בדבורה. וכל המרבה דברים שלא כהוגן מתגלגל בדבורה. השופך דם מתגלגל במים, וסימניך 'על הארץ תשפכנו כמים'. ודוקא במקום קילוח. ושם הוא צערו, שמקלחים המים עליו, ומתגלגל ואין לו מנוחה. וגם כל מי שענשו בחנק, נענש במים ונחנק שם בכל עת. מי שלא נטל ידיו ואכל, גם כן מתגלגל במים, וזהו סוד 'עבר על נפשנו המים הזדונים שלא נ'תננו ט'רף ל'שניהם', ר"ת נט"ל, ר"ל, תיבת 'שלא' עם ר"ת 'נתננו טרף לשינהם' - 'שלא נטל', כלומר מי הם העוברים עליהם המים הזדונים, מי שלא נטל.

גם כיון לומר ברוך ה' שלא עבר עלינו המים הזדונים, וזהו שלא נתננו טרף לשניהם, והטעם שיהיה מי שלא נטל דינו כרוצח, כי כמו הרוח ממעט הדמות ושפך דמו ודם זרעו, כך זה שלא נטל גורם שיתמעט השפע ממקור המזון, ועי"ז יש כמה עניים שנשפך

דמן כמים, ויש גורמים רעב לעולם, שעי"ז מתים כמה וכמה ברעב. וגם מי שאינו נזהר בברכת הנהנים, נידון בעונש זה ומטעם הנ"ל, כידוע ליודעי חן.
הבא על הבהמות דינו בעטלף. על חיה ועוף דינו בעורב. על אשת רעהו, דינו בחמור. וגם יתגלגל ברחיים שטוחנין על ידי המים, ושם נידונים האיש והאשה. על חמותו ועל אשת אביו, דינו בגמל. על אשת אחיו, דינו בפרד זכר. ועל כלתו, בפרד נקבה. הבא על הזכר, דינו בשפן ובארנבת. על הארמית, דינו בדוכיפת. על הנדה, דינו בקדשה ישראלית ובאשה עובדת ככבים ומזלות שמשמשין מטותיהם נדות. הבודה שמות מלבו, דינו בחתול. מי שנהג אכזריות עם העניים בעניין מסים וארנוניות, דינו בעורב אכזרי. מי שמוסר ממון של ישראל ביד נכרי, דינו בכלב נובח. על אחותו, יתגלגל בחסידה וחברותיה יהרגוה. הבא על אמו, דינו באתון. השוחט בסכין פגומה, דינו מת במגפה, ומתגלגל בכלב שגזל אותו. וגם המאכיל נבילות וטריפות בישראל, יש מתגלגלים בכלב, ויש מתגלגלים בעלי האילן, והרוח בא ומתגלגל, ויש לו צער גדול. המשמש מטתו לאור הנר, מתגלגל בשעיר עזים. והאוכל טריפות והשותה יין נסך, מתגלגל בעכו"ם המטמאים גופם במאכלות אסורות. והעובר על בל תשחית, מתגלגל ג"כ בעכו"ם, ואח"ך בא לבאר שחת רחמנא ליצלן. ויש עוד כמה וכמה גלגולין ואין להאריך עוד.
ודע שאין מעין ובור ומקוה מים שאין שם כמה וכמה גלגולים, לכן אין להאדם להניח פיו על הסילון לשתות, רק בידו, כי לפעמים ע"י איזה חטא בא לאדם איזה מקרה רע ואז מתעבר בו איזה נפש רשע ומסייעו להחטיא, כי יש כמה וכמה בני אדם שעובר עליהם כמה וכמה מאורעות ושעות רעות וחוטאים חטא גדול מאוד, ונמשך מהנזכר, אך אם הבאר המים בבית, אין חשש. מ"מ, טוב לשפוך מעט מים קודם שישתה. וגם לא יאכל שום פרי בלא ברכה, כי יש כמה וכמה מגולגלים בפירות ומסייעם להחטיאו.
ויש שדנין אותם בכף הקלע רח"ל, ואין שום אחד מהמגולגלים שאין עמו כ"ד ממלאכי חבלה שדנים אותו בכל עת, ומענישין אותו בעונש כפי הדין הראוי לו. עכ"ל.
וידוע מהמעשה שהובא בעמק המלך מהרוח שבא באשה בצפת"ו, והרב מהר"ר חיים קליפר"י, השביע אותו בהשבעות, וסיפר הרוח שהיה הולך מדחי אל דחי זה ע"ה שנים, ולא היה לו מנוחה, מהר לגבעה ומגבעה להר, ופעם אחת בא להאילה האחת, ושם היה לו צער גדול עד מאוד, כי נפש האדם ונפש הבהמה אינם שוים זו לזו, שזו הולכת בקומה זקופה, וזו כפופה ורבוצה. וגם נפש הבהמה מלאה זוהמה ומאוסה וריחה רע. ושאלו לו, והלא אמרו רז"ל משפט רשעים בגהינם י"ב חדש. והשיב, שאין אתם מבינים הגמרא,

אחר שיסבלו כל העונשים החמורים וקשים ומרים, אז מכניסים אותם לגהינם לטהר כל הכתמים והפגימות שבנשמתו ובנפשו ורוחו ולשרוף כל המקטרגי' שנבראו מחטאו. וכל הנ"ל הוא בשלא עשה תשובה בעולם הזה, אבל אם עשה תשובה בעה"ז, ארז"ל, תשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפורענות.

הרמב"ם הלכות תשובה

[א] כל המצות שבתורה בין עשה ובין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר 'איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו', זה וידוי דברים.

[ב] וידוי זה מצות עשה. כיצד מתודין, אומר, אנא ה' חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה. וזהו עיקרו של וידוי. וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה, הרי זה משובח.

[ג] בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העבירות, אפי' רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו. ועצומו של יוה"ך מכפר לשבים, שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם:

[ד] אעפ"י שהתשובה מכפרת על הכל, ועצומו של יוה"ך מכפר, יש עבירות שהם מתכפרים לשעתם, ויש עבירות שאין מתכפרים אלא לאח"ז. כיצד, עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה, אינו זז משם עד שמוחלין לו, ובאלו נאמר 'שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם'. עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת ב"ד ועשה תשובה, תשובה תולה ויוה"ך מכפר, ובאלו נאמר 'כי ביום הזה יכפר עליכם'. עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה, תשובה ויוה"ך תולין, ויסורין הבאים עליו גומרים לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין, ובאלו נאמר 'ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם'. במה דברים אמורים, בשלא חלל את ה' בשעה שעבר, אבל המחלל את ה', אעפ"י שעשה תשובה והגיע יוה"ך והוא עומד בתשובה, ובאו עליו יסורין, אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה ויוה"ך ויסורין שלשתם תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר 'ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה להם עד ימותון'. שם פרק א'.

[ה] איזו היא תשובה גמורה, זה שבא בידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלון כח. כיצד, הרי שבא על אשה בעבירה,

ולאחר זמן נתיחד עמה, והוא עומד באהבתו בה, ובכת גופו, ובמדינה שעבר בה, ופירש ולא עבר, זה בעל תשובה גמורה, הוא ששלמה אמר, 'וזכור את בוראך בימי בחרותיך'. ואם לא שב אלא בימי זקנותו, ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה, אעפ"י שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. אפי' עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עונותיו נמחלים, שנאמר 'עד אשר לא תחשך השמש והאיר והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם' שהוא יום המיתה. מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו עון.

[ו] מה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו, ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר 'יעזוב רשע דרכו' וכו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו' וכו' [הכי קאמר, יקח לעד השי"ת עליו שלא ישוב לחטוא עוד וכו', כלומר שתחילת הפסוק היא 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'', ומה תאמרו, 'לא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו', שהיא ע"ז, הרי פשטיה דקרא שלוקח להשי"ת לעד עליו שלא ישוב עוד לאותו עון, כסף משנה שם פ"ב]

[ז] כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר 'ומודה ועוזב ירוחם'.

[ח] מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מהדבר שחטא בו, ומשנה שמו, כלומר, אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותם המעשים, ומשנה מעשיו כולם לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עון, מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו שפל רוח.

[ט] אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת ימים שבין ר"ה ויוה"ך היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר 'דרשו ה' בהמצאו'. במה דברים אמורים, ביחיד, אבל צבור, כל זמן שעושין תשובה וצועקים בלב שלם הם נענים, שנאמר כה' אלקינו בכל קראינו אליו.

[יוד] יוה"ך היא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה סליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביוה"ך.

[יא] אין התשובה ולא יוה"ך מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור, או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהם, אבל עבירות שבין אדם לחבירו, כגון החובל את חבירו או המקלל את חבירו או גוזלו וכיוצא בהם, אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, ואעפ"י שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך

לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו. אפי' לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו עד שימחול לו. ואם לא רצה חבירו למחול לו, מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו ופוגעין בו ומבקשים ממנו. לא נתרצה להם, מביא לו שנייה ושלישית. לא רצה, מניחו והולך לו, וזה שלא מחל הוא החוטא. ואם היה רבו, הולך ובא אפי' אלף פעמים עד שימחול לו.

[יב] אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה, ואפי' הצר לו וחטא לו הרבה, לא יקום ולא יטור, וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל העכו"ם ערלי לב אינם כן, אלא עברתם שמורה נצח. וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו, 'והגבעונים לא מבני ישראל המה'.

[יג] החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שיבקש מחילה, מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו, ויאמר בפניהם 'חטאתי לה' אלקי ישראל ולפלוני זה, שכך וכך עשיתי לו'. ואם היה חייב לו ממון, יחזירו ליורשין, לא היה יודע ליורשיו, יניחנו בבית דין ויתודה.

שם פרק שני

[יד] כ"ד דברים מעכבים את התשובה, ארבעה מהן עון גדול, והעושה אחת מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו. ואלו הן, א', המחטיא את הרבים, ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה. ב, והמטה את חבירו מדרך טינה לדרך רעה, כגון מסית ומדיח. ג', הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בידו, הואיל ובנו ברשותו, אילו מיחה בו היה פורש, ונמצא כמחטיאו. ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מוחה אלא מניחם בכשלונם. ד', והאומר אחטא ואשוב. ובכלל זה האומר אחטא ויוה"כ מכפר.

[יד] ומהם חמשה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהם, ואלו הן: א', הפורש מן הצבור, לפי שבזמן שיעשו תשובה ולא יהיה עמהם ואינו זוכה עמהם בזכות שעושים. ב', והחולק על דברי חכמים, לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהם ואינו יודע דרכי התשובה. ג', והמלעיג על המצות, שכיון שנתבזו בעיניו אינו רודף אחריהם, ואינו עושה אותם ואם לא יעשה במה יזכה. ד', והמבזה רבותיו, שדבר זה גורם לו לדחפו ולטורדו כגחזי. ובזמן שנטרד, לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. ה', והשונא את התוכחות, שהרי לא הניח לו דרך תשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, וזה ששונא את התוכחות אינו בא למוכיח, ולא שומע דבריו, לפיכך יעמיד בחטאתיו שהם בעיניו טובים.

[טו] ומהם חמשה דברים העושה אותם אין אומרים לו שישוב בתשובה גמורה, לפי שהן עונות שבין אדם לחבירו, ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיחזור לו או ישאל ממנו למחול לו, ואלו הן: (א) המקלל את הרבים ולא קלל אדם ידוע כדי שישאל ממנו מחילה. (ב) והחולק עם גנב, לפי שאינו יודע גניבה זו של מי היא, אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו, והוא לוקח. ועוד שהוא מחזיק ביד הגנב ומחטיאו. (ג) והמוצא אבידה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה, לאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי יחזיר. (ד) והאוכל שור עניים ויתומים ואלמנות, אלו בני אדם אומללים הם, ואינם ידועים ומפורסמים, וגולים מעיר לעיר ואין להם מכיר כדי שידע שור זה של מי הוא ויחזירנו לו, [והראב"ד גריס 'שוד עניים', והיינו נכסי יתומים]. (ה) והמקבל שוחד להטות דין, אינו יודע עד היכן הגיע הטייה זו וכמה היא כחה כדי שיחזיר שהדבר יש לו רגלים, ועוד שהוא מחזיק ביד זה ומחטיאו.

[טו] ומהן חמשה דברים העושה אותם אין חזקתו לשוב מהם, לפי שהן דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא, והוא ידמה שאין זה חטא. ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה, שזה אבק גזל הוא, והוא מדמה שלא חטא, ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותו. (ב) המשתמש בעבוטו של עני, שהעבוט של עני אינו אלא כגון קרדום ומחרישה, ויאמר בלבו אינם חסרים, והרי לא גזלתי אותו. (ג) המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. (ד) המתכבד בקלון חבירו, ואומר בלבו שאינו חטא, לפי שאין חבירו עומד שם, ולא הגיע לו בושת ולא ביישו, אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי. (ה) והחושד בכשרים אומר בלבו שאינו חוטא, לפי שהוא אומר מה עשיתי לו, וכי יש שם אלא חסד, שמא עשה או לא עשה, והוא אינו יודע שזה עון, שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה.

[טוב] ומהן חמשה דברים העושה אותם ימשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרוש מהם לפיכך צריך האדם להזהר מהם שמא ידבק בהם, כולם דעות רעות עד מאד, ואלו הן: רכילות, ולה"ר, ובעל חימה, ובעל מחשבה רעה, והמתחבר לרשע, מפני שהוא לומד ממעשיו והם נרשמים בלבו. הוא שאמר שלמה 'ורועה כסילים ירוע', וכבר ביארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהם תמיד, וקל וחומר לבעל תשובה.

[חי] כל אלו הדברים וכיוצא בהם, אע"פ שמעכבים את התשובה, אין מונעים אותה, אלא אם עשה אדם תשובה מהם, הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעוה"ב. הרמב"ם שם פרק ד', יעו"ש.

סימן ט"ו

"עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ" (ישעיהו מג, כא).

יוּבַן לַעֲנְיוּת דַּעְתִּי, בְּהַקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּנַחוּם אִישׁ גַּם זוּ, בפ"ג דְּתַעֲנִית (כא א): אַמַּאי קָרוּ לֵיהּ נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ, שֶׁדַּרְכּוֹ עַל כָּל שֶׁיִּקְרֶה לוֹ אוֹמַר: גַּם זוּ לְטוֹבָה. וְהָיָה מְלַמֵּד בְּנִסִּים, פַּעַם אַחַת בִּקְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל לִשְׁלֹחַ מִנְחָה לַמֶּלֶךְ קֵיסָר, אָמְרוּ: מִי יוֹלִיכֶנָּה לַמֶּלֶךְ? וְהִסְכִּימוּ לְשׁוֹלְחָהּ עִם נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ. וְהָיְתָה אוֹתָהּ מִנְחָה אַרְגָּז מַלֵּא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת. וּכְשֶׁבָּאוּ אֶל הַמָּלוֹן, בָּאוּ בְּנֵי אוֹתוֹ הַכְּפָר בַּלַּיְלָה, פָּתְחוּ הָאַרְגַּז, לָקְחוּ כָּל הָאֲבָנִים טוֹבוֹת, וַיְמַלְאוּ הַתֵּבָה בֶּעָפָר, בַּבֹּקֶר פָּתַח הוּא הָאַרְגַּז, וּמְצָאוֹ מַלֵּא עָפָר, אָמַר: גַּם זוּ לְטוֹבָה. וְהוֹלִיכָהּ לַמֶּלֶךְ. וּכְשֶׁפָּתַח לְאוֹתוֹ אַרְגָּז, מְצָאוֹ מַלֵּא עָפָר, וְחָרָה אַפּוֹ וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בּוֹ, אָמַר: שׂוֹחֲקִים עָלַי הַיְּהוּדִים? בָּא אֵלַיָּהוּ זְכוֹרוֹנוֹ לִבְרָכָה, נִדְמֶה לָהֶם כְּאֶחָד מֵהֶם, וְאָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, אוּלַי זֶה הֶעָפָר מֵאוֹתוֹ עָפָר שֶׁהָיָה אֵצֶל אַבְרָהָם אֲבִיהֶם, בְּעֵת מִלְחָמָה עִם אוֹיְבָיו הָיָה הוּא מַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם מִמֶּנּוּ, נַעֲשָׂה קְשָׁתוֹת וַחֲרָבוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ, כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ" (ישעיהו מא, ב). וְהַמֶּלֶךְ הָיָה לוֹ עִיר אַחַת שֶׁמָּרְדָה עָלָיו מִכַּמָּה שָׁנִים שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל עָלֶיהָ לְכוֹבְשָׁהּ, אָמַר: נַעֲשֶׂה נִסָּיוֹן מִזֶּה הֶעָפָר. וְתֵכֶף שָׁלַח וְהִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם מִזֶּה הֶעָפָר, וְנֶהֶפְכוּ לִקְשָׁתוֹת וְלִרְמָחִים, וְכָבַשׁ הַמְּדִינָה. וְשָׂמַח הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּנְחָה הַזֹּאת, וַיָּצָו לְמַלֹּאת הָאַרְגַּז אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת מִנְחָה לַיְּהוּדִים, חֲלִיפַת הֶעָפָר. וַיִּתֵּן בְּיָדוֹ לְהוֹלִיכָהּ לָהֶם, וַיִּשְׁלַח עִמּוֹ מְשָׁרְתִים, וְשָׂרֵי חֵילוֹת בְּכָבוֹד גָּדוֹל, לְהַגִּיעוֹ אֶל מְקוֹם חֻפְצוֹ. וּכְשֶׁבָּאוּ אֶל מְקוֹם הַמָּלוֹן שֶׁהָיָה שָׁם, שָׁאֲלוּ: עַל מַה זֶּה כָּל הַכָּבוֹד הַזֶּה? וְעָנוּ וְאָמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהֵבִיא לַמֶּלֶךְ עָפָר שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא נֶהְפַּךְ לַחֲרָבוֹת עַל הָאוֹיְבִים, מָה עָשׂוּ? הֶחֱרִיבוּ אֶת בָּתֵּיהֶם וְכָל מַה שֶּׁהָיָה בְּיָדָם פִּזְּרוּ, לְהוֹלִיךְ עַפְרוֹת חַרְבוֹתֵיהֶם מִנְחָה לַמֶּלֶךְ קֵיסָר. וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁזֶּה הֶעָפָר מֵאוֹתוֹ עָפָר שֶׁהֵבִיא לְךָ אוֹתוֹ יְהוּדִי, וְכַאֲשֶׁר בָּדְקוּ לוֹ וְלֹא הוֹעִיל, צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיַּכּוּם עַד הַחָרְמָה, עַד כָּאן.

וְעַל פִּי זֶה יע"ן רמ"ז מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים סח): "עוּזָּה אֱלֹקִים זוּ פָּעַלְתָּ לָּנוּ" (תהלים סח, כט). רוֹצֶה לוֹמַר: כִּי זוּ פָּעַלְתָּ לָּנוּ פְּעֻלּוֹת נוֹרָאוֹת, וּמִלְּבַד הַנֵּס אֲשֶׁר נַעֲשָׂה בַּעֲפַר עַל יְדֵי זוּ הָרוֹמֶזֶת לְהֵיכָל הז' בִּירוּשָׁלַיִם של מעלה, וְזֶהוּ: "מֵהֵיכָלְךָ עַל יְרוּשָׁלָם" (תהלים סח, ל). עוֹד בָּא: "לְךָ יוֹבִילוּ מְלָכִים שָׁי" (תהלים סח, ל). שֶׁהַמֶּלֶךְ

קֵיסָר שֶׁלֹּם הַמִּנְחָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְזֶה יִרְמז גַּם כֵּן הַכָּתוּב (שמות טו): "נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ" (שמות טו, יג). וְכֵן "עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ" (שמות טו, טז). וְקַל לְהָבִין.

וְזֶהוּ נַמִּי כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "מִי נָתַן לְמָשָׁה יַעֲקֹב, וְיִשְׂרָאֵל לְבֹזְזִים, הֲלוֹא ה' זוּ חָטָאנוּ לוֹ" (ישעיהו מב, כד). שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹמַר גַּם זוּ לְטוֹב"ב וְיִהְיֶה מִתּוֹךְ הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַמְקֻבָּלִים, [עַיִן דָּבָשׁ לְפִי מע' ג' וּבַסֵּפֶר שְׁלשָׁה שְׁרִיגִים] וַאֲזַי יִהְיֶה לָנוּ נִסִּים וְנִיצּוֹלִים מֵאוֹיְבֵינוּ. אֲבָל זוּ חָטָאנוּ, לְשׁוֹן חִסָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים" (מלכים א' א, כא). רוֹצֶה לוֹמַר: בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא אָמְרוּ גַּם זוּ לְטוֹבָה, וְנִהְיְתָה לָנוּ כָּל הָרָעָה הַזֹּאת. וְזוֹ הִיא הַחָכְמָה שֶׁהָיְתָה בְּאוֹתוֹ תִּינוֹק שֶׁהָיָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים, שֶׁעָנָה: "הֲלוֹא ה' זוּ חָטָאנוּ לוֹ" (ישעיהו מב, כד). וְאָמַר לוֹ: מֻבְטָחֲנוּ שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. ודו"ק כִּי נָכוֹן הוּא בְּסִיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא, וְכֵן רְאֵ"ה וְקַדֵּשׁ.

מַעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק ט' (ס ב), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רָגִיל לוֹמַר, כָּל מַאי דַּעֲבַדִין מִשְׁמַיָּא לְטָב. כִּי הָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא הֲוָה אָזִיל בְּאוֹרְחָא, וַהֲוָה בַּהֲדֵיהּ חֲמָרָא וְתַרְנְגוֹלָא וּשְׁרָגָא, מְטָא הַאי דּוּכְתָּא בָּעָא אוּשְׁפִּיזָא וְלָא יָהַבוּ לֵיהּ. אֲמַר: כָּל דַּעֲבַדִין מִשְׁמַיָּא לְטָב. אֲזַל בַּת בְּמִדְבָּרָא, אָתָא אֲרִי אַכְלֵיהּ לַחֲמָרָא. אָתָא שׁוּנְרָא אַכְלֵיהּ לְתַרְנְגוֹלָא. אָתָא זִיקָא כְּבֵיהּ לִשְׁרָגָא, אֲמַר: כָּל דַּעֲבַדִין מִשְׁמַיָּא לְטָב, בְּלֵילְיָא אָתָא גַּיְיסָא שְׁבָיָה לְמָתָא. אֲמַר לְהוּ: הַיְנוּ כָּל עָבְדִין מִשְׁמַיָּא לְטָב, עַד כָּאן יְעַיֵּן שָׁם.

וּבְצֵרוּף שְׁנַיִם מֵעֲשִׂים הַטּוֹבִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל יע"ן שִׁיטַת הַכְּתוּבִים בִּישַׁעְיָה מ"א, וז"ת: "מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח" (ישעיהו מא, ב), זֶה אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. "צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ" (ישעיהו מא, ב) וכו', "יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ" (ישעיהו מא, ב), שֶׁהָיָה מַשְׁלִיךְ הֶעָפָר עַל הַשּׁוֹנֵא וְהָיָה הֶעָפָר לִקְשָׁתוֹת וַחֲרָבוֹת. וְעַל יְדֵי זֶה: "יִרְדְּפֵם יַעֲבֹר שָׁלוֹם" (ישעיהו מא, ג), וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל. אוֹ נִימָא: "יַעֲבֹר שָׁלוֹם אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא" (ישעיהו מא, ג), רוֹמֵז עַל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּקְרָא שָׁלוֹם. עַל שֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַפַּרְדֵּס נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. [הֵפֶךְ אוֹתָם הַשִּׁלְשָׁה: בֶּן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא וְאֶלִישָׁע אַחֵר]. וְכֵן תֵּבֵת יַעֲבֹ"ר רָאשֵׁי תֵּבוֹת רַבִּי עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף. [עַיִן כַּנְפֵי יוֹנָה בִּכְלָלֵי הַדְּרָשָׁה שֶׁהַוָּא"ו אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת]. "אֹרַח בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא" (ישעיהו מא, ג), רוֹצֶה לוֹמַר: רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה אוֹרֵחַ לֹא רָצוּ בְּנֵי הַכְּפָר לְהַנִּיחוֹ לָבוֹא אֶל בֵּיתָם אֲפִילוּ בְּרַגְלָיו דַּוְקָא, בִּלְתִּי אָכִילָה וּשְׁתִיָּה וְלֹא קִבְּלוּ, וְהָלַךְ לִישׁן מִחוּץ לָעִיר. וְהַטַּעַם: מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת בַּעֲבוּר יַעֲבֹר שָׁלוֹם, עוֹד אֲמַר קְרָא: מִי פָּעַל וְעָשָׂה כָּל אֵלֶּה הַנִּסִּים שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְשֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, לָזֶהוּ אוֹמְרוֹ: "קֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי ה' רִאשׁוֹן" (ישעיהו מא, ד), שֶׁעָשִׂיתִי נֵס שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. "וְאֶת אַחֲרֹנִים אֲנִי הוּא" (ישעיהו מא, ד), הוּא רוֹמֵז לְנֵס רַבִּי עֲקִיבָא

וְנַחוּם אִישׁ גַּם זוּ. לָכֵן תִּמְצָא בְּתֵבַת אַחֲרוֹנִים תּוֹכָהּ רָצוּף אוֹתִיּוֹת נַחוּם, רֶמֶז לְנֶס נַחוּם. כְּמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, גַּם רָמוּז בְּתוֹכוֹ נֵס שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. לָכֵן תִּמְצָא בְּתֵבַת אַחֲרוֹנִים שָׁם אוֹתִיּוֹת רוּחַ. גַּם תִּמְצָא נֵר. רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁהָרוּחַ כִּבָּה אֶת הַנֵּר. גַּם שָׁם אוֹתִיּוֹת אָרִי. גַּם תִּמְצָא שָׁם אוֹתִיּוֹת חֲמוֹר, רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁהָאֲרִי אָכַל הַחֲמוֹר, וְכָל זֶה לְטוֹבָתוֹ כַּנִּזְכָּר.

אֱמוֹר מֵעַתָּה זֶהוּ כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי" (ישעיהו מג, כא), שֶׁיֹּאמְרוּ גַּם זֶה לְטוֹב, וּבָזֶה נַעֲשָׂה לָהֶם נֵס. וַאֲזַי: "תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ" (ישעיהו מג, כא), ודו"ק כִּי נָכוֹן, וְשָׁמַעְתִּי פֵּרוּשׁ אֶחָד מִשָּׁם הַמְפָרְשִׁים זְכוּתָם לִבְרָכָה: "עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי" (ישעיהו מג, כא), כְּלוֹמַר: "בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ" (בראשית א, כז), שֶׁהֵם דּוֹמִים לִי, וְאוּלָם הֵם "תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ" (ישעיהו מג, כא), שֶׁהַזֶּקֶן שֶׁהוּא תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, הַדְרַת פָּנִים זָקֵן יְסַפְּרוּ בְּמִסְפָּרַיִם כְּעֵין תַּעַר. וְכַמָּה הֶחְמִירוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נשא קל ע"ב) עַל מַאן דְּאוֹשִׁיט יְדוֹי בְּדֵיקָנָא קַדִּישָׁא, כַּמָּה הֶחְמִירוּ וְהֶאֱרִיכוּ בָּזֶה חַכְמֵי הַמּוּסָר, וְהָרַב של"ה הַקָּדוֹשׁ וּדְבָרָיו נֶאֱמָנוּ מְאֹד. וּבְכָלָל דְּבָרָיו הֵן עוֹד נָבִיא מַה שֶּׁכָּתוּב בַּסֵּפֶר ח"י חֵלֶק רִאשׁוֹן דכ"ט ע"ב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וַאֲשֶׁר הֵרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' בִּגְשָׁתוֹ לְגַלֵּחַ אֶל מְקוֹם הַפֵּאָה וּמֵנִיחָהּ, יָכִין בְּלִבּוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ לְקַיֵּם מִצְוַת בּוֹרְאוֹ, כִּי בַּעֲשׂוֹת הָאִישׁ הַמִּצְוָה אֵין מַסְפִּיקִין לוֹ בְּמַה שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ בִּלְבַד, רַק שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ וִיבַטֵּא בַּשְּׂפָתַיִם בַּעֲשִׂיָּתָהּ עִנְיַן הַמִּצְוָה הַהִיא כִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְיֹאמַר בְּעֵת הַנַּחַת סוּדָר שֶׁל סְפָרִים עַל בִּרְכָּיו:

הִנֵּה אָנֹכִי בָּא לְגַלֵּחַ שֵׂעָר רֹאשִׁי לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת שַׁבָּת הַקְּדוֹשָׁה, וּלְהַשְׁלִיךְ מִשָּׁעָרוֹת רֹאשִׁי שָׂרְשֵׁי הַדִּינִים אָרְצָה, וּבְכֵן יַשְׁלִיךְ ז"א שַׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת כָּעוֹרֵב בְּתַעַר הַסּוֹפֵר שָׁם מְצַמְצִית הַיּוֹצֵא מִפָּסוּק "קָדֹשׁ יִהְיֶה" (במדבר ו, ה). [פֵּרוּשׁ יִהְיֶה בְּאוֹתִיּוֹת א"ת ב"ש מצמ"ץ גַּם י"ת גִּימַטְרִיָּא קָדוֹשׁ]. וְהִנְנִי מוּכָן לְקַיֵּם מִצְוַת פֵּאָה הָעוֹלָה כְּמִסְפַּר אֱלֹקִים, לְהַשְׁאִיר בְּחִינַת הַדִּינִים אֱלֹקִים שׁוֹפְטִים בָּאָרֶץ.

וְאַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת לְכָבוֹד הַדְּבָרִים בְּשֵׁם פָּעְלָן, וְלִזְכֹּר אֶת בּוֹרְאוֹ בָּעֵת הַהִיא, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם וְהִבְדִּילָנוּ מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם, כַּאֲשֶׁר חֲכָמִים הִגִּידוּ שֶׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ מְשַׁבֵּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל זֶה וְאוֹמֵר: צְאֶנָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן הַמְצֻיָּנִים לִי בְּתִגְלַחַת, "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז) עַד כָּאן.

וְאוֹי לַעֲיָנַיִם שֶׁכָּךְ רוֹאוֹת, רַבּוֹת מִפְּרִיצֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא נִכְרוּ בַּחוּצוֹת אִם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה אוֹ מֵעַמֵּי הַתּוֹעֲבוֹת, בָּנִים מַשְׁחִיתִים אֲשֶׁר אָמְרוּ נִהְיֶה כְּכָל הַגּוֹיִים קְצוּצֵי פֵּאוֹת, וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לִבָּם רַק רַע עַד לְהַשְׁחִית. גַּם אֶת הַזָּקֵן לְהַעֲבִירָן עַל חֲמִשָּׁה לְאוִין וּרְשָׁעִים עֲרוּמִים שֶׁבָּהֶם מַנִּיחִים פֵּאָה כְּמִלֹּא חוּט הַשַּׂעְרָה, כִּי עָלָה הַכּוֹרֶת לִפְנֵיהֶם כְּשִׁעוּר חֲצִי

שִׁעוּר בְּמִסְפָּרַיִם, כְּעֵין תַּעַר עַד עֲלוֹת פְּאַת רֹאשֵׁיהֶם וּפְאַת זְקָנָם כֻּלּוֹ קְמְשׁוֹנִים, דַּקָּה מִן הַדַּקָּה נִרְאָה וְאֵינוֹ נִרְאָה. וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רַק רַע לְהַכָּרַת וּלְהַמְעִיט אֶת הַקְּדוֹשָׁה, עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ, לְמַעֵט אֶת הַדְּמוּת צֶלֶם אֱלֹקִים קָדוֹשׁ, וְכָל פָּנִים קִבְּצוּ פָּארוּר בְּצֶלֶם אֱלֹקִים אֲחֵרִים, אוֹיֶה לָהֶם אֲהָהּ עֲלֵיהֶם כִּי נָדְדוּ מִמֶּנּוּ. הַמְעַט מֵהֶם שְׁאָר עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת אֲשֶׁר עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם תְּמִיד כָּל הַיּוֹם בְּיַד רָמָה, כִּי יָבֹאוּ לְהוֹסִיף פֶּשַׁע רַב בְּפַרְהֶסְיָא, בְּאִסּוּר חֲמוּר אֲשֶׁר כָּזֶה ,שֶׁאֵין בּוֹ לֹא מִשּׁוּם חֶסְרוֹן כִּיס, וְלֹא מִשּׁוּם תַּאֲוָה. הַעַל אֵלֶּה לֹא תִתְאַפַּק ה', וְהַשְׁכִּינָה מְקוֹנֶנֶת עֲלֵיהֶם: "אוֹי לָהֶם כִּי נָדְדוּ מִמֶּנִּי" (הושע ז, יג), "וְאִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזֶה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי" (ירמיהו ה, ט), "הַעַל אֵלֶּה לֹא אֶפְקֹד בָּם" (ירמיהו ט, ח), כִּי אֲנֹכִי נָתַתִּי צֶלֶם וּדְמוּת תַּבְנִיתִי עַל פְּנֵיהֶם וְיִשְׁתַּעֵר עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ הַצָּפוֹן וּבִשְׁעָרָה יְשׁוֹפֵם, "אַךְ אֱלֹקִים יִמְחַץ רֹאשׁ אֹיְבָיו, קָדְקֹד שֵׂעָר מִתְהַלֵּךְ בַּאֲשָׁמָיו" (תהלים סח, כב). וּבַהַתְימוּתָם שֵׂעָר הַקְּדֻשָּׁה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה כָּךְ תֵּשֵׁב נַפְשָׁם עַד דַּקָּה בְּאֵשׁ שַׁלְהֶבֶת אֵשׁ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, עַד דִּקְדּוּקָהּ שֶׁל חוּט הַשַּׂעָרָה וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָּשׁוּ.

וְכָתְבוּ הַמְקֻבָּלִים שֶׁבִּפְנָם הַחֵטְא הַזֶּה שֶׁבְּהַשְׁחָתַת פְּאַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן, גּוֹמְרִים חִבּוּר עֲצַבִּים לִילי"ת עִם ס"ם. וְנוֹלָדוֹת מֵהֶם קְלִפּוֹת דּוֹמוֹת לְפָרוֹת רָעוֹת, שֵׁדִים רָעִים הַדּוֹרְסִים אַחֲרֵי מוֹת הָאָדָם הַמַּשְׁחִית הַזֶּה עַל רֹאשׁוֹ וְעַל זְקָנוֹ, וְהוּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּדֻשָּׁה הַנִּקְרֵאת פְּאָה תַּחַת גְּבוּל הָרִשְׁעָה. וְאַסְמְכוֹהִי אַקְרָא: "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית" (ויקרא יט, כז), רָאשֵׁי תֵּבוֹת פָּרוֹת. וּבְכִתְבֵי הַקְּדֻשׁ אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם, מָצָאתִי כָּתוּב מַעֲשֶׂה נִפְלָא בְּעִנְיַן זֶה, בִּימֵי רַבֵּנוּ אוֹר הַמַּפְלָא הָאַר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וַאֲבִיאֶנּוּ אֶל חֶדֶר תּוֹכַחְתִּי בַּעֲבוּר תְּסַמֵּר שַׂעֲרַת בְּשַׂר פּוֹשְׁעִים וַחֲטָאִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

יוֹם אֶחָד בָּא לְפָנַי מוֹרִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הֶחָכָם רַבִּי יַעֲקֹב אַבּוּלַעְפְיָא, וְקִדְּמוֹ מוֹרִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְאָמַר לוֹ: כְּבוֹדְךָ רוֹצֶה לַהֲלֹךְ לְמִצְרַיִם, וּמְבַקֵּשׁ מֵאִתִּי לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב? וְאָמַר לוֹ: הֵן כֵּן אֲדוֹנִי. אָמַר לוֹ: יֵלֵךְ אֲדוֹנִי לְשָׁלוֹם וְנִכַּח ה' דַּרְכָּךְ, וְתוֹעֶלֶת גָּדוֹל יִהְיֶה בְּלֶכְתְּךָ שָׁמָּה כִּי הוּא הֶכְרֵחַ גָּדוֹל, אָמַר לוֹ: מַהוּ הַהֶכְרֵחַ, אַחַר כִּי הֲלִיכַת הָרְשׁוּת הִיא. אָמַר לוֹ: בְּשׁוּבְךָ לְשָׁלוֹם יָדוֹעַ תֵּדַע אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מַגִּיד לְךָ. וּמִיָּד כָּתַב לוֹ מוֹרִי אֶת הַכְּתָב וְנָתַן בְּיָדוֹ, וְחָזַר לְהַזְהִירוֹ עוֹד עַל הַדָּבָר וּלְמַהֵר בַּהֲלִיכָתוֹ, וְכֵן עָשָׂה. וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מִצְרַיְמָה, וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ לִכְבוֹד הָרַב וּכְבוֹדוֹ, וְאַחֲרֵי כֵּן נָשָׂא אֶת רַגְלָיו לָשׁוּב אֶל בֵּיתוֹ צְפַת תְּבָנָה וְתִכּוֹנֶן. וַיְצָא בְּשַׁיָּרָה, וּבְכָל אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים הוּא הָיָה עוֹשֶׂה. וַיְהִי הַיּוֹם נָחוּ בְּנֵי שַׁיָּרָה כְּמִנְהָגָם, וְגַם הֶחָכָם הַנִּזְכָּר עִמָּהֶם, וּבְרִדְתּוֹ מֵעַל הַחֲמוֹר, מִיָּד נָפְלָה עָלָיו תַּרְדֵּמָה וַיִּשַׁן שְׁעוּר שָׁעָה אַחַת. וַיָּקוּמוּ כֻּלָּם לָלֶכֶת, וַיָּקִיצוּ אֶת הֶחָכָם מִשְּׁנָתוֹ, וַיָּקָם וַיִּתֵּר אֶת חֲמוֹרוֹ, וַיֵּלֶךְ הַחֲמוֹר וְהוּא חָזַר לִנְפֹּל עָלָיו תַּרְדֵּמָה, וַיִּישַׁן שְׁעוּר שְׁנֵי שָׁעוֹת, וּכְשֶׁקָּם לֹא רָאָה שׁוּם אָדָם, וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ

וַיִּלָּפֵת, וַיַּחֵל לְרוּץ אוֹרַח בַּחֲרָדָה וְצַעַר גָּדוֹל, וְסָמוּךְ לָעֶרֶב רָאָה לִקְרָאתוֹ חוֹרְשִׁים, שָׂמַח וְאָמַר, אֵלֵךְ עִמָּהֶם. וַיָּרֶץ לִקְרָאתָם וַיָּבֹא אֶל הַמָּקוֹם, וַיֵּשֶׁב שָׁם מְעַט וְרָאָה שֶׁהַחוֹרֵשׁ הָיָה מַכֶּה בַּשְּׁוָרִים בְּאַכְזָרִיּוּת, וְעוֹד מְעַט רָאָה שֶׁנֶּהֱפַךְ הַחוֹרֵשׁ לְשׁוֹר, וְהַשּׁוֹר נַעֲשָׂה אָדָם וַאֲסָרוֹ בָּעֹל וַיַּחֵל לְהַכּוֹתוֹ מַכָּה רַבָּה, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ הָיוּ עוֹשִׂים. וְנִבְהָל הֶחָכָם, וְלֹא הָיָה לוֹ מָקוֹם לִבְרֹחַ, כִּי לֹא יָדַע אֵיזוֹ הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֹּן אוֹר, וְהָיָה בְּצַעַר גָּדוֹל כִּי לֹא נֶעֱשְׂתָה מַחְשַׁבְתּוֹ. וַיְהִי כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, נֶעֱשׂוּ שִׂלְשְׁתָּם בְּנֵי אָדָם, וְנָתְנוּ קוֹלָם בִּבְכִי, וַיְדַבְּרוּ עִמּוֹ לֵאמֹר: בָּרוּךְ הַבָּא, כְּבוֹדְךָ מְצֻפֶּת? אָמַר לָהֶם: הֵן. אָמְרוּ לוֹ: הֲרַב רַבִּי יִצְחָק לוּרְיָא אַשְׁכְּנַזִי יוֹשֵׁב בִּצְפַת? אָמַר לָהֶם: הֵן. אָז נָפְלוּ לִפְנֵי רַגְלָיוּ וּבָכוּ. וְגַם הֶחָכָם בָּכָה עִמָּהֶם. וַיֹּאמְרוּ לוֹ: רָאָה אֲדוֹנֵנוּ בְּעָנְיֵנוּ וּבְצַעֲרֵנוּ? וַיֹּאמֶר: כֵּן. אָמְרוּ לוֹ: לְמַעַן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, רַחֵם נָא עָלֵינוּ, כִּי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָנוּ. וְהָיָה בְּלֶכְתּוֹ לָשׁוּב לִצְפַת, מַהֵר וְלֵךְ לִפְנֵי הָרַב, וְנָפוֹל לְפָנָיו וְהִתְחַנֵּן לוֹ לְתַקֵּן אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ, כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד, וְאֶפֶס עַזּוּר וְעָזוּב. וַיֹּאמֶר הֶחָכָם: כְּדַבֶּרְכֶם כֵּן אֶעֱשֶׂה. וְהִשְׁבִּיעָהוּ שְׁבוּעָה חֲמוּרָה, לְאַשֶּׁר וּלְקַיֵּם כָּל תִּקּוּן שֶׁיֹּאמַר לוֹ הָרַב שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ, וְאָז נְטָלוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בַּשַּׁיָּרָה כְּהֶרֶף עַיִן, וַתָּשָׁב רוּחוֹ עָלָיו. וּכְשֶׁבָּא לִצְפַת, תֵּכֶף נָתַן עֵינָיו לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ עַל עִסְקֵי הָעֲלוּבִים הָהֵם, וַיָּבֹא לִפְנֵי הָרַב, וְהָרַב קָדְמוֹ וְאָמַר לוֹ: בְּשָׂבִיל עִסְקֵי הַשְּׁוָרִים אֲדוֹנִי בָּא אֵלַי, יָדַעְתִּי לְמָחַר תָּבֹא אֵלַי. וְכֵן עָשָׂה. וְאָמַר לוֹ מוֹרִי זְכָרוֹנוֹ לִבְרָכָה: עַתָּה תֵּדַע הַהֶכְרֵחַ שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ בַּהֲלִיכָה זוֹ, וְהוּא שֶׁכְּבוֹדְךָ מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם, וְהֵם פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, אִז שְׁאַל הֶחָכָם: מַה הָיָה עֲוֹנָם? אָמַר לוֹ: בַּעֲוֹן הַשְׁחָתַת פְּאַת רֹאשָׁם. אָמַר לוֹ: וְכִי מַה שַׁיָּכוּת יֵשׁ לַפֵּאָה בַּשְּׁוָרִים? אָמַר לוֹ: לֹא קָרִיתָ? אָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי דָּבָר, זֶה אֵינוֹ כָּתוּב לֹא בַּגְּמָרָא וְלֹא בַּמִּדְרָשׁ. אָמַר לוֹ: מִקְרָא מַלֵּא הוּא. אָמַר לוֹ פָּסוּק זֶה לֹא יֵשׁ בַּתּוֹרָה. אָמַר לוֹ: כָּתוּב "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית" (ויקרא יט, כז), רָאשֵׁי תֵּבוֹת פָּרוֹת. לוֹמַר: כָּל הַמַּקִּיף אוֹ מַשְׁחִית פְּאַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן, מִתְגַּלְגֵּל בְּפֹה. וְצָרִיךְ אַתָּה לְתַקֵּן אוֹתָם, וּלְהִתְעַנּוֹת מָחָר, וּלְכַוֵּן כָּךְ וְכָךְ לְשֵׁם פ'. וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, כָּתַב לוֹ כָּל הַתִּקּוּנִים וְהַסִּגּוּפִים שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, עַד שֶׁנִּתְקְנוּ אוֹתָם הָאֲנָשִׁים, וּבָאוּ אֶל הֶחָכָם בַּחֲלוֹם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ: יְבָרֶכְךָ ה', תָּנוּחַ דַּעְתְּךָ כַּאֲשֶׁר נָחָה נַפְשֵׁנוּ. וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִתְחַלְתָּ לַעֲשׂוֹת הַתִּקּוּנִים שֶׁאָמַר לְךָ הָרַב, כִּי בַּתִּקּוּן הא' שֶׁעָשִׂיתָ הוֹצֵיאָנוּ מֵאוֹתָהּ הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה אֲשֶׁר רָאִיתָ וְנִכְנַסְנוּ לַגֵּיהִנֹּם, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בְּכֹל תִּקּוּן שֶׁהָיִיתָ עוֹשֶׂה הָיוּ מוֹצִיאִים אוֹתָנוּ מֵעֹל כָּבֵד לְיוֹתֵר קַל מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהִכְנִיסָנוּ לִמְחִיצָתֵנוּ, עַד כָּאן.

וּבִימֵי הָרַב רַבִּי יְאוּדָה הֶחָסִיד, הָיָה מַעֲשֶׂה בָּעֲשִׁיר אֶחָד שֶׁהָיָה בְּעִירוֹ, וְהָיָה מְגַלֶּחַ זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרַיִם. וְהָיָה הֶחָכָם הַנִּזְכָּר מוֹחֶה בּוֹ וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל דְּבָרָיו. אָמַר הֶעָשִׁיר: אִסְטָנִיס אֲנִי, וְאֵינִי יָכוֹל לִסְבֹּל הַזָּקָן. וְאָמַר לוֹ הֶחָכָם הַנִּזְכָּר: יָדוֹעַ תֵּדַע, כִּי מָרָה

תִּהְיֶה בְּאַחֲרִיתְךָ, כִּי אַחֲרֵי מוֹתְךָ יָבֹאוּ הַשֵּׁדִים הַדּוֹמִים לְפָרוֹת, וְיִהְיוּ דּוֹרְסִים עַל פְּאַת זְקָנְךָ, אֲשֶׁר זֶה עוֹנֶשׁ הַמַּשְׁחִיתִים פְּאַת זְקָנָם. וּכְשֶׁנִּפְטַר אוֹתוֹ הֶעָשִׁיר, הָיוּ יוֹשְׁבִים אֶצְלוֹ כָּל גְּדוֹלֵי עִירוֹ, וְהֶחָכָם הָיָה שָׁמָּה, וְכָתַב שֵׁם אֶחָד וְזָרַק עַל אוֹתוֹ עָשִׁיר הַמֵּת, וְתֵכֶף קָם עַל רַגְלָיו, וְכָל הַיּוֹשְׁבִים בָּרְחוּ מִפָּנָיו, וּרְעָדָה אֲחָזַתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה. וַיָּחֶל אוֹתוֹ הַמֵּת לְמָרֹט רֹאשׁוֹ וְלִתְלֹשׁ בְּשְׂעָרוֹתָיו, אָמַר לוֹ הֶחָכָם: מַה לְּךָ? אָמַר לוֹ: אוֹי לִי עַל שִׁבְרִי, כִּי לֹא שָׁמַעְתִּי לְקוֹל מוֹרַי, וְלִמְלַמְּדַי לֹא הִטֵּיתִי אָזְנִי, וְלֹא שָׁמַעְתִּיךָ. אָמַר לוֹ הֶחָכָם: הַגִּידָה נָא לִי, מַה נַּעֲשָׂה בְּנִשְׁמָתְךָ? אָמַר לוֹ: כְּשֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתִי, בָּא שֵׁד אֶחָד וְדוֹמֶה לְפָרָה גְּדוֹלָה, וְדָרְסָה וְרָמְסָה בְּאַפִּי עַל פְּאוֹת הַזָּקָן, וְהֵבִיאָה כְּלִי אֶחָד מַלֵּא גֶּפֶת וְגֶפְרִית וּמֶלַח שְׂרֵפָה, וְקִבֵּל אֶת נִשְׁמָתִי וְהִנִּיחָהּ לְתוֹכוֹ, וְלֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לָצֵאת מִשָּׁם. וּבָא מַלְאָךְ אֶחָד מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, וְנָטַל מֵאוֹתוֹ הַשֵּׁד הַכְּלִי כַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, וְנִשְׁמָתִי בְּתוֹכוֹ וְהֶעֱלוּ אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, וְאָז יָצְאָה בַּת קוֹל מִפִּי בֵּית דִּין וְאָמַר לִי: קָרִיתָ וְשָׁנִיתָ? וַאֲנִי עָנִיתִי: קָרִיתִי וְשָׁנִיתִי. מִיָּד צִוָּה לְהָבִיא חֲמָשׁ, וְאָמַר לִי: קְרָא בּוֹ. וּמִיָּד כְּשֶׁפָּתַחְתִּי אֶת הַסֵּפֶר, מָצָאתִי כָּתוּב: "וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז). וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לְהָשִׁיב. מִיָּד שָׁמַעְתִּי קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה מַכְרִיז: תְּנוּ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל זֶה בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה. יָצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: הַמְתִּינוּ לָזֶה, שֶׁיְּהוּדָה בְּנִי צָרִיךְ לוֹ לְבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ מַה נַּעֲשָׂה בּוֹ מִיּוֹם צֵאת נַפְשׁוֹ מִגּוּפוֹ, וְלָכֵן הַרְפּוּ לוֹ עַתָּה וְלֹא תּוֹרִידוּ נַפְשׁוֹ שְׁאוֹלָה עַד שֶׁיְּמַלֵּא אֶת חֻפְצוֹ, עַד כָּאן.

הִנֵּה כָּל הָעָם מִקְצָה יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ, וְלֹא יְזִידוּן עוֹד לִשְׁלֹחַ יָד בִּפְאַת רֹאשָׁם, וְלֹא בִּפְאַת זְקָנָם, וּלְמַלֵּט אֶת נַפְשׁוֹתָם מִהְיוֹת מִדְרַס כַּף רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְאַשְׁרֵי הַהוֹלְכִים בְּתָמִים, לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַעֲקֹר שׁוּם שֵׂעָר מֵהַזָּקָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. כִּי הֵמָּה צִנּוֹרוֹת הַשֶּׁפַע. וְלָכֵן אֵין לֶאֱחֹז בַּזָּקָן, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר שׁוּם שֵׂעָר. וְנָכוֹן לִהְיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר עַל יְצֻרוֹ בְּעֵת הִתְגַּלְּחַת, שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ הַזָּקָן כְּלָל, לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמָטָּה, רַק שֵׂעָר שֶׁעַל הַשָּׂפָה הַמְעַכֵּב מִלֶּאֱכֹל יְגַלְּחֶנּוּ בְּמִסְפָּרַיִם. וְטַעַם הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כִּי שְׂעָרוֹת הַזָּקָן הֵם כְּלִים צִנּוֹרוֹת הַשֶּׁפַע, לְהַשְׁפִּיעַ הַחֲסָדִים לְעוֹלָמוֹת הַקְּדוֹשִׁים עֶלְיוֹנִיסְף אֲבָל אִם מְגַלְּחַ שְׂעָרוֹת הַזָּקָן אוֹ הַפֵּאָהּ הוּא מְקַלְקֵל הַצִּנּוֹרוֹת וְגוֹרֵם שֶׁהַחֲסָדִים מִתְפַּשְּׁטִים לְחִיצוֹנִיסְף וְהַפַּךְ עָלָיו בַּלָּהוֹת חֶסֶד א"ל לא"ל זוֹעֵם חַס וְשָׁלוֹם, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ בב"י סי' קפ"א כָּתַב בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָהּ דְּהַמְדַקְדְּקִים בְּמִצְוֹת אֲפִילוּ תַּחַת גְּרוֹנָם אֵין מִסְתַּפְּרִים בְּתַעַר אֶלָּא בְּמִסְפָּרַיִם, וְאָסְרוּ חֲכָמִים לְהַעֲבִיר שֵׂעָר בְּתַעַר בְּכָל מָקוֹם הַגּוּף, וַאֲפִילוּ עַל זְרוֹעוֹתָיו לְפִי שֶׁדּוֹמֶה לְתִקּוּן נָשִׁים, וּלְפִיכָךְ אַף שֶׁתַּחַת הַגָּרוֹן אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵין שָׁם פֵּאָה, אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם: "וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר" (דברים כב, ה) וכו'. אֲבָל מֻתָּר לְהַעֲבִיר בְּמִסְפָּרַיִם.

וּמוֹרִי זְכִרוֹנוֹ לִבְרָכָה קִבֵּל מֵרִבּוֹתָיו, דְּהַפֵּאָה ה"ה הִיא שִׁבֹּלֶת הַזָּקֶן הַיּוֹצֵאת מִתַּחַת מְפִיקָה שֶׁל גַּרְגֶּרֶת, וְנִרְאֶה לָעַיִן בְּאוֹתָם הַמְמֻלָּאִים בְּזָקָן הָרְבֵּה, וְשֶׁכָּל דִּין פֵּאָה יֵשׁ לָהּ. וְהוּא גָּזַר בִּבְנֵי קְהִלָּתוֹ שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ כְּלַל אַף תַּחַת הַגָּרוֹן, לֹא בְּתַעַר מִן הַדִּין הַגָּמוּר, וְלֹא בְּמִסְפָּרַיִם כְּעֵין תַּעַר לִירֵאֵי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, שֶׁלֹּא לִפְגֹּעַ בְּעִקַּר פֵּאָה. וְכָל זֶה מִצַּד הַדִּין, אֲכָן הַבַּעַל נֶפֶשׁ הַיָּפָה, הַמְלֻאָה לָהּ דַּעַת וְיִרְאַת ה', לֹא תִּגַּע בּוֹ יָד אֲפִילוּ בְּתִלְישַׁת שֵׂעָר אֶחָד בְּיָדוֹ, כַּאֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ. וּבְכֵן הָאֳרַת קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה תִּשְׁרֶה עַל פָּנֶיהֶם, וְכָל רוֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בָּרַךְ ה', עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי רַבִּים מַעֲמֵי הָאָרֶץ הַמַּכְשֶׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדָם, לַעֲבֹר עַל לָאו. וְאִם שֵׂעָר לָבָן צָמַח בָּם מְלַקְּטִין אוֹתוֹ מִתּוֹךְ הַשְּׂחוֹר לְיַפּוֹת אֶת עַצְמָם שֶׁלֹּא יֵרָאוּ כְּזִקֵּנִים, וְהוּא עָוֹן פְּלִילִי. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּטּוּר יו"ד סי' קפ"ב: אָסוּר לְלַקֵּט אֲפִילוּ שֵׂעָר אֶחָד לָבָן מִתּוֹךְ הַשְּׂחוֹרוֹת מִשּׁוּם: "וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה" (דברים כב, ה). שֶׁהַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת כָּל אֵלֶּה לְיַפּוֹת אֶת עַצְמָן. וּמִטַּעַם זֶה אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּמַּרְאָה בְּעֵת הַתְּגַלַּחַת. וְאַף כִּי בסי' קנ"ו כָּתַב הַבַּיִת יוֹסֵף דְּבָמָקוֹם שֶׁרְגִילִים הָאֲנָשִׁים לְהִסְתַּכֵּל בַּמַּרְאָה כַּנָּשִׁים דְּמֻתָּר, מִכָּל מָקוֹם הַחֲבֵרִים רָאוּי לִמְנוֹעַ עַצְמָן בְּכָל מָקוֹם. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב שָׁם. וּבְסִימָן קפ"ב פָּסַק: סְתָם אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה, מִשּׁוּם לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה, וְעַיֵּן בְּזוֹהַר פְּקוּדֵי בְּהֵיכָלוֹת הֵיכַל ו', מַה שֶּׁהֶאֱרִיךְ בְּעִנְיַן הַדִּבּוּר הַזֶּה, שֶׁקָּרוֹב לִהְיוֹת נִזּוֹק בְּחֹלִי הַנִּכְפֶּה, וְגַם בַּלַּיְלָה לֹא יִשְׁכַּב לְבוֹ וּמַרְאִין לוֹ דְּמוּת אִשָּׁה בַּחֲלוֹמוֹ, אֲשֶׁר יִמָּשֵׁךְ אַחֲרֶיהָ לְאַבֵּד נִשְׁמָתוֹ חַס וְשָׁלוֹם. עַיֵּן שָׁם בְּאֹרֶךְ. וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵאֵלֶּה לִשְׁמֹר מִצְוֹת נַפְשׁוֹ, וְאוּלָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵמָּה, וְלֹא בָּאוּ לִידֵי מִדָּה זוֹ, וְגַם לִידֵי הַשְׁחָתַת פְּאַת הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, אֶלָּא עַל כִּי הִתְעָרְבוּ בַּגּוֹיִם בַּגְּלוּת הֶחָל הַזֶּה, וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם. וּבְפָרָט בְּאַרְצוֹת הַפַּדַאנְקִיָּה, אֲשֶׁר פָּסְתָה הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת בְּרַבַּת בְּנֵי עַמֵּנוּ, וְלֹא נִכְּרוּ בַּחֲצוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר מִלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לְגַאֵי יוֹנִים, שֶׁלּוֹעֲגִים עֲלֵיהֶם הַנָּכְרִים. וְהָאִישׁ הַיָּרֵא בִּלְבָבוֹ, יַשְׂכִּיל כִּי לֹא תַּסְפִּיק טָעֲנָה זוֹ לְהַפְטֵר מִיּוֹם הַדִּין וּמִיּוֹם הַתּוֹכָחָה, כִּי לְעֵת הַדִּין וְהַחֶשְׁבּוֹן שֶׁיְּגֹרְרוּ בַּחֲבָלִים הַכְּלָבִים הַסְּרוּחִים הָהֵם, אֲשֶׁר מֵהֶם בּוֹשׁ וְיִכָּלֵם, וְיֹאמַר לוֹ: הַאִם מִפְּנֵי אֱלֹהַּ רְשָׁעִים כְּלָבִים סְרוּחִים בּוֹשְׁתֶּם, וּמִפָּנַי לֹא בוֹשְׁתֶּם וְנִכְלַמְתֶּם? וְעוֹד, הַאִם עַל זֹאת בִּלְבַד חֵרְפוּ וְגִדְּפוּ הַגּוֹיִם, וַהֲלֹא "רַבַּת שָׂבְעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ, הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לְגַאֵי יוֹנִים" (תהלים קכג, ד) וּשְׂחוֹק עָשָׂה אֱלֹקִים לָנוּ וּלְמוֹלַדְתֵּנוּ. וְאִם עַל ה' דִּבְּרוּ תּוֹעָה, "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם" (תהלים עג, ט), דִּבֵּר שָׁוְא וְתָפֵל עַל שׁוֹכֵן בַּעֲרָפֶל, לֹא יְדַבְּרוּ עָלֵינוּ וּלְמוֹלַדְתֵּנוּ, דַּיּוֹ לְעֶבֶד לִהְיוֹת כְּרִבּוֹ, וְיַחְזִיק בְּמָעֳזוֹ הָאִישׁ הַיָּרֵא, לְבַל יָחוּשׁ לְכָלִימוֹת וְרוֹק הַנָּכְרִים, וְלֹא יָשׁוּב מִפְּנֵי כָּל כּוֹפֵר מֵעֲבֹד עֲבוֹדַת רַבּוֹ, אֲדוֹנֵינוּ אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם, יִבְחֲרוּ הָרַע בְּמִעוּטוֹ, לְגַלֵּחַ בְּמִסְפָּרַיִם וְלֹא בְּתַעַר. וַה' הַטּוֹב יְכַפֵּר.

וּבָאָרְצוֹת אֵלּוּ פָּסְתָה הַמִּסְפַּחַת בִּקְצָת מִפָּרִיצֵי בְּנֵי עַמֵּנוּ עַד לְהַשְׁחִית, מִי בְּמֶרֶד וּבְמַעַל לָלֶכֶת בְּחוּקֵי הַגּוֹיִם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה. וּמִי אֲשֶׁר יְכַשְּׁלוּ גַּם בְּלֹא דַּעַת, בְּהִסְתַּפֵּר עַצְמָם עַל יְדֵי הַגּוֹיִם. וְנוֹהֲגִים בַּיְהוּדִים כְּחֻקּוֹתֵיהֶם, לְהַעֲבִירָם עַל דָּת, וּלְהַעֲבִיר הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם בַּפֶּאָה וּבְזָקֵן בַּאֲשֶׁר אֵין מוֹחֶה בְּיָדָם, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִלְּהִסְתַּפֵּר בָּהֶם, שֶׁלֹּא לְהַשְׁחִית אֶת נַחֲלָתוֹ, נַחֲלַת עַבְדֵי ה' וְצִדְקָתָם צֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנוֹסַף גַּם הוּא כִּי תַּעֲרוֹ חֶרֶב טְמֵאָה, וְאֵין לְהַעֲבִירוֹ עַל רֹאשׁ קָדוֹשׁ, דְּלָא לְאִתְעַבְּרָא צִילְמָא דִּידֵיהּ בְּצוּלְמָא דעע"ז כמ"ש מהר"י זלה"ה ובזֹהַר וַיְחִי דרי"ט ע"ב. וְעִנְיַן הַטְּבִילָה אֲשֶׁר יִטְבֹּל אַחַר כָּךְ, אֵינֶנָּה מַעֲלָה הַטָּמְאָה הַהִיא כַּאֲשֶׁר עָלָה עַל רוּחַ רַבִּים, כִּי רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב מִפְּנֵי כָּל כּוֹפֵר, אֶלָּא הַבַּעַל הַנֶּפֶשׁ לֹא יְגַלֵּחַ כִּי אִם עַל יַד יִשְׂרָאֵל. וּבְכֵן קָדוֹשׁ יִהְיֶה. וְאָנֹכִי שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תִּקּוּן לָזֶה בְּמָקוֹם דְּלֹא שְׁכִיחִי סַפְּרֵי יִשְׂרָאֵל, יְכַוֵּן בִּשְׁעַת הַתְּגַלַּחַת בְּשֵׁם אֱלֹקִים בָּרִבּוּעַ, א' אֶ"ל אֱלֹהִ"י אֱלֹקִים. וְיֹאמַר פָּסוּק: "וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ" (בראשית א, כז). וְיכַוֵּן אוֹתָם בָּרִבּוּעַ הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה. וּבְכֵן לֹא יָמוּשׁ צֶלֶם אֱלֹקִים מֵעָלָיו, וּבְפָנָיו יַעֲנֶה וְאַחַר הַתְּגַלַּחַת יְהֵא זָהִיר לִטּוֹל יָדָיו, כִּי הוּא מִדְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִים נְטִילָה עַד הַפֶּרֶק, אֶלָּא שֶׁבִּשְׁפִיכָה אַחַת סַגִּי, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל אִישׁ זָהִיר מְאֹד בָּזֶה, כִּי הוּא גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ. וְאִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא, מְשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ. וְאִם אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, יוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ. וְגַם אָמְרוּ שֶׁמְּפַחֵד עַל זֶה ג' יָמִים, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יְהֵא זָהִיר וְנִשְׁכָּר, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְגַם הָרַב חיד"א זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּמוֹרֶה בָּאֲצְבַּע סי' ג' סָעִיף קל"ה כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יִשְׁתַּדֵּל קוֹדֶם חֲצוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְגַלֵּחַ רֹאשׁוֹ, וְיכַוֵּן שֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּמְקַיֵּם מִצְוַת: "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז). אֲבָל אַחַר חֲצוֹת, אֲפִילוּ בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי יֵשׁ לְהַקְפִּיד, וְאַשְׁרָיו מִי שֶׁמַּנִּיחַ זְקָנוֹ כְּמִנְהַג טוּרְקִיָּאה וּמִזְרָח וּמַעֲרָב. וּלְמִי שֶׁהוּא שָׁרוּי בְּעָרֵי אֱדוֹם, וְהוּא סוֹחֵר וּמֻכְרָח לְסַפֵּר זְקָנוֹ, יְזָהֵר מְאֹד לַעֲשׂוֹתָהּ בְּמִסְפָּרַיִם אוֹ בְּסַם דָּוְקָא, וְלֹא בְּתַעַר חַס וְשָׁלוֹם, וַה' הַטּוֹב יְכַפֵּר, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר דִּבְרֵי יוֹסֵף סי' כ"ה, שֶׁסָּתַר דִּבְרֵי הָרַב בְּאֵר עֶשֶׁק, כִּי הִתְעַשְּׁקוּ עִמּוֹ כַּמָּה רַבָּנִים, עַל אוֹדוֹת שֶׁחִלֵּק בְּגִלּוּחַ הַזָּקָן בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: נִדְרַשְׁתִּי לְגִלּוּת דַּעְתִּי עַל מַה שֶּׁכָּתַב בַּעַל בְּאֵר עֶשֶׁק, בְּתִשׁוּבָה סי' ע', שֶׁאַחַר שֶׁנָּתַן טַעַם לְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁמְּגַדְּלִים י"ג תִּקּוּנֵי דִּיקְנָא, וְשֶׁאֵין לְגַלְּחָם אֲפִילוּ בְּמִסְפָּרַיִם, אָמַר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אִי לָאו דְּמִסְתַּפְּינָא דְּאִיכָּא לְאַפְלוּגֵי בְּדָא בֵּין יְתֵבֵי אַרְעָא קַדִּישְׁתָּא, וּבֵין יְתֵבֵי אַרְעָא מְסָאֲבָא וכו', עַד וּלְפִי הַנִּרְאֶה הוּא דְּבְחוּץ לָאָרֶץ עָדִיף טְפֵי דְּלָא יְהֵא אַתְרָא לְהִסְתָּרֵךְ בְּדִיקְנָא, וְעָדִיף בְּחוּץ לָאָרֶץ לְמִגַּלַּח לָהּ, עַד כָּאן דְּבָרָיו.

וְזוֹ תְּשׁוּבָתִי מִבֹּאַר הוּא, כִּי גַּם הַשּׁוֹאֵל גַּם הַמֵּשִׁיב שְׁנֵיהֶם נִתְכַּוְּונוּ לְבָאֵר זֶה הַדִּין לְפִי הַמָּסֹרֶת הַמְקֻבָּל בֵּין יְחִידֵי סְגֻלָּה, לֹא לְפִי הַדִּין הַמְפֻרְסָם בַּתַּלְמוּד וּבַפּוֹסְקִים. וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ אֲנִי לְהָשִׁיב לְךָ לְפִי דֶּרֶךְ זוֹ, וּלְהַרְאוֹת לְעֵין כָּל הַתּוֹלִים עַצְמָם בּוֹ, כִּי פִּטְפּוּטֵי דְּבָרָיו אֵין בָּהֶם מַמָּשׁ וְלֹא יְקֻבְּלוּ אֵצֶל הַשֵּׂכֶל הַיָּשָׁר הוֹלֵךְ וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן, הֵן קוֹדֶם אוֹדִיעֲךָ כִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ הַמְקֻבָּלִים שֶׁאֵין לְגַלּוֹחַ הַזָּקֵן אֶפִלּוּ בְּמִסְפָּרַיִם, אֵין כַּוָּנָתוֹ חַס וְשָׁלוֹם לַחֲלֹק עַל חַכְמֵי הַגְּמָרָא שֶׁהִתִּירוּהוּ עַל פִּי קַבָּלָתָם, אֲבָל הַכֹּל מוֹדִים דְּמִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמְּגַלֵּחַ זָקְנוֹ בְּמִסְפָּרַיִם עוֹבֵר בְּבַל תַּשְׁחִית דַּהֲוֵי הוּא כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

אָמְנָם הָעִנְיָן הוּא שֶׁיֵּשׁ בְּפֵרוּשׁ מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִגְלֶה וְנִסְתָּר. הַנִּגְלֶה הוּא מַה שֶּׁבָּא בַּתַּלְמוּד וּבַפּוֹסְקִים שֶׁהַכֹּל חַיָּבִים לְקַיְּמוֹ וְהוּא דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, וְהַנִּסְתָּר הוּא מַה שֶּׁבָּא בַּזֹּהַר וּבִשְׁאָר סִפְרֵי הַמְקֻבָּלִים. וּבְחֶלֶק זֶה שֶׁל הַנִּסְתָּר לֹא נִצְטַוּוּ אֶלָּא הַיְחִידִים שְׁרִידִים הָעוֹמְדִים בְּסוֹד ה'. אָמְנָם שְׁאַר עַמָּא, הַהוּא דְּאִתְגַּלְיָא כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת.

וְעַתָּה אוֹמַר, כִּי הִנֵּה זֶה הֶחָכָם הוֹדָה בְּתְחִלַּת דְּבָרָיו וּבְסוֹפָן כִּי הוּא לֹא יָדַע וְלֹא שָׁמַע וּדְבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁאֵינָם תַּחַת יָדוֹ. וּמֵאַחַר שֶׁכֵּן, הַרְבֵּה יֵשׁ לְתְמֹהַּ עָלָיו, אֵיךְ מָלְאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת חִלּוּקִים מִסְּבָרָתוֹ בְּמַאי דְּלָא גְּמִיר וְסָבִיר. הֲלֹא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר נִצְטַעֲרְתִּי כָּל יָמַי עַל קְצָת אַנְשֵׁי דּוֹרֵנוּ הַקּוֹפְצִים לְלְמֹד עִנְיְנֵי הַקַּבָּלָה וְכָל אֶחָד שֶׁרְאָה בָּהּ מְעַט הוּא מִתְפָּאֵר בָּהּ וְאַסְתִּירַא בַּלֵּינָא קִישׁ קִישׁ קָרֵיָא וְשָׁקְלוּ וְטָרוּ, וְהִקְשׁוּ וְתֵרְצוּ וּבוֹדִים מִלִּבָּם חִלּוּקִים וְעִנְיָנִים. וְכַמָּה פְּעָמִים יוֹצְאִים חוּץ מִן הַשִּׁיטָה הָאֱמִתִּית, וְגָרַם לָהֶם זֶה הֱיוֹתָם בְּלִתִּי שְׁלֵמִים בַּחָכְמָה הַזּוֹ, כִּי לֹא כָּל אָדָם אֶל רוֹב הַסְּפָרִים הָעוֹסְקִים בְּזוּ הַחָכְמָה וּבִפְרָט סִפְרֵי הַמַּעֲמִיקִים בָּהּ, כִּי כֻּלָּם הֵם כת"י, וְיָדוּעַ כִּי חֹסֶר הַבְּקִיאוּת בַּהַקְדָּמוֹת הוּא אֶחָד מֵהַחֲמִשָּׁה סִבּוֹת הַמּוֹנְעִים הַלִּמּוּד בֶּאֱלֹקִיוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב מוֹרֶה נְבוֹכִים בח"א פ' ל"ד, וּלְפִיכָךְ עֲצָתִי תִּכּוֹן אֶל כָּל הַמַּשְׂכִּיל בָּהּ יִדֹּם, וְלֹא יְחַדֵּשׁ דָּבָר גָּדוֹל אוֹ קָטֹן עַד הַכִּירוֹ אֶת עַצְמוֹ הֱיוֹתוֹ בַּר הָכִי לְחַדֵּשׁ וּלְפַלְפֵּל בַּחָכְמָה עַל פִּי הַקְּדָמוֹתֶיהָ הַמְקֻבָּלוֹת.

וְזָכוֹר אַל תִּשְׁכַּח מַאֲמַר תַּלְמִידֵי הרשב"י זלה"ה כַּמָּה פְּעָמִים בַּזֹּהַר לֹא שָׁמַעְתִּי וְלֹא אֵימָא, וְדַי בָּזֶה כִּי בְּמָקוֹם אַחֵר הֶאֱרַכְתִּי עַל זֶה.

עוֹד תִּיּוּהָא קַחֲזִינַא בִּדְבָרָיו, הֲלֹא הוּא אָמַר דְּעָדִיף בְּחוּצָה לָאָרֶץ לְמִנְּלַחַ לֵהּ, וְאַחַר כָּךְ תּוֹךְ חֲמֵשׁ שׁוּרוֹת מִדְּבָרָיו אָמַר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ מִבְּלִי שֶׁיּוֹצִיא מִפִּיו יָקֵר מְזוֹלֵל, תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְהַסְּתִירָה מִבֹּאֶרֶת דְּמַאי חוּמְרָא וּמַאי תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה שַׁיָּךְ עַל מִי שֶׁעוֹשֶׂה מַה דְּלֹא עָדִיף. אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ לוֹמַר דְּהוּא עַצְמוֹ הִרְגִּישׁ בְּחֶלְשַׁת חִלּוּקוֹ כִּי אֵין לוֹ עַל מַה לִסְמֹךְ.

עוֹד כָּתַב שֶׁדָּרַשׁ וְחָקַר עַל מִנְהָג מוהרמ"ע זצוק"ל נוֹדָע עַל נָכוֹן דְּהִנֵּה מִסְתַּפֵּר בְּדִיקְנֵיהּ כְּמִנְהַג אִיטַלְיָא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. מִדְּקָאָמַר הִנֵּה מִסְתַּפֵּר בְּדִיקְנֵיהּ וְלֹא קָאָמַר מִסְתַּפֵּר דִּיקְנֵיהּ, מוּכָח שֶׁלֹּא הֵעִידוּ לוֹ שהרמ"ע זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הָיָה מִסְתַּפֵּר כָּל זְקָנוֹ אֶלָּא מִקְצָתָהּ, וְאִם כֵּן הוּא מֵבִיא רְאָיָה לִפְתּוֹר דְּבָרָיו שֶׁכָּתַב לְעֵיל, דְּבָחוּצָה לָאָרֶץ עָדִיף לְנַלְחָהּ, כִּי בְּוַדַּאי דִּין הַחֵלֶק כְּדִין הַכֹּל הוּא.

וְעוֹד אֲנִי חָקַרְתִּי עַל זֶה ממוהר"ר בִּנְיָמִין הַכֹּהֵן נר"ו בע"ת ריגיי"ו יע"א, וְהֵשִׁיב לִי, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּבָרֵי בַּעַל בְּאֵר עֲשָׂק אֵין לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם, כִּי כְּבָר הִתְעַשְּׁקוּ עִמּוֹ בַּעֲלֵי הַהוֹרָאָה מִכַּמָּה תְּשׁוּבוֹת שֶׁבָּאוּ שָׁם דְּלֹא כְּהִלְכְתָא, וַאֲנִי רָאִיתִי בְּמַנְטוֹבָה צוּרַת הרמ"ע זלה"ה וְהוּא בְּזָקֵן מֻלָּא עַל כָּל גְּדוֹתָיו, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וַהֲרֵי זוֹ הַכְרָעָה בְּגוּפָא שֶׁל עֻדּוּת.

עוֹד בִּשְׁלָמָא אִם הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ אֵלּוּ הַמְּעִידִים דהרמ"ע זלה"ה אָמַר לָהֶם דְּעַל פִּי הַסּוֹד רָאוּי לְהִסְתַּפֵּר הַזָּקֵן בְּמִסְפָּרַיִם בְּחוּץ לָאָרֶץ אֲזַי הָיָה עֻדּוּת הַשַּׁיָּךְ לְעִנְיָנוֹ, וַאֲנִי הָיִיתִי מְשִׁיבוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵשִׁיב הָרַב הַגָּדוֹל הרא"ם זלה"ה בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת כִּי תָבֹא עַל מַה שֶׁכָּתְבוּ קְצָת מְפָרְשִׁים בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תָּם מֵאוֹרְלַיינְשׁ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, אָמַר אֵינִי מַאֲמִין שֶׁיָּצָא זֶה מִפִּיו, יְעַיֵּן שָׁם. כִּי כָּל דָּבָר זָר אֵין רָאוּי לְהַאֲמִין שֶׁיָּצָא מִפִּי אָדָם גָּדוֹל, אֲבָל עַתָּה שֶׁהַמַּגִּיד לוֹ לֹא הִגִּיד אֶלָּא שֶׁרָאָהוּ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה וּמִסְתַּפֵּר בְּדִיקְנֵיהּ, אֵין זֶה כְּלוּם. כִּי הָעִקָּר אֲצַלֵּנוּ אֵין לְמֵדִין הֲלָכָה מִפִּי מַעֲשֶׂה. כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק יֵשׁ נוֹחָלִין (ב"ב קל ב). דְּשָׁמָא טָעָה הָרוֹאֶה אוֹ הַמַּגִּיד, אוֹ שָׁמָא אִישׁ חוֹלָנִי הָיָה הרמ"ע זלה"ה, שֶׁאִם לֹא הָיָה מִסְתַּפֵּר הָיָה בָּא לִידֵי חֹלִי כָּבֵד, וּמִשּׁוּם הָכִי לֹא הִנְהִיג עַצְמוֹ לְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ עַל פִּי פְּנִימִיּוּתָהּ.

וְעַתָּה אַחֲרֵי שֶׁדְּחִיתִי דְּבָרָיו דָּרֵךְ כְּלָל, בּוֹא וְאַרְאֶךָּ דְּבָרִים דְּכַד נָאִים וּשְׁכִיב אָמְרָה לְהַאי מִילְתָא לְחַלֵּק בְּמִצְוָה זוֹ בֵּין יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְיוֹשְׁבֵי חוּצָה לָאָרֶץ, דַּהֲלֹא מִצְוָה זוֹ חוֹבַת הַגּוּף הִיא. וְיָדוּעַ דְּכָל שֶׁהוּא חוֹבַת הַגּוּף אֵין חִלּוּק בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ, וּבֵין אֲוִיר טָמֵא לָאֲוִיר טָהוֹר. כִּי בַּעֲשִׂיָּתָהּ אָנוּ גּוֹרְמִים לֶהֱיוֹתֵנוּ מֻקָּפִים מֵאוֹרוֹת הַקְּדֻשָּׁה, וְכֵן טַלִּית וּתְפִילִין וּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁהֵם חוֹבַת הַגּוּף וּמַה נִּשְׁתַּנָּה מִצְוַת הַזָּקֵן מִן הַשְּׁאָר.

וְעוֹד דַּאֲנַן קַיְמָא לַן דְּכָל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה סְגוּלָתַן הִיא, שֶׁהַנִּזְהָר בָּהֶם הֲרֵי הוּא מַכְנִיעַ לַסִּטְרָא אַחֲרָא [עַיֵּן בְּמַאֲמָר חִיקּוּר דִּין פי"א]. וּמִינַּהּ דְּכָל הַמּוֹסִיף בָּהֶם גֶּדֶר וּפְרִישׁוּת הוּא מַרְבֶּה בִּקְדֻשָּׁה וּמוֹסִיף הַכְנָעָה לְהַהוּא סִטְרָא וְלֹא יוּכְלוּ לְהִסָּרֵךְ וְלִדָּבֵק בּוֹ, וְאֵיךְ יִצְדַּק אִם כֵּן הַתּוֹלְדָה שֶׁהוֹלִיד זֶה הֶחָכָם דְּבַאַרְעָא מְסָאֲבָא עָדִיף לְנַלְחָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְדְּפוּ אַחֲרָיו הַחִיצוֹנִים. וְנַהֲפֹךְ הוּא וַדַּאי כְּאָמוּר כִּי כָּל הַמּוֹסִיף גֶּדֶר וּסְיָג בְּלָאוִין הוּא מוֹסִיף לְהַכְנִיעָם וּלְהַרְחִיקָם מֵעָלָיו. וּבְכִתְבֵי הָאֲרִ"י זלה"ה אִיתָא דְּרָאוּי לָאָדָם שֶׁלֹּא יַעֲקֹר שׁוּם שֵׂעָר מִזְּקָנוֹ, כִּי הֵם צִנּוֹרוֹת הַשֶּׁפַע וכו' וּמוּכָח מֵהַאִידְּרָא רַבָּה שֶׁהַשְּׂעָרוֹת הֵם לְבוּשׁ הַחֲסָדִים עַיֵּן שָׁם.

וְנִמְצָא אִם כֵּן שֶׁהַמְגַלֵּחַ שַׂעֲרוֹת הַזָּקָן גּוֹרֵם לְקַלְקֵל צִנּוֹרוֹת הַשֶּׁפַע לְמַעְלָה בִּבְחִינַת נַפְשׁוֹ וְהַחֲסָדִים מִתְפַּשְּׁטִים בְּלִי לְבוּשׁ וְצִנּוֹר, וּלְפִיכָךְ גַּם אֶל הַחִיצוֹנִים מִתְפַּשְּׁטִים.

וּמַעֲתָּה הַבִּיטוּ נָא וּרְאוּ אִם יֵשׁ טַעַם וּסְמָךְ בִּדְבָרָיו, לְחַלֵּק בֵּין יָתְבֵי אַרְעָא קַדִּישָׁא וּבֵין יָתְבֵי אַרְעָא מְסָאֲבָא, אַדְרַבָּה אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא דְּבִחוּץ לָאָרֶץ שֶׁהוּא מָדוֹר הַקְּלִפּוֹת, צָרִיךְ יוֹתֵר שְׁמִירָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט הַשֶּׁפַע אֲלֵיהֶם, וְהַשְׁמִירָה וְתִקּוּן לָזֶה הִיא שֶׁלֹּא לְגַלְּחָן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לְבוּשׁ וְכִסּוּי אֶל הַשֶּׁפַע כַּנִּזְכָּר.

עוֹד הֵבִיא שָׁם לְשׁוֹן הר"י צֶמַח זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּפֵרוּשׁ הָאִדְּרָא, וּלְפִי שֶׁהֶעְתַּק בְּשִׁבּוּשׁ אֶכְתֹּב כָּאן לְשׁוֹנוֹ וְזֶה הוּא כְּלַל י"ז, גַּם יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל שֶׁעִקַּר שֵׁם תִּקּוּן הוּא הַשְּׂעָרוֹת שֶׁהֵם לְבוּשׁ אֶל הָאוֹר שֶׁבְּתוֹכָם, וְאִם כֵּן לָמָּה אָנוּ חוֹתְכִים הַשְּׂעָרוֹת שֶׁל הָרֹאשׁ וּבְפֶרְט בְּתַעַר, וְרָאִיתִי לָזֶה קְצָת תְּשׁוּבָה כִּי שְׂעָרוֹתֵינוּ הוּא כְּנֶגֶד ז"א שֶׁהֵם שְׁחוֹרוֹת וְהֵם דִּינִין, אָנוּ חוֹתְכִים אוֹתָם כִּי לְצֹרֶךְ הַדִּינִין הַצְּרִיכִים בָּעוֹלָם דַּי לַפֵּאָה שֶׁאָנוּ מַנִּיחִין כַּנּוֹדָע אֲבָל וכו', עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעַתָּה תִּרְאֶה כִּי מַה שֶּׁכָּתַב זֶה הֶחָכָם וז"ל, כִּמְדֻמֶּה שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּק בֵּין הָרֹאשׁ לַזָּקָן דְּכֻלְּהוּ כְּנֶגֶד ז"א הֵם, כָּל זֶה הוּא תּוֹסֶפֶת מִשֶּׁלּוֹ. וְכַוָּנָתוֹ לְדַקְדֵּק מִדְּקָאָמַר, אָנוּ חוֹתְכִים אוֹתָם, דְּצָרִיךְ לַחְתֹּךְ וּלְגַלַּח שַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן. וְהוּא דִּקְדּוּק מְשֻׁבָּשׁ הַרְבֵּה מְאֹד, חֲדָא דְּנִהְיוּ נַמֵּי וְקוּשְׁטָא הָכִי הוּא דְּשַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן כֻּלְּהוֹ כְּנֶגֶד ז"א הֵם, אֲבָל הִיא הַנּוֹתֶנֶת דְּשַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ צָרִיךְ לְסַפְּרָן. וְשַׂעֲרוֹת הַזָּקָן צָרִיךְ לְגַדְּלָן. כִּי כָּךְ הִיא הַמִּדָּה כַּיָּדוּעַ אֲפִילּוּ לַמַּתְחִילִים בַּחָכְמָה, וְעוֹד דְּאִם כְּדִבְרֵיהוּ דְּאֵין חִלּוּק בֵּין שַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ לְשַׂעֲרוֹת הַזָּקָן וְתַרְוַוייהוּ צָרִיךְ לְחָתְכָם, אִם כֵּן אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְגַלַּח שַׂעֲרוֹת הַזָּקָן דּוּמְיָא דְּשַׂעֲרוֹת, וְהוּא כְּבָר הוֹדָה לְעֵיל דְּבָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְגַדְּלָן, וְתוּ בְּמַאי מוֹקְמִינַן לְהוּ לְמַאמְרֵי הַזֹּהַר שֶׁבְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ דְּשַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ צָרִיךְ לְסַפֵּר אוֹתָם וְשַׂעֲרוֹת הַזָּקָן לְגַדֵּל אוֹתָם, אֲבָל בָּאֱמֶת אִבּוּד זְמַן הוּא לְהָשִׁיב לְפִיטוּמֵי מִילֵי כָּאֵלּוּ, וּמַה שֶּׁכָּתַב עוֹד מִלְּשׁוֹן הַמְפָרֵשׁ הָאִדְּרָא, כִּי דַּי לְפֵאָה לְשׁוֹרֵשׁ הי"ג תִּקּוּנִים לֹא קָאֵי עַל פְּאַת הַזָּקָן, אֶלָּא עַל פְּאַת הָרֹאשׁ שֶׁהוּא שׁוֹרֶשׁ הַשְּׂעָרוֹת די"ג תִּקּוּנֵי דִּיקְנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכַוָּנַת וַיַּעֲבֹר עַיִן שָׁם.

וַאֲשֶׁר קִנְצֵי לְמִלִּין כִּי דַּי בְּמַה שֶׁכָּתַבְתִּי לְהַקְהוֹת שִׁנֵּי הָאֲנָשִׁים הַלָּלוּ הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ שֶׁלָּהֶם וּבָאִים לְרִדּוֹתֵנוּ וּלְהַכְּיחֵנוּ עִם זוֹ הַתְּשׁוּבָה, כִּי עֲלֵיהֶם וּבְשִׁבִילָם הֻצְרְכְתִּי לִכְתֹּב דְּבָרַי אֵלֶּה, דְּאִלְמָלֵא כֵּן לֹא הָיִיתִי כּוֹתְבָם, כִּי הַחַיִל אֲשֶׁר נָגְעוּ אֶלְקִים בְּלִבָּם כְּבָר הֵם יוֹדְעִים שֶׁדִּבְרֵי הֶחָכָם בִּתְשׁוּבָה זוֹ הֵם בְּלִי טַעַם וְרֵיחַ נָהְפַּךְ הַקְּעָרָה עַל פִּיהָ, שְׁארוּ לֵיהּ מָארֵי וְלֹא תְּהֶיֶה זֹאת לוֹ לְפוּקָה, הַשּׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע וְעָלָיו תָּבֹא בִּרְכַּת טוֹב בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם, נָאוֹם הַצָּעִיר יוֹסֵף בלא"א כמוהר"ר עִמָּנוּאֵל אֵירְגַּאס זֶכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ,

וְכָתַב בְּסֵפֶר הַחִנּוּךְ שֶׁעַל הַשְׁחָתַת הַזֶּקֶן עוֹבֵר עוֹד עַל שְׁנֵי לָאוִין חוּץ מֵה' הַנִּזְכָּרִים דְּהַיְנוּ "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ" (ויקרא יח, ג), "וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה" (דברים כב, ה), עַד כָּאן.

וְהִי לָךְ מַה שֶּׁפָּסַק הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה פֶּרֶק י"ב מֵהִלְכוֹת עכו"ם וְחֻקּוֹתֵיהֶם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

א. אֵין מְגַלְּחִין פַּאֲתֵי הָרֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עכו"ם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם" (ויקרא יט, כז). וְחַיָּב עַל כָּל פֵּאָה וּפֵאָה. לְפִיכָךְ הַמְגַלֵּחַ שְׁנֵי צְדָעָיו אֲפִלּוּ בְּבַת אַחַת וְהַתֶּרְאָה אַחַת לוֹקֶה שְׁתַּיִם, אֶחָד הַמְגַלֵּחַ הַפֵּאוֹת בְּלֵבַד וּמַנִּיחַ שֵׂעָר כָּל הָרֹאשׁ וְאֶחָד הַמְגַלֵּחַ כָּל הָרֹאשׁ כְּאֶחָד לוֹקֶה, הוֹאִיל וְגִלַּח הַפֵּאוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ הַמְגַלֵּחַ, אֲבָל אִישׁ הַמִּתְגַּלֵּחַ אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אִם כֵּן סִיֵּעַ לַמְגַלֵּחַ. וְהַמְגַלֵּחַ אֶת הַקָּטָן לוֹקֶה.

ב. הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְּחָה פְּאַת רֹאשָׁהּ אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְּחָה פְּטוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז). כָּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבַל תַּשְׁחִית יֶשְׁנוֹ בְּבַל תַּקִּיף, וְאִשָּׁה אֵינָהּ בְּבַל תַּשְׁחִית לְפִי שֶׁאֵין לָהּ זָקָן, אֵינָהּ בְּבַל תַּקִּיף. לְפִיכָךְ הָעֲבָדִים הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם זָקָן אֲסוּרִין בְּהַקָּפָה.

ג. אַף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת לְגַלֵּחַ פְּאַת רֹאשָׁהּ, הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְגַלֵּחַ פְּאַת רֹאשׁ הָאִישׁ, וַאֲפִילּוּ קָטָן אָסוּר לְגַלֵּחַ לוֹ פֵּאָה.

ד. וּפֵאָה זוֹ שֶׁמַּנִּיחִים בַּצְּדָעַיִם לֹא נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר, וְשָׁמַעְנוּ מִזְּקֵנֵינוּ שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעִים שְׂעָרוֹת, וּמֻתָּר לְלַקֵּט הַפֵּאוֹת בְּמִסְפָּרַיִם וְלֹא נֶאֱסַר אֶלָּא הַשְׁחָתָה בְּתַעַר.

ה. דֶּרֶךְ כֹּהֲנֵי עכו"ם הָיָה לְהַשְׁחִית זְקָנָם, לְפִיכָךְ אָסְרָה תּוֹרָה לְהַשְׁחִית הַזָּקָן וְחָמֵשׁ פֵּאוֹת יֵשׁ בּוֹ, לֶחִי הָעֶלְיוֹן וְלֶחִי הַתַּחְתּוֹן מִיָּמִין, וְכֵן מִשְּׂמֹאל וְשִׂבְלֶת הַזָּקָן וְלוֹקֶה עַל כָּל פֵּאָה וּפֵאָה וְאִם נָטָלָן כֻּלָּם כְּאַחַת לוֹקֶה חָמֵשׁ, וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַד שֶׁיְּגַלְּחֶנּוּ בְּתַעַר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז), גִּלּוּחַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה. לְפִיכָךְ אִם גִּלַּח זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרַיִם פְּטוּר. וְאֵין הַמִּתְגַּלֵּחַ לוֹקֶה עַד שֶׁיְּסַיֵּעַ. וְאִשָּׁה מֻתֶּרֶת לְהַשְׁחִית זְקָנָהּ אִם יֵשׁ לָהּ שֵׂעָר בַּזָּקָן, וְאִם הִשְׁחִיתָה זְקַן הָאִישׁ פְּטוּרָה.

ו. הַשַּׁפָּה מֻתָּר לְגַלְּחָהּ בְּתַעַר, וְהוּא הַשֵּׂעָר שֶׁעַל גֵּב הַשַּׂפָּה הָעֶלְיוֹנָה, וְכֵן הַשֵּׂעָר הַמְדֻלְדָּל בַּשַּׂפָּה הַתַּחְתּוֹנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר לֹא נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁחִיתוֹ, אֶלָּא יְגַלֵּחַ קְצָתוֹ עַד שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

ז. הָעֲבֶרֶת הַשֵּׂעָר מִשְּׁאָר הַגּוּף, כְּגוֹן בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהַמַּעֲבִירוֹ מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ אֶלָּא נָשִׁים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְתַקֵּן עַצְמוֹ תִּקּוּן נָשִׁים. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲבִירִין הַשֵּׂעָר

אֲנָשִׁים וְנָשִׁים אִם הֶעֱבִיר אֵין מַכִּין אוֹתוֹ, וּמֻתָּר לְהַעֲבִיר שֵׂעָר שְׂאָר הָאֲבָרִים בְּמִסְפָּרַיִם בְּכָל מָקוֹם.

ח. לֹא תַּעְדֶּה אִשָּׁה עֲדֵי הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתָּשִׂים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנֶפֶת אוֹ כּוֹבַע אוֹ תִּלְבַּשׁ שְׁרִיוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁתְּגַלַּח רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ. וְלֹא יַעֲדֶה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי צִבְעוֹנִים וַחֲלִי זָהָב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹבְשִׁים אוֹתָם הַכֹּל, וְאֵין מְשִׂימִין אוֹתוֹ הֶחָלִי אֶלָּא נָשִׁים הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, אִישׁ שֶׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה וְאִשָּׁה שֶׁעָדְתָה עֲדֵי אִישׁ לוֹקִין. וְהַמְלַקֵּט שַׂעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחוֹרוֹת מֵרֹאשׁוֹ אוֹ מִזְּקָנוֹ וּמֵשֶׁילְקֵט שְׂעָרָה אַחַת לוֹקֶה מִפְּנֵי שֶׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה, וְכֵן אִם צָבַע שְׂעָרוֹ שָׁחוֹר מֵשֶׁיְּצַבֵּע שֵׂעָר לְבָנָה אַחַת לוֹקֶה, טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוּס אֵין עוֹטֵף כְּאִשָּׁה וְלֹא מְגַלֵּחַ רֹאשׁוֹ כְּאִישׁ וְאִם עָשָׂה כֵּן אֵינוֹ לוֹקֶה.

סימן ט"ז

"תָּרֹם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ וְכָל אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ" (מיכה ה, ח).

יוּבַן לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ (דעת זקנים שמות לב כה): מַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ מַלְכָּה יָפָה כַּלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר: "כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ" (שיר השירים ד, ז). וְגַם הָיְתָה לוֹ שִׁפְחָה כּוּשִׁית, פַּעַם אַחַת נִכְנְסָה הַמַּלְכָּה לְבֵית הַתַּבְשִׁיל, וְלִקְחָה הַקְּדֵרָה בְּיָדָהּ וְהֵשְׁחִרוּ יָדֶיהָ שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן וְנִכְנְסָה כָּךְ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְנֶעֱרַב בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְהוֹצִיאָהּ בְּנִזְיפָה. וְכַאֲשֶׁר רָאֲתָה שִׁפְחָתָהּ, שָׂמְחָה שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וּכְשֶׁהָלְכָה לְמַלֹּאת כַּדָּהּ מִן הַיָּם עִם חַבְרוֹתֶיהָ הָיְתָה שׂוֹחֶקֶת וּמְרַקֶּדֶת. אָמְרוּ לָהּ חַבְרוֹתֶיהָ: מַה הַיּוֹם מְיֻמָּים, וּלְשִׂמְחָה מַה זוּ עוֹשָׂה? וְהֵשִׁיבָה לָהֶם, כִּי הַמֶּלֶךְ גָּרַשׁ יְגָרֵשׁ אֶת הַמַּלְכָּה וְשִׂפְחָה תִּירַשׁ גְּבִירְתָּהּ. אָמְרוּ לָהּ: מַה חָרֵי הַאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה? אָמְרָה לָהֶם: כָּעַס עָלֶיהָ הַמֶּלֶךְ כִּי הֶשְׁחִרוּ יָדֶיהָ קְצָת. אָמְרוּ לָהּ: שׁוֹטָה שֶׁבָּעוֹלָם, הַשְׁמִיעִי אָזְנָךְ מַה שֶּׁפִּיךְ מְדַבֵּר, וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר וּמַה הַמַּלְכָּה שֶׁהִיא יְפֵיפִיָּה עַל שֶׁהִשְׁחִירָה יָדֶיהָ קְצָת כָּעַס עָלֶיהָ, הַגַּם שֶׁבְּנָקֵל תַּחְזֹר לְכְמוֹת שֶׁהָיְתָה עַל יְדֵי שֶׁתִּרְחַץ יָדֶיהָ תַּחְזֹר לְלִיבּוּנָהּ וּלְיוֹפְיָהּ הָרִאשׁוֹן, אַתְּ שֶׁשְּׁחוֹרָה מִן הַבֶּטֶן וּמִן הַהֶרְיוֹן וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ הַשַּׁחֲרוּת מִמֵּךְ לְעוֹלָם, אֵיךְ יְצַיֵּר שֶׁיִּקָּחֵךְ לְאִשָּׁה? עַד כָּאן הַמָּשָׁל. וְהַנִּמְשָׁל: יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָאֻמּוֹת בְּאוֹמְרָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶעֱבִירָם בְּאוּמָה אַחֶרֶת, וְלָהֶם לִקַּח לְחֶלְקוֹ יִפֹּל עֲלֵיהֶם, קַל וָחֹמֶר וּמַה אֲנַחְנוּ שֶׁיְּכוֹלִים לְהַעֲבִיר הַכֹּתֶם עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, כָּךְ עָלְתָה לָנוּ. הֵם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָהֶם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינַי וְלֹא פָּסְקָה זֲהֲמָתָן, אֵיךְ יְצַיֵּר לְקַחְתָּם לוֹ? וּבָזֶה פֵּרֵשׁ כמהר"ר שְׁלֹמֹה תְּווּינָא ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ בַּסֵּפֶר מַעֲשֶׂה חִיָּא סי' מ"ה: "שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה" (שיר השירים א, ה), שְׁחוֹרָה אֲנִי מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדַי וְנָאוָה עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, ודו"ק יְעַיֵּן שָׁם. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאָה

לְפָרֵשׁ בָּזֶה כַּוָּנַת הַפָּסוּק וז"ת: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם, לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ" (דברים יג, יח) וכו', רוֹצֶה לוֹמַר, עַל יְדֵי שֶׁאַתֶּם יִשְׂרָאֵל פְּסֹקָה זֶהַמְתְּכֶם בְּהַעֲמָדַת הַר סִינַי, עַל כֵּן לֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה, כִּי בָּכֶם נִכָּר הַכֶּתֶם כְּמוֹ אוֹתָהּ הַמַּלְכָּה, אֲבָל אֻמּוֹת הָעוֹלָם לֹא פְּסֹקָה זֶהַמָּתָן. אִם כֵּן אֵיךְ יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ מֵהֶם, כִּי לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם תְּשׁוּבָה, כִּי הֲגַם שֶׁיִּרְחֲצוּ לֹא יִזְדַּכּוּ מִדִּין עֶבֶד, אֲבָל אֱנַן בָּנִים. וְאָמַר יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא: "רַחֲצוּ הִזַּכּוּ" (ישעיהו א, טז), עַל יְדֵי שֶׁתְּסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי, "חִדְלוּ הָרַע", מִכָּאן וָאֵילְךָ וְזֶה פָּשׁוּט, וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת וֵילֶךְ: "כִּי תַעֲשׂוּ אֶת הָרַע בְּעֵינֵי ה', לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם" (דברים לא, כט), כִּי נִכָּר הַכֶּתֶם בָּכֶם כְּמוֹ אוֹתָהּ מַלְכָּתָא, וְקַל לְהָבִין.

אֱמוֹר מֵעַתָּה זֶהוּ כַּוָּנַת הַכָּתוּב הַנִּצָּב פֶּתַח הַשַּׁעַר: 'תָּרוּם יָדְךָ', הִיא הַתְּשׁוּבָה. 'עַל צָרֶיךָ', הֲגַם שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ בַּחֵטְא יִתָּקֵן עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל הַפּוֹתֵחַ יָד בִּתְשׁוּבָה לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים, אֲבָל, 'וְכָל אוֹיְבֶיךָ', אֻמּוֹת הָעוֹלָם יִכָּרֵתוּ, דְּלֹא שַׁיָּךְ בְּהוּ נְקִיּוּת בִּתְשׁוּבָה, כִּי: "מָלֵךְ אֱלֹקִים עַל גּוֹיִם" (תהלים מז, ט) כְּתִיב, וּמֶלֶךְ שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְפָרְשִׁים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וְהֶאֱרַכְנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, לְךָ נָא רְאֵה.

וּבְדֶרֶךְ פְּשָׁט יִתְבָּאֵר הֵיטֵב הֶדֶק ,עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "יִפְקֹד ה' עַל צְבָא הַמָּרוֹם בַּמָּרוֹם" (ישעיהו כד, כא), דְּהַיְנוּ נִפְרָע מִן הַשָּׂרִים, וַאֲזַי הָאֻמּוֹת נִמּוֹקִים וְהוֹלְכִים, כִּי אֶל מָקוֹם אֲשֶׁר יִפְּנֶה שָׁם הָרֹאשׁ, אַחֲרָיו יֵלְכוּ וְהֵם נִשְׁאָרִים כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה, יִהְיֶה "כְּמֹץ לִפְנֵי רוּחַ וּמַלְאַךְ ה' דּוֹחֶה" (תהלים לה, ה).

וּמֵעַתָּה מְפֹרָשׁ יוֹצֵא כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "תָּרֹם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ", הֵם הַשָּׂרִים. אֲזַי מְמֵילָא, "וְכָל אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ" ודו"ק. וְעַל פִּי הַקְּדָמָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהַיָּד רוֹמֵז לִתְשׁוּבָה, פֵּרַשְׁתִּי כַּוָּנַת הַמִּדְרָשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ (לא מצאתי): שָׁאֲלוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֵיאַךְ נַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְנִחְיֶה? פָּתַח וְאָמַר: "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה" (תהלים כ, ב). וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: "דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו" (שיר השירים ה, ד), עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַכַּוָּנָה בְּהַקְּדִים מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַטַּעַם שֶׁזְּכִינוּ אֲנַחְנוּ לִתְשׁוּבָה, מִכֹּחַ דַּאֲנַן בָּנִים לַמָּקוֹם, דְּאִי לָאו הֲכִי מֶלֶךְ שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל. וְלָכֵן אוֹמְרִים: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ, רוֹצֶה לוֹמַר: הֲגַם שֶׁמִּצַּד הַמַּלְכוּת אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל, מִכָּל מָקוֹם מִצַּד הָאָב כְּבוֹדוֹ מָחוּל כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים, גַּם מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְטַמֵּא עַצְמוֹ בְּתַחְיַת הַמֵּתִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם" (יחזקאל לז, יג), עַמִּי הוּא, מְשׁוּם דְּהָאָב מְטַמֵּא לִבְנוֹ, גַּם יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב בְּשׁוֹחֵר טוֹב עַל פָּסוּק: "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה" (תהלים כ, ב), מָשָׁל

לְאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה בְּכַעַס עִם בִּתָּהּ, וּכְשֶׁהָיְתָה בִּתָּהּ יוֹלֶדֶת הָיְתָה עוֹמֶדֶת בַּחוּץ וּבוֹכָה, כָּךְ יִשְׂרָאֵל וכו'. הֲרֵי מְפֻסּוּק הַנִּזְכָּר דָּרְשׁוּ דַּאֲנַן בָּנִים לַמָּקוֹם, גַּם יָדוּעַ מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות כט ב): חֲזִינָא לְסִפְרֵי דְּנוּקְבֵי דְּחַטְרֵי לְגַגֵּיהּ דחי"ת וְתַלְיוּהָ לְכַרְעֵי' דח"א חַטְרֵי לְגַגֵּיהּ דחי"ת כְּלוֹמַר חַי הוּא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְתַלְיוּהָ לְכַרְעֵי' דה"א, מִשּׁוּם בַּעַל תְּשׁוּבָה [שֶׁיִּכְנֵס בַּעַל תְּשׁוּבָה מֵאוֹתוֹ הַסֵּדֶק] וּלְיַעֲיְלוּהּ מֵהַהִוא לָא מִסְתַּיְּעָא מִלְּתָא, דִּכְתִיב: "אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ, וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן" (משלי ג, לד), הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ הַסֵּדֶק, וְהַבָּא לִטָּמֵא פּוֹתְחִין לוֹ מִלְּמַטָּה, עַד כָּאן. וּמַעֲתָּה זֶהוּ כַּוָּנַת בַּעַל הַמַּאֲמָר, שֶׁאָלוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵיאַךְ נַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה הָא קָיְמָא לָן. מֶלֶךְ שֶׁמִּמַּחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל, גַּם אֵיךְ נִחְיֶה בְּתוֹחֶלֶת הַמַּתִּים עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא כֹּהֵן? לָזֶה פָּתַח וְאָמַר: "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה" (תהלים כ, ב), אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ שָׁמָעְנוּ דַּאֲנַן בָּנִים לַמָּקוֹם, וְלָכֵן כְּבוֹדוֹ מָחוּל וְגַם יָכוֹל לְהִטָּמֵא לְבָנוֹ. עוֹד הוֹסִיף נֹפֶךְ בְּאוֹמְרוֹ דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה: "דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר" (שיר השירים ה, ד), הוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ מֵאוֹתוֹ הַחוֹר וְהַסֵּדֶק שֶׁל תְּלִיַּת אוֹת הֵ"א, "וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו" (שיר השירים ה, ד), כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים וְזֶהוּ הַפּוֹתֵחַ יָד בִּתְשׁוּבָה, רוֹצֶה לוֹמַר: עַל אוֹת הֵ"א שֶׁעַל יְדֵי הַתְּלִיָּה שֶׁל הָרֶגֶל שֶׁלָּה נַעֲשֵׂית יָד ודו"ק.

אוֹ נֹאמַר בְּאֹפֶן אַחֵר "תְּרֹם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ" (מיכה ה, ח), וְיִרְאוּ גּוֹיִם וְיֵבוֹשׁוּ שֶׁאַתָּה נָקִי כַּפַּיִם מֵעָוֹן אוֹנָאָה וְגָזֵל, אָזַי: "וְכָל אֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ" (מיכה ה, ח), וְכָל דַּיְקָא, שֶׁאֲפִלּוּ הַשָּׂרִים שֶׁלָּהֶם לֹא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם קְטָרוּג שֶׁמְּקַטְרְגִים עַל גֵּזֶל הַגּוֹי, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵי הַמּוּסָר זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְהַבִּיטָה וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב בַּסֵּפֶר ח"מ חֵלֶק רְבִיעִי דנ"ב ע"ד, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִים, אֶלָּא עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם. כְּגוֹן מִי שֶׁאָכַל דָּבָר אִסּוּר אוֹ בָּעַל בְּעִילָה אֲסוּרָה אוֹ חִלּוּל שַׁבָּת וְכַיּוֹצֵא, אֲבָל עֲבֵרָה שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הֵן בְּמָמוֹן כְּגוֹן, אוֹנָאָה וְגֵזֶל וְרִבִּית אֵינוֹ נִמְחָל לְעוֹלָם עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִיר לוֹ מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, צָרִיךְ לְרַצּוֹתוֹ וְלִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ, וַאֲפִילּוּ לֹא הִקְנִיט חֲבֵרוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים, צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ וּלְהִתְחַנֵּן לוֹ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ. וְהַבַּעַל תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לָשׁוּב מִכָּל אֵלֶּה. וּלְפִי כִּי הֵן רַבִּים עַתָּה עִם הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ לְהִזָּהֵר וְרַבָּם בְּאוֹנָאָה וּבְגֵזֶל, וְלֹא נָתְנוּ אֶל לִבָּם לְגַדֵּל אִסּוּרָן וְעוֹנְשָׁן, וְנַעֲשָׂה לָהֶם כְּהֶתֵּר, וְעַל כֵּן נָעֲלוּ שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בִּפְנֵיהֶם, עַל כֵּן אֲסַפְּתִּי בַּעוֹמְרִים בְּקִצּוּר מַה שֶּׁבָּא בַּסְּפָרִים בְּדִינֵיהֶן וְעוֹנְשָׁן.

וְהִנֵּה דִּין אוֹנָאָה מְבֹאָר בַּטּוּר חו"מ סי' רכ"ז: אָסוּר לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּמִקְחוֹ בֵּין בְּמִמְכָּרוֹ. וְאֵיזֶה מֵהֶם שֶׁאִנָּה בֵּין לוֹקֵחַ בֵּין מוֹכֵר עוֹבֵר בְּלָאו, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִם הָיְתָה הָאוֹנָאָה יוֹתֵר מִשְּׁתוּת בָּטֵל מֶקַח, וּבְפָחוֹת מִשְּׁתוּת הַמֶּקַח קַיָּם וּמַחֲזִיר הָאוֹנָאָה, כָּתְבוּ

הַפּוֹסְקִים דְּיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לוֹ לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת. וְאָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ" (ויקרא כה, יד), לִרְמֹז שֶׁלֹּא תִּמְכֹּר לוֹ רַק דָּבָר שֶׁגַּם הַקּוֹנֶה יַרְוִיחַ בּוֹ, אִם הוּא קוֹנֶה לִמְכֹּר, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר" (ויקרא כה, יד), רוֹצֶה לוֹמַר: יִהְיֶה גַּם בֵּן מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ וְלֹא תִּמְכֹּר לוֹ כָּל כָּךְ בְּיֹקֶר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ עוֹד רֶוַח בּוֹ, וְכָתַב עוֹד הַטּוּר בסי' רל"א: הַמּוֹדֵד אוֹ שׁוֹקֵל לַחֲבֵרוֹ חֶסֶר אוֹ אֲפִילוּ לְגוֹי עוֹבֵר בְּלָאו דְּ"לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה" (ויקרא יט, לה). וְחַיָּבִים בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד מְמֻנִּים שֶׁיְּהִיוּ מְחַזְּרִין עַל הַחֲנֻיּוֹת, וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא אִתּוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מִשְׁקָל חֶסֶר אוֹ מֹאזְנַיִם מְקֻלְקָלוֹת, רַשָּׁאִים לְהַכּוֹתוֹ וּלְקָנְסוֹ כַּאֲשֶׁר יֵרָאֶה לַבֵּית דִּין, וַאֲפִלּוּ לְהַשְּׁהוֹת בַּחֲנוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֵד בָּהּ שֶׁמָּא יָבֹא מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְיִמְדֹּד בָּהּ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא בתרא פח ב): קָשֶׁה עוֹנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת יוֹתֵר מִשֶּׁל עֲרָיוֹת. וּתְשׁוּבָתוֹ קָשָׁה מְאֹד, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר לְכָל אֶחָד מַה שֶּׁגָּזַל מִמֶּנּוּ. וְעוֹד אָמְרוּ בְּרָכוֹת מְבָרְכוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן, "אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ" (דברים כה, טו), אִם עָשִׂיתָ כֵּן יִהְיֶה לְךָ בַּמֶּה לִשְׂא וְלִתֵּן. וּקְלָלוֹת מְקַלְלוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן: "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה" (דברים כה, יד), לֹא יִהְיֶה לְךָ בַּמֶּה לִשְׂא וְלִתֵּן, וּכְבָר רָאִיתִי לְאִישׁ חָסִיד צוֹוֵחַ לְאִישׁ אֶחָד עַל שֶׁשָּׁקַל לוֹ פָּחוֹת מִשְּׁעוּרוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר אֵלָיו אֵינִי כּוֹעֵס עִמְּךָ כִּי אִם כִּי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עַל יָדִי לְהִתְגַּלְגֵּל אַחַר מִיתָתְךָ לְשַׁלֵּם לִי.

וּבְאִסּוּר גֵּזֶל כָּתַב בַּטּוּר סִי' שפ"ט: אָסוּר לִגְזֹל אוֹ לַעֲשֹׁק אֲפִילוּ כָּל שֶׁהוּא בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִגּוֹי, אֲפִילוּ עַל מָנָת לְשַׁלֵּם יָפָה מִמֶּנּוּ. וְכָל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִילוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, כְּאִלּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשׁוֹ. וַאֲפִלּוּ הוּא בְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת וְצָרִיךְ לִגְזֹל אֶת חֲבֵרוֹ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִקָּחֶנּוּ אֶלָּא עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם. וַאֲפִילוּ הַלּוֹקֵחַ דָּבָר בִּשְׁאֵלָה שֶׁלֹּא מִדַּעַת בָּעָלִים נִקְרָא גַּזְלָן, אֲשֶׁר מִטַּעַם זֶה צָרִיךְ לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לִקַּח כְּלִי אוֹ סֵפֶר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת בְּעָלָיו. וְכָתַב עוֹד בְּסִימָן שמ"ח: אָסוּר לִגְנֹב אֲפִילוּ עַל מָנָת לְהַחְזִיר אוֹ כְּדֵי לְצַעֲרוֹ. וְכָל הַגּוֹנֵב אֲפִילוּ בִּשְׁוֶה פְּרוּטָה עוֹבֵר עַל לָאו דְּ"לֹא תִגְנֹבוּ" (ויקרא יט, יא), וְחַיָּב לְשַׁלֵּם אֶחָד הַגּוֹנֵב מָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁל גּוֹי. וּבְעוֹנְשׁוֹ אָמְרוּ בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ נט א): אָמַר רַב חִסְדָּא, כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּה ה' נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ" (עמוס ז, ז). אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַכֹּל נִפְרָע בְּיַד שָׁלִיחַ חוּץ מֵאוֹנָאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְיָדוֹ אֲנָךְ" (עמוס ז, ז). אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: שְׁלֹשָׁה אֵין הַפְּרָגוֹד נִנְעָל בִּפְנֵיהֶם, אוֹנָאָה וְגֶזֶל וַעֲבוֹדָה זָרָה וכו'. וּבַמִּדְרָשׁ (ויק"ר לג ג) אָמְרוּ: "וּבְצַעַם בְּרֹאשׁ כֻּלָּם" (עמוס ט, א), רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן (....): מָשָׁל לְבַ' בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ בָּהֶן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וּמְגַלֵּי עֲרָיוֹת וְשׁוֹפְכֵי דָּמִים וְגֶזֶל שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּכָל הָעֲבֵרוֹת כְּתִיב,

"נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע" (מיכה ז, יח). בְּרֹם הָכָא כְּתִיב: "לֹא אוֹסִיף עוֹד עָבוֹר לוֹ" (עמוס ז, ח), וְכָתַב רַבִּי סְעַדְיָה גָּאוֹן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהָאוֹכֵל דְּבַר גֵּזֶל אוֹ גְּנֵבָה וְרִבִּית וְעוֹשֵׁק שֹׁחַד וּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּשֶׁקֶר, אֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת. דִּכְתִיב: "וַאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי" (מיכה ג, ג), וְאוֹי לָאָזְנַיִם שֶׁכָּךְ שׁוֹמְעוֹת אֲשֶׁר עָקְבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל הָיָה אוֹמֵר (עדיות ה ו): מוּטָב שֶׁאֶהֱיֶה שׁוֹטֶה כָּל יָמַי, וְלֹא אֶהְיֶה רָשָׁע שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְהִנֵּה אֵלֶּה רְשָׁעִים לֹא יָחוּשׁוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְשָׁעִים לְעוֹלָם בַּעֲוֹן הַגֵּזֶל, וְלֹא תִּהְיֶה תְּפִלָּתָם נִשְׁמַעַת לְעוֹלָם, וְאִם מָרָה כַּלְעָנָה הִיא הַמִּדָּה הַזֹּאת בְּיֶתֶר הַיָּמִים, עוֹד יִגְדַּל הַכְּאֵב בַּיָּמִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר כָּל תְּפִלּוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הָיוּ לָנוּ לְעֵינַיִם לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָנָה יוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתוֹ אִם שָׁב וְנֶחְדַּל מֵעֹשֶׁק יָדָיו, כִּי לֹא יַקְשִׁיב ה' תְּפִלָּתוֹ, וְנִדְחָה קְרָאוּ לָהּ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא כִּי אָמְרוּ שֶׁהַגַּנָּב אוֹ הַגַּזְלָן פְּסוּלִים לְעֵדוּת מֵעֵת שֶׁגָּנְבוּ אוֹ גָּזְלוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִירוּ הַגְּנֵבָה עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, דְּאַף שֶׁהֶחְזִירוּ הַגֵּזֶל עֲדַיִן לֹא קִבְּלוּ שׁוּם עוֹנֶשׁ עַל שֶׁעָבְרוּ עַל לָאו דְּלֹא תִגְזֹל אוֹ לֹא תִגְנֹב כְּמוֹ חַיָּבֵי מַלְקוֹת שֶׁנִּלְקִים בְּגוּפָן עַל עוֹבָרָם בַּעֲבֵרָה, וְאוֹי לָהֶם לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה וּלְאוֹתָהּ חֶרְפָּה. זֶרַע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב כִּי יִשְׁוּוּ בְּחֶטְאָם כְּכָל עכו"ם הַפְּסוּלִים לְעֵדוּת, נֶגַע וְקָלוֹן יִמְצָא וְחֶרְפָּתוֹ לֹא תִמָּחֶה. וּמִדּוּעַ לֹא תִּתֵּן נֶגֶד עֵינֶיךָ הַצַּר הַצּוֹרֵר עָלֶיךָ לְדַכְּאֶךָ תַּחַת רַגְלָיו בַּקֶּבֶר, כַּאֲשֶׁר הַחֲכָמִים הִגִּידוּ פ"ה מַחְבּוּט הַקֶּבֶר כִּי מְבִיאִים עֲשָׂבִים חֲמוּצִים מִן הֶהָרִים שֶׁאִם גָּזַל מֵחֲבֵרוֹ א"ל דַּקְדֵּק בְּשִׁנָּיךְ לְפִי שֶׁאָכְלָתְ בְּיָמֶיךָ מָמוֹן חֲבֵרְךָ אַחֲרִיתָהּ מָרָה כַּלְעָנָה חַדָּה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת, וּכְבָר מִשְּׁנֵיהֶם עוֹנֶשׁ הַגַּלְגּוּל שֶׁאִם גָּזַל אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא הֶחְזִיר לַבְּעָלִים יַעֲבֹר עָלָיו כּוֹס הַתַּרְעֵלָה לָבֹא בְּגִלְגּוּל. וְעַל פִּי אֵיזֶה סִבּוֹת שֶׁיִּהְיוּ יָשִׁיב לוֹ אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעוֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק. וְכֵן אֲפִילּוּ אִם מָצָא אֲבֵדָה וְלֹא הֶחֱזִירָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם" (דברים כב, ג), פֵּרוּשׁ לָבֹא בְּסוֹד עִבּוּר נִשְׁמָה שֶׁהוּא נֶעְלָם בְּתוֹךְ הַמִּתְעַבֵּר בּוֹ, אֶלָּא יָבֹא בְּגִלְגּוּל הַחֲמוֹר, וּבִימֵי הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בָּא לְפָנָיו תַּלְמִיד חָכָם לַחֲלוֹת פָּנָיו, לִכְתֹּב לוֹ אִגֶּרֶת כִּי חָפֵץ לִנְסֹעַ אֶל מָקוֹם פְּלוֹנִי, וְאָמַר לוֹ הָרַב: אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִדְבָרֶךָ, וְלֵךְ שְׁמָה כִּי שָׁם הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת בַּת זוּגְךָ. וַיֵּלֶךְ הַבָּחוּר הַהוּא אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא, וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ. וְאֶחָד מֵעֲשִׁירֵי עַם מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִיא נָתַן לוֹ אֶת בִּתּוֹ לְאִשָּׁה וְהִרְבָּה לוֹ מֹהַר וּמַתָּן הַרְבֵּה מְאֹד, וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים מֵרָה אִשְׁתּוֹ, וְהִגִּיד הָרַב סוֹד הַדָּבָר הַהוּא, כִּי אוֹתָהּ הָאִשָּׁה הָיְתָה נָפֶשׁ אִישׁ וְהוּא הָיָה שֶׁתָּף עִם הַבַּעַל הַזֶּה, וְהֶעֱלִיל עָלָיו דְּבָרִים וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מָמוֹן בְּגִלְגּוּל אַחֵר, וְעַל כֵּן תַּחַת אֲשֶׁר צָעֲרוּ כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים, נֶהֱנָה עַתָּה מִיּוֹפְיָהּ ג' חֳדָשִׁים. וְתַחַת הַמָּמוֹן נָטַל יְרוּשַׁת אִשְׁתּוֹ. נַעֲנוּ כֻּלָּם וְאָמְרוּ: גְּדוֹל הָעֵצָה וכו', אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקוּחוֹת עַל כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לָתֶת לְאִישׁ כִּדְרָכָו כְּפִרְי מַעֲלָלָיו. וְכָתְבוּ הַמְקַבָּלִים טַעַם חֹמֶר הַגֵּזֶל וְהַגְּנֵבָה, כִּי מִי שֶׁגּוֹנֵב גּוֹרֵם

שֶׁהָאוֹר הַמְכֻסֶּה יֵלֵךְ לִמְקוֹם הַקְּלִפָּה וְיִהְיֶה לָהֶם אוֹתוֹ הַשֶּׁפַע, כִּי הַגַּנָּב נִקְרָא הַגּוֹנֵב בַּסֵּתֶר וּבְהֶעְלֵם וְלָכֵן גּוֹרֵם שֶׁהָאוֹר הַמְכֻסֶּה יִהְיֶה גָּנוּב אֵצֶל הַקְּלִפָּה, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "כִּי גֻנֹּב גֻּנַּבְתִּי" (בראשית מ, טו), פֵּרוּשׁ אַחַי גָּרְמוּ שֶׁהַשֶּׁפַע מְכֻסֶּה יִהְיֶה גָּנוּב לְמַעְלָה, 'גֻּנֹּב' - לְמַעְלָה. 'גֻּנַּבְתִּי' - לְמָטָּה. וְכֵן הַגֶּזֶל גּוֹרֵם לָאוֹר הַמְגֻלֶּה גַּם כֵּן לִהְיוֹת גָּזוּל בְּיַד הַקְּלִפּוֹת, עַל כֵּן הַיְרֵא אֶת דְּבַר ה' יְזָהֵר בְּמַשָּׂא וּבְמַתָּן שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בֶּאֱמוּנָה שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּאוֹנָאָה וּבְגֶזֶל. וּלְעוֹלָם יְוַתֵּר מִשֶּׁלּוֹ לַחֲבֵרוֹ וּבְכֵן יִהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁלֹּא יָבֹא מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ לְיָדוֹ, כִּי בְּמַשָּׂא וּמַתָּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה עַל פִּי הַדִּקְדּוּק, וְקוֹ הַמְצוּע שֶׁלֹּא יִקַּח מֵחֲבֵרוֹ דְּבַר מַה אוֹ חֲבֵרוֹ מִמֶּנּוּ, וְהַיְרֵא אֶת דְּבַר ה' וּמֵעֹנֶשׁ הַגֶּזֶל יְוַתֵּר מְעַט מַה מִּשֶּׁלּוֹ, כִּי אִם לֹא יְוַתֵּר מְעַט מִשֶּׁלּוֹ אָז בְּהֶכְרֵחַ לִטּוֹל מְעַט מַה שֶּׁכְּנֶגְדּוֹ. וּבִימֵי הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שָׁאַל מִמֶּנּוּ רַבִּי אַבְרָהָם גָּלַנְטִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. לָתֵת תִּקּוּן לְנַפְשׁוֹ וְאָז חָרַד הָרַבֵּה מְאֹד מִלִּפְנֵי גֹּדֶל רַבָּנוּתוֹ. עַד שֶׁאָמַר לוֹ: אִם אֵינְךָ מַגִּיד לִי אֶת כָּל אֲשֶׁר רוֹאֶה בְּמִצְחִי, אַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' לְהַגִּיד לִי. וְאָז פָּנָה אֶל מִצְחוֹ, וְאָמַר לוֹ: סָפֵק גֶּזֶל יֵשׁ בְּיָד אֲדוֹנִי וּמוֹרִי. וְתֵכֶף וּמִיָּד חָרַד הָרַב הַנִּזְכָּר חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד לֵאמֹר: אָנָה אוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתִי, לִהְיוֹת לִי עָוֹן הַגֶּזֶל. וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ סָר וְזָעֵף, וַיִּלְבַּשׁ שַׂק וָאֵפֶר, וְשָׁלַח אֵלָיו לְקַבֵּץ אֵלָיו עוֹשֵׂה הַמְּלָאכָה מְלֶאכֶת הַבְּגָדִים אֲשֶׁר אִתּוֹ, וַיָּבֹאוּ אֵלָיו וַיִּרְאוּ אֶת הָרַב מְלֻבָּשׁ בְּשַׂק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ, וַיֶּחֱרְדוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הָרַב: הֲלֹא תֵּדְעוּ הֲלֹא תִּשְׁמְעוּ, כִּי בָּשָׂר וָדָם אֲנִי וְאֵינִי חָפֵץ בְּגֵיהִנֹּם בַּיְּדִים, וְלָכֵן אִם מִכָּאן וָהָלְאָה תְּדַקְדְּקוּ הֵיטֵב בְּחֶשְׁבּוֹן שְׂכַר מְלַאכְתְּכֶם הִנֵּה מַה טּוֹב, וְאִם לָאו לְכוּ מֵעָלַי. וְהֵשִׁיבוּ לוֹ: מַה חֶשְׁבּוֹן נַעֲשֶׂה בְּמַעוֹתָיו, כִּי מִיּוֹם שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹסְקִים בִּמְלַאכְתּוֹ לֹא חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ כִּי שׁוֹרָה הַבְּרָכָה וְאָכַלְנוּ וְהוֹתָרְנוּ, וְאֵין אִישׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן מָעוֹתָיו. אָז אָמַר לָהֶם הָרַב הַנִּזְכָּר: אָכֵן נוֹדָע הַדָּבָר כִּי עַל זֶה נִכְשַׁלְתִּי בַּעָוֹן גֵּזֶל, אַחַר כִּי אֵין אַתֶּם עוֹשִׂים חֶשְׁבּוֹן מַעוֹתַי, וְלָכֵן עַתָּה אָשִׂים לִפְנֵיכֶם מָעוֹת, וְתִטְלוּ כָּל אֶחָד מִכֶּם כָּל מַה שֶּׁתַּחְפְּצוּ, וְתִמְחֲלוּ לִי אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּיָדִי מִכֶּם, וְגַם אֲנִי אֶמְחֹל אֲלֵיכֶם. וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם, וְלֹא רָצוּ לִטּוֹל אֶפִילוּ פְּרוּטָה אַחַת. זוֹלַת אִשָּׁה אַחַת שֶׁלָּחָה יָדָהּ וְנָטְלָה ב' פְּרוּטוֹת. וַיַּעֲנוּ כֻּלָּם פֶּה אֶחָד וַיֹּאמְרוּ: מָחַלְנוּ לְךָ מְחִילָה גְּמוּרָה עַד סוֹף פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה וכו'. וַיָּקָם הָרַב הַנִּזְכָּר וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הָרַב זלה"ה, וְהָרַב הִקְדִּימוֹ לְצֵאת לְקִרְאָתוֹ, וַיֹּאמֶר לוֹ: מַה הַחֲרָדָה הַזֹּאת אֲשֶׁר חָרַד אֲדוֹנִי? וַיֹּאמֶר לוֹ: הַמַּעַט הוּא לִהְיוֹת בְּיָדִי עָוֹן סָפֵק גֵּזֶל? אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, דְּעִי נָא וּרְאֵה בְּמִצְחִי אִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה. וַיַּעַן לוֹ הָרַב זלה"ה: אֵין כָּאן עָוֹן אֲשֶׁר חָטָא. וְגִלָּה הָרַב אֶת סוֹדוֹ הֵיכָן הָיָה סְפֵק הַגֶּזֶל, וְהִגִּיד לוֹ כִּי הָיָה בְּאוֹתָהּ הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁלְחָה אֶת יָדָהּ לִטּוֹל שְׁנֵי פְּרוּטוֹת, וְהַטָּעוּת הָיָה כִּי אוֹתָהּ הָאִשָּׁה טוֹוָה בְּחָכְמָה דַּקָּה מִן הֶדַּקָּה יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַטוֹוִין, וְעַל כֵּן הָיְתָה רְאוּיָה לִטּוֹל יוֹתֵר, וְהִיא נוֹטֶלֶת בְּשָׁוֶה עִם שְׁאָר

הָאֱמָנִים, וְעַל כֵּן דִּקְדְּקוּ בָּזֹאת בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל עַל אֲדוֹנִי, וַיַּרְאֵהוּ אֶת הָרֹשׁוּם בִּכְתָב עַל מִצְחוֹ. וְעַל זֶה יִדְווּ כָּל הַדְּווּיִם, אִם עַל סְפֵק גֵּזֶל כָּךְ, עַל וַדַּאי לֹא כָּל שֶׁכֵּן כִּי יִכְתְּבוּ עֲלֵיהֶם מְרוֹרוֹת, וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד בְּצֵאתוֹ וּבְבוֹאוֹ, לְהַרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקָיו לֵאמֹר: חֲמֹס אֲנִי וְעֵדָיו בְּחוֹתָמָיו חָבִין לוֹ, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה מַה גּוֹרֵם הָאָדָם עַל עַצְמוֹ, וְהַמִּתְוַדֶּה תִּקֵּן בַּוִּדּוּי לֵאמֹר: שָׁאַלְתִּי אֶת כַּפַּי לִהְיוֹת נְשׂוּאוֹת אֶל כַּפַּיִם, וַיַּעֲנֵנִי: אֵיךְ תִּהְיֶיךָ בְּלִי נְקִיּוֹן כַּפַּיִם פְּרוּשׂוֹת הַשָּׁמַיִם, וְאִם עוֹד פָּשְׁטָה הַמִּסְפַּחַת לַחְמֹס וְלִגְזֹל וּמַרְבֶּה תַּכְשִׁיטִים בְּבֵיתוֹ וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ בִּבְגָדִים נָאִים וּמִתְגָּאֶה בָּהֶם, הֵמָּה נִקְרָאִים בֶּגֶד בּוֹגְדִים. וּבְכָל פַּעַם שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, מְעוֹרֵר חֲטָאָיו וּפְשָׁעָיו וְזוֹרְקִין תְּפִלָּתוֹ בִּפְנֵי הַחִיצוֹנִים. אוֹיָה לוֹ, אֲהָהּ עָלָיו, וְעַל נַפְשׁוֹ הָעֲלוּבָה, וּמַה יַּעֲנוּ לְיוֹם פְּקֻדָּה הַחַיָּטִים הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשׁוֹתָם שֶׁבְּדוֹרוֹת אֵלֶּה, וְנִשְׁתַּרְבֵּב הַפָּשַׁע רַב הַזֶּה בֵּינֵיהֶם, לִהְיוֹת גּוֹנְבִים מֵהַמַּלְבּוּשִׁים אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׁין וּמְקַלְקְלִין מָמוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יְתַקְּנוּ בִּגְדֵיהֶם כְּתִקּוּנָן, וְעוֹבְרִין גַּם עַל לָאו דְּלֹא תִּגְנֹובוּ, וְנַעֲשָׂה לָהֶם כְּהֶתֵּר וְלֹא שָׁמוּ אֶת לִבָּם מַעֲבֵרָה זֹאת הַחֲמוּרָה שֶׁבַּחֲמוּרוֹת לְהִתְחָרֵט וּלְהִתְוַדּוֹת עַל עֲבֵרָה זֹאת. וְיֵשׁ כַּמָּה מֵהֶם אֲשֶׁר רָאוּ עֵינַי, אַנְשֵׁי חַיִל וְאוֹהֲבֵי מִצְווֹת וְתָמִיד חָבִיב עֲלֵיהֶם דְּבַר חָכְמָה וּמוּסָר וְלֹא נֶאֱמְנוּ לְמִלְאכָה זֹאת, וַיִּשְׁמְחוּ כִּי יִגְנֹבוּ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב, וְלֹא יוֹעִיל לָהֶם לֹא תּוֹרָה וְלֹא תְּשׁוּבָה, כָּל כַּמָּה שֶׁהַמִּדָּה הָרָעָה הַזֹּאת מְרַקֶּדֶת בֵּינוֹתָם וְשָׁל חַבְרֵיהֶם בִּידֵיהֶם, וְלוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ גֹּדֶל מַעֲלָתָם אֲשֶׁר יַשִּׂיגוּ, כָּל הַנֶּהֱנֶה מִיְּגִיעוֹ וְעַל דְּבַר הַגֶּזֶל לֹא שָׁלַח יָדוֹ כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלָיו, וְעֶדְיוֹ בְּחִיתּוּמָיו זָכִין לוֹ לֵאמֹר: מִיָּמָיו לֹא גָּנַב מְאוּמָה. וּבִפְרָט בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה כִּי בַּמְּלָאכָה הַזֹּאת אֵין רוֹאֶה לְדַעַת הַגּוֹנֵב כִּי אֵין הַכֹּל בְּקִיאִין, וְהוּא פֵּרֵשׁ מִלַּחְטֹא וְלִגְנֹב, הֲרֵי זֶה בְּכָל פַּעַם בְּבֹא דְּבַר עֲבֵרָה לְיָדוֹ וּפֵרֵשׁ, וְנוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (לט, ב): יָשַׁב אָדָם וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה, נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה, עַד כָּאן.

וְיֵשׁ הִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה בִּדְבַר הַגֶּזֶל מֵעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת, מִמַּה שֶׁהִרְחִיקָה תּוֹרָה מִן הַמִּזְבֵּחַ כְּלֵי הַמָּזוֹן קָרְקָבָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהֵסִיר אֶת מֵרְאָתוֹ בְּנִצָּתָהּ" (ויקרא א, טז), לְפִי שֶׁהוּא כְּלֵי הַגֶּזֶל, וְלֹא תַּסְפִּיק בָּהֶם הָרְחִיצָה כְּמוֹ בַּשְּׂאָר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:"וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם" (ויקרא א, יג), כִּי הַבְּהֵמָה עַל אֲבוּס בְּעָלֶיהָ נִזּוֹנֶת, אֲבָל הָעוֹף נִזּוֹן מִן הַגֶּזֶל, וְהִנֵּה זֶה אַזְהָרָה גְּדוֹלָה וְעָנְיָן נִפְלָא שֶׁתִּתְעוֹרֵרְנָה בּוֹ הַמַּחְשָׁבוֹת וְשֶׁיַּקִיצוּ בּוֹ יְשֵׁנֵי הַלֵּב, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ גֶּזֶל לֹא יִגַּשׁ אֶל מִזְבֵּחַ ה' וְלֹא יַעֲלֶה וְלֹא יֵרָאֶה לְפָנָיו, אֲבָל שַׁקֵּץ יְשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב יְתַעֲבֶנּוּ אִם לֹא יַחְזִיר הַגְּזֵלָה. וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל מִי שֶׁבְּיָדוֹ גֶּזֶל אֵין מַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְמְחִיצָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יָגֻרְךָ רָע" (תהלים ה, ה), לֹא יָגוּר בִּמְגוּרֶךָ רַע. וְכֵיוָן שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד א): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן

עַל אַחַת, "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" (חבקוק ב, ד). נִמְצָא שֶׁהָאֱמוּנָה כּוֹלֶלֶת הַתּוֹרָה, וְעִמָּהּ יְזָכֶה לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. וּמַה הוּא הֵפֶךְ הָאֱמוּנָה? זֶה עָוֹן הַגָּזֵל הַמְקַטְרֵג הָאָדָם וְהַמַּחְרִיב אֶת נַפְשׁוֹ לַעֲקֹר אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא מִשָּׁרְשֵׁי שָׁרְשֵׁי הַחַיִּים. וְכַמָּה לוֹ עֲוֹנוֹת וְחַטָּאוֹת, מִי שֶׁנִּכְשָׁל בַּעָוֹן הַזֶּה הֲלֹא הוֹרֵס יְסוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וְעוֹקֵר שֹׁרֶשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה תְּלוּיוֹת בָּהּ, וּבִפְרָט בְּגָזֵל שֶׁל רַבִּים. כְּגוֹן: בְּעִנְיַן הַמִּסִּים שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר לְשַׁלֵּם חֶלְקוֹ עִם יֶתֶר חֲבֵרָיו וְאַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא עָוֹן פְּלִילִי, שֶׁיֵּשׁ בְּכָלָל הָרַבִּים עֲנִיִּים יְתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת כִּי יִקָּבְהוּ עַמִּים יִזְעָמוּהוּ לְאוּמִּים. וְכַמָּה בְּנֵי אָדָם חֲלוּשֵׁי כֹּחַ הַמְּמוֹן אֵין לָהֶם כְּדֵי פַּרְנָסָתָן, וְיֵשׁ לָהֶם טִפּוּל גָּדוֹל שׁוֹפְכִים דָּמָם וּמְבִיאִים אֶל הַמַּס וְאֶל הַכָּרְגָא חֶלְבָּם וְדָמָם, וַיִּקְרְאוּ הַמָּעוֹת דַּמִּים לְפִי שֶׁנּוֹגְעִים עַד הַדָּם, וַיָּבֹא הֶעָשִׁיר הַבְּלִיַּעַל וְהַנָּבָל אֲשֶׁר אָמַר בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹקִים, וְיִרְצֶה לְמַלֹּאת חַדְרֵי בִּיתוֹ מִשּׁוֹד עֲנִיִּים מֵאֻנְקַת אֶבְיוֹנִים כְּדֵי לְהָקֵל עָלָיו וּלְהַכְבִּיד עֹל הַמִּסִּים וְהַזְּמִיוֹת עַל הָאֶבְיוֹנִים וִיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת, הִנֵּה זֶה מְחַלֵּל ה' בְּפַרְהֶסְיָא. וְאוֹי לָהֶם לְעָשִׁירִים כָּאֵלֶּה בְּזָעֲקַת עֲנִיִּים כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִּכְבֶּה, וְכַמָּה בָּתִּים שֶׁל עָשִׁירֵי עַם נֶאֱבְדוּ עַל זֹאת, כַּמָּה מָמוֹנוֹת כַּמָּה אוֹצָרוֹת נֶאֱבְדוּ וַיֵּרְדוּ לְטִמְיוֹן בַּעֲבוּר זֶה, וַעֲבֵרָה זֹאת הִיא חֲמוּרָה שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, גָּפֶן הוּא שֶׁעָנָבָיו עִנְּבֵי רוֹשׁ וְיֵינוֹ חֲמַת תַּנִּינִים, וְנִקְלָה הוּא מְאֹד לְעֵינֵי כָּל הָעָם אֲשֶׁר כַּבִּיר מָצְאָה יָדָם וְנוֹהֲגִים שְׂרָרָה עַל הַצִּבּוּר וְנוֹטְלִים חֵלֶק בָּרֹאשׁ בְּכָל יְקַר וּגְדוּלָּה, וּבְעָמָל אֱנוֹשׁ אֵינָמוֹ וְעִם אָדָם לֹא יְנֻגָּעוּ, וְאִם כָּל זֶה הָיָה בְּהִתְחַזֵּק גַּם הֵמָּה לִפְרֹעַ פְּרָעוֹת הַמִּסִּים וְהַזְּמִיוֹת רִאשׁוֹנָה הֶחֱרַשְׁנוּ, בַּאֲשֶׁר יִרְוַח בָּהֶם לְיֶתֶר הָעָם אֲשֶׁר לֹא הִשִּׂיגָה יָדָם לִפְרֹעַ מִיָּד כִּי אִם בַּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שְׁאֵת לְאַט לְאַט, לֹא יִטֹּל הַשְּׂרָרָה עַל מָגֵן וְאֵין אֶחָד עוֹמֵד בַּפֶּרֶץ בְּעַד אֶחָיו הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים הַשָּׁמַיִם לֹא יְקַבְּלוּ דָּבָר זֶה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא כִּי גּוֹבֵי הַמַּס גַּם הֵמָּה רָאשֵׁי תַּנִּינִים אַכְזָרִים וְסוֹבְבִים בִּרְחוֹבוֹת קִרְיָה אֶל אֲשֶׁר יִמְצְאוּ שָׁם אִישׁ שִׁפַל בֶּרֶךְ וְטִפֵּלוּ מֻרְבֶּה לְאַלְּצוֹ וּלְחַלְּצוֹ בְּלַחַץ רַב, עַד שֶׁמּוֹסְרִים אוֹתָם בִּידֵי נָכְרִים עַל הַמִּסִּים וְהַזְּמִיוֹת וְחַנְפֵי לֵב יְשִׁימוּ אַף אֲשֶׁר חָנְפוּ לַעֲשִׁירֵי עַם אֲשֶׁר כַּבִּיר מָצְאָה יָדָם, הַמְמַלְּאִים בָּתֵּיהֶם כֶּסֶף לֹא דִּבְּרוּ אִתָּם מְטוֹב וְעַד רַע אַף כִּי כַּמָּה מֵהֶם אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם חוֹבוֹת הַמִּסִּים מֵאֲשֶׁר עָבְרוּ הַשָּׁנִים יְשָׁנִים עִם חֲדָשִׁים, וְאֵין דּוֹבֵר אֵלָיו דָּבָר. וְלִפְעָמִים בְּרֹב הַיָּמִים מְכַחֵשׁ וּמְשַׁקֵּר וְאוֹמֵר: זֶה יָמִים שִׁלַּמְתִּי אֶת חֻקִּי. וּבְרֹב גְּאוֹנוֹ וּזְדוֹנוֹ גּוֹמֵעַ חַיָּה וְלִפְנֵי זַעֲמוֹ מִי יַעֲמֹד, לָגֶשֶׁת וּלְדַבֵּר אֵלָיו דִּבְרוֹת שְׁתָיִם לֵאמֹר: הֲשָׂכַח וְלֹא נָתַן מְאוּמָה, וְתַחַת כְּבוֹדוֹ הַסְתֵּר יַסְתִּירוּ פָּנִים וּמַעֲלִימִים אֶת עֵינֵיהֶם. אוֹי לָהֶם לְעוֹשֵׁי אֵלֶּה, וְלוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ, כִּי הַמַּס נֶחְשָׁב לָנוּ לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִגְשַׂיִךְ צְדָקָה" (ישעיהו ס, יז), שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאָנוּ מְשֻׁעְבָּדִים בְּעֹל הַמַּס תַּחַת יַד מֶלֶךְ וְשָׂרִים, אָנוּ מְקַיְּמִים קְצָת מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַגָּלוּת, הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתָּנוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיִינוּ בִּזְמַן מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, אֶלָּא

שֶׁכַּאֲשֶׁר בְּתוֹרַת ה' מָאֲסוּ נַפְשָׁם לֹא חָפְצָה לֹא לְצַדָּקָה וְלֹא לְמִצְוֹת, כִּי אִם בְּרֹב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "פֹּעַל אָצְרוֹת בִּלְשׁוֹן שָׁקֶר, הֶבֶל נִדָּף מְבַקְשֵׁי מָוֶת" (משלי כא, ו), וְאוֹיָה עֲלֵיהֶם כִּי הֵמָּה עָשׂוּ רָעָה אַחַת וְהִיא כִּשְׁתַּיִם, כִּי אַחֲרֵי שֶׁהֵם גּוֹזְלִים אֶת הָרַבִּים, הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִים בַּעֲוֹנוֹתָם. כמאז"ל: (תענית ז ב) אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִים אֶלָּא בַּעֲוֹן גֵּזֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כַּפַּיִם כִּסָּה אוֹר" (איוב לו, לב). וְכֵן אָמְרוּ בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת (לב ב): בַּעֲוֹן גֵּזֶל הַגּוֹבַאי עוֹלֶה וכו'. וְנִמְצָא הָעֲנִיִּים וְהָאֶבְיוֹנִים מֻטָּלִים בָּרָעָב בַּעֲוֹנוֹ, נוֹסָף עַל אֲשֶׁר גָּזַל מֵאִתָּם בְּעִנְיַן הַמִּסִּים וְהַזְּמִיוֹת, וְהוּא עָוֹן מַכְאִיב הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ וְכָלְתוּ אֶת עֻצְיוֹ וְאֶת אֲבָנָיו, וְעַל כֵּן יֵשׁ לִדְרֹשׁ אֲלֵיהֶם עוֹנְשָׁן שֶׁל דְּבָרִים אֵלֶּה כִּי רַב הוּא מְאֹד, אוּלַי יַחְשְׁבוּ מַחְשָׁבָה עַל שֶׁחָטְאוּ וְיִתְּנוּ לֵב לְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָלוּ, וְכֵן בְּכָלָל זֶה לִדְרֹשׁ אֲלֵיהֶם עַל עִסְקֵי מַעֲרִיכֵי וְשַׁמַּאֵי הָעִיר הַמַּטִּילִין מַס עַל בְּנֵי הָעִיר לְפִי אוֹמֶד הַדַּעַת, שֶׁלֹּא יַחֲנִיפוּ לְאֶחָד וְיַכְבִּידוּ עַל הָאַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הרמ"א בחה"מ סי' ל"ד, שֶׁהֵם נִפְסָלִים לְעֵדוּת וְלִשְׁבוּעָה כְּמוֹ גַּנָּב אוֹ גַּזְלָן, וְנִרְאֶה בְּעֵינֵיהֶם שֶׁאֵין בּוֹ גֵּזֶל. וּבְיוֹתֵר צָרִיךְ לְהִזָּהֵר עַל זֶה בַּקְּהִלּוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁקּוֹדֶם שֶׁהַשַּׁמַּאִים מַעֲרִיכִים נִשְׁבָּעִים תְּחִלָּה שֶׁיַּעֲרִיכוּ לְפִי הָאֱמֶת דְּאָז אִם יַחֲנִיפוּ לְאֶחָד וְיַכְבִּידוּ עַל הָאַחֵר יִהְיוּ עוֹבְרִים גַּם עַל הַשְּׁבוּעָה וַהֲוֵי תַּרְתֵּי לְרֵיעוּתָא. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּמִינֵי גְּזֵלוֹת וַאֲשָׁמוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו וְאֵין נִרְאֶה בְּעֵינֵיהֶם גֵּזֶל, כְּשׁוֹחֵד הַקּוֹבְיאוֹת שֶׁשּׁוֹחֲקִים לְהָרוִיחַ מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם גֵּזֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים. וְכֵן לְדֻבָּרִים שֶׁהֵם כְּגֵזֶל כְּגוֹן גְּזֵלַת הָעָנִי, שֶׁאָמְרוּ (ברכות ו ב): כָּל הָרְגִיל לִתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵרוֹ וְלֹא נָתַן לוֹ כְּאִלּוּ גָּזַל מִמֶּנּוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם" (ישעיהו ג, יד), וּלְלַמְּדָם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּן בָּם בְּמַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עָוֹן זֶה, כִּי בְּעוֹד שֶׁבְּיָד הָאָדָם הַגֶּזֶל אֵין קָרְבָּן מוֹעִיל וְלֹא תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת, שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה יוֹצְאָה מִן הַדְּבָרִים רַק מִן הַמַּעֲשֶׂה, וְהַמַּעֲשֶׂה הוּא הֶשֵּׁבַת הַגְּזֵלָה הוּא שֶׁיַּחְזִיר גּוּף הַגְּזֵלָה מַמָּשׁ בַּעַיִן, וְאִם אֵינָם אֶצְלוֹ בַּעַיִן שֶׁכְּבָר עֵרֵב אוֹתָם בַּמָּמוֹן הַמָּתֵר, הַדִּין בָּזֶה לְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶ מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים כִּסְבָרַת בֵּית הִלֵּל. וְאִם הַגְּזֵלָה הוּזְלָה אַחַר כָּךְ, חַיָּב לְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְכָל זֶה שֶׁאָמְרוּ בְּמִי שֶׁגָּזַל מֵחֲבֵרוֹ, אֲבָל הַגּוֹזֵל מִן הֶעָנִי לֹא יִפְטֹר בְּתִשְׁלוּמָיו, וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּגְזָל דָּל כִּי דַל הוּא" (משלי כב, כב), כִּי יָד ה' יָרִיב רִיבָם. וּבְתִקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה לְהאר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כָּתוּב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: תְּשׁוּבַת הַגַּנָּב אוֹ הַגַּזְלָן הוּא לְשַׁלֵּם לוֹ אוֹ לְיוֹרְשָׁיו כָּל מַה שֶּׁגָּנַב וְגָזַל וְיִתֵּן לוֹ יוֹתֵר כִּי הִפְסִידוֹ מִן הָרֶוַח. וְאִם גָּזַל אֶת הָרַבִּים יַעֲשֶׂה בָּהֶם צָרְכֵי הָרַבִּים, וִיבַקֵּשׁ מֵהַנִּגְנָב מִתְּחִלָּה וְיִתְעַנֶּה שִׁבְעִים צוֹמוֹת כְּמִנְיַן גְּנֵבָה וְיִזְהֵר מִלְּקַבֵּל פְּקִדּוֹנוֹת וְלֹא יַרְגִּיל לָלֶכֶת עַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְיִתְרַחֵק מִמָּמוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וְיִתֵּן צְדָקוֹת יוֹתֵר מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם וְיַעֲשֶׂה גְּמִילוּת חֲסָדִים בְּגוּפוֹ יוֹתֵר מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם וּבְמָמוֹנוֹ וְיִתֵּן

מִשֶּׁלּוֹ לַעֲמֵלֵי תּוֹרָה וּלְיִרְאֵי שָׁמַיִם, עַד כָּאן. וְאַל יִתְפַּתֶּה אָדָם לוֹמַר בְּלִבּוֹ מַה שֶּׁהַגֶּזֶל אָסוּר חָמוּר שֶׁכָּל שֶׁאֵין מַחֲזִירוֹ אֵין תְּשׁוּבָה וְקָרְבָּנוֹת מוֹעִילִים וְאֵינוֹ מְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, דָּוְקָא בְּגֶזֶל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּגֶזֶל הַגּוֹי מֻתָּר, כִּי אֵין הַדָּבָר כֵּן. אֶלָּא אַף גֶּזֶל הַגּוֹי אָסוּר מִדִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים" (דברים ז, טז) בִּזְמַן שֶׁמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ, וְעוֹד מִמַּה שֶּׁכָּתוּב: "וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ" (ויקרא כה, נ), וְדָרְשׁוּ שֶׁיְּדַקְדְּקוּ יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁגּוֹאֵל אֶת הָעֶבֶד עִם הַגּוֹי אֲדוֹנָיו בְּחֶשְׁבּוֹן, שֶׁלֹּא יִגְזֹל מִמֶּנּוּ אֲפִילּוּ פְּרוּטָה. וּבְגוֹי שֶׁתַּחַת יָדוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְאַף עַל פִּי דְּחַמִירָה עָלָיו שֶׁלֹּא יִגְזֹלֵנוּ וִידַקְדֵּק עִמּוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן, שֶׁאִם לֹא דִּקְדֵּק וְגָזַל מִמֶּנּוּ יֵשׁ בַּדָּבָר אִסּוּר מִפְּנֵי חִלּוּל ה' יוֹתֵר מִן הַגּוֹזֵל לְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן דָּרְשׁוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא דב"ק: הַגּוֹזֵל אֶת הַגּוֹי אָסוּר וְחַיָּב לְהַחְזִיר. וְחָמוּר גֶּזֶל הַגּוֹי מִגֶּזֶל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חִלּוּל ה'. וְטַעַם הַדָּבָר, לְפִי שֶׁכָּל הַגּוֹזֵל לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ קוֹרֵא תִּגָּר וְנוֹתֵן דְּפֵי בֶּאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל וּמְבַזֶּה תּוֹרַת מֹשֶׁה וַהֲרֵי זֶה חִלּוּל ה', וְאַף שֶׁאָמְרוּ טָעוּתוֹ מֻתָּר, הַיְנוּ כְּשֶׁטָּעָה מֵעַצְמוֹ אֲבָל לְהַטְעוֹתוֹ אָסוּר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּזֶה חִלּוּל ה'. וְאַף טָעוּתוֹ, אִם הֶחְזִיר לוֹ טָעוּתוֹ הֲרֵי זֶה קִדּוּשׁ ה'. כְּעִנְיָן מַעֲשֶׂה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח כַּנּוֹדָע בְּמִדְרְשֵׁי אַגָּדוֹת. וְנִמְצָא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַקָּנֶה זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהַגּוֹנֵב מֵהַגּוֹי שָׂרוֹ שֶׁל אוֹתָהּ אֻמָּה עוֹלֶה וּמַשְׁטִין לְמַעְלָה, פְּלוֹנִי קוֹבְעֵנִי עַד שֶׁנִּנָּזֵר עַל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁהַשָּׂפָע אֲשֶׁר יֹאותָהּ לָבֹא לְאוֹתוֹ אָדָם יִגְנֹב שַׂר אוֹתָהּ אֻמָּה, תַּחַת אֲשֶׁר גָּנַב מֵאוּמָתוֹ, וְנַפְשׁוֹ יְבֻשָּׁה מִלְּקַבֵּל הַשֶּׁפַע הַקָּדוֹשׁ שֶׁל מַעְלָה הַמַּשְׁפִּיעַ בּוֹ תָּמִיד, עַד כָּאן.

ובוֹא וּרְאֵה מַה שֶּׁפָּסַק מָרָן בחו"מ סי' רכ"ז וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

א אָסוּר לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ בֵּין בְּמִקָּחוֹ בֵּין בְּמִמְכָּרוֹ. וְאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁאֵינָהּ בֵּין לוֹקֵחַ בֵּין מוֹכֵר עוֹבֵר בְּלָאו.

ב כַּמָּה תִּהְיֶה אוֹנָאָה וְיִהְיֶה חַיָּב לְהָשִׁיב שְׁתוּת בְּשָׁוֶה כֵּיצַד, הֲרֵי שֶׁמָּכַר שָׁוֶה שֵׁשׁ בַּחֲמֵשׁ אוֹ שֶׁבַע בְּשֵׁשׁ, אוֹ שָׁוֶה חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ אוֹ שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשֶׁבַע, הֲרֵי זֶה אוֹנָאָה וְנִקְנָה הַמָּקָח וְחַיָּב הַמְאַנֶּה לְשַׁלֵּם הָאוֹנָאָה וּלְהַחֲזִירָהּ כֻּלָּהּ לַמְתְאַנֶּה.

ג הָיְתָה הָאוֹנָאָה פָּחוֹת מִזֶּה בְּכָל שֶׁהוּא, כְּגוֹן: שֶׁמָּכַר שָׁוֶה שִׁבְעִים בְּשִׁשִּׁים וּפְרוּטָה אֵינוֹ חַיָּב לְהַחְזִיר כְּלוּם, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁתוּת דֶּרֶךְ הַכֹּל לִמְחֹל בּוֹ.

ד הָיְתָה הָאוֹנָאָה יְתֵרָה עַל הַשְּׁתוּת בְּכָל שֶׁהוּא, כְּגוֹן: שֶׁמָּכַר שָׁוֶה שִׁשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים פָּחוֹת פְּרוּטָה בַּשֵּׁל הַמָּקָח, וְהַמִּתְאַנֶּה יָכוֹל לְהַחְזִיר הַחֵפֶץ וְלֹא יִקְנֶה כְּלָל, אֲבָל הַמְאַנֶּה אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר אִם רָצָה זֶה יְקַבֵּל.

ה אֵין הַמְאַנֶּה חַיָּב לְהַחְזִיר עַד שֶׁתִּהְיֶה הָאוֹנָאָה יֶתֶר עַל פְּרוּטָה, הָיְתָה פְּרוּטָה בְּשָׁוֶה, אֵינוֹ חַיָּב לְהַחְזִיר,

ו יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁתוּת, אִם יֵשׁ בְּאוֹנָאָה שְׁוֵה פְּרוּטָה, אֲבָל מַטְבֵּעַ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִכְדֵי אוֹנָאָה מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה לְהוֹצִיאוֹ בְּיָפָה.

ז . עַד מָתַי יָכוֹל לַחְזֹר וְלִתְבֹּעַ אוֹנָאָתוֹ בְּשִׁתּוּת וּלְבַטֵּל הַמֶּקַח בְּיוֹתֵר מִשְּׁתוּת, עַד כְּדֵי שֶׁיַּרְאֶה לְתַגָּר אוֹ לִקְרוֹבוֹ. וְאִם שָׁהָה יוֹתֵר, אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וְלֹא לִתְבֹּעַ.

ח . הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה, יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסְתָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה אוֹנָאָה יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּמְחֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר עַל מְנָת שֶׁאֵין בּוֹ אוֹנָאָה שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ אָמַר בְּמִפֹּרָשׁ אֵין לוֹ אוֹנָאָה, כֵּיצַד מוֹכֵר שֶׁאָמַר לַלּוֹקֵחַ: חָפֵץ זֶה שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ בק"ק, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה אֶלָּא מֵאָה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה, וְכֵן לוֹקֵחַ שֶׁאָמַר לַמּוֹכֵר: חֻפָּץ זֶה שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשָּׁוֶה ק"ק עַל מְנָת שֶׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָאָה אֲנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ, אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה.

ט . בַּעַל הַבַּיִת הַמּוֹכֵר אֶת כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ וְאִנָּה אֶת הַלּוֹקֵחַ, אֵין בּוֹ דִּין אוֹנָאָה. שֶׁאִלּוּ לֹא הִרְבָּה לוֹ בְּדָמִים לֹא הָיָה מוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, וַאֲפִלּוּ מָכְרָם מֵחֲמַת דּוֹחַק אֵין בּוֹ אוֹנָאָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר דְּדַוְקָא שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה הַמּוֹכֵר בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל אִם לֹא יָדַע אוֹ שֶׁקָּנָה עַל יְדֵי סַרְסוּר יֵשׁ בּוֹ אוֹנָאָה.

יוד . הָא דְּמוֹכֵר כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ וְאִנָּה אֶת הַלּוֹקֵחַ, אֵין לוֹ דִּין אוֹנָאָה. הֵנֵי מִילֵּי בִּשְׁתוּת, אֲבָל בְּיוֹתֵר מִשְּׁתוּת, הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם, וְיֵשׁ חוֹלְקִים.

יא . מוֹכֵר וְלוֹקֵחַ שֶׁנִּתְרַצּוּ לְגָמֹר הַמֶּקַח עַל פִּי שׁוּמַת לֵוִי, וְשָׁם אוֹתוֹ בְּסַךְ יְדוּעַ וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹנָאָה, יֵשׁ לוֹ דִּין אוֹנָאָה.

יב . אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה: הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת, אֲפִלּוּ מָכַר שְׁוֵה אֶלֶף בְּדִינָר אוֹ שְׁוֵה דִּינָר בְּאֶלֶף, אֵין בָּהֶם אוֹנָאָה.

יג . בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עַצְמוֹ, אֲבָל הַשָּׁלִיחַ אוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁטָּעָה וְנִתְאַנָּה בְּכָל שֶׁהוּא, בֵּין בְּמַטַלְטְלִין בֵּין בְּקַרְקַע חוֹזֵר.

יד . כְּשֵׁם שֶׁאֵין לְקַרְקָעוֹת אוֹנָאָה, כָּךְ שִׁכּוּרוּת קַרְקָעוֹת אֵין לוֹ אוֹנָאָה. אֲפִלּוּ שָׂכַר טְרַקְלִין גָּדוֹל בְּדִינָר בְּשָׁנָה, אוֹ רֶפֶת קְטַנָּה בְּדִינָר בְּכָל יוֹם, אֵין לוֹ אוֹנָאָה.

טו . הַשּׁוֹכֵר אֶת הַכֵּלִים אוֹ אֶת הַבְּהֵמָה, יֵשׁ לָהֶם אוֹנָאָה. שֶׁהַשְּׁכִירוּת מְכִירָה בַּת יוֹמָא הוּא. וְאִם יֵשׁ בָּהּ אוֹנָאָה שְׁתוּת אוֹ יוֹתֵר, בֵּין שֶׁנִּתְאַנָּה שׂוֹכֵר בֵּין שֶׁנִּתְאַנָּה מַשְׂכִּיר, הֲרֵי זֶה מַחְזִיר אוֹנָאָה וַאֲפִלּוּ לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה.

טז . הַקַּבְּלָן יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה, כֵּיצַד? כְּגוֹן: שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לֶאֱרֹג בֶּגֶד זֶה בַּעֲשָׂרָה זוּזִים, אוֹ לִתְפֹּר חֻלּוּק זֶה בִּשְׁנֵי זוּזִים, הֲרֵי יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה. וְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם, בֵּין קַבְּלָן בֵּין בַּעַל הַבֶּגֶד חוֹזֵר לְעוֹלָם.

טוב . אָסוּר לִגְזֹל אוֹ לַעֲשֹׁק אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מעכו"ם, וְאִם הוּא דָּבָר דְּלֵיכָּא מַאן דְּקָפִיד בֵּיהּ שָׁרֵי, כְּגוֹן: לִטּוֹל מֵהַחֲבִילָה אוֹ מֵהַגָּדֵר לַחְצֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, וְאַף זֶה אוֹסֵר בַּיְרוּשַׁלְמִי מִמִּדַּת חֲסִידוּת, חו"מ הל' גְּזֵלָה סי' שנ"ט ס' א.

[חסר יח]

יט . אָסוּר לִגְזֹל אֲפִילּוּ עַל מְנָת לְשַׁלֵּם דָּבָר יָפֶה מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, דְּהַיְנוּ אִם הַתַּשְׁלוּמִין בַּעַיִן, שֶׁאִם הֵם בַּעַיִן, כֵּיוָן שֶׁהֵם יָפִים מֵהַדָּבָר שֶׁלּוֹקֵחַ, זְכוּת הוּא לָהֶם, וְיַזֶּכֶּה אוֹתָם לַבְּעָלִים עַל יְדֵי אַחֵר, שָׁם.

כ . כָּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, וַאֲפִלּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, כְּאִלּוּ נוֹטֵל נַפְשׁוֹ, שָׁם.

כא . אֲפִלּוּ הוּא בְּסַכָּנַת מָוֶת וְצָרִיךְ לִגְזֹל אֶת חֲבֵרוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִקָּחֶנּוּ אֶלָּא עַל דַּעַת לְשַׁלֵּם.

כב . אֲפִלּוּ הַלּוֹקֵחַ בִּשְׁאֵלָה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים נִקְרָא גַּזְלָן, שָׁם.

כג . אֵיזֶהוּ גַּזְלָן, הַלּוֹקֵחַ מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּחֻזְקָה. כְּגוֹן: שֶׁחָטַף מִיָּדוֹ מָטַלְטְלִין, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לִרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא לִרְצוֹן הַבְּעָלִים וְנָטַל מִשָּׁם כֵּלִים, אוֹ שֶׁתָּקַף בְּעַבְדּוֹ, אוֹ בִּבְהֶמְתּוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אוֹ שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שָׁם.

כד . אֵיזֶהוּ עוֹשֵׁק, זֶה שֶׁבָּא מְמוֹן חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ יָדוֹ בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים, וְכֵיוָן שֶׁתְּבָעֵהוּ כָּבֵשׁ הַמָּמוֹן בְּחֻזְקָה וְלֹא הֶחְזִירוֹ. כְּגוֹן: שֶׁהָיָה לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ הַלְוָאָה אוֹ שְׂכִירוּת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא אַלָּם וְקָשֶׁה.

כה . הַכּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לִמְכֹּר אֶת שֶׁלּוֹ וְנוֹתֵן לוֹ דָּמָיו אָסוּר, אֲבָל אֵין לוֹ דִּין גַּזְלָן לְיַפֵּל מִדְּאוֹרָיְיתָא, אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כו . כָּל הַגּוֹזֵל חַיָּב לְהַחְזִיר הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל" (ויקרא ה, כג), וְאִם אָבְדָה אוֹ נִשְׁתַּנֵּית, מְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ, בֵּין שֶׁהוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ, בֵּין שֶׁבָּאוּ עָלָיו עֵדִים שֶׁגָּזַל, אֲפִלּוּ גָּזַל קוֹרָה וּבְנָאָהּ בְּבֵירָה גְּדוֹלָה,הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית, דִּין תּוֹרָה הוּא שֶׁיֵּהָרֵס כָּל הַבִּנְיָן, וְיַחְזֹר הַקּוֹרָה לַבְּעָלִים. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים שֶׁיִּהְיֶה נוֹתֵן אֶת דָּמֶיהָ, וְלֹא יַפְסִיד הַבִּנְיָן, אֲפִלּוּ גָּזַל קוֹרָה וַעֲשָׂאָהּ בְּסֻכַּת הֶחָג, וּבָא בַּעַל הַקּוֹרָה וְתוֹבְעָהּ בְּתוֹךְ הֶחָג, נוֹתֵן לוֹ דָּמֶיהָ. אֲבָל אַחַר הֶחָג, הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית וְלֹא בְּנָאָהּ בְּטִיט, מַחֲזִיר אֶת הַקּוֹרָה עַצְמָהּ, שָׁם סי' ש"ס.

כז . הַגּוֹזֵל פְּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר, אֵינוֹ בְּתוֹרַת הַשָּׁבָה.

כח . גָּזַל שָׁלֹשׁ אֲגוֹרוֹת שָׁווֹת שְׁלֹשָׁה פְּרוּטוֹת וְהוּזְלוּ, וַהֲרֵי שְׁלִשְׁתָּן שָׁווֹת ב' פְּרוּטוֹת וְהֶחְזִיר לוֹ שְׁתַּיִם חַיָּב לְהַחְזִיר הַשְּׁלִישִׁית, הוֹאִיל וּבִתְחִלָּתָהּ הָיְתָה שָׁוָה פְּרוּטָה.

כט . נִשְׁתַּנֵּית הַגְּזֵלָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, אֵין צָרִיךְ לְהַחְזִיר אֶלָּא דָּמֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שָׁוָה בִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה שִׁנּוּי הַחוֹזֵר לִבְרִיָּתוֹ, כֵּיצַד? הַגּוֹזֵל עֵצִים וְדִבְּקָן בְּמַסְמְרִים וְעָשָׂה בָּהֶם תֵּבָה, אֵינוֹ שִׁנּוּי שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְפוֹרְקָן וְחוֹזְרִים לִוחוֹת כְּשֶׁהָיוּ, גְּזַל עָפָר וַעֲשָׂאוֹ לְבֵנָה, לֹא קָנָה. שֶׁאִם יָדוּק הַלְּבוֹנָה, תַּחְזֹר עָפָר כְּשֶׁהָיְתָה, גְּזַל לָשׁוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת וַעֲשָׂאוֹ מַטְבֵּעַ, לֹא קָנָה. שֶׁאִם יַתִּיךְ הַמַּטְבֵּעַ, יַחְזִיר לָשׁוֹן כְּשֶׁהָיָה, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ל . אֲבָל הַגּוֹזֵל עֵצִים וְשִׁיפֵּן וּקְצָצָן אוֹ שֶׁחָקַק בָּהֶם וְעָשָׂה כֵּלִים, אוֹ שֶׁגְּזַל צֶמֶר וּצְבָעוֹ אוֹ נִפְּצוֹ אוֹ לִבְּנוֹ אוֹ עֲשָׂאוֹ לְבָדִים, אוֹ שֶׁגְּזַל לְבֵנָה וַעֲשָׂאָהּ עָפָר, אוֹ אֲבָנִים וּסְתָתָן אוֹ מָעוֹת וְהִתִּיכָן, הֲרֵי זֶה שִׁנּוּי בְּיָדוֹ, שֶׁאִם יַעֲשֶׂה מָעוֹת אֲחֵרוֹת, פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

לא . גְּזַל לוּלָב וְהִפְרִיד עָלָיו קָנָה הֶעָלִין גְּזַל עָלִין וְעָשָׂה חוּפְיָא קָנָה, [כְּעֵין מַכְבְּדוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּכַבְּדִין בּוֹ הֶעָפָר שֶׁל הַחֲדָרִים, סמ"ע].

סימן י"ז

"צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה, שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' בְּחַצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יַפְרִיחוּ, עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ, לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר ה' צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ" (תהלים צב).

יוּבַן לַעֲנִיּוּת דַּרְתִּי דֶּרֶךְ רָמָז, בְּהִקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר עֲדַת צַדִּיקִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, שֶׁהָרַב יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב הָיָה יוֹשֵׁב עַל הַשֻּׁלְחָן בְּסְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ עִם תַּלְמִידָיו, וּבְתוֹךְ הַסְּעוּדָה רָאוּ הַתַּלְמִידִים שֶׁהָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב מְשַׂחֵק. וְהָיוּ תְּמֵהִים, שֶׁלֹּא יָדְעוּ עַל שׁוּם מַה הוּא מְשַׂחֵק. הִמְתִּינוּ עוֹד מְעַט, וְרָאוּהוּ מְשַׂחֵק פַּעַם שֵׁנִית, וְעוֹד מְעַט מִזְעָר שָׂחַק פַּעַם שְׁלִישִׁית, וְהָיָה לָהֶם בּוּשָׁה לִשְׁאוֹל אוֹתוֹ לָמָּה הוּא מְשַׂחֵק פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ, אֲבָל אָמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו: לְמָחָר יָבוֹא רַבִּי זְאֵב חֲבֵרוֹ שֶׁל הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב, וְנֹאמַר לוֹ שֶׁהוּא יִשְׁאַל אוֹתוֹ. וְכֵן הָיָה, בְּבֹקֶר יוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ, כַּאֲשֶׁר בָּא רַבִּי זְאֵב, אָמְרוּ לוֹ הַתַּלְמִידִים שֶׁכְּבָר הָיָה הַמַּעֲשֶׂה בַּלַּיְלָה עַל הַשֻּׁלְחָן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אָז רַבִּי זְאֵב שָׁאַל אֶת פִּי הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב: מַה טִיבוֹ שֶׁל הַשְּׂחוֹק שֶׁהָיָה אָתְמוֹל בַּלַּיְלָה? הֱשִׁיבוֹ הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב: לָעֶרֶב תָּבֹא תִּתְפַּלֵּל עִמָּנוּ עַרְבִית מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וַאֲנִי מַרְאֶה אֶתְכֶם מַהוּת הַשְּׂחוֹק עַל מַה הָיָה, לָעֶרֶב בָּא רַבִּי זְאֵב וְהַתַּלְמִידִים הַנִּזְכָּרִים, וְהִתְפַּלְּלוּ עַרְבִית עִם בַּעַל שֵׁם טוֹב, וְאַחַר עַרְבִית הִבְדִּילוּ עַל כּוֹס, וְהֵבִיאוּ מַעֲלֶה עָשָׁן הַפִּיפְּ"א לְהָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב, וְאַחַר כָּךְ גָּזַר אוֹמֵר הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁיָּבִיאוּ הָעֲגָלָה וְיִרְתְּמוּ הַסּוּסִים, וְתֵכֶף יָשְׁבוּ בָּעֲגָלָה הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב וְהָרַב רַבִּי זְאֵב וְהַתַּלְמִידִים הַנִּזְכָּרִים, וַיֵּלְכוּ כָּל הַלַּיְלָה עַד אוֹר הַבֹּקֶר, וְהִגִּיעוּ

לְעִיר גְּדוֹלָה לֶאֱלֹקִים, וְנִתְאַכְסְנוּ אֵצֶל פַּרְנָס הַחֹדֶשׁ. וְאַחַר הַתְּפִלָּה, צִוָּה הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב לְהָבִיא אֶצְלוֹ לְרִבִּי שַׁבְּתַאי כּוֹרֵךְ סְפָרִים, אֲזַי תֵּכֶף הָלְכוּ וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ אֶצְלוֹ.

אָמַר לוֹ הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב: תְּסַפֵּר לְהָרַב רַבִּי זְאֵב וְלַתַּלְמִידִים מַה הָיָה לְךָ בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ. אָמַר לוֹ רַבִּי שַׁבְּתַאי: אֲדוֹנִי, אֲנִי הָיִתָה כַּוָּנָתִי לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאִם הָיָה בִּי עָוֹן אֲשֶׁר חָטָא, הִנְנִי מוּכָן לְקַבֵּל עָלַי אֵיזֶה תִּקּוּן אֲשֶׁר תִּגְזֹר עָלַי. אָמַר לוֹ הָרַב: צָרִיךְ אַתָּה לְסַפֵּר לָנוּ הַמַּעֲשֶׂה כֵּיצַד הָיָה. אֲזַי עָנָה וְאָמַר: אֲדוֹנִי, תֵּדַע לְךָ שֶׁאֲנִי מִימֵי חָרְפִּי הָיִיתִי מִתְפָּרְנֵס מִמְּלֶאכֶת הַכְּרִיכָה, וְהָיָה לִי פַּרְנָסָתִי בָּרֶוַח וְלֹא בְּצִמְצוּם. וְהָיָה לִי מִנְהָג שֶׁכָּל יְצִיאוֹת הַצְּרִיכוֹת לִכְבוֹד שַׁבָּת קֹדֶשׁ הָיִיתִי קוֹנֶה מִיּוֹם חֲמִשִּׁי בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ, אֲבָל דָּבָר שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּיוֹם חֲמִישִׁי הָיִיתִי קוֹנֶה בְּיוֹם עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ קוֹדֵם חֲצוֹת, אֲבָל מֵחֲצִי הַיּוֹם הָיִיתִי מְבַטֵּל מִמְּלַאכְתִּי, וְהָיִיתִי הוֹלֵךְ וְרוֹחֵץ וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת קוֹרֵא שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָת תַּרְגּוּם וְשִׁיר הַשִּׁירִים וּמִזְמוֹרֵי שַׁבָּת עַד שֶׁיָּבוֹאוּ הַצִּבּוּר, וּמִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם מִנְחָה וְעַרְבִית, וְהָיִיתִי הוֹלֵךְ לְבֵיתִי לְקַדֵּשׁ. זֶה הָיָה מִנְהָגִי תָּמִיד כָּל הַיָּמִים. וְאוּלָם לְעֵת זִקְנָתִי, שֶׁלֹּא הָיָה בִּי כֹּחַ לְהִתְפָּרְנֵס מִמְּלַאכְתִּי כָּל כָּךְ, אֲזַי לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לִקְנוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת מִיּוֹם חֲמִשִּׁי כִּי אִם בְּיוֹם שִׁשִּׁי, אֲבָל מֵחֲצוֹת הָיִיתִי הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּמִנְהָגִי זֶה לֹא בִּטַּלְתִּי כְּלָל. וְהִנֵּה, שָׁבוּעַ זֶה שֶׁעָבַר בָּא יוֹם חֲמִישִׁי וְלֹא הָיָה לִי בַּמֶּה לִקְנוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ, אַחַר כָּךְ יוֹם הַשִּׁשִּׁי עַד הַצָּהֳרַיִם לֹא הָיָה בְּיָדִי מְאוּמָה, אֲפִלּוּ פקש"ן [=פרוטה קטנה של נחושת]. אֲזַי אָמַרְתִּי לְזוּגָתִי: הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּמִנְהָגִי, וְהִשָּׁמְרִי לְקַחַת מֵאֵת הַשְּׁכֵנִים לֹא נֵר וְלֹא שֶׁמֶן וְיַיִן וְכַיּוֹצֵא, כִּי אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיח א): עֲשֵׂה שַׁבָּתְךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. אָמְרָה לִי: טוֹב, כֵּן אֶעֱשֶׂה. וְלֹא הֶאֱמַנְתִּי לָהּ, עַד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּהּ תְּקִיעַת כַּף. וְהָלַכְתִּי אַחַר כָּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּמִנְהָגִי, וְקָרָאתִי שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם וְשִׁיר הַשִּׁירִים וכו'.

וְאַחַר עַרְבִית, יָצְאוּ הַצִּבּוּר מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, וַאֲנִי נִשְׁאַרְתִּי שָׁם כְּמוֹ רְבִיעַ שָׁעָה, כִּי אָמַרְתִּי: יַעַן חַלּוֹן בֵּיתִי עַל הָרְחוֹב, וְאֲזַי שֶׁמָּא יִשְׁאָלוּנִי הַקָּהָל לָמָּה בְּבֵיתִי חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ וַאֲנִי מִתְבַּיֵּשׁ, לְכָךְ נִתְאַחַרְתִּי אַחֲרֵיהֶם. וְאַחַר כָּךְ, כַּאֲשֶׁר הָלַכְתִּי, מָצָאתִי הָרְחוֹב מֵאִיר מֵאוֹר חַלּוֹנוֹת בָּתֵּי. אָז אָמַרְתִּי: הָא וַדַּאי שְׁזוּנָתִי עָבְרָה עַל הַשְּׁבוּעָה, וְהֵבִיאָה נֵר מִשְּׁכֵנִים, וּכְשֶׁבָּאתִי לְתוֹךְ הַבַּיִת, מָצָאתִי שֻׁלְחָן עָרוּךְ וְעָלָיו חַלּוֹת לֶחֶם מִשְׁנֶה וְיַיִן לְקִדּוּשׁ, אָז חָרָה אַפִּי מְאֹד, וְאָמַרְתִּי שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה מַחְלֹקֶת, וּבְפָרַט בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְאָמַרְתִּי שַׁבָּת שָׁלוֹם, וְקָרָאתִי שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם וְגַם אֵשֶׁת חַיִל וכו'. וְאַחַר כָּךְ מָזְגָה לִי כּוֹס הַיַּיִן וְנָתְנָה בְּיָדִי, אָז לֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְאַפֵּק עוֹד, וְאָמַרְתִּי: זֶהוּ שֶׁצִּוִּיתִיךְ לְבַלְתִּי קַחַת מֵהַשְּׁכֵנִים שׁוּם דָּבָר, וְתָקַעְתִּי כַּף עַל הַדָּבָר הַזֶּה, וְאֵיךְ עָבַרְתְּ עַל הַשְּׁבוּעָה? אֲזַי אָמְרָה: הַמְתֵּן שֶׁאֹמַר לְךָ

בַּעֲלִי, הֲלוֹא יָדַעְתָּ הַכַּפְתּוֹרִים שֶׁל כֶּסֶף שֶׁהָיָה לִי בְּפִי הַמְעִיל, אֲשֶׁר נֶאֶבְדוּ מִימִים יְמִימָה? הֲרֵי עַתָּה בְּעֵת הֲלִיכָתְךָ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אָזַרְתִּי כְּגֶבֶר חָלָצַי וְקַמְתִּי וַנְתְעוֹדָד, לְכַבֵּד וּלְרַבֵּץ הַבַּיִת כֻּלָּהּ מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף, מִבַּיִת וּמִחוּץ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׂגִּיחוּ הַשְּׁכֵנִים בָּנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ בְּטֵלִים מִמְּלֶאכֶת שַׁבָּת קֹדֶשׁ. וְכַאֲשֶׁר הִגְבַּהְתִּי הַתֵּבָה הַגְּדוֹלָה לְכַבֵּד וּלְרַבֵּץ תַּחְתֶּיהָ, וְהִנֵּה שָׁם מָצָאתִי רָאיתִי הַכַּפְתּוֹרִים הַנִּזְכָּרִים, וְתֵכֶף הָלָכְתִּי וּמְכַרְתִּים לַצּוֹרֵף. וְתֵכֶף הָלָכְתִּי אֵצֶל הַנַּחְתּוֹם, וְקָנִיתִי מִמֶּנּוּ חַלּוֹת, לֶחֶם וּקְדָרָה שֶׁל בָּשָׂר וְיַיִן וְשֵׁכָר וְדָגִים מְבֻשָּׁלִים וּמְטֻגָּנִים, וְנֵרוֹת וְכָל הַצָּרִיךְ לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ בְּרוּךְ ה'. וְלֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ, וְלֹא שָׁכַחְתִּי חַס וְשָׁלוֹם.

אָז אוֹתָהּ שָׁעָה, קִדַּשְׁתִּי עַל הַיַּיִן בְּשִׂמְחָה, וְהִתְחַלְנוּ לִסְעֹד בְּדָגִים, וְשָׁתִינוּ יֵין שָׂרַף הַרְבֵּה אֲנִי וְאִשְׁתִּי מֵרֹב שִׂמְחָתֵינוּ, וְאָמַרְתִּי לְזוּגָתִי: הוֹאִיל וְהָיָה בְּדַעְתֵּנוּ לֵישֵׁב בַּחֹשֶׁךְ, רְעֵבִים גַּם צְמֵאִים, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִחֵם עָלֵינוּ מֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְרַקֵּד רְקוּדִין שֶׁל שִׂמְחָה. וְתֵכֶף עָמַדְנוּ עַל עָמְדֵנוּ וְרָקַדְנוּ זֶה לְעֻמַּת זֶה, כֶּחָתָן עִם כַּלָּתוֹ בְּיוֹם חֻתָּנָתוֹ, עַד אֲשֶׁר יָגַעְנוּ. וְאַחַר כָּךְ יָשַׁבְנוּ וְאָכַלְנוּ בָּשָׂר וּמָרָק וְעוֹד שָׁתִינוּ יֵין שָׂרַף, וְעָמַדְנוּ לְרַקֵּד כְּבָרִאשׁוֹנָה. עַד אֲשֶׁר יָגַעְנוּ, וְשׁוּב יָשַׁבְנוּ לֶאֱכוֹל מִינֵי פֵּרוֹת וּמְגָדִים, וְיֵין חֶמֶר, וְשׁוּב רָקַדְנוּ פַּעַם שְׁלִישִׁית. וְכָל זֶה הָיָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאִם חָטָאנוּ, תַּקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה, וַאֲנַחְנוּ מוּכָנִים לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר שִׁחַתְנוּ, עַד כָּאן דְּבָרָיו.

אָז הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב אָמַר לָהֶם: תַּאֲמִינוּ רַבּוֹתַי, שֶׁבְּשָׁעָה אֲשֶׁר הָיוּ מְרַקְּדִים ר' שַׁבְּתַאי הַנִּזְכָּר עִם זוּגָתוֹ, כְּשֵׁם שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִים, כָּךְ הָיוּ מְרַקְּדִים כְּנֶגְדָּם מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת בַּשָּׁמַיִם מַמָּעַל ג' פְּעָמִים. וְלָכֵן שָׂחַקְתִּי אֲנִי עַל שֶׁלְּחָנִי בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה ג' פְּעָמִים. וְאָמַר לְרַבִּי שַׁבְּתַאי: בַּמֶּה אֲבָרֶכְךָ? הַאִם תִּרְצֶה לִגְמֹר יָמֶיךָ בְּטוֹבָה, אוֹ תִּרְצֶה שֶׁיִּהְיֶה לְךָ בֵּן זָכָר, כִּי רַבִּי שַׁבְּתַאי וְאִשְׁתּוֹ לֹא הָיָה לָהֶם בָּנִים. אָז עָנָה אוֹתוֹ רַבִּי שַׁבְּתַאי: כַּמָּה יְמֵי חַיַּי, חֲמִשָּׁה אוֹ יו"ד שָׁנִים, [כִּי הָיָה לוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן ס' אוֹ ס"ה] מוּטָב יִהְיֶה לָנוּ בֵּן זָכָר לְכַלְכֵּל שֵׂיבָתֵנוּ יוֹתֵר טוֹב לָנוּ. אָז בֵּרְכוֹ הָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב: כְּעֵת חַיָּה וּלְשָׁרָה בֵּן, וְכַאֲשֶׁר תֵּלֵד תִּשְׁלַח לִי לְבוֹא אֶל הַמִּילָה, וְכֵן הָיָה. וְקָרָא לְהָרַב בַּעַל שֵׁם טוֹב, וַיָּשֶׂם סַנְדָּק בְּכִסֵּא אֵלִיָּהוּ זְכוּרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא שֵׁם הַיֶּלֶד יִשְׂרָאֵל, כִּשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב, וְנַעֲשָׂה רַב וְעָצוּם בַּתּוֹרָה וְהוּא הַמְחַבֵּר סֵפֶר עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהִנֵּה הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָא הַזֶּה, אָמַרְתִּי בַּעֲנִיּוּתִי שֶׁהוּא רָמוּז בְּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, בַּפְּסוּקִים הַנִּצָּבִים בְּפֶתַח הַשַּׁעַר, וְזֶה אוֹמְרוֹ: 'צַדִּיק', הָרוֹמֵז לְרַבִּי שַׁבְּתַאי, שֶׁהָיָה צַדִּיק כַּנִּזְכָּר בַּמַּעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה. 'כַּתָּמָר יִפְרָח', שֶׁהָיָה מְרַקֵּד כַּתָּמָר, שֶׁמֵּרֹב גְּבְהוֹ אֲפִלּוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה נוֹטָה לְכָאן וּלְכָאן כְּאִישׁ הַמְרַקֵּד. וְגַם 'כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּא', לְשׁוֹן רִבּוּי. שֶׁהָיָה רַבִּי שַׁבְּתַאי מְרַקֵּד הַרְבֵּה פְּעָמִים, שְׁלֹשָׁה. וְתֵדַע לְךָ מַה הָיָה, שֶׁגַּם הַמַּלְאָכִים,

שֶׁהֵם 'שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' בְּחַצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יַפְרִיחוּ' יְרַקְּדוּ שָׁם, וְהָיָה שְׂכָרָם שֶׁל רַבִּי שַׁבְּתַאי וְזוּגָתוֹ: 'עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה', שֶׁהָיָה לָהֶם בֵּן זָכָר בְּעֵת שֵׂיבָה. 'דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ', וְכִי תֵּימָא, מִי הִגִּיד זֶה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁכָּךְ הָיָה, וְהַמַּלְאָכִים יְרַקְּדוּ שָׁם? לָזֶה אָמַר: 'לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר', גִּימַטְרִיָּא יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב, הוּא שֶׁהִגִּיד הַמַּעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר. וְגַם הַבֵּן שֶׁנּוֹלַד נִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, 'אֲדָנָי צוּרִי וְלֹא עַוְלָתָה בּוֹ', שֶׁאֵינוֹ מְקַפֵּחַ שְׂכַר שׁוּם בְּרִיָּה. וְלָכֵן הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ, רַבִּי שַׁבְּתַאי שֶׁהָיָה זָהִיר בְּכִבּוּד שַׁבָּת, יֶלֶד יוּלַד לוֹ בֵּן זָכָר. 'בֵּן', גִּימַטְרִיָּא 'שַׁבָּת'. כִּי נו"ן אֲרֻכָּה גִּימַטְרִיָּא ש"ת בְּאוֹתִיּוֹת וע"ן. וְלָכֵן אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַזָּהִיר בְּנֵר שַׁבָּת, הָוְיָן לֵיהּ בָּנִים חֲכָמִים. כִּי 'שַׁבָּת', גִּימַטְרִיָּא 'בֵּן'. וְאֵין מַדְלִיקִים אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד, הָרוֹמֵז לַחָכְמָה. כמש"ה וַיִּקַּח מֹשֶׁה אִשָּׁה חֲכָמָה, אַלְפָּא לְשֶׁמֶן. וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר בְּנֵי יִשָּׂשכָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, לֵךְ נָא רְאֵה.

אוֹ נֹאמַר בְּאֹפֶן אַחֵר, בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בַּעֲנִיוּתִי בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וְהוּבָא בְּמִדְרַשׁ תַּלְפִּיּוֹת, עָנָף הֶסְפֵּד, כִּי בַּיּוֹם שֶׁמֵּת מְתוּשֶׁלַח הָיוּ הַמַּלְאָכִים מְסַפְּדִים עָלָיו, וְהָיוּ הַדְּמָעוֹת יוֹרְדוֹת וכו'. וְנָתַתִּי טַעַם לָזֶה, כִּי בִּהְיוֹת הַצַּדִּיק חַי, אֲזַי הַמַּלְאָכִים פָּרִים וְרָבִים מִכֹּחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וּמִתְעַלִּים כַּנּוֹדָע. לָכֵן בְּמִיתָתוֹ מְסַפְּדִים עָלָיו, יעוש"ב.

וּמֵעַתָּה זֶהוּ אוֹמְרוֹ: 'צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח', יָצִיץ וּפָרַח. "וַיֹּצֵא פָּרַח וַיָּצֵץ צִיץ" (במדבר יז, כג), וּמוֹלִיד פֵּרוֹת כַּנִּזְכָּר, מִכֹּחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים מוֹלִיד מַלְאָכִים. וְזֶהוּ: 'שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' בְּחַצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יַפְרִיחוּ', וְקַל לְהָבִין.

וְרִבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה רָמְזוּ, 'צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן', סוֹפֵי תֵּבוֹת 'חַזָּן'. עַיֵּן בְּסֵפֶר קַב הַיָּשָׁר פ' מ"א, שֶׁהָאוֹמֵר שִׁירוֹת וּמְזְמוֹרִים וּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, וּמַבְלִיעִים הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת, וְנִכְשָׁלִים בָּזֶה רוֹב הָעוֹלָם, וּבִפְרָט שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהִיר אֶת הַחַזָּנִים עַל זֶה, שֶׁהֵם מְדַקְדְּקִים בַּהֲרָמַת קוֹלָם אֶל הַנִּגּוּן, וְאֵין כַּוָּנָתָם אֶל הַתְּפִלָּה, רַק לְהִתְפָּאֵר בְּקוֹלָם. וּבִמְקוֹם עִקָּר שִׁיר וְשֶׁבַח לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַבְלִיעִים וְחוֹטְפִים, וְדַע כִּי סוֹד חַזָּן הוּא כּוֹלֵל שִׁלְשָׁה שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֵׁם הוי"ה, וְשֵׁם אדנ"י, וְשֵׁם שד"י. כִּי חַזָּן בְּמִלּוּאוֹ הוּא חי"ת זי"ן נו"ן, אוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת חז"ן, גִּימַטְרִיָּא אדנ"י. וְאוֹתִיּוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת הֵם גִּימַטְרִיָּא שֵׁם הוי"ה, וְאוֹתִיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת הֵם גִּימַטְרִיָּא ת"ק, שֶׁהוּא שֵׁם הַנֶּעֱלָם שֶׁל שֵׁם שַׁדַּי. עַל כֵּן הֲרוֹאֶה יִרְאֶה, כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחַ שֶׁל חַזָּן, שֶׁהוּא כּוֹלֵל ג' שֵׁמוֹת יָחַד בְּיִחוּד גָּמוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהַחַזָּן הוּא קַל בְּדַעְתּוֹ, וְאֵינוֹ מְכַוֵּן לִבּוֹ בִּתְפִלָּה בְּכַוָּנָה, לְהוֹצִיא הַצִּבּוּר כָּרָאוּי, אֲזַי הוּא פּוֹגֵם בִּשְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַלָּלוּ, וְאָז הוּא מַטִּיל מוּם בַּקֳּדָשִׁים, כִּי תְּפִלָּה עַכְשָׁו בַּזְּמַן הַזֶּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ יְעַיֵּן שָׁם.

וְשָׁמַעְתִּי מָשָׁל נָאֶה שֶׁמְּבִיאִים חַכְמֵי הַמּוּסָר, עַל הַחַזָּן שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּקוֹלוֹ, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לֵב לְכַוָּנַת הַתְּפִלָּה. עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, לְעוֹרֵב אֲשֶׁר מָצָא חֲתִיכַת בָּשָׂר בַּשָּׂדֶה, וְטָרַף אוֹתָהּ בְּפִיו, וְעָלָה לְרֹאשׁ הָאִילָן לֶאֱוֹכְלָהּ לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ, וְרָאָה אוֹתוֹ הַפִּקֵּחַ שֶׁבַּחַיּוֹת שֶׁהוּא הַשּׁוּעָל, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת חָכְמָה לְטוֹרְפָהּ מִפִּיו, יָשַׁב תַּחַת הָאִילָן וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת קוֹל עוֹרֵב, כִּי יִתֵּן קוֹלוֹ קוֹל עֹז קוֹל נָעִים וּמְפֹאָר וּמֵטִיב נַגֵּן. וְכַאֲשֶׁר הָעוֹרֵב שָׁמַע דִּבְרֵי הַשּׁוּעָל, נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ גַּאֲוָה, וּפָתַח אֶת פִּיו לְשׁוֹרֵר. וְכַאֲשֶׁר פָּתַח אֶת פִּיו, נָפְלָה מִפִּיו חֲתִיכַת בָּשָׂר, וְחָטַף אוֹתָהּ הַשּׁוּעָל וַאֲכָלָהּ. כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, כַּאֲשֶׁר יַעֲמֹד חַי הַחַזָּן אֲצֶל הַתֵּבָה, לְהוֹצִיא אֶת הַצִּבּוּר יְדֵי חוֹבָתָן בִּתְפִלָּה, תֵּכֶף בָּא אָצְלוֹ יֵצֶר הָרַע סָמוּךְ, וּמְפַתֶּה אוֹתוֹ לְשׁוֹרֵר בְּקוֹל נָעִים, וְעַל יְדֵי זֶה יְפָאֲרוּהוּ בְּנֵי אָדָם, וְעַל יְדֵי זֶה מְכַוֵּן לְהוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְעוֹזֵב כַּוָּנַת הַתְּפִלָּה, אֲזַי בָּא הַשָּׂטָן וְזוֹגֵתוֹ סטר"א וְחוֹטֶפֶת הַתְּפִלּוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְדֵי בָּזֶה לְכָל נָבוֹן וְחָכָם, שֶׁיִּבְחַר לוֹ חַזָּן יָרֵא שָׁמַיִם שֶׁיְכַוֵּן בַּתְּפִלָּה, וְהַקּוֹלוֹת יֶחְדָּלוּן. אֲזַי 'שְׁתוּלִים בְּבֵית ה'', שֶׁהֵם הַמַּלְאָכִים. 'בְּחַצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יַפְרִיחוּ'. וְעוֹשִׂים מֵאוֹתָם תְּפִלּוֹת כְּתַרִּין וַעֲטָרוֹת לְרֹאשׁ אֵל חַי הָעוֹלָמִים, כַּנּוֹדָע לִיוֹדְעֵי חֵן.

אוֹ נֹאמַר בְּאֹפֶן אַחֵר: 'צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח', רוֹמֵז עַל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַבָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לְקַיֵּם מִשְׁפָּט כָּתוּב. אוֹתִיּוֹת 'צַדִּיק', שֶׁהֵם צ' אֱמוּנִים, ד' קְדֵשׁוֹת, עֲשָׂרָה קְדִישִׁים, מֵאָה בְּרָכוֹת. 'כַּתָּמָר יִפְרָח', בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל מַטָּה. אֲזַי לֶעָתִיד יִהְיֶה עִם 'שְׁתוּלִים בְּבֵית ה', בְּחַצְרוֹת אֱלֹקֵינוּ יַפְרִיחוּ'. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בַּמִּדְרָשׁ פָּרָשַׁת כִּי תָבוֹא (ז א): כָּל מִי שֶׁנִּכְנָס לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה לִכָּנֵס לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לֶעָתִיד לָבוֹא. שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ" (תהלים פד, ה), בָּעוֹלָם הַזֶּה. "עוֹד יְהַלְלוּךָ" (תהלים פד, ה), לָעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן, וְקַל לְהָבִין. וְאַחֲרֵי כָּתְבִי מָצָאתִי רָאִיתִי, שֶׁכֵּן פֵּרֵשׁ הָרַב כמהר"י עֶטְיָה זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בַּסֵּפֶר זְכוּת אָבוֹת, דמ"ה סוֹף ע"א, וְשַׁשְׂתִּי וְשָׂמַחְתִּי כְּעַל כָּל הוֹן, לֵךְ נָא רְאֵה.

הַמּוּסָר הַיּוֹצֵא מִמַּעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁל רַבִּי שַׁבְּתַאי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁכַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לִכְבוֹד שַׁבָּת. וּבוֹא וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב בְּסֵפֶר ח"י ח"א די"א, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יוֹם הַשִּׁשִּׁי וּכְבוֹד הֲדָרוֹ נִשְׁגָּב מְאֹד בְּמַעֲלָלָיו, בִּשְׁמוֹ וּבְמַעֲשָׂיו. וְהָיָה מִשְׁנָה עַל כָּל יְמֵי הָאָרֶץ בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, אֲשֶׁר חֲכָמִים הִגִּידוּ שֶׁבּוֹ' יְמֵי בְּרֵאשִׁית הָיָה נַעֲשֶׂה כָּל יוֹם ג' דְּבָרִים, וּבוֹ' נַעֲשׂוּ שִׁשָּׁה. שִׁלְשָׁה כְּנֶגֶד יוֹם הַשִּׁשִּׁי, וּשְׁלֹשָׁה כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁלֹּא נִבְרָא בּוֹ דָּבָר. וּלְפִיכָךְ בִּירִידַת הַמָּן הָיָה מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה, וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל כָּל שְׁאָר הַיָּמִים, מֵעֵין מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְנוֹסַף גַּם הוּא הָיִיתָ בְּרִיאַת אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּיוֹם ו', אֲשֶׁר בַּעֲבוּרוֹ נִבְרְאוּ כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וְגַם הָיִיתָ יוֹם זֶה סִבַּת קִיּוּם כָּל כְּלָלוּת מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, כִּי בוֹ בַּיּוֹם הִתְחִיל

לְהָאִיר תּוֹסֶפֶת קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, וְהֵלִיץ הָאָרַת שַׁבָּת עַל אָבִינוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא יָמוּת בּוֹ בַּיּוֹם, וְיִתְבַּטֵּל כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. שֶׁאִלְמָלֵא זְכוּת יוֹם זֶה שֶׁהֵגֵן, נִתְבַּטְּלוּ כָּל הַיָּמִים וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ. וְעַל כֵּן נִבְחָר שֵׁם הַשִּׁשִּׁי, לְרַמֵּז כִּי בְּשִׁשִּׁי זֶה נִתְקַיְּמוּ הַה' הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, וּלְפִיכָךְ חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא לְהַקְדִּישׁ וּלְהַעֲרִיץ הַיּוֹם הַזֶּה כֻּלּוֹ לַה' וְלִנְעֹל דַּלְתוֹתֵיהֶם, אִישׁ אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵמָּה עוֹשִׂים זְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת שַׁבָּת קֹדֶשׁ. וּכְמוֹ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, אִלְמָלֵא יוֹם זֶה וְשַׁבָּת הַנִּלְוֶה עִמּוֹ, נִתְבַּטֵּל כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ בַּעֲוֹן אָדָם הָרִאשׁוֹן, כֵּן בַּדּוֹרוֹת הַבָּאִים זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ הוּא כָּרוּךְ אַחֲרֵינוּ, כִּי אַף שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פָּסְקָה זֶהֱמָתָן וְנִתְקַן עֲוֹן אָדָם הָרִאשׁוֹן, חָזְרָה לִהְיוֹת כְּבָרִאשׁוֹנָה עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה בְּלִתִּי טָהוֹר כִּי עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה. וַעֲוֹן אֲבִינוּ הָרִאשׁוֹן כָּרוּךְ אַחֲרֵינוּ.

וְהָיָה לְעֵת אוֹר בֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי אוֹר קְדֻשַּׁת שַׁבָּת יָעִיר בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר, וּבְהִצָּרֵף אֵלָיו קְדֻשַּׁת מִצְוַת הָכָנַת שַׁבָּת נִרְפָּא הַנֶּגַע הַהוּא, בַּאֲשֶׁר הוּא יוֹם בְּרִיאַת אָדָם הָרִאשׁוֹן וַאֲשֶׁר חָטָא בּוֹ עַל הַנֶּפֶשׁ בַּאֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע, בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק וּבְאוֹתוֹ מָקוֹם יִמְצָא כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשָׂיו לְתַקֵּן עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרוּ כַּת הַקּוֹדְמִים, כִּי כָּל עִנְיַן הַשַּׁבָּת בָּא מְכֻוָּן לְתַקֵּן עֲוֹן אָדָם הָרִאשׁוֹן, כִּי מִתְּחִלָּה נֶאֱמַר: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה). הוּא עִנְיַן מַאֲכָלָיו וּמִשְׁתֵּיהוּ לְכָבוֹד הַשַּׁבָּת, לְתַקֵּן הָאֹשֶׁם אֲשֶׁר אֹשֶׁם אָדָם הָרִאשׁוֹן בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי בַּאֲכִילַת הָעֵץ דַּעַת טוֹב וָרַע, וְגַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בָּא הַצִּוּוּי בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הָרַמְבַּ"ם לְתִקּוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר פָּגַם בָּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זְכוֹרוֹנַם לִבְרָכָה :"וַיְבָרֶךְ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ" (בראשית ב, טו),אֵלּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה. וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים" (בראשית ב, כה), "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם" (בראשית ג, כא), עַל כֵּן בָּא הַצִּוּוּי לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים נָאִים בְּשַׁבָּת. אָדָם חָטָא בְּתַשְׁמִישׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זְכוֹרוֹנַם לִבְרָכָה, לָא הָוָה קָרָא צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא, "וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים, וַיַּעַשׂ ה' לְאָדָם כָּתְנוֹת עוֹר", וְלָמָּה הִפְסִיק בַּפָּסוּק: "וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם" (בראשית ג, א), לְהוֹדִיעֲךָ מֵאֵיזֶה חֵטְא קָפַץ עָלָיו אוֹתוֹ רָשָׁע, מִתּוֹךְ שֶׁרָאָה אוֹתָם עֲסוּקִים בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, וְלָכֵן בָּא מִצְוַת עוֹנָה לְתַקֵּן הַדָּבָר, כַּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר לְקַמָּן כָּל דָּבָר בִּמְקוֹמוֹ.

וּבְכֵן כְּמוֹ שֶׁהֵגֵן הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי בִּקְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, כֵּן יָגֵן עָלֵינוּ לְבַל יִפְקֹד עָלֵינוּ עֲוֹנוֹת אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְלֹא יִמְצָא מָקוֹם הֶעְדֵּר בְּעַצְמֵנוּ, וְתִשְׁרֶה עָלֵינוּ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וּנְשָׁמָה יְתֵרָה אֲשֶׁר נֶאֱבְדָה מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן עַל עֲוֹנוֹ. כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרוּ בַּזֹּהַר בְּעִנְיַן זִיהֲרָא עִילָּאָה שֶׁנֶּאֱבְדָה מִמֶּנּוּ.

וְזֶה רָמַז הַכָּתוּב: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה" (שמות טז, ה), אוֹתִיּוֹת 'נְשָׁמָה', לְרָמֹז כִּי בְּמַעֲשֵׂה הַהֲכָנָה הַהִיא יִתָּקֵן עָוֹן אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְתִשְׁרֶה נְשָׁמָה יְתֵרָה עַל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַשִּׁיב אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר אִבֵּד אָדָם הָרִאשׁוֹן, וַאֲשֶׁר הֵרִיחוֹ בְּסוֹד ה' וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט פָּנָה לְמַעְלָה בְּסוֹד יוֹם הַו', מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה, וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל כָּל יוֹם וְיוֹם צַדִּיק וְצֶדֶק נָפְקִין וְכַחֲדָא שְׁרַיִין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בַּזֹּהַר בְּרֵאשִׁית (לא א): רַבִּי יוֹסֵי שָׁאַל וְאָמַר: הָנֵי שִׁשָּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית דְּקָא תָּנִינָן מָאן אִנּוּן. אָמַר לֵיהּ: הַיְינוּ דִּכְתִיב (תהלים קד), "אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע". כְּמָה דְּאִלֵּין אָרְזִין נָפְקִין מִן לְבָנוֹן. הָכִי נָמֵי אִנּוּן שִׁיתָּא יוֹמִין נָפְקִין מִן בְּרֵאשִׁית. וְאִילֵּין ו' יוֹמִין קָא פָּרִישׁ, דִּכְתִיב: "לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה, וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד, כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" (דברי הימים א' כט, יא), 'כִּי כֹל', דָּא צַדִּיק. 'בַּשָּׁמַיִם', דָּא תִּפְאֶרֶת. 'וּבָאָרֶץ', דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּתַרְגּוּמוֹ דִּי אָחִיד בִּשְׁמַיָּא וּבְאַרְעָא, וְיוֹם הַו' הוּא נֶגֶד הַיְסוֹד. וְעַל כֵּן בָּאָה מִצְוַת עֲשֵׂה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה). כִּי סוֹד הַצַּדִּיק מֵכִין לְשַׁבָּת כִּי כַּלָּתוֹ הִיא.

וּבְפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח זֶה לְשׁוֹנוֹ (הזוה"ק סג ע"ב): בְּגִינֵי כַּךְ, כָּל אינּוּן חֲמִשָּׁא יוֹמִין שַׁלִּיטִין בְּיוֹמַיְיהוּ, וְאִשְׁתְּכַח בֵּיהּ, מַה דְּקַבִּילוּ, וְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ יַתִּיר. וְאַזְלָא הָא, כְּהָא דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב יוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְלָא אִתְּמַר הָכִי בְּכָל שְׁאַר יוֹמִין. אֶלָּא הָכִי אוּקְמוּהָ, הַשִּׁשִּׁי. דְּאִזְדַּוְּוִגָא בֵּיהּ מַטְרוֹנִיתָא. לְאַתְקָנָא פְּתוֹרָא לְמַלְכָּא, וּבְגִין כָּךְ, אִשְׁתְּכַחוּ בֵּיהּ תְּרֵין חוּלָקִין, חַד לְיוֹמֵיהּ, וְחַד לְתִקּוּנָא, בְּחֶדְוָותָא דְּמַלְכָּא בְּמַטְרוֹנִיתָא. עַד כָּאן. [הָגָה: וְעַל כֵּן כָּל הַמְּשַׁנֶּה מִלְּשׁוֹן הַכָּתוּב הַשִּׁשִּׁי בֵּין בְּכְתִיבָה בֵּין בִּדְבּוּר, גּוֹרֵם פֶּרוּד חַס וְשָׁלוֹם. אֶלָּא לְהַזְכִּירָם יָחַד שִׁשִּׁי עִם הַה' לְעוֹלָם בִּכְתִיבָה וּבְדִבּוּר, וְעַיֵּן בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת וָאֵרָא דכ"ו, וְגַם הֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם]. עַד כָּאן מֵהָרַב הַמְּחַבֵּר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

כִּי עַל כֵּן אֱלֹהֶ קִבְּלוּ וְקִיְּמוּ הָאֲנָשִׁים הַשְּׁלֵמִים לִהְיוֹת זְהִירִים וּזְרִיזִים בְּמִצְוָה זוֹ, בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְהָכִין אוֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ, וְלֹא בְּיוֹם ה'. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאָר כָּל מִצְוֹת אָמְרוּ: זְרִיזִין מַקְדִּימִין לְמִצְוֹת, בְּמִצְוַת הֲכָנַת שַׁבָּת מְאַחֲרִין לַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְלֹא מַקְדִּימִין, כִּי תִּפְאֶרֶת עָטָה הַיּוֹם הַו', סוֹד הַצַּדִּיק לְיוֹם הַמְּנוּחָה, סוֹד צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא כָּאמוּר, וְאִישׁ הַתְּמִים בּוֹנֶה בֵּיתוֹ מֵלֵא צֶדֶק, יָקוּם וְיִתְעוֹדֵד לְהָכִין אוֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּשָׂשׂוֹן וּבְשִׂמְחָה, וְנֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבָּע לְבַשֵּׂא בַּשְּׂפָתַיִם פְּרָטִים כַּוָּנָה זוֹ לֵאמֹר, הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה), לְשֵׁם יִחוּד קוב"ה וּשְׁכִינְתֵּיהּ וכו', לְתַקֵּן אֶת שָׁרְשָׁם בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן, לְיַחֵד צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים בְּמַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים יַחְדָּיו יִהְיוּ תָּמִים, לְחַבֵּר אֶת הָאֵהֶל לִהְיוֹת א' בְּיוֹם הַמֻּחָרָת, וּמִמַּעְיַן הַבְּרָכוֹת תַּשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שֶׁפַע יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים וּפַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה מִיָּדְךָ הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה, הָעֲשִׁירָה וְהַפְּתוּחָה, וְאַל יֶחְסַר

לָנוּ מָזוֹן תָּמִיד מִמֶּשֶׁךְ שֶׁפַע קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, וְתַסְפִּיק לָנוּ סִפֵּק בְּיָדֵינוּ לְכַבֵּד וּלְהַדֵּר וּלְהִתְעַנֵּג בְּשַׁבָּתוֹת קָדְשֶׁךָ, וְיקוּיִם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: "אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'" (ישעיהו נח, יד), וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלוֹת לִבֶּךָ, וְיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וכו', יְהִיוּ לְרָצוֹן וכו'.

וּמִנְהָג אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לְבַטֵּא בַּשְּׂפָתַיִם בְּכָל דָּבָר שֶׁיְּקָנוּ לוֹמַר: תֶּן לִי מִזֶּה לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּבְכֵן מִתְפַּשֵּׁט קְדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל הַדָּבָר הַהוּא, וְאָז הַתַּבְשִׁיל רֵיחוֹ נוֹדֵף מַעְיַן רוּחָנִי, וְזֶה הוּא מַאֲמָר: תַּבְלִין יֵשׁ לָנוּ וְשַׁבָּת שְׁמָהּ. הוּא עִנְיַן מִזְכֶּרֶת קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת בְּמַאֲכָלָיו וּבְמִשְׁתָּיו כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים.

וְכָתַב הֶחָסִיד הר"מ בֶּן מָכִיר עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְנִרְאָה לִי בְּיִוּן דְּקִפִּיד קְרָא: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה), נִרְאֶה דְּעִקַּר הַמִּצְוָה וְהַהִשְׁתַּדְּלוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּיוֹם שִׁשִּׁי, וְהַמֵּכִין מִיּוֹם ה' לֹא קִיֵּם מִצְוַת הֲכָנָה כָּרָאוּי, וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּיּוֹם הוּ' יֵשׁ טֹרַח לְבַקֵּשׁ הַדְּבָרִים מִפְּנֵי רוֹב הַקּוֹנִים, וּבְיוֹם ה' מוֹצֵא הַכֹּל מֻתָּקָן וְקוֹנֶה כִּרְצוֹנוֹ, לֹא יָכִין מִיּוֹם ה'. דְּלְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא, זוּלַת אִם מַה שֶּׁמּוֹצֵא בְּיוֹם ה' אֵינוֹ מוֹצֵא בְּיוֹם ו', וְאֶפְשָׁר סָפֵק יִמְצָא סָפֵק לֹא יִמְצָא, וּבְיוֹם ה' וַדַּאי יִדְחֶה הַסָּפֵק מִפְּנֵי הַוַּדַּאי, וְלָאו דַּוְקָא מִיּוֹם ה' אֶלָּא אֲפִילוּ מִיּוֹם א', יָכִין לִכְבוֹד שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה שַׁמַּאי הַזָּקֵן, וְהַבָּשָׂר לִכְבוֹד שַׁבָּת צָרִיךְ לִקְנוֹת בְּיוֹם ו', זוּלַת אִם יָרֵא שֶׁלֹּא יִמְצָאֶנּוּ בְּיוֹם ו' יִקְחֶנּוּ בְּיוֹם ה', וּבִלְבַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ בְּיוֹם ה' שָׁמֵן וְטוֹב, אֲבָל אִם אֵינוֹ מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּיוֹם ה' רַק כָּחוּשׁ וְרָזֶה, וְיֵשׁ סָפֵק שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ בְּיוֹם ו' שָׁמֵן וְטוֹב, יַמְתִּין לְיוֹם ו', וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק. [הָגָה, א"ה הַטַּעַם זֶה קָלוּשׁ, דְּלֹא קָפִיד קְרָא לִהְיוֹת בְּיוֹם ו', אֶלָּא שָׁם לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר בְּעִנְיַן אַחֵר, מִשּׁוּם שֶׁמַּה שֶּׁנִּשְׁאָר בְּיוֹם אַחֵר הִבְאִישׁ,אֲבָל לְדוֹרוֹת אַדְרַבָּא זְרִיזִין מַקְדִּימִין, אֶלָּא עִקַּר הַטַּעַם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְחַבֵּר לְמַעְלָה בְּסוֹדוֹ].

וְהֵן רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ אֵינָם מַטִּים אֹזֶן לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים, וּמְכִינִים הֲכָנַת שַׁבָּת מִיּוֹם הה', אַף בַּנִּמְצָא בְּיוֹם ו' יַעֲלֶה הַשַּׁעַר מִפְּנֵי רוֹב הַקּוֹנִים, וְאִישׁ הַתְּמִים אַל יִפֶּן אֶל מִנְהָגָם וְיַחֲזוֹק בְּמַעֲוָזוֹ, יִהְיוּ יָדָיו אֱמוּנָה לְהָכִין הֲכָנַת שַׁבָּת בִּזְמַנָּהּ, כִּי חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ, וַאֲנִי הַמְחַבֵּר נֶעֱרַתִּי פְּעָמִים רַבּוֹת בְּכַמָּה נָשִׁים שֶׁנִּוֹהֲגוֹת לְכַבֵּד הַבָּתִּים וּמַצָּעוֹת וּכְלֵי שַׁבָּת בְּיוֹם ה', וְזִלְזְלוּ בִּכְבוֹד הַשַּׁבָּת, כִּי לֹא נוֹדַע כִּי מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת הֵן עוֹשׂוֹת, וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אַף אִם יָכִינוּ הַמּוֹשָׁבוֹת בְּיוֹם ו' הַבֹּקֶר אוֹר, כְּיָוֹן שֶׁאֶפְשָׁר לָהֶם לְתַקֵּן הַמּוֹשָׁבוֹת לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת מִשָּׁעָה ה' בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֵילָךְ, לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְלוּם, וְהַפּוֹסְקִים הָאַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ עַל רְחִיצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת ,שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת סָמוּךְ לְעֶרֶב. וְאָמְרוּ דְּאִם הָלַךְ לַמֶּרְחָץ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, צָרִיךְ לַחְזֹר וְלִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו סָמוּךְ

לָעֶרֶב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר כִּי מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת הוּא עוֹשֶׂה. וְהָאִישׁ שֶׁיֵּשׁ סִפֵּק בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּיָדָן יִמְחֶה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת יוֹם שַׁבָּת הַקָּדוֹשׁ, וּלְאָשֵׁר וּלְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל הֲכָנַת שַׁבָּת כְּמִשְׁפָּטָהּ, מִטַּעַם הַנִּזְכָּר בַּגְּנֵלָה וּבַנִּסְתָּר, וּבְכֵן עוֹשֶׂה אֵלֶּה יְקַיֵּם מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב: "הוֹלֵךְ תָּמִים וּפֹעֵל צֶדֶק" (תהלים טו, ב), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר אֱמוֹר (צח ע"ב), זֶה לְשׁוֹנוֹ: "מַאן הוּא פּוֹעֵל צֶדֶק. אֶלָּא, אִלֵּין אִינּוּן דְּמִתְקְנֵי לְמַטְרוֹנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהָא, בִּלְבוּשָׁהָא, בְּעִטָּרָהָא. וְכָל חַד, פּוֹעֵל צֶדֶק אִקְרֵי". עַד כָּאן.

כִּי עַל כָּל אֵלֶּה אִישׁ הַתְּמִים בּוֹנֶה בֵּיתוֹ מֵלֵא צֶדֶק, אֲפִילּוּ יֵשׁ לוֹ כַּמָּה עֲבָדִים וּמְשָׁרְתִים לְשַׁמְּשׁוֹ וּלְהָכִין לוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת, יִשְׁתַּדֵּל לְהָכִין בְּעַצְמוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת לִכְבוֹד ה' צְבָאוֹת. וּמִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשִׁלּוּחוֹ, לְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין ב' דּוֹדִים, וְלִגְרֹם לְוַיַּת חֵן בֵּינֵיהֶם כְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה הַזֹּאת, וְלִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְאַל יָחוּשׁ עַל כְּבוֹדוֹ לֵאמֹר: אֵיךְ אֶפְגֹּם אֶת כְּבוֹד יְקַר הֲדָרִי לָצֵאת וְלָבֹא וְלִשֵּׂאת מַשָּׂא מְאוּמָה כְּאַחַד הֶרֵיקִים בְּרְחוֹבוֹת קְרָיָה, וְאֶפְגֹּם כְּבוֹד תּוֹרָתִי, כִּי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ לִכְבוֹד ה' מְכֻבָּד, וְאַל יִתְהַדֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי פִּיהוּ צִוָּה: "וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה). וּכְבָר אָמְרוּ: כָּל הַמְרַבֶּה כְּבוֹד שָׁמַיִם וּמַמְעֵט כְּבוֹד עַצְמוֹ, כְּבוֹד שָׁמַיִם מִתְרַבֶּה וּכְבוֹדוֹ מִתְרַבֶּה. וְכָל הַמְמַעֵט בִּכְבוֹד שָׁמַיִם וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד עַצְמוֹ, כְּבוֹד שָׁמַיִם בְּמָקוֹמוֹ עוֹמֵד וּכְבוֹדוֹ מִתְמַעֵט. וְצֵא וּלְמַד מֵאֲדוֹנֵנוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁהֶעֱלָה אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ לִירוּשָׁלַיִם, הָיָה מְכַרְכֵּר בְּכָל עוֹז לִפְנֵיהֶם, וְכַמָּה בְּזֶה עַצְמוֹ לִכְבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי מֵהָרְאוּי הָיָה לוֹ לְדָוִד לִהְיוֹת מְהַלֵּךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן סְתָם, כְּמֶלֶךְ בִּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ, וְהוּא לֹא עָשָׂה כֵּן אֶלָּא מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר וּמְשַׂחֵק לְפָנָיו, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר. וְכֵיוָן שֶׁבָּא לִירוּשָׁלַיִם הָיוּ כָּל הַנָּשִׁים מְצִיצוֹת בְּדָוִד מִן הַגַּגּוֹת וּמִן הַחַלּוֹנוֹת, וְרָאוּ אוֹתוֹ מְרַקֵּד וּמְשַׂחֵק וְלֹא חָשׁ, וְאָמַר: "וְנִקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת, וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי" (שמואל ב' ו, כב).

וּבְמִדְרָשׁ אַגָּדָה אָמְרוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי בַּר שָׁלוֹם, אֵין מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמַעֲשֵׂה בָּשָׂר וָדָם. מַעֲשֵׂה בָּשָׂר וָדָם כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ כֵּלִים נָאִים, כְּשֶׁיּוֹצֵא לַשּׁוּק לוֹבְשָׁם אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְבַשֵּׁל פּוֹשֵׁט הַנָּאִים וְלוֹבֵשׁ הַמְקֻרָּעִים וּמְטֻנָּפִים, וְעוֹד בְּשָׁעָה שֶׁהוּא גּוֹרֵף אֶת הַכִּירָה וְאֶת הַתַּנּוּר הוּא לוֹבֵשׁ רָעִים מֵהֶם, אֲבָל בְּפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֵן גּוֹרֵף אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּמְדַשְּׁנוֹ הָיָה לוֹבֵשׁ כֵּלִים מְעֻלִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בָד" (ויקרא ו, ג), בִּשְׁבִיל: "וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן" (ויקרא ו, ג). וְלָמָּה כֵן? לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵין גַּאֲוָה בִּפְנֵי הַמָּקוֹם.

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאֶלְעָזָר, שֶׁהָיָה נוֹהֵג בְּשִׁפְלוּת לִפְנֵי ה', אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הָיָה דַּכּוֹס עַל הַדַּכָּסִים וְנִשֵּׂא עַל נְשִׂיאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּנְשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי, אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן

הַכֹּהֵן" (במדבר ג, לב) רָאָה שְׂרָרָה שֶׁהָיְתָה בְּיָדוֹ וְאַתָּה סָבוּר שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהָיָה אָדָם גָּדוֹל הָיָה נוֹתֵן לַאֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁאוּ אֶת הַכֵּלִים שֶׁיְּהֵא הוּא עָשׂוּי לִטְעוֹן אוֹתָם אֶלָּא הוּא עַצְמוֹ הָיָה טוֹעֵן אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר "וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן" (במדבר ד, טז), וְהָיָה כְּעֶבֶד לִפְנֵי קוֹנוֹ. לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵין גְּבֻהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְכֵן לְעִנְיַן הַשַּׁבָּת מָצִינוּ בַּגְּמָרָא רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אַנְשֵׁי שֵׁם, לֹא חָשׁוּ לִכְבוֹד רַבָּנוּתָם וּנְשִׂיאוּתָם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, אִישׁ אִישׁ בְּמִלַּאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים. וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מְכַתֵּף וְעַיֵּיל מִכַּתֵּף וְנָפִיק. וְאָמַר: אִילּוּ מְקַלַּע לִי רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי לָא מַכְתְּפִינָא קָמַיְיהוּ, וְעוֹד כַּמָּה מֵרַאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הִזְכִּירוּ בַּגְּמָרָא שֶׁהָיוּ מְבַטְּלִים תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהִתְעַסֵּק בְּמִצְוַת הֲכָנַת הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֲפִלּוּ הָכִי אָמְרוּ בְּרֵישׁ פֶּרֶק הָאִישׁ הַמְקַדֵּשׁ: מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ. כִּי הָא דְּרַב סָפְרָא מַחְרִיךְ רֵישָׁא רַבָּא מָלַח שִׁיבּוּטָא, וְגַם רַבָּה עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמְרוּ עָלָיו שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חָשׁוּב וְעָשִׁיר וְנוֹפֵחַ הָאֵשׁ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְרַב עָנָן עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה לוֹבֵשׁ בְּגָדִים פְּחוּתִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנְפוּ בְּגָדָיו בְּבִשּׁוּל תַּבְשִׁיל שַׁבָּת לְהוֹדִיעַ שֶׁהַיּוֹם אֵינוֹ כְּדַאי לְהַנְהֵג בַּחֲשִׁיבוּת וּלְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי תַּבְשִׁילֵי שַׁבָּת הַקֹּדֶשׁ, רַב חִסְדָּא הָיָה חוֹתֵךְ הַתְּרָדִים, וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף הָיוּ בּוֹקְעִים עֵצִים. רַב פָּפָּא הָיָה עוֹשֶׂה פְּתִילוֹת לְנֵר שַׁבָּת.

וּבִימֵי רַבֵּנוּ האר"י זְכֹרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הָיָה הָרַב הֶחָסִיד מהר"א הַלֵּוִי זְכֹרוֹנוֹ לִבְרָכָה מַפְלִג בְּדוֹרוֹ, וְהוּא הָיָה כָּל יָמָיו אַפּוֹטְרוֹפּוֹס גָּדוֹל לְשַׁבָּת, וּמַכְרִיז וּמַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים עַל שְׁמִירָתוֹ. וְכֹה מִשְׁפָּטוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ לְכַתֵּת אֶת רַגְלָיו בְּגֹדֶל רַבָּנוּתוֹ בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, לָצֵאת וְלָבֹא פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת הוּא בְּכִבּוּדוֹ וּבְעַצְמוֹ. וְשָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת פִּיו עַל מַה הָיָה עוֹשֶׂה כָּכָה לָצֵאת וְלָבֹא פְּעָמִים רַבּוֹת עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וַיְהִי כְּמֻשִׁיב: שְׂכַר פְּסִיעוֹת אֵיכָא, וְכָךְ לָמַדְתִּי מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, שֶׁאָמַר עָלָיו: מְכַתֵּף וְעַיֵּיל מְכַתֵּף וְנָפִיק עַל דֶּרֶךְ מְטַפֵּס וְעוֹלֶה מְטַפֵּס וְיוֹרֵד, לְהוֹרוֹת עַל פְּעָמִים הַרְבֵּה, וְכֵן תָּמִיד מְכַתֵּת רַגְלָיו בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת וּבַבָּתִּים וַחֲצֵרוֹת, לַיְלָה וְיוֹם מֻחָצוֹת לֵיל שִׁשִּׁי וְאֵילָךְ, לְזָרֵז אֶת הָעָם שֶׁיְּכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ, וְשֶׁתְּהֵא אִשָּׁה מַשְׁכֶּמֶת וְאוֹפָה, וְשֶׁיִּהְיוּ נוֹעָלִים הַחֲנֻיּוֹת סָמוּךְ לַמִּנְחָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה פְּנַאי בְּיוֹם לְהִתְקַדֵּשׁ לִקְרַאת שַׁבָּת, בְּטֶבִילָה וּבְרַחְיַצַת יָדָיו פָּנָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין וְחִלּוּף שִׂמְלוֹתָיו כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּמִי רָאָה אֶת אֵלּוּ יוֹצְאִים אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידוּעִים שְׁלוֹמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא חָשׁוּ עַל כְּבוֹד גְּדֻלָּתָם אַךְ נֶגֶד ה' וְנֶגֶד שַׁבָּת הַחֲמוּרָה, וְהוּא לֹא יָצָא לִקְרַאת כְּבוֹד מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן. וְיָדוּן קַל וָחֹמֶר מֵעַצְמוֹ לֵאמֹר: אִם בָּאֳרָזִים, אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן הַלָּלוּ, אֲשֶׁר קָטְנָם עָבָה מִמָּתְנֵנוּ, נָפַל הַחִיּוּב. מַה נַּעֲשֶׂה אֲנַחְנוּ אֱזוֹבֵי קִיר בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ כִּי אָבְדָה חָכְמַת הַחָכָמִים וּבִינַת

הַנְּבוֹנִים נִסְתָּרָה, וְאֵין מִי שֶׁיַּגִּיעַ לַחֲצִי שִׁעוּר דְּאוֹרָיְתָא, שֶׁרָאוּי וְנָכוֹן לִהְיוֹת כָּל אִישׁ שׁוֹרֵר עַל יֵצֶר גַּאֲוָתוֹ וְיַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִכְבוֹד קוֹנוֹ, אַף בְּדָבָר שֶׁיִּפְגֹּם כְּבוֹדוֹ. כְּגוֹן זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ. שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ עַל רַב נַחְמָן: מִכָּתֵף וְעַיֵּיל אַף שֶׁלֹּא הָיָה לְפִי כְּבוֹדוֹ וַדַּאי, וּלְפִי גֹּדֶל נְשִׂיאוּתוֹ דִּבְמָקוֹם מִצְוָה אֶפִלּוּ הַמֶּלֶךְ דְּקָיְמָא לָן מֶלֶךְ שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל, אֶפִלּוּ הָכִי בְּמָקוֹם מִצְוָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּבוֹד הַמָּקוֹם, כְּבוֹדוֹ מָחוּל. וְכָל שֶׁכֵּן הָרַב דְּקָיְמָא לָן, רַב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מָחוּל. דִּפְשִׁיטָא וַדַּאי נָאֶה וְיָאֶה לִמְחֹל עַל פִּי כְּבוֹדוֹ וּכְבוֹד קוֹנוֹ וּכְבוֹד הַשַּׁבָּת הַקָּדוֹשׁ, וְאַל יְחוּשׁ לְלַעַג הַמַּלְעִיגִים עָלָיו וְאַפָּם אַל יְהִיוּ מְגַמַּת פָּנָיו, רַק נֶגֶד ה' תָּמִיד וְאֵין רָאוּי לְאִישׁ הַיִּרְא לִמְנֹעַ עַצְמוֹ מִדַּרְכֵי ה' מִפְּנֵי לַעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לְגַאֲי יוֹנִים, כִּי לוּ יָשִׂימוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לִבָּם לְלַעַג הַלּוֹעֲגִים וְחֶרְפַּת הַמְחָרְפִים, לֹא הָיָה אָדָם עוֹשֶׂה טוֹבָה וְלֹא מִצְוָה וְלֹא חֶסֶד וְלֹא יִמָּלֵט אָדָם מִלְּשׁוֹן הַפָּרִיצִים, וְדַיּוֹ לְעֶבֶד וכו'.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם" (תהלים עג, ט) וכו', וְאָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים כִּי עַל כֵּן קָרְאוּ לְרוֹדְפֵי מִצְוֹת וְיִרְאַת ה' חֲסִידִים, לָשׁוֹן בּשֶׁת וְהַלְבָּנַת פָּנִים שֶׁמְּבַיְּשִׁין אוֹתָם וּמַלְבִּינִים פְּנֵיהֶם. עַל דֶּרֶךְ וְהַחֲסִידָה שֶׁתַּרְגּוּמוֹ וְחוּרְיְתָא וּכְתִיב: "וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ" (ישעיהו כט, כב), וְהוּא לָשׁוֹן חֶרְפָּה, כְּמוֹ חֶסֶד הוּא, "פֶּן יְחַסֶּדְךָ" (משלי כה, י), שׁוֹמֵעַ שֶׁהוּא עָנְיָן בּוּשָׁה וְחֶרְפָּה וְהוּא כְּחֵרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח פִּיו, כִּי עַל כֵּן הָאִישׁ הֶחָסִיד יַחֲזִיק בְּמַעֲוֹז וְלֹא יַעֲזֹב מִדָּתוֹ וַחֲסִידָתוֹ מִפְּנֵי הַלֵּיצָנִים וְשׁוֹטִים שֶׁקִּלְקְלוּ, הַמָּה יֹאבֵדוּ וְאַתָּה תַּעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְצֵאתוֹ הַחוּצָה יְהֵא אִישׁ מָהִיר בְּמְלַאכְתּוֹ, וְיִתְלַהֵב לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ בְּתִתּוֹ לְעֻמַּת פָּנָיו, כִּי הוּא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ מִפְּנֵי כְּבוֹד מַלְכוּת שָׁמַיִם שַׁבָּת כָּלָה וּכְבוֹד מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן הַפּוֹרֵס סֻכַּת שְׁלוֹם עָלֵינוּ בַּיּוֹם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְרָאוּי שֶׁיֹּאמַר מֵהֵיכָן זָכִיתִי לִהְיוֹת עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, וּמַה אֲנִי מַה חַיַּי וְהַלְוַאי אֶעֱבֹד בְּכָל כֹּחִי וְגוּפִי וּמָמוֹנִי וּכְבוֹדִי בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְאַצִּיג צַד מַה רְצוֹנוֹ וְחֶפְצוֹ שֶׁיִּמְצָא נַחַת רוּחַ בַּעֲבוֹדָתִי וּבְמַעֲשֶׂה יָדַי, אַחַר כָּל הַהַכְעָסוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מַכְעִיסוֹ בְּפֹעַל כַּפַּי וּבַעֲלִילוֹתַי בַּעֲבוּר רְצוֹנוֹ בְּכָל רֶגַע וּבְכָל שָׁעָה וְהוּא מַאֲרִיךְ אַפּוֹ, וְנוֹתֵן לִי חַיִּים וְשָׁלוֹם וְאֵינוֹ מְקַפֵּחַ מְזוֹנוֹתַי מִפְּנֵי זֶה, וְאֵיךְ אֲנִי לֹא אַכְיִר בְּטוּבָתוֹ הַגְּדוֹלָה, וּבִגְמוּלוֹ הַשָּׁלֵם וּכְשֶׁיָּבֹא לְיָדִי מִצְוָה גְּדוֹלָה אוֹ קְטַנָּה, אֶשְׁתַּעֲבֵד עַצְמִי וְלֹא אָחוּשׁ עַל כְּבוֹדִי לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה הַהִיא בְּכָל לֵב וּבְכָל נָפֶשׁ, וּבִפְנוֹת הָאִישׁ הַתְּמִים אֶל עִנְיַן הַזֶּה לֹא יִתְרַשֵּׁל בְּשׁוּם מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ שֶׁתֵּעָשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים, אֶלָּא יַחֲזִיק כְּגֶבֶר חֲלָצָיו וְיַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, בְּזְהִירוּת וּבְזְרִיזוּת רַב וְלֹא יָשׁוּב מִפְּנֵי כָּל כּוֹפֵר.

וְאָמְרוּ הַמְקֻבָּלִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהַמִּתְבַּזֶּה וּמְשַׁנֶּה אֶת טַעֲמוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ, יִמְצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ לְגָרֵשׁ מֵעָלָיו כֹּחַ הַטֻּמְאָה, וְאַסְמְכוּהָ אַקְרָא: "לְדָוִד, בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת טַעְמוֹ לְפָנֵי

אֲבִימֶלֶךְ, וַיִּגָּרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ" (תהלים לד, א), וּמוֹרִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הָיָה דּוֹרֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁל קִבּוּל שָׂכָר, הוּא הָיָה אוֹמֵר: הַמְאַשֵּׁר וּמְקַיֵּם מִצְוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בִּזָּיוֹן, יְקַבֵּל שָׂכָר עַל קִיּוּם הַמִּצְוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם בִּזָּיוֹן שֶׁל כָּבוֹד, וּכְבוֹדוֹ עָלָיו יֵרָאֶה. הַמְקַיֵּם מִצְוֹת הַכְּבֵדוֹת עָלָיו שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חֶסְרוֹן כִּיס, יְקַבֵּל שָׂכָר עַל מִצְוֹת קַלּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם חֶסְרוֹן כִּיס. הַמְקַיֵּם מִצְוֹת טָהֳרַת עַצְמוֹ בְּמִקְוֶה בִּימֵי הַחֹרֶף, יְקַבֵּל שָׂכָר עַל טָהֳרָתוֹ בִּימֵי הַקַּיִץ. וְכֵן הַמְקַיֵּם קִימַת חֲצוֹת לַהֲגוֹת בְּתוֹרַת ה' בִּימֵי הַקַּיִץ, יְקַבֵּל שָׂכָר עַל קִימַת חֲצוֹת בִּימֵי הַחֹרֶף, וְהַזְּהִיר בְּמִצְוֹת סְעֻדָּה ג' בְּשַׁבָּת בִּימוֹת הַחֹרֶף, יְקַבֵּל שָׂכָר עַל קִיּוּמָהּ בִּימֵי הַקַּיִץ, אַף אִם לֹא יְקַיְּמֶנָּה בַּחֹרֶף, נוֹדָע הַדָּבָר כִּי מַה שֶּׁסּוֹעֵד בַּקַּיִץ סְעוּדָה ג' אֵינוֹ רַק לְהִיוֹתוֹ רָעֵב, וְכֵן כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה, וְאָמַר שֶׁהָעוֹשֶׂה כֵּן לִהְיוֹת זְהִיר בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְלֹא יַנִּיחֵם בְּשׁוּם עִנְיָן. וְאִם חַס וְשָׁלוֹם יִפָּטֵר בַּחֲצִי יָמָיו בְּהַשִּׂיג שְׂלֵמוּתוֹ, נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּאִלּוּ חַיָּה שִׁבְעִים שָׁנָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מְתוּקָה שְׁנַת הָעֹבֵד, אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה יֹאכֵל" (קהלת ה, יא). כְּמָשָׁל שֶׁהֵבִיאוּ בְּתַנְחוּמָא, עַיֵּן שָׁם.

וּכְבָר יָדַעְתָּ מַה שֶּׁכָּתַב בַּזֹּהַר עַל הָרְצִים לִדְבַר מִצְוָה, שֶׁמְּעוֹרְרִים לְמַעְלָה מַלְאָכִים הַנִּקְרָאִים תְּא הָרְצִים, שֶׁרְצִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל יִשְׂרָאֵל בִּזְכוּתָם, לְהַצִּילָם מִשּׁוֹנְאֵיהֶם. וְכָל שֶׁכֵּן אֶת עַצְמוֹ אִם בָּא חַס וְשָׁלוֹם לִידֵי צָרָה וְצוּקָה, בָּאִים הָרְצִים הַקְּדוֹשִׁים לְהַצִּילוֹ וְלַהֲפֹךְ בִּזְכוּתוֹ. וְעַל כֵּן אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֲוֵי רָץ לְמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה. וּלְפִיכָךְ הָאִישׁ הַיָּרֵא יָרוּץ וְלֹא יִיעַף בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְצָרְכֵי שַׁבָּת, וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹקָיו. כִּי כָּל אוֹתָהּ הַשְׁבוּעָה: "לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן" (משלי יב, כא), "וְשַׂאֲנַן מִפַּחַד רָעָה" (משלי א, לג), וּמִתּוֹךְ כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּרוּר הַדָּבָר דַּאֲפִלּוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ לֹא יִקְרָא קוֹדֶם שֶׁיְּכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, זוֹלַת אִם יִהְיֶה תּוֹרָתוֹ דְּרָבִים.

אָכֵן מִי שֶׁנֶּהֱנֶה לִקְרֹא הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם אַחַר הַתְּפִלָּה, יָכוֹל לְקָרוֹתָהּ דְּהוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָבָה. וּמִטַּעַם גְּדֶל מִצְוָה זוֹ שֶׁל גְּדֶל הֶכְנַת שַׁבָּת, מָצְאוּ הֶתֵּר בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת שֶׁלֹּא לִקְבֹּעַ יְשִׁיבָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּאַף עַל פִּי דַּהֲוֵי תּוֹרָה דְּרַבִּים, הֲוָה לֵיהּ לְמוּד שֶׁאֵין לוֹ קְצָבָה, שֶׁיְּמַשֵּׁךְ הַלִּמּוּד עַל יְדֵי פִּלְפּוּל וְלֹא יִקְנוּ צָרְכֵי שַׁבָּת. אָכֵן הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּזוּ בִּכְבוֹד הֶדֶר מִצְוַת הֶכְנַת שַׁבָּת, וּמְבַטְּלִים קְבִיעוּת הַיְשִׁיבָה, אֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ. וְהַתּוֹרָה תּוֹבַעַת עֶלְבּוֹן בְּטוּלָהּ.

וְכָתְבוּ הַפּוֹסְקִים, דְּאַף שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת חֻפָּצָיו קוֹדֵם תְּפִלָּה, אִם רְגִילִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לְמִכֹּר קוֹדֵם תְּפִלָּה, וְאַחַר הַתְּפִלָּה אֵין נִמְצָא דָּבָר, מֻתָּר לְקָנוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת קוֹדֵם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁזּוֹ מִצְוָה דְּרַבָּנָן וְזוֹ מִצְוָה דְּאוֹרַיְיתָא. וְזוֹ זְמַנָּהּ עוֹבֶרֶת וְזוֹ אֵין זְמַנָּהּ עוֹבֶרֶת, וְזֶה בָּרוּר. וּלְעִנְיַן הוֹצָאַת שַׁבָּת, הָאִישׁ הַיָּרֵא אֲפִלּוּ הוּא צָרִיךְ לַאֲחֵרִים, אִם יֵשׁ לוֹ מְעַט

מִשָּׁלוֹ, צָרִיךְ לְזָרֵז עַצְמוֹ לְהוֹצָאַת הַשַּׁבָּת, וּלְעַנְּגוֹ. כִּי לֹא אָמַר: עֲשֵׂה שַׁבַּתְךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, אֶלָּא לְמִי שֶׁהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לוֹ בְּיוֹתֵר.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה טז א): כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, חוּץ מִמַּה שֶּׁמּוֹצִיא לִכְבוֹד שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְדוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת אָמְרוּ: הַכֹּל קָצוּב מִתִּשְׁרֵי, חוּץ מִתִּשְׁרֵי"י נוֹטְרִיקוֹן תּוֹרָה שַׁבָּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ יָמִים טוֹבִים. וְכָל אֶשֶׁר יוֹצִיא לִכְבוֹד שַׁבָּת הֵן מֵעַט הֵן הַרְבֵּה, כָּל אֶחָד לְפִי שְׁעוּרוֹ מִן הַשָּׁמַיִם כּוֹפְלִים לוֹ. וּמוֹרֵי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הָיָה נוֹתֵן סִימָן לַדָּבָר בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, שָׁם רָמַז כִּי הַשְּׁתַּיִם שֶׁיּוֹצִיא יַכְפִּלוּ לוֹ וְהָיוּ לְאַרְבָּעָה.

וְעַל כֵּן הָאִישׁ הַתָּמִים יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהָנִיחַ עֹנֶג שַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַהוֹצָאָה יְתֵרָה, כִּי הִנֵּה מָצִינוּ בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהָיָה צַיְקָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ" (בראשית לב, כה). וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שָׂכַח פַּכִּין קְטַנִּים, שֶׁהַצַּדִּיקִים חָבִיב עֲלֵיהֶם מָמוֹנָם, עַל שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין כַּפֵּיהֶם בְּעַוָּלָה, וּמָצִינוּ בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁהָיָה וַתֶּרֶן אֵין כָּמוֹהוּ, כַּאֲשֶׁר חָכְמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הִגִּידוּ בְּפָסוּק: "בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי" (בראשית נ, ה), מְלַמֵּד שֶׁנָּטַל יַעֲקֹב כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁנָּטַל מִבֵּית לָבָן וְעָשָׂה כָּרִי, וְאָמַר לְעֵשָׂו: טוֹל כָּרִי זֶה בִּשְׁבִיל חֶלְקְךָ בַּמְּעָרָה. וּמִזֶּה יִלְמֹד כָּל אָדָם לְצַמְצֵם עַצְמוֹ בְּחוֹל בִּשְׁאָר יָמִים וְלִקְבֹּץ עַל יָד מְעַט מְעַט כְּדֵי לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת וּלְעַנְּגוֹ, וַעֲלֵיהֶם אָמְרוּ (שבת קיח, א): הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת נוֹתְנִים לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ" (ישעיהו נח, יד), עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אֶלָּא מֵעַתָּה אֲצִיגָה נָא עִמְּךָ דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְעֶרֶב שַׁבָּת, הִנֵּה הִנָּם סְדוּרִים בְּתְחִלַּת בֵּית מְנוּחָה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

א. מִצְוָה לְהַשְׁכִּים בַּבֹּקֶר בְּיוֹם שִׁשִּׁי לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, וְאֻפְלוּ יֵשׁ לוֹ כַּמָּה עֲבָדִים לְשַׁמְּשׁוֹ יִשְׁתַּדֵּל לְהָכִין בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה דָּבָר לְצָרְכֵי שַׁבָּת כְּדֵי לְכַבְּדוֹ, דְּמִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשְׁלוּחוֹ, כִּדְאִשְׁכְּחַן בִּגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל חַכְמֵי הש"ס, רַב חִסְדָּא הָיָה מְחַתֵּךְ הַיֶּרֶק דַּק דַּק בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף הָיוּ מְבַקְּעִים עֵצִים, וְרַב זֵירָא הָיָה מַדְלִיק אֵשׁ, וְרַב נַחְמָן הָיָה מְתַקֵּן הַבַּיִת וּמַכְנִיס כֵּלִים הַצְּרִיכִים לְשַׁבָּת וּמְפַנֶּה כְּלֵי הַחוֹל, וּמֵהֶם יִלְמֹד כָּל אָדָם וְלֹא יֹאמַר: לֹא אֶפְגֹּם כְּבוֹדִי, כִּי זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁמְּכַבֵּד הַשַּׁבָּת, ש"ע סי' ר"ן.

ב. טוֹב לְאָדָם שֶׁכָּל צָרְכֵי שַׁבָּת יִקְנֶה בְּיוֹם עֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּיוֹם חֲמִישִׁי, וְכָל מַה שֶּׁיִּקְנֶה יֹאמַר בְּפֵרוּשׁ: 'לְכְבוֹד שַׁבָּת', הָרַב מהר"י צֶמַח בְּהַגָּהוֹתָיו כ"י, וְכֵן כָּתַב הר"ן ז"ל בחי' לְשַׁבָּת כ"י עָלָה דְּאָמַר ר"ח, לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְהוֹצָאַת שַׁבָּת, דְּלֹא זוֹ בִּלְבַד דְּאִין לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת בְּיוֹם ה', אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּלֵיל שִׁשִּׁי וַאֲפִלּוּ בְּסוֹף הַלַּיְלָה אֵין לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, אֶלָּא בְּיוֹם שִׁשִּׁי בְּעֵצוּמוֹ שֶׁל יוֹם דַּוְקָא, דְּיוֹם כְּתִיב, וְעוֹד שֶׁהַמָּן לֹא הָיוּ לוֹקְטִין אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה.

ג. אִם הוּא דָּבָר שֶׁאוּלַי לֹא יִמְצָא בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי, וְהַדָּבָר לְצָרְךָ עֹנֶג שַׁבָּת, יוֹתֵר טוֹב לִקְנוֹתוֹ בְּיוֹם חֲמִישִׁי מִלְּבַטֵּל הַמִּצְוָה, כְּמוֹ הַבָּשָׂר בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן וְכֵיוֹצֵא, ברכ"י שָׁם, וְהוּא פָּשׁוּט, וְכֵן כָּתַב בַּסֵּפֶר כַּנְפֵי יוֹנָה ח"ד.

ד. יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְמַעֵט קְצָת מִלְּמוּדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת ,מוּרָם בְּהַגָּהָה סי' רכ"א, וְכֵן כָּתַב בשכנה"ג בְּשֵׁם סֵדֶר הַיּוֹם, וְכָתַב הוּא עַל דְּבָרָיו. וְנִרְאֶה דְּדַוְקָא מִי שֶׁאֵין לוֹ מִי שֶׁיָּכִין לוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת, אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִי שֶׁיָּכִין לוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת עַל יְדֵי מְשָׁרֵת, אֵין צֹרֶךְ לְמַעֵט מִלְּמוּדוֹ. וְנָכוֹן הַדָּבָר שֶׁיְּצַוֶּה לַמְּשָׁרֵת שֶׁיָּכִין לוֹ צָרְכֵי שַׁבָּת עַד כָּאן. וְלִי נִרְאֶה דְּכֵיוָן דְּהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּמִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ, גַּם כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מְשָׁרֵת מִצְוָה בּוֹ לְמַעֵט קְצָת מִלְּמוּדוֹ, וְיָכִין אֵיזֶה דָּבָר מִצָּרְכֵי שַׁבָּת בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ חַכְמֵי הש"ס שֶׁכָּתוּב לְעֵיל בְּסָעִיף א' שֶׁמֵּעֲטוּ מְעַט מִלְּמוּדָם אַף שֶׁהָיָה לָהֶם מִי שֶׁיָּכִין לָהֶם כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

ה. אִם רָגִיל לִלְמֹד עִנְיָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָבָה, אוֹ אִם יֵשׁ לוֹ לִלְמֹד עִם רַבִּים, לֹא יְבַטְּלֵנוּ מִפְּנֵי הֶכְנַת שַׁבָּת, אֶלָּא יִלְמֹד וְאַחַר כָּךְ יָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, סֵדֶר הַיּוֹם כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, וְלִמּוּד שֶׁאֵינוֹ שֶׁל רַבִּים אוֹ שֶׁאֵין לוֹ קְצָבָה, לֹא יִקְרָא קוֹדֶם שֶׁיָּכִין צָרְכֵי שַׁבָּת, שָׁם.

ו. מִי שֶׁרָגִיל לִקְרֹא הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּיוֹם שִׁשִּׁי, יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ קוֹדֶם הֶכְנַת צָרְכֵי שַׁבָּת, סֵדֶר הַיּוֹם כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה.

ז. אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְמַכֹּר צָרְכֵי הָאֲכִילָה מִיַּד בַּבֹּקֶר, וְאַחַר שֶׁעָלָה הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִמְצָא דָּבָר רָאוּי לִקְנוֹת, אֵין רָאוּי לִקְבֹּעַ שׁוּם לִמּוּד, אֶלָּא יֵלֵךְ לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת מִיַּד, וְאַחַר כָּךְ יַחְזֹר לְלִמּוּדוֹ, שָׁם.

ח. אִם רְגִילִים לְמַכֹּר קוֹדֶם זְמַן הַתְּפִלָּה וְאַחַר הַתְּפִלָּה אֵין נִמְצָא דָּבָר, רָאוּי לִקְנוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁזּוֹ מִצְוָה דְּרַבָּנָן וְזוֹ מִצְוָה דְּאוֹרַיְיתָא, זוֹ זְמַנָּהּ עוֹבֶרֶת וְזוֹ אֵין זְמַנָּהּ עוֹבֶרֶת, וּבִלְבַד שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע קוֹדֶם בְּהַגִּיעַ זְמַנָּהּ, וְאִם הַקָּהָל מִתְפַּלְּלִין, אֵין לַיָּחִיד לְהִתְחַסֵּד יוֹתֵר מֵהֶם, אֶלָּא יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה הוּא מַה שֶּׁיַּעֲשׂוּ הַצִּבּוּר, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַצִּבּוּר עוֹשִׂין, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בּוֹ, וְאֵין עֵרֶךְ לְיָחִיד הָעוֹשֶׂה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, לְכְשֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ עִם הַצִּבּוּר, סֵדֶר הַיּוֹם כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה.

ט. הַזֹּעֲה שֶׁאָדָם מַזִּיעַ בַּהֶכָנַת צָרְכֵי שַׁבָּת, בָּהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹחֵק כָּל הָעֲוֹנוֹת כְּמוֹ הַדְּמָעוֹת, וְלָכֵן צָרִיךְ לִטְרֹחַ הַרְבֵּה בִּשְׁבִיל כְּבוֹד שַׁבָּת, ס' כַּוָּנוֹת האר"י ז"ל הַיָּשָׁן, מחב"ר. יוד. אִיתָא בש"ס חֲגִיגָה ד' ה' ע"א: "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹקִים יָבֹא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם, אִם טוֹב וְאִם רָע" (קהלת יב, יד) וכו', זֶה הַמְשַׁגֵּר לְאִשְׁתּוֹ בָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ מְחֻתָּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, וּפֵרֵשׁ רש"י, שֶׁאֵינוֹ מְחֻתָּךְ שֶׁאֵינוֹ מְנֻקָּר מִן הַחֵלֶב וּמִן הַגִּידִין הָאֲסוּרִין, כִּי מִתּוֹךְ

שֶׁמְּמַהֲרִין לַעֲשׂוֹת צָרְכֵי שַׁבָּת, אֵין נוֹתְנִים לֵב אִם מְנֻקָּר, עַד כָּאן. וְאִם כֵּן יִזָּהֵר אָדָם שֶׁלֹּא לִשְׁלֹחַ לְאִשְׁתּוֹ הַבָּשָׂר בִּלְתִּי נְקוּר.

יא. יַרְבֶּה בְּבָשָׂר וּבְיַיִן וּמַגְדָּנוֹת כְּפִי יְכָלְתּוֹ לִכְבוֹד שַׁבָּת, ש"ע סי' ר"ן.

דִּינִים הַשַּׁיְכִים לִקְרִיאַת הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם

א. יוֹם הַשִּׁשִּׁי בַּבֹּקֶר מֵיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה יִזָּהֵר לִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְטוֹב שֶׁיִּקְרָאֶנָּה בְּטַלִּית וּבִתְפִלִּין אִם אֶפְשָׁר, וְהַנָּכוֹן לִקְרוֹתָהּ כָּל פָּסוּק שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְלֹא כְּמִי שֶׁנּוֹהֵג כָּל פָּרָשָׁה מִפָּרְשִׁיּוֹת קְטַנּוֹת כֻּלָּהּ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִקְרָא כָּל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד כֻּלָּהּ תַּרְגּוּם, דְּלֹא אֲרִיךְ לְמֶעֱבַד הֵכִי, אֶלָּא הַנָּכוֹן לִלְמֹד כָּל פָּסוּק לְבַדּוֹ שְׁנַיִם מִקְרָא, וְאַחַר כָּךְ לְאוֹמְרוֹ תַּרְגּוּם, וְכֵן כָּל פָּסוּק וּפָסוּק עַד גְּמַר כָּל הַפָּרָשָׁה, וְיֵשׁ טַעַם נָכוֹן עַל פִּי הַסּוֹד, מחב"ר סי' רכ"ה.

ב. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיֵשׁ לוֹ חֲמָשׁ, אִם הוּא בָּקִי בִּקְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרָה בְּנָקוּד טְעָמִים וְסוֹף פָּסוּק, יִקְרָא הַשְּׁנַיִם מִקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה, וְזֶה עִקַּר מְצוַת סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת בּוֹ, וְאִם אֵינוֹ בָּקִי יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּקְרָא בְּחֲמֵשׁ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, מִמַּה שֶׁיִּקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרָה קְרִיאָה מְשֻׁבֶּשֶׁת וְסָרַת טַעַם הרדב"ז, כנה"ג, מחב"ר שָׁם.

ג. צָרִיךְ לְזָהֵר בִּקְרִיאַת הַמִּקְרָא בְּנִגְינַת הַטְּעָמִים בַּשֶּׁלֶם שֶׁבִּפְנִים, וְכֵן הָיָה מַזְהִיר מְאֹד הָרַב הֶחָסִיד הַקָּדוֹשׁ מוהר"ר משֶׁה הַכֹּהֵן זלה"ה מֵעִיר פָּס לְתַלְמִידָיו, שֶׁיְּזָהֲרוּ בִּקְרִיאַת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, לִקְרֹא הַמִּקְרָא בִּנְגִינַת הַטְּעָמִים הֲדַק הֵיטֵב, מחב"ר שָׁם.

ד. הַתַּרְגּוּם אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ בִּטְעָמִים, וְאַדְרַבָּה עַל דֶּרֶךְ הַסּוֹד צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ בְּלִי טְעָמִים דַּוְקָא, וְיֵשׁ קַפְדָּה בָּזֶה מחב"ר שָׁם.

ה. צָרִיךְ לִקְרוֹת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וַאֲפִילּוּ עֲטָרוֹת וְדִיבוֹן, כָּךְ אִיתָא בש"ס ופירש"י דַּאֲפִילּוּ עֲטָרוֹת וְדִיבוֹן שֶׁאֵין בּוֹ תַּרְגּוּם, וְכַוָּנָתוֹ דְּצָרִיךְ לִקְרוֹת הַפָּסוּק ג' פְּעָמִים, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּנָקַט עֲטָרוֹת וְדִיבוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל כָּךְ תַּרְגּוּם, וְכָתַב הָרַב הַקָּדוֹשׁ השל"ה דְּלִפְי פֵּרוּשׁ רש"י אֲפִלּוּ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְכַיּוֹצֵא צָרִיךְ לִקְרוֹת ג' פְּעָמִים, וּלְפִי הַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן אֵין צָרִיךְ לִקְרוֹתוֹ ג' פְּעָמִים, מִכָּל מָקוֹם נָהֲגוּ לְהַחְמִיר עַד כָּאן.

ו. הַנּוֹהֲגִין לִקְרוֹת רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן ג' פְּעָמִים, יִקְרְאוּ גַּם כֵּן בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, אַף עַל גַּב דְּאִית לֵיהּ תַּרְגּוּם, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא בַּחֲמִשִּׁים שֶׁלָּנוּ תַּרְגּוּם גַּם עַל אֵלּוּ הַפְּסוּקִים, אֶפְשָׁר שֶׁזֶּה הַתַּרְגּוּם אֵינוֹ מְקֻבָּל מֵהַר סִינַי, וְעַל כֵּן יִקְרָא הַמִּקְרָא ב' פְּעָמִים וְגַם הַתַּרְגּוּם אוּלַי הוּא תַּרְגּוּם מְקֻבָּל, הָרַב מהר"י עַיְיאָשׁ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בַּסֵּפֶר מַטֵּה יְהוּדָה סי' רפ"ה.

ז. אִם לָמַד הַפָּרָשָׁה בְּפֵרוּשׁ רש"י חֲשִׁיב כְּמוֹ תַּרְגּוּם, וְיֵרֵא שָׁמַיִם יִקְרָא תַּרְגּוּם וְגַם פֵּרוּשׁ רש"י, ש"ע סי' רפ"ה.

ח. מִי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ חֲמָשׁ עִם הַתַּרְגּוּם, יִקְרָא שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ יִקְרָא הַתַּרְגּוּם, סֵדֶר הַיּוֹם מג"א שָׁם.

ט. אֵין לִקְרוֹת הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם בְּאַשְׁמֹרֶת אוֹר הַשִּׁשִּׁי קוֹדֶם שֶׁיָּאִיר הַיּוֹם, כִּי כָּתְבוּ גְּדֹלֵי הָאר"י זצ"ל שֶׁאֵין לִקְרוֹת תַּרְגּוּם בַּלַּיְלָה מחב"ר שָׁם.

יוד. אִם שָׁמַע קְרִיאַת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם מֵאַחֵר, אֲפִילּוּ בְּלִי אוֹנֶס יוֹצֵא וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן לִשְׁמוֹעַ מִלָּה בְּמִלָּה, הרדב"ז מחב"ר שָׁם.

יא. חוֹלֶה וְחָשׁ בְּעֵינָיו וְכֵן סוּמָא, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְאֵינָם צְרִיכִים לִשְׁמֹעַ מֵאַחֵר, הרדב"ז מחב"ר שָׁם.

יב. פָּסוּק אַחֲרוֹן מֵהַפָּרָשָׁה אַחַר שֶׁקְּרָאוֹ שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, יַחְזֹר לִקְרוֹתוֹ שְׁנַיִם מִקְרָא לְבַד, וְיִקְרָא הַהַפְטָרָה.

יג. אִם בְּשַׁבָּת יִקְרָאוּ הַהַפְטָרָה שַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ מָחָר חֹדֶשׁ, הוּא יִקְרָא הַפְטָרַת הַפָּרָשָׁה, מוֹרֶה בְּאֶצְבַּע סי' ד'.

יד. אַחַר כָּךְ יֹאמַר ה' מָלַךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, וּמִשְׁנַת בַּמֶּה מַדְלִיקִין וְיֹאמַר: אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, אָמַר רַב אַמִּי, לְעוֹלָם יַשְׁלִים אָדָם פָּרָשִׁיּוֹתָיו שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וַאֲפִילּוּ עֲטָרוֹת וְדִיבוֹן שֶׁכָּל הַמַּשְׁלִים פָּרָשִׁיּוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר, שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. [וְהוּ תַּלְמוּד] וְאַחַר כָּךְ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל סֵפֶר יְצִירָה, עֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּלִי מָה מִסְפַּר עֶשֶׂר אֶצְבָּעוֹת ה' כְּנֶגֶד ה' יָחִד מְכַוְּן בָּאֶמְצַע בְּמִלַּת לָשׁוֹן וּמִלַּת מֵעוֹר [וְהוּא קַבָּלָה], וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר דְּבַר מָה מֵהַזֹּהַר, כְּדֵי לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל לִהְיוֹת אֶחָד, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ זֹהַר שֶׁיּוּכַל לִלְמֹד קְצָת מֵהַזֹּהַר מֵאוֹתָהּ סִדְרָהּ, יִלְמֹד: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּמוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת עַד 'דְּשַׁבְתָּא נָמֵי'.

דִּינֵי אִסּוּר קְבִיעַת סְעוּדָה וּמְלֶאכֶת קֶבַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת

א. אָסוּר לִקְבֹּעַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת סְעוּדָה וּמִשְׁתֶּה שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בִּימֵי הַחוֹל, וַאֲפִלּוּ הוּא סְעֻדַּת אֵרוּסִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא תָּאֵב לֶאֱכֹל, וְכָל הַיּוֹם בִּכְלַל הָאִסּוּר, ש"ע סי' רמ"ט, וּסְעֻדָּה שֶׁזְּמַנָּהּ עֶרֶב שַׁבָּת, כְּגוֹן: בְּרִית מִילָה אוֹ פִּדְיוֹן הַבֵּן מֻתָּר, וְכֵן הַמְּנָהָג. מוּרָם בְּהַגָּהָה שָׁם וּמִיהוּ מִצְוָה לְהַתְחִיל קוֹדֶם שָׁעָה עֲשִׂירִית, ב"ח.

ב. פִּדְיוֹן הַבֵּן שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִילָה אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר זְמַנָּהּ כְּגוֹן שֶׁהָיָה חוֹלֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מִיקְרֵי זְמַנָּהּ קָבוּעַ דְּכָל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא זְמַנֵּיהּ הוּא, דְּאָסוּר לְהַנִּיחוֹ מג"א, וּבַסֵּפֶר בִּרְכוֹת מַיִם סי' רמ"ט כָּתַב, דְּיָכוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִפְדּוֹת בֶּן בְּכוֹר שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ בְּלֹא סְעוּדַת קֶבַע, גַּם הָרַב מֹר וּקְצִיעָה סי' הַנִּזְכָּר הִתִּיר וְדָחָה דִּבְרֵי המג"א.

ג. לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּלִי קְבִיעוּת סְעוּדָה אֲפִילוּ סְעוּדָה שֶׁרְגִיל בָּהּ בְּחוֹל, כָּל הַיּוֹם מֻתָּר לְהַתְחִיל מִן הַדִּין, אֲבָל מִצְוָה לְהַמְנַע מִלְּקְבֹּעַ סְעוּדָה שֶׁנָּהוּג בָּהּ בְּחוֹל מִט' שָׁעוֹת וָמַעְלָה ש"ע שָׁם.

ד. דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, ש"ע שָׁם. והמג"א כָּתַב: דְּהַיְנוּ, דַּוְקָא מִי שֶׁהוּא אִסְטְנִיס, שֶׁאִם אוֹכֵל אֵינוֹ אוֹכֵל בַּלַּיְלָה לְתֵאָבוֹן, אֲבָל שְׁאָר כָּל אָדָם אָסוּר לָהֶם לְהִתְעַנּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא מְעֻנֶּה. וְכָתַב דְּכֵן עִקַּר. אֲבָל הָרַב הֶחָסִיד בַּעַל דַּעַת חָכְמָה כָּתַב, דְּתַעֲנִית עֶרֶב שַׁבָּת טַעֲמוֹ כְּדֵי לְכַפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה בּוֹ תּוֹסֶפֶת הַנְּשָׁמָה, וְטוֹב וְנָכוֹן הוּא.

ה. מִי שֶׁקָּבַל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם לֹא שֶׁפֵּרֵשׁ בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַתַּעֲנִית, עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ הַצִּבּוּר יְדֵי תְּפִלָּתָן, ש"ע שָׁם. וְאַף אִם לֹא פֵּרֵשׁ, אִם הִרְהֵר בְּלִבּוֹ סַגִּי, מהר"י זַיִן בִּתְשׁוּבָה כ"י ברכ"י, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דְּלֹא יַשְׁלִים אֶלָּא מִיַּד כְּשֶׁיּוֹצְאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אַף שֶׁהוּא קוֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים יֹאכַל, וְלָכֵן בְּתַעֲנִית יָחִיד לֹא יַשְׁלִים, וְטוֹב לְפָרֵשׁ כֵּן בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַתַּעֲנִית, וּבְתַעֲנִית צִבּוּר יַשְׁלִים וְהָכִי נָהוּג, מוּרָם בְּהַגָּהָה שָׁם.

ו. אִם מִתְעַנֶּה בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, וְהִשְׁלִים בְּפַעַם רִאשׁוֹן, צָרִיךְ לְנָהֹג כֵּן לְעוֹלָם, וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה הַתַּעֲנִיּוֹת הָאֲמוּרִים וּכְתוּבִים בְּסִימָן תקע"ט, וְהַמִּתְעַנֶּה עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מג"א שָׁם.

ז. תַּעֲנִית יָא"ר צַייְט נָהֲגוּ לְהַשְׁלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאִם אֵרַע יָא"ר צַייְ"ט הָרִאשׁוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַמְּנָהָג שֶׁלֹּא לְהַשְׁלִים, שו"ת רש"ל סי' ט', והט"ז כָּתַב, דְּגַם בְּלֹא חַל הַיָּאר צַייְט הָרִאשׁוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, הַמֻּקָּל בַּדָּבָר וְאֵינוֹ מַשְׁלִימוֹ כְּשֶׁיְּחוּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא הִפְסִיד, בִּפְרָט מִי שֶׁמְּצַטַּעֵר בְּתַעֲנִיתוֹ וְלֹא יְצַטַּעֵר בְּהַתְחָלַת שַׁבָּת.

ח. תַּעֲנִית חֲלוֹם צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, ש"ע שָׁם.

ט. הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמָעְלָה, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִמִּנְחָה גְּדוֹלָה וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִמִּנְחָה קְטַנָּה, וְהֶעֱלָה המג"א דְּהָעִקָּר כְּהַמְפָרְשִׁים מִמִּנְחָה קְטַנָּה, וְהָאַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר כְּהַמְפָרְשִׁים מִמִּנְחָה גְּדוֹלָה. יוד. דַּוְקָא מְלָאכָה אֲבָל לַעֲסֹק בִּפְרַקְמַטְיָא שְׁרֵי מג"א, אֲבָל הָאַחֲרוֹנִים כָּתְבוּ דִּפְרַקְמַטְיָא כְּמְלָאכָה.

יא. הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמָעְלָה מוֹנְעִים אוֹתוֹ, אֲבָל אֵין עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ, סמ"ג מג"א.

יב. הָא דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, הַיְנוּ דַּוְקָא כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה דֶּרֶךְ קֶבַע, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ עֲרַאי לְפִי שָׁעָה וְלֹא קֶבַע שָׁרִי, וְלָכֵן מֻתָּר לִכְתֹּב אִגֶּרֶת שְׁלוּמִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, מוּרָם בְּהַגָּהָה שָׁם.

יג. לְתַקֵּן בְּגָדָיו וְכֵלָיו לְצֹרֶךְ שַׁבָּת מֻתָּר כָּל הַיּוֹם, שָׁם. וְהוּא הַדִּין בִּגְדֵי חֲבֵרוֹ אִם הוּא לְצֹרֶךְ שַׁבָּת וְאֵינוֹ נוֹטֵל שָׂכָר עֲלֵיו, מוּרָם שָׁם, וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁכּוֹתֵב סְפָרִים לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ לְמוּדוֹ שָׁרִי, ש"ע שָׁם, אֲבָל אָסוּר לִכְתֹּב לַחֲבֵרוֹ בְּשָׂכָר, מוֹרֶה שָׁם.

יד. לְסַפֵּר מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּר כָּל הַיּוֹם וַאֲפִלּוּ מְסַפֵּר יִשְׂרָאֵל, מוֹרֶה שָׁם, וַאֲפִלּוּ שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל נוֹטֵל שְׂכַר הַתִּסְפֹּרֶת שָׁרִי, מג"א.

טו. הָרַב הארי זלה"ה הָיָה נִזְהָר שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַמִּנְחָה אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא הָיָה מְגַלֵּחַ קוֹדֶם חֲצוֹת, הי"ץ בְּסֵפֶר נָגִיד וּמְצַוֶּה מג"א מחב"ר.

דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְהַכְנָסַת שַׁבָּת

א. יִשְׁתַּדֵּל קוֹדֶם חֲצוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְגַלֵּחַ רֹאשׁוֹ, וְיִכָּוֵן שֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר לִכְבוֹד שַׁבָּת וּמְקַיֵּם מִצְוַת: "לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ" (ויקרא יט, כז), אֲבָל אַחַר חֲצוֹת אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֵשׁ לְהַקְפִּיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְעֵיל בְּשֵׁם האר"י זלה"ה, וְאַשְׁרֵיהוּ מִי שֶׁמַּנִּיחַ זְקָנוֹ כְּמִנְהַג פּוֹלּוֹיְינָא וְטוּרְקְיָא וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, וּלְמִי שֶׁהוּא שָׁרוּי בְּעָרֵי אֲדוֹם, וְהוּא סוֹחֵר וּמֻכְרָח לְסַפֵּר זְקָנוֹ, יְזַהֵר מְאֹד מְאֹד לַעֲשׂוֹתָהּ בְּמִסְפָּרַיִם אוֹ בְּסַם דְּוָקָא, וְלֹא בְּתַעַר חַס וְשָׁלוֹם וַה' הַטּוֹב יְכַפֵּר, מוֹרֶה בְּאֶצְבַּע סִימָן ד' אוֹת קל"ה.

ב. רַבֵּנוּ יְהוּדָה הֶחָסִיד זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה צִוָּה שֶׁלֹּא לְהִסְתַּפֵּר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲפִלּוּ חָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְרָאִיתִי רַבִּים בַּתּוֹרָה שֶׁנָּהֲגוּ כְּצַוָּאָתוֹ, וְיִטֹּל צִפָּרְנֵי יָדָיו וְרַגְלָיו וְיִטְבֹּל כְּסִדְרָם וְאֵין לְהַקְפִּיד, הָאַבּוּדְרָהָם, מוֹרֶה בְּאֶצְבַּע שָׁם אוֹת קלו.

ג. אִם אֶפְשָׁר יִטְבֹּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאִם לָאו עַל כָּל פָּנִים מִצְוָה לִרְחֹץ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמַיִם חַמִּים לִכְבוֹד שַׁבָּת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְכַסֵּדֶר הַזֶּה, דְּהַיְינוּ קוֹדֶם פָּנָיו וְאַחַר כָּךְ יָדָיו, וְאַחַר כָּךְ רַגְלָיו, ש"ע סִימָן ר"ס מְחַבֵּר, מוֹרֶה בְּאֶצְבַּע.

ד. חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה כָּל עֶרֶב שַׁבָּת רוֹחֲצִים בַּמֶּרְחָץ וְאַחַר כָּךְ טוֹבְלִים בְּמִקְוֶה טָהֳרָה, וּבָעֶרֶב רוֹחֲצִים פְּנֵיהֶם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם בְּחַמִּין ברכ"י.

ה. אִם אִי אֶפְשָׁר לִרְחֹץ בָּעֶרֶב שַׁבָּת, יְכוֹלִין לִרְחֹץ בְּיוֹם חֲמִישִׁי לִכְבוֹד שַׁבָּת, ב"ח בְּשֵׁם מָרְדְּכַי הָאַרְךְ, וְכֵן כָּתַב השה"ג ברכ"י.

ו. גַּם נָשִׁים מִצְוָה לָהֶם לִרְחֹץ בְּמַיִם חַמִּים בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִכְבוֹד שַׁבָּת, עֲטֶרֶת זְקֵנִים.

ז. יְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ וְיַצִּיעַ הַמִּטּוֹת וְיִתַּקֵּן כָּל עִנְיְנֵי הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיִּמְצָאֵנוּ עֲרוּךְ וּמְסֻדָּר בְּבוֹאוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, ש"ע סִימָן רס"ב, וְהַנְּכוֹן לְתַקֵּן הַבַּיִת סָמוּךְ לָעֶרֶב, וְלֹא כַּשְׁאָר שֶׁנָּהֲגוּ לְהַצִּיעַ

מַצָּעוֹת הַבֹּקֶר אוֹר יוֹם הַשִּׁשִּׁי, שְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה שָׁם, וְלִי נִרְאֶה דְּאֵין לְעָרְעֵר עַל מִנְהָגָם לְהָכִין תִּקּוּן הַבַּיִת בְּאוֹר הַבֹּקֶר, כִּי גַּם בְּכַהֲאי גַּוְונָא נָכָר שַׁפִּיר דְּלִכְבוֹד שַׁבָּת מְתַקְּנוֹ, וְלֹא דָּמִי לְרָחִיצַת גּוּפוֹ בְּחַמִּין, וְהוּא הֶנָּאַת הַגּוּף.

ח. לְאַחַר תִּקּוּן הַבַּיִת וְהַמַּצָּעוֹת עַד יוֹם הַשַּׁבָּת, וַדַּאי דְּאֵינוֹ נָכוֹן כְּלָל, כִּי הָעִקָּר לְתַקֵּן בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּלַג הַמִּנְחָה מַעְלָה מַטָּה לִכְבוֹד שַׁבָּת וְלֵילוֹ כְּיוֹמוֹ, ברכ"י.

ט. יִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בְּגָדִים נָאִים לְשַׁבָּת, ש"ע, והאר"י ז"ל הִקְפִּיד עַל ד' בְּגָדֵי לָבָן, עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן וְאֵזוֹר וְחָלוּק, וְתַחַת הָעֶלְיוֹן יוֹכַל לִלְבֹּשׁ בֶּגֶד אָדֹם מִפְּנֵי הַקֹּר, ברכ"י.

יוד. מָקוֹם שֶׁרָבָּם לוֹבְשִׁים בּוֹ שְׁחוֹרִים, אֵין לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים בְּפַרְהֶסְיָא, פָּנִים מְאִירוֹת ח"ב סי' קנ"ב, וּבַסֵּפֶר א"ר הוֹכִיחַ מהש"ס דְּרַבָּנָן דְּבָבְוּמְבְּדִיתָא הָיוּ לוֹבְשִׁים גְּלִימָא אוּכְמָא, ברכ"י.

סימן י"ח

"וַיְצַוֵּנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים, לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה, וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ, כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ" (דברים ו, כד- כה). (פ' ואתחנן).

נִרְאֶה לְהָבִין שִׁיטַת הַכְּתוּבִים הַנִּזְכָּרִים, בְּהַקְדִּים חֲקִירַת הַמְפָרְשִׁים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, דְּהִנֵּה הָאָדָם יֵשׁ בּוֹ רמ"ח אֲבָרִים ושס"ה גִּידִים סַךְ הַכֹּל תרי"ג, כְּנֶגֶד תרי"ג מִצְוֹת. וְכָל אֵבֶר אוֹמֵר לוֹ: עֲשֵׂה בִּי מִצְוָה. וְאִם חִסֵּר אַחַת, הֲרֵי נִשְׁאָר בּוֹ אֵבֶר פָּגוּם כַּיָּדוּעַ, וְקָשֶׁה וְאֵיךְ אֶפְשָׁר הָאָדָם לְקַיֵּם כָּל התרי"ג, כְּגוֹן מִצְוֹת מֶלֶךְ וְנָזִיר וְכֹהֵן וְיִבּוּם וַחֲלִיצָה וּמִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ, וְהִלְכָתָא לְמָשִׁיחָא וְכֵיוֹצֵא? וְתֵרֵץ בְּכַמָּה אוֹפַנִּים, עַיֵּן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ יְפוֹת מַרְאֶה שֶׁהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה, ולע"ט עַתָּה נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּעַל יְדֵי צְדָקָה הוּא נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְהֶעֱמָדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת, לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל" (נחמיה י, לג) וכו'. 'וְהֶעֱמָדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוָה', אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא 'מִצְוֹת', לוֹמַר לְךָ: כָּל הַמְקַיֵּם מִצְוַת צְדָקָה, כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת, יְעַיֵּן שָׁם.

וּמֵעַתָּה זֶה אוֹמְרוֹ: "וַיְצַוֵּנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה", דְּהִנֵּינוּ כָּל תרי"ג מִצְוֹת "לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹקֵינוּ", וְכִי תֵּימָא, אֵיךְ אֶפְשָׁר לְקַיֵּם אֶת כֻּלָּם בְּאָדָם אֶחָד וּבְכָל זְמַן? לָזֶה אָמַר: 'לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים', רְצוֹנוֹ עַל יְדֵי טוֹב בְּרָכוֹת שֶׁלּוֹקְחִים בְּנִתִּינַת הַצְּדָקָה, בָּזֶה כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל התרי"ג כָּל הַיָּמִים, אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, וַאֲפִלּוּ בַּחוּץ לָאָרֶץ. וְלָכֵן סָמוּךְ וְנִרְאֶה בֵּאֵר עָלֶיהָ הַכָּתוּב: "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ" (דברים ו, כה), שֶׁהַטּוֹב הַהוּא רוֹמֵז עַל הַצְּדָקָה, וְקַל לְהָבִין, אִי נָמֵי נִרְאֶה לְפִי עֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ סְמִיכוּת הַנִּזְכָּר,

בְּהִקְדִּים מַעֲשֶׂה הַמּוּבָא בַּיְרוּשַׁלְמִי, רַבִּי פ' הֲוָה מַחֲלֵק מִצְוָה בְּלֵילְיָא דְּהַיְנוּ צָדָקָה, פָּגַע בֵּיהּ אֲבוּהוֹן דְּרַיחַיָּא, דְּהַיְנוּ אַשְׁמְדַאי. אָמַר לוֹ: וְלֹא כְּתִיב: "אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם" (משלי כב, כח), וְהַלַּיְלָה גְּבוּל שֶׁל שֵׁדִים. הֵשִׁיב לוֹ: וְלֹא כְּתִיב: "מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אָף" (משלי כא, יד)? אַכַּפְיָה וַעֲרַק מִקַּמּוֹי, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְזֶה רָמְזוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּפָּסוּק: "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם" (תהלים פה, יד), גִּימַטְרִיָּא אַשְׁמְדַאי "לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו" (תהלים פה, יד), יְעַיֵּן עוֹד, וְעַל פִּי זֶה פֵּרֵשׁ בַּסֵּפֶר זֶרַע בֶּרֶךְ, סְמִיכוּת פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים לְפָרָשַׁת תְּרוּמָה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לַיְלָה "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" (שמות כה, ב), לְרָמֹז לְהַהוּא עוּבְדָּא דִּירוּשַׁלְמִי הַנִּזְכָּר, יְעַיֵּן שָׁם .

אֱמוֹר מֵעַתָּה זֶהוּ כַּוָּנַת סְמִיכוּת הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר לְעֵיל: "לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה" (דברים ו, כד), "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ" (דברים ו, כה), רְצוֹנוֹ לוֹמַר: שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ חַיּוּת וְקִיּוּם וְלֹא נִזּוֹק בַּלַּיְלָה מִן הַשֵּׁדִים כְּמוֹ שֶׁאֵין נִזּוֹקִין בַּיּוֹם, הוּא עַל יְדֵי 'וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ', וְקַל לְהָבִין. וְהוֹאִיל וְאָתָא לְיָדֵן פָּסוּק הַנִּזְכָּר, נִימָא בֵּיהּ מִילְּתָא אֲשֶׁר בֵּאַרְתִּי בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת רְאֵה בְּסַיְעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, עַל פִּי מַעֲשֶׂה הַמּוּבָא בַּתַּלְמוּד דִּידַן בְּמַסֶּכֶת בָּתְרָא (יא א): מַעֲשֶׂה בְּמֶנְבֵּז הַמֶּלֶךְ, שֶׁבִּזְבֵּז אוֹצְרוֹתָיו וְאוֹצְרוֹת אֲבוֹתָיו בְּשָׁנַת בַּצֹּרֶת. אָמְרוּ לוֹ: לֹא דַּיֶּךָ שֶׁבִּזְבַּזְתָּ אוֹצְרוֹתֶיךָ, אֶלָּא גַּם אוֹצְרוֹת אֲבוֹתֶיךָ? אָמַר לָהֶם: אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לָאֲחֵרִים, אֲנִי גָּנַזְתִּי לְעַצְמִי. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לְמַטָּה, אֲנִי גָּנַזְתִּי לְמַעְלָה. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד שוֹלֶטֶת אֲנִי גָּנַזְתִּי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד שוֹלֶטֶת וכו', יְעַיֵּן שָׁם, גַּם אָמְרוּ: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, בָּשָׂר וָדָם אָדָם מֵבִיא דּוֹרוֹן לַמֶּלֶךְ, סָפֵק רוֹאֶה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ סָפֵק אֵינוֹ רוֹאֶה, אֲבָל מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָדָם נוֹתֵן פְּרוּטָה לָעָנִי, זוֹכֶה וְרוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ" (תהלים יז, טו), עַד כָּאן יְעַיֵּן שָׁם. וּמֵעַתָּה זֶה אוֹמְרוֹ: "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ" (דברים ו, כה), רְצוֹנוֹ לוֹמַר: לֹא כְּמוֹ שְׁאָר הַכֶּסֶף וּשְׁוֶה כֶּסֶף שֶׁהוּא נִשְׁאָר בָּעוֹלָם הַזֶּה לַאֲחֵרִים, אֲבָל הַ'צְּדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמֶנְבֵּז הַמֶּלֶךְ. זֹאת וְעוֹד, כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת הִיא 'לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵינוּ', דְּהַיְנוּ גְּנוּזִים לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד שוֹלֶטֶת וְלֹא גַּנָּבֵי בִּרְקִיעָא, אוֹ רָמַז 'לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵינוּ' הַיְנוּ זוֹכִים וְרוֹאִים פְּנֵי שְׁכִינָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְקַל לְהָבִין. וּבְמָקוֹם אַחֵר פֵּרַשְׁתִּי בְּאֹפֶן אַחֵר, לְךָ נָא רְאֵה, וּבַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת רְאֵה, פֵּרַשְׁתִּי בְּאֹפֶן אַחֵר, בְּהִקְדִּים חֲקִירַת מָרָן הַקָּדוֹשׁ לַמַּגִּיד, וְהֵן קוֹדֶם אַבִּיעַ אוֹמֵר שְׁרָשָׁם שֶׁל דְּבָרִים הוּבְאוּ בַּסֵּפֶר של"ה הַקָּדוֹשׁ דְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֶכְתֹּב לָכֶם מַעֲשֶׂה שֶׁאֵרַע קָרוֹב בִּזְמַנֵּינוּ, וְהֶעְתֵּק מִכְתָּב מהר"ש הַלֵּוִי אֶלְקָבֶץ, שֶׁהָיָה מִתְחַבֵּר בְּבֵית רַבֵּנוּ בֵּית יוֹסֵף וְהוֹפִיעַ עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְזֶה נֶסַח הַכְּתוּב: דְּעוּ לָכֶם כִּי הִסְכַּמְנוּ הֶחָסִיד נר"ו וַאֲנִי עַבְדּוֹ וְעַבְדֵיכֶם מֵהַחֲבֵרִים, לַעֲמֹד עַל נַפְשֵׁנוּ בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת וּלְנַדֵּד שֵׁינָה מֵעֵינֵנוּ, ות"ל כֵּן

עָלָה בְיָדֵינוּ כִּי לֹא הִפְסַקְנוּ רֶגַע, רַק אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם. וְזֶהוּ הַסֵּדֶר שֶׁתִּקַּנְתִּי וְסִדַּרְתִּי בַּלַּיְלָה הַהוּא: רְאשׁוֹנָה תּוֹרָה קָרִינָא מִפָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית עַד 'וַיְכַלּוּ' בִּנְעִימוּת קוֹל גָּדוֹל, אַחַר כָּךְ 'בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי' עַד סוֹף סִדְרָא. עוֹד מִפָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים 'וְאֶל מֹשֶׁה' עַד סוֹף סִדְרָא, עוֹד מִפָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל' עַד סוֹף פָּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל', עוֹד מִפָּרָשַׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה 'וַיַּעַל מֹשֶׁה' עַד 'לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל', עוֹד הַהַפְטָרָה 'וְיִהִי בַּשָּׁלֹשִׁים שָׁנָה' וְהַפְטָרַת 'תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא', אַחַר כָּךְ מִזְמוֹר 'הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים', וּמִזְמוֹר 'יְקוּם אֱלֹקִים', אַחַר כָּךְ הָאַלְפָא בֵּיתָא בְּלֹא שִׁירוֹת, אַחַר כָּךְ כָּל מְגִלּוֹת שִׁיר הַשִּׁירִים, וְכָל מְגִלַּת רוּת, וְאַחַר כָּךְ פְּסוּקִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל דִּבְרֵי הַיָּמִים. וְכָל זֶה בְּאֵימָה בְּיִרְאָה בְּנִגּוּן וּבְטַעַם, לֹא יֶאֱמַן כִּי יְסֻפָּר. וְאַחַר כָּךְ לָמַדְנוּ מִשְׁנָה עַל סֵדֶר זְרָעִים, וְאַחַר כָּךְ לָמַדְנוּ עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, וּבָעֵת שֶׁהִתְחַלְנוּ לִלְמֹד הַמִּשְׁנָה וְלָמַדְנוּ שְׁתֵּי מַסֶּכְתּוֹת, זָכְנוּ בּוֹרְאֵנוּ וַנִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל הַמְדַבֵּר בְּפִי הֶחָסִיד נר"ו, קוֹל גָּדוֹל בְּחִתּוּךְ אוֹתִיּוֹת, וְכָל הַשְּׁכֵנִים הָיוּ שׁוֹמְעִים וְלֹא מְבִינִים, וְהָיָה הִנְּעִימוּת רַב, וְהַקּוֹל הוֹלֵךְ וְחָזָק. וְנָפְלוּ עַל פָּנֵינוּ, וְלֹא הָיָה רוּחַ בְּאִישׁ לִשָּׂא עֵינָיו וּפָנָיו לִרְאוֹת מֵרֹב הַמּוֹרָא. וְהַדִּבּוּר הַהוּא מְדַבֵּר עִמָּנוּ, וְהִתְחִיל וְאָמַר: שִׁמְעוּ יְדִידַי, מְהֹדָּרִים מִן הַמְהֹדָּרִים, יְדִידַי אֱהוּבַי, שָׁלוֹם לָכֶם, אַשְׁרֵיכֶם וְאַשְׁרֵי יוֹלַדְתְּכֶם, אַשְׁרֵיכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַשְׁרֵיכֶם בָּעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁר שְׁמַתֶּם אֶת נַפְשְׁכֶם לְעַטְרֵנִי בַּלַּיְלָה הַזֶּה, אֲשֶׁר זֶה כַּמָּה שָׁנִים נָפְלָה עֲטֶרֶת רֹאשִׁי וְאֵין מְנַחֵם לִי, וַאֲנִי מֻשְׁלֶכֶת בַּעֲפַר, חוֹבֶקֶת אַשְׁפָּה. וְעַתָּה הֶחֱזַרְתֶּם הָעֲטָרָה לְיוֹשְׁנָהּ, הִתְחַזְּקוּ יְדִידַי, הִתְאַמְּצוּ אֲהוּבַי, שִׂמְחוּ וְעִלְצוּ, וּדְעוּ כִּי אַתֶּם מִבְּנֵי עֲלִיָּה, וּזְכִיתֶם לִהְיוֹת מֵהֵיכָלָא דְמַלְכָּא, וְקוֹל תּוֹרַתְכֶם וְהֶבֶל פִּיכֶם עָלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבָקַע כַּמָּה אֲוִירִים וְכַמָּה רְקִיעִים עַד שֶׁעָלָה, וּמַלְאָכִים שָׁתְקוּ וּשְׂרָפִים דָּמְמוּ, וְהַחַיּוֹת עָמְדוּ וְכָל צְבָא מַעְלָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמְעִים אֶת קוֹלְכֶם, וְהִנְנִי הַמִּשְׁנָה הִיא', הַמְיַסֶּרֶת אֶת הָאָדָם, בָּאתִי לְדַבֵּר אֲלֵיכֶם, וְאִם הֱיִיתֶם עֲשָׂרָה הֱיִיתֶם מִתְעַלִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֲבָל עִם כָּל זֶה נִתְעַלִּיתֶם, וְאַשְׁרֵיכֶם וְאַשְׁרֵי יוֹלַדְתְּכֶם יְדִידַי, אֲשֶׁר נִדַּדְתֶּם שֵׁנָה מֵעֵינֵיכֶם, וְעַל יְדֵיכֶם נִתְעַלֵּתִי הַלַּיְלָה הַזֶּה, וְעַל יְדֵי הַחֲבֵרִים אֲשֶׁר בְּעִיר גְּדוֹלָה, עִיר וְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵין אַתֶּם כְּאוֹתָם הַשּׁוֹכְבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן שֵׁינָה, שֶׁהִיא אַחַת מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה, וּסְרוּחִים עַל עַרְשׂוֹתָם, וְאַתֶּם נִדְבַּקְתֶּם בַּה', וְהוּא שָׂמַח בָּכֶם. לָכֵן בָּנַי, הִתְחַזְּקוּ וְהִתְאַמְּצוּ, וְעִלְצוּ בְּאַהֲבָתִי, בְּתוֹרָתִי, בְּיִרְאָתִי. וְאִלּוּ הֱיִיתֶם מְשַׁעֲרִים אֶחָד מֵאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרוֹב רִבֵּי רְבָבוֹת מֵהַצַּעַר אֲשֶׁר אֲנִי שָׂרוּי בּוֹ, לֹא הָיִתָה נִכְנֶסֶת שִׂמְחָה בִּלְבַבְכֶם, וְלֹא שְׂחוֹק בְּפִיכֶם, בְּזָכְרְכֶם כִּי בְּסִבָּתְכֶם אֲנִי מֻשְׁלֶכֶת בַּעֲפַר, לָכֵן חִזְקוּ וְאִמְצוּ וְעִלְצוּ בָּנַי, יְדִידַי הַמְהֹדָּרִים, וְאַל תַּפְסִיקוּ הַלִּמּוּד, כִּי חוּט שֶׁל חֶסֶד מָשׁוּךְ עֲלֵיכֶם, וְתוֹרָתְכֶם עֲרֵבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָכֵן עִמְדוּ בָּנַי יְדִידַי עַל רַגְלֵיכֶם, וְהַעֲלֵנִי וְאִמְרוּ בְּקוֹל רָם כְּיוֹם

הַכְּפוּרִים: בָּרוּךְ שֵׁם וכו'. וְעָמַדְנוּ עַל רַגְלֵנוּ וְקִטְרֵי חָרְצֵינוּ מִשְׁתָּרְיִן, וְאָמְרְנוּ בְּקוֹל כַּאֲשֶׁר נִצְטַוֵּינוּ, וְחָזַר וְאָמַר: אַשְׁרֵיכֶם בָּנַי, שׁוּבוּ אֶל לְמוּדְכֶם, וְאַל תַּפְסִיקוּ רֶגַע, וַעֲלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא כָּל הָעִתִּים שָׁווֹת, וְאֵין מַעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמְעַט, וְעֵינֵיכֶם אַל תָּחוֹס עַל כְּלֵיכֶם, כִּי טוּב הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה תֹּאכְלוּ, וְאִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ הַהִיא תֹּאכְלוּ, לָכֵן מַהֲרוּ וַעֲלוּ כִּי אֲנִי הַמְפֹרָנֶסֶת לָכֶם וַאֲנִי אֲפָרְנֵסְכֶם, וְאַתֶּם שָׁלוֹם וּבֵיתְכֶם שָׁלוֹם, וְכָל אֲשֶׁר לָכֶם שָׁלוֹם, ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן וכו'. אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֵּר אֵלֵינוּ וְשָׁמְעָה אָזְנֵינוּ, וְרַבּוֹת כְּהֵנָּה וְכָהֵנָּה מֵעְנְיְנֵי הַחָכְמָה, כַּמָּה וְכַמָּה הַבְטָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וְכֻלָּנוּ גָּעִינוּ בִּבְכִיָּה מֵרֹב הַשִּׂמְחָה, וְגַם בְּשִׂמְעֵנוּ צֶרֶת הַשְּׁכִינָה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ, וְקוֹלָהּ כְּחוֹלָה הַמִּתְחַנֶּנֶת אֵלֵינוּ, וְאָז נִתְחַזַּקְנוּ עַד אוֹר הַבֹּקֶר, וְלֹא פָּסַק גִּרְסָא מִפּוּמֵנָא בְּגִילָה וּבִרְעָדָה. וַיְהִי בַּבֹּקֶר, הָלַכְנוּ וְטָבַלְנוּ כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ שְׁנֵי יָמִים קוֹדֵם, וְשָׁם מָצָאנוּ לִשְׁלֹשָׁה הַחֲבֵרִים אֲשֶׁר לֹא נִמְצְאוּ שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא, וְנָעַרְנוּ בָּהֶם וַנְּסַפֵּר לָהֶם אֶת כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' עִמָּנוּ, וַיִּמַּס לִבָּם בְּקִרְבָּם וְסָטְרוּ פְּנֵיהֶם וְגָעוּ בִּבְכִיָּה, וְגַם אֲנַחְנוּ הִתְחַזַּקְנוּ כְּנֶגְדָּם יַעַן בְּסִבָּתָם לֹא זָכִינוּ עוֹד, וְהִפְסַדְנוּ כַּאֲשֶׁר אָמַר לְמַעְלָה, וְאָמְרוּ: מִי יִתֵּן וְהַלַּיְלָה הַזֹּאת הַשְּׁנִיָּה נִתְחַבֵּר בְּיִחַד וְנִהְיֶה עֲשָׂרָה, וְהִסְכִּימְנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעִם שֶׁבַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן שֵׁינָה בְּעֵינֵנוּ לֹא רָאִינוּ אֶפִלּוּ רֶגַע כְּמֵימְרֵיהּ, וְגַם בַּיּוֹם לֹא הוּנַח לָנוּ לִישֵׁן, כִּי דְּרוֹשׁ דָּרַשׁ הֶחָסִיד נר"ו אַחַר הַמִּנְחָה, וְיָשַׁבְנוּ שָׁם. וְעִם כָּל זֶה שְׁנַסְנוּ בְּעֹז מָתְנֵנוּ וְעָשִׂינוּ בַּלַּיְלָה הַשְּׁנִיָּה כַּסֵּדֶר הָרִאשׁוֹן. וּמֵרֹב הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיִינוּ עֲשָׂרָה, לֹא הִמְתִּינוּ עַד עֵת קְרֹא הַמִּשְׁנָה, וְלֹא עַד חֲצוֹת כְּמוֹ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה מַמָּשׁ בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, רַק תֵּכֶף שֶׁהָיִינוּ קוֹרְאִים דִּבְרוֹת שֶׁל מִשְׁנָה תּוֹרָה בְּהַגִּיעֵנוּ אֶל פָּרָשַׁת שְׁמַע, קוֹל דּוֹדִנוּ דוֹפֵק וְהִתְחִיל: שִׁמְעוּ יְדִידִים הַמְהַדְּרִים מִן הַמְהַדְּרִים, הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, בְּסוֹד הָעָפָר הָעֶלְיוֹן, שְׁנֵי הה"ן וכו', וּדְבָרִים רַבִּים שֶׁל חָכְמָה אָמַר הוּא, אַחַר כָּךְ אָמַר: אַשְׁרֵיכֶם יְדִידַי, אַשְׁרֵיכֶם הַמַּעֲלִים אוֹתִי כַּמָּה וְכַמָּה נִתְעַלִּיתֶם שֶׁאַתֶּם עֲשָׂרָה לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אַשְׁרֵיכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַשְׁרֵי יוֹלַדְתְּכֶם, אַל תִּרְאוּ חֻרְפַּת אֱנוֹשׁ וּמִגִּדּוּפָם אַל תֵּחַתּוּ, כִּי אַתֶּם הַמַּעֲלִים לְכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וּדְעוּ כִּי אַתֶּם מִבְּנֵי עֲלִיָּה וכו' כְּדִלְעֵיל, וְאַתֶּם מִתְדַּבְּקִים בִּי וְהַכָּבוֹד חוֹפֵף עַל רֹאשֵׁיכֶם, וְחוּט שֶׁל חֶסֶד מָשׁוּךְ עֲלֵיכֶם, וְאִלְמָלֵא נָתַן רְשׁוּת לְעַיִן, הֱיִיתֶם רוֹאִים הָאֵשׁ הַסּוֹבֶבֶת הַבַּיִת הַזֶּה, לָכֵן חִזְקוּ וְאִמְצוּ וְאַל תַּפְסִיקוּ הַקֶּשֶׁר, וְהַעֲלֵנִי בְּקוֹל רָם: 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' וּ'בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד' כְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּדְבָרִים אֲחָדִים כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה. וְחָזְרְנוּ לְסוֹד הַלִּמּוּד, וְאַחַר כָּךְ בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה חָזַר הַדִּבּוּר פַּעַם שְׁנִית, וְהָיָה הַדִּבּוּר שִׁעוּר שָׁעָה וְיוֹתֵר, וְחָזַר לְשַׁבֵּחַ הָעִנְיָן הַלִּמּוּד הַהוּא, וְאָמַר: רְאוּ הֱשָׁמַע עַם קוֹל מְדַבֵּר כָּכֶם, שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ אִם זֶה כַּמָּה מֵאוֹת שָׁנָה שָׁמְעוּ אוֹ רָאוּ כַּדָּבָר הַזֶּה, וְאַתֶּם זְכִיתֶם. וְלָכֵן מִכָּאן וּלְהָלְאָה, תִּהְיֶינָה

עֵינֵיכֶם פְּקוּחוֹת עַל דַּרְכֵיכֶם, וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמַר חָזָק, וְהַחַלָּשׁ יֹאמַר: גִּבּוֹר אֲנִי, וְהַחֲזִיקוּ עַצְמְכֶם לִגְדוֹלִים. כִּי אַתֶּם מִבְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, וּזְכִיתֶם לִפְרוֹזְדוֹר, הִשְׁתַּדְּלוּ לִכָּנֵס לַטְּרַקְלִין, וְלֹא תֵּצְאוּ מֵהַפְּרוֹזְדוֹר. כִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפֶּתַח שַׁעַר הַפְּרוֹזְדוֹר, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, הָקִיצוּ בָּנַי, וּרְאוּ כִּי אֲנִי מְיַסֶּרֶת אֶתְכֶם, הָקִיצוּ יְדִידַי הִתְאַמְּצוּ וֶהְיוּ לִבְנֵי חָיִל, וְעַתָּה אַל תִּתְלוֹצָצוּ, חִזְקוּ וְעִלְצוּ, וְחוּט שֶׁל חֶסֶד תִּמְשֹׁךְ עֲלֵיכֶם מִידֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ, זֹרוּ הָלְאָה וּמַעֲכוּ אוֹתָהּ וּרְאוּ כִּי אַתֶּם שְׂכוֹרִים מֻחְמָדַת הָעוֹלָם, הָקִיצוּ שְׂכוֹרִים כִּי הִנֵּה יוֹם בָּא וְיָסִיר הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַּסְפּוֹ וּמְאוֹדָיו בַּהֲנָאַת הָעוֹלָם, וְאֶל אֱלִילֵי זֶה בּוֹ חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וַעֲלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי יֵשׁ לְאֵל יֶדְכֶם, רַק שֶׁאַתֶּם מֻטְבָּעִים בְּטִיט חֶמְדַּת תֵּבֵל וַהֲבָלָיו, וְהַיּוֹצֵא מִכֶּם וְנָזוֹר אָחוֹר דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וּרְאוּ אֶת אֲשֶׁר זְכִיתֶם מַה שֶּׁלֹּא זָכוּ אֲחֵרִים מִכַּמָּה דוֹרוֹת, וְהָאֱרִיךְ הָרִבּה בְּעִנְיָן זֶה, וְעַתָּה בָּנִים שִׁמְעוּ לִי, הַטּוּ אָזְנְכֶם, תְּנוּ לְבַבְכֶם, מִי פֶּתִי יִשְׁמַע בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְלֹא יִקַּח עָרְמָה, וַחֲסַר לֵב וְלֹא יִקָּנֶה בִּינָה, מִי עִוֵּר וְעֵינָיו לֹא יִרְאֶה, וְלֹא יִתֵּן אֶל לִבּוֹ לָשׁוּב אֶל ה' בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאוֹדוֹ, וּמֵעִיד אֲנִי עָלַי שָׁמַיִם וְאָרֶץ כִּי כָּל זֶה שֶׁדִּבַּרְתִּי פֹּה וּבְקַנְטְרֵסִי אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד מִמֵּאָה וְאֶחָד, וַאֲפִלּוּ בַּקַּנְטְרֵס הַהוּא תִּרְאוּ בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה סְגוּלְתָא כָּזֶה, לִפְעָמִים, וְהִיא הוֹכָחָה כִּי שָׁם הָיָה דְּבָר הַנֶּעֱלָם וְלֹא הִרְשֵׁתִי עַצְמִי לִכְתֹּב אוֹת, לָכֵן אָחִי וְעַמִּי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם, כִּי הַחֲבֵרִים הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר רָאוּ כָּל זֶה, רוּחַ חֲדָשָׁה נִתַּן בְּקִרְבָּם, וְגַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת חָזַר הַדִּבּוּר אֶל הֶחָסִיד, וְהִפְלָא לְשַׁבֵּחַ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂינוּ בְּשֶׁנֵּי הַלֵּילוֹת הָאֵלֶּה, וְאָמַר פַּעַם וּפַעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ, פְּקוֹד לַחֲבֵרִים דְּיִסְתַּמְרוּן מְחוֹבַיְיהוּ, מֵאַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ לַפְּרוֹזְדוֹר יִשְׁתַּדְּלוּ לִכָּנֵס לַטְּרַקְלִין, כִּי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם. וְאָז עָמַד הֶחָסִיד קוֹדֶם אֲכִילַת הַבֹּקֶר, וְקִבְּצָם כֻּלָּם בְּיַחַד וְדִבֵּר אֲלֵיהֶם, וְהִתְרָה בָּהֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּה, וַיַּעֲנוּ כֻּלָּם וַיֹּאמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', וְתִקְּנוּ תַּקָּנוֹת רַבּוֹת. וְאֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּהְיֶה יוֹם רְבִיעִי כֻּלּוֹ לְזֵכֶר הַחֻרְבָּן, וְשֶׁלֹּא נֹאכַל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא נִשְׁתֶּה יַיִן לֵילוֹ וְיוֹמוֹ כ"ד שָׁעוֹת, אִם לֹא יִהְיֶה בִּסְעוּדַת מִצְוָה אוֹ אַכְסַנְיָא אוֹ הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְכָאֵלֶּה לְרַבּוֹת, וְאַתֶּם אָחִי הִקִּיצוּ חִזְקוּ וְאִמְצוּ עִלְצוּ בַּעֲבֹדַת יוֹצְרֵנוּ וּרְאוּ, כִּי כְּפִי הַמּוּבָן מִדִּבְרֵי הַמַּגִּיד לֵיל רִאשׁוֹן לֵיל שֶׁל שִׁבּוּעוֹת גַּם אַתֶּם אוֹ כֻּלְּכֶם אוֹ מִקְצַתְכֶם כְּמוֹ כֵן נוֹעֲדָתֵם לַעֲבֹד אֶת ה', וְכֵן נִזְכַּרְתֶּם וּבַלַּיְלָה הַשֵּׁנִי לֹא נִזְכַּרְתֶּם, לָכֵן עִמְדוּ עַל נַפְשְׁכֶם, וְשִׁימוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם, וּמִי יִתֵּן וְהָיָה כְּפִי הַמְדֻבָּר אֲלֵיכֶם, אָז תִּרְאוּ וְתִתְמַהוּ וּפִקְחוּ עֵינֵיכֶם מִמַּה שֶּׁהֶבְטַח בַּקַּנְטְרֵס הַזֶּה בַּמַּרְאֶה, כִּי גָּדַר הֶחָסִיד וַאֲנִי לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ, וְהַחֲבֵרִים וַיָּבוֹאוּ מַלְאָכִים וכו'. לָכֵן כָּל אֶחָד יִתֵּן אֶל לִבּוֹ וְעֵינֵיכֶם אַל תָּחוּס עַל כְּלֵיכֶם, וְלֹא יַעֲצֹם עֵינֵיכֶם חֶמְדַּת הָעוֹלָם וּמְעוּט הַהַבְטָחָה, פֶּן תִּתְנַחֲמוּ וְאֵין לְאֵל יֶדְכֶם. כִּי כְּבָר אָמַר: "כִּי עֵת הַזְּמִיר הִגִּיעַ", וְלֹא כָּל הָעִתִּים שָׁוּוֹת. פִּקְחוּ עֵינֵיכֶם וְאֵין לִי פְּנַאי לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה יוֹתֵר, וְלִבִּי בּוֹעֵר

בְּקִרְבִּי, רְאוּ כַּמָּה סִבּוֹת סְבִיב הָאֵל עָלַי, מַה שֶּׁאֵין לַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מְבָאֵר כֵּן, וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדַע, וְהָיְתָה הַכַּוָּנָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהַרְאוֹת אֵלַי הָעִנְיָן הַגָּדוֹל הַזֶּה, וְאַתֶּם גַּם אַתֶּם הִתְאוֹשָׁשׁוּ וְהִתְקוֹשָׁשׁוּ, וְהָשִׁיבוּ עַל לֵב. וְהֶחָלֵשׁ יֹאמַר: גִּבּוֹר אֲנִי: וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ, וַאֲנִי אֶת נַפְשִׁי הִצַּלְתִּי, חִזְקוּ וְאַל תַּרְפּוּ אֶת יְדֵכֶם, וּדְעוּ כִּי גַּם קִבְּלוּ הַחֲבֵרִים, הִנֵּה כִּי בְּעֶרֶב ט' בְּאָב לֹא יֹאכְלוּ שׁוּם תַּבְשִׁיל, וַאֲפִלּוּ שֶׁל עֲדָשִׁים וְזֶה כָּל הַיּוֹם. וּבְסַעֲדַת הַמַּפְסֶקֶת, פַּת חֲרֵבָה וְקִיתוֹן שֶׁל מַיִם, וְכַאֲלֶּה רַבּוֹת עִמָּהֶם. לָכֵן חוּשׁוּ עַל כְּבוֹד יוֹצְרֵכֶם, וּתְנוּ אֵלָיו כָּבוֹד, וְהִזָּהֲרוּ פֶּן תִּתְנַחֲמוּ חְלִילָה, וְאַל שַׁדַּי אֶתְחַנַּן שֶׁיִּתֵּן בִּלְבַבְכֶם לְחוּס עַל עַצְמְכֶם, וְיַזְכֵּנוּ לְהִתְאַחֵד עִמָּכֶם אֶל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ, לְעׇבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד אָמֵן. כֹּה דִּבְרֵי לְשׁוֹנִי אֲחִיכֶם שְׁלֹמֹה הַלֵּוִי אֶלְקָבֵץ, עַד כָּאן לְשׁוֹן הַכָּתָב.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁמַּאוֹתוֹ זְמַן נִשְׁאַר אֵצֶל מָרָן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הַמַּלְאָךְ הַמַּגִּיד הַנִּזְכָּר, וְהָיָה בָּא אֶצְלוֹ כְּפַעַם בְּפַעַם, וּמוֹכִיחוֹ וּמוֹדִיעַ אוֹתוֹ כַּמָּה עִנְיָנִים, כַּאֲשֶׁר עֵינֶיךָ הָרוֹאוֹת בַּסֵּפֶר מַגִּיד מֵישָׁרִים, הַנִּדְפָּס עַל סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת. וְהָיָה מָרָן הַקָּדוֹשׁ שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ כַּמָּה שְׁאֵלוֹת וַחֲקִירוֹת וּדְרִישׁוֹת, וּמְכָלְלָם אֲרֵי נַעֲשָׂה שׁוֹאֵל עַל הַנִּשְׁמָה קוֹדֶם בּוֹאָהּ לָעוֹלָם הַזֶּה, אַיֵּה מְכוֹן שִׁבְתָּהּ. וְהֵשִׁיב לוֹ, שֶׁהִיא תַּחַת צֵל כְּנָפָיו יִתְבָּרַךְ תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד. וְגַם בַּחֲזָרָתָהּ חוֹזֶרֶת לְשָׁם תַּחַת כִּסֵּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְעַל זֶה שָׁאַל מִמֶּנּוּ: אִם כֵּן אֵיפֹה, מַה הִרְוִיחָה בְּבוֹאָהּ לָעוֹלָם הַזֶּה, אוּלַי לֹא תִּשְׁלִים חֻקָּהּ וְלֹא תִּזְכֶּה לַחְזֹר אֲפִלּוּ לִמְקוֹמָהּ הָרִאשׁוֹן, אִם כֵּן הֲלֹא טוֹב שֶׁלֹּא לָבוֹא לְבֵית הַסָּפֵק, כִּי הָאָדָם הוּא חֹמֶר עָכוּר וְיִקַּלְקֵל וְיִפְסִיד אֲפִלּוּ מְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן? וְהֵשִׁיב לוֹ, כִּי מִקֹּדֶם בּוֹאָהּ הָיְתָה נֶהֱנֵית מִזִּיו הַשְּׁכִינָה בְּתוֹרַת חֶסֶד, וּמָאן דְּאָכִיל דְּלָאו דִּילֵיהּ בָּהִית לְאִסְתַּכּוֹלֵי בַּאֲפֵיהּ, לֹא כֵן בְּבוֹאָהּ לָעוֹלָם הַזֶּה, אִם מְסַגֶּלֶת מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֲזַי נֶהֱנֵית מִזִּיו הַשְּׁכִינָה בִּזְרוֹעַ בִּלְתִּי בּוּשָׁה וּכְלִמָּה, מִכֹּחַ יְגִיעַ כַּפֶּיהָ כִּי תֹאכַל, מִכֹּחַ מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֲזַי נֶהֱנֵית מִזִּיו הַשְּׁכִינָה בִּזְרוֹעַ, וְתָבוֹא לָעוֹלָם הַזֶּה אֲפִלּוּ עַל הַסָּפֵק יוֹתֵר טוֹב לָהּ מִשֶּׁתֶּהֱנֶה בְּתוֹרַת צְדָקָה וָחֶסֶד. וּבָזֶה פֵּרַשְׁתִּי בַּעֲנִיּוּתִי כַּוָּנַת הַכָּתוּב בְּתִהִלִּים קכ"ח: "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא ה'". וְהָאשֶׁר הוּא: "הֹלֵךְ בִּדְרָכָיו". לְעֻמַּת שֶׁבָּא מִתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, כֵּן יֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ לְתַחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְכִי תֵּימָא, מַה זּוֹ תּוֹעֶלֶת, וְלָבוֹא עַל הַסָּפֵק, וְאַחַר כַּמָּה הִרְפַּתְקֵי דַּעֲדוּ עֲלֵה עִם הַיֵּצֶר הָרַע תַּחְזֹר לְמְקוֹמָהּ הָרִאשׁוֹן, מַה זּוֹ הֲנָאָה, מַה זּוֹ זְכִיָּה, לָזֶה תֵּרֵץ כְּתַרְוִיץ הַמַּגִּיד: "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל, אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ", אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ בָּעוֹלָם הַבָּא, תִּזְכֶּה וְתֹאכַל כְּמִלֹּא עֵינֶיהָ, בִּלְתִּי שׁוּם בּוּשֶׁת פָּנִים וְדו"ק, כִּי נָכוֹן הוּא.

וּמֵעַתָּה נַחְזֹר לָרֹאשׁ וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָנוּ, רוֹצֶה לוֹמַר: אוֹתָהּ הֲנָאָה שֶׁהָיְתָה לָנוּ, שֶׁהֲיֵינוּ נֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה בְּתוֹרַת צְדָקָה, עַכְשָׁו תִּהְיֶה לָנוּ שֶׁנִּהְיֶה נֶהֱנִים מִשֶּׁלָּנוּ. וְכִי תֵּימָא:

מַאי נָפְקָא מִינַּהּ אִם נִהְיֶה נֶהֱנִים מִתּוֹרַת צְדָקָה אוֹ מִשֶּׁלָּנוּ? לָזֶה הֵשִׁיב, כִּי נִתְּינַת טַעַם כַּאֲשֶׁר נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת, דְּהַיְנוּ מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בָּזֶה נִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ, וְקַל לְהָבִין, וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ יְפוֹת מַרְאֶה, וּבַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ פְּרָשַׁת רְאֵ"ה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּהַקְדָּמָה הַנִּזְכֶּרֶת כַּמָּה עִנְיָנִים, לֵךְ נָא רְאֵ"ה.

הַמּוֹסָר הַיּוֹצֵא מֵאוֹפַן הָרִאשׁוֹן, שֶׁמַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְדָּרֵז בְּמִצְוַת הַצְּדָקָה כִּי רַבָּה, וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בְּמֶנְבֵּז הַמֶּלֶךְ, הֲגַם שֶׁהָיָה עִקָּרוֹ גּוֹי הָיָה נִזְהָר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים, הֵבִיאוֹ הָרַב סֵדֶר הַדּוֹרוֹת בְּאֶלֶף הָרְבִעִי, שֶׁאֵיךְ דִּבֵּר נֶגֶד אֲבוֹתָיו שֶׁאָמַר: אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לְמָטָּה וכו'. וְתֵרֵץ שֶׁהָיָה נָכְרִי, וּבְיַחֲסִין כָּתַב שֶׁהָיָה גֵּר, וְכָתַב הָרַב סֵדֶר הַדּוֹרוֹת מִשָּׁם סֵפֶר יַחֲסִין דקמ"א ע"ב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הֶלְנִי הַמַּלְכָּה הָיְתָה אֵשֶׁת מֶלֶךְ אֶחָד מַמְלְכוּת אַרְבִּיאַבְנָה, אֲצֶל מַלְכוּת מָדַי הָיָה שְׁמוֹ מֶנְבֵּז. וְהֶלְנִי הָיְתָה אִשְׁתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ, וְלַיְלָה אֶחָד בִּהְיוֹתוֹ בַּמִּטָּה עִם אִשְׁתּוֹ הָיְתָה יָדוֹ עַל בִּטְנָהּ, וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו: הַסִּירָה אֶת יָדְךָ מֵעַל בִּטְנָהּ, כִּי הַיֶּלֶד אֲשֶׁר יִוָּלֵד לְךָ מֵאִשְׁתְּךָ יִהְיֶה מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְאַחֲרִית וְתִקְוָה טוֹבָה יִהְיֶה לוֹ. וַיִּשְׂמַח עַל הַדָּבָר. וַיִּוָּלֵד לוֹ בֵּן, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ: יְזַאטִישׁ, וַיֶּאֱהֲבֵהוּ הַמֶּלֶךְ מִכָּל בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ מִנָּשִׁים אֲחֵרוֹת, וּבֵן אֶחָד גָּדוֹל הָיָה לוֹ מֵהֶלְנִי אִשְׁתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ, נִקְרָא מֶנְבֵּז. וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אֶחָיו, בְּרָאוֹתָם כִּי אוֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם אַהֲבָה רַבָּה, וַיִּשְׁלְחֵהוּ אֲבִיו אֶל מֶלֶךְ אֶחָד קָרוֹב לָהֶם שְׁמוֹ אַבּוּמִירִיגִי, מֶלֶךְ אִישְׁפִּיסִיאנוּ בְּמִנְחָה, וַיְקַבְּלֵהוּ בְּפָנִים יְפוֹת וַיִּתֵּן לוֹ בִּתּוֹ לְאִשָּׁה, וְשָׂמַח שִׂמְחָה וַיִּתֵּן לוֹ מְדִינָה אַחַת יָפָה אֲשֶׁר בָּא לוֹ מִמֶּנָּה עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וּבִהְיוֹתוֹ יְזַאטִישׁ בַּמְּדִינָה הַזֹּאת, בָּא לוֹ יְהוּדִי אֶחָד מֵאֶרֶץ יְהוּדָה שְׁמוֹ חֲנַנְיָה, וְהָיָה מְלַמֵּד לְיְזַאטִישׁ דַּרְכֵי תוֹרָה וְאוֹפַנֶּיהָ, וּבְהַגִּיעַ אֶל מִצְוַת הַמִּלָּה רָצָה לְמוּל עַצְמוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתוֹ אִמּוֹ וַחֲנַנְיָה רַבּוֹ, אִמּוֹ מָנְעָה אוֹתוֹ לַסַּבָּה שֶׁאִם יִשְׁמְעוּ גְּדוֹלֵי הַמַּלְכוּת שֶׁהִנִּיחַ דָּתָם וּמִנְהָגָם יַעַזְבוּ אוֹתוֹ וְיִשְׂנְאֻהוּ, וַחֲנַנְיָה הָיָה מוֹנֵעוֹ בְּאוֹמְרוֹ שֶׁמָּל עָרְלָתוֹ יֹאמְרוּ שֶׁהוּא לִמֵּד אוֹתוֹ וַיַּהַרְגוּהוּ. לָכֵן אָמַר לוֹ: ה' יִרְאֶה לַלֵּבָב וְכַוָּנָתְךָ רְצוּיָה, וְאִם חַס וְשָׁלוֹם תֶּחֱטָא בְּפַעֲלָתְךָ הוּא לַהֶכְרֵחַ, וְאֵין לְךָ אָשָׁם בָּזֶה. בֵּינִי בֵּינִי אֶרֶץ שֶׁאָבִיו מֶנְבֵּז קָרוֹב לְמִיתָתוֹ, צִוָּה אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבְּנוֹ הָאָהוּב יְזַאטִישׁ יֵשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, וְיָמוּת בְּשֵׁיבָה טוֹבָה, וְאִמּוֹ הֶלְנִי שִׁלְּחָה לִקְרֹא גְּדוֹלֵי הַמַּלְכוּת וְהַמִּשְׁנִים וְהַשָּׂרִים, שֶׁיַּסְכִּימוּ בְּמַלְכוּת יְזַאטִישׁ, וְהוֹרוּ עַל הַדָּבָר, וַיּוֹסִיפוּ עַל דְּבָרֶיהָ, בְּאוֹמְרָם כִּי תֵּשִׁים בְּבֵית הַסֹּהַר כָּל הָאַחִים וְהַקְּרוֹבִים עַד שֶׁתִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, וְהִיא נִשְׁאָה פְּנֵיהֶם לְדָבָר הַזֶּה, וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא אֶת בְּנָהּ יְזַאטִישׁ מֵהָעִיר אֲשֶׁר הָיָה שָׁמָּה, וּבֵינִי בֵּינִי שָׂמָה אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ מֶנְבֵּז הַגָּדוֹל עַל הַמַּלְכוּת יוֹרֶה יוֹרֶה עַד בֹּא אָחִיו וְכֵן עָשָׂה. וּבְבוֹאוֹ אָחִיו יְזַאטִישׁ מָסַר הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, וְלֹא עָשָׂה רֶשַׁע וָפֶשַׁע בְּשׁוּם פָּנִים, וַיָּבוֹא יְזַאטִישׁ בְּתוֹךְ הָעִיר, וַיְקַבְּלוּהוּ בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר, כֻּלָּם כְּאִישׁ אֶחָד. וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶחָיו וּקְרוֹבָיו וַיּוֹצִיאֵם מִבֵּית

הַסֹּהַר, וַיִּשְׁלַח מֵהֶם אֶל רוֹמָא. וַיִּקַּר מִקְּרֵהוּ יוֹם אֶחָד, בְּהֵיוֹתוֹ בַּמַּלְכוּת עִם אִמּוֹ וַחֲנַנְיָה רַבּוֹ, בָּא אֵלָיו חֲכַם אֶחָד יְהוּדִי שְׁמוֹ אֶלְעָזָר, וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּמְצָא אוֹתוֹ קוֹרֵא בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹקִים, וַיֹּאמֶר לוֹ: וּמַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ בִּקְרָא הַתּוֹרָה אִם לֹא תַּעֲשֶׂה פְּעֻלַּת מִצְוֹותֶיהָ וְתוֹרוֹתֶיהָ, וְאֵיךְ אַתָּה עָרֵל תִּשְׁמֹר קְדֻשַּׁת חֶמְדַּת כְּתָב הַדַּת, לָכֵן זֹאת עֲצָתִי מוּל עַצְמְךָ וְיִהְיוּ פְּעֻלָּתֶךָ מְנֻשָּׁאִים שְׁלֵמוֹת, [כְּעֵין זֶה מְצִינוּ בְּשֵׁמוֹת רַבָּה (ל יב), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים", הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים קמז יט): "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב", פַּעַם אַחַת אָמַר לוֹ עֻקִילַס לְאַדְרְיָנוֹס הַמֶּלֶךְ, רוֹצֶה אֲנִי לְהִתְגַּיֵּר וּלְהֵעָשׂוֹת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ: לְאֵמָּה זוֹ אַתָּה מְבַקֵּשׁ, כַּמָּה בָזִיתִי אוֹתָהּ, כַּמָּה הָרַגְתִּי אוֹתָהּ, לַיְרוּדָה שֶׁבָּאֻמּוֹת אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְהִתְעָרֵב, מָה רָאִיתָ בָּהֶם שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְהִתְגַּיֵּר. אָמַר לוֹ: הַקָּטָן שֶׁבָּהֶם יוֹדֵעַ הֵיאַךְ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, מַה נִּבְרָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן וּמַה נִּבְרָא בְּיוֹם שֵׁנִי, כַּמָּה יֵשׁ מִשָּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעַל מַה הָעוֹלָם עוֹמֵד, וְתוֹרָתָן אֱמֶת. אָמַר לוֹ, לֵךְ וּלְמַד תּוֹרָתָן וְאַל תִּמּוֹל. אָמַר לוֹ עֻקִילַס, אֶפְלוּ חָכָם שֶׁבְּמַלְכוּתְךָ וְזָקֵן בֶּן מֵאָה שָׁנָה אֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד תּוֹרָתָן אִם אֵינוֹ מָל, שֶׁכֵּן כָּתוּב: "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב, חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי", עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ]. כְּשֶׁמָּעוֹ אֶת דְּבָרָיו וַיִּכָּנֵס חֶדֶר בְּחֶדֶר, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא גָּרֵע אֶחָד, וַיָּמָל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ, וְאִמּוֹ וַחֲנַנְיָה רַבּוֹ כְּשָׁמְעָם וַיִּתְעַצְּבוּ, אֲבָל שָׂמוּ בְּטָחוֹנָם בַּאֵל יִתְבָּרַךְ. וַיְהִי הַיּוֹם וְאַנְשֵׁי פָּרַס מָרְדוּ בַּקֵּיסָר שֶׁלָּהֶם הַנִּקְרָא שְׁמוֹ אַרְטַבָּן מֶלֶךְ פָּרַס, וַיָּבֹא בְּאֶלֶף אִישׁ אֶל יְזַאטְישׁ הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מִלְּפָנִים הָיָה יְזַאטְישׁ תַּחַת יָדוֹ, וּמִלְּאָכִים אֲחֵרִים גַּם כֵּן שֶׁמֶּלֶךְ פָּרַס הָיָה קֵיסָר עֲלֵיהֶם, וְיוֹם אֶחָד הָיָה יוֹצֵא יְזַאטְישׁ לָצוּד צַיִד, וְאַרְטַבָּן בָּא נֶגְדּוֹ, וּבִתְחִלָּה לֹא הִכִּירוֹ וְאַחַר כָּךְ הִכִּירוֹ, וַיִּפֹּל מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה לִפְנֵי אַרְטַבָּן, וַיֹּאמֶר לוֹ: מַה לְּךָ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ? וַיֹּאמֶר לוֹ: יָדַעְתִּי אָחִי כִּי הַזְּמַן מִשְׁתַּנֶּה בְּכָל חֵלֶק שְׁנוּיִים אֵין מִסְפָּר, וּבְעֵת הֱיוֹתִי שָׁלֵו בְּבֵיתִי וְרַעֲנָן בְּהֵיכָלִי, אֲחֵי וְרֵעַי כִּתְּרוּנִי וּמִמְּנוּחָה הוֹרִידוּנִי, וַיְגָרְשׁוּ אוֹתִי מִמַּלְכוּתִי. וְאַתָּה עַתָּה הֶחָפֵץ תַּחְפֹּץ לְהוֹשִׁיעֵנִי עַתָּה תַּעֲשֶׂה מְלוּכָה, וְלֹא יוֹסִיפוּ בְּנֵי עֲוָלָה לְעַנּוֹת הַמַּלְכִים, וְאַרְטַבָּן חִלָּה פְּנֵי יְזַאטְישׁ שֶׁיַּעֲלֶה עַל סוּסוֹ וַיַּעֲשֶׂה כַּדָּבָר הַזֶּה, וַיַּעֲלֶה עַל סוּסוֹ וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם אֶל בֵּית יְזַאטְישׁ, וְשָׁלַח יְזַאטְישׁ אִגֶּרֶת אֶל גְּדוֹלֵי מַלְכֵי פָּרַס שֶׁיְּקַבְּלוּ מַלְכָּם וְהוּא יִמְחֹל לָהֶם אֶת עֲוֹנָתָם, וְהֵם הֵשִׁיבוּ כִּי כְּבָר נָתְנוּ הָעָטָרָה אֶל סִינָאמוֹ, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהָמִיר דִּבְרֵיהֶם. אָז כָּתַב יְזַאטְישׁ אֶל סִינָאמוֹ שֶׁיִּתֵּן הַמַּלְכוּת אֶל אַרְטַבָּן וְלֹא יִהְיֶה כְּפוּי טוֹבָה אֶל אֲדוֹנוֹ. וְהֵשִׁיב לוֹ סִינָאמוֹ שֶׁיָּבֹא אַרְטַבָּן וְיִמְסֹר הַמַּלְכוּת לְיָדוֹ, וַיֵּלֶךְ אַרְטַבָּן עִם יְזַאטְישׁ וַיֵּצֵא סִינָאמוֹ לִקְרָאתוֹ, וַיָּסַר הָעָטָרָה מֵעַל רֹאשׁוֹ וַיִּתְּנָהּ עַל אַרְטַבָּן, וַיְקַבְּלוּ אוֹתוֹ הַמַּלְכוּת בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וַיִּתֵּן רְשׁוּת אַרְטַבָּן לְיְזַאטְישׁ שֶׁיָּשִׂים הַסַּכִּין הַנִּקְרָא כַּנַזאר בְּצַד יְמִינוֹ כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי פָּרַס, וַיִּשְׁכַּב עַל מִטַּת זָהָב וָכֶסֶף וַיִּתֵּן לוֹ מְדִינָה יָפָה שְׁמָהּ נְצִיבִין, אַחֲרֵי

זֶה שָׁרֵי מַלְכוּת יְזַאטִישׁ וּגְדוֹלֶיהָ חָשְׁבוּ רָעָה עַל מַלְכָּם, בְּאָמְרָם כִּי עָזַב דָּתָם וְעָזַב מְכוֹן מִנְהֲגֵיהֶם, אֲבָל הָיוּ רוֹאִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי ה' מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ, וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהָרַע לוֹ. וְעִם כָּל זֶה שָׁלְחוּ אֶל אַבִיאַס מֶלֶךְ עַרְבִיִּים שֶׁיַּעֲרֹךְ מִלְחָמָה עִם יְזַאטִישׁ. וּבְבוֹאוֹ עָלָיו כָּל שָׂרֵי מַלְכוּת וַיָּנוּסוּ כְּמִנוּסַת חֶרֶב וַיִּשָּׁאֵר יְזַאטִישׁ לְבַדּוֹ וְיַהֲרְגוּהוּ, וְכֵן עָשָׂה מֶלֶךְ הָעַרְבִיִּים סְדֵר חַיָּלָיו וְאָסַף גְּבוֹרָיו וַיָּבֹא בְּחַיִל גָּדוֹל כָּבֵד נֶגֶד מַחֲנֵהוּ יְזַאטִישׁ, וְכִי הֵחֵלּוּ לִלְחֹם פָּנִים בְּפָנִים עָזְבוּ מַלְכָּם וַיָּנוּסוּ, וְיְזַאטִישׁ נִתְחַזֵּק בְּשֵׁם ה' וַיִּכְנַס בְּתוֹךְ מַחֲנֵהוּ וַיִּנְקֹם נִקְמָתוֹ מִקְצָתָם אֲשֶׁר יָדַע כִּי יַד הַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים הָיְתָה בַּמַּעַל, וּקְצָתָם בָּרְחוּ וַיִּכָּנְסוּ הָעִירָה. אַחַר כָּךְ יָצָא יְזַאטִישׁ וַיַּעֲרֹךְ מִלְחָמָה נֶגֶד הָעַרְבִיִּים, וַיִּתְּנֵם ה' בְּיָדוֹ וַיָּנוּסוּ לִפָּנָיו, וַיִּסָּגְרוּ בְּתוֹךְ עִיר אֶחָד וַיִּשְׁרְפָהּ בָּאֵשׁ, וְכָל שָׂרֶיהָ אָסַר בְּזִיקִים, וַיְבַקֵּשׁ אֶת אַבִיאַס מֶלֶךְ הָעַרְבִיִּים וְלֹא מְצָאוֹ, כִּי הוּא הֵמִית אֶת עַצְמוֹ וַיִּפֹּל עַל חֶרֶב לְבַל יַעְלְלוּ בּוֹ. וַיָּשָׁב יְזַאטִישׁ שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, וַיִּתֵּן הוֹדָאָה לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וַיִּקַּח אֶת כָּל הַשָּׂרִים הַנִּשְׁאָרִים שֶׁהָיָה יָדָם בַּמַּעַל וַיִּתְלֵם עַל הָעֵץ, אֲבָל עִם כָּל זֶה לֹא נָחָה שְׁקֵטָה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, וַיַּעַמְדוּ אֲחֵרִים תַּחְתָּם וַיִּבְגְּדוּ בּוֹ, וַיִּשְׁלְחוּ כְּתָב אֶל בּוֹלְגִיזְיוֹ מֶלֶךְ פָּרַס נֶכְדּוֹ שֶׁל אַרְטְבָן, שֶׁיָּבֹא בְּמַלְכוּתָם וְיַהֲרֹג אֶת יְזַאטִישׁ, וְאַחַר כָּךְ יִקַּח כָּל הַמַּלְכוּת וְיָשֹׂם עֲלֵיהֶם עֶבֶד מַעֲבָדָיו, וְהֵם יְקַבְּלוּהוּ עֲלֵיהֶם כִּי יְזַאטִישׁ עָזַב דָּתָם וְהֵם יַעַזְבוּ מַלְכוּתוֹ, וּכְשָׁמְעוֹ מֶלֶךְ פָּרַס קִבֵּץ כָּל חֵילָיו, וַיָּבֹא עַד נְהַר פָּרַס וַיִּשְׁלַח אֶל יְזַאטִישׁ לֵאמֹר: אַתָּה עַל מִי בָּטָחְתָּ כִּי עָזַבְתָּ אֶת דָּתֵי עַמְּךָ, וַתֵּלֶךְ אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ, וְעַתָּה אַסִּירְךָ בְּשֶׁבֶט אֲנָשִׁים, וְנִרְאֶה אֱלוֹקַ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ אִם יַצִּילְךָ מִיָּדִי, וּמֵעַתָּה תַּחַת הַכָּבוֹד שֶׁעָשָׂה לְךָ אֲבִי זְקֵנִי, אֲנִי מוֹרִיד אוֹתְךָ מִגְּדֻלָּתְךָ, וְלֹא תִּשְׁכַּב בְּמִטּוֹת זָהָב וְלֹא תָּשִׂים הַסַּכִּין בְּצִדְּךָ, וּכְשֶׁשָּׁמַע יְזַאטִישׁ הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה הֵיטֵב חָרָה לוֹ, וַיָּשֶׂם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו בְּמִבְצָר אֶחָד וְלֶחֶם וּמָזוֹן וּמַיִם דֵּי סִפּוּקָם, וַיֹּאמֶר אֶל הַמַּלְכִים כִּי הוּא הָיָה מוּכָן לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה, וַיֵּלֶךְ יְזַאטִישׁ אֶל חֶדֶר אֶחָד אֲשֶׁר הָיָה מִתְפַּלֵּל בּוֹ בְּכָל יוֹם, וַיִּלְבַּשׁ שַׂק בְּמָתְנָיו וְהֵרִים הָעֲטָרָה וַיִּתֵּן אֵפֶר עַל רֹאשׁוֹ, וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר: ה' אֱלֹקִים, אַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עָלֶיךָ הָרַנְתִּי, וּלְמַעַן דָּפְקִי בְּדַלְתוֹתֶיךָ וְדַבְקִי בְּדַתוֹתֶיךָ, קָם עָלַי הַנָּבָל הַזֶּה אֲשֶׁר חֵרֵף מַעֲרֻכוֹת אֱלֹקִים חַיִּים, וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי אֲנִי אֵינִי יָכוֹל לְהִלָּחֵם עִם הֲמוֹן הָרַב הַזֶּה, וְכֹחוֹתַי לֹא יַסְפִּיקוּ לְהִתְקוֹמֵם כְּנֶגְדּוֹ, לָכֵן ה' אֱלֹקִים הֵן כֻּלָּם כְּאַיִן וּמַלְכוּתָם כְּאֶפֶס נֶגְדֶּךָ, וְעָשֹׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בְּפִי הַנָּבָל וְיֵדְעוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי הַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנְהוּ, וּבְעֵת קָם יְזַאטִישׁ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו, וַיִּשְׁמַע מֶלֶךְ פָּרַס כִּי נִכְנְסוּ זָרִים בְּאַרְצוֹ, וַיָּשָׁב בְּבֹשֶׁת פָּנִים אֶל אַרְצוֹ, וּמֵהַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה הַמַּמְלָכָה נְכוֹנָה בְּיָדוֹ אֵין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת. וְאִמּוֹ הֶלְנִי הַמַּלְכָּה נָדְרָה לָלֶכֶת אֶל יְרוּשָׁלַיִם וְלִשְׁבֶּת שָׁם כַּמָּה שָׁנִים, וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ הִיא וּבָנָהּ מֶנְבַּז הַגָּדוֹל לִירוּשָׁלַיִם, וַיִּמְצְאוּ הָעִיר בְּרָעָב וּבְחֹסֶר כָּל, עָמְדָה וּבְזִבְזָה כָּל אוֹצְרוֹתֶיהָ וְשָׁלְחָה

לְאֶלְכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם לְהָבִיא חִטִּין וּלְגַפְּרִי בַּעֲבוּר תְּאֵנִים יְבֵשִׁים וּפֵרוֹת הַקַּיִץ, וַתְּחַלֵּק לְכָל הָעָנִיִּים, וְזֶהוּ מַנְבֵּז הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּזְכַּר בְּבָתְרָא כִּי עָמַד וּבִזְבֵּז כָּל אוֹצְרוֹתָיו בִּשְׁנֵי בַּצֹּרֶת, וְגַם הַמֶּלֶךְ יְזַאטִישׁ פָּתַח אוֹצְרוֹתָיו, וַיִּשְׁלַח לִירוּשָׁלַיִם וַיְחַלֵּק לָעֲנִיִּים וְאֶבְיוֹנִים, וְהֶלְנִי הַמַּלְכָּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁהָיְתָה נְזִירָה שִׁבְעָה שָׁנִים וְעָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב [פַּרוּשׁ מְנוֹרָה עַל פְּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וְטָבְלָא שֶׁפָּרְשַׁת סוֹטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ, פ"ג דְּיוֹמָא וּבְנֵי בָנֶיהָ בְּחֶרְבָּן הַבַּיִת עָזְרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְעָזְרַת ה' בַּגִּבּוֹרִים], וּמַנְבֵּז וְיַזַאטִישׁ נִזְכְּרוּ בְּרַבָּה פָּרְשַׁת לְךָ לְךָ, מַנְבֵּז וּבְזִיטוֹ. וְאַחַר מוֹת יְזַאטִישׁ חָזְרָה הִיא לְעִירָהּ, וּמֶלֶךְ מַנְבֵּז אָחִיו הַגָּדוֹל תַּחְתָּיו, וְלִקְּצַת הַיָּמִים מֵתָה גַּם הִיא שָׁמָּה, וּמַנְבֵּז הַמֶּלֶךְ שָׁלַח לִירוּשָׁלַיִם עַצְמוֹתֶיהָ עִם עַצְמוֹת אָחִיו יְזַאטִישׁ, וַיְקַבְּרֵם בְּכָבוֹד גָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם בַּקֶּבֶר אֲשֶׁר עָשְׂתָה הִיא בְּהָיוֹתָהּ קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹשָׁה פַּרְסָאוֹת, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַבִּיטָה וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתוּב בְּמִדְרַשׁ רַבָּה סֵדֶר לֵךְ לְךָ (מו י) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַעֲשֶׂה בְּמַנְבֵּז הַמֶּלֶךְ וּבְזָוְטוּס בָּנָיו שֶׁל תַּלְמֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לַפָּסוּק הַזֶּה "וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם", הָפַךְ זֶה פָּנָיו לַכֹּתֶל וְהִתְחִיל בּוֹכֶה, וְזֶה הָפַךְ פָּנָיו לַכֹּתֶל וְהִתְחִיל בּוֹכֶה, הָלְכוּ שְׁנֵיהֶם וְנִמּוֹלוּ, לְאַחַר יָמִים הָיוּ יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לַפָּסוּק הַזֶּה "וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם", אָמַר אֶחָד לַחֲבֵרוֹ: אַי לְךָ אָחִי, אָמַר לֵיהּ: אַתְּ אַי לְךָ, לִי לֹא אוֹי, גִּלּוּ אֶת הַדָּבָר זֶה לָזֶה, כֵּיוָן שֶׁהִרְגִּישָׁה בָּהֶן אִמָּן, הָלְכָה וְאָמְרָה לַאֲבִיהֶן: בָּנֶיךָ עָלְתָה נוּמָא בִּבְשָׂרָן, וְגָזַר הָרוֹפֵא שֶׁיִּמּוֹלוּ, אָמַר לָהּ: יִמּוֹלוּ. מַה פָּרַע לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אָמַר רַבִּי פִּינְחָס: בְּשָׁעָה שֶׁיָּצָא לַמִּלְחָמָה, עָשׂוּ לוֹ סִיעָה שֶׁל פֶּסְטוֹן וְיָרַד מַלְאָךְ וְהִצִּילוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמִפָּרָשׁ יוֹצֵא שֶׁמַּנְבֵּז הָיָה עִקָּרוֹ גּוֹי, וְלָכֵן דִּבֵּר עַל אֲבוֹתָיו שֶׁהֵם נָּנְזוּ לְמָטָה וכו', גַּם יָדוּעַ כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל צְדָקָה שֶׁמַּצִּלֶת מִמַּזִּיקִים יוֹמָם וַלַּיְלָה, וְעַל יָדָהּ זוֹכֶה וְרוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ "אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ" (תהלים יז, טו), וְנִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּהֵינוּ טַעֲמָא שֶׁהַצְּדָקָה מְקֻרֶבֶת הַחַיִּים וּמְרַחֶקֶת הַמִּיתָה [וּכְמוֹ שֶׁרָמְזוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּתֹרַת מַחֲצִית (הַשֶּׁקֶל), אֲשֶׁר תּוֹכַהּ רְצוּף אוֹת צ' הָרוֹמֶזֶת לִצְדָקָה וְאוֹתִיּוֹת חַי סָבִיב לָהּ מִבִּפְנִים, וְאוֹתִיּוֹת מֵת מִבַּחוּץ כַּנּוֹדָע], הוֹאִיל וְעַל יְדֵי הַצְּדָקָה זוֹכֶה לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה. וּכְתִיב:"בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים" (משלי טז, טו). לָכֵן כָּתוּב: "וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת" (משלי י, ב), אֲפִלּוּ מִמִּיתָה עַצְמָהּ. וּכְמוֹ שֶׁדָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא בְּהַצָּלַת בְּתוֹ (שבת קנו ב). וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְעֵיל סִימָן ז'. וּכְהַהוּא עוּבְדָּא אִיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא סֵדֶר הַאֲזִינוּ (ח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּמַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד עָשִׁיר גָּדוֹל וּמְקֻבָּל, וְהָיְתָה לוֹ בַּת אַחַת יְפַת תֹּאַר מְאֹד וַחֲסִידָה. וְנִשֵּׂאת שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים לִשְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, וּבְכָל לַיְלָה רֹאשׁוֹנָה שֶׁל נִשּׂוּאֶיהָ, לְמָחֳרַת מוֹצְאִים בַּעֲלָהּ מֵת. אָמְרָה, לֹא יָמוּתוּ עוֹד בְּנֵי אָדָם עָלַי, אֵשֵׁב אַלְמָנָה

וַעֲנוּנָה עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה הַמָּקוֹם וִירַחֵם. יְשִׁבָה יָמִים רַבִּים. וְהָיָה לְאוֹתוֹ עָשִׁיר אָח עָנִי מְאֹד בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, וְהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה בָּנִים, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם הוּא וּבָנוֹ הַגָּדוֹל מְבִיאִין חֲבִילֵי עֵצִים מִן הַיַּעַר וּמוֹכְרִין אוֹתָן וּמִזֶּה הָיוּ מִתְפַּרְנְסִין הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו. פַּעַם אַחַת לֹא מָכְרוּ וְלֹא הָיָה לָהֶם מָעוֹת לִקְנוֹת לֶחֶם, וְלֹא אָכְלוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם. לְמָחָר מַה הָיָה לָהֶם. הָלְכוּ בַּיַּעַר וְנִתְעַטֵּף רוּחַ הָאֵב. זָלְגוּ עֵינֵי הַבֵּן דְּמָעוֹת עַל עָנְיָם וְתָלָה עֵינָיו לַמָּרוֹם. הִרְהֵר הַבֵּן בְּלִבּוֹ נָטַל רְשׁוּת מֵאֲבִיו וּמֵאִמּוֹ וְהָלַךְ לְמְדִינַת דּוֹדוֹ. וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ שָׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה דּוֹדוֹ עָלָיו וְגַם אִשְׁתּוֹ וּבְתּוֹ, וְשָׁאֲלוּ לוֹ עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ וְעַל הַבָּנִים. יָשַׁב עִמּוֹ שִׁבְעָה יָמִים. לְסוֹף שִׁבְעַת יָמִים, בָּא הַבָּחוּר לְדוֹדוֹ, אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה אַחַת אֲנִי שׁוֹאֵל מִמְּךָ, אַל תְּשִׁיבֵנִי. אָמַר לוֹ דּוֹדוֹ, אֱמֹר בְּנִי מַה שֶּׁתִּרְצֶה. אָמַר לוֹ: הִשְׁבָּעֵה לִי. וְכֵן עָשָׂה. אָמַר, זֹאת הַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמְּךָ, שֶׁתִּתֵּן לִי בִּתְּךָ לְאִשָּׁה. כְּשֶׁשָּׁמַע הָאִישׁ בָּכָה, אָמַר לוֹ: אַל בְּנִי, אַל, כִּי בַּעֲוֹנוֹתַי כָּךְ מְדָתָהּ. אָמַר לוֹ: עַל מְנָת כָּךְ. אָמַר לוֹ: אִם עַל עִסְקֵי מָמוֹנִי אַתָּה קוֹפֵץ עָלֶיהָ, אֶל תִּשָּׂאֶנָּה, וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, כִּי אַתָּה בָּחוּר נֶאֱה וְחָכָם, וּבַעֲצָתִי, אַל תִּסְתַּכֵּן בָּהּ. אָמַר לוֹ: כְּבָר נִשְׁבַּעְתִּי עַל הַדָּבָר הַזֶּה. רָאָה הֶעָשִׁיר הַדָּבָר וְנִתְרַצָּה לוֹ, וּבָא לְבֵתּוֹ וְסִפֵּר לָהּ אֶת הַדְּבָרִים. כְּשֶׁשָּׁמְעָה זֹאת, בָּכְתָה וְצָעֲקָה בְּמַר נַפְשָׁהּ, וְתָלְתָה עֵינֶיהָ לַמָּרוֹם, וְאָמְרָה, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, תְּהִי יָדְךָ בִּי, וְאַל יָמוּתוּ כָּל אֵלּוּ עָלַי. מֶה עָשָׂה. קִדְּשָׁהּ וְעָשָׂה מִשְׁתֶּה וְקָרָא לְזִקְנֵי הָעִיר, וְעָשָׂה כְּיִלָּה וְיָשַׁב הֶחָתָן בְּתוֹכָהּ. וְנִזְדַּמֵּן לוֹ זָקֵן אֶחָד וְהוּא אֵלִיָּהוּ זָכוּר לַטּוֹב, וּקְרָאוֹ בֵּינוֹ לְבֵינוֹ, וְאָמַר לוֹ: בְּנִי, אֵיעַצְךָ עֵצָה נְכוֹנָה וְאַל תֵּט מֵעֲצָתִי. כְּשֶׁתִּשָּׁכֵב לִסְעֹד, יָבֹא אֵלֶיךָ עָנִי לָבוּשׁ בְּגָדִים שְׁחוֹרִים וּקְרוּעִים, יָחֵף וְיֶגַע, שְׂעָרוֹ כְּמוֹ מַסְמְרִים, עָנִי שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ בְּכָל הָעוֹלָם. כְּשֶׁתִּרְאֵהוּ, תָּקוּם מִמּוֹשָׁבְךָ וְהוֹשִׁיבֵהוּ אֶצְלְךָ, וְהַאֲכִילֵהוּ וְהַשְׁקֵהוּ וְשַׂמֵּשׂ לְפָנָיו בְּכָל כֹּחֲךָ וְכַבְּדֵהוּ, וְאַל תַּפֵּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ, וְתִשָּׁאֵר לְשָׁלוֹם, וַאֲנִי אֵלֵךְ לְדַרְכִּי. הָלַךְ לוֹ הַזָּקֵן וּבָא הֶחָתָן לִמְקוֹמוֹ. יָשְׁבוּ עַל הַמִּשְׁתֶּה. כְּשֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל, בָּא אוֹתוֹ עָנִי. וּכְשֶׁרָאָהוּ הֶחָתָן עָמַד מִמְּקוֹמוֹ וְעָשָׂה לוֹ כָּל מַה שֶּׁאָמַר לוֹ הַזָּקֵן. לְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה, אוֹתוֹ הֶעָנִי קָרָא לֶחָתָן, הֵבִיאוֹ לַחֶדֶר, אָמַר לוֹ: בְּנִי, אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּבָאתִי הִנֵּה לָקַחַת אֶת נַפְשְׁךָ. אָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי, תֵּן לִי זְמַן שָׁנָה אַחַת אוֹ חֲצִי שָׁנָה. אָמַר לֵיהּ: לֹא אֶעֱשֶׂה. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, תֵּן לִי שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ שִׁבְעָה יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה. אָמַר לוֹ: לֹא אֶתֵּן לְךָ אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד כִּי כְּבָר הִגִּיעַ עִתְּךָ. אָמַר לוֹ: בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֵלֵךְ וְאֶקַּח רְשׁוּת מֵאִשְׁתִּי. אָמַר לוֹ: לַדָּבָר הַזֶּה אֶשָּׂא פָנֶיךָ, וְלֵךְ בֹּא מְהֵרָה. הָלַךְ לַחֶדֶר, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת יְחִידָה וּבוֹכָה וּמִתְפַּלֶּלֶת לְקוֹנָהּ. קָרָא הַבָּחוּר אֵלֶיהָ, וּבָאת לִפְתֹּחַ לוֹ. הֶבִיאַתּוּ אֶצְלָהּ בַּחֶדֶר, הֶחֱזִיקָה בּוֹ וְנָשְׁקָה לוֹ. אָמְרָה לוֹ: אָחִי, לָמָּה בָּאתָ. אָמַר לָהּ: לִטֹּל רְשׁוּת מִמֵּךְ, כִּי בָא עִתִּי לָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ כָּל הָאָרֶץ, כִּי הַמַּלְאָךְ בָּא וְהִגִּיד לִי, שֶׁבָּא לְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי. אָמְרָה לוֹ: לֹא תֵלֵךְ אֶלָּא תֵּשֵׁב הֵנָּה, וַאֲנִי

אֱלֹךְ לוֹ וַאֲדַבְּרָה עִמּוֹ. הָלְכָה וּמָצְאָה אוֹתוֹ. אָמְרָה לוֹ: אַתָּה הַמַּלְאָךְ שֶׁבָּאתָ לְבַקֵּשׁ נֶפֶשׁ אִישִׁי. אָמַר לָהּ: הֵן. אָמְרָה לוֹ: לֹא יָמוּת עַתָּה. כָּתוּב בַּתּוֹרָה, "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דָּבָר, נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקָח" (דברים כד, ה). וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת. וְאִם תִּקַּח אֶת נַפְשׁוֹ, תַּעֲשֶׂה הַתּוֹרָה פְּלַסְתֵּר. אִם תְּקַבֵּל דְּבָרַי, מוּטָב. וְאִם לָאו, תָּבֹא עִמִּי לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל. מִיָּד נָעַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּמַּלְאָךְ וְהָלַךְ. בַּלַּיְלָה שָׁכְבוּ יַחַד הֶחָתָן וְהַכַּלָּה, וַאֲבִי הַכַּלָּה וְאִמָּהּ בּוֹכִים בְּחַדְרָם וּכְשֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי הַלַּיְלָה, קָמוּ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה לְהָכִין קֶבֶר לַחֲתָנָם קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. כְּשֶׁקָּמוּ שָׁמְעוּ הֶחָתָן וְהַכַּלָּה מְשַׂחֲקִין וּשְׂמֵחִים יַחַד. נִכְנְסוּ לַחֲדָר לִרְאוֹת הַדָּבָר, רָאוּ וְשָׂמְחוּ וְהוֹדִיעוּ הַדָּבָר לַקָּהָל וְהוֹדוּ לַשֵּׁם. וְזֶהוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹצֵר הַבּוֹטְחִים בּוֹ עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

גַּם יִקַּח הָאָדָם מוּסַר הַשְׂכֵּל מֵהַהוּא עוּבְדָא שֶׁכָּתַב השל"ה הַקָּדוֹשׁ, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁלֹּא יָנוּם וְלֹא יִשַּׁן בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה בַּסֵּפֶר ח"י בְּחֵלֶק ג'. וְאַעֲתִיק לְךָ מְעַט מִזְּעֵר מִתּוֹךְ דְּבָרָו, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּבָר נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לְנַדֵּד שֵׁנָה מֵעֵינֵיהֶם בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ הֶחָג הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְעוֹמְדִים עַל מִשְׁמַרְתָּם כָּל הַלַּיְלָה עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל לִהְיוֹת אֶחָד, וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה רוֹב הַלַּיְלָה, לְקַשֵּׁט אֶת הַכַּלָּה הַנַּעִימָה לְהָכִין אוֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ לִכְנֹס לַחֻפָּה מָחָר. וְאָמְרוּ הַמְקֻבָּלִים שֶׁהִיא סְגוּלָה נִפְלָאָה לִזְכוֹת לְבָנִים וּבְנֵי בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פ' אֱמוֹר (צח ע"א): כְּדֵין מַכְרִיזֵי עֲלֵיהּ וְאָמְרֵי, (ישעיה נט) "וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְיָ', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ, וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ, לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ, וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ, אָמַר ה'", עַיֵּן שָׁם.

וּמִנְהָג הַתִּקּוּן הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה נִתְקַן עַל פִּי דִּבְרֵי הַזֹּהַר פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "רִבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה יָתִיב וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא בְּלֵילְיָא דְּכַלָּה אִתְחַבָּרַתבְּבַעֲלָהּ. דְּתָנִינָן כָּל אִנּוּן חַבְרַיָּא דִּבְנֵי הֵיכָלָא דְּכַלָּה אִצְטְרִיכוּ בְּהַהִיא לֵילְיָא דְּכַלָּה אִזְדַּמְנַת לְמֶהֱוֵי לְיוֹמָא אַחֲרָא גּוֹ חוּפָּה בְּבַעֲלָהּ לְמֶהֱוֵי עִמָּהּ כָּל הַהוּא לֵילְיָא, וּלְמֶחֱדֵי עִמָּהּ בְּתִקּוּנָהָא דְּאִיהִי אִתְתַּקָּנַת לְמַלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא מִתּוֹרָה לִנְבִיאִים וּמִנְבִיאִים לִכְתוּבִים וּבְמִדְרָשׁוֹת דְּקָרָאֵי וּבְרָזֵי דְּחָכְמְתָא. בְּגִין דְּאִלֵּין אִנּוּן תִּיקוּנִין דִּילָהּ וְתַכְשִׁיטָהָא. וְאִיהִי וְעוּלֶמְתָהָא עָאלַת וְקַיְימַת עַל רֵישֵׁיהוֹן וְאִתְתַּקָּנַת בָּהוּ וְחָדַת בָּהוּ כָּל הַהוּא לֵילְיָא. וּלְיוֹמָא אָחֳרָא לָא עָאלַת לַחוּפָּה אֶלָּא בַּהֲדַיְיהוּ. וְאִלֵּין אִקְרוּן בְּנֵי חוּפָּתָא. וְכֵיוָן דְּעָאלַת לְחוּפָּתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁאִיל עֲלַיְיהוּ וּמְבָרֵךְ לוֹן וּמְעַטֵּר לוֹן בְּעִטָּרָהָא דְּכַלָּה. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן". עַד כָּאן, וּבְפָרָשַׁת אֱמוֹר ד' צ"ח וְזֶה לְשׁוֹנוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן הָכִי אָמַר, בְּשַׁעֲתָא דְּמִתְכַּנְשֵׁי חַבְרַיָּיא בְּהַאי לֵילְיָא לְגַבֵּיהּ, נִיתֵי לְתַקָּנָא

תַּכְשִׁיטֵי כַּלָּה, בְּגִין דְּתִשְׁתְּכַח לְמָחָר בְּתַכְשִׁיטָהָא, וְתִקּוּנָהָא, לְגַבֵּי מַלְכָּא כַּדְקָא יָאוּת. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּחַבְרַיָּיא, כַּד יִתְבַּע מַלְכָּא לְמַטְרוֹנִיתָא, מַאן תַּקִּין תַּכְשִׁיטָהָא, וְאַנְהִיר עִטָּרָהָא, וְשַׁוִּי תִּקּוּנָהָא. וְלֵית לָךְ בְּעָלְמָא, מַאן דְּיָדַע לְתַקָּנָא תַּכְשִׁיטֵי כַּלָּה, אֶלָּא חַבְרַיָּיא, זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. וכו' לְמַלְכָּא דְּהַוָה לֵיהּ בַּר יְחִידָאי, אָתָא לְזַוּוגָא לֵיהּ בְּמַטְרוֹנִיתָא עִלָּאָה, מַאי עֲבַדַת אִמֵּיהּ כָּל הַהוּא לֵילְיָא, עָאלַת לְבֵי גְּנִיזָהָא, אַפִּיקַת עִטָּרָא עִלָּאָה, בְּשִׁבְעִין אַבְנֵי יְקָר סַחֲרָנָא, וְאַעְטְרַת לֵיהּ. אַפִּיקַת לְבוּשִׁין דְּמִילַת וְאַלְבִּישַׁת לֵיהּ, וְאַתְקָנַת לֵיהּ בְּתִקּוּנֵי דְּמַלְכִין.

לְבָתַר עָאלַת לְבֵי כַּלָּה, חָמָאת עוּלֵימְתָהָא, דְּקָא מְתַקְּנֵי עִטָּרָהָא, וּלְבוּשָׁהָא, וְתַכְשִׁיטָהָא, לְתַקָּנָא לָהּ. אָמְרָה לוֹן, הָא אֲתְקִינַת בֵּי טְבִילָה, אֲתַר דְּמַיִין נַבְעִין, וְכָל רֵיחִין וּבוֹסְמִין סוּחֲרֵנִי אִינּוּן מַיִין, לְדַכְּאָה לְכַלְּתִי, לֵיתֵי כַּלָּתִי, מַטְרוֹנִיתָא דִּבְרִי, וְעוּלֵימְתָהָא, וְיִתְדְּכוּן בְּהַהוּא אֲתַר דְּאַתְקִינַת בְּהַהוּא בֵּי טְבִילָה, דְּמַיִין נַבְעִין דְּעִמִּי. לְבָתַר תַּקִּינוּ לָהּ בְּתַכְשִׁיטָהָא, אַלְבִּישׁוּ לָהּ לְבוּשָׁהָא, אַעֲטִרוּ לָהּ בְּעִטָּרָהָא. לְמָחָר כַּד יֵיתֵי בְּרִי לְאִזְדַּוּוּגָא בְּמַטְרוֹנִיתָא, יִתְקִין הֵיכָלָא לְכַלְּהוּ, וְיִשְׁתְּכַח מָדוֹרֵיהּ בְּכוּ כַּחֲדָא.

כַּךְ מַלְכָּא קַדִּישָׁא וּמַטְרוֹנִיתָא, וְחַבְרַיָּיא, כְּהַאי גַּוְונָא. וְאִימָא עִלָּאָה דְּמִתַּקְנַת כֻּלָּא. אִשְׁתְּכַח דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, וּמַטְרוֹנִיתָא, וְחַבְרַיָּיא, מָדוֹרֵיהוֹן כַּחֲדָא, וְלָא מִתְפָּרְשִׁין לְעָלְמִין. וכו' עַד כָּאן. וְאִלּוּ הָעָם הָיוּ יוֹדְעִים וּמַשְׂכִּילִים לְהָבִין מַה רוֹצָה לוֹמַר לְקַשְׁטָא קְשׁוּטֵי כְּלָה וְשׁוּשְׁבִינֵי דְּמַטְרוֹנִיתָא הָיוּ מִתְפַּלְּאִים וּתְמֵהִים עַל גְּדֻלַּת יְקָר תִּפְאֶרֶת קְרִיאָה נֶאֱמָנָה בַּלַּיְלָה הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, וְאַל יִתְּנוּ דּוֹמִי לָהֶם כָּל הַלַּיְלָה שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם בְּיִרְאָה וּבְאַהֲבָה וַאֲשָׁרָיו וַאֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ הַזּוֹכֶה לְכָל הַכָּבוֹד הַזֶּה אֲשֶׁר יוֹצְרוֹ כִּבְיָכוֹל שָׂשׂ וּמִתְפָּאֵר בִּבְנוֹנִין שֶׁבּוֹ עִם הֱיוֹתוֹ יְלוּד אִשָּׁה חֹמֶר קָרוּץ רִמָּה וְתוֹלַעָה לְהִתְנַשֵּׂא וּלְהִתְרוֹמֵם לִהְיוֹת מִבְּנֵי מְהֵימָנוּתָא וּמִבְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא. וּמִי פֻּתִּי טָח עֵינָיו מֵרְאוֹת אֶת כָּל כָּבוֹד הַזֶּה, וּמֵהַשְׂכִּיל לִבּוֹ לֵאמֹר: מַה אֲנִי וּמַה צְדָקִי, מַה כֹּחִי מַה גְּבוּרָתִי, כִּי הֱבִיאוֹתַנִי עַד הֲלוֹם, לִהְיוֹת מִבְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא. וְיוֹדֶה וְיִשַּׁבַּח לַאֲדוֹן הַכֹּל שֶׁזִּכָּהוּ לְכָךְ, וְיִתְלַהֵב לִבּוֹ בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה לֵאמֹר: הַלְוַאי אֶעֱבֹד בְּכָל כֹּחִי וְגוּפִי לְנַדֵּד שֵׁנָה מֵעֵינָי, וְאַשִּׁיג צַד מַה רְצוֹנוֹ וְחֶפְצוֹ שֶׁיִּמְצָא נַחַת רוּחַ בַּעֲבוֹדָתִי אַחַר כָּל הַהַכְעָסוֹת שֶׁאֲנִי מַכְעִיסוֹ, וְלֵילוֹת עָמָל מִינוֹ לִי, וְהוּא מַאֲרִיךְ אַפּוֹ. וְאֵיךְ אֲנִי לֹא אַכִּיר בְּטוּבָתוֹ הַגְּדוֹלָה, וּבְגִמּוּלוֹ הַשָּׁלֵם לְכַפֵּר בַּעֲדִי, וּלְהַעֲלוֹתֵנִי לִבְנוֹת בַּשָּׁמַיִם מַעֲלוֹתַי, וּבִפְנוֹת הָאָדָם אֶל הָעִנְיָן הַזֶּה, לֹא יִתְרַשֵּׁל וְלֹא יִתֵּן שֵׁנָה לְעֵינָיו, וְיִתְאַמֵּץ בְּכָל עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְהָכִין עַצְמוֹ לִקְרַאת אֱלֹקָיו בְּאַהֲבָה וְחִבָּה יְתֵרָה בַּלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְאַל יִתֵּן דָּמִי לוֹ רֶגַע אֶחָד בְּשֵׁנָה, וְאִם קָשֶׁה עָלָיו עֹל יִסְבֹּל וְלֹא יָכוֹל לְכַפֵּר לֵילוֹת עָמָל מִינוֹ לוֹ בְּשִׁמְחַת מְרֵעוֹת בְּמִזְרְקֵי יַיִן יַדְלִיקֵם וּשְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ

לָרוֹב וְלֵילוֹת הָרָה עָמָל וְיָלַד שֶׁקֶר בִּשְׂחוֹק הַקּוּבִּיאוֹת אֲשֶׁר הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם יוֹשְׁבִים בְּסוֹד מְשַׂחֲקִים כָּל הַלַּיְלָה, וְרֵיחַ נוּם לֹא עָדַת בְּהוֹן וְלֹא זָכְרוּ אֶת ה' לֵאמֹר: לְפָנַי מִי אָנוּ עוֹמְדִים מְשַׂחֲקִים, עוֹמְדִין וּמַכְעִיסִים. וְתַחַת הִשָּׁמַע קוֹל קְנָאַת סוֹפְרִים, קוֹל נָתְנוּ בֶּאֱלִילִים אִלְּמִים, וַאֲשֶׁר נָגַע אֱלֹקִים בְּקִרְבּוֹ וּמוֹרָא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ, בְּהִתְקַדֵּשׁ הַלַּיְלָה הַזֹּאת, כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹקִים הוּא, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, וּבֵארְנוּ לְמַעְלָה, כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה נִדּוֹן הָעוֹלָם עַל עֵוֹן בְּטוּלַּת שֶׁל תּוֹרָה, וַאֲשֶׁר לֹא שָׁת לִבּוֹ אֶל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בָּזֶה, וּמַעַל מַעַל בַּה' בִּשְׁאָר הַלֵּילוֹת, וּבְטֵל אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא יָשׁוּב בְּעֵת הַמִּשְׁפָּט, אוֹיֵה לָהֶם כִּי גָמְלוּ לִרוּחָם רָעָה, לִפְקֹד עֲלֵיהֶם אֲשָׁמָם בְּרֹאשָׁם, וְהָרַחֲמִים לֹא יִכְמְרוּ אֲבָל יֶחְמְרוּ לְהַחְמִיר בְּפִסַּק דִּינָם, אָכֵן זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֹּן אוֹר חוּט שֶׁל חֶסֶד לְהַמְשִׁיךְ עַל יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, כִּי הֵן לוֹ בְּכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ לַעֲמֹד חָי, לֹא יָנוּם וְלֹא יִשַׁן בַּלַּיְלָה הַזֹּאת, לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוּ וְלַעֲמֹד עַל נַפְשׁוֹ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, וּבְמַעוּט שִׂיחָה וְיִשְׂאַל מֵאֵת הָאֵל הַחַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ מְחִילָה וְכַפָּרָה עַל כָּל פֶּשַׁע שֶׁפָּשַׁע בְּכִבּוּד הַתּוֹרָה הַתְּמִימָה בְּיֶתֶר הַיָּמִים, וְאֵל אֱלֹקֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלֹחַ, וּבָכֵן עַל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֶהְגֶּה בַּלַּיְלָה הַזֹּאת בְּכַוָּנָה זֹאת, הֵמָּה יַעַמְדוּ מְלִיצֵי יֹשֶׁר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִכָּרְתוּ כָּל הַקְּטֵרוּגִים וְהַמַּשְׁטִינִים אֲשֶׁר יַשְׂטִינוּ עָלָיו עַל בְּטוּלַּת שֶׁל תּוֹרָה וּבְזוּיָהּ, וְקַטֵּגוֹר נַעֲשֶׂה סַנֵּגוֹר, וּמָצָא כְּדֵי גְּאֻלָּתוֹ.

וּמַה נּוֹאֲלוּ רַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ הַמַּטִּים עַקַלְקַלּוֹתָם, וְאֵינָם מַטִּים אָזֶן לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְהַקַּלּוּ בְּכִבּוּד סֵדֶר הַלִּמּוּד הַקָּדוֹשׁ אֲשֶׁר קָבְעוּ רִאשׁוֹנִים בַּלַּיְלָה הַזֹּאת לָהּ', וְאֶת פֹּעַל ה' לֹא הִבִּיטוּ אוֹהֲבֵי, לָנוּם עַל עַרְשׂוֹתָם הַסְּרוּחוֹת, אֲשֶׁר טָח עֵינָם מֵרְאוֹת, מַהַשְׂכִּיל לְבוֹתָם מִלַּעֲמֹד וּמִלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹתָם, בַּיּוֹם שֶׁיְּדַבֵּר בָּם קֶרֶב יוֹם פְּקֻדָּתָם, עַל כְּבוֹד הַדָּת הַתְּמִימָה לִפְנֵי אֱלֹקֵי עוֹלָם ה', וְאוֹיֵה לָהֶם אֲהָהּ עֲלֵיהֶם, כִּי הֵן לֹא קָצְרָה יַד ה' הַחֲזָקָה מֵהָשִׁיב לָהֶם כְּדֵי רִשְׁעָתָם, פֶּצַע וַחֲבוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה, עַל הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים וְגַם לָאַחֲרוֹנִים, וְרַבִּים מֵהֵמָּה שָׁגוּ בַּחוֹזֶה בְּחָשְׁבָם כִּי עִקַּר הַדָּבָר לִהְיוֹת נֵעוֹרִים כָּל הַלַּיְלָה, וְיוֹשְׁבִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָרְחֵק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת בְּרֹב דְּבָרִים, וְהִנֵּה עֹלָה קִיטוֹר הַמַּעֲלֶה עָשָׁן כְּקִטּוֹר הַכִּבְשָׁן, וַיַּשְׁלִכוּ סֵדֶר תִּקּוּן הַקָּדוֹשׁ אַחֲרֵי גֵּוָם, אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי לֹא יָשִׁיבוּ אֶל לִבָּם, וְלֹא דַּעַת וְלֹא תְּבוּנָה בְּהֵמָּה הֵמָּה לָהֶם, מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדָכֶם רְמֹס חֲצֵרָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי אִז יֵעָשֶׁן אַף ה' וְקִנְאָתוֹ בָּם, לֵאמֹר: מַה מָּצָאתָ בִּי עָוֶל, כִּי רִחַקְתָּ מֵעָלַי, "וְאִם אָב אֲנִי אַיֵּה כְבוֹדִי, וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אַיֵּה מוֹרָאִי" (מלאכי א, ו), "וְאִי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי" (ישעיהו סו, א), "הוֹגַעְתֶּם ה' בְּדִבְרֵיכֶם" (מלאכי ב, יז), נִלְאֵיתִי נְשֹׂא הֲלֹא טוֹב לָכֶם לִשְׁכַּב בְּעַרְסוֹתֵכֶם וְלֹא תַּעֲרוּ מִשְׁנַתְכֶם, מֵאֲשֶׁר בָּאתֶם לִרְמֹס חֲצֵרֵי בְּרֹב דְּבָרִים, לְהַכְעִיסֵנִי וּלְהַכְנִיס הַחִיצוֹנִי בְּגִבּוּל קְדֻשָּׁתִי, קַלְּנִי מֵרֹאשִׁי קַלֵּנִי מִזְּרוֹעוֹתַי, תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלֹךְ וְשִׂפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִירְתָּהּ,

עַל כֵּן מִצְוָה עַל כָּל אִישׁ הַיָּרֵא אֲשֶׁר דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים, לְהוֹכִיחַ אֶת הָעָם עַל זֹאת בְּדִבְרֵי פִּיּוּס וְרִצּוּי, לֵאמֹר עֲלֵיהֶם: בּוֹאוּ אָחָי בּוֹאוּ רֵעַי, יִרְאַת ה' אֲלַמֶּדְכֶם, הִנֵּה כִּי כָל בֶּן דַּעַת כַּאֲשֶׁר רוֹאֶה בִּקְרֶב זְמַנּוֹ לָבֹא לְדִין עַל קְצָת מַמּוֹנוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן עַל גּוּפוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, אֲשֶׁר אֵין בְּיָדוֹ טוּבוֹ וְחַיֵּי רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, מִתְעוֹרֵר בַּלַּיְלָה וּבַיּוֹם וּמְחַפֵּשׂ דְּרָכָיו לְלֶכֶת בְּתֹם, וּמִכֹּל יוֹעֵץ יִשְׁאַל וְיבַקֵּשׁ עֵצָה לְהִנָּצֵל מִדִּינָא דְּמַלְכוּתָא, וּמַה לַּעֲשׂוֹת בְּדַעְתּוֹ כִּי קָרֵב יוֹם פְּקֻדָּתוֹ עַל פִּשְׁעוֹ וְחַטָּאתוֹ, אֲשֶׁר מָעַל מַעַל בַּתּוֹרָה הַתְּמִימָה, כַּאֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ שֶׁעִקַּר הַדִּין וְהַחֶשְׁבּוֹן עַל הַתּוֹרָה הוּא בְּיוֹם זֶה, וְעַל כָּל אֵלֶּה יָבִיא אֱלֹקִים בְּמִשְׁפָּט, לְתֻת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו כְּפִרְי מַעֲלָלָיו, אֲשֶׁר אֵין לְפָנָיו מָקוֹם שׂוֹחַד וּמַשּׂוֹא פָּנִים, וְלֹא זֹרוּ וְלֹא חֲבָשׁוּ כִּי אִם לָשׁוּב אֶל ה' וְלַהֲגוֹת בְּתוֹרָתוֹ הַתְּמִימָה, בְּיִרְאָה וּרְעָדָה וְזִיעַ וְרֶתֶת וְלָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשָׁם יָגוֹן בִּלְבָבָם, לַיְלָה וְיוֹם, לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לְמַחֲלָתָם, לָצֵאת זַכָּאִים בְּמִשְׁפָּטָם וְדִינָם, וּלְעוֹרֵר לִבּוֹתָם מִתַּרְדֵּמַת שֵׁינָתָם, אֲשֶׁר בָּם נִרְדָּמִים בְּכָל הַשָּׁנָה, וַיִּמְאֲסוּ בְּתוֹרַת ה'. וְיִשְׁתַּדְּלוּ לְהָכִין אוֹתָם וּלְסַעֲדָם בֶּאֱמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה וּבִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה פְּרָטִית עַל מִיאוּסָהּ שֶׁל תּוֹרָה, מִיּוֹם הִתְקַדֵּשׁ רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן, וְכָל שֶׁכֵּן בְּעֶצֶם הַלַּיְלָה הַזֹּאת, לִמְצֹא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשָׁם, וּמְחִילָה וּסְלִיחָה וְכַפָּרָה לְחַטָּאתָם, וְשָׁב וְרָפָא לָהֶם, וְאִם לָאו בַּר הֲכִי הוּא, יַטֶּה אֹזֶן לִשְׁמֹעַ בְּלִמּוּדִים, דְּשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַפְסִיק בְּשִׂיחָה בֵּינָתַיִם, צְדָקָה תַּחֲשֹׁב לוֹ. וְכֵיוֹצֵא בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים יְדַבֵּר הָאִישׁ הַיָּרֵא עַל לִבָּם, לְעוֹרֵר מִשֵּׁינָתָם. וַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ נוֹהֲגִים לֶהָרִים בְּקוֹל וְלוֹמַר בְּשִׂמְחָה: בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת כָּלָה, בֹּאוּ וְנֵצֵא לְקַשֵּׁט אֶת הַכַּלָּה הַנְּעִימָה, בֹּאוּ וְנֶחֱסֶה בְּטוּלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא קַדִּישָׁא, בֹּאוּ לְאַחֲסָנָא יְרוּתָא קַדִּישָׁא, לָן, וְלִבְנָן, בִּתְרִין עָלְמִין. "לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה', וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ" (תהלים כז, ד). זַכָּאָה חוּלָקָנָא בְּעָלְמָא דֵּיִן, וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, וּבְכֵן הָיוּ מְעוֹרְרִים לֵב הַצִּבּוּר לַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם כָּל הַלַּיְלָה, בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּבְקֻדֻּשָּׁה, וְהוּא מְיֻסָּד עַל פִּי הַזֹּהַר בְּפָרָשַׁת אֱמוֹר (צח ע"ב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְעַל דָּא וְעַל דָּא חָסִידֵי קַדְמָאֵי לָא הֲווֹ נָיְמֵי בְּהַאי לֵילְיָא, וַהֲווֹ לָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא, וְאָמְרֵי, נַיְתֵי לְאַחֲסָנָא יְרוּתָא קַדִּישָׁא, לָן, וְלִבְנָן, בִּתְרִין עָלְמִין. וכו', הֲרֵי שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִים בַּשִּׂפָתַיִם, לֵאמֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ דְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הַלֵּב, בְּאַהֲבַת ה' בְּסִגֻלּוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּלִמּוּד שֶׁל הַלַּיְלָה הַזֹּאת.

וְכָתַב הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁגַּ' סְגֻלּוֹת נִמְצָאוֹת בַּלִּמּוּד הַזֶּה, הָא' אֲשֶׁר כְּבָר שֶׁזּוֹכֶה לְבָנִים וּבְנֵי בָּנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר אֱמוֹר (צח א): כְּדֵין מַכְרִיזֵי עָלֵיהּ וְאָמְרֵי, (ישעיה נט) "וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר ה', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ". הַב' אֲשֶׁר הוּא בָּטוּחַ לְהוֹצִיא שְׁנָתוֹ בְּחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם, וְהוּא מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר בְּרֵאשִׁית ד"ט, זֶה לְשׁוֹנוֹ: תִּיבוּ וּנְחַדֵּשׁ תִּקּוּן דְּכַלָּה בְּהַאי לֵילְיָא. דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּף בַּהֲדָהּ בְּהַאי לֵילְיָא יְהֵא נָטִיר עֵילָּא

וְתַתָּא כָּל הַהִיא שַׁתָּא וְיַפִּיק שַׁתָּא בִּשְׁלָם. עֲלַיְיהוּ כְּתִיב (תהלים לה) "חוֹנָה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו", הַשְׁלִישִׁית מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵפֶר הַתִּקּוּנִים תִּקּוּן כ', כִּי הַלְּמוּד בַּלַּיְלָה הַזֹּאת פּוֹעֵל צֶדֶק עִם הַשְּׁכִינָה וְעִם יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אוֹתָם מִגְּלוּת הַחַיִל הַזֶּה, וְאָמַר הָרַב שֶׁהַתִּקּוּן הָאֲמִתִּי לִפְנֵם הָרְאוּת אֲשֶׁר פְּגַם בְּעֵינַיִן עִלְּאִין הוּא בְּהִתְנוֹדֵד שֵׁנָה מֵעֵינַיִם בְּשְׁנֵי לֵילוֹת אֵלּוּ, בַּעֲצֶרֶת וּבְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, וְיִפָּטֵר מֵהַמַּלְאָךְ הַמְשַׁבֵּר אֶת עֵינֵי הָאָדָם בַּקֶּבֶר, וְהָאִישׁ הַיֵּרֵא יִתֵּן כָּל אֵלֶּה לְלִבּוֹ, וְיִתְלַהֵב נַפְשׁוֹ בְּאַהֲבַת ה' וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה תָּמִיד כָּל הַלַּיְלָה, וְלֹא יִהְיֶה מַעֲלָה עָשָׁן אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, כִּי אָז יֵעָשֵׂן אַף ה' וְגוֹרַם כִּבּוּי לְמַעֲשֵׂה הַטּוֹב, וּמַה גַּם לְמַעְלָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

דִּינִים וּמוּסָר לְחַג הַשָּׁבוּעוֹת

א. עֶרֶב שָׁבוּעוֹת יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהַקִּיז דָּם, כִּי הַקְּזַת הַדָּם עֶרֶב שָׁבוּעוֹת סַכָּנָה גְּדוֹלָה, שַׁבָּת פֶּרֶק מְפַנִּין.

ב. יִשְׁתַּדֵּל לִטְבֹּל עַל כָּל פָּנִים בְּעֶרֶב שָׁבוּעוֹת, וְקוֹדֶם הַטְּבִילָה יְנַלֵּחַ רֹאשׁוֹ בְּעֶרֶב שָׁבוּעוֹת דַּוְקָא, וְלֹא קוֹדֶם לָכֵן, כִּי כֵן כָּתַב בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת הָאֲמִתִּי, וְכֵן כָּתַב מו"ה חֶסֶד לְאַבְרָהָם, בְּכָל יוֹם זוּלַת אִם חָל שָׁבוּעוֹת בְּיוֹם א', שֶׁאָז יְגַלַּח בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב במ"א כַּף אַחַת סִימָן כ"ב.

ג. אוֹר שָׁבוּעוֹת יְקַדֵּשׁ וְיֹאכַל שִׁעוּר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, לְקַיֵּם מִצְוַת סְעֻדִּת יוֹם טוֹב, וִיבָרֵךְ כַּהֹגֶן וְתַכֶף יֵלֵךְ לְמָקוֹם הַלִּמּוּד, וְיַתְחִיל לִלְמֹד הוּא לְבַדּוֹ מִנְיַן הַמִּצְוֹת שֶׁל הָרַמְבַּ"ם, אוֹ אַדְּרָא זוּטָא אוֹ תְּהִלִּים, וְכַאֲשֶׁר יָבוֹאוּ בְּנֵי חֲבוּרָה, יַתְחִילוּ בְּסֵדֶר הַלִּמּוּד בְּלִי סָפֵק.

ד. אַחַר קְרִיאַת פְּסוּקֵי תַּנַ"ךְ, כַּאֲשֶׁר יָסַד רַבֵּנוּ הָאר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, יִלְמְדוּ הָאַדְּרָא רָבָא. וְאַחַר כָּךְ קְצַת תְּהִלִּים עַד סָמוּךְ לְעֲלוֹת הַשַּׁחַר.

ה. אַחַר עַמּוּד הַשַּׁחַר יְזָהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר שׁוּם פָּסוּק עַד שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה, וְחוּץ מִבִּרְכַּת עַל נְטִילַת יָדַיִם יְבָרֵךְ כָּל הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ הָאר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

ו. יְזָהֵר שֶׁלֹּא יִתְנַמְנֵם בְּקְרִיאַת שְׁמַע וַעֲמִידָה, כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי לַעֲבֹד ה'.

ז. אַחַר הַתְּפִלָּה יְקַדֵּשׁ וְיִשְׁתֶּה רְבִיעִית מָזוּג בְּמַיִם, וְיכַוֵּן לִפְטֹר בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה מֵהַמַּאָה בְּרָכוֹת בְּיוֹם, וְיֹאכַל שִׁעוּר פַּת הַבָּא בְּכִיסָנִין, וִיבָרֵךְ עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַיַּיִן.

ח. יִשְׁתַּדֵּל מְאֹד לִלְמֹד בְּיוֹם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְאִי לֹא אֶפְשָׁר מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ בַּשִּׁינָה, יָנוּחַ מְעַט וְיָקוּם וְיַחְזֹר עַל לִמּוּדוֹ כָּל הַיּוֹם, כִּי גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הַיּוֹם יוֹם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְיַעֲשֶׂה סְעֻדַּת יוֹם טוֹב וְדַעְתּוֹ עַל הַתּוֹרָה.

ט. אִם בַּר הָכִי הָוָה, יִשְׁתַּדֵּל לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ בַּתּוֹרָה, וְהוּא סִימָן טוֹב לְהַתְחִיל לְחַדֵּשׁ בְּיוֹם מַתַּן הַתּוֹרָה לְכָל הַשָּׁנָה, וְאִי לֹא נָסָה בְּאֵלֶּה, יִשְׁתַּדֵּל לֵידַע חִדּוּשׁ בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר לֹא יָדָעוֹ מִקֹּדֶם.

יוד. אוֹר שֵׁנִי שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת, יִשְׁתַּדֵּל לְקַבֵּעַ עֵת לַתּוֹרָה. וּכְבָר יָדוּעַ מִמַּעֲשֵׂה שֶׁאֵרַע לְמָרָן הַקָּדוֹשׁ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁעָשׂוּ לְמוּד גַּם בְּלֵיל שֵׁנִי.

יא. גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי יִתְאַמֵּץ בַּתּוֹרָה, דִּלְדַעַת רַבִּי יוֹסֵי בְּיוֹם ז' בְּסִיוָן נִתְּנָה הַתּוֹרָה, וּכְבָר יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב הרמ"ע זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

יב. הרמ"ק זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כָּתַב, דִּבְיוֹם הַשָּׁבוּעוֹת הָיָה עוֹסֵק בְּחָכְמַת הָאֱמֶת, וְהָיָה רוֹאֶה סִימָן יָפֶה בְּמִשְׁנָתוֹ.

יג. נוֹהֲגִים בב"מ לֶאֱכֹל מַאֲכָלֵי חֶלֶב, ובשכה"ג כָּתַב: אֲנִי נוֹהֵג לֶאֱכוֹל דְּבָשׁ וְחֶלֶב, וּמְבָרֵךְ בְּרָכַת הַמָּזוֹן וְאוֹכֵל בָּשָׂר. וְכָתַב אוֹר זָרוּעַ בְּשֵׁם הַכַּלְבּוֹ, דְּבְשָׁבוּעוֹת יֵשׁ נוֹהֲגִים לֶאֱכוֹל גְּבִינָה בִּסְעוּדַת מִנְחָה, אַף שֶׁאֵין שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִסְּעֻדַּת שַׁחֲרִית, וּבִלְבַד שֶׁיִּרְחַץ וְיַחֲצֹץ שִׁנָּיו לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר, וְכָתַב הַחֹק יַעֲקֹב, מִכָּל מָקוֹם שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם, וְכֵן הַסְכָּמַת הָאַחֲרוֹנִים דְּגַם בֶּחָג הַשָּׁבוּעוֹת יֵשׁ לְזָהֵר כְּכָל הַשָּׁנָה, דְּהַיְנוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת בֵּין בָּשָׂר לִגְבִינָה, וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן פ"ט.

יד. כָּתַב מהרי"ל דְּאָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁבוּעוֹת תַּעֲנִית חֲלוֹם, כִּי הָא דְּמַר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא דְּיָתִיב בְּתַעֲנִיתָא הֲיְינוּ בְּתַעֲנִית חֲלוֹם, לְבַד מֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר וּפוּרִים וְשָׁבוּעוֹת, מְשׁוּם דִּי לָאו הָאִי יוֹמָא, וְכֵן כָּתַב הַבֵּית יוֹסֵף סִימָן רפ"ח, וְכֵן הַסְכָּמַת המג"א סִימָן תר"ד סק"א.

טו. כָּתַב הַכַּלְבּוֹ: נָהֲגוּ לֶאֱכֹל דְּבַשׁ וְחֶלֶב בֶּחָג הַשָּׁבוּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשְׁלָה לִדְבַשׁ וְחָלָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ" (שיר השירים ד, יא), וְנָהֲגוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל לָשׂוּם בַּעוּגָה זַעֲפָרָן. וְהַטַּעַם לְפִי שֶׁמְּשַׁמֵּחַ אֶת הַלֵּב, גַּם נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לַעֲשׂוֹת בְּשָׁבוּעוֹת לֶחֶם אָרוּךְ וְלוֹ אַרְבַּע רָאשִׁין, וְנִרְאֶה לוֹמַר כִּי נִמְצָא הַמְּנָהָג זֶכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַקָּרֵב בַּעֲצֶרֶת, אוֹ מִפְּנֵי מַזַּל תְּאוֹמִים הַמְּשַׁמֵּשׁ בְּסִיוָן עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, בַּאֲר הֵיטֵב סִימָן תצ"ה.

סימן י"ט

"אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה, אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי, תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה, מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן, מִמְעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים. לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה" (שיר השירים ד, ח, ט).

יוּבַן בְּהַקְדִּים מַעֲשֶׂה רַב הָרַב רַבִּי יְחִיאֵל מִיכֶל, הַמּוּבָא בַּסֵּפֶר תְּמִימֵי דֶּרֶךְ, בְּעִנְיַן רַבִּי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבָּרְחוּ מִן הַבּוֹר, וְנִשְׁאַר בְּנוֹ אֵצֶל הַשַּׂר וכו'. וְכָתַב לוֹ רַבִּי יְחִיאֵל מִיכֶל

[הֱיִתְכֶן אִישׁ יִקַּח אֶת אֲחוֹתוֹ], וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בִּימֵי הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל מִזְלַאטְשׁוֹב, הָיָה בִּמְדִינָה אַחַת אִישׁ מוּכְסָן, תָּם וְיָשָׁר הוֹלֵךְ. וּשְׁמוֹ רַבִּי יִשְׂרָאֵל. וְהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים נְעָרִים, וַתְּהִי מְחִיָּתוֹ מִבֵּית מְלוֹן הַכֹּפֶר, וְהָיָה נִכְבָּד מְאֹד בְּעֵינֵי שַׂר הַכֹּפֶר, וּלְהַשַּׂר הָיָה עוֹד כְּפָרִים רַבִּים. הַמּוֹכְסָנִים אֲשֶׁר אָחֲזוּ שָׁם בָּתֵּי הַמָּלוֹן, שִׁלְּמוּ לוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כָּל דְּמֵי הַשְׁכִּירוּת קוֹדֶם בּוֹא הַשָּׁנָה, וְרַבִּי יִשְׂרָאֵל גַּם הוּא שִׁלֵּם לוֹ כֵּן. וְהָיָה עוֹשֶׂה כֵּן שָׁנִים כַּבִּירִים, וּבְרִבּוֹת הַיָּמִים הִתְחִילָה הַצָּלָחָתוֹ לֵירֵד מְטָה, וְקָצְרָה יָדוֹ לִתֵּן אֶת הַכֶּסֶף הַשְׁכִּירוּת, וַיְבַקֵּשׁ מֵהַשַּׂר לְחַכּוֹת לוֹ עַד עֲבוֹר חֲצִי הַשָּׁנָה, וַיַּעַשׂ הַשַּׂר כִּרְצוֹנוֹ. מֵאַהֲבָתוֹ אוֹתוֹ, בְּעֲבוֹר חֲצִי הַשָּׁנָה וְעִתּוֹ הֶצִיקָתְהוּ עוֹד יוֹתֵר מִקֹּדֶם, וְלֹא יָכוֹל גַּם אָז שַׁלֵּם דְּמֵי הַשְׁכִּירוּת, וַיְבַקֵּשׁ מֵהַשַּׂר לְחַכּוֹת לוֹ עַד עֲבוֹר הַשָּׁנָה, וַיַּעֲנֵהוּ הַשַּׂר: הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי לֹא עָשִׂיתִי זֹאת לְכָל הַמּוֹכְסָנִים אֲשֶׁר לִי, לְחַכּוֹת לָהֶם עַד עֲבוֹר הַשָּׁנָה, וְאוּלָם מֵאֲשֶׁר יָקַרְתָּ בְּעֵינַי אֲחַכֶּה לָךְ, וְאַךְ אִם גַּם אָז לֹא תְּשַׁלֵּם, אוֹרִידְךָ לְבוֹר עָמוֹק עִם אִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ, וְתִהְיוּ שָׁם עַד מוֹתְכֶם, שְׁמַעֲנִי וְדַע לְךָ. וַיֵּלֶךְ הַכַּפְרִי בְּנֶפֶשׁ דְּאָבָה מִבֵּית הַשַּׂר, וַיֵּשֶׁב הַחֲצִי שָׁנָה בְּבֵית הַמָּלוֹן, וַיִּדַּל מְאֹד וְלֹא הָיָה לוֹ אַף אֲגוֹרַת כֶּסֶף לִתֵּן אֶל הַשַּׂר, וַיִּמָּלֵא הַשַּׂר חֵמָה עָלָיו, וַיְצַו לְהַשְׁלִיכוֹ הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו לְבוֹר עָמוֹק וְחֹשֶׁךְ, וְלִתֵּן לָהֶם מִשְׁקַל לֶחֶם וּמְשׂוֹרַת מַיִם בְּכָל יוֹם. וְאִשְׁתּוֹ הָיְתָה הָרָה לָלֶדֶת, וַיְהִי גָּדוֹל כְּיָם שִׁבְרָם, כִּי שָׁם בְּבוֹר אֹפֶל וְצַלְמָוֶת אָכְלוּ וְשָׁתוּ לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ, וְגַם צוֹאָתָם וּמֵי רַגְלֵיהֶם נוֹכַח פְּנֵיהֶם הָיוּ, וַיַּעֲלוּ צַחֲנָתָם לְאַפָּם, וְהַשַּׂר שׁוֹלֵחַ בְּכָל לַיְלָה נָכְרִי מֵהַנָּכְרִים אֲשֶׁר הָיוּ לוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ לַעֲמֹד, עַל מִשְׁמֶרֶת אֲצֶל הַבּוֹר, וַיִּתְחַלְּפוּ הַנָּכְרִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַבּוֹר. לְיָמִים מוּעָטִים יָלְדָה אִשְׁתּוֹ יֶלֶד, וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא נֶחֱתַל וְלֹא נִרְחַץ בַּמַּיִם, וְשָׁרִירוֹ לֹא נִכְרַת, מֵת שָׁם בְּגֹעַל בְּשָׂרוֹ. וַיְכַסֶּהוּ רִמָּה וְתוֹלֵעָה, וַיַּעַל בָּאְשׁוֹ וְצַחֲנָתוֹ לְאַפָּם, וּבְרִבּוֹת הַיָּמִים מֵת גַּם נַעַר מִבָּנָיו הַנִּשְׁלָכִים לְשָׁם, וַיִּרְבּוּ הַתּוֹלָעִים וַיְכַסּוּ גַּם אֶת הַחַיִּים, וַיָּקֻצוּ בְּחַיֵּיהֶם וַיְבַקְּשׁוּ עֲלֵיהֶם הַמָּוֶת. וַיְהִי בַּעֲבֹר שְׁתֵּי שָׁנִים, שָׁלַח הַשַּׂר לִרְאוֹת אִם עוֹדָם בַּחַיִּים, וַיַּרְא כִּי שְׁנֵי יְלָדִים שׁוֹכְבִים מֵתִים, וְהַכַּפְרִי וְאִשְׁתּוֹ וְנַעַר אֶחָד עוֹדָם בַּחַיִּים, אֲבָל אַךְ כְּמֵתִים הֵמָּה, וּבְכָל זֹאת לֹא שָׁת לִבּוֹ לְבַב הָאֶבְן לְרַחֵם עֲלֵיהֶם.

בְּהַכְפָּר הַזֶּה הָיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שֵׁם הָאֶחָד אִיּוֹאן וְלֹא הָיוּ לוֹ יְלָדִים, אַךְ טוֹב לֵבָב הָיָה וְהוֹן רַב לוֹ, צֹאן וּבָקָר וַעֲבוֹדָה רַבָּה, וְהָיָה אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל כְּנַפְשׁוֹ. וְשֵׁם הַשֵּׁנִי לְקָאשׁ, מִזְגּוֹ רַע מְהִיר חֵמָה, עָנִי וָרָשׁ, וַיְהִי שׁוֹנֵא יִשְׂרָאֵל, וְכַאֲשֶׁר עָמַד אִיּוֹאן עַל מִשְׁמַרְתּוֹ אֲצֶל הַבּוֹר וְשָׁאַל בְּכָל פַּעַם בִּשְׁלוֹמָם, וַיֹּאמֶר: מַה יִּהְיֶה הַקֵּץ מִכֶּם, אִם תֵּשְׁבוּ פֹּה בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, הֲלֹא עוֹד מְעַט תָּמוּתוּ לַשַּׁחַת, וַיַּעֲנֵהוּ רַבִּי יִשְׂרָאֵל: מַה אוּכַל עֲשׂוֹת, אֲשֶׁר אָנֹכִי אָסוּר פֹּה בְּזִקֵּי הַמָּוֶת, לוּ נַפְשִׁי מִמַּעַל לְאֶרֶץ הָיְתָה, כִּי אָז בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ בְּקַשְׁתִּי עֵצָה לַחֲלֹץ נַפְשִׁי אִשְׁתִּי וּבְנֵי מֵהַבּוֹר הָאֹפֶל, וַיְנַחֲמֵהוּ אִיּוֹאן וַיֹּאמֶר לוֹ: אֱלֹקֵיכֶם מַתִּיר אֲסוּרִים, וְיוֹצִיאֲךָ מִמַּאֲסָר

הַזֶּה, אַף כִּי כְּבָר נִאַשְׁתָּ, וְכַאֲשֶׁר הַנְּכְרִי לַאקְשׁ עָמַד עַל מִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁשָּׁאַל גַּם הוּא אוֹתוֹ אִם עוֹדָן בַּחַיִּים, כִּי כֵן צִוָּה הַשָּׂר לְכָל הַשּׁוֹמְרִים. וְכַאֲשֶׁר הֱשִׁיבוּ דָּבָר, יְקַלְּלֵם בְּקְלָלוֹת נִמְרָצוֹת. מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, נִכְמְרוּ רַחֲמֵי אִיוַאן מֵאֹד עַל נֶפֶשׁ הַכַּפְרִי הָאֻמְלָל, וַיֹּאמֶר לוֹ בְּלֵיל מִשְׁמַרְתּוֹ, אִיעָצְךָ יְדִידִי לְחַלָּצְךָ מִבּוֹר הַזֶּה בְּעֶזְרַת ה' אֱלֹקֶיךָ, אֶתֵּן לְךָ צַפַּחַת יֵין שָׂרַף, וְכַאֲשֶׁר יִשְׁאָלְךָ לַאקְשׁ בְּלֵיל מִשְׁמַרְתּוֹ אִם עוֹדְךָ חָי, תְּבַקְשׁוֹ שֶׁיִּשְׁתֶּה גַּם הוּא יֵין שָׂרַף, וְיוֹרִיד לְךָ הַחֶבֶל, וְתִקְשֹׁר בְּקְצֵה הַחֶבֶל אֶת הַצַּפַּחַת, וְיִקְחֶהָ אֵלָיו, וְהָלֹא שִׂכּוֹר וְיִשְׁתֶּה עַד לְשֻׂכְרָה, וְיֵרֵדֵם וְאָז אֲעֶשֶׂה עִמְּךָ חֶסֶד, כִּי עַתָּה בְּלֵיל מִשְׁמַרְתִּי, יֵרֵאתִי מֵהַשָּׂר וְלֹא אוּכַל עֲשׂוֹת מְאוּמָה, וַיּוֹרֶד לוֹ אִיוַאן בְּחֶבֶל אֶת הַצַּפַּחַת יֵין שָׂרַף, וַיַּעֲמִידֶהָ שָׁם רַבִּי יִשְׂרָאֵל, וְכַאֲשֶׁר בָּא לְקַאשׁ לְמִשְׁמַרְתּוֹ, וַיִּשְׁאָלֵהוּ אִם עוֹדֶנּוּ חָי, וַיַּעֲנֵהוּ עוֹדֶנִּי חָי, וְיֵשׁ אִתִּי צַפַּחַת יֵין שָׂרַף טוֹב מְאֹד, אִם תִּרְצֶה הוֹרֵד אֵלַי חֶבֶל, וְאֶקְשֹׁר אֶת הַצַּפַּחַת בִּקְצֵה הַחֶבֶל, וְאַעֲלֶנָּה לְךָ וְתִשְׁתֶּה גַּם אַתָּה מְעַט יֵין שָׂרַף, וְאַחַר כָּךְ הַחֲזִירֶהָ לִי לְהָשִׁיב מַר נַפְשִׁי, וַיּוֹרֶד לְקַאשׁ חֶבֶל וַיַּעֲלֶה הַצַּפַּחַת אֵלָיו, וַיִּמָּאֵן לְהַחְזִירָהּ, וַיִּרְבֶּה לִשְׁתּוֹת עַד כִּי נָפַל כֶּחָלָל וַיֵּרָדֵם. וְאִיוַן נָדְדָה הַשֵּׁינָה מֵעֵינָיו מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה, וַיַּעֲמֹד אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר אֲשֶׁר נֶגֶד הַבּוֹר

[חסר המשך]

וַיֵּאוֹת לְדָבָרָיו, וַיַּעַשׂ לוֹ הָרַב כְּלֵי גוֹלָה, וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ: כָּל דִּרְכְּךָ אַךְ לְעֶבֶר הַמִּזְרָח, וְלֹא תִּהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה בְּמָקוֹם אֶחָד, רַק תַּרְחִיק נְדוֹד, וְתִהְיֶה נָע וָנָד בָּאָרֶץ. וְכָל הַשָּׁנָה לֹא תְּגַלֶּה לְשׁוּם אָדָם כִּי בֶּן תּוֹרָה אַתָּה, וְאַךְ כְּתֹם הַשָּׁנָה תָּבוֹא לַמָּקוֹם אֲשֶׁר יְבַקְשׁוּךָ שָׁם אֲנָשִׁים לִהְיוֹת אֶצְלָם תִּשְׁאַר שָׁם, וּתְגַלֶּה לָהֶם שֶׁאַתָּה בֶּן תּוֹרָה, וְאוּלַי יִרְצוּ לִתֵּן לְךָ אִשָּׁה תִּתְרַצֶּה. וַיִּכְתֹּב הָרַב מִלִּים אֲחָדִים בְּמִגִּלָּה קְטַנָּה, וַיְשִׂימֶהָ תַּחַת כְּנַף טַלִּית הַקָּטָן שֶׁלּוֹ, וַיִּתְפָּרֵהוּ שָׁם, וַיְצַוֵּהוּ לֵאמֹר: אַל תִּקְרָא אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת עַד יוֹם חֻפָּתֶךָ, וְאָז תִּקַּח אֶת הַשּׁוֹשְׁבִינִים וְהָרַב יִהְיֶה לְחֶדֶר מְיֻחָד, וְתַתִּיר אֶת הַכָּנָף וְהַמָּה יִקְרְאוּ אֶת דִּבְרֵי הַמְּגִלָּה. וְיִשַּׂלְחוּ הָרַב הַצַּדִּיק עַד מֵעֵבֶר לְשַׁעַר הָעִיר, וַיִּשְׁאֲלוּ לְשָׁלוֹם אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ ,וַיְבָרְכוּ הָרַב וַיֵּלֶךְ. וּבְכָל יוֹם שׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ הָיָה לִפְנֵי ה' בֹּקֶר וָעֶרֶב, וַיַּעֲנֶה אֶת בְּשָׂרוֹ בְּחַבְלֵי עֹנִי, הַחוֹרֵב אָכְלוֹ בַּיּוֹם וְהַקֶּרַח בַּלַּיְלָה, וּכְכָל הַדֶּרֶךְ לֹא גִּלָּה אֹזֶן אִישׁ שֶׁבֶּן תּוֹרָה הוּא, וַיֵּלֶךְ כֵּן עַד כְּלוֹת הַשָּׁנָה הַהִיא.

וּכְתוֹם הַשָּׁנָה הָיָה אָז יְמֵי הַקֶּרַח, וְהַשֶּׁלֶג כִּסָּה אֶת פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ, וְהַכְּפוֹר עָשָׂה אֶת כָּל לְשֵׁיבָה, וַיָּבוֹא אָז הַבָּחוּר לִכְפָר אֶחָד, וְהַשֶּׁלֶג וְהַכְּפוֹר כִּסֵּהוּ מִכַּף רַגְלוֹ עַד קָדְקֳדוֹ, וַיָּבוֹא לְבֵית הַמָּלוֹן מֵהַכְּפָר, וְהַמּוֹכְסֵן הָיָה אִישׁ הוֹלֵךְ נְכוֹחוֹת וְעָשִׁיר אַדִּיר, וְהָיוּ לוֹ בָּנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, וְכִרְאוֹתוֹ אֶת הַבָּחוּר הֶעָנִי אֲשֶׁר בָּא לְבֵית הַמָּלוֹן וְשִׂפְתוֹתָיו צָלְלוּ מֵהַקֹּר, וַיְרַחֵם עָלָיו וַיּוֹלִיכֵהוּ לַחֶדֶר אֲשֶׁר שָׁם יוֹשְׁבִים בָּנָיו לִלְמֹד, וַיְהִי שָׁם תַּנּוּר הַחֹרֶף,

וַיֵּחַם וַיִּשְׁכַּב שָׁם לָנוּחַ מִיְּגִיעַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָלַךְ, בְּשָׁכְבוֹ שָׁם שָׁמַע כִּי בְּנֵי הַכַּפְרִי פִּלְפְּלוּ זֶה עִם זֶה בְּעִנְיָנֵי מַעֲנְיֵנֵי הַתַּלְמוּד, וּשְׁנֵיהֶם תָּעוּ מִדַּרְכּוֹ פֵּרוּשׁ הָאֱמִתִּי, וַיִּרְבּוּ אִמְרֵי שָׁוְא. וְלֹא יָכוֹל עוֹד לְהִתְאַפֵּק, וַיִּצְעַק לָהֶם: תְּעִיתֶם מֵהַפֵּרוּשׁ הָאֱמִתִּי. וַיְהִי בְּלִבָּם לִשְׂחֹק, אֲשֶׁר אִישׁ הוֹלֵךְ אוֹרַח בְּרַגְלָיו יֹאמַר לָהֶם שֶׁתָּעוּ מִדַּרְכּוֹ הַיָּשָׁר בַּתַּלְמוּד, וּבְכָל זֹאת שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ הַפֵּרוּשׁ, וַיֵּגֶד לָהֶם. וַיּוֹדוּ לִדְבָרָיו. וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ עֵת סְעוּדַת הָעֶרֶב, וְהַמְּשָׁרֵת בָּא לִקְרוֹתָם לַאֲכִילָה, וַיִּקְרְאוּ גַּם הַבָּחוּר לֶאֱכוֹל עִמָּם, וַיֵּלֶךְ וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה עִמָּהֶם. לְאַחַר הַסְּעֻדָּה, אָמְרוּ בְּנֵי הַכַּפְרִי לַאֲבִיהֶם שֶׁיִּקַּח אֶת אֲחִיהֶם הַקָּטָן מֵהַמּוֹרֶה אֲשֶׁר בְּעִיר הַסָּמוּךְ לַכְּפָר, וְלִשְׁכֹּר אֶת הַבָּחוּר שֶׁיְּלַמֵּד אוֹתוֹ בְּבֵיתָם, וְלֹא יִצְטָרֵךְ אֲחִיהֶם הַקָּטָן לִהְיוֹת יוֹם וָלַיְלָה בְּבֵית נָכְרִיָּה בָּעִיר כְּדֶרֶךְ נַעֲרֵי הַכְּפָרִים. וַיִּטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמּוּכָסָן, וַיְבַקֵּשׁ אֶת הַבָּחוּר וַיֹּאמֶר לוֹ: מַה לְּךָ לְנְדוֹד בָּרַגְלֶיךָ כָּעֵת בִּימֵי הַקֶּרַח, שְׁבָה אִתָּנוּ וְתִלְמוֹד עִם בְּנִי הַקָּטָן, וּמַשְׂכּוּרְתְּךָ עָלַי כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ. וַיִּזְכֹּר בְּדִבְרֵי הָרַב רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל בַּמָּקוֹם שֶׁיְּבַקֵּשׁ, וַיִּתְרַצֶּה לְלַמֵּד עִם הַנַּעַר.

בַּלַּיְל הַב', יָשַׁב הַבָּחוּר עוֹד הַפַּעַם אֵצֶל תַּנּוּר הַחֹרֶף וַיֵּחַם, וּבְנֵי הַכַּפְרִי לָמְדוּ אָז בְּפוֹסְקִים. וַיִּשְׁמַע כִּי תּוֹעִים הֵמָּה גַּם עַתָּה מִדֶּרֶךְ פֵּרוּשׁ הַיָּשָׁר, וַיֵּגֶד לָהֶם הַפֵּרוּשׁ בְּעַל פֶּה. כַּאֲשֶׁר רָאוּ כִּי גַּם בַּפּוֹסְקִים לוֹ יָד וְחֵלֶק גָּדוֹל יוֹתֵר מֵהֶם, וַיְבַקְּשׁוּ מֵאֲבִיהֶם שֶׁיִּשְׂכֹּר אוֹתוֹ בַּעֲבוּרָם שֶׁיְּלַמֵּד עִמָּם, וַאֲחִיהֶם הַקָּטָן יִשְׁלַח אוֹתוֹ לְמוֹרוֹ כְּמִקֶּדֶם. וַיְבַקֵּשׁ הַכַּפְרִי שֶׁיְּלַמֵּד עִם בָּנָיו, וַיַּבְטַח לוֹ מְחִיר רַב וְהַלְבָּשָׁה בְּכָבוֹד בְּעַד הַחֹרֶף, וַיַּלְבִּישׁוֹ הַכַּפְרִי בִּגְדֵי פְּאֵר וַיְלַמֵּד עִם בָּנָיו, וַיִּפָּקְחוּ עֵינֵי שִׂכְלָם בְּלוֹמְדָם עִמּוֹ, וַיִּשְׁבְּעוּ נַחַת וְעֹנֶג מִמֶּנּוּ, בְּעֶרֶב שַׁבָּת כַּאֲשֶׁר רָצוּ לִסַּע לְעִיר כְּדֶרֶךְ הַכַּפְרִיִּים, וַיְבַקְּשׁוּ שֶׁיִּסַּע גַּם הוּא עִמָּם, וַיֹּאמֶן. רַק לָקַח סֵפֶר יוֹרֶה דֵּעָה, וַיַּרְאֵהוּ לָהֶם עִנְיַן שָׁם עָמוֹק וְרָחַב מִנִּי יָם, וַיַּקְשֵׁה קָשְׁיָא עֲצוּמָה מְאֹד, וַיָּשֶׁב תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, וַיְצַוּם שֶׁיֵּלְכוּ לְרַב הָעִיר לְהַקְשׁוֹת לוֹ זֹאת הַקֻּשְׁיָא, וְאָמַר לָהֶם: וְאִם יְתָרֵץ הָרַב תֵּרוּצִים שׁוֹנִים כֹּה וְכֹה, הַקְשׁוּהוּ עַל תֵּרוּצָיו כֹּה וְכֹה, וְכַאֲשֶׁר יַעֲמֹד וְלֹא יוּכַל לַעֲנוֹת עוֹד, הַגִּידוּ לוֹ אֶת הַתְּשׁוּבָה שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם. וַיִּסְעוּ לְהָעִיר, וַיָּבוֹאוּ לְבֵית הָרַב, וַיְקַשׁוּ אוֹתוֹ אֶת הַקֻּשְׁיָא. וְהֶעֱמִיק הָרַב בְּעִנְיָן, וַיָּשֶׁב תֵּרוּצִים, וַיַּקְשֻׁהוּ כִּדְבַר הַבָּחוּר לָהֶם, וְלֹא יָכוֹל הָרַב לְהָשִׁיב עַל הַקֻּשְׁיָא. וַיְבַקֵּשׁ מֵהֶם אוּלַי יוֹדְעִים הֵמָּה אֵיזֶה תְּשׁוּבָה, וַיָּשִׁיבוּ לוֹ תְּשׁוּבַת הַבָּחוּר. וַיִּתְמַהּ הָרַב עַל הַתְּשׁוּבָה, וַיֹּאמֶר לָהֶם: הֲלֹא יָדַעְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת שִׂיחַתְכֶם, וְלָכֵן אֲבִינָה כִּי הַקֻּשְׁיָא לֹא מִלִּבְּכֶם וְאַף כִּי הַתְּשׁוּבָה, וַאֲבַקְשֶׁכֶם שֶׁתַּגִּידוּ לִי מִי זֶה הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר הִקְשָׁה אֶת זֶה וַיָּשֶׁב כֵּן. וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶת מִשְׁפָּט הַבָּחוּר, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וַאֲשֶׁר שָׂכְרוּ אֲבִיהֶם בַּעֲבוּרָם לְלַמֵּד עִמָּהֶם, וַאֲשֶׁר הוּא צָנוּם לְהַקְשׁוֹת כֵּן. וְכִשְׁמֹעַ הָרַב אֶת דִּבְרֵיהֶם, הֵבִין כִּי הַבָּחוּר נֶחְמָד וְנִפְלָא הוּא, וַיְבַקֵּשׁ מֵאִתָּם לְהָבִיאוֹ אֵלָיו בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא, כִּי דָּבָר הָיָה קָשֶׁה לוֹ בְּעִנְיְנֵי תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, וְלֹא הָיָה לוֹ עִם מִי לְפַלְפֵּל בַּדָּבָר הַזֶּה. בְּבוֹאָם לְבֵיתָם, סִפְּרוּ

לְהַבָּחוּר אֶת כָּל דִּבְרֵי הָרַב, וְאֶת אֲשֶׁר הִמְרִיצַם לְהַגִּיד מִי הִקְשָׁה וּמִי הֵשִׁיב, וַאֲשֶׁר בִּקֵּשׁ שֶׁיָּבוֹא אֵלָיו בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא, וַיִּבְטַח לָהֶם לִסַּע אִתָּם לְהָרַב. בְּעֶרֶב שַׁבָּת הַבָּא, נָסְעוּ שְׁלָשְׁתָּם לְבֵית הָרַב, וַיִּשְׁמַח הָרַב לִקְרָאת פָּנָיו, וַיִּשְׁאַל בִּשְׁלוֹמוֹ וַיְכַבְּדוֹ מְאֹד. וְאַחַר שֶׁאַל אוֹתוֹ אֶת כָּל שְׁאֵלוֹתָיו, וַיָּשֶׁב לוֹ בְּחָכְמָה עֲצוּמָה עַל כָּל הַשְּׁאֵלוֹת. וּבְיוֹשְׁבוֹ שָׁם, רָאָה בֵּין הַסְּפָרִים שֶׁבְּבֵית הָרַב סִפְרֵי קַבָּלָה, וַיִּשְׁאַל אֶת הָרַב בְּעִנְיַן מַעֲנְיֵנֵי הַקַּבָּלָה, וְלֹא יָכוֹל לַהֲשִׁיבוֹ. וַיַּגֶּד לוֹ הוּא תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, וַיִּתְבּוֹנֵן הָרַב עָלָיו, וַיִּתְמַהּ עַל גְּאוֹנוֹ בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, וּבְנֵי הַכַּפְרִי יָשְׁבוּ שָׁם וְשָׁמְעוּ אֶת תְּשׁוּבוֹתָיו.

הָרַב הָיָה עָשִׁיר גָּדוֹל, וַיְהִי לוֹ בַּת יְחִידָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה, וּמְלֻמֶּדֶת בְּכָל חָכְמָה. וּבְשָׁמְעוֹ אֶת גְּאוֹן הַבָּחוּר, נִכְסַף נִכְסְפָה נַפְשׁוֹ לִתֵּן לוֹ אֶת בִּתּוֹ, וַיֵּלֶךְ מֵהַבַּיִת אֲשֶׁר יוֹשְׁבִים לַחֲדָרִים הַפְּנִימִיִּים, וַיֵּצֵא אוֹתָהּ שֶׁתַּעֲדֶה עָדֶיהָ, וְתִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי רִקָּמָה, וְתָבִיא לִפְנֵי הָאֲנָשִׁים הַיּוֹשְׁבִים בַּבַּיִת מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה לִכְבוֹדָם, וַתַּעַשׂ כֵּן. וַיְהִי הַדָּבָר פְּלִיאָה נִשְׂגְּבָה בְּעֵינֵי בְּנֵי הַכַּפְרִי, כִּי לֹא עֵת עָדֵי הָיָה, אָז וְהֵבִינוּ כִּי הָרַב חוֹמְּדֵהוּ לִקְחוֹ לֶחָתָן לוֹ. וְגַם לָהֶם הָיָה אֲחוֹת יָפָה וְעַתָּה עֵת דּוֹדִים, וַיַּחְמְדֵהוּ גַּם הֵמָּה לֶחָתָן לָהּ.

בְּבוֹאָם לְבֵיתָם, הִגִּידוּ לַאֲבִיהֶם לֵאמֹר: תֵּדַע אָבִינוּ, כִּי הַבָּחוּר הַזֶּה הוּא גָּאוֹן גָּדוֹל בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, אֲשֶׁר אֵין כָּמוֹהוּ בְּכָל אַרְצֵנוּ ,וּכְפִי אֲשֶׁר רָאִינוּ חָשַׁק הָרַב לִקְחוֹ לֶחָתָן לוֹ, לָכֵן תַּקְדִּים אַתָּה לְהִתְחַתֵּן אִתּוֹ בְּאַחוֹתֵנוּ, הֲלֹא תּוּכַל לְהַרְבּוֹת לוֹ מֹהַר וּמַתָּן כְּיַד ה' הַטּוֹבָה עָלֶיךָ, וְיֵאוֹת אֵלֵינוּ. וַיִּבְטִיחֵם אֲבִיהֶם עַל זֶה, וַיִּשְׁמְחוּ כְּעַל כָּל הוֹן יָקָר תִּפְאֶרֶת סַפִּירִים, וַיְהִי יוֹם הַשַּׁבָּת בְּעֵינֵיהֶם כְּשָׁנָה. בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָמַר הַכַּפְרִי אֵלָיו: שְׁמַע בְּנִי, יָקָרְתָּ מְאֹד בְּעֵינֵינוּ, וְנִכְסְפָה גַּם כָּלְתָּה נַפְשִׁי שֶׁתִּהְיֶה חָתָנִי, וְתִלְמוֹד עִם בָּנַי יָחַד, וְנִשְׂבַּע שְׁמָחוֹת אִישׁ אִישׁ פְּנֵי רֵעֵהוּ, וּרְאֵה אֶת בִּתִּי הָעוֹמֶדֶת פֹּה בַּעֲדֵי עֲדָיִים, וְאִם יְשָׁרָה בְּעֵינֶיךָ נִתְקַע כַּף וְנִתְקַשֵּׁר בִּבְרִית אַחְוָה, וְאִם תַּרְבֶּה עָלַי מֹהַר וּמַתָּן לֹא אֶמְנַע מִמְּךָ. וַיִּזְכּוֹר אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיק רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל, אֲשֶׁר בַּמָּקוֹם שֶׁיְּבַקְּשׁוּהוּ לִישָׂא אִשָּׁה יִתְרַצֶּה. וַיֵּאוֹת לְהַכַּפְרִי, וַיִּתְקַע כַּף, וַיַּעַשׂ סְעוּדַת אֵרוּסִין. וַיִּשְׁמְחוּ בְּכָל לְבָבָם עַל אֲשֶׁר שָׁלַח ה' לְבִתָּם חָתָן יָקָר כְּלִי חֶמְדָּה, וַיִּעֲדוּ מוֹעֵד הַחֲתֻנָּה לַשָּׁבוּעַ הַבָּא.

בַּשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי קָרָא הַכַּפְרִי אֶת הָרַב וְאֶת נִכְבְּדֵי הָעִיר, וְגַם בְּתוּלוֹת הָעִיר, רֵעוֹתֶיהָ שֶׁל הַכַּלָּה קָרָא, לְהִתְעַלֵּס אִתָּהּ. וְכִשְׁמֹעַ הָרַב כִּי הַבָּחוּר נִתְחַתֵּן עִם הַכַּפְרִי, וַיִּצַּר לוֹ מְאֹד, כִּי גַּם הוּא הָיָה יָכוֹל לְהַרְבּוֹת לוֹ מֹהַר וּמַתָּן כְּהַכַּפְרִי וְיוֹתֵר, וַיִּסַּע הָרַב וְאִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ רַעְיַת הַכַּלָּה עַל הַחֲתֻנָּה. כְּבוֹאָם לְהַכַּפְרִי, אָמַר לוֹ הָרַב: חַי נַפְשִׁי, כִּי לוּ לְקַחְתֶּם אֶת כָּל רְכוּשִׁי מִיָּדִי, לֹא דַּאֲגָתִי כַּאֲשֶׁר דּוֹאֵג עַל הֶחָתָן אֲשֶׁר קִוִּיתִי שֶׁיִּפּוֹל לְחֶבְלֵי בִּתִּי. וְהַכַּפְרִי וּבְנֵי בֵּיתוֹ שָׂשׂוּ וְעָלְזוּ בִּסְעוּדַת הֶחָתָן [חָתָן מֵאֵל]. וְאָמַר הֶחָתָן דְּרָשָׁה גְּדוֹלָה וַעֲמֻקָּה, אֲשֶׁר כָּל

הַקְּרוּאִים לֹא הֵבִינוּ עִנְיְנֵי הַדְּרָשָׁה, אַף הָרַב הָיָה גָּאוֹן גָּדוֹל וַיָּבִין אֶת כָּל הַדְּרָשָׁה, אַחַר הַדְּרָשָׁה עָשָׂה הַכַּפְּרֵי הַסְּעוּדָה, וַיִּשְׁמְחוּ כֻּלָּם עַל יֵין הָרִקַּח, וְהַמְנַגְּנִים הֵטִיבוּ נַגֵּן בִּכְלֵיהֶם, וַיְרַקְּדוּ בְּכַרְכָּרוֹתֵיהֶן אַךְ הָרַב וְאִשְׁתּוֹ וּבִתּוֹ, נִפְשָׁם דָּאֲבָה בִּרְאוֹתָם אֶת אֲשֶׁר אִבְּדוּ, בַּבֹּקֶר אָמַר דְּרָשָׁה עֲצוּמָה מֵעִנְיְנֵי הַחֲתֻנָּה בְּעִנְיְנֵי הַקַּבָּלָה, וּפָנָיו כִּפְנֵי לְהָבִים הָיָה, וַיַּעֲמִיק בְּעִנְיְנֵי הַקַּבָּלָה עַד כִּי גַּם הָרַב לֹא הֵבִין אֶת דְּבָרָיו. וַיִּגְדַּל צַעֲרוֹ וְנַפְשׁוֹ אָבְלָה עָלָיו, לְעֵת עֶרֶב הוֹלִיכוּ הַשּׁוֹשְׁבִינִים אֶת הֶחָתָן וְהַכַּלָּה לַחוּפָּה, וְעַם רַב אַחֲרֵיהֶם, וְיִקַּדֵּשׁ אֶת הַכַּלָּה כַּדָּת, וַיַּגֶּד דְּרָשָׁה גַּם בְּסְעוּדַת הַחֻפָּה, וְהַקְּרוּאִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְחוֹגְגִים, וּבְתוֹךְ הַסְּעוּדָה זָכַר אֶת הַמְּגִלָּה אֲשֶׁר תָּפַר לוֹ רַבּוֹ תַּחַת כְּנַף טַלִּיתוֹ, וַיִּקְרָא אֶת הָרַב וְהַשּׁוֹשְׁבִינִים לְחֶדֶר מְיֻחָד, וַיֹּאמֶר לָהֶם: בְּכְנַף טַלִּית קָטָן שֶׁלִּי נִתְפַּר מְגִלָּה קְטַנָּה אֲשֶׁר תָּפַר שָׁם רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל, וַיְצַוֵּנִי בַּל לְקָרוֹתָהּ עַד קוֹדֶם הַחֻפָּה, וְאָז אֶקְרָא אֶת הָרַב מִמְּקוֹם הַחֻפָּה וְהַשּׁוֹשְׁבִינִים לְחֶדֶר מְיֻחָד, וְהֵם יִקְרְאוּהָ. וְעַתָּה בִּשְׁגָגָה עָבַרְתִּי עַל דְּבָרָיו, וְשָׁכַחְתִּי לְהַרְאוֹתְכֶם קוֹדֶם הַחֻפָּה, וְלָכֵן כְּעֵת קְחוּ אֶת הַמְּגִלָּה וְקִרְאוּ אוֹתָהּ. וַיִּתְּיר הָרַב בְּבֶהָלָה אֶת תְּפִירַת הַכְּנָף, וַיִּקְחֶהָ וַיִּמְצָא כָּתוּב שָׁם [הֱיִתְכֶן שֶׁיִּשָּׂא אִישׁ אֶת אֲחוֹתוֹ], וַיַּבִּיטוּ כֻּלָּם בְּהַפְתָּקָה, וְלֹא יָדְעוּ כַּוָּנַת הַדְּבָרִים, כִּי מִי לֹא יָדַע מִיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה לָנוּ אֲנַחְנוּ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁאָסוּר לִקַּח אֶת אֲחוֹתוֹ, וַיִּתְמְהוּ כֻּלָּם אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, וְכִרְאוֹת הַכַּפְּרֵי הַמִּתְחַתֵּן כִּי הֶחָתָן וְהַשּׁוֹשְׁבִינִים וְהָרַב בּוֹשְׁשִׁים בַּדָּבָר, וַיֵּלֶךְ גַּם הוּא לִרְאוֹת מַה זֶּה. וַיֹּאמְרוּ לוֹ דִּבְרֵי הַמְּגִלָּה. וְשָׁאַל אֶת הֶחָתָן: מֵאַיִן אַתָּה ,מִי אָבִיךָ וְאִמְּךָ וּמִשְׁפַּחְתְּךָ? וַיַּעֲנֵהוּ: מִשְׁפַּחְתִּי גַּם אֲבִי וְאִמִּי לֹא יָדַעְתִּי, אַךְ זֹאת זָכַרְתִּי, כִּי הָיִיתִי בְּבוֹר עָמוֹק בַּכְּפָר שֶׁל שַׂר פְּלוֹנִי, וַיַּעֲלֵנִי מִשָּׁם וַיִּתְּירֵנִי הַכַּפְּרִי, וּשְׁמוֹ אִיוָאן וְהָיִיתִי אֶצְלוֹ רוֹעֶה צֹאן יָמִים כַּבִּירִים, וְאַחַר הֶשִּׁיבַנִי אֶל הַשָּׂר, וְהָיִיתִי נוֹשֵׂא כֵּלָיו. וּבְזְמַן מִצְעָר גְּנָבַנִי בַּלַּיְלָה, וַיּוֹלִכֵנִי עַד מֵעֵבֶר לְגֶבוּל הַשָּׂר, וַיֹּאמֶר לִי כִּי גַּם אֲבִי וְאִמִּי הָיוּ בַּבּוֹר וַיְגַנְּבֵם, וַיַּעַשׂ גַּם לָהֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה עִמִּי, וְהָלַכְתִּי מֵעִיר לְעִיר עַד כִּי בָּאתִי לָעִיר זַאלְטְשׁוֹב לְבֵית הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל, וַיְרַחֵם עָלַי וַיִּתְּנֵנִי לְמוֹרִים יְשָׁרִים, וַיַּדְרִיכֻנִי בְּדֶרֶךְ יָשָׁר וְטוֹב. וְאַחַר צְוָוה אוֹתִי לֵילֵךְ עַד שָׁנָה אַחַת, וְכַעֲבֹר הַשָּׁנָה וְאָבוֹא לְמָקוֹם. וְכַאֲשֶׁר יִרְצוּ לָתֵת לִי אִשָּׁה, אֶתְרַצֶּה לָזֶה. וְאַחַר דַּבְּרוֹ אוֹתִי תָּפַר הַמְּגִלָּה הַזֹּאת בִּכְנַף טַלִּיתִי. כִּשְׁמֹעַ הַכַּפְּרִי רַבִּי יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרָיו, וַיִּפֹּל עַל צַוָּארוֹ וַיְנַשְּׁקֵהוּ, וְגַם אִשְׁתּוֹ חִבְּקָתַהוּ וַתְּנַשְּׁקֵהוּ, כִּי הֵם הֵמָּה אֲשֶׁר הָיוּ בַּבּוֹר. וְהֶחָתָן הוּא הַיֶּלֶד אֲשֶׁר שְׁכָחוּהוּ שָׁם. וַיַּגִּידוּ לוֹ אֶת כָּל תַּהֲלוּכוֹת הַכְּפָר, וּשְׁמוֹת הַכַּפְּרִיִּים, וַאֲשֶׁר אִיוָאן אֵין לוֹ יְלָדִים, וְשֶׁהַכַּפְּרִי לַאקְשׁ הוּא צוֹרֵר הַיְּהוּדִים, וַיָּרִימוּ קוֹל בְּשִׂמְחָה, וַיֹּאמְרוּ: בְּנֵנוּ אַתָּה, כִּי אֲנַחְנוּ שָׂכַבְנוּ בְּהַבּוֹר, וַיַּעֲלֵנוּ אִיוָאן, וְשָׂכַחְנוּ אוֹתְךָ מֵרֹב הַבֶּהָלָה וְהַחִפָּזוֹן, וַתְּהִי שִׂמְחָתָם גְּדוֹלָה עַד אֵין דַּי בַּאֵר אוֹתָהּ עַל סְפָרִי. וְכִשְׁמֹעַ הָרַב הַדָּבָר הַנּוֹרָא הַזֶּה, אָמַר לְהַכַּפְּרִי: רַבִּי יִשְׂרָאֵל, עַתָּה

תְּנוּ הוֹדוֹת לַה' אֲשֶׁר עָשָׂה נֵס פֶּלֶא כָּזֶה, וַיִּשְׁמֹר אֶת יַלְדֵיכֶם לְבַל יוּכְשְׁלוּבַעֲוֹן פְּלִילִי. וְהַקְּדוּשִׁין הֲלֹא בְּטָעוּת הָיוּ, וְאֵין חָלִים כְּלָל. וְלָכֵן אַפְצִירְכֶם לְהִתְחַתֵּן עִמִּי, וְאֶתֵּן לוֹ אֶת הַנָּדָן אֲשֶׁר הִבְטַחְתֶּם לָתֶת לוֹ, כִּי בִּתִּי הֲלֹא יְחִידָה אֶצְלִי,, וְנִתְקַשֵּׁר בִּבְרִית אַחְוָה וְדוֹדִים עִם צֶאֱצָאֵינוּ. וַיִּטַּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הָרַב רַבִּי יִשְׂרָאֵל, וַיִּתְקְעוּ כַּף זֶה לָזֶה, וַיַּעֲשׂוּ הַחֲתֻנָּה בַּשָּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי, וַיִּתְעַלְסוּ בַּאֲהֵבִים וּבְשִׂמְחוֹת וָגִיל, וַיְהִי רַבִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנָיו מִן אָז נְגִידִים אַדִּירִים כָּל יְמֵי חֶלְדָּם, כֵּן יַעַזְרֵנוּ ה' בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, בִּזְכוּת הַצַּדִּיקִים הַתְּמִימִים, לְטַהֲרֵנוּ מִשְּׁגִיאוֹת, וּלְחָשְׁכֵנוּ מְזִדִים. וְיִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֵינוּ, לְהוֹלִיכֵנוּ בְּאוֹרְחוֹת יֹשֶׁר, וַיַּשְׁפִּיעֵנוּ חֵן וְכָבוֹד וְעֹשֶׁר, אֲמוֹר מַעֲתָּה זֶה רָמָז כַּוָּנַת הַכָּתוּב לְעֵיל: "אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה" (שיר השירים ד, ח) וכו'. רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'אִמְּךְ אֻמָּת', גַּם 'תְּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה' רוֹצֶה לוֹמַר: 'מֵרֹאשׁ' גִּימַטְרִיָּא 'יִשְׂרָאֵל', הוּא הָרֹאשׁ, אַב הָאֹמֶן אֶת הַיּוֹנֵק, וְגַם הוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'לְמַפְרֵעַ אֻמָּת' אָכֵן נוֹדַע אָבִיו וְאִמּוֹ, וְעִקַּר הַנֵּס נִכְתָּב מֵאֵת רַבִּי יְחִיאֵל מִיכֶל רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'נְמַרִים', וּמַהוּ הַנֵּס? לָזֶה אָמַר 'לִבַּבְתִּינִי אֲחוֹתִי כַּלָּה', שֶׁהַנֵּס הוּא שֶׁלֹּא יָדַע כִּי אֲחוֹתוֹ הִיא כַּלָּתוֹ, וְנִצּוֹל עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְלָכֵן נִסְמְכוּ קְרָאֵי זֶה לָזֶה, נְמַרִים לִבַּבְתִּינִי אֲחוֹתִי כַּלָּה, וְאַחַר כָּךְ אָמַר: 'לִבַּבְתִּינִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ', הָרַב שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁהוּא מֵאַחַד מֵעֵינֵי הָעֵדָה, וְעַיֵּין תַּרְגּוּם וּבַסֵּפֶר נָאוָה קֹדֶשׁ, וְקַל לְהָבִין.

וּמִזֶּה חָשְׁשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וְכָתְבוּ בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ דל"ז ע"ב: תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי שֶׁבָּא עַל נָשִׁים הַרְבֵּה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה מֵהֶן בָּא, וְכֵן הִיא שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מֵאֵיזֶה מֵהֶם נִתְעַבְּרָה, נִמְצָא אַב נוֹשֵׂא אֶת בִּתּוֹ וְאָח נוֹשֵׂא אֶת אֲחוֹתוֹ, וְנִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מַמְזֵרִים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה" (ויקרא יט, כט), יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב (יומא יח ב): לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמְדִינָה זוֹ, וְיֵלֵךְ וְיִשָּׂא אִשָּׁה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת, שֶׁמָּא יִזְדַּוְּגוּ זֶה לָזֶה, וְנִמְצָא אָח נוֹשֵׂא אֶת אֲחוֹתוֹ. אִינִי וְהָא רַב כִּי אִיקְּלַע לְדַרְדַּשִׁיר מַכְרִיז וְאָמַר: מַאן הָוְיָא לְיוֹמָא [מִי חָפֵצָה לִנָּשֵׂא לַיָּמִים שֶׁאֶתְעַכֵּב כָּאן], וְרַב נַחְמָן כִּי אִיקְּלַע לִשְׁכָּנְצִיב מַכְרִיז וְאָמַר: מַאן הָוְיָא לְיוֹמָא? שַׁאנִי רַבָּנָן דִּפְקִיעַ שְׁמַיְיהוּ עַד כָּאן. וְכֵן אִיתָא בְּיוֹמָא דל"ח ע"ב יְעַיֵּן שָׁם. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבַּ"ם בה' אִסּוּרֵי בִּיאָה פ' כ"א הל' כ"ט וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמְדִינָה זוֹ וְאִשָּׁה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת, שֶׁמָּא יַאֲרִיכוּ הַיָּמִים וְנִמְצָא אָח נוֹשֵׂא אֶת אֲחוֹתוֹ, וַאֲחוֹת אִמּוֹ וַאֲחוֹת אָבִיו, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם וְאֵינוֹ יָדוּעַ. וְאִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל שֶׁשָּׁמוֹ יָדוּעַ, וַהֲרֵי זַרְעוֹ מְפֻרְסָמִים י"א וז"ל: לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמְדִינָה זוֹ וְיֵלֵךְ וְיִשָּׂא אִשָּׁה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת, שֶׁמָּא יִזְדַּוְּגוּ הַבָּנִים זֶה לָזֶה, וְנִמְצָא אָח נוֹשֵׂא אֲחוֹתוֹ, וְאָדָם גָּדוֹל שֶׁשָּׁמוֹ יָדוּעַ וְזַרְעוֹ מְפֻרְסָם אַחֲרָיו מֻתָּר, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

סימן כ

"נִדְּרוּ וְשַׁלְּמוּ לַה' אֱלֹקֵיכֶם, כָּל סְבִיבָיו יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא" (תהלים עו, יב).

יובן בְּהַקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁל מַר דּוֹדִי מהרש"א נ"ע, שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר תְּקִפּוֹ שֶׁל נֵס חֵלֶק ב' דַּף ל' ע"א, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: עַתָּה בָּאתִי לְהַגִּיד אֶת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינַי מַעֲשֶׂה ה' כִּי נוֹרָא הוּא, בְּעִנְיַן הָאֲבֵדָה וּמְצִיאָתָהּ עַל יְדֵי רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וְהַעִנְיָן אָרוֹךְ אַךְ אַקַצֵּר, כִּי מְעַט לְהוֹדִיעַ תְּקִפּוֹ שֶׁל נֵס, וְדָבָר זֶה יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לַאֲשֶׁר רָאוּ הַדָּבָר מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף, דְּהַיְנוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ ח"ר שְׁלֹמֹה אוֹחַנַא נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, מוֹלַדְתּוֹ בְּעִיר וָאֵם בִּירוּשָׁלַיִם מַקְנַאסְא יְכוֹנֶנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, בֶּן הַזָּקֵן וְנִכְבָּד גְּבִיר כָּשֵׁר נָבוֹן וְחָכָם גָּדוֹל בְּעִירוֹ כמהר"ר יְהוּדָה אוֹחַנַא זְכוּתוֹ לְבָרְכָה. הָיָה בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְנִשְׁתַּתְּפָתִי עִמּוֹ בְּתוֹרַת עִסְקָא, וְאַחַר כָּךְ נִתְפַּרְדְתִּי וְלָקַח הוּא כָּל הַחוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָנוּ עִם הַיִּשְׁמְעֵאלִים, וְהָיָה מִסְתַּחֵר עִמָּהֶם, וְזֶה הָיָה בִּשְׁנַת תרכ"ח לִבְרִיאַת עוֹלָם, וּמִכְלַל הַחוֹבוֹת הָיָה בָּהֶם מַשְׁכּוֹן תַּכְשִׁיט אֶחָד שֶׁל זָהָב עַל שְׁנֵי מֵאוֹת פְּרַאנְק שֶׁהִלְוָה לְגוֹי אֶחָד, וְלָקַח מִמֶּנּוּ הַמַּשְׁכּוֹן הַנִּזְכָּר. וְהַכֹּל עָלָה לְחֵלֶק חֲכַם שְׁלֹמֹה הַנִּזְכָּר, וְאַחַר עֲבוֹר שָׁנָה אַחַת מִפְּרֵידַת הַשֻּׁתָּפוּת הַנִּזְכֶּרֶת, וְיִהְיֶה הַיּוֹם בְּקֹשׁ ח"ר שְׁלֹמֹה הַנִּזְכָּר אֶת הַמַּשְׁכּוֹן הַנִּזְכָּר וְלֹא מְצָאוֹ. וַיְחַפֵּשׂ בְּכָל חֲדָרָיו וַאֲפִלּוּ הַכָּרֵי הַגָּדוֹל שֶׁל חִטִּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ, וְהַסְחוֹרָה שֶׁבַּחֲנוּתוֹ חִפֵּשׂ בָּהֶם, וְלֹא הִנִּיחַ מָקוֹם שֶׁלֹּא חִפֵּשׂ אוֹתוֹ, וְלֹא מָצָא הַתַּכְשִׁיט הַנִּזְכָּר. וּבָא אֵצְלִי בְּצַעַר גָּדוֹל לְשָׁאוֹל אוֹתִי, אוּלַי אַזְכִּיר אֲנִי אוֹתוֹ הֵיכָן הִנִּיחוֹ, שֶׁמָּא הִנִּיחוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם וְשָׁכַח. וְסִפֵּר לִי צַעֲרוֹ, כִּי מִלְּבַד הֶפְסֵד הַחוֹב, עוֹד מִפְּחַד מֵעֲלִילַת הַגּוֹי בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן, שֶׁלֹּא יִטְעֹן עָלָיו שֶׁהַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה כַּהֲנָה וְכַהֲנָה, וְחָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנַא הַנִּזְכָּר הָיָה מְדַקְדֵּק אַפְּרָטֵי, וּבָהוּל עַל מַשְׁכּוֹנוֹ בְּיוֹתֵר, וּמַאֲנָה הִנָּחֵם נַפְשׁוֹ, וְנִשְׁתַּעֲמֵם מִצַּעֲרוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לוֹ לֵב לִפְנוֹת עַל עֶסְקָיו וְלִסְחוֹרָתוֹ, אַחַר כָּךְ אָמַר בְּלִבּוֹ: עַד מָתַי אֲנִי מִצְטַעֵר, מֵאי דַּהֲוָה הֲוָה וַה' יְרַחֵם, וְעָלָה לְמַצֶּבֶת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְלָמַד שָׁם תְּהִלִּים בִּבְכִי גָּדוֹל, וְנָדַר שֶׁמָּן לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ בְּיוֹם עֶרֶב שַׁבַּת קֹדֶשׁ. אַחַר כָּךְ בָּא לְבֵיתוֹ וְעָשָׂה שַׁבָּת. וְאַחַר כָּךְ בְּיוֹם א', טָעַן מַשָּׂא חֲמוֹרוֹ שֶׁל סְחוֹרָה לָלֶכֶת לַכְּפָרִים אֵצֶל הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר רָגִיל עִמָּהֶם לְהִסְתַּחֵר שָׁם, וְהֵם רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ ט' שָׁעוֹת, וּבְצֵאתוֹ מִפֶּתַח הָעִיר, וְהוּא רוֹכֵב עַל חֲמוֹרוֹ, וְהִנֵּה בָּאוּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה עַרְבִיִּים מִכְּפָר אֶחָד, לִקְנוֹת בִּגְדֵי חֲתָנִים שֶׁל עַרְבִיִּים, וּמְצָאוּ אוֹתוֹ יוֹצֵא מִן הָעִיר, וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ לָשׁוּב עִמָּהֶם לָעִיר, לִקְנוֹת לָהֶם בִּגְדֵי חֲפָה הַנִּזְכָּרִים. וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: כֹּעֵת אֲנִי יָצָאתִי לָלֶכֶת, לֹא אוּכַל לָשׁוּב, אָזַי הִתְנַפְּלוּ לְפָנָיו וְהִבְטִיחֻהוּ שֶׁיִּקְנוּ מִמֶּנּוּ מְעַט סְחוֹרָה הַנִּמְצֵאת אִתּוֹ בַּחֲנוּתוֹ, וְגַם אָמְרוּ לוֹ שֶׁיִּקְנוּ מִמֶּנּוּ בְּהַלְוָאָה בְּרִבִּית עַל חִטִּים וְכַיּוֹצֵא, וְאָז מִפְּנֵי

הַבּוּשָׁה חָזַר עִמָּהֶם, וְקָנָה לָהֶם כָּל צָרְכָם. וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עִמּוֹ לַחֲנוּתוֹ, וְקָנוּ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה דְּבָרִים הַצְּרִיכִים לָהֶם, וְאֶחָד מֵהֶם לָקַח כַּמָּה אַמּוֹת שֶׁל כְּ'אַם, וְשִׁשָּׁה פְּרַאנְק בְּהַלְוָאָה עַל הַחִטִּים כְּמִנְהָגָם, וְאַחַר שֶׁגָּמְרוּ מִקָּנָתָם, הֵם רָצוּ לָצֵאת מִן הַחֲנוּת, וְהַגּוֹי הַנִּזְכָּר מָנָה אֶת הַשִּׁשָּׁה פְּרַאנְק, וּמָצָאָם שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה, אָזַי אָמַר לְחָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר: הֵיאַךְ תֹּאמַר שֶׁנָּתַתָּ לִי שִׁשָּׁה פְּרַאנְק, וְהֵלֹא לֹא יֵשׁ בְּיָדִי כִּי אִם חֲמִשָּׁה, אָמַר לוֹ חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא: אֲנִי נָתַתִּי לְךָ שִׁשָּׁה. וְהַגּוֹי אוֹמֵר: לֹא נָתַתָּ לִי כִּי אִם חֲמִשָּׁה. וַתְּהִי צְעָקָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם בְּתוֹךְ הַשּׁוּק. וְעַל חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר קָמוּ עָלָיו כָּל הַשְּׁכֵנִים, וְאָמְרוּ לוֹ: הֵיאַךְ אַתָּה צוֹעֵק, וַהֲלֹא הַגּוֹי לֹא יָצָא מֵהַחֲנוּת שֶׁלְּךָ, וְאֵין בְּיָדוֹ כִּי אִם חֲמִשָּׁה פְּרַאנְק, וְהֵיכָן הִנִּיחַ הַפְּרַאנְק הַשִּׁשִּׁי? אֶפְשָׁר שֶׁטָּעִיתָ בַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁלְּךָ, וְנִדְמֶה לְךָ שֶׁהֵם שִׁשָּׁה. וְלֹא אָבָה שְׁמוֹעַ חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר, כִּי אָמַר: יוֹדֵעַ אֲנִי בְּוַדַּאי שֶׁנָּתַתִּי לוֹ שִׁשָּׁה, וְהָיָה בִּלְבּוּל גָּדוֹל בַּשּׁוּק. וְאָז אָמַר חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר שֶׁיְּבַקְּשׁוּ בְּגָדֵי הַגּוֹי, אוּלַי הִצְנִיעַ הַפְּרַאנְק בְּתוֹךְ בְּגָדָיו. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא עֲרֻבִי ,וְאֵין לֹא כִּי אִם כְּתֹנֶת וַחֲגוֹרָה. וּבִקְּשׁוּ בְּחֵיקוֹ וְלֹא מָצְאוּ. אָז אָמְרוּ כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם: כַּנִּרְאֶה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְגָזֹל אֶת הַגּוֹי. מִיָּד הֵאִיר ה' אֶת עֵינָיו, וְאָמַר: רוֹצֶה אֲנִי לְבַקֵּשׁ בְּתוֹךְ הַכִּיס שֶׁל מַעֲלָה עָשָׂן שֶׁיֵּשׁ לְךָ, אוּלַי אֶמְצָאֶנּוּ שָׁם. וּכְשֶׁבָּא לְבַקֵּשׁ בְּתוֹךְ הַכִּיס הַנִּזְכָּר, מָצָא הַפְּרַאנְק בְּתוֹכוֹ, וּמָצָא גַּם כֵּן הַמַּשְׁכּוֹן שֶׁנָּאֱבַד לוֹ בְּתוֹךְ הַשַּׁק הַנִּזְכָּר אֵצֶל הַגּוֹי, וְאָמַר לוֹ: לְמַעַן ה', אַל תִּמְסְרֵנִי לַמַּלְכוּת, וְאַל תְּבִישֵׁנִי כִּי זֶה שֶׁלְּךָ הוּא, וַאֲנִי גְּנַבְתִּיו מִבֵּיתְךָ, וְזֶה שְׁנֵי חֲדָשִׁים טָמוּן הוּא בַּקַּרְקַע בְּאָהֳלִי, וְעַתָּה מִן הַשָּׁמַיִם נָתְנוּ בְּלִבִּי לְתִּנוֹ בְּתוֹךְ שַׂק זֶה, וַאֲזַי חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר טָעַן עוֹד עָלָיו עַל שְׁנֵי גְּנֵבוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁגָּנַבְתִּי לוֹ מִבֵּיתוֹ מִתַּכְשִׁיטֵי בֵּיתוֹ, וְהוֹדָה לוֹ גַּם כֵּן הַגּוֹי עֲלֵיהֶם שֶׁהוּא גְּנָבָם, בְּבוֹאוֹ לְהַבִיא חִטִּים לְחָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר. וְרָצָה עוֹד חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר לְהַעֲלִיל עַל הַגּוֹי בַּאֲבֵדוֹת שֶׁל שֶׁקֶר, וְהִתְחִיל הַגּוֹי לִבְכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן, כִּי מַה שֶּׁהוּא אֱמֶת מוֹדֶה בּוֹ, וְיוֹתֵר מִזֶּה לֹא לָקַח. וַאֲזַי אֲנִי וְאַבְיוֹ שֶׁל חָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר, נִזְרְנוּ עָלָיו בְּכֹחַ הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִטְעֹן עָלָיו שֶׁקֶר, וְשִׁלֵּם הַגּוֹי כָּל מַה שֶּׁגָּנַב לְחָכָם שְׁלֹמֹה אוֹחַנָא הַנִּזְכָּר, עספ"א, כָּל זֶה יָדַעְתִּי בְּבֵרוּר. וַאֲזַי כָּלְנוּ עָנִינוּ בְּפֶה אֶחָד: בָּרוּךְ עוֹשֶׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אֲלָא מֵעָתָּה יע"ן "נִדְרוּ וְשַׁלְּמוּ לַה' אֱלֹקֵיכֶם, כָּל סְבִיבָיו יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא" (תהלים עו, יב), רוֹצֶה לוֹמַר: שֶׁיִּקְחוּ תַּשְׁלוּמִין שֶׁל הַנְּדָרִים לְרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. כִּי 'מוֹרָא' עִם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא 'מֵאִיר'. גַּם 'מוֹרָא' גִּימַטְרִיָּא 'רמב"ה', וְעַיֵּין בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ טוֹבַת מַרְאֶה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּאֹפֶן אַחֵר, דֶּרֶךְ דְּרָשׁ בְּאֹפֶן הַנָּאוֹת עַיֵּן שָׁם, לֵךְ נָא רְאֵה. אמ"ה הוֹאִיל וְהַסֵּפֶר הַזֶּה הוּא יִהְיֶה מָצוּי בְּיַד כָּל אָדָם, אֶחָד חֲכַם וְאֶחָד תֹּם אֲשֶׁר בְּכָל עָרֵי

יִשְׂרָאֵל יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, עַל כֵּן זֹאת חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה, לְכְתֹּב וּלְהַעְתִּיק פֹּה מַעֲשֶׂה הַכָּתָב וְהַמִּכְתָּב אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְעִיר הַבִּירָה בּוּכָארָה יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, וְזֶה נֻסְחוֹ אוֹת בְּאוֹת:

מַעֲלַת יְדִידִי וְחֶמְדַּת לִבִּי וְאוֹר עֵינַי, חִבַּת עֵין יְמִינִי, הֲלֹא זֶה הוֹד עָנָף עֵץ אֲבוֹת, חֶמְדַּת הַלְּבָבוֹת, מַעֲלַת הָרַב הַכּוֹלֵל הַדַּיָּן הַמְּצֻיָּן, בַּר אֲבָהָן וּבַר אוֹרְיָן כמהר"ר חִזְקִיָּה הַכֹּהֵן ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ מַר בְּרִיהּ דְּרַבִּינָא מַעֲלַת הָרַב הַמַּבְהָק זר"ק רַב כַּהֲנָא מַר דַּיְּינָא כמהר"ר חַיִּים הַכֹּהֵן זלה"ה, אַתָּה ה' תִּשְׁמְרֵהוּ, וְכַצִּנָּה רָצוֹן תְּעַטְּרֵהוּ כֵּן יְהִי רָצוֹן אָמֵן.

אוֹתוֹתַי אֵלֶּה יִגְּשׁוּ אָז יְדַבְּרוּ, לְפָנַי אָחִי מֶלֶךְ, אוֹדוֹת הַיְדִיעָה שֶׁבָּאָה מֵאֵת מַעֲלַת יְדִידֵנוּ הָרַב השד"ר כמהר"ר רְפָאֵל חַיִּים יִלּוֹז ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, מַגִּיד אוֹמֵר כִּי בָּא לְמַחֲנָה תְּהִלָּתְכֶם שד"ר נָהוּג מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ לוֹ מו' בְּנְיָמִין בֶּן מו' יוֹחָנָן כֹּהֵן בּוּכָארִי ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ ,תּוֹשָׁב יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן. וְהִתְחִיל לַעֲקֹר נְטוּעַ קֶפַּת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, הַקְּבוּעָה בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וְגָזַר אוֹמֵר שֶׁלֹּא יִקְבְּעוּ בְּכָל בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת כִּי אִם שְׁנֵי קֶפּוֹת, אַחַת לְשֵׁם עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְהַשֵּׁנִית לְשֵׁם הַאי תַּנָּא דִּידַן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וְהִתְחַלֵּק לְשָׁלֹשׁ אַרְצוֹת הַקֹּדֶשׁ יוכב"א, וְכָתַב כִּי כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ וְכַמָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וִירֵאֵי שָׁמַיִם נְבוֹכִים הֵם בָּאָרֶץ, וִירֵאִים לְבַטֵּל מִנְהָג אֲבוֹתֵיהֶם וַאֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, שֶׁכָּל הַנּוֹדֵר וְהַנּוֹדֵב לְשֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, הֲרֵי זֶה בְּכִי יֵתֵן לְרַבָּנֵי עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, מְקוֹם צִיּוּן קֶבֶר הַצַּדִּיק רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְרַבָּנָן וְתַלְמִידֵהוֹן אֲשֶׁר מִסְתּוֹפְפִים בְּצִלּוֹ וְלוֹמְדִים עַל קִבְרוֹ שֵׁ"ס וּמִשְׁנָיוֹת וְזֹהַר וּתְהִלִּים וְכֵיוֹצֵא, מִתְפַּרְנְסִים מִנְּדָרָיו וּמִכֶּסֶף הַקֻּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת כַּנּוֹדָע, שֶׁרַאֵינוּ בְּעֵינֵינוּ וַאֲבוֹתֵינוּ סִפְּרוּ לָנוּ, וְדָבָר זֶה מְפֻרְסָם בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹדְרִים בְּעֵת צָרָה לְעִלּוּי נִשְׁמַת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וּפוֹק חֲזִי לְהָרַב גְּאוֹן עוֹזֵנוּ כמהר"ר חיד"א זְכוּרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּסִפְרוֹ עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, לְמִי שֶׁשָּׁרוּי בְּצַעַר וּלְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים זְכָרִים, יִנְדֹּר לְרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וְאִם רָאָה שֶׁנִּתְעַבְּרָה, יִתֵּן בְּכָל יוֹם פְּרוּטָה כָּל הָאַרְבָּעִים יוֹם וכו'. וְאַחֲרָיו לוֹ קָם מוֹפֵת הַדּוֹר כמהר"ר חַיִּים פַּלַאגִ'י בַּסֵּפֶר עֲטֶרֶת הַחַיִּים, וְכָתַב בְּפֵרוּשׁ לְמִצְטַעֵר עַל סְחוֹרוֹתָיו, שֶׁהֵם בַּיָּם אוֹ יָרְדוּ מֵעֲרָכָם, יִנְדֹּר לְשֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, וְיִדְלִיק נֵר שָׁם אוֹ יְשַׁלְּחֵם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְעַל דָּבָר זֶה נִצָּב לְרִיב עִמּוֹ בְּמִלְחֶמֶת מִצְוָה אֶחָד מֵרַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, מֻחְסִידֵי בֵּית אֵל יכב"ץ כמהר"ר יַעֲקֹב נִינְיוֹ זְכוּרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בַּסֵּפֶר אֱמֶת לְיַעֲקֹב עַל שְׁפַת אֱמֶת בְּדַף קכ"ד עַמּוּד ג' וְד', אֵיךְ יִכְתֹּב לָשׁוֹן אוֹ יְשַׁלְּחֵם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, שֶׁהוּא לְשׁוֹן סָפֵק. הֲלֹא אִם לֹא יְשַׁלְּחֵם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, הֲרֵי זֶה

גּוֹזֵל אֶת הָרַבִּים וּפוֹרֵץ גָּדֵר אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים כְּמַלְאָכִים זְכרוֹנָם לִבְרָכָה. כַּאֲשֶׁר נַעֲתִיק לְקַמָּן בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ, וּמִשָּׁם באר"ה אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא יַכְנִיסוּ עַצְמָם בְּסוּג גֵּזֶל הָרַבִּים, וְ"אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו" (משלי ג, כז) כְּתִיב:

גַּם עֵינֶיךָ תֶּחֱזֶינָה מֵישָׁרִים בַּסֵּפֶר שָׁמַע אַבְרָהָם פַּאלַאגי' זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהֵבֵאתִי דְּבָרָיו בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ טוֹבַת מַרְאֶה"ה עַל פָּסוּק: "הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחָק" (משלי לא, יד), סוֹפֵי תֵּבוֹת 'רַקת' הִיא עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, כַּנּוֹדָע בש"ס דְּמָגִילָה (ו א), דַּאֲפִלּוּ רֵיקָנִים שֶׁבָּהּ מְלֵאִים מִצְוֹת כַּרִמּוֹן. וְתֵבַת 'מִמֶּרְחָק', רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'מִקֵּפַת רַבִּי מֵאִיר חָסִיד קָדוֹשׁ'. 'תָּבִיא לַחְמָהּ'ף כִּי מִן הַקֵּפָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס מִתְפַּרְנְסִים הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים בָּהּף יְעַיֵּן שָׁם, הֲרֵי יָדוּעַ כִּי הַקֵּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת הִיא בֵּית חַיֵּינוּף וּמִפִּיהָ אֲנַחְנוּ חַיִּיסץ וְאֵיךְ יִתְכֵּן שֶׁיִּהְיֶה לְרָצוֹן רַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן‍ף לִכְרוֹת אוֹכֶל מִפִּינוּ וְיוֹרְדִים עִמָּנוּ עַד לְחַיֵּינוּף לֹא מִן ה' הוּא זֶה? אַחַת שָׁאַלְתִּי מֵאִתְּךָ תְּהִלָּתִי, אִם אָדָם אֶחָד מִנְהָגוֹ לָתֵת אוֹ רוֹצֶה עַתָּה לָתֵת מָעוֹת לְצָדָקָה לִרְאוֹבֵן תַּלְמִיד חָכָם וְעָנִי כְּדֵי שֶׁיִּחְיֶה בְּנוֹ אוֹ שֶׁיַּצִּילֵיחַ בַּעֲסָקָיו וְכֵיוֹצֵאף הַאִם יוּכַל יִשָּׁשכָר לִגְזֹר עָלָיו שֶׁלֹּא יִתֵּן סֶלַע זֶה כִּי אִם לִרְאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי? וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁנִּתְעַצֵּם לִגְזֹר עָלָיו גְּזֵרָה הַנִּזְכֶּרֶתף הַאִם יִהְיֶה מְחֻיָּב הָאָדָם הַנִּזְכָּר לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וְלִגְזֵרָתוֹף שֶׁהִיא שֶׁלֹּא כִּרְצוֹנוֹ וְשֶׁלֹּא כִּרְצוֹן יְרֵאָיוּף שֶׁיִּגְזֹל שְׁנֵי חֲלָקִים מֵרְאוּבֵן וְיִתֵּנֵם לִשְׁמְעוֹן וְלֵוִי? וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצוּ שִׁמְעוֹן וְלֵוִי לְהָנוֹת מֵהַגֵּזֶל הַנִּזְכָּרף אֵיךְ יוּכַל הַנּוֹתֵן לְהוֹצִיא מִזֶּה וְלִתֵּן לָזֶה? וַהֲלֹא אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלוֹ לֹא. וְאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם: חֲטֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרוֹ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׂוֹנֵא גֵּזֶל בְּעַוְלָה, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל לַעֲנִיִּים, וּפוֹק חֲזִי מַאי עַמָּא דִּבֵּר, כִּי בַּזְּמַן הַזֶּה עִיר וְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל בּוּכָארָה יְכוֹנֶנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, מִיּוֹם הִוָּסְדָה בָּהּ מְסִלַּת הַבַּרְזֶל, הֲלֹא עִיר מִסְחָר הִיא, וּפוֹנִים אֵלֶיהָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ, מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמֵאֵיי הַיָּם, וּמֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִבָּבֶל וְעֶרֶי מָדַי וְחַדְרֵי תֵּימָן. שַׁאֲלוּ נָא וּרְאוּ וְכֻלָּם יְעִידוּן יַגִּידוּן, כִּי קֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, שׁוֹלְחִים אוֹתָהּ לְפַרְנָסַת חַכְמֵי וְרַבָּנֵי עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן. וְלָמָּה אַתֶּם תִּהְיוּ מֻפְרָשִׁים בְּעִנְיָן זֶה מֵרוּבָּא דְּעָלְמָא, שֶׁבְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵינוּ שֶׁבַּגּוֹלָה? וְאִם תִּרְצוּ שֶׁנִּשְׁלַח לָכֶם כַּמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִכְתָּבִים הַבָּאִים מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם הַשּׁוֹלְחִים כָּל כֶּסֶף הַמִּתְקַן, תְּרוּמָה לְקֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְשׁוֹאֲלִים שִׁטְרֵי קַבָּלוֹת, וּרְאֵיָה וּמוֹפֵת חוֹתֵךְ לָזֶה הֲלֹא מְדֵי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ יָבוֹאוּ מִכְתָּבִים מִתּוֹךְ עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, מִתּוֹשְׁבֵי הָעִיר מַמָּשׁ, מִלְּבַד הַגֵּרִים הַבָּאִים לִשְׁכּוֹן כָּבוֹד תּוֹכְכֵי יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן. וּמִכֻּלָּם יָבוֹאוּ מִכְתָּבִים לִשְׁאֹל שִׁטְרֵי קַבָּלוֹת עַל כֶּסֶף הַקְּדֻשִּׁים הַנִּמְצָא בְּקֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, הַנּוֹדְרִים בְּעֵת צָרָתָם וְנוֹתְנִים בְּעַד רְפוּאָתָם וְהַצָּלָחָתָם

וְכֵיוֹצֵא. וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ רַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם תִּבְּנָה וְתִכּוֹנֵן עַל יוֹשְׁבֵי עִירָם לָתֵת לָהֶם חֵלֶק מִקֻּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת? אֶלָּא וַדַּאי שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא יַעֲלֶה עַל רוּחָם דָּבָר זֶה, כִּי לֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלָם. דְּהֵיכָא כְּתִיבָא שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לָתֵת מַעֲשְׂרוֹתַי לְכֹהֵן זֶה, וְיִגְזֹר אוֹמֵר עָלַי הַשּׁוֹפֵט לְתִתָּם לְכֹהֵן אַחֵר? דָּבָר זֶה לֹא יִתָּכֵן וְלֹא אֶפְשָׁר. וּכְשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר דָּבָר הֶנְשְׁמַע, כָּךְ מִצְוָה שֶׁלֹּא לֵאמֹר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע, וְאָנֹכִי הֶרוֹאֶה כִּי ח"ר בִּנְיָמִין הַנִּזְכָּר, אֶפְשָׁר שֶׁבָּדָה הַדָּבָר מִלִּבּוֹ, וְחוֹשֵׁב אוֹתָם לְאַנְשֵׁי בּוּכְאָרָה הָיוּ פְּתָיִים חַס וְשָׁלוֹם כָּמוֹהוּ, שֶׁהוּא פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר. זֹאת וְעוֹד אַחֶרֶת שֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם יְרֵאֵי שָׁמַיִם בְּתַכְלִית, וְלָכֵן מְאַיֵּם עֲלֵיהֶם בִּגְזֵרוֹת בְּכֹחַ שֶׁבְּיָדוֹ מִמְּשַׁלְּחָיו, וְאוּלַי יִשְׁמְעוּ וְיִפְחֲדוּ וְיַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ לְחַלֵּק מָמוֹנֵנוּ לְג' חֲלָקִים, אוּלַי יִמְצָא חֵן וַחֶסֶד בְּעֵינֵי מְשַׁלְּחָיו, וְלֹא יָדַע כִּי בְּנַפְשׁוֹ הוּא חָסִיד שׁוֹטֶה וְאַכְזָרִי, וְחוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ מְשַׁלְּחָיו לַעֲשׂוֹת, לַעֲקוֹר בְּיָדוֹ מַמָּשׁ קֻפּוֹת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, הֲלֹא מָצָאנוּ רָאִינוּ לְרַבֵּיהּ דְּרַבֵּיהּ עָצוּם וָרָב וְרֹאשׁ וַעַד הַכְּלָלִי בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, כְּמוֹהַר"ר יַעֲקֹב מֵאִיר ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, אֲשֶׁר הָיָה לְפָנִים שד"ר עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְלָאוּ הִרְהִיב עֹז לְגָשֶׁת לִשְׁלֹחַ יָד בְּקֻפָּתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה ת"ו. וְאֵיךְ הָיָה לְבֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי הַנִּזְכָּר, קִישׁ קְרֵיאָ וְלֹא יָדַע כִּי רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן בְּעַצְמוֹ אָמַר לְתַלְמִידָיו: אִמְרוּ לִבְנֵי אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הָא מְשִׁיחֲכוֹן דִּיְדִכּוֹן כַּנּוֹדָע, וּמִי שְׁלַח יָדוֹ בְּמְשִׁיחַ ה' וְנִקָּה? וּבִפְרָט דְּרַבִּי מֵאִיר עַצְמוֹ, דְּאֵין דִּינָא דְּגַרְמֵי וְאֵיךְ השד"ר הַנִּזְכָּר יִגְרֹם לָנוּ הֶזֵק וַיַּכְנִיס רֹאשׁוֹ בֵּין הָרִים הַגְּבוֹהִים, וְהָיָה לוֹ לִזְכּוֹר יוֹם בּוֹאוֹ לְהִלּוֹלַת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וְלָקַח צֵדָה לַדָּרֶךְ מִכִּיס קֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, וְעַתָּה נַעֲשָׂה כְּפוּי טוֹבָה וְקוֹיֵם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: "גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי... אוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב" (תהלים מא, י). וְלִפְרֹץ גָּדֵר וְיַסִּיג גְּבוּל עוֹלָם אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים, וּגְבוּל עוֹלִים הָעֲנִיִּים וְהָאֶבְיוֹנִים, כִּי לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם, כִּי אִם בָּזֹאת כַּנּוֹדָע. וּמַה שֶּׁרָצָה לִטְעֹן טְעוּן כִּי עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן מְרֻבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין, הֵן אֱמֶת שֶׁאֲפִלּוּ כֹּת הַמְקַבְּלִים חֲלוּקָא דְּרַבָּנָן וכו' הֵם מְרֻבִּים מִשֶּׁלָּנוּ, עִם כָּל זֶה אֵין אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְשַׁיֵּם חֶלְקֵינוּ עִמָּהֶם, וּלְחַסֵּר מֵעֲנֵיֵי עִירֵנוּ וְלָתֵת לַעֲנֵיֵי עִירָם, וְהוֹדוּ לָאֵל יִתְבָּרַךְ אַחֵינוּ שֶׁבַּגּוֹלָה יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם, וּמְקַבְּלִים מֵהֶם חֲמִשָּׁה שְׁלוּחֵי כוֹלֵל, אֶחָד שד"ר נָהוּג לְקֻפַּת רָחֵל אִמֵּנוּ לַעֲדַת הַסְּפָרְדִים הי"ו, גַּם אֶת הַשֵּׁנִי שָׁלִיחַ בֵּית אֵל לַעֲדַת הַחֲסִידִים הי"ו, גַּם אֶת הַשְּׁלִישִׁי לַעֲדַת הַמַּעֲרָבִים הי"ו, רְבִיעִי בַּקֹּדֶשׁ שְׁלִיחַ מִשְׁגַּב לַדָּךְ לְקֻפַּת בְּקוּר חוֹלִים, גַּם שד"ר לַעֲדַת הַתֵּימָנִים וְהַמִּזְרָחִים ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ הַנִּקְרָא בְּשֵׁם עֻזְרַת נִדָּחִים, וְהֵינוּ טַעֲמָא מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְרֻבִּים בְּאַכְלוֹסִים בֶּן פּוֹרַת יוֹסֵף, לֹא כֵן אֲנַחְנוּ אֶלָּה אֵין שׁוֹלְחִים כִּי אִם שְׁלִיחַ נָהוּג לַעֲדַת הַסְּפָרְדִים וּמַעֲרָבִים וּמִזְרָחִיִּים וכו', וּלְהוֹצָאַת בְּקוּר חוֹלִים וְהוֹצָאַת

הַשְׁרָרָה יד"ה הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל יוֹצֵא מֵהַכְנָסַת שָׁלִיחַ אֶחָד דַּוְקָא, וַאֲנַחְנוּ אֱלֹה פֹּה עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם קָרוֹב לַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים נְפָשׁוֹת בֶּן פּוֹרַת יוֹסֵף, דְּאִתְרַבּוּ סַפְסָלֵי הַבָּאִים מִמִּזְרַח וּמַעֲרָב מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ הָלוֹךְ וָרֵב בֶּן פּוֹרַת יוֹסֵף, וּמִלְּתָא כִּדְנָא יְכוֹלָה לְהִתְבָּרֵר בְּרֻכּוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. וְדֵי בָּזֶה הֶעָרָה לְרַב שֶׁכְּמוֹתוֹ תֶּרֶב גְּדֻלָּתוֹ, שֶׁאֵין הַפֶּה יְכוֹלָה לְדַבֵּר וְלֹא הַלֵּבָב בְּקֶרֶב מוּסוֹ לְאָרוֹךְ שֻׁלְחָן בַּמִּדְבָּר, זוּלַת אִם הָיָה לְפָנַי פָּנִים בְּפָנִים וּפֶה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ.

וּכְבָר קוֹל הֶבְרָה נִשְׁמַע מִזֶּה כַּמָּה שָׁנִים, מֵאֵיזֶה שְׁלִיחַ כָּזֶה שֶׁהָיָה בְּעָרֵי טוּרְקִיאָה, וְנִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ קְנָאָה עַל הַקֶּפָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְנִשְׁמַע הַקּוֹל לְפָנַי מִי שֶׁגָּדוֹל הָרֵב מוֹפֵת הַדּוֹר הַגָּאוֹן הַמְפֻרְסָם כמהר"ר אֲשֶׁר קוֹבוֹ זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וְשׁוֹרֵטֵט וְכָתַב בְּכַמָּה גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וכו', לְמִי שֶׁשּׁוֹלֵחַ יָד וְגוֹזֵל קֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, מֵרַבָּנֵי טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְנוֹתְנָהּ לְאֶרֶץ אַחֶרֶת, הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה וַחֲתוּמָה בַּחֲתִימַת יַד הַקְּדוֹשָׁה. וְקִיְּמנוּ מִצְוַת שִׁלּוּחַ הַעְתָּקָה מִמֶּנָּה לְשֵׁם גְּבוֹהַּ הַגָּאוֹן הַמְפֻרְסָם כמהר"ר חח"מ נר"ו, לְהַדְפִּיסָהּ בַּסֵּפֶר שְׁדֵי חֶמֶד תּוֹסֶפֶת נֹפֶךְ וְיִפּוּי כֹּחַ וְיֶתֶר שְׂאֵת עַל מַה שֶּׁכָּתַב בַּחֲלָקִים הָרִאשׁוֹנִים, וּבְקָרֵב הַיָּמִים יֵצֵא מִמִּזְבֵּחַ הַדִּפּוּס וִיהֵא מָקֹטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמוֹ, מִנְחָה טְהוֹרָה מֻהֶרֶב הַנִּזְכָּר לְעֵיל ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ. וְעֵינָיו יֶחֱזוּ וְעַפְעַפָּיו יַבִּיטוּ הֶאֱמֶת וְהַצֶּדֶק, וְאִם הַשד"ר הַנִּזְכָּר יֹאמַר לָכֶם דִּינָא קָא בָּעֵינָא, יוּכַל כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ לְהָשִׁיב קוֹל קוֹרֵא מִמִּקְרָא שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים" (דברים יט, יד). וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: "אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם, אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ" (משלי כב, כח), "וּבִשְׂדֵי יְתוֹמִים אַל תָּבֹא, כִּי גֹאֲלָם חָזָק" (משלי כג, י-יא) וכו'. וְאִי בָּעֵית אֵימָא גְּמָרָא, מ"ש הש"ס בְּגִיטִּין דנ"ט ע"ב: עָנִי הַמְנַקֵּף בְּרֹאשׁ הַזַּיִת, מַה שֶּׁתַּחְתָּיו גֵּזֶל וכו', מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹף וְדָגִים יֵשׁ בָּהֶם גֵּזֶל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גֵּזֶל גָּמוּר, וְהַבִּיטָה וּרְאֵה לְהָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה פ"ו מה' גְּזֵלָה הל' י"ב, וְיוֹתֵר מְפֹרָשׁ יוֹצֵא בְּהִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה הֲלָכָה ב', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַצָּד דָּגִים מִתּוֹךְ מְצוּדַתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַיָּם אוֹ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, הוֹאִיל וְהַמְצוּדָה הִיא כְּלִי, קָנָה לוֹ הַכְּלִי שֶׁלּוֹ. וּמִי שֶׁלּוֹקֵחַ דָּג אוֹ חַיָּה מִתּוֹכָהּ, הֲרֵי זֶה גַּזְלָן גָּמוּר. (אָמַר אַבְרָהָם לְהוֹצִיא בַּדַּיָּנִים) וְכָתַב עָלָיו הָרַב הַמַּגִּיד, שֶׁכֵּן פָּסַק בַּהֲלָכוֹת וְזֶה מֻסְכָּם, עַד כָּאן יְעַיֵּן שָׁם. וְכֵן פָּסַק מָרָן הַקָּדוֹשׁ בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סי' ש"ט סָעִיף ד', יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם וַהֲרֵי זֹאת הַקֶּפָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהִיא כְּלִי, וְיֵשׁ לָהּ בַּיִת קִבּוּל וּשְׁמָהּ דְּמַאֲרָה עָלֶה רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, הֲרֵי זוֹכֶה לָנוּ הַכְּלִי שֶׁלָּנוּ שֶׁהִיא הַקֶּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת, וְהַלּוֹקֵחַ מִמֶּנָּה גֵּזֶל גָּמוּר. הוֹאִיל וְהִיא לְשֵׁם עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְהֵם אֲשֶׁר קָבְעוּ הַכְּלִי הַנִּזְכָּר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה אֶלָּא מוֹסְרִים לוֹ רָאשֵׁי פְּרָקִים לְרַב שֶׁכְּמוֹתוֹ. חָכָם מוֹסִיף

מִדַּעְתּוֹ. וְהֵן יְדִיעָתוֹ מַכְרַעַת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּדָבָר פָּשׁוּט כָּזֶה, וַיַּעֲשֶׂה הַתְּרָאָה בְּקָהָל קְדוֹשִׁים רַבָּה, שֶׁשּׁוּם אֶחָד לֹא יִמְסֹר שׁוּם פְּרוּטָה מִקֻּפָּה שֶׁכָּתוּב עָלֶיהָ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, כִּי אִם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְאִם יִמְסֹר אֵיזֶה פְּרוּטָה לַזּוּלַת, הֲרֵי הוּא חַיָּב בְּמִסְירָתוֹ שֶׁמָּסַר מָמוֹנֵנוּ לְיַד הַזּוּלַת, וְאֵין לָנוּ דִּין וּדְבָרִים עִם השד"ר, וְלֹא עִם מְשַׁלְּחָיו, כִּי זֶה הַדָּבָר תָּלוּי בְּיַד הַנּוֹתֵן.

וּפוּק חֲזֵי מַה שֶּׁפָּסַק הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק פֶּרֶק ח' הֲלָכָה א', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַמּוֹסֵר מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיַד אָנַס, חַיָּב לְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו. וְאִם מֵת, גּוֹבִים מִיּוֹרְשָׁיו. יְעַיֵּן שָׁם. וְאִם כֵּן, אִם בְּנָיְמִין הַנִּזְכָּר אוֹ אַחֵר הַבָּא לִקַּח שׁוּם פְּרוּטָה מֵהַקֻּפָּה, אֲנַחְנוּ גּוֹבִים מֵהַנּוֹתֵן .וְאִם יִרְצֶה בְּנָיְמִין הַנִּזְכָּר אוֹ אַחֵר לְסַדֵּר כָּל בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת קֻפּוֹת עַל שֵׁם שִׁבְעִים סַנְהֶדְרִים זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אֲנַן לֹא אִכְפַּת לָן בָּזֶה, רַק שֶׁלֹּא יִתְנַהוּ בְּשֶׁל אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ עַל קֻפָּתָם שֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וְאִם יִכְתְּבֵהוּ, אֲזַי אֲנַחְנוּ הַזּוֹכִים. וּמִי שֶׁיִּקַּח מִמֶּנָּה שׁוּם פְּרוּטָה, הֲרֵי זֶה גַּזְלָן גָּמוּר. וְיוֹצְאָה בְּדַיָּנִים מִן הַגַּבָּאִים הַמּוֹסְרִים בְּיָדָם, וְכָאָמוּר. נָא אָחִי יִכְתֹּב מִגּוּף זֶה הַמִּכְתָּב שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה הַעֲתָקוֹת, וִישַׁלְּחֵם לְעִי"ת סַמַרְקַנְד וְלִקּוֹקַנְד וּלְתַשְׁקַנְד יְכוֹנָנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן. וְיוֹסִיף נֹפֶךְ מַשָּׁלוֹ לַלּוֹעֲזִים בְּלַעַ"ז בַּאֲרֶשֶׁת שְׂפָתָיו, וְהַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ וּדְבָרָיו הִנָּם נִשְׁמָעִים, וְטַעַם שֶׁאֲנִי כָּתַבְתִּי לְכְבוֹד תּוֹרָתוֹ יוֹתֵר מֵאָדָם אַחֵר, מִשּׁוּם כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבֵּיתִי וְקִבַּעְתִּי תְּחִלָּה הַקֻּפּוֹת בְּעִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל בּוּכָארָה וְסַמַרְקַנְד וַאֲגַפֶּיהָ כַּנּוֹדָע, לִכְבוֹד תּוֹרָתוֹ וּלְכָל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ מִשְּׁנַת תרמ"א עַד כְּעַן יוֹמָא זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה. וּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ רָאָה בְּעֵינָיו כַּמָּה טָרַח עִמִּי מַר אָבִיךְ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּקִבִּיעוּת הַקֻּפּוֹת הַנִּזְכָּרִים, וְדָבָר שֶׁטָּרַח בּוֹ אוֹתוֹ צַדִּיק לֹא יִכָּשֵׁל בּוֹ זַרְעוֹ, אֶלָּא אַדְרַבָּה, יֹאחַז צַדִּיק דַּרְכּוֹ דֶּרֶךְ הַקֹּדֶשׁ כָּאן, בְּשֶׁאוֹחֲזִין מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, וְלֶעָמֹד לִימִין הָרַב השד"ר שֶׁלָּנוּ, וְלִהְיוֹת לוֹ לְהָדָר עֻזֶּר, וְלֹא יִשְׁקֹט וְלֹא יָנוּחַ עַד אֲשֶׁר יֵצֵא כַּנֹּגַהּ צִדְקוֹ, בָּרוּךְ מִפִּיו יִקָּרֵא וְיִתְרַגֵּם בְּמֶתֶק לְשׁוֹנוֹ, עַד שֶׁיִּכָּנֵס תּוֹךְ מוֹרְשֵׁי לְבָבָם, וּדְבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב נִכְנָסִים לַלֵּב, וְעַל יָד כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ תִּהְיֶה צְלִיחָתֵנוּ, וְאַל תִּמְנַע טוֹב מִבַּעֲלָיו כְּתִיב. וּבְשָׂכָר זֹאת אֶלְקָא דְּמֵאִיר יִהְיֶה בְּעָזְרוֹ, וַאֲנַן מֵהָכָא בְּרוּכֵי מְבָרְכִינָן לוֹ וּלְכָל הַמַּסְיְּעִים לְדָבָר מִצְוָה הַנִּזְכָּר, קוּם רַבִּי חִזְקִיָּה וְהַחֲזֵק הַקֻּפָּה בְּמַסְמְרִים בַּל תִּמּוֹט עוֹלָם וָעֶד, וְלֹא תַּצְרִיכֵנִי לִטְרֹחַ וְלָבוֹא אֲנִי בְּעַצְמִי וּלְהוֹצִיא הוֹצָאוֹת, כִּי הַשְׁקֵט לֹא נוּכַל וּכְבוֹד תּוֹרָתוֹ גַּבְרָא מָרְשֶׁה בַּחֲרִיקַאי לְהַחֲזִיר הָעֲטָרָה לְיוֹשְׁנָהּ, וּבָהּ אֵדַע כִּי מָצָאתִי חֵן וָחֶסֶד רַב חסד"א ורב חנ"א, וְהוּא הַצָּעִיר רְפָאֵל אוֹחַנָא ס"ט.

אַחֲרֵי כָּתְבִי זְמַן לֹא כַּבִּיר, נִרְאֶה בַּעֲלִיל אוֹר כִּי טוֹב, הַסֵּפֶר הַיָּקָר פְּקוּעוֹת שָׂדֶה, לְהָרַב הַגָּאוֹן הַמְפֻרְסָם כמהר"ר חַיִּים חִזְקִיָּה מְדִינִי ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, אֲשֶׁר שָׁלַח לְרַבָּנֵי אַרְצֵנוּ עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תְּבָנֶה וְתִכּוֹנֵן. וּמָצָאתִי אוֹן לִי, וּמִמֶּנּוּ תֵּדַע כִּי השד"ר בְּנֶעְמִין הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁקֶר עָנָה אֵין בְּפִיו תּוֹכָחוֹת, וְלֹא כֹּחוֹת מִמְּשַׁלְּחָיו רַבָּנֵי עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תְּבָנֶה וְתִכּוֹנֵן. כִּי הֲלֹא תִּמְצָא דִּבְרֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, נֶגֶד הַמְּשַׁנִּים וּמַסִּיגִים גְּבוּל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הַטָּהוֹר אֲשֶׁר כָּתַב הָרַב הַגָּאוֹן הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּדַף ה' סוֹף ע"ג, אֵלֶּה דִּבְרֵי הָרַבָּנִים הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּהִסְכָּמָתָם, שֶׁהִגִּיעָה לְיָדִי. וְדִבְרֵיהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאֵין צְרִיכִים חִזּוּק. וְאַף גַּם שֶׁקִּבַּלְתִּי סֵפֶר יָקָר שִׂמְחָה לְאִישׁ לְהַאי תַּנָּא דִּידַן תַּנָּא יְרוּשַׁלְמָאָה הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל עט"ר רֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן יִשָּׂ"א בָּרָכָה ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, וְרָאִיתִי שָׁם בְּחֵלֶק ח"מ סי' י"ד תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּעִנְיַן כָּזֶה, אֲשֶׁר רַבָּנֵי גְּאוֹנֵי דּוֹרֵנוּ הִסְכִּימוּ שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת בְּצַדָּקוֹת הַלָּלוּ, וּלְרֶגֶל מְלַאכְתִּי מְלֶאכֶת שָׁמַיִם רָאִיתִי נָכוֹן לְהַעֲתִיק דִּבְרֵי קָדְשָׁם, לְפִי שֶׁהַסֵּפֶר הַנִּכְבָּד הַזֶּה אֵינוֹ בַּנִּמְצָא בַּמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ, וּמִצְוָה לְפַרְסֵם לַהֲבוֹת דִּבְרֵי קָדְשׁוֹ וְאֵלֶּה דְּבָרָיו, עֵינֵנוּ הָרוֹאוֹת כָּל אֲשֶׁר כָּתְבוּ מַעֲלַת רַבָּנֵי הָאַשְׁכְּנַזִּים בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ צְפַת אתל"א, וַחֲכָמִים יצ"ו אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ לְמַעֲנִיתָם בְּרֹחַב מִבִּינָתָם, עַל אוֹדוֹת הָעֲיָרוֹת וּמְחוֹזוֹת וּגְבוּלִים הַשַּׁיָּכִים לְכוֹלָל וַואלִין יע"א הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וּמִזֶּה זְמַן בְּהַסְכָּמָה עָלוּ ה' הַגָּאוֹן הַגּ' הַמְפֻרְסָם כמהר"ר מֵאִיר אוֹיֶערְבַּאךְ וּמַעֲלַת ב"ד רַבָּא דק"ק אַשְׁכְּנַזִּים דְּפֹה עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְגָזְרוּ אוֹמֵר בְּגִזֶּרֶת הַתּוֹרָה ובאו"ח לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ לִגַּע בְּכָסֶף הַקֶּדָשִׁים דְּכוֹלֵל הַנִּזְכָּר מִמְּחוֹזוֹת הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְאַחֲרָיו הֵאִיר וְזָרַח שַׂר הַמַּסְכִּים הָרַב הַגָּדוֹל ראש"ל עט"ר הַגָּאוֹן הַמְפֻרְסָם כמהר"ר אַבְרָהָם אַשְׁכְּנַזִי, גַּם הוּא גָּזַר בְּגִזֶּרָה חֲמוּרָה, וְכֹה הָיוּ דְּבָרָיו אֲשֶׁר יָצְאוּ מִפִּי קָדְשׁוֹ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאַחֲרֵי רוֹאֵי הַפָּסַק בֵּית דִּין הַצֶּדֶק וכו', הֵטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְּרוּ, וְהִנֵּה גַּם אֲנִכִי גּוֹזֵר בְּגִזֶּרֶת עִירִין פִּתְגָמָא וּבְכֹחַ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּבְכֹחַ קְדֻשַּׁת הָאָרֶץ וכו', הִשָּׁמְרוּ לָכֶם לִנְגֹּעַ חַס וְשָׁלוֹם בְּמִחְיַת אֵלֶּה הָעֲנִיִּים, וְלַעֲבֹר חָלִילָה עַל לָאוִין, מִקְרָא מַלֵּא בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: "לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ" (דברים יט, יד), וְ"לֹא תַסִּיג גְּבוּל עוֹלָם שֶׁגָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים". וְכָל יְחִיד וְרַבִּים הַדָּרִים בְּמְדִינָתָם בִּגְבֻלֵיהֶם אֲשֶׁר הֶקְבִּיעוּ לְכוֹלְלֵיהֶם, וְאַף הַבָּאִים מִמְּדִינוֹת אֲחֵרוֹת וְנִתְיַשְּׁבוּ בְּאוֹתָם הַמְּדִינוֹת וְהַפְּלָכִים הַשַּׁיָּכִים לְכוֹלְלוֹת הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל יֵחָשְׁבוּ כִּבְנֵי אוֹתוֹ הַמָּחוֹז, וְנִגְרָרִין אֲבַתְרַיְיהוּ בִּפְרִי צְדָקַת הַתַּנָּא הָרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, לְכָל נִדְרֵיהֶם וְכָל נִדְבוֹתָם. וְכָל הַפּוֹשֵׁט יָד לַעֲשׂק חַס וְשָׁלוֹם וּלְשַׁנּוֹת מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה מִמָּחוֹז לַחֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ נוֹגֵעַ בְּבָבַת עֵינוֹ, וְהוּא קוֹבֵעַ נְפָשׁוֹת מַמָּשׁ. כִּי בִּגְבוּלִין תַּלְיָא מִילְּתָא, וְאִיסּוּרָא הוּא דְּרָבִיעַ עֲלֵיהּ כְּתוֹקֵף גְּזֵרוֹת גְּאוֹנֵי הָאָרֶץ רִאשׁוֹנִים כְּמַלְאָכִים, רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל וּמָרָן הַקָּדוֹשׁ בֵּיתָה יוֹסֵף וְתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אַלְשִׁיךְ, וְהָרַב השל"ה

הַקָּדוֹשׁ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן עַד עוֹלָם, עַד כָּאן הִגִּיעוּ דְּבָרָיו, גָּדוֹל הַנֶּאֱמָר בְּאַבְרָהָם זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְאָנָא זְעִירָא הַחוֹתֵם הַשֵּׁנִי מַטָּה עִם מַעֲלַת בֵּית דִּין הַצֶּדֶק דק"ק סְפָרַדִּים דְּפֹה עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, הֶחְזַקְנוּ בְּמָעוֹז הַסְכָּמָתָם וְתוֹקֶף גְּזֵרָתָם בְּכָל כֹּחֵנוּ, חָקָה חָקַקְנוּ וּגְזֵרָה גָּזַרְנוּ, לְאָשֵׁר וּלְקַיֵּם הַסְכָּמַת הַגְּאוֹנִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וְהִנֵּה בְּעָתָה שָׁמָעְנוּ לְשֵׁמַע אֹזֶן כִּי יֵשׁ וַיֵּשׁ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּרְצוּ גָּדֵר, וְשׁוֹלְחִים שְׁלוּחִים לְמָקוֹמוֹת הַשַּׁיָכִים לְכוֹלְלוֹת וַואלִין הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְעוֹבְרִים עַל הַגְּזֵרוֹת וְחֻרְמוֹת הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל בִּשְׂאֵט בַּנָּפֶשׁ, וְתוֹלִים עַצְמָם בְּאֶחָד חֲכַם בְּעֵינָיו שֶׁכָּתַב כִּי אֵין שׂוּם חֻזְקָה לְשַׁנּוֹת מִדַּעַת הַנּוֹתְנִים, וְאֵין לְגָזֹר וּלְצַוּוֹת עַל נוֹתְנֵי הַצְּדָקָה לְאֵיזֶה כּוֹלֵל יִתְּנוּ וכו', וְכָל אֶחָד הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת בְּנִדְבוֹתָיו כְּחֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ וכו' וכו', וְעַל זֶה קָמוּ וְנִתְעוֹדְדוּ חַכְמֵי וְרַבָּנֵי הָאַשְׁכְּנַזִּים דְּעִיר הַקֹּדֶשׁ צְפַת תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, וְכָל הָעֲדָה הַקְּדוֹשָׁה נִתְאַסְּפוּ יָחַד וְגָזְרוּ בִּגְזֵרָה חֲמוּרָה, וְשָׁדוּ גּוּדָא רַבָּא לְבַל יְשַׁנּוּ אֶת תַּפְקִידָם, וְאֵין רְשׁוּת לְשׁוּם אֶחָד מֵהַדְּרִים בַּמְּדִינוֹת הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל לִתֵּן מֵהַקֻּפָּה הַקְּבוּעָה בַּבָּתִּים לַעֲנְיֵי כוֹלֵל אַחֵר, וְהָרְחִיבוּ דִּבְרֵיהֶם בְּטוּב טַעַם וָדַעַת יְדִיעָתָם מַכְרַעַת בְּכָל חֹזֶק וְתוֹקֶף, וְאַחֲרֵיהֶם מַסְכִּימִים וּמַעֲרִיבִים חַכְמֵי וְרַבָּנֵי דק"ק מַעֲלַת הַסְּפָרַדִּים דְּעִיר הַקֹּדֶשׁ צְפַת תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, וּבֵארוּ דִּבְרֵיהֶם עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת, וְאַסִיקוּ דְּדִינָא הֵכִי הַוֵי שֶׁחַיָּבִים כָּל הַבָּאִים לָדוּר בִּמְחוֹזוֹת וְהַגְּבוּלִין הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לְהָיוֹת נִגְרָרִים אַחַר הֶרֹב מִבְּלִי לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל, וּמִבְּלִי לְשַׁנּוֹת שׁוּם שִׁנּוּי כְּלָל וּכְלָל כַּמְּבֹאָר. וְגַם חַכְמֵי וְרַבָּנֵי סְפָרַדִּים וְאַשְׁכְּנַזִּים דְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֶן, גַּם הֵמָּה בְּהַסְכָּמָתָם עָלוּ בְּכָל הָאָמוּר וּמְדֻבָּר, אֵין נִגְרָע דָּבָר. וַאֲנַן בְּדֵידַן יַעַן בִּקֵּשׁ מַעֲלַת יְדִידֵנוּ הָרַב הַנִּכְבָּד הַמֻּפְלָג כמהר"ר נִיסָן בֶּק ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, וְהִפְצִיר בָּנוּ לְמַעַן נְגַלֶּה דַּיְעָתֵנוּ גַּם אֲנַחְנוּ בַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה דְּתַדַּבַּר גְּזִיזֵי.

וּבְכֵן זֹאת מֵאִתָּנוּ הַבָּאִים עַל הֶחָתוּם לַמַּוּוֹת דַּעְתֵּנוּ וּלְהַגִּיד כִּי יָשָׁר, אֵיךְ בֶּאֱמֶת קָרִינוּ אֶת כָּל מַה שֶּׁכָּתְבוּ הָרַבָּנִים עֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה חַכְמֵי וְרַבָּנֵי וּמְנַהֲלֵי וכו' ק"ק אַשְׁכְּנַזִּים ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, וְגַם חַכְמֵי וְרַבָּנֵי ק"ק הַסְּפָרַדִּים ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ. בְּמֻתָּק לְשׁוֹנָם לָשׁוֹן הַזָּהָב וְהָאַדֶּרֶת, וְלֹא נְכַחֵד כִּי צָדְקוּ בְּכָל דִּבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת וָצֶדֶק, כִּי חַיָּבִים הַמִּעוּט אֲשֶׁר בָּאוּ לָגוּר בָּאָרֶץ מִמְּחוֹזוֹת הַשַּׁיָכִים לְכוֹלְלוֹת וַואלִין הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לִהְיוֹתָם נִגְרָרִים אַחַר הָרוֹב. וְכַאֲשֶׁר קִבְּלוּ עַל עַצְמָם וְהֻקְבַּע עֲלֵיהֶם בְּחִיּוּב נֶדֶר גָּדוֹל לְתוֹעֶלֶת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לִהְיוֹת כָּל אִישׁ קוֹבֵעַ בְּבֵיתוֹ קֻפָּה מְיֻחֶדֶת לְקִיּוּם וְהַעֲמָדַת חֻזְקַת הַיִּשּׁוּב בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לְאַנְשֵׁי הַכּוֹלֵל הַנִּזְכָּר, כֵּן נַמִּי דּוֹמֶה בְּדוֹמֶה חִיּוּבָא רַמְיָא עַל הַמִּעוּט לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט כָּתוּב, כִּי מִלְּתָא כִּדְנָא דַּהֲוֵי עִנְיַן כְּלָלִי וְאֵינוֹ דָּבָר פְּרָטִי, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד יוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר מִבְּלִי שֶׁתִּפּוּת חֲבֵרָיו, כִּי אֵין בְּיַד שׁוּם קָהָל לְהַחְזִיק בְּיַד יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיָּה

וְיתוֹמֶיהָ וְאַלְמְנוֹתֶיהָ חֲכָמֶיהָ וְאֶבְיוֹנֶיהָ, רַק בְּהִקָּבֵץ יָחַד מִכָּל הַיְחִידִים יִתְקַבֵּץ קוֹמֶץ שֶׁל בָּרָכָה, וְיוּשְׁלְחוּ לַעֲנֵיֵי כוֹלְלַם הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וּמִתְפַּלְלִים וְשׁוֹפְכִים שִׂיחַ בְּעַד אֲחֵיהֶם הַמַּחְזִיקִים בְּיָדָם, וּבִתְפִלָּתָם וַעֲתִירָתָם שָׁלוֹם יִהְיֶה לָהֶם לְיוֹשְׁבֵי חוּץ לָאָרֶץ. נִמְצָא שֶׁהוּא דָּבָר הַשַּׁיָּךְ לְכוֹלְלוֹת הָעִיר וְחַיָּבִים הַמִּעוּט לֵילֵךְ בָּתַר רוּבָּא, כֵּיוָן שֶׁגַּם הֵם דָּרִים בַּמְּחוֹזוֹת הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה, וּצְרִיכִים לִהְיוֹת מְיֻשָּׁבִים בְּנַחַת וּבְשָׁלוֹם עַל יְדֵי תְּפִלַּת אֲחֵיהֶם הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וּפוּק חֲזֵי מ"ש הגמ"י לְהָרַמְבַּ"ם בפ"א מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה, שֶׁיֵּשׁ בְּיַד הָרוֹב לְכַף אֶת הַמִּעוּט, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב ה' מוהרשד"ם בח"א סי' ב' יְעַיֵּן שָׁם, וְכָתַב הפר"ח בְּדִינֵי מְנַהֲגֵי אִסּוּר סְיָמָן א"ך, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דָּבָר בָּרוּר שֶׁכָּל הַמִּנְהָגִים בֵּין דְּמֻמוֹנָא בֵּין דְּאִיסּוּרָא, נִקְבָּעִים עַל פִּי הָרֹב, וְהָרֹב יְכוֹלִים לְכַף אֶת הַיְחִידִים אִם יִתְּנוּ כָּתַף סוֹרֶרֶת, וּכְבָר כָּתַב הרא"ש זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בתשו', כִּי כָּל עֶסֶק רַבִּים אָמְרָה תּוֹרָה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת, וְעַל כָּל עִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה שְׁהָרֹב מַסְכִּימִים הַיְחִידִים צְרִיכִים לָקַיֵּם וכו', וְנִסְתַּיֵּעַ מִדִּבְרֵי מהרשד"ם הַנִּזְכָּר לְעֵיל, והגמ"י הַנִּזְכָּר לְעֵיל יְעַיֵּן שָׁם, וְנִמְשָׁךְ אַחֲרָיו הָרַב שֻׁלְחָן גְּבוֹהַּ חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים, בְּכְלָלֵי הַמִּנְהָגִים יְעַיֵּן שָׁם.

וְעֵינָא דְּשַׁפִּיר חֲזֵי לְהַמָּרְדְּכִי בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא בָּתְרָא שֶׁהֵבִיא מִשָּׁם הָרַב אֲבִיגְדּוֹר, בְּמִי שֶׁבָּא לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְהוּדִים, אִם מִנְהָג קָבוּעַ בָּעִיר לָתֵת בְּתוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ, אֵינִי יוֹדֵעַ לְפוֹטְרוֹ מִמַּה שֶּׁכָּתוּב בְּפֶרֶק הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פג ב): אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: פּוֹעֵל בִּכְנִיסָתוֹ שֶׁלּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּפְרִיךְ בַּגְּמָרָא וְנָחֲזֵי הֵיכִי נָהוּג, אַלְמָא מִנְהָג דּוֹחֶה אֶת דִּין הַתַּלְמוּד וכו'. וְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא: כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה וכו'. וּפָסַק הר"מ: וְהוּא הַדִּין לְהַכְנִיס אוֹרְחִים וּלְחַלֵּק לָהֶם צְדָקָה וכו', יְעַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן לְהָרַב מהר"י קִילוֹן בתשו' ט', שֶׁהֶאֱרִיךְ לְהוֹכִיחַ דְּבְעִנְיַן מָמוֹן אָזְלִינַן בָּתַר מִנְהָג הָעִיר, מִטַּעַם הֶפְקֵר בֵּית דִּין, וְאֵין לְשַׁנּוֹת יְעַיֵּן שָׁם. וּבְפֶרֶט אִם כֵּנִים הַדְּבָרִים, שֶׁגַּם אִלּוּ שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת לִיטָא וְרַיְיסִין, כְּבָר קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּתְחִלַּת בּוֹאָם, וְנָתְנוּ כָּל הַקֻּפּוֹת וְהַנְּדָבוֹת שֶׁל הַתַּנָּא הָרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן לְהַגְבּאי שֶׁל כּוֹלֵל וַואהלין הַנִּזְכָּר לְעֵיל, כַּאֲשֶׁר קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם רוֹב הָעִיר, אֶלָּא שֶׁמַּעֲתָּה רוֹצִים לַחְזֹר בָּהֶם וְלִתְּנָם לַעֲנֵיֵי כוֹלֵל אַחֶרֶת, לְאוֹ כָּל כְּמִינַּיְיהוּ לְבַטֵּל הַמִּנְהָג. וְאִיסּוּרָא רְבִיעַ עֲלַיְיהוּ, וְאִם רְצוֹן אֵיזֶה יְחִידִים לִתֵּן צְדָקָה לַעֲנֵיֵי לִיטָא וְרַיְיסִין, לֹא יִמְנָעֵם שׁוּם אָדָם חָלִילָה מִלִּתֵּן לְמִי שֶׁיִּרְצוּ, רַק הַקֻּפּוֹת שֶׁהֻקְבְּעוּ בְּבֵיתָם לַעֲנֵיֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא יוּכְלוּ לְשַׁנּוֹתָם בְּשׁוּם אֹפֶן, רַק חִיּוּבָא רַמְיָא עֲלַיְיהוּ לְמוֹסְרָם לְגַבַּאי כוֹלֵל וַואהלין הַנִּזְכָּר, כִּי מִזְּמַן שֶׁקִּבְּעוּ דִּירָתָם בְּמִדִּינוֹת וּבִמְחוֹזוֹת וַואהלין, חַל עֲלַיְיהוּ לְהִתְנַהֵג עַל פִּי מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים רוֹב הָעִיר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הריב"ש זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בסי' שצ"ט, יְעַיֵּן שָׁם.

אַסִּיפָא דְּמִלְּתָא בְּהָא סְלִיקְנָא וּבְהָא נַחְיתְנָא, דְּחַיָּבִים הַמְּעוּט לְהִתְנַהֵג עַל פִּי מַה שֶּׁנָּהֲגוּ רֹב הָעִיר, הֵן בְּעִנְיַן אִסּוּר, הֵן בְּעִנְיַן צְדָקוֹת, הֵן בְּעִנְיַן מָמוֹן, הֵן מִטַּעַם שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ, וְהֵן מִטַּעַם שֶׁהָרֹב כּוֹפִין אֶת הַמְּעוּט, וְהֵן מִטַּעַם שֶׁהַמָּחוֹז גּוֹרֵם שֶׁבַּגְּבוּלִין תַּלְיָא. וּכְמוֹ שֶׁדִּקְדֵּק בדב"ק הָרַב הַגָּאוֹן אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם ראש"ל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּלְאֶפֶס פְּנַאי כִּי הָרַב רַבִּי נִיסָן ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ נָחֹץ יְנַחֵץ כָּלוּ מִלְאַכְתְּכֶם לֹא בָּאנוּ בַּאֲרֻכָּה, תִּקְוָתֵנוּ חֲזָקָה כִּי יַסְפִּיק הַמְּעוּט כַּמְרוּבֶּה, וְזוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה לְפָנִים.

וּבְכֵן גַּם אֲנַחְנוּ הִנֵּנוּ גּוֹזְרִים בְּכֹחַ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁתִּתְעַלֶּה, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְשַׁנּוֹת מֵהַקְּפוֹת הַקְּבוּעוֹת כְּלָל, רַק יִמְסְרוּ אוֹתָם בְּיַד הַגַּבַּאי דְּכוּלָּל וַואהַלִין, כַּאֲשֶׁר עוֹשִׂים רֹב יוֹשְׁבֵי הַמְּחוֹזוֹת דְּהָתָם, בִּלְתִּי מִגְרַעַת. וְכָל הַמְּשַׁנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, גַּם אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וּמֻבְטָל יִמְעַט וְלַשּׁוֹמְעִים יִנְעַם, וַעֲלֵיהֶם תָּבֹא בְּרֵכַת טוֹב, ה' בְּרַחֲמָיו יְקַבֵּץ פְּזוּרֵנוּ, וִירַפֵּא מַכְאוֹבֵינוּ וִימַהֵר וְיָחִישׁ לְגָאֳלֵנוּ גְּאֻלַּת עוֹלָם, וְיִבְנֶה דְּבִירֵנוּ בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן. כֵּן דִּבְרֵי הַחוֹתְמִים בְּדַמ"ע בְּצַעֲרָךְ יְרוּשָׁלַיִם דְּדַאֲבָה לחו' זִיו שְׁנַת הוֹ"ן וְעֹשֶׂ"ר לפ"ק וְשָׁלוֹם, הַצָּעִיר הַמְּרַפֵּ"א ס"ט הַצָּעִיר יִשָּׂ"א בְּרָכָה ס"ט

הִנֵּךְ רוֹאֶה אַתָּה קוֹרֵא נָעִים, אֵיךְ מִזֶּה תּוֹרָה יוֹצְאָה לְעִיר וְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל אַנְשֵׁי בּוּכָארָה וַאֲגַפֶּיהָ, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְשַׁנּוֹת אֶת תַּפְקִידָם, וּלְשַׁנּוֹת אֶת הַקֻּפּוֹת שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אֲשֶׁר זָכוּ בָּהֶם אַנְשֵׁי עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, מִיּוֹם הִוָּסְדָה הַקֵּפָה וְעַד עַתָּה, לֹא יוּכְלוּ לִתֵּנָם לְכוֹלֵל עִיר אַחֶרֶת, כַּאֲשֶׁר פָּסְקוּ הָרַבָּנִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וַתֵּצֵא דִּינָא מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וּמִשְּׁלֹשָׁה עַמְּדֵי הוֹרָאָה, שְׁלֹשָׁה מְגִנֵּי אֶרֶץ גְּאוֹנֵי הַדּוֹר הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וּמִי יָבוֹא אַחֲרֵי אֵר"י לַעֲשׂוֹת הֵפֶךְ דַּעְתָּם, וְשַׁפִּיר גְּזָרְתָם. וְאֵיךְ הַשַּׁדַּ"ר בְּנָיְמִין הַנִּזְכָּר רָצָה לְעַוֵּת מִשְׁפָּט וְלִפְרֹץ גָּדֵר אֲשֶׁר קָבְעוּ רִאשׁוֹנִים, וְתָלָה עַצְמוֹ בְּאַשְׁלֵי רַבְרְבֵי, וְלֹא יָדַע כִּי הֵם בְּעַצְמָם צָוְחוּ כִּכְרוּכְיָא שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת וְשֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכַר שׁוּם בְּרִיָּה חָלִילָה, וְדֵי בָּזֶה לְכָל חָכָם וְנָבוֹן שֶׁאִם בָּאנוּ לְהַאֲרִיךְ אֵין דַּי בַּאֵר. וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתוּב בַּפְּסָקִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, שֶׁקֻּפַּת הָרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס לַעֲנֵיֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סְתָם הוּא דַּוְקָא לְאַשְׁכְּנַזִּים, שֶׁכָּל נִדְרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אַךְ בַּחֲלָקוֹת יְשִׁיתוּ לְכָל הַיּוֹשְׁבִים בְּאַרְבַּע אַרְצוֹת הַחַיִּים, וְיַד כֻּלָּם שָׁוָה בּוֹ, לֹא כֵן לְדִידַן הַסְּפָרַדִּים, שֶׁאַרְבַּע אַרְצוֹת הַקֹּדֶשׁ חֲלוּקִים בְּעִיסָתָם, וְקֻפּוֹתֵיהֶם וּשְׁלוּחֵיהֶם כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ, וְאֵין לִשְׁאֹר אַרְצוֹת חֵלֶק בָּהּ, וּלְיוֹשְׁבֵי טְבֶרְיָא לָהֶם לְבַדָּם נָתְנוּ כָּל נִדְרֵי וְקֻפּוֹת וּצְדָקוֹת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, כַּאֲשֶׁר הֶאֱרִיךְ בָּזֶה הַגָּאוֹן הַמְפֹרָסָם הַמְחַבֵּר הַנִּזְכָּר לְעֵיל, בְּסִפְרוֹ הַבָּהִיר שְׂדֵי חֶמֶד חֵלֶק א' דַּף ה' ע"ב מִשֵּׁם הָרִאשׁוֹנִים, יְעַיֵּן שָׁם. וַאֲפִלּוּ לְהַדְלִיק נֵר מִצְוֹת הַנִּזְכָּר לִפְנֵי הֵיכַל קֹדֶשׁ בְּעִיר אַחֶרֶת אַנְשְׁמַת הַתַּנָּא

הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, לָאו שָׁפִיר עֲבִיד. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב הֶחָסִיד אֱמֶת לְיַעֲקֹב, בְּסוֹף שִׂפַת אֱמֶת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: צָרִיךְ אֲנִי לְמוֹדָעִי, כִּי בַּסֵּפֶר עֶתֶרֶת הַחַיִּים דק"ח כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא, יֹאמַר אֱלָקָא דְּמֵאִיר עֲנֵנִי וכו'. וַיַּפְרִישׁ מָעוֹת לְצְדָקָה לָעֲנִיִּים, אוֹ שֶׁמֶן אוֹ נֵר דָּלוּק, וְאִם יִרְצֶה יִתְּנֵם לָעֲנִיִּים מִיָּד, וְאִם יִרְצֶה יַפְרִישֵׁם יוֹם אַחַר יוֹם, לְשׁוֹלְחָם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן. לְהַדְלִיק שֶׁמֶן לְמָאוֹר לְעִלּוּי נִשְׁמַת הַתִּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אוֹ יִתְחַלֵּק שָׁם לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים עֲנִיִּים לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַתִּנָּא הַנִּזְכָּר, אַחַר שֶׁיִּקַּבֵּץ הַרְבֵּה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתַב, דְּיִתְחַלֵּק שָׁם לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וכו', אֵין סָפֵק דְּכַוָּנָתוֹ בְּמַה שֶּׁכָּתַב שָׁם, הַיְנוּ בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לַחֲכָמִים הַדָּרִים שָׁם, דְּיִתְבִּין וְעָסְקִין בְּאוֹרַיְיתָא תַּדִּירָא, בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הַתִּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. וּדְלֹא כְּמִי שֶׁרָצָה לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו בְּמַה שֶּׁכָּתַב שָׁם, הַיְנוּ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא דָּר שָׁם, וְזֶה פָּשׁוּט. בְּרַם, מַה שֶּׁכָּתַב בַּתְּחִלָּה דְּאִם יִרְצֶה יִתְּנֵם לָעֲנִיִּים מִיָּד, וְאִם יִרְצֶה יְשַׁלְּחֵם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן וכו', דָּבָר זֶה שֶׁלֹּא בְּהַשְׁגָּחָה כְּתָבוֹ, דְּאֵינוֹ תָּלוּי בִּרְצוֹנוֹ אִם יִרְצֶה וכו', אֶלָּא הַחִיּוּב מוּטָל עָלָיו לְשׁוֹלְחָם לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לְשַׁלֵּם אֶת נִדְרוֹ אֲשֶׁר נָדָר, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁשּׁוֹלְחָ אוֹתָם שָׁם, דְּהָא יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם הַסְכָּמַת רִאשׁוֹנִים כְּמַלְאָכִים ע"ה, הָעֲשׂוּיִים בְּכָל חֹזֶק וְתוֹקֶף מִתַּקִּיפֵי אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל צְבָאָם הָרַב הַקָּדוֹשׁ גָּאוֹן עוֹזֵנוּ כְּמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת כמהר"ר חַיִּים אַבּוּאלַעְפְיָא זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, שֶׁהוּא יְסוֹד הַמַּעֲלָה יָסַד אֶרֶץ עַל מְכוֹנֶיהָ עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְהוּא אֲשֶׁר תִּקֵּן כַּמָּה קֶפּוֹת כַּאֲשֶׁר שְׁמָעְנוּ וַנַּדֵּעַם, וְהוּא גָּזַר אֹמֶר בְּכֹחַ קְדֻשָּׁתוֹ וַחֲסִידוּתוֹ, שֶׁכָּל הַנּוֹדֵר לְשֵׁם גָּבוֹהַּ, הָאִי תַּנָּא דִּידַן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, לֹא יְשַׁלֵּם נִדְרוֹ, עַד אֲשֶׁר יְקַיֵּם מִצְוַת נְתִינָה לְעִיר הַקֹּדֶשׁ הַנִּזְכֶּרֶת, וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יְמַלְּאוֹ לִבּוֹ לַעֲבֹר עַל גְּזֵרָתוֹ, וְלֹא יָחוּשׁ עַל נַפְשׁוֹ וְנֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְעַל גּוּפוֹ וְעַל מָמוֹנוֹ. וּכְבָר נוֹדַע בַּשְּׁעָרִים אֶת כָּל הַנּוֹרָאוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחַיָּיו עַל כָּל מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵר עַל דְּבָרָיו, וְכָל שֶׁכֵּן עַתָּה כִּי גְּדוֹלִים צַדִּיקִים בְּמִיתָתָם וכו'. וּבִפְרָט שֶׁכְּבָר פָּשְׁטָה קַבָּלָה זוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל, עִיר וָעִיר, מָדִינָה וּמְדִינָה מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב, מִצָּפוֹן וּמִיָּם, קָיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם, לִהְיוֹת עוֹשִׂים קֶפּוֹת קְבוּעוֹת לְשֵׁם וּלְעִלּוּי נִשְׁמַת הַתִּנָּא הָאֱלֹקִי הַמֵּאִיר לָאָרֶץ, וְהַגַּבָּאִים מַחְזִירִים תְּדִיר לְקַבֵּץ עַל הַגַּבָּאוּת מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבָנּוּ לִבּוֹ צְדָקָה, תְּרֹמֵם לְהַצִּילוֹ מִכָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא, וּבְבוֹא שָׁם שְׁלִיחַ עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְנָתְנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַמְתֻכָּן לְשֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וּמִמֶּנּוּ פַּרְנָסַת הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ, וְעָסְקִי בְּאוֹרַיְיתָא תַּדִּירָא בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל

הַנֵּס, קוֹל רִנָּה שֶׁל תּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד בִּשְׁעַת הַלְּמוּד לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ, וְהָיָה מִדֵּי חָדְשׁוֹ בְּחָדְשׁוֹ אֲנַחְנוּ עוֹלִים עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ מַצֶּבֶת קִבּוּרָתוֹ, רַבָּנָן וְתַלְמִידֵהוֹן וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה' מִצַּפְרָא וְעַד רַמְשָׁא לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה לְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי בְּהַעֲלוֹת הַמְּנֹרָה מְצַלְּאִין אֲנַחְנָא וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ אֶת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַל הַר צִיּוֹן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְאֶת כָּל הַמַּחְזִיקִים לְהַעֲמִיד הַקְּפוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, כִּי הוּא קִיּוּם וְיִשּׁוּב הָעִיר עֹז לָנוּ, הַזֹּאת נָעֳמִי כִּי אֵין לָהּ עוֹד שׁוּם הַכְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר, וְדָבָר זֶה יָדוּעַ וּמְפֹרְסָם לְכָל יִשְׂרָאֵל, כָּל הַנּוֹדֵר לְשֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נוֹדֵר, וְכָל הַמְּשַׁנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וְלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת נְדָרוֹ, וַהֲרֵי זֶה בְּסוּג נוֹדֵר וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, וְאִם אֲחֵרִים מְשַׁנִּים עוֹבְרִים עַל דַּעַת בְּעָלִים, וְגָזֵל הוּא בְּיָדָם. וּבִפְרָט דְּמָארֵי דְּהַאי שְׁמַעְתָּתָא, דִּבְדָבָר שֶׁל צְדָקָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, הוּא רַבִּי מֵאִיר. וְכִדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת מְצִיעָא דע"ח ע"ב: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְגִלַּת פּוּרִים לְפוּרִים, מְגִלַּת הָעִיר לְאוֹתָהּ הָעִיר וכו', שֶׁכָּל הַמַּעֲבִיר עַל דַּעַת בַּעַל הַבַּיִת נִקְרָא גַּזְלָן. אִם כֵּן, בְּוַדַּאי דְּלֹא נִיחָא לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִי שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרָיו, וּבְוַדַּאי שֶׁפּוֹגֵעַ בּוֹ כַּאֲשֶׁר בְּעֵינֵינוּ רָאִינוּ, וּבְאָזְנֵינוּ שָׁמָעְנוּ מַעֲשִׂים נוֹרָאִים, שֶׁכָּל יָחִיד אוֹ צִבּוּר שֶׁנֶּהֱנוּ מִקֻּפָּה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת, אוֹ גָּרַם לְבַטָּלָה לֹא עָלְתָה לָהֶם יָפָה, וְהִיא לֹא תִצְלַח, וְאִם כֹּה יֹאמַר, כִּי הוּא מְפָרֵשׁ בִּשְׁעַת הַנָּדֶר לְחַלֵּק לַעֲנְיֵי עִיר אוֹ לְעִיר אַחֶרֶת, גַּם בָּזֶה לֹא בָּחַר וְלֹא נִיחָא לֵיהּ לְמָארֵיהּ, הוּא רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, לְמֶעְבַּד הָכִי. דְּכֵיוָן שֶׁהִפְרִישׁ לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ, רְצוֹן צַדִּיק שֶׁיִּשָּׁלֵם נִדְרוֹ אֲשֶׁר הוּא לְשַׁלְּמוֹ בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ דַּוְקָא, כִּי שָׁם בֵּיתוֹ בֵּית מְנוּחָתוֹ. וּרְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה קִיּוּם וְיִשּׁוּב מְקוֹם הֶקְדֵּשׁ אֲשֶׁר הוּא טָמוּן שָׁם, וּלְמַעַן יִהְיֶה עֵסֶק הַתּוֹרָה שָׁם בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ, וְעַל מְקוֹם קִבְרוֹ תָּמִיד, כִּי זֶהוּ תַּכְלִית נַחַת רוּחַ לְנִשְׁמָתוֹ, כִּי אֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלְמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה, וְתוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְהִיא תּוֹסִיף תֹּת כֹּחַהּ לְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא, כִּי שָׁם תִּהְיֶה הַתְחָלַת הַגְּאוּלָה, כְּמַאֲמָרָם זְכרוֹנָם לִבְרָכָה: מִשָּׁם עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יַצִּיבָא מִלְּתָא, שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל צַדִּיק שֶׁיְּקַיְּמוּ מִצְוַת שִׁלּוּחַ לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן דַּוְקָא, דְּאִי לָאו הָכִי אֵין זֶה נֶדֶר לְרַבִּי מֵאִיר. וְהָיָה כִּי יִצְעַק וְתוֹלֶה בִּזְכוּתוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, לַיְלָה מַאן דְּיַשְׁגַּח בֵּיהּ, לֹא כֵן הַיּוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה לְשׁוֹלְחָם שָׁם, תִּקַּבֵּל תְּפִלָּתוֹ. וְהֵינוּ דְּאָהֲנָיָא לֵיהּ חָדָא זְכוּתֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, שֵׁנִית שֶׁמַּחְזִיק בְּיַד לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיָבֹא הַשִּׁלּוּשִׁי וְיַכְרִיעַ, קִיּוּם וְיִשּׁוּב עִיר הָאֱלֹקִים, מַלֵּא וְנָדוּשׁ מִצַּדִּיקִים וַחֲסִידִים, תַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים, וּבִפְרָט מְקוֹם מְנוּחָתוֹ. בְּמוּט"ב תְּלָתָא אִלּוּ, זוֹכֶה שֶׁיֵּעָשֶׂה לוֹ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת, וְנִצּוֹל מִכָּל צָרָה וְצוּקָה. אֶת זֶה רָאִיתִי לִכְתֹּב, לְעוֹרֵר לִבּוֹתָם שֶׁל

אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם, לְזַכּוֹת אֶת נַפְשָׁם, וַה' לֹא יִמְנַע טוֹב לַהוֹלְכִים בְּתָמִים, כֵּן יְהִי רָצוֹן אָמֵן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אֲלָא מֵעַתָּה חַל עָלַי חִיּוּב לִכְתֹּב הַסְכָּמַת רַבָּנֵי שַׁאלוֹנִיקִי וַאֲגַפֶּיהָ, הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה בְּרֵישׁ סֵפֶר פְּקוּעוֹת שָׂדֶה סִימָן א', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּעִנְיַ הַקָּפוֹת שֶׁקּוֹבְעִים הַיְחִידִים בְּבָתֵּי הֶם, וְהַצִּבּוּר בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת לְשֵׁם עֲנִיֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֵבֵאתִי בְּנִדְפַּס מַעֲרָכָה זוּ אוֹת ז', שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹתָהּ לְמִצְוָה אַחֶרֶת, וְהַמְּשַׁנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וְהוּא כְּגוֹזֵל אֶת עֲנִיֵּי הָאָרֶץ, יעוש"ב.

וְהִנֵּה אַחַר שֶׁכְּבָר שָׁלַחְתִּי הַקּוּנְטְרֵס הַהוּא לְבֵית הַדְּפוּס וְנִדְפַּס, הִשְׂגְתִּי הַסְכָּמָה אַחַת בְּעִנְיָן זֶה מֵהָרַב הַגָּדוֹל גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל, רֹאשׁ גּוֹלַת אֲרִיאֵל, בְּעִיר תּוֹרָה שַׁאלוֹנִיקִי יְכוֹנֶנָהּ עֶלְיוֹן אָמַן כקש"ת מוהר"ר אָשֵׁר קוֹבּוֹ זלה"ה, מְחַבֵּר סֵפֶר הַיָּקָר שַׁעַר אָשֵׁר [וְחָתִימָתוֹ יְדוּעָה לִי מִתּוֹךְ מִכְתָּבוֹ אֲלַי שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ בִּשְׁנַת התרכ"ו, וְהוּא בְּיָדִי]. וְאַחֲרֵי אֲרִי הוּא הָרֹאשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, כָּתְבוּ וְחָתְמוּ ה' מְלָכִים מֵרַבָּנֵי דּוֹרֵנוּ זְכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְאָשֵׁר וּלְקַיֵּם כְּכָל אֲשֶׁר דִּבֵּר הַמֶּלֶךְ, הַיְנוּ ת"ק וּכְדֵי לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים רָאִיתִי נָכוֹן לְהַעֲתִיק דב"ק טוֹב בְּקֶנְטְרֵס, אוּלַי יְזַכֵּנִי הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְהַדְפִּיסוֹ, וְהֵנִי מִילֵּי מַעַלְיָתָא יִתְאַמְּרוּ מִשְׁמַיְהוּ דְּרַבָּנָן קַדִּישֵׁי הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְלֹא יָבוֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִידֵי מִכְשׁוֹל חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאִיתִי כָּתוּב בַּהַסְכָּמָה הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

יָדְעֵי לַהּ כּוּלֵי עָלְמָא כִּי הַקֻּפָּה הַקְּדוֹשָׁה אֶבֶן הָרֹאשָׁה, מֵהַתְּנָא הָאֱלֹקִי הוּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, אֲשֶׁר נִתְיַסְּדָה בְּכָל עָיְרוֹת שֶׁיִּשְׂרָאֵל דָּרִים שָׁם, הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים, הָא בְּיָחִיד הָא בְּצִבּוּר, עַל יְדֵי הַשד"ר מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לְשֵׁם כּוֹלְלוֹת הָעִיר הַקְּדֹשׁ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, שֶׁאֵין לְשׁוּם מָקוֹם, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בְּהַכְנָסַת הַקֻּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת שׁוּם חֵלֶק וְנַחֲלָה כְּלָל. וְלֹא יִנָּקֶה כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהּ, וְגַזְלָנָא יִתְקָרֵי, וְחַיָּב לְשַׁלֵּם. וְזֶה בָּרוּר וְאֵין כָּאן מָקוֹם לְהַאֲרִיךְ, וְכֵן כָּל נֶדֶר וּנְדָבָה אֲשֶׁר לְעִלּוּי נִשְׁמַת, הַיְנוּ תַּנָּא קַמָּא, עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה הַמֵּאִיר לָאָרֶץ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, סְתָמוֹ כְּפֵרוּשׁוֹ שֶׁהוּא שַׁיָּךְ לְכוֹלְלוֹת עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, שֶׁכֵּן קִבְּלוּ הַיְאוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם, וּבְכָל מָקוֹם אֲשֶׁר שָׁמְעִנוּ שְׁמָעָם לֹא תִּגַּע בּוֹ יָד כְּלָל, כִּי שָׁם נִגְנַז אָרוֹן הָאֱלֹקִים מֵאִיר עֵינֵי חֲכָמִים זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְזֶה כְּבוֹדוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ שֶׁיִּהְיוּ יוֹשְׁבִים וְנֶהֱנִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם, וּבְכָל מָקוֹם אֲשֶׁר שָׁמְעִנוּ שְׁמָעָם לֹא תִּגַּע בּוֹ יָד כְּלָל, כִּי שָׁם נִגְנַז אָרוֹן הָאֱלֹקִים מֵאִיר עֵינֵי חֲכָמִים זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וְזֶה כְּבוֹדוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ שֶׁיִּהְיוּ יוֹשְׁבִים וְנֶהֱנִים מִפְּרִי צִדְקָתוֹ הַיּוֹשְׁבִים בְּצֵל קוֹרָתוֹ, וְכֵן עַמָּא דְּבַר בְּכָל אָתָר וַאֲתַר לְתֵת כָּל כֶּסֶף הַקֻּדָּשִׁים הַנִּזְכָּר בְּיַד השד"ר הַבָּא, מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לִהְיוֹת לֵב נִדְכָּאִים רַבָּנָן וְתַלְמִידֵהוֹן, וְכָל כְּגוֹתָהוֹן (כְּנָוָתְהוֹן) דְּעָסְקֵי בְּאוֹרַיְתָא בָּאַתְרֵיהּ דְּמַאַרְיהּ בֵּיתָא בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין אִישׁ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת נִדְרוֹ הַנּוֹדֵר וְהַנּוֹדֵב כֶּסֶף לְשֵׁם גְּדוֹל מֵאִיר בַּ"ת עַיִן זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, עַד הַגִּיעוֹ מַה שֶּׁנָּדַר לְיַד השד"ר אוֹ לְיַד גִּזְבַּר הַקֻּפָּה הַקְּדוֹשָׁה, וּמִכָּאן מוֹדָעָא שֶׁגַּם פֹּה

הָעִיר הַמְהֻלָּלָה שֶׁמִּזֶּה זְמַן הֶקְבְּעָה הַקֻּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת כַּנּוֹדָע, הִנֵּה בָּעֵת הַזֹּאת בְּבֹא הַשד"ר מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, הֲלֹא זֶה הָרַב המו"מ כמוהר"ר חַיִּים מֹשֶׁה בֶּן נָאִים ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, חִזְּקוּ מֵחָדָשׁ זְרוֹעוֹת הַקֻּפָּה הַנִּזְכֶּרֶת, וּמִנִּי שָׁם טַעַם וְהֶעֱבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, כְּרוּזָא קָרֵי בְּחַיִל, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ וּבְחוֹמוֹתָיו וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתוֹ קֻפָּה שְׁנִזְכָּר בָּהּ שֵׁם רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, שֶׁיִּמְסֹר כָּל הַנִּמְצָא בָּהּ בְּיַד השד"ר מֹשֶׁה שֶׁפִּיר ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ הַנִּזְכָּר, עַד סוֹף פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה. וְשֶׁמִּכָּאן וּלְהַבָּא כָּל מַה שֶּׁיִּתְקַבֵּץ בַּקֻּפּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, קַמָּא קַמָּא דְּמַטֵּי יִמְסֹר בְּיַד גִּזְבָּר הַקֻּפָּה הַנִּזְכָּר, עַד סוֹף פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה לְמִשְׁמֶרֶת עַד עֵת בֹּא השד"ר מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְיִמָּצֵא הַכֹּל מוּכָן וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְחַפֵּשׂ אָנָה וָאָנָה, ותלי"ת כֵּן נַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה, וְכֵן יִהְיֶה תָּמִיד בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ, וּמִבְּטַחֵי בַּה' שֶׁכֵּן יֵעָשׂוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל דָּרִים שָׁם, וּמֵאֵת ה' תִּהְיֶה מַשְׂכֶּרְתָּם שְׁלֵמָה, וּלְבַל תִּהְיֶה הָאֱמֶת נֶעְדֶּרֶת, חָתַמְתִּי שְׁמִי בְּגֶשְׁפַּנְקָא דְּמַלְכָּא, פֹּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה סַאלוֹנִיקִי יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, בְּחֹדֶשׁ נִיסָן דְּהַאי שַׁתָּא התרל"ד בָּא ס"ט וְהוּא יִתֵּ"ן מַעֲדַנֵּ"י מֶלֶךְ לפ"ק בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם, הַצָּעִיר רְפָאֵל אָשֵׁר קוֹבוֹ ר"מ בְּעִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל סַאלוֹנִיקִי יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן (מקום גושפנקא דמלכא).

אָנָּא נַפְשָׁאִי יָדֵי נְטוּיָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה, בַּהֲדֵי שׁוּתֵיהּ דְּמַר נִיהוּ רַבָּה דְּעַמֵּיהּ רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל שֶׁבַּגּוֹלָה, מֵאֲשֶׁר שִׁמֵּנָה לַחֲמוֹ לַחְמוֹ שֶׁל תּוֹרָה, יִשְׁמְרֵהוּ צוּרוֹ וְיִחַיֵּהוּ אֲשֶׁר מְצוּדָתוֹ פְּרוּסָה עַל הָעִיר וְעַל הֶעָזְרוֹת בְּעִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאלוֹנִיקִי יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן וּבְנוֹתֶיהָ יצ"ו, וְאִיכְפַּל תְּנָא לְהַעֲבִיר קוֹל בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים קוֹל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט, שֵׁבֶט מוּסַר הָא בְּמִילֵּי דְּהֶלְכְתָא נִינְהוּ הָאוֹתוֹת לְעֵינֵי הָעָם בָּחַר לוֹ יָהּ, לְהָעִיר אֹזֶן הַמִּתְנַדְּבִים לְקֻפַּת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי, נַהִירוּ דְּעֵינִין גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ הוּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן וֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, כָּאן בְּצִבּוּר כּוֹלְלוֹת הַקֻּפָּה הַמְיֻחָד בְּכָל עִיר וְעִיר מְדִינָה וּמְדִינָה, כָּאן בְּיָחִיד כָּל הַנִּדָּר וְהַנָּדָב לְשֵׁם עִלּוּי נִשְׁמַת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ, כִּי סָתְמוֹ כְּפֵרוּשׁוֹ לְשֵׁם הָאִי תַּנָּא דִּידַן הַשּׁוֹכֵן בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בְּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, וּכְבוֹדוֹ תּוֹקֵף עַל רָאשֵׁי עַם קוֹדֶשׁ שֶׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל, לִמְקוֹמָתָם, בְּמוֹשְׁבוֹתָם, בְּעָרֵיהֶם, בְּחַצְרֵיהֶם, וּבְטִירוֹתָם, וּמָר הוּא דְּקָמַהֲדַר אַנְטִירוּתָא דְּהַאי קֻפָּה, וְכָל נִדְרֵיהֶם וְכָל נִדְבוֹתָם, כִּי בְּשׁוּלֶיהָ לֹא יִגַּע זָר, כִּי קֹדֶשׁ הִיא, כָּל אוֹכְלֶיהָ יֶאְשָׁמוּ, וְכָל דְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת, וְתוֹכָם רָצוּף רִצְפַּת אַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר, מְשׁוּם אִינְהוּ אֱינָשֵׁי דְּלָא מַעֲלוּ, וּמוֹעֲלִים מְעִילָה בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם בְּמַאי דְּאִיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ עַל אוֹתָם הַפּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם בְּקָדָשִׁים מְיֻחָדִים, לְשַׁנּוֹת אוֹתָם לְעִנְיָן אַחֵר, כִּי עַל דָּא וַדַּאי אַף כִּי לֹא הָיָה צָרִיךְ הַכָּתוּב לְשַׁנּוֹת הַךְ פָּרָקִין דְּרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, רַבָּן שֶׁל הַגּוֹלָה הָרַב עֶלְיוֹן ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, כִּי אַחֲרֵי דִּבְּרוֹ וְאִמְרָתוֹ הִיא גּוּפָא

גְּזֵרָה חֲלוּטָה וַחֲתוּכָה, שֶׁחוֹתֶכֶת וּמַאֲכֶלֶת נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרַב אֶל הַקֳּדָשִׁים, לְשַׁנּוֹת דָּבָר מִכָּל הַכָּתוּב בִּגְזֵרָה דָּא דְּאוֹרָיְיתָא, דְּנַפְקִית מִפּוּמֵיהּ דְּמַר פּוּם מְמַלֵּל רַבְרְבָן, וְאַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא.

אִיכּוּ הָשַׁתָּא דְּבַר שְׁפָתַיִם, אַךְ לְמוֹתָר אַךְ אָמַרְתִּי מִפְּנֵי הַפְלָגַת חִבַּת הַקֳּדָשִׁים חָרַדְנוּ אֶת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת, הֵיאָמַן לְהָרִים יָד בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם שֶׁלֹּא מִדַּעַת בְּעָלִים, כִּי הֵן הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקְנִים לְהַיּוֹשְׁבִים שָׁם עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, עַל יְשִׁיבַת מַצֶּבֶת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וּמִי יֶעֱרַב לִבּוֹ לָגֶשֶׁת בְּאֶפֶס קְצֵה הַקֶּפָּה, וּבְכָל הַנִּדָּר וְהַנִּדָּב לְעִלּוּי נִשְׁמַת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, יִשְׁתַּקַּע הַדָּבָר כִּי עַל כֵּן קַמְנוּ וַנִּתְעוֹדָד, וְנִיקוֹם אֲנַן וְנִגְזֹר גְּזֵרָה לִגְזֵרָה, וּמִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל נר"ו,עַל פִּי דָת וְדִין תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה, כִּי כָּל מִן דִּין וּמִן דִּין, אַתֶּם עִם הַקֹּדֶשׁ דִּי בְּכָל אֲתַר וַאֲתַר הע"א, בְּעִתּוֹ לִנְטוּרֵי נְטוּרְתָא יְתֵירְתָא, וְלִמְסֹר הַקֶּפָּה וְהַנִּדָּר אֶל יָד מַעֲלַת הַגַּבַּאי הַמָּנוּי בְּכָל עִיר וָעִיר, עַד בֹּא יָבוֹא מַר שד"ר נר"ו מְאִתָּם, וְכִי תַּאֲמִינוּ וְכִי תַשְׁמִאילוּ שָׁם תִּתְּנוּ צְדָקוֹת ה', כָּל הַגִּבּוּי בְּאֵין מַחְסִיר פְּרוּטָה קְטַנָּה, וּבְלִי שִׁנּוּי וּתְמוּרָה חָלִילָה, בְּבָעוּ וּבְמֻטוּ מִנְּכוֹן מַר כִּי אַתְרֵהּ וּמַר כִּי אַתְרֵהּ, אַל נָא אֶחָי תִּהְיֶה זֹאת לָכֶם, לְפוּקָה וּלְמַכְשׁוֹל וְלֹא תַהֲווּ בַּאֲעַבּוּרֵי, וְלֹא תִּתּוֹ לְרַבָּנָן לְצָעוּרֵי, וּלְהַתְּנָא עָלְיוּ הַשָּׁלוֹם הַמָּרֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ חַס וְשָׁלוֹם דְּנָפִישׁ זִיהֲרֵיהּ, וּלְמֵי כָּל חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל, רַק אֶל זְכוּת דְּקֹדֶשׁ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּמָאן יְהִיב לָן מַעֲפְרֵיהּ, וְכָל הָעוֹשֶׂה בְּזֹאת וְכָזֹאת, לֹא שְׁאָרֵי לֵיהּ מָאֲרֵיהּ, וְלִשּׁוֹמְעִים יִנְעַם מַצְלִינָן הָאִידָנָא אַקְצִירִי, זְכוּת הַצַּדִּיק הַתַּנָּא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, יָכוֹל עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא וְלֹא חָיִישִׁינַן לְצָרֵרַי, וְיִשַּׁלֵּם ה' פָּעֳלָם וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתָּם שְׁלֵמָה מִשֶּׁפְּרֵי שֶׁפְּרֵי, כְּאַוַּת נַפְשָׁם הַמְלֵאָה לָהּ דַּעַת וְיִרְאַת ה', וְנֶפֶשׁ החו"פ אַדְרִיאַנוֹ יָגֵן עָלֶיהָ אֱלֹקִים, בְּיִרְחָא דְנִיסָן התרל"ד בִּשְׁנַת, כִּי צַדִּיק ה' צְדָקוֹת אָהֵב, לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ וְאַדִּירֵי בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם, אַבְרָהָם גִּירוֹן חֲכַם בַּאשִׁי עִיר תּוֹרָה אִינְדִירְנוֹ, יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן אָמֵן (מְקוֹם הַגְּשָׁפְנָקָא).

אֲחוֹרֵי תַּרְעָא כְּקוֹף לְפָנַי בְּנֵי אָדָם, הַמַּעֲלָה דְּמַעֲלָנָא אִית לֵיהּ עַל רֹאשׁ הַמַּעֲרָכָה רַבָּא דְּעַמֵּיהּ וּמְדַבְּרָנָא, וּמָה לָנוּ אֵיפוֹא אֲנַחְנוּ הַנִּצָּבִים פֹּה הַיּוֹם בְּשׁוּלֵי אַדַּרְתּוֹ, עַל פֶּתַח אָהֳלֵי שֵׁם גְּדוֹל הַדּוֹר רַבִּין חֲסִידָא ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, חְסִדָּאָה אִיהוּ וְחִסְדְּאִין מִילּוֹהִי, וּבָרוּךְ אֲשֶׁר חָלַק מֵחָכְמָתוֹ לִירֵאָי ה' וּלְחוֹשְׁבֵי, וּפָתַח לֵהּ פִּתְחָא לְגַדֵּר פִּרְצוֹת הַקֶּפָּה הַזֹּאת שֶׁל הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ אִישׁ הָאֱלֹקִים, וְנַהֲירוּ דְּעֵינִין הַמַּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים הָעוֹמֵד לְשֵׁם בְּרֹאשׁ הַר הַמִּשְׁחָה, לְמַעַן כָּל נִדָּרָיו מִכָּל אֲתַר וַאֲתַר תְּבֹאֶינָה בְּהֵיכְלֵי מְלָכִים, בִּישִׁיבָתוֹ הַקְּבוּעָה הַשְּׁמוּרָה בַּכֹּל וַעֲרוּכָה, הֵם מַלְכֵי רַבָּנָן דְּיָתְבֵי תָּמָן וּמַתְנוּ שְׁמַעְתָּתָא וַהֲלָכָה, וּמָאן מָרֵמֵי

לְהוּ מִנְּהֵין כִּי זָר לֹא יִקְרַב אֵלָיו, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה קְטַנָּה הַיְנוּ עֲזוּבָה הַיְנוּ שְׁכוּחָה, לֹא תִּהְיֶה כָּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם מִן הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם, כִּי נִמְצְאוּ מְשַׁנִּין בְּשִׁנּוּי דַּעַת בְּעָלָיו הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וקב"ה תְּבַע בִּיקָרֵיהּ, אִי לָזֹאת אַחֲרֵי דְּבָרוֹ הַטּוֹב דְּהִיא גּוּפָא גְּזֵרָה דְּאוֹרָיְיתָא בִּזְקוּקִין דְּנוּרָא, דְּנַפְקִין מִפּוּמֵיהּ דְּמַר פֶּה צַח זֶה דּוֹבֵר כָּל נָכוֹנָה, אָנָה אֲנַחְנוּ עוֹלִים כָּל בָּתַר דִּידֵיהּ אַךְ לְמוֹתָר דְּבַר שְׁפָתֵינוּ אִתָּנוּ הָיֵינוּ טִלְטוּלָא וְחוּכָא, גֶּרֶם כְּלַפֵּי חֹמֶר הַנּוֹשֵׁא עֵת שָׁמְעָה אָזְנֵינוּ וַתִּבָּן לְהּ חִזּוּת קָשֶׁה, הַיְאֵמַן כִּי יְסֻפַּר כָּזֹאת וְכָזֹאת, דְּאָתוּ לְאִיחְלוּפֵי לְתֶת אֶת שֶׁל זֶה לָזֶה, וְגָמְרִי קִיחָה קִיחָה, חַס לְהוּ לְעָם הַקָּדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם, וְצַיְיתִי לְמִלּוּלֵיהוֹן דְּרַבָּנָן, כִּי תּוֹרָה מִפִּיהֶם תֵּצֵא, דִּבְּרַת ה' הִיא, וּלְכָלְהוּ לֵית לְהוּ פִּרְכָא, וְחוֹבָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל מַר כִּי אַתְרֵהּ, וָמָר כִּי אַתְרֵהּ לְיַשֵּׁר הֲדוּרִים כְּכָל אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו גְּאוֹן עוּזֵנוּ בְּנֹעַם שִׂיחַ אִמְרָתוֹ הַטְּהוֹרָה עַל כָּל פִּרְטֵי הַקֶּפָּה הַזֹּאת, לָתֶת לְהּ מַהֲלָכִים אֶל עֵמֶק בְּרָכָה, וְכָל הַמְּשַׁנֶּה אֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת וְרוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה, וְלִשׁוֹמְעִים יִנְעַם, יְצַו ה' אֶת הַבְּרָכָה, כְּנָהָ"ר וָנֶפֶשׁ אֲנַחְנוּ שְׁנֵי הַצְּעִירִים החו"פ אַדְרִיאָנוֹ יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן אָמֵן, בְּיַרְחָא דְּאִיָּר דְּהַאי שַׁתָּא לדר"ת עוֹלָם, פֶּרֶק בָּא סִימָן כִּי צַדִּיק ה' צְדָקוֹת אָהֵב, אֲנַחְנוּ הָעוֹמְדִים לְשֹׁרֵת בְּקְהִלָּה קְדוֹשָׁה, הַמִּסְתּוֹפְפִים בְּצֵל עֲטֶרֶת רֹאשֵׁנוּ, גָּדוֹל הַנֶּאֱמָר בְּאַבְרָהָם נר"ו בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם, הַצְּעִיר יוֹסֵף שְׁמוּאֵל ס"ט, הַצְּעִיר יוֹסֵף עוֹבַדְיָא ס"ט.

חֲזִי הֲוֵית כָּל הַכָּתוּב מַעְלָה דְּבָרִים הַיּוֹצְאִים מִפִּי עֶלְיוֹן, הָרַב הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ נר"ו דּוֹרֵשׁ הֵן לְהּ, עַל כָּל הַכְּנֶסֶת קְפוֹת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, כִּי הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל נָתוֹן יִנָּתֵן לְיַד מַר שד"ר הַבָּא מֵהָתָם עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תְּבָנֶה וְתִכּוֹנֵן, מִבְּלִי שֶׁיּוּכַל שׁוּם אָדָם אֲפִילוּ הַגַּבָּאִים גּוּפַיְיהוּ לְנָגוֹעַ בְּקָצֵהוּ מִכָּל הַהַכְנָסָה הַלָּזוֹ, לָתֶת מַמָּנָה לְשׁוּם דָּבָר אֲפִלּוּ לְמַצָּוָה גְּדוֹלָה אַחֶרֶת, כַּאֲשֶׁר הוֹרָה גֶּבֶר עֶלְיוֹן לְמַעְלָה נר"ו, וְכָל דְּבָרָיו אֵין צְרִיכִים חִזּוּק כִּי מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף כֻּלָּם בְּרוּרִים לְפוּם דִּינָא, דָּא גְּזֵרָה דְּאוֹרָיְיתָא לְקַיֵּם מִשְׁפָּט כָּתוּב כִּי כֵן שׁוּרַת הַדִּין מְחַיֶּבֶת, וּלְמַעַן תִּהְיֶה הָאֱמֶת נֶהֱדֶרֶת, בָּאנוּ עַל הֶחָתוּם בְּיוֹם כ"ה לְמ"ט מוֹנִים שְׁנַת הַנִּזְכָּר לְעֵיל, בְּגֶשְׁפַּנְקָא דְּמַלְכָּא פּוֹה עִירֵנוּ אַדְרִיאָנוֹפּוֹלִי יְכוֹנְנָהָ עֶלְיוֹן אָמֵן בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם, הַצְּעִיר רָפָאֵל בכמוהר"י ס"ט (מְקוֹם הַגֶּשְׁפַּנְקָא), הַצְּעִיר מֹשֶׁה בכמוהר"ר רָפָאֵל ס"ט, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

גַּם עַל מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הֶחָסִיד כמהר"י נִינְיוֹ הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא יִשָּׁלֵם נִדְרוֹ עַד אֲשֶׁר יִשָּׁלַח הַמָּעוֹת לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, לְהָאִיר שָׁם וּלְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד עַל צִיּוּן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן וכו', מָצָאנוּ לוֹ חָבֶר טוֹב הַנָּאוֹן אַרְיֵה דְּבֵי עִילָאִי, הוּבְאוּ דְּבָרָיו בַּסֵּפֶר פְּקוּעוֹת שָׂדֶה הַנִּזְכָּר לְעֵיל, די"א ע"א וְאֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי הַכָּרוֹז שֶׁהֵכְרַז

בְּבְרִיסְק בִּימֵי הַגָּאוֹן הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, שִׁמְעוּ כָּל הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ פֹּה נָתַן הָרַב הַגָּאוֹן המפוס' אַב בֵּית דִּין ור"מ, לְהוֹדִיעַ לְהָעוֹלָם בְּאַזְהָרָה גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה, הֱיוֹת כַּאֲשֶׁר עַיִן בַּמִּכְתָּבִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַמָּעוֹת שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס מֻחְזָק מִכְּבָר שֶׁמַּגִּיעַ לָהֶם עֲבוּר אֲנָשִׁים הַשּׁוֹכְנִים בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, מֻחְמֶּמֶת שֶׁהַנְּפָשׁוֹת שָׁם מְיַחֲלוֹת וּמְצַפּוֹת לָזֶה לְהַחֲיוֹת נַפְשָׁם, וְאִם לְאוֹ חַס וְשָׁלוֹם, עֲתִידָה לְמוּת נַפְשָׁם, וְכֵן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ יָקָר מְאֹד, עַל כֵּן אִסּוּר גָּדוֹל לְשַׁנּוֹת הַמָּעוֹת שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, לְשׁוּם דָּבָר אַחֵר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וּמֻחְמֶּמֶת שֶׁהָעוֹלָם אֵינָם נִזְהָרִים בָּזֶה, וּמַדְלִיקִים נֵרוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְגַם עַל שְׁאָר אֵיזֶה עִנְיָנִים. לָכֵן הָרַב הַגָּאוֹן מַזְהִיר בְּאַזְהָרָה עַל הַגַּבָּאִים וְשַׁמָּשִׁים בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וּמְנַיְנִים לִיחִידֵי סְגֻלָּה דְּפֹה, שֶׁלֹּא יְעִיזוּ וְלֹא יוּכְלוּ לְשַׁנּוֹת הַמָּעוֹת עַל פִּי שׁוּם אֹפֶן וְהוֹרָאַת הֶתֵּר עַל דָּבָר אַחֵר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְאִם אֶחָד אוֹמֵר בְּפֵרוּשׁ: הַמָּעוֹת אֲנִי מִתְנַדֵּב עַל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס לְצֹרֶךְ הַדְלָקַת נֵרוֹת, גַּם כֵּן אָסוּר לְהַדְלִיק מִזֶּה נֵרוֹת, רַק אִם אֶחָד מֵבִיא נֵרוֹת לְהַדְלִיק עַל נִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, אָז הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ מֻתָּרִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְהַדְלָקָה, מֻחְמֶּמֶת שֶׁאֵין מִצְוָה לְהַדְלִיק נֵרוֹת חוּץ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ עֲבוּר נִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, וּלְהַשּׁוֹמֵעַ יִנְעַם וְתָבֹא בְּרָכַת טוֹב עֲלֵיהֶם, וּלְרָאיָה בָּאתִי עַל הֶחָתוּם, אַרְיֵה לֵיב מִבֵּית קַאצִינֶעלִינְבּוּגִין (חפ"ק בְּרִיסְק), וְכָל זֶה כָּתַבְתִּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל לִקַּח מִמָּעוֹת קֻפַּת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, אֲפִלּוּ לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה שֶׁמֶן לַמָּאוֹר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל עִירוֹ, לְעִלּוּי נִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לִתֵּן מֵהֶם לְעָנִי אֲחֵר, אוֹ לְכוֹלֵל אַחֵר כִּי אִם לְכוֹלֵל עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וּכְדִבְרֵי הַגְּאוֹנִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל.

סימן כ"א

"כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ, יֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא, אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית, לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב וְחָיָה, וַאֲנִי לֹא נִקְרֵאתִי לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם" (אסתר ד, יא).

וְהִנֵּה בַּפָּסוּק הַנִּזְכָּר יֵשׁ לְדַקְדֵּק, מַהוּ אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית, הָיָה דַּי בְּאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא יָמוּת אוֹ יֵהָרֵג, גַּם מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׁרְבִיט, רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'אֱשׁ' כְּמוֹ שֶׁרָמְזוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר בראשית) בְּתֵבַת בְּרֵאשִׁית, בְּרִית אֵשׁ וּמַהוּ הַכַּוָּנָה. וְנִרְאֶה בְּהַקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, וְהוּבָא בַּסֵּפֶר מַעֲשֶׂה שַׁעֲשׁוּעִים, וּבַסֵּפֶר חִיָּא, מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה עַל הָרַב רַבִּי יִצְחָק אַבַּרְבָּנֵאל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהָיָה עִם גְּדוֹלֵי הַמֶּלֶךְ וּמְיוּעָצֵי הַמֶּלֶךְ, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ אוֹהֵב אוֹתוֹ הַרְבֵּה מְאֹד, וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה שׁוּם דָּבָר בִּלְתִּי רְשׁוּתוֹ, וְהָיָה מְנַהֵג הַמֶּלֶךְ בְּכָל שָׁבוּעַ

בְּיוֹם שִׁשִּׁי לוֹבֵשׁ שִׂמְלָה חֲדָשָׁה מַמָּשׁ וְהוֹלֵךְ לְהִתְפַּלֵּל בַּכְּסוּת הַחֲדָשָׁה הַנִּזְכֶּרֶת. פַּעַם אַחַת הָלַךְ אֶחָד מֵהַגּוֹיִם הַיּוֹעֲצִים הַמִּתְקַנְּאִים מֵרַבִּי יִצְחָק הַנִּזְכָּר, אֵצֶל הָאוּמָן הַתּוֹפֵר מִנְעָלִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאָמַר לוֹ: אֲנִי נוֹתֵן תֵּבָה מְלֵאָה זְהוּבִים לְךָ אִם תִּשְׁמַע לַעֲצָתִי לְכָל אֲשֶׁר אֲנִי אוֹמֵר לְךָ, וְאִם לָאו אֲנִי עוֹשֶׂה סְבָּה שֶׁיְּמִית אוֹתְךָ הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: הִנֵּנִי שׁוֹמֵעַ לְכָל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי. אָז נָתַן לוֹ נֵיר כָּתוּב בּוֹ שֵׁם הַנְּבִיא שֶׁלָּהֶם, וְאָמַר לוֹ: זֶה תַּעֲשֶׂה, תַּחַת הֶעָקֵב שֶׁל הַמִּנְעָל שֶׁתַּעֲשֶׂה לַמֶּלֶךְ שְׁבוּעַ זֶה, כְּדֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ יִדְרֹךְ עָלָיו. וְכֵן עָשָׂה, לָקַח מִנְעָל הַמֶּלֶךְ, וְהִדְבִּיק שָׁם נֵיר הַכָּתוּב בּוֹ שֵׁם הַנָּבִיא, תַּחַת עוֹר הֶעָקֵב, וְתָפַר עָלָיו הָעוֹר. וְאַחַר שְׁנֵי יָמִים. בָּא הָרַב יִצְחָק אַבְרְבָּנֶאל זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְלָקַח הַמִּנְעָל מֵאֵת הָאוּמָן כְּמִנְהָגוֹ, וַהֲבִיאוֹ אֶל הַמֶּלֶךְ וְלָבַשׁ אוֹתוֹ כְּמִנְהָגוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם. וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ הַגּוֹי הַמִּתְקַנֵּא הַנִּזְכָּר לְבֵית הַתְּפִלָּה שֶׁלָּהֶם, וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ, וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו הָיָה מַלְשִׁין עַל רַבִּי יִצְחָק שֶׁהוּא יְהוּדִי וּבוֹגֵד הָאֱמוּת, וְהַמֶּלֶךְ אֵינוֹ מַאֲמִין. וְאָמַר לוֹ: אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁרַבִּי יִצְחָק יָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאֵינוֹ בּוֹגֵד. וְאָמַר לוֹ: תִּרְאֶה כֵּיצַד הוּא שׂוֹנֵא גְּמוּר שִׂנְאַת הַדָּת, כֵּיצַד עָשָׂה קְנוּנְיָא עִם הָאוּמָן, לַעֲשׂוֹת שֵׁם נְבִיאֵנוּ תַּחַת עֲקֵב הַמִּנְעָל שֶׁלְּךָ, כְּדֵי לִדְרֹךְ עָלָיו וְיַפְסִיד לְךָ אֱמוּנַת הַדָּת. אָמַר לוֹ: אִם יִהְיֶה אֱמֶת הַדָּבָר הַזֶּה, אֲנִכִי אֲצַוֶּה לִשְׂרֹף לַיְּהוּדִי, וְאִם שֶׁקֶר אַ אֶשְׂרֹף אוֹתְךָ. וְעָנָה וְאָמַר, שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ כִּי אִם דְּבָרִים אֲמִתִּיִּים. אַחַר כָּךְ יָצְאוּ מִבֵּית הַתְּפִלָּה, וְהָלְכוּ לְפַלְטִין הַמֶּלֶךְ לְבַדָּם, וְהוֹצִיאוּ הַמִּנְעָל וְחָתְכוּ הַתְּפִירוֹת, וּמָצְאוּ נְיָר בֵּין הָעוֹרוֹת כָּתוּב בְּכְתָב טוֹב וְנָאֶה וּמְשֻׁבָּח, וְכָתוּב שָׁם שֵׁם הַנָּבִיא שֶׁלָּהֶם. אָז נִתְכַּעֵס הַמֶּלֶךְ, וְחָרַד חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, וְהֶאֱמִין לְדִבְרֵי הַמֵּסִית, וְאָמַר: אֱמֶת שֶׁהַיְּהוּדִים בּוֹגְדִים. וְעָשָׂה אֲסֵפָה גְּדוֹלָה, וְאָמַר לְיוֹעֲצָיו: מַה דִּינוֹ שֶׁל הַבּוֹגֵד הַזֶּה? בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר: קְרָאוּ לְבַעַל הַתַּנּוּר. וְאָמַר לוֹ: אִם לֹא תִּשְׁמַע לְדָבָרַי, אֶשְׂרֹף אוֹתְךָ. אָמַר לוֹ: נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. אָמַר לוֹ: צָרִיךְ לְהַסִּיק הַתַּנּוּר שִׁלְשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת, וְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֶשְׁלַח לְךָ אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַמַּלְכוּת שֶׁלִּי, וְיֹאמַר לְךָ מִשְּׁמִי אִם עָשִׂיתָ מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתְךָ, וְכַאֲשֶׁר תִּשְׁמַע מִפִּיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אָז תֵּכֶף וּמִיָּד תְּקַקֵּחוּ וְתַשְׁלִיכֵהוּ בְּגוֹ אַתּוּן נוֹרָא יְקֻדְתָּא, וְלֹא יִגְדַּל בֵּין עֵינֶיךָ, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה בְּנִי לֹא תָּחוּס עֵינֶיךָ, אָמַר לוֹ: הֵן אֲדוֹנִי, כֵּן אֶעֱשֶׂה כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָנִי. לְמָחָר בַּבֹּקֶר, בָּא רַבִּי יִצְחָק לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּמוֹ שֶׁנָּהוּג, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לְרַבִּי יִצְחָק: תֵּלֵךְ וְתֵשֵׁב בְּבֵיתְךָ ג' יָמִים, וְלֹא תֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתֶךָ, וְאַחַר כָּךְ תָּבוֹא אֵצְלִי. אָמַר לוֹ: הִנֵּנִי אֲדוֹנִי שׁוֹמֵעַ לְדָבָרֶךָ. וְנָשַׁק יְדֵי הַמֶּלֶךְ, וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ, וְיָשַׁב לִלְמֹד לְפִי תֻּמּוֹ, בְּלִתִּי יוֹדֵעַ גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, וּבְיוֹם ה' בַּבֹּקֶר, הִתְפַּלֵּל רַבִּי יִצְחָק וּבָא לְבֵית הַמֶּלֶךְ, וְאָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, קַיֶּמְתִּי דְּבָרֶיךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, וְעַתָּה הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ, מַהוּ רְצוֹן אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה צָחַק בְּפָנָיו הַמֶּלֶךְ, וְאָמַר לוֹ: תֵּלֵךְ לְבַעַל הַתַּנּוּר, וְתֹאמַר לוֹ: יֹאמַר לְךָ הַמֶּלֶךְ, עֲשִׂיתָ

רְצוֹנוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתְךָ? תֵּכֶף הָלַךְ בְּמְהֵרָה, וּבַהֲלִיכָתוֹ פָּגַע בּוֹ יְהוּדִי אֶחָד, אָמַר לוֹ:לְמַעַן אֱלֹהוּ הַנָּבִיא זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, תָּבוֹא עִמִּי לָמוּל אֶת בְּנִי, וְצָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, הָלַךְ עִמּוֹ. עַד שֶׁמָּלוּ אֶת הַתִּינוֹק וְעָשׂוּ סְעֻדָּה, אַדְּבִינִי בֵּינִי, הַצּוֹרֵר אָמַר בְּדַעְתּוֹ כִּי בְּוַדַּאי כְּבָר נִשְׂרַף. וְהָלַךְ לְבַעַל הַתַּנּוּר, וְאָמַר לוֹ: עָשִׂיתָ צִוּוּי הַמֶּלֶךְ? אָמַר לוֹ: תָּבוֹא לִרְאוֹת. הוּא בָּא לִרְאוֹת, תֵּכֶף הִשְׁלִיכָהוּ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, וְהָיָה צוֹעֵק: לֹא בִּשְׁבִילִי צִוָּה הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַיְהוּדִי. וְהוּא לֹא שָׁמַע לְדִבָרָיו, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה עָפָר וָאֵפֶר. וְכַאֲשֶׁר בָּא הָרַב רַבִּי יִצְחָק, וְאָמַר לוֹ: אִם עָשִׂיתָ רְצוֹן הַמֶּלֶךְ? וֶהֱשִׁיבוֹ: תֵּלֵךְ וְתֹאמַר לַמֶּלֶךְ שֶׁכְּבָר שְׂרַפְתִּי שְׁלוּחוֹ וְנַעֲשָׂה לְאֵפֶר. הָלַךְ רַבִּי יִצְחָק אֵצֶל הַמֶּלֶךְ, וְאָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, הָלַכְתִּי לְבַעַל הַתַּנּוּר, וְאָמַר לִי שֶׁכְּבָר שָׂרַף אוֹתוֹ מִן הַבֹּקֶר אוֹר בְּבֵית הַמּוֹקֵד. וַיִּתְמַהּ הַמֶּלֶךְ תְּמִיהָה גְּדוֹלָה. וְיָדַע כִּי מֵהּ' הָיְתָה לוֹ, לְהַצִּיל נֶפֶשׁ דָּם נָקִי. וְהַגּוֹי גָּמוּלוֹ יָשׁוּב בְּרֹאשׁוֹ, וְתֵכֶף הַמֶּלֶךְ שָׁלַח אַחַר הָאוּמָן, וְאָמַר לוֹ, אִם לֹא יֹאמַר הָאֱמֶת יַהֲרֹג אוֹתוֹ. וְהוֹדָה עַל הָאֱמֶת, וְנִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בַּהֲרִיגַת הַצַּר הַצּוֹרֵר, כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ ה', עַד כָּאן.

וְעַל פִּי זֶה יע"ן רֶמֶז הַכָּתוּב הַנִּזְכָּר, 'כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וכו' אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא, אַחַת דָּתוֹ', רוֹצֶה לוֹמַר: אֲשֶׁר אֵינוֹ מִדְּתֵי הַמֶּלֶךְ, מִתְקַנְּאִים בּוֹ לְהָמִית, כַּנּוֹדָע מִכַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת, כִּי הַיִּשְׂרְאֵלִים הַקְּרוֹבִים לְמַלְכֵי הָאֻמּוֹת רַבָּם מֻתָּים בַּהֲרִיגָה מְשׁוּם קִנְאָה. וְכַמָּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְהָרַמְבַּ"ם זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁלֹּא יֵהָרֵג, וְסוֹף דָּבָר בְּרַח מִשָּׁם לְמַלְכוּת אַחֶרֶת. וְיֵשׁ שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים וְנִיצוֹלִים, כְּגוֹן זֶה שֶׁעָמְדָה לוֹ זְכוּת הַמִּילָה, וּכְהַהוּא עוּבְדָא הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וְזֶהוּ: 'מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ', רָאשֵׁי תֵּבוֹת, 'מִילָה', הִיא גְּרָמָה לְהַצָּלָתוֹ, וְקַל לְהָבִין. וְזֶהוּ רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'מִילָה אֵשׁ', שֶׁהַמִּילָה מַצֶּלֶת מֵהָאֵשׁ, וְזֶהוּ נַמִּי רֶמֶז בְּתֵבַת 'בְּרֵאשִׁית' - 'בְּרִית אֵשׁ', וְקַל לְהָבִין.

הַמּוֹסָר הַיּוֹצֵא מִזֶּה, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִיזָּהֵר בְּמִצְוָה הַבָּאָה לְיָדוֹ שֶׁאַל יַחְמִיצֶנָּה, כִּי בְּוַדַּאי מִשָּׁמַיִם שָׁלְחוּ לוֹ הַמִּצְוָה לְהַצִּילוֹ מֵרָעָתוֹ, וְיָדוּעַ מַה שֶּׁאָמְרוּ הַמְקֻבָּלִים, כִּי אוֹתִיּוֹת מִצְוָה הֵם אוֹתִיּוֹת הוי"ה, כִּי מ"צ בא"ת ב"ש י"ה. נִמְצָא שֶׁשּׁוֹמֵר מִצְוָה הִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו לְשׁוֹמְרוֹ וּלְהַצִּילוֹ מִכָּל מִינֵי פֻּרְעָנֻיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר מִצְוֹת הַמִּילָה, שֶׁחָתוּם בָּהּ שֵׁם הוי"ה ב"ה. וכמ"ש עַל פָּסוּק: "מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה" (דברים ל, יב), רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'מִילָה', ס"ת 'הוי"ה'. וְעַיֵּין מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בַּעֲנִיוּתִי בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ מַרְאֶה הַיְלָדִים מַעֲרֶכֶת מ', כִּי הַמִּילָה יֵשׁ בָּהּ כַּמָּה סְגֻלּוֹת: א. עוֹצֶרֶת הַמַּגֵּפָה. ב. רוֹאֶה פְּנֵי שְׁכִינָה. ג. זוֹכֶה לִנְבוּאָה שְׁלֵמָה. ד. אֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנֹּם. ה. אוֹיְבָיו נוֹפְלִים תַּחְתָּיו. כֵּן כָּתַב הָרַב מִדְּבָר קְדֵמוֹת מִשֵּׁם הָרַב, עִיר וְקָדִישׁ הרשב"א הַלֵּוִי זלה"ה, וּבַסֵּפֶר קְרִיָּה נֶאֱמָנָה כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּע אָחִי כַּמָּה גְּדֻלָּה מַעֲלַת הַהוֹלְכִים לִבְרִית מִילָה, וְהֵם

הַמְקַבְּלִים פָּנֵי שְׁכִינָה הַבָּאָה לְהוֹפִיעַ מֵאוֹרָהּ עַל כָּל הַמְטַפְּלִים בַּמִּצְוָה הַהִיא, וְאָמְרוּ שֵׁם טוֹב שֶׁלָּהֶם הוּא כִּי יֵשׁ לָהֶם תּוֹסֶפֶת נְשָׁמָה כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב. לָכֵן חַיָּבִים כָּל הָעָם לַעֲמֹד בַּעֲמִידָה בִּשְׁעַת הַמִּילָה, דִּכְתִיב: "וַיַּעֲמֹד כָּל הָעָם בַּבְּרִית" (מלכים ב' כג, ג). וּבַסֵּפֶר עַמּוּדֵי חַיִּים כָּתַב מִשֵּׁם הַמִּדְרָשׁ, שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים לִשְׁמֹעַ הַמִּילָה, מִתְכַּפְּרִים עֲוֹנוֹתֵיהֶם. וּבָזֶה רָמַז הוּא זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה סְמִיכַת הַכְּתוּבִים בְּתְהִלִּים: "תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, תָּגֵלְנָה עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ" (תהלים נא, י), "הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחֲטָאָי" (תהלים נא, יא), וּבַסֵּפֶר הֶאָח נַפְשֵׁנוּ כָּתַב מִשֵּׁם סֵפֶר נָפֶשׁ חַיִּים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: לְמוּד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה שֶׁל קוֹדֶם הַמִּילָה נִשְׁגָּב מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. וְאֶת זֶה כָּתַב הַמְפָרְסָם בְּדוֹרוֹ כמהר"ר חיד"א זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בַּסֵּפֶר שֵׁם הַגְּדוֹלִים מַעֲשֶׂה רַב כמהר"ר צֶמַח צָרְפַתִּי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הָיָה חוֹלֶה וּמֻטָּל עַל עֶרֶשׂ דְּוַי כִּשְׁנָתַיִם יָמִים בְּדַמָּשֶׂק, וְעִנּוּ בַכֶּבֶל רַגְלוֹ, וְאִתְרַחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא, וַה' רִחֵם עָלָיו שָׁלַח מַלְאָכוֹ וַיְרַפְּאֵהוּ, וְחָזַר לִבְרִיאוּתוֹ וּלְאֵיתָנוֹ הָרִאשׁוֹן. וְהַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָא הַזֶּה, כִּי סִפֵּר הָרַב שֶׁנִּגְלָה אֵלָיו אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְאָמַר לוֹ שֶׁיְקַבֵּל עָלָיו לִלְמֹד כָּל לֵיל בְּרִית מִילָה לְכָל הַיְלוּדִים שֶׁבָּעִיר וְיִתְרַפֵּא. וְקִבֵּל עָלָיו כֵּן, וְתֵכֶף נִתְרַפֵּא. וּמֵהַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה כְּבָר הָיָה מִנְהָגוֹ, לֵילֵךְ בַּלַּיְלָה שֶׁלְּפָנֵי הַמִּילָה בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כָּל הַלַּיְלָה, כְּבָר שָׁמַעְתִּי. זֶהוּ תּוֹכֶן דְּבָרָיו עַד כָּאן. וְהִי לְךָ דִּינֵי סֵדֶר הַמִּילָה.

דִּינֵי סֵדֶר הַמִּילָה

א. נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת כִּסֵּא לְאֵלִיָּהוּ שֶׁנִּקְרָא מַלְאַךְ הַבְּרִית, וּכְשֶׁמַּנִּיחוֹ יֹאמַר בְּפִיו שֶׁהוּא כִּסֵּא אֵלִיָּהוּ, מור"ם בהגה"ה.

ב. כָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת שְׁלַח לְךָ, דְּאָבִי הַבֵּן יֹאמַר פָּסוּק: "אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכֹּן חֲצֵרֶיךָ" (תהלים סה, ה), וְהָעוֹמְדִים שָׁם יֹאמְרוּ סוֹף הַפָּסוּק: "נִשְׂבְּעָה בְּטוּב בֵּיתֶךָ, קְדֹשׁ הֵיכָלֶךָ" (תהלים סה, ה), וְכָתַב מור"ם בד"מ דְּלֹא רָאָה נוֹהֲגִין כֵּן, והט"ז כָּתַב שֶׁמְּקֹרוֹב נָהֲגוּ כֵּן שְׁלֵמִים, וְכֵן רַבִּים שֶׁלּוֹמְדִים סֵפֶר הַזֹּהַר, דְּהַיְנוּ שֶׁהָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה אַחַר שֶׁמְּבִיאִים הַתִּינוֹק לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאָנָן בְּדִידַן בְּעָרֵי הַקֹּדֶשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, נָהֲגִינַן כִּדְבְרֵי הַזֹּהַר מַמָּשׁ. וְאַחַר גְּמַר הַפָּסוּק מוֹסִיף אָבִי הַבֵּן וְאוֹמֵר: "אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלָם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי" (תהלים קלז, ה), "תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי, אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי" (תהלים קלז, ו), וְכֵן רָאוּי וְנָכוֹן לִנְהֹג.

ג. נוֹהֲגִין לְהַדְלִיק נֵרוֹת בַּבַּיִת שֶׁעוֹשִׂין שָׁם הַמִּילָה, וְכֵן הוּא בַּתַּנָּיָא וּבְהַגָּהַת מִנְהָגִים, ובמהרי"ל ש"ך סי' רס"א סקפ"א.

ד. הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר עוֹשִׂין הַמִּילָה בַּעֲשָׂרָה, וְהֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר עָבְדִינַן בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, ש"ע שָׁם ובריא"ז הוּבְאוּ דְּבָרָיו בשה"ג פ"ק דְּמָגִילָה כָּתַב דִּמְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לִבְרִית מִילָה, כנה"ג.

ה. כְּשֶׁהַמִּילָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מָלִין קוֹדֶם עֲלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ, וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לַחֲלֹץ הַתְּפִלִּין עַד אַחַר הַמִּילָה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם אוֹת וְהַמִּילָה גַּם כֵּן אוֹת, הַגָּהַת מִנְהָגִים ש"ך שָׁם, וְהוּא מִנְהָג וְתִקּוּן לִהְיוֹת הַסַּנְדָּק וְהַמּוֹהֵל וַאֲבִי הַבֵּן בִּתְפִלִּין, וּדְלָא כַּסֵּפֶר בֵּית נֶאֱמָן שֶׁעָרֵעַר עַל מִנְהָג זֶה, דְּאֵין עֵרְעוּרוֹ כְּלוּם. הָרַב חיד"א בַּסֵּפֶר מַרְאִית הָעַיִן בְּלִיקוּטָיו סי' ב', אֲבִי הַבֵּן צָרִיךְ לַעֲמֹד עַל הַמּוֹהֵל בָּעֵת שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּילָה לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ. ש"ע שָׁם ס' בֵּית עוֹבֵד.

סימן כ"ב

"מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ, וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ" (איוב לה, יא).

יוּבַן לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, בְּהַקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בַּסֵּפֶר מַעֲשֶׂה חִיָּיא סי' נ"ח, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בַּת מֶלֶךְ אֶחָד גִּדְּלָה עוֹף אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁמְּלַמְּדִים אוֹתוֹ, וְהָרְבֵּה הִיא אֲהֲבָה אוֹתוֹ כְּנַפְשָׁהּ. וּבְכָל יוֹם בַּבֹּקֶר הִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי כְּלוּב שֶׁלּוֹ וּמְדַבֶּרֶת עִמּוֹ דִּבְרֵי שְׂחוֹק, וְהָעוֹף אוֹמֵר בְּלִבּוֹ: מִי יִתְּנֵנִי כְּצִפּוֹר נִמְלָט מִבֵּית כֶּלֶא הַזֶּה, וּמַה לִּי וְלָהּ וּלְשִׂיחָתָהּ, וְהוּא חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת אַיִן אֵיךְ יָכוֹל לְהִמָּלֵט. וְיִהְיוּ הַיּוֹם, וַיִּשְׁמַע הָעוֹף בַּת הַמֶּלֶךְ מְדַבֶּרֶת לְאֶחָד מֵהָעֲבָדִים שֶׁיִּסַּע לְמִדִּינַת הַיָּם לִקְנוֹת לָהּ תַּמְרוּקֶיהָ, וַיִּקְרָא הָעוֹף לְהָעֶבֶד הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ: בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, עֲשֵׂה עִמִּי טוֹבָה, כְּשֶׁתֵּלֵךְ לַמָּחוֹז הַהוּא אֲשֶׁר אַתָּה נוֹסֵעַ שָׁמָּה, וְתִרְאֶה עוֹפוֹת כָּמוֹנִי בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי, תִּדְרֹשׁ בִּשְׁלוֹמָם מִשְּׁמִי, וְהַגֶּד לָהֶם צַעֲרִי שֶׁאֲנִי אָסוּר בְּמִשְׁמֶרֶת הַכְּלוּב הַזֶּה, הֲגַם שֶׁיֵּשׁ לִי מַעֲדַנֵּי מְלָכִים, עִם כָּל זֶה אֵינֶנּוּ שָׁוֶה לִי בִּרְאוֹתִי הַדֶּלֶת סָגוּר בַּעֲדִי, וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד: הֵן, לוּ יְהִי כִּדְבָרֶיךָ אֲמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַיִךְ. וַיֵּלֶךְ הָעֶבֶד הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ בְּכַרְכֵּי הַיָּם, וַיְהִי הַיּוֹם הוּא יוֹשֵׁב בָּעֲגָלָה, וַיַּרְא וְהִנֵּה הַרְבֵּה עוֹפוֹת מִמִּין זֶה הָעוֹף עָפִין לְפָנָיו, וַיִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר צִוָּה לוֹ הָעוֹף שֶׁל בַּת הַמֶּלֶךְ, וַיִּצְעַק לְשָׁלוֹם לְהָעוֹפוֹת, וַיַּגֶּד לָהֶם אֶת דִּבְרֵי הָעוֹף הַנִּזְכָּר, וּכְשָׁמְעָם אֶת דִּבְרֵי הָעֶבֶד, וַיַּרְא וְהִנֵּה נָפַל עוֹף אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, וַיִּשְׁמַח הָעֶבֶד שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וַיְקַחֵהוּ בְּיָדוֹ, וְהִנֵּה עוֹף מֵת אָבֶן דּוּמָם בְּתוֹךְ יָדוֹ. וַיִּזְכֹּר הָעֶבֶד בּוֹ וְרָצָה לְהָקִיצוֹ וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה, וְלֹא כִּשְׁכֵּשׁ בִּזְנָבוֹ וְלֹא רִפְרֵף בְּעֵינָיו כְּלָל, וַיִּחַר לָעֶבֶד מְאֹד וַיַּשְׁלֵךְ אוֹתוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, וַיִּשָּׂא הָעוֹף אֶת כְּנָפָיו, וַיָּעָף עַד צֵית שְׁמַיָּא. וַיִּתְמַהּ הָעֶבֶד עַל תַּחְבּוּלַת הָעוֹף, וְלֹא יָדַע בְּשָׁכְבוֹ וּבְקוּמוֹ. וְאַחַר זְמַן, חָזַר הָעֶבֶד לְבֵית הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁאֲלֵהוּ הָעוֹף: הַאִם קִיַּמְתָּ דְּבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ, לִדְרֹשׁ בִּשְׁלוֹם הָעוֹפוֹת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי? וַיַּעַן הָעֶבֶד וַיֹּאמֶר לוֹ: אַל תַּזְכִּירֵנִי צַעֲרִי וְיגוֹנִי, כִּי כָּךְ וְכָךְ אֵרַע לִי. וְסִפֵּר לוֹ אֶת

כָּל הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר קָרָה לוֹ מִן הָעוֹפוֹת, וַיִּרְא הָעוֹף וַיַּעַשׂ עַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא יָדַע מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה, וַיְהִי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה, וַתָּבֹא אֵלָיו בַּת הַמֶּלֶךְ כְּמִנְהָגָהּ לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִמּוֹ, וַיַּעַשׂ הָעוֹף אֶת עַצְמוֹ פֶּגֶר מֵת. וַתִּקְצֹף עַל כָּל הַמְשָׁרְתִים לֵאמֹר: אַתֶּם הֲמִיתֶם אוֹתוֹ, וְשׁוּב צִוְּתָה לְהַשְׁלִיכוֹ אֶל הָאַשְׁפָּה. וַיַּשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ, וְהִנֵּה הוּא שָׁם נַפְשׁוֹ בְּכָנָפוֹ, וַיֵּרֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב. אָז הֵבִין הָעֶבֶד מַה הָיְתָה כַּוָּנַת מִיתַת הָעוֹף הָרִאשׁוֹן, לִרְמֹז תְּרוּפַת הָעוֹף הָאָסוּר בְּזִיקִים הַנִּזְכָּר, לְהַצִּיל עַצְמוֹ עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ מֵת, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הוּא וְנִצּוֹל. וּמִזֶּה הָאָדָם לְבָבוֹ יָבִין מָזוֹר, שֶׁהוּא אָסוּר בְּרֶשֶׁת הַיֵּצֶר הָרַע, יִזְכֹּר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה וְינַצֵּל, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, יְעַיֵּן שָׁם. וְזֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי כַּוָּנַת רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּאוֹמְרָם (תמיד לב א): מַה יַּעֲשֶׂה הָאָדָם וְיִחְיֶה, יָמִית עַצְמוֹ, יְעַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ גַּם כֵּן כַּוָּנַת הַכָּתוּב בְּקֹהֶלֶת: "וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ מִן הַחַיִּים" (קהלת ד, ב). רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁמֵּתוּ בְּעוֹדָם חַיִּים. וְלֹא תַּחְשֹׁב שֶׁמֵּתוּ לְגַמְרֵי, אֶלָּא אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עֲדֶנָה, אֶלָּא שֶׁעָשׂוּ עַצְמָם כְּמוֹ מֵתִים, כְּמוֹ אוֹתוֹ הָעוֹף. וְקַל לְהָבִין. וְזֶהוּ רֶמֶז הַכָּתוּב בִּתְהִלִּים: "בַּמֵּתִים חָפְשִׁי" (תהלים פח, ו), רוֹצֶה לוֹמַר: אִם יָמִית עַצְמוֹ יִהְיֶה חָפְשִׁי מֵעֲבֵרוֹת הַיֵּצֶר הָרַע, [וּכְהַהוּא עוֹף הַנִּזְכָּר]. וְלֹא תַּחְשֹׁב מִיתָה לְגַמְרֵי, אֶלָּא: "כְּמוֹ חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר" (תהלים פח, ו), 'כְּמוֹ' דַּוְקָא, וְלֹא מַמָּשׁ. וְקַל לְהָבִין. וְעִנְיַן הָעוֹף הַנִּזְכָּר רָמוּז בַּפָּסוּק: "מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן" (משלי יח, כא), רוֹצֶה לוֹמַר: עַל יְדֵי שֶׁהָעוֹף הַנִּזְכָּר יָדַע לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, עַל יְדֵי זֶה עָשָׂה עַצְמוֹ מִתְחִלָּה מֵת, וְאַחַר כָּךְ חַי, וְקַל לְהָבִין.

מֵעָתָּה מְפֹרָשׁ יוֹצֵא כַּוָּנַת הַכָּתוּב הַנִּצָּב פֶּתַח הַשַּׁעַר, "מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ, וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ" (איוב לה, יא). כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הָעוֹף הַנִּזְכָּר וְנִמְלַט מִמַּאֲסָרוֹ, כֵּן אֲנַחְנוּ נַעֲשֶׂה שֶׁנִּמְית עַצְמֵנוּ. [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סג ב) עַל פָּסוּק: "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל" (במדבר יט, יד), אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ], אָז נַצִּיל אֶת עַצְמֵנוּ מֵרֶשֶׁת הַיֵּצֶר הָרַע. וְקַל לְהָבִין.

הַמּוֹסָר הַיּוֹצֵא מִזֶּה, שֶׁיְּמִית הָאָדָם עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. לֹא כֵן אִם יִלְמֹד הָאָדָם בְּנַאֲוָה וְבוּז, הֲגַם אִם חָכָם הוּא, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא, בְּעִנְיַן לֵוִי בַּר סִיסִי שֶׁשִּׁלְחוֹ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ לִהְיוֹת רַב וּמוֹרֶה צֶדֶק עַל עִיר אַחַת, וְכַאֲשֶׁר רָאָה שֶׁבָּנוּ לוֹ בֵּימָה בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְנִתְגָּאָה, כַּאֲשֶׁר שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: גְּדֶמֶת בַּמָּה חוֹלֶצֶת וכו', שָׁכַח וְלֹא יָדַע לְהָשִׁיב. וְיוֹתֵר מִזֶּה מָצִינוּ בְּהִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁהָיָה עָנִיו גָּדוֹל בְּתַכְלִית, וְכַאֲשֶׁר שָׁלְחוּ אַחֲרָיו בְּנֵי בְּתֵירָא וְהוֹשִׁיבוּהוּ בָּרֹאשׁ וְהָיָה מְקַנְטְרָן בְּדִבָּרִים, שָׁכַח דִּין סַכִּין שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח, וְלֹא יָדַע לְהָשִׁיב. וְעָנָה וְאָמַר לָהֶם: הֲלָכָה זוֹ שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי. וְהִנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל וכו'.

וּבוֹא וּרְאֵה מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, שֶׁהֵבִיא הָרַב אֱלִיָּהוּ הַכֹּהֵן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּסִפְרוֹ, בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה מִסִּבָּה שֶׁלֹּא הָיוּ מְכַבְּדִים אוֹתוֹ וְלֹא הָיוּ מַעֲשִׂירִים אוֹתוֹ. בָּא אֵלָיָּהוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְנִרְאָה לוֹ כִּדְמוּת זָקֵן, וְהִבְטִיחוֹ עַל הָעֹשֶׁר, וְאָמַר לוֹ: שׁוּב לְדַרְכְּךָ בִּלְמוּד הַתּוֹרָה, וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא. וְחָזַר לִלְמוּדוֹ וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם, וְעַדַיִן הָיָה חוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ: מַה מּוֹעִיל זֶה לִי מֵאַחַר שֶׁאֵין מְכַבְּדִים אוֹתִי, וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲשׂוּ הַחֲכָמִים סְעוּדָה לְגוֹמְרֵי שֶׁל תּוֹרָה, וַיַּזְמִינוּ גַּם לָזֶה וְהוֹשִׁיבוּהוּ בְּסוֹף הַמְסֻבִּין, וַיִּחַר לָזֶה מְאֹד וְחָשַׁב בְּלִבּוֹ לָקוּם מִשָּׁם וְלִפְרֹשׁ מִן הַתּוֹרָה, וּבָא אֵלָיָּהוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּצוּאת הַסְּעוּדָה כִּדְמוּת רוֹעֶה, וְשָׁאַל מִן הַחֲכָמִים הַמְסֻבִּין שָׁם, וְאָמַר: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאֹל מִכֶּם. וַיֹּאמֶר: אֶמֶשׁ רָאִיתִי בְּעֶדְרִי כִּבְשָׂה אַחַת מְעֻבֶּרֶת, וּבַבֹּקֶר רָאִיתִי כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה כִּדְמוּת כֶּלֶב, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הוּא בְּנוֹ אוֹ לֹא, אִם נֹאמַר שֶׁהוּא בְּנוֹ וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר טָהוֹר אוֹ נֹאמַר שֶׁהַכִּבְשָׂה יָלְדָה וְלָדָהּ בְּמָקוֹם מֻצְנָע וְמֵת וְלָדָהּ וְזֶה שֶׁאַחֲרֶיהָ נִתְחַבֵּר עִמָּהּ וְהוּא וָלָד שֶׁיָּצָא מִן הַטָּמֵא, אִם כֵּן מַה יִּהְיֶה הַדִּין? וַיַּעֲנוּ הַחֲכָמִים וַיֹּאמְרוּ: מֵאַחַר שֶׁלֹּא רָאִיתָ בְּעֵינֶיךָ שֶׁזּוֹ הַכִּבְשָׂה יָלְדָה אוֹתוֹ, אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יֶלֶד שֶׁיָּצָא מִן הַטָּמֵא וְנִתְחַבֵּר עִמָּהּ וְאָסוּר לְאוֹכְלוֹ, כְּשֶׁשָּׁמַע אֵלָיָּהוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כֵּן פָּנָה לֵילֵךְ, קָרָא אוֹתוֹ תַּלְמִיד שֶׁהָיָה בְּסוֹף הַמְסֻבִּים לְרוֹעֶה וְאָמַר לוֹ: לֵךְ וְתֵן לִפְנֵי הַוֹּלֵד הַזֶּה כְּלִי שֶׁל מַיִם, אִם מְלַקְלֵק בִּלְשׁוֹנוֹ הוּא כֶּלֶב, וְאִם לָאו הוּא וָלָד שֶׁיָּצָא מִן הַטָּהוֹר, אָמַר לוֹ הָרוֹעֶה: כְּבָר עָשִׂיתִי הַנִּסָּיוֹן הַזֶּה, וּפְעָמִים עוֹשֶׂה כֵּן וּפְעָמִים עוֹשֶׂה כֵּן, אָמַר לוֹ: לֵךְ וּרְאֵה בְּשָׁעָה שֶׁמַּשְׁתִּין אִם מֵקִים רַגְלוֹ מִן הָאָרֶץ הוּא כֶּלֶב, וְאִם שׁוֹקֵעַ רַגְלוֹ בָּאָרֶץ הוּא גְּדִי. אָמַר לוֹ: כְּבָר עָשִׂיתִי הַנִּסָּיוֹן הַזֶּה, וּפְעָמִים עוֹשֶׂה כֵּן וּפְעָמִים עוֹשֶׂה כֵּן. אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד: לֵךְ וְהַשְׁלֵךְ אוֹתוֹ מֵרֹאשׁ הַגַּג לָאָרֶץ, אִם מְדַלֵּג מִיַּד לָאָרֶץ הוּא וָלָד כָּשֵׁר, וְאִם אוֹחֵז בְּצַפָּרְנָיו בִּשְׂפַת הַגַּג הוּא כֶּלֶב, אָמַר לוֹ: כְּבָר עָשִׂיתִי כֵּן וּפְעָמִים עוֹשֶׂה כֵּן פְּעָמִים כֵּן, אָמַר לוֹ: לֵךְ שְׁחֹט אוֹתוֹ וְקַח חֲתִיכַת בָּשָׂר מִמֶּנּוּ וְשִׂים עַל הַגֶּחָלִים, אִם מִתְפַּשֵּׁט הַבָּשָׂר וְאֵינוֹ מִתְמַעֵט הוּא כֶּלֶב, וְאִם לָאו הוּא וָלָד כָּשֵׁר, כְּשֶׁשָּׁמַע כֵּן, וַיִּפֹּל עַל רַגְלָיו וַיֹּאמַר: אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁזֶּה בְּתוֹכְכֶם, וְתָמֵהַּ אֲנִי עֲלֵיכֶם אֵיךְ תַּנִּיחֻהוּ בְּסוֹף חֲבוּרַתְכֶם, וְלֹא תּוֹשִׁיבֻהוּ בְּרֹאשׁ עַל כֻּלְּכֶם, יַעַן עֵינֵיכֶם הָרוֹאוֹת שֶׁגְּדֻלָּה חָכְמָתוֹ הָרְבֵּה מֵחָכְמַתְכֶם, מִיַּד כָּבְשׁוּ פְּנֵיהֶם וְלֹא מָצְאוּ מַעֲנֶה בְּפִיהֶם, וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ הַחֲכָמִים גְּדֶל חָכְמָתוֹ, וַיִּשְׁימוּהוּ נָשִׂיא עֲלֵיהֶם וַיַּעֲשִׂירוּהוּ עֹשֶׁר גָּדוֹל, וַיְהִי אַחַר יָמִים מוּעָטִים, חָשַׁב זֶה הַתַּלְמִיד בְּלִבּוֹ: כַּמָּה גְּדֶל שְׂכַר הַתּוֹרָה, וְאִם בָּעוֹלָם הַזֶּה כֵּן כָּל שֶׁכֵּן לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוֹךְ. וַיִּנָּחֵם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה לִבְחֹר בִּכְבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְאָמַר: טוֹב שֶׁהָיָה זֶה שָׂכָרִי הַטּוֹב מֻצְנָע לִי לְאַחַר מוֹתִי יוֹתֵר מֵחַיִּים, וּפֵרֵשׁ עַצְמוֹ מִכָּל עֹשֶׁר וְכָבוֹד וַהֲבָלִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהָיָה לוֹמֵד לְשֵׁם שָׁמַיִם בְּלֵב טוֹב וּבְנֶפֶשׁ חָפֵצָה וכו'.

וְעַל פִּי זֶה פֵּרַשְׁתִּי בַּעֲנִיוּתִי בְּדָרְשׁוֹתַי כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד" (איוב יד, ד), רוֹצֶה לוֹמַר: עַל אוֹתוֹ כֶּבֶשׁ שֶׁהוּא כִּדְמוּת כֶּלֶב, אִם תִּרְצֶה לֵידַע הַסִּימָנִים שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר 'לֹא אֶחָד', רוֹצֶה לוֹמַר: לֹא סִימָן אֶחָד מוֹעִיל, אֶלָּא צָרִיךְ אַרְבָּעָה סִימָנִים, וּבָם אַדָּע אִם טָהוֹר אִם טָמֵא. וּכְמוֹ שֶׁהֵשִׁיב אוֹתוֹ תַּלְמִיד לְאֱלִיָּהוּ זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקַל לְהָבִין, וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה (חקת יט א) וּבְתַנְחוּמָא סֵדֶר חֻקַּת (ג) דָּרְשׁוּ, וְזֶה לְשׁוֹנָם: 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה'. זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא, לֹא אֶחָד" (איוב יד, ד). כְּגוֹן אַבְרָהָם מִתֶּרַח, חִזְקִיָּה מֵאָחָז, יֹאשִׁיָּה מֵאָמוֹן, מָרְדְּכַי מִשִּׁמְעִי, יִשְׂרָאֵל מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הַבָּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. מִי עָשָׂה כֵן. מִי גָּזַר כֵּן. מִי צִוָּה כֵן. לֹא אֶחָד. לֹא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. תַּמָּן תְּנִינָן, בַּהֶרֶת כִּגְרִיס, טָמֵא. מַאי כִּגְרִיס, כַּחֲצִי פוֹל, בְּאָדָם, טָמֵא. פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר. מִי עָשָׂה כֵן. מִי גָּזַר כֵּן. מִי צִוָּה כֵן. לֹא אֶחָד. לֹא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. תַּמָּן תְּנִינָן, הָאִשָּׁה שֶׁמֵּת וְלָדָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, וְהוֹשִׁיטָה חַיָּה אֶת יָדָהּ וְנָגַע בָּהּ, הַחַיָּה טְמֵאָה טֻמְאַת שִׁבְעָה, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַוָּלָד. הַמֵּת בַּבַּיִת, הַבַּיִת טָהוֹר. יָצָא מִתּוֹכוֹ, הַבַּיִת טָמֵא. מִי עָשָׂה כֵן. מִי צִוָּה כֵן. מִי גָּזַר כֵּן. לֹא אֶחָד. לֹא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. תַּמָּן תְּנִינָן, כָּל הָעוֹסְקִין בַּפָּרָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, מְטַמְּאִין בְּגָדִים. הִיא גּוּפָהּ מְטַהֶרֶת בְּגָדִים. אֶלָּא אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חֻקָּה חָקַקְתִּי, גְּזֵרָה גָּזַרְתִּי, וְאֵין אַתָּה רַשַּׁאי לַעֲבֹר עַל גְּזֵרָתִי. וּבְמַסֶּכֶת נִדָּה ד"ט ע"א אִיתָא: תַּנְיָא דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֵלֶב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר (רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵיבָרֶיהָ מִתְפָּרְקִין וְאֵין נַפְשָׁהּ חוֹזֶרֶת עָלֶיהָ עַד כ"ד חֹדֶשׁ), אָמַר רַבִּי אֶלְעָאי: מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר, דִּכְתִיב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד", וְרַבָּנָן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זוֹ שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁהוּא טָמֵא, וְאָדָם הַנּוֹצָר מִמֶּנָּה טָהוֹר, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: אֵלּוּ מֵי הַנִּדָּה, שֶׁהַמַּזֶּה וּמַזִּין עָלָיו טָהוֹר, וְנוֹגֵעַ טָמֵא, וּמַזֶּה טָהוֹר וְהָכְתִיב: "וּמַזֵּה מֵי הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו" (במדבר יט, כא). אֶלָּא מַאי מַזֶּה נוֹשֵׂא וכו', יָצְאָה שָׁם. ופירש"י, מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר, כְּלוֹמַר, מִנַּיִן לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר דְּדָם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֵלֶב, דִּכְתִיב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), פירש"י טָהוֹר מִטָּמֵא, חֵלֶב מִדָּם, 'לֹא אֶחָד?' בְּתֵימָה, כְּלוֹמַר: יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם.

וְנִרְאֶה שֶׁזֶּה רוֹמֵז בַּפָּסוּק עַצְמוֹ: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), הוּא רוֹמֵז לָזֶה, גָּמַר אוֹמַר לֹא אֶחָד בְּגִימַטְרִיָּא דָּם. וְאוֹתִיּוֹת הַסְּמוּכוֹת לֹא אֶחָד הֵם גִּימַטְרִיָּא חֵלֶב, לְרַמֵּז דְּדָם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֵלֶב. וְכֵן לֹא אֶחָד גִּימַטְרִיָּא חֵלֶב עִם שְׁלֹשָׁה אוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבָה. א"נ לְפָרֵשׁ בְּאֹפֶן אַחֵר, בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבֵּנוּ אַשְׁכְּנַז, דְּאִם נִמְצָא בַּדֶּרֶךְ אֵיזֶה הָרוּג בַּר מִינַן, וְלֹא נוֹדַע אִם הוּא יִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׁמָעֵאל, כִּי גַּם הַיִּשְׁמָעֵאלִים מְהוּלִים, הַתִּקּוּן הוּא שֶׁיִּמְנוּ אֶת שְׁנָיו, אִם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים אָז הוּא יִשְׁמָעֵאל, וְאִם הֵם ל"ב אֲזַי הוּא יִשְׂרָאֵל. וְנָתְנוּ סִימָן לַדָּבָר: שְׁנַיִם אוֹחֲזִים בַּטַּלִּית, רוֹצֶה לוֹמַר: מִי שֶׁלּוֹבֵשׁ הַטַּלִּית שֶׁיֵּשׁ לוֹ ל"ב חוּטִין יֵשׁ לוֹ ל"ב

שְׁנַיִם, עוֹד נָתְנוּ סִימָן אַחֵר: "הֵן עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן,וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב" (במדבר כג, ט). וְעַל פִּי זֶה פֵּרֵשׁ הָרַב מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי, וּמִשְׁפָּטִים" (תהלים קמז, כ), הָרוֹמֵז לְיִשְׂרָאֵל "בַּל יְדָעוּם" (תהלים קמז, כ), יֵעָיֵן שָׁם, וְאָנֵן בְּדִידַן נְרִמְז עִנְיָן זֶה בַּפָּסוּק הַנִּזְכָּר: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), רוֹצֶה לוֹמַר: מֵהֵיכָן תֵּדַע הֶהָרוּג אִם הוּא טָהוֹר אוֹ טָמֵא, לָזֶה אָמַר: 'לֹא אֶחָד', רוֹצֶה לוֹמַר: הַטָּמֵא ל"א וְהַטָּהוֹר ל"א וְאֶחָד שֶׁהֵם ל"ב, ודו"ק. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁבְּעָרֵי הַמַּעֲרָב עוֹשִׂים נִסָּיוֹן אַחֵר, שֶׁאֶחָד מִן הַחֲבֵרִים מוֹצִיא דָּם מִזְּרוֹעוֹ וּמַנִּיחַ עַל זְרוֹעַ הֶהָרוּג, אִם נִדְבַּק בּוֹ הַדָּם אָז הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מִזֶּרַע הַיִּשְׂרְאֵל, וְאִם לָאו יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֵינוֹ מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְשָׁר שֶׁעוֹשִׂים זֶה בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ שְׁנַיִם אוֹ כְּבָר נִבְלָה בְּשָׂרוֹ וְעוֹרוֹ, וְלֹא הֵבִיאוּ כִּי אִם הָעֲצָמוֹת אוֹ בְּלֹא גֻּלְגֹּלֶת וְכַיּוֹצֵא, אָז עוֹשִׂין נְסָיוֹן שֶׁל הַדָּם, אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה גַּם אֶת זֶה רָמוּז פֹּה: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), אִם הֶהָרוּג הַזֶּה טָהוֹר אוֹ טָמֵא ל"א אֶחָ"ד גִּימַטְרִיָּא דָּם וְכַנִּזְכָּר, וְקַל לְהָבִין.

וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּתְלַמְּדוּ זֶה הָעִנְיָן מִמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה בִּימֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִנִּיחַ כָּל מָמוֹנוֹ וְעוֹשְׁרוֹ וְקִנְיָנוֹ בְּיַד הָעֶבֶד וּבָנוֹ הָיָה בְּעָרֵי אַפְרִיקָה, וּבְתוֹךְ אוֹתָם הַשָּׁנִים מֵת הָאִישׁ הַהוּא, וְנִשְׁאַר הַמָּמוֹן בְּיַד הָעֶבֶד. כַּאֲשֶׁר הַבֵּן בָּא לְבֵית אָבִיו, יָצָא הָעֶבֶד לִקְרָאתוֹ לְדוֹחֲפוֹ וּלְקַלְלוֹ, וְהַבָּחוּר נָטַל הַמַּקֵּל וְהִתְחִיל לְהַכּוֹת הָעֶבֶד, וְהָיְתָה מְרִיבָה גְּדוֹלָה בֵּינֵיהֶם וְאֵין מַצִּיל. עַד שֶׁבָּרַח בֶּן הַזָּקֵן וְהָלַךְ לִפְנֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ, אָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, "עֲבָדִים מָשְׁלוּ בָנוּ, פֹּרֵק אֵין מִיָּדָם" (איכה ה, ח), וַיְסַפֵּר לוֹ כָּל הַמַּעֲשֶׂה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לְהַבָּחוּר: יֵשׁ לְךָ עֵדִים שֶׁהוּא מָמוֹן אָבִיךָ? אָמַר לוֹ: לְאוֹ. אַחַר כָּךְ קָרָא לְעֶבֶד וְאָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁאַתָּה מֻחְזָק בַּמָּמוֹן, לְךָ לְשָׁלוֹם וְלֹא תְּשִׁיב לוֹ דָּבָר. כַּאֲשֶׁר שָׁמַע כֵּן בֶּן הַזָּקֵן הִתְחִיל לִבְכּוֹת וְלִצְעֹק לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְחָזַר אֶצְלוֹ פַּעַם וּשְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ עַד שֶׁנִּצְעַר בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לוֹ: אִם יֵשׁ לְךָ עֵדִים מוּטָב, וְאִם לָאו מַה אֶעֱשֶׂה לְךָ, כַּאֲשֶׁר שָׁמַע שְׁלֹמֹה בְּנוֹ דִּבְרֵי אָבִיו הַמֶּלֶךְ, קָרָא לְאוֹתוֹ הַנַּעַר מִצַּד אֶחָד, וְאָמַר לוֹ: תִּצְעַק עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ, וְאִם יִכְעֹס עָלֶיךָ עוֹד, אֱמוֹר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, אִם אַתָּה לֹא תַּעֲשֶׂה לִי דִּין, שִׂים אוֹתִי בְּיַד שְׁלֹמֹה בְּנְךָ. וְכֵן עָשָׂה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וּמָסַר אֶת הַדִּין הַזֶּה בְּיַד שְׁלֹמֹה בְּנוֹ, לִשְׁפֹּט אֶת הַדִּין, אָז אָמַר שְׁלֹמֹה לְאוֹתוֹ בָּחוּר: יוֹדֵעַ אַתָּה בְּאֵיזֶה מָקוֹם קְבוּר אָבִיךָ? אָמַר לוֹ: לָאו, שְׁלַח וְקָרָא לְאוֹתוֹ עֶבֶד, אָמַר לוֹ: תַּכִּיר קֶבֶר אָבִיךָ? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ שְׁלֹמֹה: לֵךְ וְהָבֵא לִי זְרוֹעַ שֶׁל אָבִיךָ. מִיָּד הָלַךְ אֶל הַקֶּבֶר וְחָתַךְ זְרוֹעַ שֶׁל אָדוֹנָיו וֶהֱבִיאוֹ לִפְנֵי שְׁלֹמֹה. אָמַר לָהֶם שְׁלֹמֹה: הַקִּיזוּ דָּם שְׁנֵיכֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יְקַבֵּל דָּמוֹ בַּכְּלִי שֶׁלּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. אָמַר לוֹ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ לְאוֹתוֹ הָעֶבֶד: טְבוֹל הָעֶצֶם בַּדָּם שֶׁלְּךָ טָבַל וְלֹא נִצְבַּע, אַחַר כָּךְ אָמַר לוֹ לְבֶן הַזָּקֵן:טְבוֹל גַּם אַתָּה הָעֶצֶם בַּדָּם שֶׁלְּךָ, טָבַל הָעֶצֶם וְהִנֵּה נִצְבַּע בְּדָם הַבָּחוּר. מִיָּד הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ הָעֶצֶם וְהֶרְאֻהוּ

לְכָל הָעָם וְאָמַר לָהֶם: רְאוּ זֶה הַדָּם מִזֶּה הָעֶצֶם, יָצָא זֶה הַבָּחוּר, מִיַּד תָּמְהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, וְתֵכֶף גָּזַר שְׁלֹמֹה עַל אוֹתוֹ הָעֵבֶד לְהַחֲזִיר כָּל אוֹתוֹ הַמָּמוֹן לְהַבָּחוּר שֶׁהוּא בְּנוֹ, וְהָעֵבֶד הָלַךְ לְדַרְכּוֹ. וְכָךְ נֶאֱמַר עַל שְׁלֹמֹה: "וַיְחַכֵּם מִכָּל הָאָדָם" (מלכים א' ה, יא). עַל כֵּן מָצָאתִי כָּתוּב בַּסֵּפֶר עוֹשֶׂה פֶּלֶא, וַהֲגַם כִּי שָׁם נֶאֱמַר עַל הַבֵּן שֶׁל אוֹתוֹ הָעֶצֶם, עִם כָּל זֶה בְּשָׁעַת הַדְּחַק שֶׁלֹּא מָצְאוּ גֻּלְגֹּלֶת כְּדֵי לְמַנּוֹת הַשְּׁנַיִם אוֹ כְּבָר בָּלָה בְּשָׂרוֹ וְעוֹרוֹ שֶׁלֹּא נִמְצָא כִּי אִם אַחַר זְמַן שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ כִּי אִם הָעֲצָמוֹת וְעָשׂוּ נִסָּיוֹן זֶה וְהוֹעִיל, כִּי מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, "נֶאֱלַתְּ בְּזִרוֹעַ עַמֶּךָ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֶלָה" (תהלים עז, טז), כִּי כֻּלָּנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחְנוּ, לְאַפּוּקֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וּלְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל וּבֵין טָמֵא לַטָּהוֹר, וְקַל לְהָבִין.

אוֹ נֹאמַר בְּאֹפֶן אַחֵר, וְתֵבַת לֹא אֶחָד בְּתֵימָהּ, עַל דֶּרֶךְ הַמִּדְרָשׁ ובש"ס הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, וְהוּא בְּהִקְּדִים מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא דַּחֲגִיגָה (עירובין יג ב): יָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה עוֹלָם, שֶׁאֵין בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר כְּמוֹתוֹ, וְלָמָּה לֹא קָבְעוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָרְדוּ חֲבֵרָיו לְסוֹף דַּעְתּוֹ שֶׁהָאוֹמֵר עַל דָּבָר אֶחָד מ"ט פָּנִים שֶׁהוּא טָהוֹר, אַחַר כָּךְ אוֹמֵר לָהֶם שֶׁהוּא טָמֵא, וְאוֹמֵר לָהֶם מ"ט פָּנִים שֶׁהוּא טָמֵא, וְלֹא יָדְעוּ לְהַכְרִיעַ חֲבֵרָיו אִם הוּא טָמֵא אוֹ טָהוֹר, וְלָזֶה אָמַר אִיּוֹב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), רוֹצֶה לוֹמַר: מִי יַכְרִיעַ עַל דָּבָר זֶה אִם הוּא טָמֵא אוֹ טָהוֹר, "לֹא אֶחָד?" (איוב יד, ד) לֹא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם? אֲבָל חֲבֵרָו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר לֹא יָכְלוּ לְהַכְרִיעַ, הוֹאִיל וְהַטְּעָמִים שָׁוִים מ"ט לְכָל צַד, וְקַל לְהָבִין, וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ טוֹבַת מַרְאָה שֶׁהֶאֱרַכְתִּי בְּעִנְיָן זֶה מֹשֶׁם הַמְקֻבָּלִים, מִשּׁוּם שֶׁרַבִּי מֵאִיר הָיָה מִנִּיצוֹץ מ"ט שֹׁר הַפָּנִים, וְלָכֵן הָיָה נוֹתֵן מ"ט טְעָמִים לְכָל צַד, לֵךְ נָא רְאֵה דִּינִים הַשַּׁיְכִים לְפֹה כְּתוּבִים לְעֵיל סִימָן ב דַּף י"ו ע"א וּב'.

סימן כ"ג

"תּוּבַלְנָה בִּשְׂמָחוֹת וְגִיל תּוּבָאֶינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ. תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ". (**תהלים מה, טז, יז**).

נִרְאֶה לְרַמֵּז בַּפְּסוּקִים הַנִּזְכָּרִים מַה שֶּׁכָּתוּב בְּמִדְרַשׁ רַבָּה וַיִּקְרָא ז"ך (א): אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן הָלַךְ לַאֲחוֹרֵי הָרֵרֵי חֹשֶׁךְ וְהָיָה שָׁם קַרְטַגִינָא, וְהָיוּ כֻּלָּם נָשִׁים. יָצְאוּ לִקְרָאתוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ: אִם אַתָּה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ מִלְחָמָה וּתְנַצַּח אוֹתָנוּ, יֵצֵא שִׁמְךָ בָּעוֹלָם שֶׁנִּצַּחְתָּ מְדִינָה שֶׁל נָשִׁים בַּמִּלְחָמָה, וְאִם אֲנַחְנוּ נְנַצַּח אוֹתְךָ יֵצֵא שִׁמְךָ בָּעוֹלָם שֶׁהַנָּשִׁים נִצְּחוּ אוֹתְךָ וְשׁוּב אֵין אַתָּה יָכוֹל לָקוּם בְּפָנֵי שׁוּם מֶלֶךְ, כִּי יֹאמְרוּ מֶלֶךְ חָלָשׁ. וְשָׁמַע לָהֶם וְהָלַךְ לוֹ. וּכְשֶׁיָּצָא, כָּתַב עַל שַׁעַר הַמְּדִינָה: אֲנִי אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן שׁוֹטֶה הָיִיתִי, עַד שֶׁבָּאתִי לְקַרְטַגִינָא הַמְּדִינָה וְלָמַדְתִּי עֵצָה מִן הַנָּשִׁים, וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ לִמְדִינָה אַחֶרֶת שֶׁשְּׁמָהּ אַפְרִיקִי, הֵבִיאוּ לְפָנָיו

תַּפּוּחִים שֶׁל זָהָב וְרִמּוֹנִים שֶׁל זָהָב, אָמַר לָהֶם: וְכִי זָהָב נֹאכַל בְּאַרְצָכֶם? אָמְרוּ לוֹ: וְלֹא הָיָה כֵּן לֶחֶם וּמָזוֹן בְּאַרְצְךָ, וְלָמָּה בָּאתָה לְכָאן? אָמַר לָהֶם: לֹא מַעֲשֵׂיכֶם בָּאתִי לִרְאוֹת אֶלָּא דִּין שֶׁלָּכֶם הֵיאַךְ אַתֶּם דָּנִים בְּעִירְכֶם, בְּעוֹד שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים בָּאוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לָדוּן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. אָמַר: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, חֻרְבָּה קָנִיתִי מֵאִישׁ הַזֶּה וְחָפַרְתִּי וּמָצָאתִי בָּהּ אוֹצַר וּמַטְמוֹן וְאָמַרְתִּי לוֹ: קַח אוֹצָרְךָ כִּי חֻרְבָּה קָנִיתִי וְהָאוֹצָר לֹא קָנִיתִי, וְהָאַחֵר שֶׁכָּנָגְדוֹ אָמַר: כֹּשֶׁם שֶׁאַתָּה מִתְיָרֵא מֵעֹנֶשׁ הַגָּזֶל, כָּךְ אֲנִי מִתְיָרֵא. וַאֲנִי כְּשֶׁמָּכַרְתִּי חֻרְבָּה, מָכַרְתִּי חֻרְבָּה וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ. קָרָא הַמֶּלֶךְ לְאֶחָד מֵהֶם, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לְךָ בֵּן זָכָר? אָמַר לוֹ: אֵין. וְחָזַר וְאָמַר לְבַעַל דִּינוֹ, וְאָמַר לוֹ: יֵשׁ לְךָ בַּת? אָמַר לוֹ: אֵין. אָמַר לָהֶם: תֵּלְכוּ וַתַּעֲשׂוּ חֻתָּנָה וְיִקְחוּ זֶה אֶת זֶה, הַבֵּן יִקַּח הַבַּת וְיֹאכְלוּ הָאוֹצָר יַחְדָּיו. וְהָיָה אֱלֹכְסַנְדְּרוֹס תָּמֵהַּ. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: לָמָּה אַתָּה תָּמֵהַּ, לֹא דַּנְתִּי הַדִּין בְּטוּב? אָמַר לוֹ: כֵּן. אָמַר לוֹ: אִם הָיָה הַדִּין זֶה בְּאַרְצָכֶם, מַה הֱיִיתֶם עוֹשִׂים? אָמַר לוֹ: הָיִינוּ כּוֹרְתִים רֹאשׁ שֶׁל זֶה וְרֹאשׁ שֶׁל זֶה, וְהַמֶּלֶךְ לוֹקֵחַ הָאוֹצָר. אָמַר לוֹ: הַגֵּד לִי אִם הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ בְּאַרְצְכֶם. אָמַר לוֹ: הֵן. וְהַמָּטָר יוֹרֵד בְּאַרְצְכֶם? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: יֵשׁ בְּאַרְצְכֶם בְּהֵמוֹת דַּקּוֹת? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: תִּפַּח רוּחֵיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא, שֶׁבִּשְׁבִיל הַבְּהֵמָה דַּקָּה אַתֶּם נִצּוֹלִים וְהַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ בְּאַרְצְכֶם וְהַמָּטָר יוֹרֵד בְּאַרְצְכֶם בִּשְׁבִיל הַבְּהֵמָה הַדַּקָּה. הֲדָא הוּא דִכְתִיב: "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'" (תהלים לו, ז), אָדָם בִּזְכוּת בְּהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה', עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמֵעַתָּה זֶה אוֹמְרוֹ: "תּוּבַלְנָה בִּשְׂמָחוֹת וָגִיל" (תהלים מה, טז), שָׁם רָמַז עַל אוֹתָם הַנְּשִׁים שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי עֻצָּה וְחָכְמָה וְנִצּוֹלוּ מִן הַמִּלְחָמָה, וְזֶה: "תְּבֹאֶינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ" (תהלים מה, טז), הוּא מֶלֶךְ אֱלֹכְסַנְדְּרוֹס, זֹאת וְעוֹד אַחֶרֶת: "תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ" (תהלים מה, יז), שָׁם רָמַז עַל מֶלֶךְ אַפְרִיקָה אֲשֶׁר שָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְעָשָׂה פְּשָׁרָה קְרוֹבָה לְדִין לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וְאִישׁ, וְלָכֵן אָמַר הַפָּסוּק: "תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ" (תהלים מה, יז), שֶׁנַּעֲשׂוּ עֲשִׁירִים גְּדוֹלִים בַּמָּמוֹן שֶׁל אֲבוֹתָם כַּדָּבָר הָאֱמוּר, אוֹ 'בְּכָל הָאָרֶץ', רוֹצֶה לוֹמַר: בְּכָל מָמוֹן שֶׁהָיָה טָמוּן בָּאָרֶץ, וְקַל לְהָבִין.

וְהָרַב כמהר"א דַּיָּין בְּסִפְרוֹ שִׁיר חָדָשׁ עַל הַתְּהִלִּים פֵּרֵשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ" (תהלים מה, יז), יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּהָוֶה לֵיהּ תַּחְתֶּיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, וְלָמָּה אָמַר: תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ. וְעוֹד אִם הַכַּוָּנָה שֶׁיִּהְיוּ שָׂרִים כְּמוֹ שֶׁסִּים הַפָּסוּק, הָוֶה לֵיהּ לוֹמַר: 'יִהְיוּ בִּנְךָ'. שֶׁהֲרֵי כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק א' מֵהִלְכוֹת מְלָכִים: מֵאַחַר שֶׁמּוֹשְׁחִים הַמֶּלֶךְ, הֲרֵי זֶה זוֹכֶה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם. וְהַבֵּן הַגָּדוֹל קוֹדֵם לַקָּטָן מִמֶּנּוּ, וְלֹא הַמַּלְכוּת בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַשָּׂרוֹת וְהַמִּנּוּיִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל הַדִּין כֵּן, עַד כָּאן, וְאִם כֵּן הָוֶה לֵיהּ לוֹמַר, יִהְיֶה בִּנְךָ, וְנִרְאֶה פְּשׁוּט שֶׁאַף שֶׁהַדִּין שֶׁהַגָּדוֹל יוֹרֵשׁ מְקוֹם אָבִיו, מִכָּל מָקוֹם אִם הָאָב בְּעַצְמוֹ בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ, צִוָּה לָתֵת הַמְּלוּכָה

לַקָּטָן מִמֶּנּוּ, אָז שׁוֹמְעִין לוֹ. כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי אֲדוֹנֵנוּ דָּוִד, שֶׁצִּוָּה לָתֵת הַמִּלּוּכָה לִשְׁלֹמֹה, אַף שֶׁהָיוּ לוֹ אַחִים גְּדוֹלִים עַל יְדֵי בַּקָּשַׁת בַּת שֶׁבַע, וְעוֹד נַקְדִּים מַה שֶּׁפָּסַק הָרַב בְּרָכוֹת הַמַּיִם בדקנ"ז, שֶׁדָּוְקָא בְּמִילֵּי הַשְׁרָרָה, כְּגוֹן: נָבִיא וְדַרְשָׁן וְכַיּוֹצֵא, אָז זוֹכֶה הַבֵּן בְּמָקוֹם אָבִיו, דְּלֹא בָּעוּ חָכְמָה. אֲבָל בְּעִנְיָן רַבָּנוּת וְדַיָּיִן הָעִיר שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בַּחָכְמָה אֵינוֹ זוֹכֶה הַבֵּן בְּמָקוֹם אָבִיו. וְנַקְדִּים עוֹד מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא (ב"מ פה א), שֶׁכָּל שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם וּבְנוֹ תַּלְמִיד חָכָם וּבֶן בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם, שׁוּב אֵין הַתּוֹרָה פּוֹסֶקֶת מֵהֶם לְעוֹלָם. אָכֵן דָּוְקָא בְּרוֹאִים זֶה אֶת זֶה, וְזֶה שֶׁאָמַר: "תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ" (תהלים מה, יז), רוֹצֶה לוֹמַר: בְּעֵת שֶׁיִּהְיוּ אֲבוֹתֶיךָ קַיָּמִים, אָז: "יִהְיוּ בָנֶיךָ" (תהלים מה, יז), בְּמָקוֹמָם שֶׁיִּרְשׁוּ כִּתְרֵם בַּתּוֹרָה. וְעוֹד, תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ אֶחָד מִבָּנֶיךָ, וְלֹא דָּוְקָא גָּדוֹל. וְכִי תֹּאמַר: הֲרֵי מִן הַדִּין זוֹכֶה הַגָּדוֹל בְּמָקוֹם אָבִיו, לְזֶה אוֹמְרוֹ: כִּי תִּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים, אַתָּה שָׂאַתָּה מְצַוֶּה וּמְמַנֶּה אוֹתָם אֵיזֶה בֶּן יֵשֵׁב בִּמְקוֹמְךָ, וְאָז לֹא יִזְכֶּה הַגָּדוֹל. וְלָאו בְּכָל מִילֵּי רַשַּׁאי אַתָּה לְצַוּוֹת אוֹתָם שֶׁיֵּשְׁבוּ בִּמְקוֹמְךָ, כִּי אִם דָּוְקָא בְּעִנְיָן שָׂרָרָה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: כִּי תִּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ, אֲבָל לֹא לְעִנְיָן רַבָּנוּת, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אמ"ה מַה שֶּׁיֵּשׁ לְהַאֲרִיךְ בְּדִין זֶה וּלְפַלְפֵּל, כְּבָר יָצָא לָאוֹר סֵפֶר כִּסֵּא שְׁלֹמֹה לְהָרַב הַגָּאוֹן רְפָאֵל שְׁלֹמֹה לַאנְיִידוֹ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה יָגֵן עָלָיו אֱלֹקִים, בִּשְׁאֵלָה אַחַת שֶׁהֶאֱרִיךְ לְמַעֲנִיתוֹ, וּבְרוּךְ שֶׁחָלַק מֵחָכְמָתוֹ לְךָ נָא רְאֵה, וּמִשָּׁם בְּאֵרֵהּ, וְאִפְּרְיוֹן נִמְטָיֶיה לְמַעֲלַת כמהר"ר שָׁלוֹם הַאדַיֶיא ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ, שֶׁהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה יְהִי ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ, וְיַעַל בְּמְרוֹמֵי הַהַצְלָחוֹת עַד בִּיאַת הַגּוֹאֵל.

סימן כ"ד

"טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ" (תהלים כה, ח).

הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר הֵבֵאתִיו בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ יְסוֹד מַעֲרֶבִי דכ"ב סוֹף ע"א, מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּזַמַּנֵּנוּ בְּח' שְׁבָט שְׁנַת התרל"ה, שֶׁבָּא בָּחוּר אֶחָד לְפֹה עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן. וְהוּא מִבְּנֵי הַגְּבִירִים הָרָמִים שֶׁבְּדַמֶּשֶׂק יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁאוֹמְרִים לִי שֶׁשָּׁמְעוּ מִקְרוֹבָיו שֶׁזֶּה הַבָּחוּר הָיָה יוֹשֵׁב לְבֶטַח שָׁקֵט וְשַׁאֲנַן בְּעִירוֹ דַּמֶּשֶׂק יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, וְאָחִיו נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּאֶלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן. וַיְהִי הַלַּיְלָה, וַתִּתְפָּעֶם רוּחוֹ בַּחֲלוֹם בְּחֶזְיוֹן לַיְלָה, בָּא אֶחָד וְאָמַר לוֹ: תִּשְׁלַח אַחַר אָחִיךָ שֶׁבְּדַמֶּשֶׂק יַעֲלֶה וְיָבֹא, יֵשֵׁב עִמְּךָ חֹדֶשׁ יָמִים בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְתִהְיֶה לוֹ הַצְלָחָה מְרֻבָּה וְרֶוַח גָּדוֹל. וַיִּקַץ מִשְּׁנָתוֹ וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֲלוֹמוֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו, וְלֹא שָׁלַח אַחֲרָיו. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה הַשֵּׁנִית עוֹד זֶה מְדַבֵּר בָּא וַיֹּאמַר: שְׁלַח נָא מְיַד תִּשְׁלַח לְאָחִיךָ לָבֹא לְפֹה כִּי יֵשׁ לוֹ רֶוַח הַרְבֵּה. וַיָּקָם בַּבֹּקֶר,

וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה, הוֹאִיל וּבָאוּ לִי פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ בַּחֲלוֹם. וַיִּכְתֹּב לוֹ כְּתָב לְדַמֶּשֶׂק, וַיֹּאמֶר לוֹ: בֹּא נָא אָחִי, כִּי וַדַּאי יִהְיֶה לְךָ רֶוַח גָּדוֹל, כִּי כָּךְ וְכָךְ חָלַמְתִּי פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ. וַיְהִי בְּהַגִּיעַ כְּתָב לְאָחִיו הַבָּחוּר הַנִּזְכָּר, עָמַד עַל עוֹמְדוֹ וְשָׂם לְדַרְכּוֹ פְּעָמָיו בַּיַּבָּשָׁה וּבַיָּם, עַד הַגִּיעוֹ לִשְׂפַת הַיָּם בַּאֲלֶכְסַנְדְּרְיָא. הוּא יָרַד מִן הַסְּפִינָה לָעִיר, וַתִּכָּנֵס בּוֹ רוּחַ וְהָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְמֻנָּה, וַיִּקָּחֵהוּ אֵצֶל רַב הָעִיר הַנִּזְכָּרֶת, וַיְדַבֵּר אֶל הָרוּחַ וַיֹּאמֶר לוֹ, אִם יֵצֵא הִנֵּה מַה טּוֹב וְאִם לָאו יַחֲרִים אוֹתוֹ חֲרָמוֹת וְנִדּוּיִים, וַיַּעַן הָרוּחַ וַיֹּאמֶר לְהָרַב הַנִּזְכָּר: תֵּן לִי אָדוֹנִי זְמַן שֶׁיֵּלֵךְ הַבָּחוּר הַנִּזְכָּר לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְיַעֲלוּ עִמּוֹ מִנְיַן לְרַבִּי עֲקִיבָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, זֶה הוּא תִּקּוּנוֹ. וְעָלָה לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן, וּמִכָּאן עָלוּ עִמּוֹ עֲשָׂרָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְמַצֶּבֶת קְבוּרַת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי' זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וַיַּעֲשׂוּ גַּם כֵּן תִּקּוּן כָּרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה, וַאֲפִלּוּ הֲכִי הָרוּחַ לֹא הוֹעִיל. וְאַחַר כָּךְ נִגְּשׁוּ אֵלָיו כַּמָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם מֹרֶךְ הַלֵּב, וְיָדְבְּרוּ עִם הָרוּחַ בְּשָׁעָה שֶׁהַבָּחוּר נוֹפֵל וּפָנָיו מוֹרִיקוֹת, וַיְהִי כְּדָבְרָם אֵלָיו אָמַר לָהֶם: טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים, עַד כָּאן, וּפֵרֵשׁ דְּבָרָיו: כִּי רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל פָּסוּק זֶה בְּמִסְפַּר קָטָן אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים, וְגַם תֵּבוֹת אֵלּוּ תִּקּוּ"ן שֵׁ"ל עֲקִיבָ"א בְּגִימַטְרִיָּא אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים בְּמִסְפַּר קָטָן, וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ סוֹד פָּסוּק זֶה, זֶה הוּא תִּקּוּנִי, אָמְרוּ לוֹ כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי, שֶׁיַּעֲלֶה עִם עֲשָׂרָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן הוּא תִּקּוּנוֹ, וַהֲרֵי הֵם עָלוּ עִמּוֹ וְאֵיךְ מְשַׁקֵּר וּמְשַׁטֶּה בָּהֶם? וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לְהָעוֹמְדִים לְפָנָיו כִּי הוּא יוֹצֵא וְעוֹלֶה וּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ רַחֲמָנָא לִיצְלָן. אֵלּוּ מִקְצָת דְּבָרָיו אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאֲנָשִׁים שֶׁמְּקַבְּלִין דַּיִן מִן דַּיִן וְאָמְרִין, וַיְהִי כְּשׁוֹמְעֵי אָמְרָתִי אֲנִי אֶל לִבִּי: הֲגַם שֶׁאֵין לִי עֵסֶק בַּנִּסְתָּרוֹת, מִכָּל מָקוֹם רְצוֹנִי לְהִתְבּוֹנֵן לָמָּה דִּלֵּג תֵּבַת בַּדֶּרֶךְ ב"פ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּמַה הִיא כַּוָּנַת תֵּבַת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר דִּלֵּג כְּפִי דַּרְכּוֹ. וּמַה הִיא כַּוָּנַת אָמְצָעִי וְסוֹפֵי תֵּבוֹת הַנִּשְׁאָרִים אַחַר שֶׁלָּקַח הָרָאשֵׁי תֵּבוֹת. וְאַחַר הַהִתְבּוֹנְנוּת לְפִי דַּרְכֵּנוּ גַּם שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרִים עַד חֲטָאִים בִּכְלָל, יִתְפָּרֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה כִּי אֶעֱבֹר בַּסְ"ד הֵמָּה יַעֲלוּ בְּמִסְפַּר קָטָן שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ, וְתֵבוֹת אֵלּוּ תִּקּוּן שֶׁל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהֵם גַּם כֵּן בְּמִסְפַּר קָטָן שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ, וְתֵבַת בַּדֶּרֶךְ שֶׁהִנִּיחָהּ לְצַד אֶחָד ,אֶפְשָׁר בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע" (שמואל א' כה, כט) ,דְּמִי שֶׁהוּא רָשָׁע הָרְבֵּה אֵינוֹ זוֹכֶה אֲפִלּוּ לְגֵהִינָם, אֶלָּא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע, עַד כָּאן. וְהַנִּרְאֶה מִתּוֹךְ דִּבְרֵי הָרוּחַ הַנִּזְכָּר שֶׁאָמַר שֶׁהוּא יוֹצֵא וְעוֹלֶה לְמַעְלָה, וּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ וְיוֹרֵד לְמָטָּה, וּמִתְלַבֵּשׁ בַּבָּחוּר הַנִּזְכָּר, וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא נִתְקַן עֲדַיִן, הַהוּא אָמַר כִּי זֶה חֲמִשִּׁים שָׁנָה מִיּוֹם שֶׁמֵּת, וַעֲדַיִן גּוֹלֶה וְנִדָּח וְנָע וָנָד בָּאָרֶץ, כִּי בָּנָיו רְשָׁעִים וְהוּא לֹא נִתְקַן.

וְיָדוּעַ כִּי כָּל זֶה נַעֲשָׂה בְּנַפְשׁוֹת הָרְשָׁעִים בַּגֵּיהִנֹּם, כְּדֵי לְהִתְלַבֵּן מִטֻּמְאַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ אַחַר כָּךְ לְגַן עֵדֶן עֶלְיוֹן, וְאִם הוּא רָשָׁע הַרְבֵּה יִהְיֶה נָע וָנָד מִתּוֹךְ כַּף הַקֶּלַע עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה תִּקּוּן, וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנֹּם אוֹ יַחְזוֹר בְּגִלְגּוּל כְּדֵי שֶׁיִּתְתַּקֵּן מַעֲשָׂיו, וְכָל זֶה הוּא טוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם, כְּדֵי שֶׁאַחַר כָּךְ יִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וכו', כַּיָּדוּעַ.

וּמַעֲתָּה אֶפְשָׁר זֶהוּ אוֹמְרוֹ: "טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן" (תהלים כה, ח), [מִלְּשׁוֹן: "סוּס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם"] חַטָּאִים, וְאִם תֹּאמַר כֵּיצַד יָרֹה יָרָה, לְזֶה אוֹמְרוֹ: בַּדֶּרֶךְ. בֵּי"ת הִיא רָאשֵׁי תֵּבוֹת בְּתוֹךְ ד"ר עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא הַקֶּלַע, כַּף כְּמַשְׁמָעָהּ. נִמְצָא בַּדֶּרֶךְ רֶמֶז לִשְׁלֹשָׁה תֵּבוֹת אֵלּוּ בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע, ודו"ק, אִי נַמִּי בַּדֶּרֶךְ גִּימַטְרִיָּא טְבָרִי"ה ודו"ק, וְעַיֵּן לְהָרַב חוֹמַת אֲנָךְ וּלְהָרַב צוּר יַעֲקֹב נר"ו הַנִּדְפָּס מַחְדָּשׁ מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ מִשָּׁם המז"ל, יְעַיֵּן שָׁם.

אמ"ה, הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְהָבִיא מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב מִנְחַת אֵלִיָּהוּ בְּפֶרֶק חֲמִישִׁי דַּף ו' ע"א וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

הִנְנִי מְפָרֵשׁ עַתָּה הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ כְּשֶׁמִּתְלַבֵּשׁ רוּחַ מְנַשְּׁמַת צַדִּיק אוֹ חָסִיד בָּאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ לְהַגִּיד דְּבָרִים בְּתוֹךְ הַחַיִּים, אִם הוּא נִשְׁמַת שֶׁל צַדִּיק אוֹ רוּחַ שֶׁל אָדָם רָשָׁע הַנִּכְנָסִים בְּגוּף הַחַיִּים, דַּע שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק מִתְלַבֶּשֶׁת בְּאָדָם אוֹ בְּאִשָּׁה הַכְּשֵׁרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ כָּל כָּךְ בְּנֵי תּוֹרָה, וְטַעַם הִתְלַבְּשׁוּתָם בָּהֶם, בִּהְיוֹתָם אֵלּוּ מְשֻׁרָּשׁ נִשְׁמָתוֹ. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר הָאָדָם אוֹ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, מְדַבְּרִים בְּפִיו כָּל מַה שֶּׁמַּרְאִים לָהֶם, אוֹ מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים לָהֶם, וּבְתִחִלַּת הִתְלַבְּשׁוּתָם בָּהּ קוֹדֶם שֶׁיִּרְגִּילוּ יְדֵיהֶם מַצְטַנְּנִים כְּשֵׁשׁ, וְגוּפוֹ אֵינוֹ מַרְגִּישׁ, וְאַחַר כַּלּוֹת לְדַבֵּר וְהַנְּשָׁמָה הוֹלֶכֶת לָהּ, פְּעָמִים אָדָם זוֹכֵר מַה שֶּׁרָאָה אוֹ שָׁמַע, וּפְעָמִים אֵינוֹ זוֹכֵר כְּלוּם מֵרֹב הַצַּעַר, מִסִּבַּת הִתְלַבְּשׁוּת. וְכֵיוָן שֶׁמַּרְגִּיל בּוֹ, מְדַבֵּר וּמַזְכִּיר. וּפְעָמִים שֶׁזֶּה הַמְדַבֵּר עִמּוֹ אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא עוֹמֵד בְּצִדּוֹ וְזֶה מַגִּיד וְזֶה מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מִתְפַּחֵד בְּדַבֵּר עִמּוֹ, רַק נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה דֶּרֶךְ כְּבוֹד. גַּם סִימָן וְהַמַּגִּיד שֶׁאֵינוֹ מְפָרְסֵם שׁוּם עָוֹן בְּפַרְהֶסְיָא, אֶלָּא פְּעָמִים שֶׁאוֹמֵר לָזֶה בַּסֵּתֶר, כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה פְּלוֹנִי וְעָשִׂיתָ כְּחָכְמָתְךָ לְהֵישִׁירוֹ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יְקַבֵּל שׁוּם בּשֶׁת, גַּם אֵינוֹ בָּא לְדַבֵּר בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים, אֶלָּא בְּעֵת הַצּוֹרֶךְ, לְהַגִּיד לוֹ אֵיזֶה דָּבָר אוֹ חִדּוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה מִמַּה שֶּׁנִּתְחַדֵּשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, אוֹ לְבַשֵּׂר לוֹ עַל דָּבָר שֶׁחִדֵּשׁ כִּי שָׁמְחוּ לְמַעְלָה שֶׁכֵּוֵן אֶל הָאֱמֶת, וּפְעָמִים בָּא לְהַדְרִיךְ לָאָדָם הַמַּרְגִּל לְהִגָּלוֹת אֶצְלוֹ עַל אֵיזֶה דָּבָר מְגֻנֶּה שֶׁרוֹאֶה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר הַמַּגִּיד לְהָרַב רַבִּי יוֹסֵף קָארוֹ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁלֹּא יַרְבֶּה לֶאֱכוֹל צְנוֹן, וּפְעָמִים שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל קוֹדֶם סִיּוּם הַזְּמִירוֹת.

סימן כ"ה

"טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ" (תהלים כה, ח).

הַפְּסוּק הַנִּזְכָּר הֵבֵאתִיו בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ יְסוֹד מַעֲרֵבִי דכ"ב סוֹף ע"א, מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּזְמַנֵּנוּ בְּח' שְׁבָט שְׁנַת התרל"ה, שֶׁבָּא בְּחוּר אֶחָד לְפֹה עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן. וְהוּא מִבְּנֵי הַגְּבִירִים הָרָמִים שֶׁבְּדַמֶּשֶׂק יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁאוֹמְרִים לִי שֶׁשָּׁמְעוּ מִקְּרוֹבָיו שֶׁזֶּה הַבָּחוּר הָיָה יוֹשֵׁב לְבֶטַח שָׁקֵט וְשַׁאֲנַן בְּעִירוֹ דַּמֶּשֶׂק יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, וְאָחִיו נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן. וַיְהִי הַלַּיְלָה, וַתִּתְפָּעֶם רוּחוֹ בַּחֲלוֹם בְּחֶזְיוֹן לַיְלָה, בָּא אֶחָד וְאָמַר לוֹ: תִּשְׁלַח אַחַר אָחִיךָ שֶׁבְּדַמֶּשֶׂק יַעֲלֶה וְיָבֹא, יֵשֵׁב עִמְּךָ חֹדֶשׁ יָמִים בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְתִהְיֶה לוֹ הַצָּלָחָה מְרֻבָּה וְרֶוַח גָּדוֹל. וַיִּקַץ מִשְּׁנָתוֹ וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֲלוֹמוֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו, וְלֹא שָׁלַח אַחֲרָיו. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה הַשֵּׁנִית עוֹד זֶה מְדַבֵּר בָּא וַיֹּאמַר: שְׁלַח נָא מִיָּד תִּשְׁלַח לְאָחִיךָ לָבֹא לְפֹה כִּי יֵשׁ לוֹ רֶוַח הַרְבֵּה. וַיָּקָם בַּבֹּקֶר, וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה, הוֹאִיל וּבָאוּ לִי פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ בַּחֲלוֹם. וַיִּכְתֹּב לוֹ כְּתָב לַדַּמֶּשֶׂק, וַיֹּאמֶר לוֹ: בֹּא נָא אָחִי, כִּי וַדַּאי יִהְיֶה לְךָ רֶוַח גָּדוֹל, כִּי כָּךְ וְכָךְ חָלְמְתִּי פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ. וַיְהִי בְּהַגִּיעַ כְּתָב לְאָחִיו הַבָּחוּר הַנִּזְכָּר, עָמַד עַל עוֹמְדוֹ וְשָׂם לְדָרְךְ פְּעָמָיו בַּיַּבָּשָׁה וּבַיָּם, עַד הַגִּיעוֹ לִשְׂפַת הַיָּם בַּאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא. הוּא יָרַד מִן הַסְּפִינָה לָעִיר, וַתִּכָּנֵס בּוֹ רוּחַ וְהָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִמֶּנָּה, וַיִּקָּחֵהוּ אֵצֶל רַב הָעִיר הַנִּזְכָּרֶת, וַיְדַבֵּר אֶל הָרוּחַ וַיֹּאמֶר לוֹ, אִם יֵצֵא הִנֵּה מַה טּוֹב וְאִם לָאו יַחֲרִים אוֹתוֹ חֲרָמוֹת וְנִדּוּיִים, וַיַּעַן הָרוּחַ וַיֹּאמֶר לְהָרַב הַנִּזְכָּר: תֵּן לִי אֲדוֹנִי זְמַן שֶׁיֵּלֵךְ הַבָּחוּר הַנִּזְכָּר לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, וַיַּעֲלוּ עִמּוֹ מִנְיָן לְרַבִּי עֲקִיבָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, זֶה הוּא תִּקּוּנוֹ. וְעָלָה לְעִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָא תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן, וּמִכָּאן עָלוּ עִמּוֹ עֲשָׂרָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְמַצֶּבֶת קְבוּרַת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי' זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וַיַּעֲשׂוּ גַּם כֵּן תִּקּוּן כְּרַת כַּאֲשֶׁר צִוָּה, וַאֲפִלּוּ הֲכִי הָרוּחַ לֹא הוֹעִיל. וְאַחַר כָּךְ נִגְּשׁוּ אֵלָיו כַּמָּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם מֹרֶךְ הַלֵּב, וְיִדַּבְּרוּ עִם הָרוּחַ בְּשָׁעָה שֶׁהַבָּחוּר נוֹפֵל וּפָנָיו מוֹרִיקוֹת, וַיְהִי כְּדַבְּרָם אֵלָיו אָמַר לָהֶם: טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים, עַד כָּאן, וּפֵרֵשׁ דְּבָרָיו: כִּי רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל פָּסוּק זֶה בְּמִסְפַּר קָטָן אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים, וְגַם תֵּבוֹת אֵלּוּ תִּקּוּ"ן שֵׁ"ל עֲקִיבָ"א בְּגִימַטְרִיָּא אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים בְּמִסְפַּר קָטָן, וּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ סוֹד פָּסוּק זֶה, זֶה הוּא תִּקּוּנִי, אָמְרוּ לוֹ כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי, שֶׁיַּעֲלֶה עִם עֲשָׂרָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן הוּא תִּקּוּנוֹ, וַהֲרֵי הֵם עָלוּ עִמּוֹ וְאֵיךְ מְשֻׁשָּׁקֵר וּמְשֻׁשָּׁטָה בָּהֶם? וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לְהָעוֹמְדִים לְפָנָיו כִּי הוּא יוֹצֵא וְעוֹלֶה וּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ רַחֲמָנָא לִיצְלָן. אֵלּוּ מִקְצָת דְּבָרָיו אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאֲנָשִׁים שֶׁמְּקַבְּלִין דִּין מִן דִּין וְאִמְרִין, וַיְהִי כְּשׁוֹמְעִי אִמְרָתִי אֲנִי אֶל לִבִּי: הֲגַם שֶׁאֵין לִי עֵסֶק בַּנִּסְתָּרוֹת, מִכָּל מָקוֹם רְצוֹנִי לְהִתְבּוֹנֵן לְמָה דִּלֵּג תֵּבַת בַּדָּרֶךְ

ב"פ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּמַה הִיא כַּוָּנַת תֵּבַת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר דִּלֵּג כְּפִי דַּרְכּוֹ. וּמַה הִיא כַּוָּנַת אֶמְצָעִי וְסוֹפֵי תֵּבוֹת הַנִּשְׁאָרִים אַחַר שֶׁלָּקַח הָרָאשֵׁי תֵּבוֹת. וְאַחַר הַהִתְבּוֹנְנוּת לְפִי דַּרְכֵּנוּ גַּם שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרִים עַד חֲטָאִים בִּכְלָל, יִתְפָּרֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה כִּי אֶעֱבֹר בַּסַּ"ךְ הֵמָּה יַעֲלוּ בְּמִסְפַּר קָטָן שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ, וְתֵבוֹת אֵלּוּ תִּקּוּן שֶׁל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהֵם גַּם כֵּן בְּמִסְפַּר קָטָן שִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ, וְתֵבַת בַּדֶּרֶךְ שֶׁהִנִּיחָהּ לְצַד אֶחָד ,אֶפְשָׁר בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: "וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע" (שמואל א' כה, כט) ,דְּמִי שֶׁהוּא רָשָׁע הַרְבֵּה אֵינוֹ זוֹכֶה אֲפִלּוּ לְגֶהִינֹם, אֶלָּא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע, עַד כָּאן. וְהַנִּרְאֶה מִתּוֹךְ דִּבְרֵי הָרוּחַ הַנִּזְכָּר שֶׁאָמַר שֶׁהוּא יוֹצֵא וְעוֹלֶה לְמַעְלָה, וּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה דּוֹחֲפִים אוֹתוֹ וְיוֹרֵד לְמָטָּה, וּמִתְלַבֵּשׁ בַּבָּחוּר הַנִּזְכָּר, וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא נִתְקַן עֲדַיִן, הַהוּא אָמַר כִּי זֶה חֲמִשִּׁים שָׁנָה מִיּוֹם שֶׁמֵּת, וַעֲדַיִן גּוֹלֶה וְנִדָּח וְנָע וָנָד בָּאָרֶץ, כִּי בָּנָיו רְשָׁעִים וְהוּא לֹא נִתְקַן.

וְיָדוּעַ כִּי כָּל זֶה נַעֲשָׂה בְּנַפְשׁוֹת הָרְשָׁעִים בַּגֵּיהִנֹּם, כְּדֵי לְהִתְלַבֵּן מִטֻּמְאַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ אַחַר כָּךְ לְגַן עֵדֶן עֶלְיוֹן, וְאִם הוּא רָשָׁע הַרְבֵּה יִהְיֶה נָע וָנָד מִתּוֹךְ כַּף הַקֶּלַע עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה תִּקּוּן, וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנֹּם אוֹ יַחְזֹר בְּגִלְגּוּל כְּדֵי שֶׁיִּתְקַן מַעֲשָׂיו, וְכָל זֶה הוּא טוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם, כְּדֵי שֶׁאַחַר כָּךְ יִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וכו', כַּיָּדוּעַ.

וּמֵעַתָּה אֶפְשָׁר זֶהוּ אוֹמְרוֹ: "טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן" (תהלים כה, ח), [מִלְּשׁוֹן: "סוּס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם"] חַטָּאִים, וְאִם תֹּאמַר כֵּיצַד יָרֹה יָרָה, לְזֶה אוֹמְרוֹ: בַּדֶּרֶךְ. בֵּי"ת הִיא רֹאשֵׁי תֵּבוֹת בְּתוֹךְ ד"ר עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא הַקֶּלַע, כַּף כְּמַשְׁמָעָהּ. נִמְצָא בַּדֶּרֶךְ רֶמֶז לִשְׁלִשָּׁה תֵּבוֹת אֵלּוּ בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע, ודו"ק, אִי נַמִּי בַּדֶּרֶךְ"פ גִּימַטְרִיָּא טְבָרִי"ה ודו"ק, וְעַיֵּן לְהָרַב חוֹמַת אֲנָךְ וּלְהָרַב צוּר יַעֲקֹב נר"ו הַנִּדְפָּס מֵחָדָשׁ מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ מִשֵּׁם המז"ל, יְעַיֵּן שָׁם.

אמ"ה הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְהָבִיא מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב מִנְחַת אֵלִיָּהוּ בְּפֶרֶק חֲמִישִׁי דַּף ו' ע"א וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הִנְנִי מְפָרֵשׁ עַתָּה הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ כְּשֶׁמִּתְלַבֵּשׁ רוּחַ מִנְּשָׁמַת צַדִּיק אוֹ חָסִיד בָּאָדָם לַעֲשׂוֹת שִׁלּוּחוֹתָו לְהַגִּיד דְּבָרִים בְּתוֹךְ הַחַיִּים, אִם הוּא נִשְׁמַת שֶׁל צַדִּיק אוֹ רוּחַ שֶׁל אָדָם רָשָׁע הַנִּכְנָסִים בְּגוּף הַחַיִּים, דַּע שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק מִתְלַבֶּשֶׁת בְּאָדָם אוֹ בְּאִשָּׁה הַכְּשֵׁרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ כָּל כָּךְ בְּנֵי תּוֹרָה, וְטַעַם הִתְלַבְּשׁוּתָם בָּהֶם, בְּהִיוֹתָם אֵלּוּ מְשֹׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר הָאָדָם אוֹ הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, מְדַבְּרִים בְּפִיו כָּל מַה שֶּׁמַּרְאִים לָהֶם, אוֹ מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים לָהֶם, וּבְתַחִלַּת הִתְלַבְּשׁוּתָם בָּהּ קוֹדֶם שֶׁיִּרְגִּילוּ יְדֵיהֶם מְצַטְנְנִים כְּשֵׁשׁ, וְגוּפוֹ אֵינוֹ מַרְגִּישׁ, וְאַחַר כַּלּוֹת לְדַבֵּר וְהַנְּשָׁמָה הוֹלֶכֶת לָהּ, פְּעָמִים אָדָם זוֹכֵר מַה שֶּׁרָאָה אוֹ שָׁמַע, וּפְעָמִים אֵינוֹ זוֹכֵר כְּלוּם מֵרֹב הַצַּעַר, מִסִּבַּת הִתְלַבְּשׁוּת. וְכֵיוָן שֶׁמַּרְגִּיל בּוֹ, מְדַבֵּר וּמַזְכִּיר. וּפְעָמִים שֶׁזֶּה הַמְדַבֵּר עִמּוֹ אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא עוֹמֵד

בְּצִדּוֹ וְזֶה מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ מִתְפַּחֵד בְּדַבֵּר עִמּוֹ, רַק נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה דֶּרֶךְ כָּבוֹד. גַּם סִימָן וְהַמַּגִּיד שֶׁאֵינוֹ מְפֹרְסֵם שׁוּם עָוֹן בְּפַרְהֶסְיָא, אֶלָּא פְּעָמִים שֶׁאוֹמֵר לָזֶה בַּסֵּתֶר, כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה פְּלוֹנִי וְעָשִׂיתָ כְּחָכְמָתְךָ לְהֵישִׁירוֹ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִקָּבֵל שׁוּם בּוֹשֶׁת, גַּם אֵינוֹ בָּא לְדַבֵּר בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים, אֶלָּא בְּעֵת הַצּוֹרֶךְ, לְהַגִּיד לוֹ אֵיזֶה דָּבָר אוֹ חִדּוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה מִמַּה שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, אוֹ לְבַשֵּׂר לוֹ עַל דָּבָר שֶׁחִדֵּשׁ כִּי שָׂמְחוּ לְמַעְלָה שֶׁכִּוֵּן אֶל הָאֱמֶת, וּפְעָמִים בָּא לְהַדְרִיךְ לָאָדָם הַמַּרְגִּל לְהִגָּלוֹת אֶצְלוֹ עַל אֵיזֶה דָּבָר מְגֻנֶּה שֶׁרוֹאֶה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַזְהִיר הַמַּגִּיד לְהָרַב רַבִּי יוֹסֵף קָארוֹ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁלֹּא יַרְבֶּה לֶאֱכוֹל צְנוֹן, וּפְעָמִים שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל קוֹדֶם סִיּוּם הַזְּמִירוֹת.

אֲבָל רוּחַ שֶׁל אָדָם רָשָׁע אֵינוֹ נִכְנָס כִּי אִם בְּאִשָּׁה לָרֹב וְלֹא בְּאִישׁ, וְטַעַם הַדָּבָר מִשּׁוּם שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בּוֹ עָוֹן קָרִי, וְהֵם קְטֹרוּגִים הַמְסַבְּבִים אֶת הָאָדָם, וְאֵיךְ יִכָּנֵס בְּתוֹכוֹ לָבֹא בְּמַצּוֹרוֹ. וּבְעֵמֶק הַמֶּלֶךְ כָּתַב שֶׁנִּכְנָסִים בְּנָשִׁים, לְפִי שֶׁנִּמְצָא בָּהֶן הַטֻּמְאָה מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ. גַּם הָרוּחַ מְדַבֵּר בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים, כְּמוֹ עֶרֶב וְבֹקֶר וְצָהֳרַיִם. גַּם כְּשֶׁמְּדַבֵּר נוֹפֶלֶת הָאִשָּׁה כְּמוֹ מֵתָה מַמָּשׁ, וְהוּא עוֹלֶה עַל גְּרוֹנָהּ פּוֹתֵחַ פִּיהָ, וְהַקּוֹל יוֹצֵא מִתּוֹךְ גְּרוֹנָהּ וּמַגִּיד עֲוֹנוֹת מֵהָעוֹמְדִים שָׁם, וּמַכְלִים וּמְבַיֵּשׁ, וְגַם מַגִּיד הָעֲתִידוֹת מִמַּה שֶׁשָּׁמַע מֵאֲוִיר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מַלֵּא מַזִּיקִים וְיוֹדְעִים מִפִּי רוּחִין וְלִילִין וְשֵׁדִים, שֶׁהַשֵּׁדִים יוֹדְעִים מַה שֶּׁהָיָה וּמַה שֶּׁעֲתִיד לִהְיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פ"ב דחגיגה די"ו ע"א), דג' יֵשׁ לָהֶם כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, יוֹדְעִים מַה שֶּׁהָיָה וּמַה שֶּׁעֲתִיד לִהְיוֹת, גַּם הָרוּחַ אַחַר סִיּוּם דְּבָרָיו חוֹזֵר בְּתוֹךְ הַגּוּף, וּמַצְנִיעַ עַצְמוֹ בְּאֵיזֶה אֵבֶר מֵאֲבָרֶיהָ. וּבְעוֹד שֶׁרוּחַ בְּקִרְבָּהּ, אֵינָהּ אוֹכֶלֶת וְאֵינָהּ שׁוֹתָה, וְכָל אֵבָרֶיהָ כְּבֵדִים. וְאִם מַרְגִּיל שָׁם שְׁנַיִם הַרְבֵּה שֶׁלֹּא נִמְצָא מִי שֶׁהִפְצִיר עִמּוֹ לְהוֹצִיאוֹ, וְאָז אוֹתוֹ הָרוּחַ נַעֲשֶׂה חֵלֶק אֵבֶר, וּמְעוֹרֶרֶת בְּתוֹכָהּ וְאוֹמֵר דִּבְרֵי שְׂחוֹק וְהִתּוּלִים, וְאוֹתָהּ אִשָּׁה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אוֹכֶלֶת אֱגוֹזִים וּבִיצִים בְּקִלְפָּתָן, וְעוֹשָׂה דְּבָרִים כָּאֵלֶּה הַרְבֵּה, וּמְדַבֶּרֶת דִּבְרֵי עוֹרְמוֹת, וְשׁוֹאֵל מִינֵי אוֹכָלִים מִמַּה שֶׁהָיָה רָגִיל בְּחַיָּיו, וְשׁוֹאֵל טִיּוּלִים וְקוֹל שִׁירִים.

וְשָׁמַעְתִּי מִפִּי אִישׁ נֶאֱמָן חֶכֶם וְחָשׁוּב, שֶׁנִּמְצָא בָּעִיר פֵּיראָרָה, וְהִכִּיר אָדָם אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ אַבְרָהָם צָרְפָתִי, וְהָיָה בָּחוּר כְּמוֹ שִׁלְשִׁים שָׁנָה, וְהַבָּחוּר הַזֶּה הָיָה רַךְ וְיָחִיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וְרַע מַעֲלָלִים. כָּל יָמָיו בְּעִדּוּנִים, תָּמִיד דִּירָתוֹ בַּגִּנּוֹת אַחַר אַחַת בַּתָּוֶךְ רוֹעֶה זוֹנוֹת. וּבְיוֹם מֵהַיָּמִים מָצָא חַיָּט אֶחָד בָּחוּר כְּמוֹתוֹ, וַיִּעְדוּ יַחְדָּיו לָאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת תָּמִיד בַּמָּקוֹם הַנִּמְצָא לָהֶם, וּפַעַם אַחַת מָצָא לָהֶם אִישׁ סוֹחֵר עֵרֶל וְרָאָה אוֹתָם בִּלְבוּשִׁים נָאִים וַחֲשׁוּבִים, וְאָמַר בְּלִבּוֹ הַסּוֹחֵר הֶעָרֵל הַזֶּה, נִרְאִים אֵלּוּ מִבְּנֵי הַסּוֹחֲרִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה, הִנְנִי מְגַלֶּה לִבִּי לָהֶם, וְהִכְנִיסָם חֶדֶר בְּחֶדֶר וְהֶרְאָה לָהֶם חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים דִּינָרִים שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְהַחְלִיפָם עַל יָדָם מִמָּעוֹת אֲחֵרוֹת, וַיְהִי בִּרְאוֹתָם כֵּן הִמְשִׁיכֻהוּ בִּדְבָרִים עַד שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ

לְבֵיתָם, וְקָמוּ עָלָיו וַהֲרָגוּהוּ. וַיְבַקֵּשׁ הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא, וַיְבַקְּשׁוּ הָעֲרֵלִים אַנְשֵׁי עִיר פֵּירֵארָה לַהֲרֹג לַיְהוּדִים אִם לֹא יִמְסְרוּ לְאֵלּוּ בְּיָדָם, וַיְבַקְּשׁוּ לָהֶם בְּכֹחַ חֲרָמוֹת, עַד שֶׁהוֹצִיאוּ לְזֶה שֶׁנִּקְרָא אַבְרָהָם צָרְפַתִּי, שֶׁהָאַחֵר בָּרַח וַיִּתְלוּ אוֹתוֹ עַל הָעֵץ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר עָבְרוּ יָמִים מֻעָטִים, הָיְתָה נַעֲרָה אַחַת מִגְּדוֹלֵי הָאָרֶץ, וְיָרְדָה בַּלַּיְלָה לִשְׁאֹב מַיִם מֵהַבּוֹר וְהַנַּר בְּיָדָהּ, וּבְפֶתַע פִּתְאֹם נִכְבָּה הַנֵּר וְנִכְנַס רוּחַ אַבְרָהָם צָרְפַתִּי בְּתוֹךְ הַנַּעֲרָה, וְהָיָה מְצַעֵר לָהּ. וּבָא אֶצְלָהּ רַב אֶחָד בָּקִי בְּחָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּשְׁמוֹ רַבִּי יְהוּדָה מַהֲטוֹב, וְהִכְרִיחוֹ לְצֵאת מִשָּׁם, וְאָמַר לוֹ: אַל תַּעֲשׂוּ עִמִּי הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, שֶׁאֲנִי אַבְרָהָם צָרְפַתִּי. וְשָׁאֲלוּ לוֹ עַל אֵיזֶה עָוֹן נִכְנַס שָׁם וְלֹא קִבְּלוּהוּ בַּגֵּיהִנֹּם, וְאָמַר: פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי עִם חֲבֵרַי הַחַיָּט אֵצֶל זוֹנָה אַחַת גּוֹיָה בְּלֵיל שַׁבָּת, וְחֲבֵרַי לֹא רָצָה לְכַבּוֹת הַנֵּר וְהוּא כִּבָּה אוֹתוֹ, וְזֶה עִנְיַן אֲשֶׁר קִטְרֵג לוֹ מְאֹד, שֶׁלֹּא הִנִּיחוּהוּ לְכָנֵס בַּגֵּיהִנֹּם, וְהָלַךְ נָע וָנָד בָּאָרֶץ עַד שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם. וְלָכֵן אַל תַּפְצִירוּ עִמּוֹ, כִּי אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ הַשָּׁנִים שֶׁקִּצְּבוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם לְהַחֲיוֹת, וְהוּא גָּרַם מִתָּתוֹ בְּיָדוֹ עַל יְדֵי הֲרִינַת הַסּוֹחֵר שֶׁהָרַג. וְהָרַב הַנִּזְכָּר הִפְצִיר עִמּוֹ בַּחֲרָמוֹת, עַד שֶׁאָמַר: אִם תַּעֲשׂוּ עִמָּהּ כָּךְ וְכָךְ אֲנִי יוֹצֵא. עָשׂוּ לָהּ בְּשֹׂר צְלִי וּלְבָבוֹת וְאוֹכֶל וְאִשְׁתֶּה, וְאַחַר כָּךְ תֵּלֵךְ הַנַּעֲרָה לְבֵית הַחַיִּים, וְשָׁם אֲנִי יוֹצֵא. וְעָשׂוּ לָהּ כֵּן, וְרִמָּה לָהֶם. וְהָרַב כָּעַס עָלָיו, עַד שֶׁאָמַר: הָבִיאוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה שִׁישׁוֹת מְלֵאוֹת מַיִם, וְשִׂימוּ אַחַת בְּרֹאשׁ הַנַּעֲרָה, וְאַחַת בְּרַגְלֶיהָ, וְאַחַת בַּזְּרוֹעַ הַשְּׂמָאלִית, וְהִתְחִיל לְהַפְצִיר עִמּוֹ לְהוֹצִיאוֹ, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ נָע וָנָד, שֶׁיִּכָּנֵס בְּאַחַת מֵאֵלּוּ הַשִּׁשִּׁיוֹת, וְיִהְיֶה שָׁמוּר שָׁם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הָרוּחַ שֶׁבִּקְּשׁוּ לוֹ תִּקּוּן כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, וְעַכְשָׁו אֵין עִנְוְי כָּל כָּךְ, אָמַר: אֵינִי יוֹצֵא מִכָּאן אֶלָּא אִם כֵּן בְּזֶה הַתְּנַאי, שֶׁבְּאֵיזֶה גּוּף שֶׁאֲנִי מוֹצֵא אֲנִי נִכְנָס בּוֹ. מֶה עָשׂוּ, לָקְחוּ גּוֹיָה אַחַת, וְשָׂמוּ אוֹתָהּ בְּתוֹךְ חֶדֶר עִם הַנַּעֲרָה, וְאָמְרוּ לָהּ שֶׁהַנַּעֲרָה חוֹלָה, וְצִוָּה הָרוֹפֵא שֶׁיְּשִׁימוּ בְּרַגְלֶהָ מָלוּגְמָא מְיֻיָּן וְשׁוֹשַׁנָּה, וְתַדִּיר יָסִיר זֶה וְיָשִׂים אַחֵר. וְאַנְשֵׁי הַבַּיִת כְּבָר נִלְאוּ עִמָּהּ, כִּי זְמַן רַב שֶׁהִיא חוֹלָה, וְלָכֵן לָקְחוּ לָהּ שׁוֹמֶרֶת. וְעָשׂוּ זֶה בְּעַרְמָה, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הָרוּחַ בְּגוּדָל מֵהָרֶגֶל, שֶׁכָּךְ צִוָּה לוֹ הָרַב, וְיִכָּנֵס בְּתוֹכָהּ. וְכֵן הָיָה. וְהַגּוֹיָה הִתְחִילָה לִקְרֹעַ בְּגָדֶיהָ, כִּי הָרוּחַ הָיָה מְצַעֲרָהּ מְאֹד, וְיָצְאָה בַּשּׁוּק צוֹעֶקֶת וּבוֹכָה. וְשָׁאֲלוּ מִמֶּנָּה הַגּוֹיִים אִם עָשׂוּ לָהּ הַיְּהוּדִים כְּלוּם, וְאָמְרָה: לֹא. וְהַנַּעֲרָה הִצִּילָה מִמֶּנּוּ, עַד כָּאן. [אמ"ה, הִנֵּה רָאִיתִי כִּי טוֹב לְהַדְפִּיס כָּאן כְּדֵי לְזַכּוֹת לָרַבִּים מַעֲשֶׂה גָּדוֹל וְנוֹרָא בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ מַה שֶּׁאֵרַע לְמָרָן הַקָּדוֹשׁ הָרַב הַמְּחַבֵּר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהֵן לוֹ הוּבָא בַּסֵּפֶר וְלֹא עוֹד אֶלָּא כִּי יוּחַס לְמָרָן הַמְּחַבֵּר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:]

מַעֲשֶׂה בִּשְׁנַת התמ"ח לִיצִירָה בְּחֹדֶשׁ אַב, נִכְנַס רוּחַ אֶחָד בְּאִשָּׁה אַחַת. וּמִקֹּדֶם שֶׁנּוֹדַע שֶׁהָיָה הָרוּחַ בְּקִרְבָּהּ, ח' חֳדָשִׁים הָיְתָה הוֹלֶכֶת חוֹלָנִית וּמִינֵי כְּפִיּוֹת, עַד שֶׁנִּלְאוּ הָרוֹפְאִים לִמְצֹא פֶּתַח רְפוּאָתָהּ .וַיְהִי הַיּוֹם שֶׁנִּכְנַסְתִּי אֲנִי בֶּחָצֵר שֶׁהָאִשָּׁה זֹאת יוֹשֶׁבֶת

בָּהּ, וְכִרְאוֹת אוֹתִי נָפְלָה בִּכְפִיָּה גְּדוֹלָה, וְהִתְחִילָה לְגַמְגֵּם בְּלִי חִתּוּךְ דְּבָרִים. וְכִרְאוֹתִי כֵּן הָיִיתִי כְּמַחֲרִישׁ, שֶׁיָּדַעְתִּי שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בָּהּ רוּחַ רָעָה. וַיְהִי בַּעֲבֹר הַמְּנָחָה הָלַכְתִּי אֶצְלָהּ בְּחֶבְרַת אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, וְכִרְאוֹת אוֹתָנוּ נָפְלָה כְּפַעַם הָרִאשׁוֹן, וְנִזְרְתִי עָלָיו חֵרֶם שֶׁיְּדַבֵּר מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוֹ לִבּוֹ לְצַעֵר לִבַּת יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר כָּזֶה. וּמִכֹּחַ הַחֵרֶם הוֹאִיל לְגַמְגֵּם בְּקוֹל. אָמְנָם לֹא הָיִיתִי מֵבִין דָּבָר, וְנִזְרְתִי שֶׁיָּשׁוּב לִמְקוֹמוֹ, וְחָזַר לַמָּקוֹם הָרָגִיל לִהְיוֹת מֻצְנָע שָׁם, שֶׁהוּא בְּצַד הַיָּמִין בִּהְיוֹת שָׁם מָקוֹם מְרֻוָּח, כְּמוֹ שֶׁסִּפֵּר כְּשֶׁדִּבֵּר שְׁאַלְתִּי לְאִשָּׁה אַחַר שֶׁקָּמָה, אִם הָיְתָה מַרְגֶּשֶׁת עַצְמָהּ בְּשָׁעַת הַכְּפִיָּה, וְאָמְרָה: לֹא, אַךְ עַתָּה בַּפַּעַם הַזֹּאת שָׁמַעְתִּי קוֹל מְדַבֵּר בְּתוֹךְ גּוּפִי, וְאוֹמֵר: מַה מַּפְצִיר מַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ שֶׁאֲדַבֵּר בּוֹ, אֵינִי יָכוֹל שֶׁאֲנִי בְּמָקוֹם צַר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק. כְּשׁוֹמְעִי זֹאת הִפְצַרְתִּי בַּחֲרָמוֹת שֶׁיַּחְזֹר לְעָלֹת, וְיָשִׂים עַצְמוֹ בִּגְרוֹנָהּ, וְיוּכַל לְדַבֵּר, וְכֵן עָשָׂה, שֶׁעָמַד בִּגְרוֹנָהּ. שָׁאַלְתִּי לוֹ: מִי הוּא זֶה וְאָמַר, אֲנִי אַבְרָהָם שְׁנִיאוֹר דִּי קוֹרוֹנְיאֶל, שֶׁחָנַקְתִּי עַצְמִי בַּעֲבוּר הַחִסָּרוֹן, שֶׁהָיָה קָרוֹב לְחֻפָּתִי, וְלֹא הָיָה בְּיָדִי לְהוֹצִאַת הַחֻפָּה, וּבָחַרְתִּי מָוֶת מֵחַיִּים מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּדַעְתִּי שֶׁהָיִיתִי עָתִיד לָבֹא בְּעֹנֶשׁ זֶה, אַךְ יוֹדֵעַ לְמַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ שֶׁאֲנִי הָיִיתִי בַּעַל תְּשׁוּבָה, וְכַמָּה שָׁנִים שֶׁהָיִיתִי בִּלְבוּשׁ שַׂק וְאֵפֶר וְתַעֲנִיּוֹת אֵין מִסְפָּר, וְקוֹדֶם שֶׁחָנַקְתִּי עַצְמִי צַמְתִּי ג' יָמִים וְג' לֵילוֹת, וְעָשִׂיתִי צְדָקָה וְוִדּוּיִם אוּלַי הָיָה מוֹעִיל לִי לְהַצִּילֵנִי מֵהָעֹנֶשׁ מִמַּה שֶׁעָשִׂיתִי, וְלֹא הוֹעִיל לִי כְּלוּם. וְאַדְרַבָּה מְכַבְּדִים עָלַי הַמַּכָּה, אֵיךְ אִבַּדְתָּ כָּל מַה שֶׁטָּרַחְתָּ בְּכַמָּה עִנּוּיִם וְתַעֲנִיּוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עַל עֲוֹנוֹתֶיךָ, וּכְבָר הָיִיתָ מֻשְׁלָם וְרָצוּי לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְהַחֲלֻקָּה הַנַּעֲשֵׂת מֵהַתְּשׁוּבָה כְּבָר הָיְתָה מֻשְׁלֶמֶת, וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּחֲרֵר בְּטִיט מַעֲבִירִים לִי אֶצֶל קִבְרִי, וְרוֹאֶה אֲנִי תָּלוּי בָּאֲוִיר כִּדְמוּת לְבוּשׁ כָּתוּב 'תְּשׁוּבָה', אַךְ הוּא מְגֻוָּן הֶעָנָן הֶחְשׁוּךְ. וּכְשֶׁדִּבֵּר כֵּן הִתְחִיל לִבְכּוֹת בֶּכִי גָּדוֹל. אָמַרְתִּי לוֹ: לָמָּה בוֹכֶה אַתָּה, וְאָמַר לִי: מֵרֹב הַצַּעַר, וְעוֹד שֶׁכַּלָּתִי נְשִׁאת לְאַחֵר, וְאוֹמְרִים לִי הַשּׁוֹמְרִים אֶצְלִי, אִם לֹא הָיִיתָ עוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הָרַע הַזֶּה, הָיָה עָתִיד לִהְיוֹת לְךָ וָלָד, וְאַחַר כָּךְ הָיִיתָ עָתִיד לָמוּת וְלֵילֵךְ לְמָנוּחוֹת שַׁאֲנַנּוֹת, וְהַוָּלָד הַזֶּה שֶׁנּוֹלַד לְמִי שֶׁנִּשָּׂא כַּלָּתִי יָמוּת מִיָּד, וְכֵן הָיָה. שְׁאַלְתִּי לוֹ: כֵּיצַד נִכְנַס בְּאִשָּׁה זֹאת? וְהֵשִׁיב שֶׁהָיָה בְּקִיתוֹן שֶׁל מַיִם, וְעָשׂוּ לְאִשָּׁה תְּרוּפָה עַל פִּי הָרוֹפְאִים, וְהִשְׁלִיכוּ מֵאוֹתָם הַמַּיִם. וְנִכְנַס בָּהּ בְּמָקוֹם הַתֹּרֶף. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ שֶׁזּוֹ הָרְפוּאָה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי הָאֵשׁ, שֶׁכָּךְ הוֹדִיעַ לוֹ וְאֵיךְ הָיָה בַּקְּדֵרָה, וְהֵשִׁיב שֶׁאֵין הָרוּחוֹת נִכְוִין מִזֶּה הָאֵשׁ, וְאָמַר, זֶה שְׁמֹנָה חֳדָשִׁים שֶׁאֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבָּהּ. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ, מַה עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ. וְאָמַר שֶׁמִּיָּד כְּשֶׁיָּצְאָה נַפְשִׁי מֵהַגּוּף, לֹא יָדַעְתִּי מִי טָרְפָה בְּפֶתַע פִּתְאֹם בְּבֶהָלָה גְּדוֹלָה, וְשָׂמוּ אוֹתוֹ בְּכַף הַקֶּלַע, וְהִשְׁלִיכוּהוּ סָמוּךְ לְפֶתַח גֵּיהִנּוֹם שֶׁמִּפְּאַת יְרוּשָׁלַיִם, וּמִיָּד יָצְאוּ רְבֻבוֹת שֶׁל רְשָׁעִים מִגֵּיהִנֹּם, וְהַמְחַבְּלִים אֲשֶׁר נָתְנוּ עָלַי לְשָׁמְרֵנִי הָיוּ גַּם הֵם מַכִּים אַחֲרֵי בְּחָזְקָה, וַתְּהִי הַמַּכָּה גְּדוֹלָה עַד שֶׁלֹּא יָכֹלְתִּי

לִסְבֹּל, שֶׁנִּתְפָּרְקוּ כָּל הַחֻלְיוֹת שֶׁבְּנַפְשִׁי, וּבָחַרְתִּי לִפְרֹחַ בָּאֲוִיר. וְרָדְפוּ אַחֲרַי הַמְּחַבְּלִים, וְהָיוּ מַכִּים בְּכֹחַ גָּדוֹל בְּלִי שׁוּם רֶוַח בֵּין מַכָּה לְמַכָּה, בְּלִי חֶמְלָה וּבְצָרוֹת וְכַאֲבוֹת אֲשֶׁר אֵין פֶּה יָכוֹל לְהָבִינָם, לְמִי שֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּחֹמֶר. וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לָנוּחַ רֶגַע אֶחָד, לֹא בַּיַּבָּשָׁה וְלֹא בַּיָּם וְלֹא בָּהָרִים וְלֹא בַּגְּבָעוֹת, לְבַד מִיּוֹם שַׁבָּת שֶׁמַּנִּיחִים אוֹתִי בְּחוֹר. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיַּד מַתְחִילִים לְרוֹדְפוֹ, וְהִפְצָרְתִּי עִמּוֹ לְהַכְרִיחוֹ לְהוֹצִיאוֹ, וְשָׁאַל זְמַן וְנָתַתִּי לוֹ שְׁבוּעָה בְּתְפִלִּין, וְעָשִׂיתִי בְּעָרְמָה שֶׁיְּבִיאוּ בֶּגֶד כָּפוּל, וְיֹאמְרוּ: הִנֵּה הַכְּלִי אֲשֶׁר הַתְּפִלִּין בְּתוֹכוֹ, וּכְשֶׁבָּא לְפָנָיו הָאִישׁ שֶׁהֵבִיאוּ אָמַר, בְּכָאן אֵין תְּפִלִּין וַאֲנִי רוֹצֶה לִשְׁבַע בִּתְפִלִּין, אֵיךְ אֲנִי מְקַיֵּם דְּבָרַי. וְכֵן עָשִׂיתִי לְהַשְׁבִּיעוֹ, וּכְשֶׁבָּא הַזְּמַן אֲשֶׁר קִבֵּל לָצֵאת, דִּבֵּר בְּתוֹךְ גּוּף הָאִשָּׁה, בְּאֹפֶן שֶׁתִּשְׁמַע. וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אֲנִי מְקַיֵּם שְׁבוּעָתִי לָצֵאת, וַאֲנִי יוֹצֵא מֵעַכְשָׁו מֵעַצְמִי, כִּי אֲנִי מִתְבַּיֵּשׁ לָצֵאת בִּפְנֵי רִבּוּי עַם, וְהִרְגִּישָׁה הָאִשָּׁה בְּעַצְמָהּ שֶׁיָּצָא מִמְּקוֹם הַתֶּרֶף, וְלֹא שָׁבָה עוֹד לְדַעְתּוֹ. וַאֲנִי הַמְּחַבֵּר יָדַעְתִּי בְּטִבְעוֹ הַטּוֹב שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה, וְהָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, וּפַעַם רִאשׁוֹנָה שָׁאַל מִמֶּנִּי תְּשׁוּבָה עַל עָוֹן פְּלוֹנִי, מַה סְּגוּפִים מְחַיְּבִים הַסְּפָרִים הַכְּתוּבִים בְּעִנְיְנֵי תִּקּוּנֵי הָעֲוֹנוֹת, וְאָמַרְתִּי לוֹ: אַב רַחְמָן יְרַחֵם עָלָיו, כִּי בִּשְׁגָגָה עָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה, כִּי קְצָר יְדִיעָתוֹ גָּרַם לַעֲשׂוֹת כֵּן.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, נִכְנְסוּ שְׁנֵי רוּחוֹת בִּשְׁנֵי אַחִים, אָח וַאֲחוֹת. וְנָזַרְתִּי עַל אֶחָד בְּחֶרֶם שֶׁיֹּאמַר מִי הוּא, וְלֹא דִּבֵּר כְּלָל כְּדַרְכּוֹ כֵּן י"א חֲדָשִׁים שֶׁהָיָה בְּקִרְבּוֹ, וְהָיָה הַבַּחוּר חוֹלֶה תָּמִיד בִּכְפִיָּה, וְלֹא נוֹדַע כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבָּנָה הָרוּחוֹת הָאֵלּוּ. חָזַרְתִּי לְהַפְצִיר בָּרוּחוֹת וְאָמַרְתִּי לוֹ: דַּבֵּר. וַיֵּצֵא קוֹל נָמוּךְ מִקִּרְבּוֹ, וְאָמַר: מַה אֲדַבֵּר? אָמַרְתִּי לוֹ: מִי אַתָּה? אָמַר: אֲנִי פְּלוֹנִי הַמּוֹכֵר עוֹפוֹת. וְהָיִיתִי מַכִּיר אֶת הָאִישׁ וְאֶת שִׂיחוֹ, שֶׁהָיָה אִישׁ כַּעֲסָן וּמַעֲשָׂיו מְכֹעָרִין. שָׁאַלְתִּי לוֹ: מַה טִּבְעֶךָ? וְאָמַר: הָיָה לִי חוֹבוֹת וְלֹא יָכֹלְתִּי לְסְבֹּל, וְנִתְיָרֵאתִי שֶׁמָּא הָיִיתִי בָּא לְהִצְטָרְכוּת אֲחֵרִים, וּבָחַרְתִּי מָוֶת מֵחַיִּים, וְאָכַלְתִּי סַם הַמָּוֶת רוֹעֵץ. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ מֵעִנְיַן יְצִיאַת נַפְשׁוֹ מֵהַגּוּף אִם רָאָה מַלְאַךְ הַמָּוֶת וְאֵיךְ נִדְמֶה לוֹ, וְאָמַר שֶׁלֹּא רָאָה כְּלוּם, רַק נִצְטַעֵר הַרְבֵּה בִּיצִיאַת נַפְשׁוֹ מֵהַגּוּף, וּמִיַּד דְּחָפוּהוּ עַד פֶּתַח גֵּיהִנֹּם שֶׁמִּפְאַת יְרוּשָׁלַיִם, וְלֹא יָדַע מִי דְּחָפוֹ. שָׁאַלְתִּי לוֹ: לָמָּה כָּל הָרוּחוֹת דּוֹחֲפִים אוֹתָם שָׁם? שֶׁכָּךְ אָמַר לִי גַּם כֵּן רוּחַ אַחַר שֶׁדְּחָפוּהוּ שָׁם כַּמְדֻבָּר לְעֵיל, וְהֵשִׁיב: מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם הַפֶּתַח גָּדוֹל וְהַקְּשֶׁה יוֹתֵר מִשְּׁאָר פְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ לַגֵּיהִנֹּם, וְאָמַר: יְצָאוּ לִקְרָאתִי וּכְמוֹ שְׁלֹשִׁים מִגֵּיהִנֹּם, וְלֹא הִנִּיחוּנִי לִכָּנֵס בְּתוֹכוֹ. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ אִם הָיוּ הַרְבֵּה רְשָׁעִים בַּגֵּיהִנֹּם, וְאָמַר שֶׁלֹּא רָאָה בְּתוֹכוֹ, כִּי נָפַל רֶחוֹק כְּמַטְחֲוֵי קֶשֶׁת, אַךְ רָאָה מֵרָחוֹק חֹשֶׁךְ עֲבֵה, כִּי אֵין דָּבָר בְּעוֹלָם זֶה לְדַמּוֹתָהּ, אַךְ רָאִיתִי צַדִּיקִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים מֵעוֹלָם זֶה, וְעוֹבְרִים בְּפֶתַח גֵּיהִנֹּם וְנֶאֱחָזִים בְּכַנְפֵי־הֶם מִנְּפָשׁוֹת שֶׁבַּגֵּיהִנֹּם, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַחֹשֶׁךְ, וְהָיוּ הוֹלְכִים עִמָּהֶם. וּקְצָתָם מֵהָעוֹבְרִים דֶּרֶךְ

שָׁם הָיוּ בְּכַנְפֵי בִּגְדֵיהֶם נִשְׂרָפִים מְעַט. שְׁאַלְתִּי לוֹ: וְכִי בֶּגֶד יֵשׁ לָהֶם? וְאָמַר: אֵינוֹ יָכוֹל לְהַדְּמוֹת הַדָּבָר כִּי הוּא דָּבָר רוּחָנִי. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ אִם הָיוּ מַכִּים אוֹתוֹ בְּעוֹד שֶׁהָיָה רוֹאֶה שָׁם, וְהֵשִׁיב כִּי נִתְלַוָּה עִם רוּחַ אֶחָד מֵאַשְׁכְּנַזִי אֶחָד שֶׁנֶּחְנַק בָּעִיר אִיסְטַנְבּוּל, וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ שָׁם לְהַעֲנִישׁוֹ בְּעֹנֶשׁ זֶה שֶׁיִּתְאַוֶּה לִכָּנֵס לַגֵּיהִנֹּם וְלֹא יָכוֹל. וְאָמַר שֶׁהָרוּחַ שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אֲחוֹתוֹ הוּא זֶה, וְהוּא רָשָׁע גָּמוּר וְכוֹפֵר בָּעִקָּר. וְאָמַר: אֲנִי מְסַפֵּר לְמַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ מַה שֶּׁאֵרַע לִי בְּרוּחַ זֶה, יוֹדֵעַ לַאֲדוֹנִי שֶׁשְּׁלֹשָׁה רוּחוֹת הָיֵינוּ תַּחַת חֲמִשָּׁה מַלְאָכֵי חַבָּלָה, אֲנִי וְהָרוּחַ הָרָשָׁע הַזֶּה, וְרוּחַ אַבְרָהָם סִינְיָאוֹר הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה. וְכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ לֹא הָיָה לָנוּ שׁוּם מְנוּחָה בָּעוֹלָם, אַךְ בְּשַׁבָּת מַנִּיחִים אוֹתָנוּ בְּחוֹר אֶחָד, וְהָיֵינוּ מְסַפְּרִים זֶה עִם זֶה עַל מַעֲשֵׂינוּ, וְעַל הָרָעָה הַבָּאָה עָלֵינוּ, וְהָרָשָׁע הָאַשְׁכְּנַזִי הַזֶּה הָיָה מִתְנַכֵּר עָלֵינוּ, וְאוֹחֵז בָּנוּ וְהָיָה מוֹלִיכֵנוּ בְּשַׁבָּת בְּמָקוֹם בָּתֵּי הַכְּסָאוֹת, וּבִמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר בְּנֵי אָדָם מַשְׁתִּינִין שָׁם, וְהָיָה מְצַעֵר אוֹתָנוּ כְּמַעַט כְּצַעַר הַמַּזִּיקִין לָנוּ בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ. וְאָמַרְתִּי לוֹ: וְלָמָּה אֵין אַתֶּם מִתְגַּבְּרִים עָלָיו כֵּיוָן שֶׁאַתֶּם שְׁנַיִם? וְהֵשִׁיב: לְפִי שֶׁהוּא הָיָה בַּעַל כֹּחַ, וְעוֹד שֶׁכְּשֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לִשְׁמֹעַ לוֹ, הָיָה מְחָרֵף וּמְגַדֵּף דְּבָרִים אֲשֶׁר אֵין לְאוֹמְרָם כְּמוֹ שֶׁאֲסַפֵּר כְּשֶׁדִּבַּרְתִּי עִמּוֹ, וכו', וּבַעֲבוּר מִלְּסְתּוֹם פִּיו שֶׁלֹּא לְחָרֵף, הָיֵינוּ מַכְרִחִים לְהַלֵּךְ אַחֲרָיו בְּמָקוֹם שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ. שְׁאַלְתִּי לוֹ: וּכְשֶׁהַמַּזִּיקִין מַכִּים אוֹתוֹ בִּימֵי הַשָּׁבוּעַ, מַה הָיָה אוֹמֵר? וְהֵשִׁיב: לֹא הָיָה מְדַבֵּר לָהֶם כְּלוּם מִפְּנֵי הַיִּרְאָה, וְעוֹד שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אָז פְּנַאי לְחָרֵף, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁמַּכִּין אוֹתָנוּ הוּא צַעַר גָּדוֹל כְּאָדָם הַחַי הַחוֹתְכִים בְּשָׂרוֹ בְּסַכִּין מְעַט מְעַט עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ. שְׁאַלְתִּי לוֹ: הֱיֵיתֶם שְׂמֵחִים בְּשַׁבָּת? אָמַר לִי: אַדְרַבָּה הָיֵינוּ בּוֹכִים כָּל הַיּוֹם מֵהֶעָתִיד לָבֹא עָלֵינוּ בִּימֵי הַשָּׁבוּעַ, אַךְ בְּבְכִיָּה וַאֲנָחָה הָיֵינוּ מְסַפְּרִים זֶה לָזֶה מֵעִנְיָנֵנוּ. וְאָמַר: יוֹדֵעַ לַאֲדוֹנִי שֶׁאַבְרָהָם שְׁנֵיאוֹר הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה סִפֵּר לִי שֶׁהָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה כָּל יָמָיו, וְלֹא יָדַע אֵיךְ בָּאָה עָלָיו הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת. אָמַרְתִּי לוֹ שֶׁכָּל הָעֹנֶשׁ הַזֶּה שֶׁעוֹבֵר עַד שֶׁיִּתְמָרֵק מַה שֶּׁעָשָׂה לְאַבֵּד עַצְמוֹ, וְאַחַר קַבָּלַת הָעֹנֶשׁ יְקַבֵּל שְׂכַר מִצְוֹתָיו שֶׁעָשָׂה. שְׁאַלְתִּי לוֹ אִם הָיוּ מִתְאַוִּים דְּבַר אֲכִילָה, וְהֵשִׁיב: לֹא, אַךְ עַכְשָׁו שֶׁנִּכְנָסִים בְּאֵלּוּ הַגּוּפוֹת, מִתְאַוִּים כָּל מִינֵי מַאֲכָל וְתַעֲנוּג מִמַּה שֶׁהָיוּ מְלַמְּדִים בַּחַיִּים חַיּוּתָם, וּמַגִּיעַ לָהֶם צַעַר גָּדוֹל בְּהַגִּיעַ צַעַר לָזֶה הַגּוּף שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְאֵינָם מִתְאַוִּים דְּבַר עֲבֵרָה. וְחָזַר וְאָמַר: אֲנִי אֵינִי מִתְאַוֶּה דְּבַר עֲבֵרָה, מִשּׁוּם שֶׁבַּחַיִּים חַיּוּתוֹ לֹא חָשַׁבְתִּי בָּזֶה, רַק כָּל מַחְשְׁבוֹתַי הָיָה עַל הַיַּיִן, וְלֹא הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה וְעַרְבִית. וּמַה גַּם שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי כְּלָל, וְלֵיל פֶּסַח לֹא הָיִיתִי אוֹמֵר הַגָּדָה, רַק הָיִיתִי קוֹנֶה כַּד יַיִן, וְזֶה הָיָה בִּמְקוֹם הַגָּדָה. אוֹי לִי, אוֹי לִי, וְהָיָה הָרוּחַ הַזֶּה מַכְרִיחַ לְתִינוֹק זֶה שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל וְשֶׁלֹּא יֵלֵךְ לְבֵית הַסֵּפֶר. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ לָמָּה מַכְרִיחוֹ לָזֶה, וְהֵשִׁיב שֶׁכָּךְ הוּא הָיָה מְלֻמָּד מֵחַיִּים, וְלֹא הָיָה יָכוֹל גַּם עַתָּה לְשַׁנּוֹת טִבְעוֹ אֲשֶׁר הֻרְגַּל בּוֹ. שְׁאַלְתִּי לוֹ: חֲבֵרְךָ אַבְרָהָם שְׁנֵיאוֹר,

לְהֵיכָן הָלַךְ? וְהֵשִׁיב זֶה י"א חֲדָשִׁים שֶׁנִּכְנַסְתִּי בְּזֶה הַגּוּף, וְנִשְׁאַר הוּא וְהָאַשְׁכְּנַזִי נָע וָנָד, אַךְ כְּמוֹ שְׁמֹנָה חֳדָשִׁים שֶׁבָּא לַיְלָה אֶחָד וְדִבֵּר בְּאָזְנֵי חביר', גַּם אֲנִי מָצָאתִי מָקוֹם לְכָנֵס בְּאִשָּׁה פְּלוֹנִית בַּתְּרוּפָה שֶׁעָשׂוּ לָהּ, וְהִשְׁלִיכוּ מַיִם מֵהַקִּיתוֹן שֶׁהָיִיתִי שָׁם, גַּם הָאַשְׁכְּנַזִי יִמַּח שְׁמוֹ כְּמוֹ שִׁשָּׁה שָׁבוּעוֹת שֶׁנִּכְנָס בְּגוּף הַתִּינוֹקֶת הַזֹּאת, אֲחוֹתוֹ שֶׁל הַתִּינוֹק אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבָּהּ. שְׁאַלְתִּי לוֹ: לָמָּה נִכְנַסְתֶּם בְּאָח וְאָחוֹת? וְהֵשִׁיב כִּי הוּא לֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ מִתְּחִלָּה לִכָּנֵס בְּצַעַר זֶה, אַךְ נִכְנַס בֶּחָצֵר זֶה כְּדֵי לִכָּנֵס בְּאִשָּׁה אַחַת, וּבְיוֹם שַׁבָּת רָאִיתִי לְנַעַר זֶה שֶׁנִּכְנָס וְהִשְׁלִיךְ דְּבָר אַרְצָה, אָז הָיָה לִי רְשׁוּת לִכָּנֵס בְּתוֹכוֹ, וְנִכְנַסְתִּי בְּתוֹךְ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם, וְשָׁתָה וְנִכְנַסְתִּי בְּקִרְבּוֹ. וי"א חֲדָשִׁים שֶׁאֲנִי טָמוּן בְּקִרְבּוֹ, וְאִלּוּ לֹא הָיָה בָּא מַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ לְדַבֵּר עִמִּי, לֹא הָיִיתִי מְדַבֵּר עִם שׁוּם אָדָם בָּעוֹלָם עַד שֶׁיָּמוּת הַנַּעַר. וְהִתְחִיל לְדַבֵּר: פְּלוֹנִי יֵשׁ בְּיָדוֹ עֲבֵרָה פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי יֵשׁ בְּיָדוֹ עֲבֵרָה פְּלוֹנִית, וְסִפֵּר לְכָל אֶחָד מַה שֶּׁעָשָׂה מִכַּמָּה שָׁנִים, וּדְבָרִים שֶׁאֵרַע בְּחַיָּיו עִם הָעוֹמְדִים שָׁם ,וְכֻלָּם מוֹדִים הָיוּ שֶׁכָּךְ הָיָה הָאֱמֶת. שְׁאַלְתִּי לוֹ, כְּשֶׁהָיוּ פּוֹרְחִים בָּאֲוִיר אִם אֲוִיר הָעוֹלָם בְּעֵינֵיהֶם כְּשֵׁם שֶׁהָיוּ חַיִּים וְהֵשִׁיב: לֹא, אֶלָּא הַכֹּל נִדְמֶה חֹשֶׁךְ בְּלַהֲבוֹת אֵשׁ מְגֻוָּן גְּפְרִית וְגַחֲלֵי אֵשׁ הַמַּבְעִית לִרְאוֹתוֹ. רַק בְּשַׁבָּת רוֹאִים הָעוֹלָם בַּאֲוִיר זַךְ כְּמוֹ בַּחַיִּים, עַד זְמַן יְצִיאַת שְׁלִשָּׁה כּוֹכָבִים, שֶׁהִיא הַעֵת שֶׁמַּתְחִילִים לְהַלְקוֹתָם. שְׁאַלְתִּי לוֹ מַהַג' רוּחוֹת שֶׁהוֹלְכִים יַחַד, לְמִי מַכֶּה יוֹתֵר בְּחָזְקָה? וְהֵשִׁיב: לְאַבְרָהָם שְׁנֵיאוֹר, בַּעֲבוּר שֶׁטָּרַח כָּל כָּךְ בְּתְשׁוּבָה וְאִבֵּד הַכֹּל בְּיָדָיו. שְׁאַלְתִּי לוֹ עַל צוּרַת הַמַּכִּים לָהֶם, וְהֵשִׁיב שֶׁהָיוּ מַכִּים לָהֶם מַאֲחֲרֵיהֶם וְלֹא הָיָה לָהֶם רְשׁוּת לַחְזֹר לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵיהֶם. שְׁאַלְתִּי לוֹ: אֵיךְ יְכוֹלִים לְדַבֵּר הָרוּחוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין לָהֶם כְּלֵי דִּבּוּר לָשׁוֹן וּשְׂפָתַיִם? וְהֵשִׁיב שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַדְמוֹת לְךָ הַדָּבָר. שְׁאַלְתִּי לוֹ עַל כַּמּוּת שִׁעוּר הָרוּחַ, כַּמָּה הוּא? וְהֵשִׁיב :הַכֹּל כְּפִי רוּחָנִיּוּתוֹ, וְרוּחוֹ הָיָה כְּשִׁעוּר אֱגוֹז קָטָן, וְיֵשׁ רוּחוֹת קְטַנִּים מִמֶּנּוּ. וּבְהֵיוֹת רוּחוֹ גַּם זֶהוּ הַטַּעַם שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה כָּל כָּךְ עַד סוֹף גְּרוֹנוֹ שֶׁל הַנַּעַר לְדַבֵּר בְּקוֹל רָם, מִשּׁוּם שֶׁיֵּחָנֵק הַנַּעַר. שְׁאַלְתִּי לוֹ כְּשֶׁהָיָה נָח בְּשַׁבָּת אִם הָיָה רוּחוֹ מֵאִיר יוֹתֵר מִיְּמֵי הַשָּׁבוּעַ, וְהֵשִׁיב שֶׁהָיָה מֵאִיר שֶׁרוּחַ אַחֵר שֶׁל שַׁבָּת הָיָה מִתְלַבֵּשׁ בְּרוּחוֹ וּבְכַמּוּתוֹ וּבְקוֹמָתוֹ וְשִׁעוּרוֹ כְּשִׁעוּר הָרוּחַ שֶׁבִּימֵי הַשָּׁבוּעַ. שְׁאַלְתִּי לוֹ אִם שָׁמַע דִּבֵּר מַה בַּאֲוִיר הָעוֹלָם כְּשֶׁהָיָה פּוֹרֵחַ, וְאָמַר שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ כְּרוֹז שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּיוֹם, וְהָיוּ מַחְרִימִים לְג' בְּנֵי אָדָם וּמְפָרְסָמִם בְּשָׁמָם, וְאָמַר לִפְלוֹנִי עַל שֶׁמְּקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ, וְלִפְלוֹנִי עַל שֶׁבּוֹעֵל אֲרָמִית, וְלִפְלוֹנִי עַל שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים וְתָמִיד מַחְשַׁבְתּוֹ בָּהֶם, וְעוֹשֶׂה עוֹרְמוֹת וּמִינֵי תַּחְבּוּלוֹת לְלָכְדָן בְּרֶשֶׁת הָעֲבֵרָה. וְהִנֵּה הַג' הַנִּזְכָּרִים הִכַּרְתִּי בָּהֶם, וְהָיָה הַדָּבָר מְפֻרְסָם מִמַּה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים. שְׁאַלְתִּי לוֹ: עַכְשָׁו כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַגּוּף הַזֶּה, מֵהֵיכָן יוֹדֵעַ הָעֲבֵרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד? וְהֵשִׁיב שֶׁכָּל הַנִּכְנָס בְּפָנָיו הָיָה רוֹאֶה בְּצִדּוֹ צוּרָה מְכֹעֶרֶת בְּתַכְלִית הַכִּעוּר, וְהָעֲבֵרָה כְּתוּבָה

בְּמֵצַח אוֹתָהּ צוּרָה. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ: מַה טִּיבָהּ שֶׁל צוּרָה הַזֹּאת? וְהֵשִׁיב: הָעֲבֵרָה עַצְמָהּ נַעֲשֵׂת שֵׂד, וְהוֹלֵךְ אֶצְלוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שָׁב מִמֶּנָּה, וְאוֹתָהּ צוּרָה מַכְרִיחַ לוֹ לֵאמַר עֲבֵרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְאָמַר עוֹד וְיֵשׁ נִכְנָסִים בְּפָנַי בְּאוֹתָהּ צוּרָה, וְאֵין הַצוּרָה מַנִּיחַ לִי לְבַיְּשָׁן. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ לָמָּה, וְהֵשִׁיב שֶׁוַּדַּאי עָתִיד לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ אִם שָׁמַע בָּאֲוִיר אִם מַכְרִיזִים אֵיזֶה טוֹבָה עַל אֵיזֶה אֲנָשִׁים, וְהֵשִׁיב אֲנִי לֹא שָׁמַעְתִּי. אָמְנָם בְּיוֹם שַׁבָּת אֶחָד סִפֵּר לִי אַבְרָהָם שְׁנֵיאוֹר שֶׁשָּׁמַע כָּרוֹז מַכְרִיז בְּקוֹל שִׂמְחָה וְצָהֳלָה וְקוֹל ע�ֶרֶב נִשְׁמָע מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ וְנִכְנָס קוֹל הַכְּרוֹז בְּאָזְנֵי כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְכֹה אָמַר: הִזְדָּהֲרוּ בִּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, שֶׁכָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהֶם כְּאִלּוּ נוֹגֵעַ בְּבַת עֵינוֹ, שְׁאַלְתִּי לוֹ אִם הַקּוֹל נִכְנָס בְּאׇזֶן כָּל בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְגַם שְׁאַלְתִּי כֵּיוָן שֶׁרוּחַ שְׁנֵיאוֹר שָׁמַע הַקּוֹל, אֵיךְ אַתָּה לֹא שָׁמַעְתָּ? וְהֵשִׁיב שֶׁלִּשְׁמוֹעַ הַקּוֹל הַזֶּה צָרִיךְ זְכוּת, אַךְ נִתַּן רְשׁוּת לְאַבְרָהָם שְׁנֵיאוֹר שֶׁיִּשְׁמַע, וְאַדְרַבָּה לְהַעֲנִישׁוֹ בָּזֶה, שֶׁיִּרְאֶה כַּמָּה אִבֵּד, שֶׁעִם הַתְּשׁוּבָה שֶׁעָשָׂה הָיוּ מַכְרִיזִים גַּם כָּךְ עָלָיו, וְעַתָּה לְהֶפֶךְ. וְטַעַם שֶׁעוֹשִׂים שֶׁכָּל בְּרִיָּה יִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל, כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל פַּחְדּוֹ עַל כֻּלָּם, וְאֵין בְּרִיָּה רַשַּׁאי לִשְׁלֹט בּוֹ, שְׁאַלְתִּי לוֹ אִם יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה עָוֹן יֵשׁ בָּעִיר הַזֹּאת צַעַר הָרָעָב הַזֶּה, וְהֵשִׁיב בַּעֲוֹן הַמּוֹכְרֵי מְזוֹנוֹת שֶׁמְּיַקְּרִים הַשַּׂעַר, וְעוֹד לָהֶם שֶׁנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר וּמְנַבְּלִים אֶת פִּיהֶם. שְׁאַלְתִּי לוֹ, כְּשֶׁהָיָה פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר הָיָה פּוֹרֵחַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְהֵשִׁיב: לֹא כָּל כָּךְ לְמַעְלָה, אֶלָּא כְּשִׁעוּר שְׁלֹשָׁה קוֹמוֹת אוֹ יוֹתֵר מְעַט.

וְאַחַר שֶׁסִּיֵּם לְדַבֵּר זֶה אָמַר: מִי יִתְּנֵנִי לִשְׁתּוֹת לוֹג יַיִן טוֹב וּמְשֻׁבָּח כְּמוֹ שֶׁהָיִיתִי לְמוּד בְּחַיַּי, כִּי בְּעוֹד שֶׁאֲנִי בַּגּוּף הַזֶּה אֲנִי צָרִיךְ לְהִתְעַנֵּג לְעַצְמִי קְצָת. שְׁאַלְתִּי לוֹ: מַה תּוֹעֶלֶת יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁו? וְהֵשִׁיב שֶׁאֲדֵי הַיַּיִן עוֹלִים בְּרֹאשׁ הַנַּעַר, וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַגּוּף יֵשׁ לוֹ שִׂמְחָה כְּשִׂמְחַת הָחַי הַשּׁוֹתֶה וּמִשְׁתַּכֵּר. וְנָתַתִּי לוֹ וַיִּשְׁתְּ. אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים, יוֹם אֶחָד שְׁאַלְתִּי לוֹ אִם הָיָה מִתְאַוֶּה לָהֲלֹךְ עַל הַקֶּבֶר שֶׁגּוּפוֹ קָבוּר שָׁם, וְהֵשִׁיב מִיּוֹם שֶׁמֵּת עַד עַתָּה לֹא יָדַע מָקוֹם קִבְרָתוֹ, כִּי לֹא רָאָה כְּשֶׁהוֹלִיכוּהוּ לַקֶּבֶר, שֶׁמִּיָּד הִשְׁלִיכוּ נַפְשׁוֹ עַד שַׁעַר גֵּיהִנֹּם. וְחָזַרְתִּי לִשְׁאֹל לוֹ אִם רָאָה מֵרָחוֹק לְרָשָׁעִים שֶׁבְּתוֹךְ גֵּיהִנֹּם, וְאָמַר: כְּבָר אָמַרְתִּי לַאֲדוֹנִי כְּשֶׁשָּׁאַל בְּיוֹם א' עַל זֶה, שֶׁלֹּא רָאִיתִי מִשּׁוּם שֶׁהָיָה חֲשֵׁכָה גְּדוֹלָה, צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים, וַתִּפַּע כְּמוֹ אֹפֶל, אַךְ נִסְתַּכַּלְתִּי בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ כְּלַהֲבַת גְּפְרִית, מָלֵא וְזָפֶת, שֶׁהַסְּבָרָא נוֹטָה שֶׁנְּתַתּוֹ עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל וְאָמַר, עִם כָּל זֹאת מִי יִתְּנֵנִי לְכָנֵס בְּתוֹכוֹ. שְׁאַלְתִּי לוֹ: פֶּתַח זוֹ שֶׁל גֵּיהִנֹּם הִיא בֵּין הָרִים וּגְבָעוֹת אוֹ פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹ חוֹר בְּאֶמְצַע הַקַּרְקַע, וְצוּרַת הַפֶּתַח כֵּיצַד? וְהֵשִׁיב: לֹא זֶה וְלֹא זֶה, וְאֵינִי יָכוֹל לְהַמְשִׁילוֹ. שְׁאַלְתִּי לוֹ שֶׁיְּסַפֵּר מַה רָאָה בַּאֲוִיר הָעוֹלָם בְּעוֹדוֹ פּוֹרֵחַ בּוֹ, וְהֵשִׁיב: עָבַרְתִּי בְּמָקוֹם מוֹצָאוֹת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, וְהַשֶּׁמֶשׁ שָׁם מַכָּה כְּאֵשׁ, אָמְנָם לָנוּ אֵינוֹ מַגִּיעַ לָנוּ נֵזֶק מֵאוֹתוֹ חֻמִּימוּת, אַךְ מִצַּרַת הַמַּזִּיקִין אֲשֶׁר אַחֲרֵינוּ

לֹא הָיִינוּ יְכוֹלִים לְהִתְעַכֵּב אֲפִלּוּ רֶגַע כְּמִימְרֵיהּ, גַּם עָבַרְתִּי בְּהָרְרֵי חֹשֶׁךְ, כִּי עַד שָׁם רְדָפֻנוּ אוֹיְבֵנוּ הַמְצַיְקִים אַחֲרֵינוּ, וּבְמָקוֹמוֹת אֵלּוּ רָאִיתִי פֶּתַח אַחֵר לַגֵּיהִנֹּם, וְלֹא הִנְחֲנוּ. גַּם עָבַרְתִּי בִּמְקוֹם נָהָר סַמְבַּטְיוֹן, וְהוּא נָהָר חָזָק וְתַקִּיף, וְהוּא שֶׁל מַיִם אַךְ מִתְגַּלְגֵּל אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת, וְהִפְצַרְתִּי וְטָרַחְתִּי לַעֲבֹר מֵעֵבֶר הַנָּהָר לִכְנֵס בְּתוֹךְ הָרֵי יִשְׂרָאֵל, אוּלַי תִּהְיֶה לִי הַנָּחָה קָצָת, וְלֹא הִנִּיחוּנִי, כִּי אָמְרוּ לִי: טָמֵא לֹא יַעֲבֹר בְּתוֹכָהּ. וְאָמַר שֶׁרְאֶה מִינֵי פֵּרוֹת וְאֵילָנוֹת אֵין חֵקֶר לְקוֹמָתָן, וְאָמַר: הַכּוֹכָבִים שֶׁאַתֶּם רוֹאִים אוֹתָם קְטַנִּים, אָנוּ רוֹאִים אוֹתָם גְּדוֹלִים, וְגַם אָמַר: יֵשׁ בָּנוּ כֹּחַ לְהִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַגּוּף, וְיֵשׁ כֹּחַ בָּנוּ לְהִתְפַּשֵּׁט בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת הַזֶּה, וְיֵשׁ כֹּחַ גָּדוֹל מִכָּל זֶה בָּנוּ, וְשָׂחַק וְקָם הַתִּינוֹק. וַיְהִי בָּעֶרֶב, חָזַרְתִּי אֶצְלוֹ וְשָׁאַלְתִּי אִם הָיָה רוֹצֶה לִרְאוֹת אֶת קִבְרוֹ, וְאָמַר: הֵן. וַיְהִי בַּבֹּקֶר, הָלַכְתִּי אֶצְלוֹ וְשָׂחַק וְאָמַר: מַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ לָקַח טֹרַח לְהוֹלִיכֵנִי אֵצֶל גּוּפִי, אַךְ אֵינִי הוֹלֵךְ אִם קוֹדֶם אֵינוֹ מַנִּיחֵנִי לְכָנֵס בַּיָּם לִטְבֹּל. וְכֵן עָשִׂיתִי, וְנִכְנַס אָבִיו שֶׁל בָּחוּר עִמּוֹ, וּבָרַח מִיָּדוֹ וְהִתְחִיל לָשׂוּט עַד שִׁעוּר רָחוֹק מְאֹד, כִּי הָרוּחַ הוֹלִיכוֹ וְלֹא הָיָה אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיגוֹ, וְנִצְטַעֲרנוּ הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יַחֲנִיקֵהוּ, ותלי"ת חָזַר לִשְׂפַת הַיָּם אֶצְלֵנוּ, וְטָבַל וְלָבַשׁ. כְּשֶׁקֵּרְבָנוּ אֵצֶל קִבְרוֹ, כָּל אֶחָד זָרַק אֶבֶן עַל קִבְרוֹ מִשּׁוּם כַּפָּרָה, גַּם הַתִּינוֹק רָצָה לְהַשְׁלִיךְ אֶבֶן, וְחָזַר זְרוֹעוֹ לַאֲחוֹרָיו שֶׁשְּׁנֵי בְּנֵי אָדָם לֹא יָכְלוּ לְהַחְזִירוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִיךְ הָאֶבֶן שֶׁבְּיָדוֹ אַרְצָה, חָזְרוּ לְחָזוֹר וּלְנַסּוֹת שֶׁיַּשְׁלִיךְ אֶבֶן עַל קִבְרוֹ, וְכֵן הָיָה עַד כַּמָּה פְּעָמִים, וְהָיוּ רוֹאִים שֶׁעֵינֵי הַתִּינוֹק הָיוּ דּוֹלְקוֹת כְּאֵשׁ בָּעֵת שֶׁהָיָה מֵרִים יָדוֹ לְהַשְׁלִיךְ הָאֶבֶן בְּקֶבֶר הַגּוּף שֶׁהָרוּחַ בְּקִרְבּוֹ, מִסִּבַּת שֶׁהָיָה עוֹלֶה הָרוּחַ שֶׁבְּקִרְבּוֹ עַל רֹאשׁוֹ וּזְרוֹעוֹתָיו לְעַכְּבוֹ שֶׁלֹּא יְזָרֹק אֶבֶן, וְאָמַר הַתִּינוֹק שֶׁמֵּיָּד כְּשֶׁמֵּרִים יָדוֹ לִזְרֹק הָאֶבֶן, רוֹאֶה גּוּף עוֹמֵד עַל הַקֶּבֶר וּפָנָיו לוֹ יְרַקְרַקּוֹת עַד מְאֹד ,דּוֹמוֹת כְּטִיט שָׁחוֹר מֵעֹרֶב בְּיָרֹק, וְהָיָה נוֹתֵן סִימָן מִזְּקָנוֹ וְקוֹמָתוֹ וְגַוָּן מַלְבּוּשָׁיו, וְהוּא לֹא הָיָה מַכִּיר אוֹתוֹ מֵחַיִּים, וְאָנוּ הָעוֹמְדִים שָׁם וּמַכִּירִים בּוֹ הָיִינוּ שׁוֹמְעִים הַסִּימָנִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּחַיָּיו. אַחַר זֶה הִפְצַרְתִּי עִמּוֹ לְהוֹצִיאוֹ, וְקִבֵּץ זְמַן, וְשָׁאַלְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הַזְּמַן שֶׁקִּבֵּץ, וְשָׁאַל תְּפִלִּין וּלְקָחָם בְּיָדוֹ, וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: בַּשֵּׁם הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא שֶׁכָּתוּב בְּאֵלּוּ הַתְּפִלִּין שֶׁאֲנִי יוֹצֵא בַּיּוֹם שֶׁקִּבַּעְתִּי. וְשָׁאַלְתִּי לוֹ: בְּאֵיזֶה מָקוֹם אַתָּה יוֹצֵא? וְהֵשִׁיב: בְּפִי הַטַּבַּעַת. וַאֲנִי יָרֵאתִי שֶׁלֹּא יַזִּיק לַתִּינוֹק, וְהִפְצַרְתִּי עִמּוֹ שֶׁיֵּצֵא בְּצַפְרֹן הָרֶגֶל, וְהֵשִׁיב שֶׁמִּשּׁוּם עוֹנֶשׁ מַכְרִיחִים לוֹ הַמַּזִּיקִין הַשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ שֶׁיֵּצֵא דֶּרֶךְ שָׁם. וַאֲנִי אָמַרְתִּי שֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל עָלָיו שֶׁיִּתֵּן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רְשׁוּת שֶׁלֹּא יֵצֵא דֶּרֶךְ שָׁם, כִּי אִם בַּצַּפְרֹן כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיף טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ. כְּשׁוֹמְעוֹ כֵּן שָׂתַק וְלֹא דִּבֵּר עוֹד.

וַיְהִי הַיּוֹם אֲשֶׁר קָבַע לָצֵאת, קָדַמְתִּי לַהֲלֹךְ אֶצְלוֹ בַּלַּיְלָה, לִרְאוֹת מַה שֶּׁבְּלִבּוֹ. וְכִרְאוֹת אוֹתִי שָׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְעִכֵּב אוֹתִי בְּבֵיתוֹ, וְשָׁלַחְתִּי אַחַר שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיָּבוֹאוּ,

וּבָאוּ שָׁם. מִיָּד הִתְחִיל הַתִּינוֹק בְּמִינֵי הִתּוּלִים וּצְחוֹק, וְשָׁאַל שֶׁיְּשַׁיְּמוּ לֶחֶם לֶאֱכֹל, וְיָשַׁב עִמָּנוּ וְאָכַל כְּשִׁשָּׁה שֶׁאוֹכְלִים שִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים. וְאָמַר: מָחָר אֲנִי יוֹצֵא, לָכֵן אֲנִי אוֹכֵל כָּךְ, וַאֲנִי רוֹצֶה לִשְׂמֹחַ בְּזֶה הַלַּיְלָה, כִּיוָן שֶׁמָּחָר אֲנִי חוֹזֵר לְכַמָּה עוֹנָשִׁים. וּכְשׁוֹמְעֵי כֵן, נָתַן לִבּוֹ שֶׁהוּא תַּחְבּוּלָה וְעָרְמָה. וְאָמַרְתִּי לוֹ: אַתָּה עוֹמֵד בִּשְׁבוּעָתְךָ לָצֵאת מָחָר כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ. הֵשִׁיב: וְכִי עֲבָרֶיךָ אֲנִי? אָמַרְתִּי לוֹ: בְּאֵיזֶה מָקוֹם? אָמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹר אִם אֵינִי יוֹצֵא בַּמָּקוֹם שֶׁאָמַרְתִּי. וַאֲנִי בְּיִרְאָה שֶׁלֹּא יַזִּיק לַנַּעַר, חָזַרְתִּי לְהַפְצִיר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא דֶּרֶךְ שָׁם, וּמִיָּד כְּעֵס וְהִתְחִיל לְצַחֵק מֵהָעוֹמְדִים שָׁם, וּלְהַכּוֹת אוֹתָם. עַד שֶׁגָּעַרְתִּי בּוֹ בְּנִזְיפָה גְּדוֹלָה, וְיָשַׁב וְשָׂחַק וְאָמַר בְּלָשׁוֹן רַכָּה: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה לַעֲשׂוֹת מֵהַצַּעַר שֶׁאֲנִי יוֹצֵא לְמָחָר, וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת. וְשָׁאַל שֶׁהָיָה רוֹצֶה קוֹדֶם יְצִיאָתוֹ לִטְבֹּל וְלַהֲלֹךְ עַל קִבְרוֹ, וְכֵן עָשִׂיתִי עִמּוֹ. כְּשֶׁחָזַרְתִּי עִמּוֹ בַּבַּיִת, הָלְכְתִּי עִם מְנָיָן אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי, וְכִרְאוֹת שֶׁחָזַרְתִּי לְהַפְצִיר עִמּוֹ לְהוֹצִיאוֹ בַּצִּפּוֹרֶן, אָמַר לִי: עַכְשָׁו אֲנִי מַצְנִיעַ עַצְמִי בְּאֵבֶר אֶחָד, שֶׁשָּׁם אֵינִי שׁוֹמֵעַ קוֹל הֶחָרְמוֹת שֶׁמַּעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ גּוֹזֵר עָלַי, וְכֵן עָשָׂה. מִיָּד גָּזַרְתִּי עָלָיו חֵרֶם גָּדוֹל בְּכַמָּה נֵרוֹת שֶׁיְּדַלְקוּ אוֹתָם וִיכַבּוּ אוֹתָם, וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן שֶׁיַּעֲנוּ אָמֵן, וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה, אַף הַתִּינוֹק הָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹל בְּקִרְבּוֹ שֶׁהָיָה אוֹמֵר: כָּל הֶחָרָמוֹת הָאֵלּוּ יָבוֹאוּ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁמְּצָרִים וְדוֹחֲקִים לְיִשְׂרָאֵל. חָזַרְתִּי וְקָרִיתִי לְפָנָיו קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְשֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה וְלֹא הוֹעִיל עִמּוֹ. וְדִבַּרְתִּי בְּאָזְנוֹ מַה שֶּׁדִּבַּרְתִּי, וְהִתְחִיל לְצַעֵר לַתִּינוֹק. כָּתַבְתִּי כְּתִיבָה אַחַת בְּקֻעָרָה וּמָחִיתִי הַכְּתִיבָה בְּמַיִם לְהַשְׁקוֹתוֹ, וְדָחַק שִׁנָּיו אֵלּוּ עִם אֵלּוּ עַד שֶׁהִכְנִיסוּ בַּרְזֶל בְּפִיו, וְהִשְׁלַכְתִּי הַמַּיִם לְתוֹךְ פִּיו, מִיָּד בְּהַגִּיעָם הַמַּיִם לְתוֹךְ פִּיו, הִתְחִיל לִבְכּוֹת בְּקוֹל מַר וַחֲמַרְמַר וְאָמַר: תְּנוּ לִי רֶוַח. אַחַר חֲצִי שָׁעָה חָזַר לַעֲלוֹת בְּגִרוֹנוֹ שֶׁל תִּינוֹק, וְהִשְׁלִיכוֹ אָרְצָה כְּפַעַם בְּפַעַם. וְקָמוּ עָלָיו אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל תִּינוֹק, וְהִכּוּהוּ מַכָּה רַבָּה, וְאָמְרוּ לוֹ: רָשָׁע, כַּמָּה זְמַן שֶׁאַתָּה מְצַעֵר לְבֵנֵנוּ, וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לִסְבֹּל עוֹד. וְשָׁתַק וְלֹא דִּבֵּר כְּלוּם, וְלֹא עָשָׂה כְּשֵׁם שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מִקֹּדֶם זֶה, שֶׁכְּשֶׁהִיוּ מַכִּין לַתִּינוֹק, הָיָה מַגִּיעַ לוֹ צַעַר גָּדוֹל. וּבְעוֹד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בֶּחָצֵר כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם, קָם הַתִּינוֹק עַל רַגְלָיו, וְנִכְנַס לוֹ יְחִידִי בַּבַּיִת, וְשָׁמַע הַתִּינוֹק קוֹל בְּקִרְבּוֹ, וְאָמַר לוֹ: אֱמוֹר לַחֲכָם, אֵינִי עוֹבֵר עַל הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעַנִי לָצֵאת הַיּוֹם, אַף לֹא רָצִיתִי לָצֵאת בְּפָנָיו, מְשׁוּם שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי, וְעוֹד שֶׁהָיָה מַפְצִיר אוֹתִי לָצֵאת בַּצִּפּוֹרֶן וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל, אַף שֶׁלְּטוֹבָתִי נִתְכַּוֵּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְבַּק בִּי טֻמְאָה בְּיוֹתֵר, אֲבָל אִי אֶפְשָׁר בְּלֹא זֶה, כִּי כֵּן גּוֹזְרִים עָלַי הַשּׁוֹמְרִים אוֹתִי. וַהֲרֵי אֲנִי יוֹצֵא, וּכְדֵי שֶׁתַּאֲמִין שֶׁאֵינִי נִכְנָס בְּשׁוּם אֵבֶר מֵאֵיבָרֶיךָ, הֲרֵי אֲנִי עוֹשֶׂה הַסִּימָנִים שֶׁשָּׁאַל מִמֶּנִּי, מִיָּד הִרְגִּישׁ הַנַּעַר רוּחַ חָזָק יוֹצֵא מִלְמַטָּה בְּכֹאֵב גָּדוֹל, וְהִרְעִישׁ אֶת הַבַּיִת. וּבְצֵאתוֹ נִתְלַבֵּשׁ בְּקֻעָרָה שֶׁמָּצָא שָׁם, וְהוֹלִיכָהּ הֵנָּה וְהֵנָּה לְמַטָּה וּלְמַעְלָה כַּמָּה פְּעָמִים, בֵּין זֶה וְזֶה

נִכְנַס אֲבִי הַנַּעַר לִרְאוֹת לָמָּה שָׁהָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה, מַה הָיָה טִיבוֹ, וְרָאָה קְעָרָה יוֹצְאָה בְּחֹזֶק גָּדוֹל מִפֶּתַח הַבַּיִת, וְנָפַל עַל כַּד שֶׁל מַיִם וּשְׁבָרוֹ חַתְכֵי חֲתִיכוֹת. וְהַתִּינוֹק נוֹפֵל בַּקַּרְקַע, כִּי נִרְדַּם מֵהַכְאֵב הַגָּדוֹל שֶׁהִרְגִּישׁ. וְנָתְנוּ לוֹ מַיִם, וְשָׁב רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ. וְאָמַר: כְּבָר יָצָא מִמֶּנִּי הָרוּחַ רָעָה שֶׁבְּקִרְבִּי, וַאֲנִי נֶהְפַּכְתִּי לְאִישׁ אַחֵר. וְרָאוּ שֶׁקְּרַע הַבֶּגֶד שֶׁיָּצָא דֶּרֶךְ שָׁם, וְאָז סִפֵּר הַנַּעַר כָּל מַה שֶׁדִּבֵּר לוֹ הָרוּחַ, וַיִּשְׂמְחוּ אָבִיו וְאִמּוֹ וְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם שִׂמְחָה גְּדוֹלָה.

אַף הָיוּ מְצָרִים עַל הָרוּחַ הָאַחֵר שֶׁל הָאִשְׁכְּנַזִּי שֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ, וְהִיא תִּינֹקֶת כִּבַת שֵׁשׁ שָׁנִים, וְהָיָה מֵצֵר אוֹתָהּ מְאֹד, שֶׁהָיָה רָשָׁע גָּמוּר וְכוֹפֵר בָּעִקָּר, וּמְחָרֵף וּמְגַדֵּף, וְכָל דְּבָרָיו שֶׁקֶר וְכָזָב. אַף הִגִּיד לָנוּ הָרוּחַ שֶׁל הַנַּעַר שֶׁבְּעוֹדָם שָׁם בַּבַּיִת, הָיוּ יוֹצְאִים וּמְדַבְּרִים זֶה עִם זֶה, וְאָמַר לוֹ: אֵינָם יְכוֹלִים לְהוֹצִיאֵנִי מִכָּאן בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁבָּעוֹלָם, לְבַד בְּדָבָר אֶחָד שֶׁאֲנִי מִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַחְרִימוּ אוֹתִי בַּעֲשָׂרָה, וְהֵשַׁבְתִּי לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא מְחָרֵף, לָמָּה מִתְיָרֵא מִזֶּה. וְאָמַר שֶׁכֹּחַ הַחֵרֶם הַזֶּה מַזִּיק וּמֵצֵר לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם הַחֵרֶם בְּעַצְמוֹ, רַק מֵהַנֶּזֶק הַנִּמְשָׁךְ לוֹ. וּבְהָיוֹתֵנוּ יוֹדְעִים זֶה, הָיִינוּ עוֹשִׂים כַּמָּה עוֹרְמוֹת לְהַחְרִימוֹ בַּעֲשָׂרָה, וְלֹא יָכֹלְנוּ לוֹ. כִּי בְּעוֹד שֶׁהָיָה רוֹאֶה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, הָיָה עוֹלֶה בְּגַרוֹנוֹ וּמְדַבֵּר וּמְצַחֵק וּמְגַדֵּף וּמְחָרֵף אֲשֶׁר אֵין לְכוֹתְבָם עַל סֵפֶר, וְהָיָה שׁוֹאֵל מִינֵי מְתִיקָה וּמִינֵי הוֹצָאוֹת שֶׁל אֲכִילָה, וְאִם מְאַחֲרִים לָתֶת לוֹ הָיָה מַפְצִיר לְהָמִית לְהַתִּינֹקֶת, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַעַן רַחֲמָיו הָרַבִּים עָשָׂה נֵס שֶׁבְּפֶתַע פִּתְאֹם נִכְנְסוּ י' אֲנָשִׁים לִרְאוֹת לְהַתִּינֹקֶת הַזֹּאת בְּצָרָתָהּ, וְהֶחֱרִימְתִּי עָלָיו בְּחֵרֶם שֶׁיֵּצֵא. מִיָּד הִתְחִיל לְבָכוֹת וְאָמַר שֶׁשְּׁמוֹ אַהֲרֹן, וּבַעֲבוּר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מְנוּחָה בָּעוֹלָם הַזֶּה מִצָּרַת עֲוֹנוֹת, נָחָנָק. וְעַכְשָׁו מְבַקֵּשׁ מְחִילָה מֵאָדוֹן הַכֹּל עַל כָּל מַה שֶׁחֵרֵף וְגִדֵּף, וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא חֲבֵרוֹ גַּם הוּא רוֹצֶה לָצֵאת, וְקִבַּע זְמַן וְנִשְׁבַּע שֶׁבְּעוֹד הַזְּמַן הַזֶּה שֶׁלֹּא לְצַעֵר לַתִּינוֹקֶת. וְכֵן הָיָה, כְּשֶׁבָּא הַזְּמַן שֶׁקִּבַּע לֹא נִרְאָה עוֹד, וְיָצָא מֵעַצְמוֹ וְהָלַךְ לוֹ.

וּבַיָּמִים הָהֵם שָׁלְחוּ לִי כְּתָב מִפִּיר טִירֶיא עַל עָנְיַן רוּחַ אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בְּנַעֲרָה אַחַת, וְהָלַךְ דַּיָּן הָעִיר אֶצְלוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ, וְהֶחְרִימוֹ לְדַבֵּר וְלֹא דִּבֵּר. עַד שֶׁיּוֹם אֶחָד דִּבֵּר מֵעַצְמוֹ, וְהָלַךְ הֶחָכָם אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ בַּחֵרֶם שֶׁהֶחֱרַמְתִּי לְךָ שֶׁתְּדַבֵּר? וְהֵשִׁיב: מִשּׁוּם שֶׁאֵין אֲנִי רוּחַ רָעָה, כִּי אֲנִי פְּלוֹנִי פַּרְנָס הָעִיר, אִישׁ זָקֵן וְחָסִיד כְּמוֹ שֶׁהָיִיתָ מַכִּיר אוֹתִי, וּמַעֲלַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ בָּא אֶצְלִי לִגְזֹר עָלַי חֵרֶם, הַייְטַב בְּעֵינֵי ה' לְהַחֲרִים לְאִישׁ כָּמוֹנִי? וַאֲנִי לֹא בָּאתִי לְשׁוּם עָוֹן, רַק שֶׁכְּשֶׁהָיִיתִי פַּרְנָס, הָיָה בָּעִיר אִישׁ רַע וּבְלִיַּעַל ,פְּלוֹנִי שְׁמוֹ שֶׁצָּר לַחֲבֵרוֹ וּדְחָקוֹ עַד שֶׁגֵּרַשׁ לְאִשְׁתּוֹ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָדִי סִפֵּק לְמְחוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהָאִישׁ רַע וּבְלִיַּעַל, וּבְיָדוֹ כֹּחַ מֵאֵת אֻמּוֹת הָעוֹלָם, מִיהוּ הָיָה לִי לַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ, וְיִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה. וּבַעֲוֹן זֶה קָנְסוּ עָלַי לְפַרְסֵם עֲוֹנוֹ בָּרַבִּים, וַאֲגִיד לָכֶם שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי

שׁוֹכֵב בְּאֶשֶׁת פִּלּוֹנִי, וְכָךְ וְכָךְ עֲבֵרוֹת יֵשׁ בָּעִיר, וּבָדְקוּ וּמָצְאוּ כִּדְבָרָיו, וְגַם שָׁאַל עַל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁיָּבוֹאוּ אֶצְלוֹ, וּבָאוּ, וְקָרָא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּשְׁמוֹ. וְגַם קָרָא בְּשֵׁמָם לְהַנּוֹלָדִים אַחַר מוֹתוֹ, וְהָיָה מְגַלֶּה מַעֲשָׂיו שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּמַגִּיד מְאֹרָעוֹת. כְּגוֹן: שַׂיָּרָא פִּלּוֹנִית יָבֹא הַיּוֹם לָעִיר, וְשַׂיָּרָא פִּלּוֹנִית לְקָחוּם לִסְטִים, וְכָל דְּבָרָיו בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט. אַחַר כָּךְ הִפְצִירוּ עִמּוֹ לָצֵאת, וְאָמַר: עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם, כְּבָר עָשִׂיתִי שְׁלִיחוּתִי וַאֲנִי הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹמִי. וּפָתְחָה הַנַּעֲרָה אֶת פִּיהָ וְאָמְרָה: כְּבָר יָצָאתִי. וְקָמָה הַנַּעֲרָה בִּבְרִיאוּתָהּ. וְאַחַר שִׁלְשָׁה יָמִים חָזַר וְנִתְעוֹרֵר הָרוּחַ בְּקִרְבָּהּ. וְאָמְרוּ לוֹ: לָמָּה רְמִיתָנוּ? וְאָמַר: חָזַרְתִּי בָּהּ לְדַבֵּר דָּבָר אֶחָד. וַיְהִי בִּרְאוֹתָם כִּי צָחַק מֵהֶם, שָׁלְחוּ לִי כְּתָב לֵאמֹר: אֵיךְ יַעֲשׂוּ לְהַכְרִיחוֹ לָצֵאת וּלְהַצִּיל לְהַנַּעֲרָה הָעֲנִיָּה מֵהַצַּעַר אֲשֶׁר יוֹשֶׁבֶת בָּהּ? וְנָתַתִּי לָהֶם סִימָנִים לְהַבְחִין בּוֹ אִם הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר שֶׁהָיָה הַזָּקֵן וְהֶחָסִיד, שֶׁאִם הוּא זֶה שֶׁיְּדַבְּרוּ עִמּוֹ בְּכָבוֹד וְרַכּוּת, וְאִם לֹא יִמְצְאוּ בּוֹ הַסִּימָנִים שֶׁנָּתַתִּי לָהֶם, בְּוַדַּאי שֶׁרוּחַ אַחֵר רַע הוּא וְעָשָׂה עָרְמָה לוֹמַר שֶׁהוּא אִישׁ פִּלּוֹנִי הַזָּקֵן. וְכָתַבְתִּי לָהֶם נֶסַח הַחֶרֶם שֶׁיַּחְרִימוּ אוֹתוֹ, וּמַכְרִיחוֹ לָצֵאת. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת הִגִּיעַ כָּתְבִי בְּיַד חֲכַם הָעִיר, וְאָז לֹא הָיָה יָכוֹל לַהֲלֹךְ אֶצְלוֹ כִּי קָדַשׁ הַיּוֹם, וְהוּא לֹא פָּתַח הָאִגֶּרֶת לִרְאוֹת מַה כָּתוּב בְּתוֹכָהּ. וּבְלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת הָלַךְ אֶצְלָהּ עִם הָאִגֶּרֶת סְתוּמָה וַחֲתוּמָה, וַיְהִי כִּרְאוֹת הָרוּחַ לֶחָכָם שֶׁנִּכְנַס, אָמַר: וְכִי נֶעְלַם מִמֶּנִּי דָּבָר? דְּעוּ שֶׁזֹּאת הָאִגֶּרֶת שָׁלַח פִּלּוֹנִי מֵעִיר אִזְמִיר, וְכֹה כָּתוּב בְּתוֹכָהּ, וְקָרָא לִפְנֵיהֶם כָּל מַה שֶּׁהָיָה כָּתוּב בְּתוֹכָהּ. וּפָתְחוּ הָאִגֶּרֶת וּמָצְאוּ כִּדְבָרָיו. וְתָמְהוּ כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם, וְחָזַר לְפַרְסֵם עָוֹן כָּל אֶחָד, וַיִּגְדַּל הַבֶּכִי וְכָל אֶחָד הִרְהֵר תְּשׁוּבָה בְּלִבּוֹ, כִּי כָּל אֶחָד רָאָה שֶׁגִּלָּה מַה שֶּׁבְּקִרְקְעוֹת לִבּוֹ. וְשָׁאֲלוּ לוֹ לָמָּה דִּבֵּר שֶׁקֶר שֶׁאָמַר לָצֵאת וְלֹא יָבֹא עוֹד. וְהֵשִׁיב: בַּפַּעַם הַזֹּאת אֵין אֲנִי יוֹצֵא בְּפְנֵי שׁוּם אָדָם, וְכֵן הָיָה, שֶׁיּוֹם אֶחָד הָיְתָה הַנַּעֲרָה יְחִידָה בַּבַּיִת, וְלֹא הָיָה שָׁם כִּי אִם נַעַר שֶׁנִּכְנַס בְּפֶתַע פִּתְאֹם, וְרָאָה לַנַּעֲרָה נוֹפֶלֶת אַרְצָה, וְרַגְלָהּ מַכָּה בַּקַּרְקַע עַד שֶׁבְּחֹזֶק הַהַכָּאָה נֶחְתַּךְ הַצִּפָּרֶן, וַיֵּצֵא בּוֹ הָרוּחַ, וְקָמָה עַל רַגְלָהּ וְלֹא יָסְפָּה עוֹד לִרְאוֹתוֹ עוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הָעוֹלֶה מִן הַמְּחֻבָּר, שֶׁהָרוּחַ שׁוֹאֵל מִינֵי תַּעֲנוּגִים וּמַטְעַמִּים, כָּל אֶחָד לְפִי לְמִדּוּ בְּחַיָּיו, גַּם הָרוּחַ מְדַבֵּר שְׁקָרִים וּדְבַר כָּזָב, וְיֵשׁ הַפְּרֵשִׁיוֹת רַבּוֹת. וְהַמֵּבִין יָבִין מֵעַצְמוֹ כִּי בְּעִנְיַן הַתְּנוּעוֹת נִכָּר הָרוּחַ, גַּם לִפְעָמִים נִכְנַס רוּחַ בְּגוּף אִשָּׁה יְהוּדִית, וְאָז קָשֶׁה לְהוֹצִיאוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי שֵׁמוֹת הַטֻּמְאָה, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת זֶה. וְדַע שֶׁכְּשֶׁהוּא רוּחַ שֶׁל גּוֹי, נִכְנַס גַּם בְּגוּף הָאִישׁ. וְגַם דַּע שֶׁגַּם כְּשֶׁנִּכְנַס רוּחַ שֶׁל אָדָם רָשָׁע יְהוּדִי בְּאֵיזֶה גּוּף, יוֹצֵא בְּשֵׁמוֹת הַטֻּמְאָה. וְלֹא בָּעֲבוּר שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בָּהֶם, אֶלָּא שֶׁמֵּרֹב הַטֻּמְאָה בּוֹרֵחַ כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיף טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ. וְעַיֵּן עַל זֶה בַּסֵּפֶר נִשְׁמַת חַיִּים וּבְעֵמֶק הַמֶּלֶךְ, שֶׁמְּסַפֵּר מֵעִנְיַן זֶה לְהוֹצִיא רוּחַ עַל יְדֵי גָּחָלִים שֶׁשָּׂמוּ עָלָיו שֵׁמוֹת הַטֻּמְאָה, וַיֵּצֵא הָרוּחַ וְנִכְנַס בְּאִשָּׁה. וְסִפֵּר הַדָּבָר וְנָתַן טַעַם, שֶׁיֵּצֵא

כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ. גַּם סִימָן הָרוּחַ שֶׁמְּדַבֵּר בִּמְהִירוּת, וְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר מַחְזִיר אוֹתוֹ פַּעֲמַיִם שָׁלֹשׁ עַד שֶׁחוֹזְרִים וְשׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ עִנְיָן אַחֵר, וְקוֹלוֹ נָמוּךְ שֶׁכִּמְעַט קוֹלוֹ לֹא יִשָּׁמַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהַמְדַבֵּר הוּא רוּחַ שֶׁל צַדִּיק הַמִּתְלַבֵּשׁ עִמּוֹ, גַּם הָרוּחַ עוֹשֶׂה בַּיָּדִים תְּנוּעוֹת מְשֻׁנּוֹת וּמְכֹעָרוֹת מְאֹד, גַּם יֵדַע שֶׁהָרוּחַ סוֹף סוֹף מְפָרְסֵם שְׁמוֹ וּמִתְחַנֵּן כְּדֵי שֶׁיְּבַקְּשׁוּ עָלָיו רַחֲמִים לִמְצוֹא מָנוֹחַ וְשֶׁיְּקַבְּלוּהוּ בַּגֵּיהִנֹּם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִפְצִיר לְצֵאת כָּל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו, כִּי מוֹעִיל לוֹ מְאֹד תְּפִילַת הַחַיִּים, וְלִפְעָמִים אֵינוֹ מַגִּיד כְּנוּיוֹ מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפַּחְתּוֹ, וּפְעָמִים מֵמִית לְאִשָּׁה שֶׁהוּא בְּקִרְבָּהּ.

וְנַחְזֹר לְעִנְיָן אֹפֶן הַהִתְלַבְּשׁוּת, נִרְאֶה שֶׁמִּתְהַוֶּה לְבוּשִׁים מֵאֲוִיר הָעוֹלָם, כְּשֵׁם שֶׁמִּתְהַוִּים הָעֲבִים מֵהָרוּחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ וְנִרְאִים לָעַיִן מִכַּמָּה גְּוָנִים לָבָן שָׁחוֹר וְאָדוֹם וְכַדּוֹמֶה, כֵּן הַנִּשְׁמָה הַיּוֹרֶדֶת מִתְהַוֶּה דְּמוּת לְבוּשָׁהּ לְבוּשׁ אֲוִירִי שֶׁהָיָה רָגִיל בּוֹ בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ אוֹתוֹ, וְהַכֹּל בִּרְצוֹן אֲדוֹן הַכֹּל. עוֹד הִתְלַבְּשׁוּת אַחֵר שֶׁהַנִּשְׁמָה הַיּוֹרֶדֶת לְמָטָּה מִתְגַּשֶּׁמֶת בִּלְבוּשׁ אַחֵר כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל. אָמְנָם עִנְיַן גָּוֶן מַלְבּוּשֵׁיהֶם לַעֵינַיִם הִיא מִכֹּחַ הַנִּתָּן לָעַיִן הָרוֹאָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הָאָרָה גְּדוֹלָה בָּעַיִן, וְכֹחַ הַהָאָרָה מַרְאֶה כְּאִלּוּ הָעוֹמֵד לְפָנָיו הוּא בִּלְבוּשׁ לָבָן אוֹ יָרוֹק, כְּדֵי שֶׁיִּמָּלֵא רְצוֹן נִשְׁמַת הַצַּדִּיק שֶׁבִּקֵּשׁ מֵהָאֵל שֶׁיַּכִּירוּהוּ אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ בִּלְבוּשָׁיו הַמַּכִּירִין אוֹתוֹ בְּחַיָּיו, כְּמוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ רַבִּי וכו', וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן כֹּחַ לָחוּשׁ הָעַיִן לְהַדְּמוּת לוֹ הַגְּוָנִים שֶׁבִּקֵּשׁ הַצַּדִּיק. וְהַמָּשָׁל בָּזֶה לְאִישׁ הָרוֹאֶה בְּאוֹר הַנֵּר, וְעוֹקֵם עֵינוֹ שֶׁנִּדְמֶה לְחוּשׁ הָעַיִן שֶׁיּוֹצְאִים מֵהַנֵּר כְּחוּטִים שֶׁל אֵשׁ אֲרֻכִּים וַאֲדֻמִּים מְאֹד, וּכְפִי הָאֱמֶת עִקּוּם עֵינוֹ גּוֹרֵם לוֹ כֵּן. וּרְאִיָּה שֶׁהָעוֹמֵד שָׁם אֵינוֹ רוֹאֶה כְּלוּם, כִּי אִם בַּעֲבוּר שֶׁעִקֵּם עֵינוֹ וְגָרַם שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט אוֹר עֵינוֹ, וּמוֹשֵׁךְ הַחוּטִין הַלָּלוּ. גַּם כֵּן הָאָרָה הַנִּשְׁלַחַת לָעַיִן שֶׁל זֶה, גּוֹרֵם דְּמוּת גָּוֶן הַלְּבוּשִׁים ודו"ק. וְעַיֵּן בַּרַקָאנַטִי פָּרָשַׁת וַיֵּרָא, שֶׁמָּצָאתִי הוֹן לִי סִיּוּעַ לְכָל זֶה. גַּם יֵדַע שֶׁלְּעוֹלָם כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִים לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ מַגִּיד עַל אֵיזֶה שְׁאֵלָה, לָרֹב מֵשִׁיב בִּלְשׁוֹן קָרֵא. וְקִבַּלְתִּי מֵרַבִּי הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַטַּעַם הוּא כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵין דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁאֵינָהּ רְמוּזָה בַּתּוֹרָה, וְלָכֵן עַל כָּל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם מְשִׁיבִים בִּלְשׁוֹן קָרֵא וכו'.

וְדַע שֶׁכָּל מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּפְרָקִים אֵלּוּ שֶׁאֵין שֵׁד נִדְמֶה לְצוּרַת צַדִּיק, צָרִיךְ הִתְבּוֹנְנוּת וְהִסְתַּכְּלוּת הָרְבֵּה לְהַבְחִין מְאֹד הֵיטֵב בְּצוּרָתָם, מִשּׁוּם שֶׁהַשֵּׁד מְקֻרָב מְאֹד לְהִדָּמוֹת לְצוּרַת צַדִּיק כְּדֵי לְבַלְבֵּל לָאָדָם, וְכִמְעַט עוֹשֶׂה דְּמוּת צוּרָתוֹ לְצוּרַת הַצַּדִּיק, אָמְנָם אִם תִּדַּקְדֵּק בּוֹ מְאֹד תִּרְאֶה שֶׁאֵינוֹ צוּרַת הַצַּדִּיק מַמָּשׁ, שֶׁאֵין שֵׁד שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ בְּצוּרַת הַצַּדִּיק לְעוֹלָם, אֶלָּא עוֹשֶׂה אוֹפַנִּים שֶׁבְּדֶרֶךְ רְאִיַּת הָעֲבָרָה יָבִין הָאָדָם שֶׁהוּא צוּרַת צַדִּיק ,וּמְבַלְבֵּל דַּעַת הַנִּרְאֶה אֵלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. וְקָשֶׁה מְאֹד לְהַבְחִין בָּזֶה. לָכֵן הִזָּהֵר וְהִשָּׁמֵר מֵעִנְיַן הָרוּחַ, לְפִי שֶׁמְּדַמֶּה לְצוּרַת צַדִּיק, וּמוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, פֶּן תִּלָּכֵד בְּמִצּוּדַת הַמָּוֶת

עִמּוֹ בַּר מִינַן. וּבִפְרָט הַמִּתְעַסְּקִים בְּעִנְיַן הַמָּשִׁיחַ נִרְאִים לָהֶם רוּחוֹת לְהַדְרִיכָם בְּמַחְשַׁבְתָּם, וְנִשְׁבָּעִים לַשָּׁוְא וְלַשֶּׁקֶר בְּכָל תֹּקֶף שְׁבוּעוֹת שֶׁיְּכוֹלִים בְּשֵׁם הויה, וְאוֹמְרִים: כָּךְ שָׁמַעְנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, בְּאוֹמְרָם שֶׁהֵם שְׁלוּחִים שֶׁל מָקוֹם. וְהָרוּחוֹת הָאֲרוּרִים הָאֵלּוּ אֵינָם מַאֲמִינִים בְּמְצִיאוּת ה', וְכָל שְׁבוּעָתָם וְכַוָּנַת שֶׁאֵלָתָם עַד שֶׁיִּלְכְּדוּ אֲחֵרִים בְּרֶשֶׁת הַמָּוֶת, אוֹ לְהָמִיר דָּתָם. לָכֵן הַיָּרֵא מֵה' אַל יִפְתֶּה לִבּוֹ בְּאוֹמְרָם כְּבָר נִשְׁבְּעוּ בְּשֵׁם הוי"ה וְהֵם אֱמֶת.

וְדַע שֶׁבְּעִנְיַן אֹפֶן הַמָּשִׁיחַ כֵּיצַד בִּיאָתוֹ, הַטֶּה לִבְּךָ לְדִבְרֵי מָרָן הָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, אוֹ אִם תִּרְאֶה נָבִיא עַל הַדָּבָר בְּדֹק מֵהַחָכְמִים בְּדִין הַתּוֹרָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כה. "אֹרַח חַיִּים פֶּן תְּפַלֵּס נָעוּ מַעְגְּלֹתֶיהָ לֹא תֵדָע, וְעַתָּה בָנִים שִׁמְעוּ לִי וְאַל תָּסוּרוּ מֵאִמְרֵי פִי, הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַרְכֶּךָ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ, פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ וּשְׁנֹתֶיךָ לְאַכְזָרִי, פֶּן יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ" וכו' (משלי ה, ו - י).

וְהִנֵּה רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ, "אַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ", זוֹ מִינוּת. וְכֵן עַל פָּסוּק הַנִּזְכָּר לְעֵיל: "אֹרַח חַיִּים פֶּן תְּפַלֵּס", שֶׁלֹּא לְפָרֵשׁ הַתּוֹרָה עַל דֶּרֶךְ חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַפִּלוֹסוֹפְיָא, כְּמוֹ שֶׁנִּכְתַּב לְקַמָּן. אֶלָּא לְזֶהוּ שֶׁקָּשֶׁה סְמִיכוּת הַכְּתוּבִים אֲחֵרִים: "פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ" (משלי ה, ט) וכו', וְ"פֶּן יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ" (משלי ה, י), שֶׁהוּא עִנְיָן זְנוּת, מַה עִנְיָן זֶה לָזֶה. וְהֵגַם שֶׁרַשִׁ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה תִּקֵּן הָעִנְיָן, מִכָּל מָקוֹם הַדְּרָשָׁה תִּדָּרֵשׁ, וְהוּא בְּהִקְּדִים מַה שֶּׁכָּתַב בְּהַקְדָּמַת סֵפֶר מִנְחַת יוֹסֵף, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: עַתָּה שִׁמַע בְּקוֹלִי, אִיעָצְךָ וִיהִי אֱלֹקִים עִמָּךְ, וְאַל תֵּפֶן אֶל דִּבְרֵי הַפִּילוֹסוֹפִים, וְאַל תִּלְמַד בְּסִפְרֵיהֶם, שֶׁכֻּלָּם מְלֵאִים שִׁקְרִים. עֲשֵׂה זֹאת בְּנִי וְהִנָּצֵל, צֵא וּלְמַד מִמְּנַהֵג וְתִקּוּן אַנְשֵׁי קֹדֶשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֵׂה שֶׁלֹּא יִטְעֲמוּ מִדְּבָשָׁהּ כָּל מְאוּמָה מִשּׁוּם עֻקְצָהּ, מֵאֲשֶׁר פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כַלַּעֲנָה, עַל כֵּן הָאִישׁ הַיָּרֵא לְנַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה הַלִּמּוּד מִשּׁוּם תּוֹלְדַת אֵשׁ הַמִּינוּת, וְאַל תֹּאמַר בְּלִבָּבְךָ גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירַע רַע, וְעַל זֶה אָמַר הֶחָכָם: "כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן" (משלי ב, יט), רוֹצֶה לוֹמַר: כָּל הַבָּא וְנִכְנַס מִתְּחִלָּה בַּחָכְמָה הַזֹּאת, לֹא יוּכַל לָצֵאת מִמֶּנָּה לְהַכְנִיס לִבּוֹ בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה, כִּי לֹא יָשׁוּב מֵחָכְמָה הַטִּבְעִית שֶׁהֻרְגַּל בָּהּ, כִּי לִבּוֹ תָּמִיד לְהִמָּשֵׁךְ אַחֲרֶיהָ. וּמֵחֲמַת זֶה לֹא יַשִּׂיג לָעֲמֹד עַל חָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא אוֹרְחוֹת חַיִּים, כִּי יִהְיֶה לִבּוֹ תָּמִיד עַל חָכְמַת הַטֶּבַע. וְתַעֲלֶה בְּרוּחוֹ לְהַשְׁווֹת שְׁנֵי הַחָכְמוֹת יָחַד, וּלְהָבִיא רְאָיָה מִזּוֹ לְזוֹ, וּמִתּוֹךְ זֶה יְעַוֵּת מִשְׁפָּט, כִּי שְׁנֵי הֲפָכִים הֵם, וְצָרוֹת זוֹ לְזוֹ וְלֹא יִשְׁכְּנוּ בְּמָקוֹם אֶחָד. וְיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם הֶחֱמִירוּ לְבַל קְרוֹב גַּם לְחִבּוּרֵי בְּנֵי בְּרִיתֵנוּ הַנּוֹגְעִים בְּאוֹתָהּ חָכְמָה, וְהוּא מִנְהָג וְתִקּוּן שֶׁל גְּלִיל הָעֶלְיוֹן וִירוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְעַיֵּן לְהָרֹא"שׁ בִּתְשׁוּבוֹתָיו סִימָן נ"ה יְעַיֵּן שָׁם.

וְהָרַב הַגָּאוֹן רַבֵּנוּ הַאי זלה"ה, נִתְרַעֵם בְּמִכְתָּבָיו עַל לוֹמְדֵי הַחָכְמָה הַהִיא, תִּמְצָא לְשׁוֹנוֹ בְּעֵין יִשְׂרָאֵל בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה בְּמַאֲמָר אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס וְאַחֵר, אֲשֶׁר הֶאֱרִיךְ הוּא זְכרוֹנוֹ לְבָרְכָה בִּגְנוּת לוֹמְדֵי הַפִּלוֹסוֹפְיָא, אָמַר עוֹד וַאֲשֶׁר יִתְעַסֵּק בַּדְּבָרִים הָהֵם יָסִיר מֵעָלָיו יִרְאַת שָׁמַיִם, וְיַפְסִיד בְּאוֹתָם הָעִנְיָנִים, כִּי יְסַלֵּק מֵעָלָיו כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָה לְגַמְרֵי, וּמִזֹּאת הַהֶסְרָה יֵאָרַע לִבְנֵי אָדָם שֶׁיִּשְׁתַּבֵּשׁ דַּעְתָּם עַד שֶׁלֹּא יָחוּשׁוּ לַעֲזִיבַת הַתְּפִלָּה וְלִשְׁאָר הַמִּצְוֹת, וְאִם הַמִּתְעַסְּקִים בְּאוֹתָם דְּבָרִים בְּדַרְכֵי הַפִּלוֹסוֹפִים יֹאמְרוּ לְךָ כִּי דֶּרֶךְ סְלוּלָה, וּבָהּ יַשִּׂיגוּ לִידִיעַת הַבּוֹרֵא, לֹא תִשְׁמַע וְלֹא תֹאבֶה. וְדַע בֶּאֱמֶת כִּי יְכַזְּבוּ לְךָ, וְלֹא תִמְצָא יִרְאַת חֵטְא וּזְרִיזוּת וַעֲנָוָה וְטָהֳרָה וּקְדֻשָּׁה אֶלָּא בְּאוֹתָם הַמִּתְעַסְּקִים בְּמִשְׁנָה וּגְמָרָא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהֶאֱרִיךְ בִּרְאָיוֹת נְכוֹחוֹת מִסִּפְרֵי הָרִאשׁוֹנִים זְכרוֹנָם לִבְרָכָה. וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר נֶפֶשׁ חַיִּים מַעֲרֶכֶת פ' אוֹת יו"ד, וּבַסֵּפֶר אוֹר הַחַיִּים לְהֶחָסִיד כמהר"י יעב"ץ בפ"נ שֶׁהֶאֱרִיךְ בִּדְבָרָיו הַנִּעִימִים. וּבַסֵּפֶר שׁוֹמֵר אֱמוּנִים דְּפוּס וִילְנָא דַּף ט' מַעֲמוּד א' וָאֵילָךְ, וּבַסֵּפֶר מִדְבַּר קֶדְמוֹת אַחַר הַמִּדְבָּר דק"ז ע"ג. וּבַסֵּפֶר תּוֹרָה חַיִּים מַעֲרֶכֶת פ' לֵךְ נָא רְאֵה. כִּי אֵין לְהַאֲרִיךְ בְּדָבָר שֶׁהֶאֱרִיכוּ בּוֹ חֲכְמֵינוּ זְכרוֹנָם לִבְרָכָה כַּנּוֹדָע.

אֶלָּא רְאֵה זֶה דָּבָר חָדָשׁ אֲשֶׁר מָצָאתִי רָאיתִי בְּקֻנְטְרֵס אֶחָד כְּתָב יָד לְהָרַב מַר מְחוּתַנֵּינוּ כמהר"ר מֹשֶׁה בַּהַלּוּל זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בַּסֵּפֶר מְאִירַת עֵינַיִם כִּי יוּחַס לְרַבֵּנוּ יִצְחָק דְּמַן עִכּוֹ זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּבְפָרָשַׁת לְךָ לְךָ כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: קִבַּלְתִּי מִפִּי מוֹרִי הָרַב רַבִּי יוֹם טוֹב הָאַשְׁבֵּלִי נר"ו, וּבְפָרָשַׁת וַיֵּשֶׁב מַזְכִּיר רַבִּי יִצְחָק כֹּהֵן אָחִיו שֶׁל הָרַב רַבִּי יַעֲקֹב מִשִּׂינוֹבְיָא זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּבְפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח כָּתַב: קִבַּלְתִּי מִפִּי מוֹרִי הָרַב יְאוּדָה הַדַּרְשָׁן אַשְׁכְּנַזִי זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וּבְפָרָשַׁת נָשֹׂא כָּתַב: וְשָׁמַעְתִּי מִפִּי הֶחָסִיד דָּוִד הַכֹּהֵן נר"ו. וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת כּוֹתֵב: וְשָׁאַלְתִּי לְמָרְדְּכַי"ו וְהוּא דד"ך הַנִּזְכָּר, וְכָתַב שֶׁהוּא שִׁמֵּשׁ אֶת הָרַמְבַּ"ן זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וּבְפָרָשַׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה כָּתַב שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּי חָסִיד מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים רַבִּי יַעֲקֹב קְרִישְׁף נר"ו. וּבְפָרָשַׁת רְאֵה כָּתַב לְשׁוֹן הֶחָכָם רַבִּי אֲשֶׁר בְּשֵׁם דּוֹדוֹ הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי יִצְחָק בֶּן הראב"ד זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וּבְפָרָשַׁת הַבְּרָכָה כָּתַב וְהֶחָסִיד רַבִּי מֹשֶׁה בַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר אֲלַי וכו'. עוֹד כָּתַב שָׁם לְחָכָם רַבִּי אֲשֶׁר בֶּן רַבִּי דָּוִד בֶּן הָרַב זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה מָצָאתִי וכו', וּבִלְקוּטִים שֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: זֶהוּ שֶׁשָּׁלַח אֲדוֹנֵנוּ הַגָּאוֹן לָרַב הַגָּדוֹל רַב פַּלְטוֹי וְלִישִׁיבָתוֹ בְּהֶצְנֵעַ וּבְנֶדֶר וּבִשְׁבוּעָה בְּהֶסְתֵּר דָּבָר עַל יָד חָסִיד וְתִיק בְּתַלְמוּד, עָנָיו בְּכָל מִדּוֹתָיו בַּר חֶמְדָּה וּבַר קַבָּלָה, רַבִּי אֶלְיָאוּ הַבַּבְלִי שְׁמוֹ, וְהָיָה חָכָם גָּדוֹל בְּכָל הַחָכְמוֹת, וְהָיָה אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו: הִזָּהֲרוּ בְּאֵלּוּ הָעִנְיָנִים וּמִכַּת אַנְשֵׁי הַסִּבָּרוֹת, יַ עַל מָאן דְּסָמִיךְ בְּחוֹרְפֵיהּ וּבְעִיוּנֵיהּ וְאָזִיל רֵישֵׁיהּ בְּתָר רַגְלוֹהִי, וּשְׁבִיק רֵזֵיא דְּנְבִיאֵיָא וְחָכְמָיָא דְּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיָלִיף חָכְמְתָא דְּפִלוֹסוֹפְיֵיא, דְּהִיא חָכְמָתָא אָחִיזָה כְּעֵין חָכְמָתָא דְּחַרְשַׁיָּא

וְקִסְמַיָּא, וְרַגְלַיָּא בְּלִי רֵישָׁא וּמוֹחָא, וּבְנִקְבַיָּא בְּלִי עֵינִין וּבְרֵיחָא בְּלִי נְחִירִין. וַי עַל מָאן דְּסָבַר וְלָא קַבִּיל, קַבִּיל וְלֹא סָבַר, דְּתַרְוִיהוֹן כְּמֵילַף חָכְמְתָא מִפּוּמָא דְּרַבָּה, וְעֵינִין וְלִיבָּא, עַד כָּאן.

וְכַאֲשֶׁר הָיָה שׁוֹמֵעַ הֶחָסִיד הַמְקֻבָּל יֵרֵא שָׁמַיִם מִנְּעוּרָיו, הָרַב רַבִּי שְׁלֹמֹה בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן מֵעִיר בּוּרְגּוֹש זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, זִכְרוֹן שֵׁבַח עַל חַכְמֵי הַפִּלוֹסוֹפִים, הָיָה גּוֹעֵר בָּהֶם וְאוֹמֵר לָהֶם: הַפִּלוֹסוֹפִים שֶׁאַתֶּם מְשַׁבְּחִים חָכְמָתָם, דְּעוּ בֶּאֱמֶת כִּי מִקּוֹם מַעֲמָד רֹאשָׁם הוּא מַעֲמָד רַגְלֵינוּ, וְדָבָר זֶה מֻשְׂכָּל רֹאשׁוֹן לַמְּבִינִים.

וַאֲנִי יְהַב שְׂכַר דַּיְתוּ, [רֹאשֵׁי תֵּבוֹת יִצְחָק הַצָּעִיר בַּר שְׁמוּאֵל נר"ו דְּמִן עַכּוֹ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנָן], מֵעִיד עָלַי שָׁמַיִם וְאָרֶץ וּבוֹרְאָם, כִּי בְּעַכּוֹ תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנָן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ הֲיֵינוּ יוֹם אֶחָד אֲנַחְנוּ הַתַּלְמִידִים יוֹשְׁבִים וְשׁוֹנִים לִפְנֵי מוֹרִי הָרַב רַבִּי שְׁלֹמֹה צָרְפַתִּי הַקָּטָן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְאַגַּב גְּרָרָא הִגִּיעוּ לְדַבֵּר עַל אֲרִיסְטוֹ בְּעִצָּם חָכְמָתוֹ שֶׁהִשִּׂיג שֶׁהָיָה אִישׁ אֱלֹקִים, וְאָמַר מוֹרִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה בְּעֵדוּת בְּרוּרָה, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי אַנְשֵׁי אֱמֶת, כִּי אֲרִיסְטוֹ הֶחָכָם רַבּוֹ שֶׁל אֶלֶכְסַנְדֶּר חָשַׁק בְּאֵשֶׁת אֶלֶכְסַנְדֶּר הַמֶּלֶךְ תַּלְמִידוֹ עַד שֶׁתָּבַע אוֹתָהּ. אָמְרָה לוֹ: חָכָם כָּמוֹךָ תּוֹבֵעַ דָּבָר זֶה? אַיֵּה חָכְמָתְךָ וְיִרְאָתְךָ מֵהָאֵל? וְלֹא הֶאֱזִין לִדְבָרֶיהָ, וְהָיָה רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ יוֹם יוֹם. עַד שֶׁאָמְרָה לוֹ: תִּרְצֶה שֶׁאֶשְׁמַע לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְחֶשְׁקְךָ, תַּעֲשֶׂה אַתָּה תְּחִלָּה רְצוֹנִי וּבַקָּשָׁתִי. אָמַר לָהּ: וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ? אָמְרָה לוֹ: שֶׁנִּקְבַּע יוֹם נוֹעֵד לַעֲשׂוֹת זֶה הַדָּבָר, יוֹם שֶׁנֵּדַע בְּבֵרוּר שֶׁהַמֶּלֶךְ אֶלֶכְסַנְדֶּר יָצָא לְצוּד צֵיד, וְנִכָּנֵס אֲנִי וְאַתָּה בַּחֶדֶר, וְאַתָּה תֵּלֵךְ עַל אַרְבַּע כְּמוֹ סוּס, וַאֲנִי אֶרְכַּב עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אֲנִי רוֹכֶבֶת עַל הַפִּרְדָּה, וְתֵלֵךְ עַל אַרְבַּע וַאֲנִי רוֹכֶבֶת פַּעֲמַיִם עַל פְּנֵי כָּל הַחֶדֶר, וְאַחַר אֶעֱשֶׂה רְצוֹנְךָ, וְהוֹדָה וְשָׂמַח.

וַיְהִי בַּלַּיְלָה, וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ אֶלֶכְסַנְדֶּר: דַּע בֶּאֱמֶת כִּי כָּזֶה וְכָזֶה דִּבֵּר עִמִּי הָרַב שֶׁלְּךָ, שֶׁהוּא אִישׁ אֱלֹקִים בְּעֵינֶיךָ, וְרָדַף אַחֲרַי זְמַן מַה עַד שֶׁהוֹדֵיתִי לוֹ, וְעָשִׂינוּ הַסְּכָמָה זֹאת, וְכַאֲשֶׁר שָׁמַע דְּבָרֶיהָ, וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ, וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם הַנּוֹעָד, דִּבֵּר הַמֶּלֶךְ עִם פָּרָשָׁיו לֵילֵךְ לָצוּד כְּמִנְהָגוֹ, וְהָלַךְ לָצוּד. וְאַחַר כָּךְ שָׂב לְבֵדוֹ שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ בּוֹ שׁוּם אָדָם, וְנִכְנַס בַּחֶדֶר וְנֶחְבָּה שָׁם. וְהִנֵּה אֲרִיסְטוֹ וְהַמַּלְכָּה נִכְנְסוּ בַּחֶדֶר, וְכָרַע אֲרִיסְטוֹ, וְהָיָה הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, וְהַמַּלְכָּה רוֹכֶבֶת עָלָיו. וְהָיָה הוֹלֵךְ בַּחֶדֶר מִפֹּה לְפֹה. וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֶלֶכְסַנְדֶּר יָצָא, וְכַאֲשֶׁר רָאָהוּ אֲרִיסְטוֹ נָפַלּוּ פָּנָיו, וְרָצָה הַמֶּלֶךְ לְהַתִּיז רֹאשׁוֹ, וּמִפָּנֵי שֶׁהָיָה רַבּוֹ שֶׁלְּמֵדוֹ חָכְמָה רַבָּה וּבַעֲצָתוֹ הַנְּכוֹנָה הִצְלִיחַ לִכְבֹּשׁ מַמְלְכוֹת רַבּוֹת, וְרָאָה שֶׁאִם יַהֲרֹגֶנּוּ יַעֲשׂוּ קָרְחָה גְּדוֹלָה בְּלִמּוּד הַחָכְמוֹת, וְנִמְנַע מִלְּהוֹרְגוֹ. אָמְנָם כָּבַשׁ אוֹתוֹ בְּמַאֲסָר בְּיִסּוּרִין קָשִׁים.

הֲרֵי אַתָּה שׁוֹמֵעַ הַיְוָנִי הַהוּא כַּמָּה הָיָה יָרֵא שָׁמַיִם, "אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹקִים" (תהלים יד, א), וְאַל תִּתְפַּתֶּה אַחֲרֵי חָכְמָתוֹ, וְאַל תַּעֲבֹר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ פֶּן תִּלָּכֵד בִּמְצוּדָתוֹ, לְהָסִיר מֵעָלֶיךָ עֹל אֱלֹקִים יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא הַקָּדְמוֹן מוֹצִיא יֵשׁ מֵאַיִן, וּלְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וְעֹל תּוֹרָתוֹ. וְהָכֵן רַעְיוֹנְךָ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין עֵינֶיךָ, אִגֶּרֶת דִּבְרֵי הַגָּאוֹן הַשָּׁלֵם הוּא רַבֵּנוּ הָאי גָּאוֹן זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בִּתְשׁוּבָתוֹ אֲשֶׁר הֵשִׁיב עַל הַנָּגִיד רַבִּי שְׁמוּאֵל זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, עַל לְמוּד חָכְמַת הַפִּלוֹסוֹפְיָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַה שֶּׁאָנִי מְצַוֶּה אֲדֹנֵינוּ הַנָּגִיד יְחִי לְעַד, שֶׁלֹּא יְהִי עִסְקְךָ בְּחָכְמַת הַהִגָּיוֹן, שֶׁזּוֹ מִדָּה קָשָׁה וְגוֹרֶרֶת עֲבֵרָה, וְאַסְרוּהַ רַבּוֹתֵינוּ זְכרוֹנָם לִבְרָכָה. אֲבָל יְהִי עִסְקְךָ תָּמִיד בַּתַּלְמוּד וְדִקְדּוּקֵי הַשְּׁמוּעוֹת, וּבְפִלְפּוּל הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁמִּתְעַסְּקִים הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים הַנֶּחֱמָדִים אֵלֵינוּ בְּנֵי אֶל קִירוּאַן הַמַּעֲרָב בְּרוּכִים יִהְיוּ לַשָּׁמַיִם, וְאִלְמָלֵא נוֹדַע לְךָ הַשִּׁבּוּשִׁים וְהַמַּחֲלוֹקוֹת וְהַהוֹלֵלוּת שֶׁנִּכְנַס בְּלֵב הָרַבֵּה בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מִתְעַסְּקִים בְּכָךְ בְּבַגְדָאד בִּימֵי הַמֶּלֶךְ עָצַר אֶל דּוּלָא יָרוּם הוֹדוֹ, וְהַסְּפֵקוֹת שֶׁנָּפְלוּ בֵּינֵיהֶם בְּעִקְרֵי הַתּוֹרָה עַד שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַשּׁוּרָה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כִּי מֵרֹב אַהֲבָה וכו', וְהֶאֱרִיךְ בִּתְשׁוּבַת רַבֵּנוּ הָאִי גָּאוֹן, עַיֵּן שָׁם. וְעוֹד כָּתַב הָרַב רַבִּי אוֹשַׁעְיָה מִפַּדּוּאָה, סִפֵּר לִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה הֶחָסִיד אַשְׁכְּנַזִי זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהָיָה בִּזְמַן הָרַמְבַּ"ם זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְשׁוֹמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הָעוֹלָם בַּחֲסִידוּת וּבְצִפְיַת הָעֲתִידוֹת, וְהָיָה לוֹ תַּלְמִיד הָגוּן שֶׁנַּפְשׁוֹ חָשְׁקָה בַּתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָשֵׁן בְּמִטָּה, וּכְשֶׁהָיָה אוֹכֵל לְמַעַן יִחְיֶה הַסֵּפֶר פָּתוּחַ לְפָנָיו וְעֵינָיו בּוֹ, וְלֹא הָיָה מִתְפַּלֵּל מֵרֹב אַהֲבַת הַתּוֹרָה, וְהָיָה הֶחָסִיד רַבּוֹ מַזְהִירוֹ תָּמִיד וְאָמַר לוֹ: עֲשֵׂה מַה שֶּׁתִּרְצֶה בָּאֲכִילָה וְשֵׁינָה כִּי זְכוּת הַתּוֹרָה יִשְׁמָרְךָ, אָמְנָם בַּתְּפִלָּה לֹא תִּפְשַׁע בָּהּ, כִּי הִיא תִּתְבַּע עֶלְבּוֹנָהּ לִפְנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנָהּ וְיַעֲנִישׁ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל כָּל פָּנִים תְּזָהֵר בִּתְפִלָּה יוֹמָם וָלַיְלָה בְּעוֹנָתָהּ, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ הַתַּלְמִיד לִדְבָרָיו. אָמְרוּ: לֹא עָבְרוּ יָמִים מֻעָטִים שֶׁהָלַךְ לַשּׁוּק לִקְנוֹת דָּבָר, וְכַאֲשֶׁר שָׁב מָצָא פָּרַשׁ שׁוֹכֵב עִם בִּתּוֹ הַבְּתוּלָה הַצְּנוּעָה הַחֲמוּדָה לוֹ עַל שֻׁלְחָן הַסְּפָרִים שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְנִתְאַבֵּל עַל זֶה יָמִים רַבִּים, וְאַחַר שֶׁרָאָה הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית בְּבִטּוּל הַתְּפִלָּה, חָזַר לְהִתְפַּלֵּל כַּדָּת וְכַהֲלָכָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אֶלָּא מֵעַתָּה יָבֹא עַל נָכוֹן שֶׁטַח הַכְּתוּבִים הַנִּצָּבִים עַל פֶּתַח הַשַּׁעַר: "אֹרַח חַיִּים פֶּן תְּפַלֵּס", שֶׁלֹּא יִפְרֹשׂ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה עַל פִּי חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַפִּלוֹסוֹפְיָא. "הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ, וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ", זוֹ מִינוּת וְחָכְמָה יְוָנִית, דְּאִם יַעֲשֶׂה כֵּן, מֵרָעָה אֶל רָעָה יֵצֵא, עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה, לִזְנוֹת אֶת בְּנוֹת אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְלָכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה: "פֶּן תִּתֵּן לַאֲחֵרִים הוֹדֶךָ", וּ"פֶּן יִשְׂבְּעוּ זָרִים כֹּחֶךָ, וַעֲצָבֶיךָ בְּבֵית נָכְרִי".

וּבוֹא וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב חיד"א זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּחוֹמַת אֲנָ"ךְ יְשַׁעְיָה ב', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וּבְיַלְדֵי נָכְרִים יַשְׁפִּיקוּ" (ישעיהו ב, ו), אֶפְשָׁר דְּהַכָּוָנָה כִּי הֵן בַּעֲוֹן דִּבְקָם בְּחָכְמוֹת

חִיצוֹנִיּוֹת, וְסוֹבְרִים דְּבָמֶסֹרֵי הַפִּלוֹסוֹפִים יַסְפִּיק לָהֶם לְיַשֵּׁר עַצְמָם וּמִדּוֹתֵיהֶם, וְאֵינָם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כִּי כְּבָר יַלְדֵי נָכְרִים יַסְפִּיקוּ. וְהוּא שֶׁקֶר מְפֻרָסָם, דְּדַוְקָא תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה וּמֶסֹרֵיהּ מְבַטְּלִים הַיֵּצֶר הָרַע, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: "חָכְמָה וּמוּסָר אֱוִילִים בָּזוּ" (משלי א, ז). וְסָבְרוּ דְּמֶסֹרֵי הַגּוֹיִם יַסְפִּיקוּ, וְזֶהוּ שְׁטוּת וְעִצּוּת הַיֵּצֶר הָרַע דְּצָרִיךְ חָכְמַת הַתּוֹרָה וּמֶסֹרָהּ, עוֹד כָּתַב שָׁם עַל פָּסוּק: "הוֹי מֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא, וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חַטָּאָה" (ישעיהו ה, יח). אֶפְשָׁר לְהַסְמִיךְ מוּסָר וְרֶמֶז לְמִי שֶׁקּוֹרֵא בְּסְפָרִים הַחִיצוֹנִים, דְּיִמָּשֵׁךְ אַחַר דֵּעוֹת וּסְבָרוֹת רָעוֹת, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "מֹשְׁכֵי הֶעָוֹן" (ישעיהו ה, יח), בְּמַה שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא שֶׁהֵם סְפָרִים הַחִיצוֹנִים, דְּכְשֶׁם שֶׁהַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה נִמְשָׁךְ עָלָיו רוּחָנִיּוּת מֵהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה עַצְמָהּ, וּמֵהַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁחִבְּרוּ הַמִּשְׁנָה, וּמֵהָאֲמוֹרָאִים שֶׁחִבְּרוּ הַתַּלְמוּד, וּקְדֻשָּׁתָם יָאִיר אוֹר נוֹצֵץ בְּקוֹרֵא דִּבְרֵיהֶם, כֵּן הַקּוֹרֵא בְּסְפָרִים הַחִיצוֹנִים נִמְשָׁךְ מֵעַצְמוּתָם. וַאֲשֶׁר חִבּוּרָם סְטָרָא אַחְרָא, וְהֵם חַבְלֵי הַשָּׁוְא לְיַלְּכֵד בְּכַמָּה עֲוֹנוֹת. וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר: הוֹי וַאֲבוֹי לְמוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן, כִּי הֵם מוֹשְׁכִים עֲלֵיהֶם סְטָרָא אַחְרָא בְּחַבְלֵי שָׁוְא, שֶׁהוּא סִפְרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה יִהְיוּ עֲוֹנוֹתָם, וּמֵרָעָה אֶל רָעָה יֵצֵאוּ, עַד כָּאן יְעַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתַב בַּסֵּפֶר כ"י הַנִּזְכָּר, אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, עַל אוֹתוֹ תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הָיָה מִתְפַּלֵּל. הַבִּיטָה וּרְאֵה בַּסֵּפֶר קֶב הַיָּשָׁר פֶּרֶק ח', שֶׁכָּתַב הַאי עוּבְדָא מִשֵּׁם סֵפֶר הוֹלֵךְ תְּמִים שֶׁל רַבִּי יְשַׁעְיָה הֶחָסִיד, סֵפֶר בְּשֵׁם רַבִּי יְאוּדָה הֶחָסִיד, אֵיךְ בִּימֵי הָרַמְבַּ"ן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הָיָה לוֹ תַּלְמִיד אֶחָד שֶׁהָיְתָה נַפְשׁוֹ חֲשׁוּקָה בַּתּוֹרָה חֵשֶׁק נִפְלָא, וְהָיָה רַבּוֹ הָרַמְבַּ"ן מוֹכִיחוֹ וכו', יְעַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה מִשָּׁם, שֶׁזֶּה הַתַּלְמִיד לֹא הָיָה לוֹמֵד פִּילוֹסוֹפְיָא, כִּי אִם חָשְׁקָה נַפְשׁוֹ בְּתוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וְאוּלָם עַל מַה שֶּׁכָּתַב כִּי אֶלְכְּסַנְדֶּר הַמֶּלֶךְ הוּא תַּלְמִיד אֲרִיסְטוֹ, כֵּן הוּא בַּסֵּפֶר מִדְבָּר קְדֵמוֹת מע' ח' סִימָן ח"י, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כָּתְבוּ כִּי אֲרִיסְטוֹ לָמַד מִשְׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, וַאֲלֶכְסַנְדֶּר תַּלְמִידוֹ הִשְׁלִיטוֹ בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ עַל סִפְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וּמִשָּׁם לָמַד וְחִבֵּר סְפָרִים וּקְרָאָם עַל שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵדֶר הַדּוֹרוֹת סוֹף דַּף ל"ז ודל"ח, עַיֵּן שָׁם. וְשָׁם אַחַר הַמִּדְבָּר כָּתַב, שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנַת הָרַמְבַּ"ם בְּמוֹרֶה רַק לְיַדֵּעַ לְהָשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס וכו', עַיֵּן שָׁם. וְהֶרֶמֶז בְּפֵרוּשׁ הַזֹּהַר כָּתַב, דְּמַה יִּקְרוּ דִּבְרֵי הָאוֹמֵר כִּי פִּילוֹסוֹף גִּימַטְרִיָּא בַּעַר, וַאֲנִי אוֹמֵר כִּי רָעֵב לַלֶּחֶם לַחְמָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְגַם עָר"ב הֶעָרִיב שִׁמְשׁוֹ, וּלְבַסּוֹף בַּעַר בּוֹעֵר בְּאֵשׁ גֵּיהִנֹּם. לֹא עָשָׂה כֵּן הרמב"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁלָּמַד כָּל הַתּוֹרָה וְאַחַר כָּךְ הָיוּ לְרֶקָּחוּת וּלְטַבָּחוּת הַחָכְמוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִגְּרוֹתָיו, וּבְזַמַּנֵנוּ זֶה, מִי גֶּבֶר כְּהָרַמְבַּ"ם שֶׁיַּסְפִּיק שִׁכְלוֹ לִלְמֹד כָּל הַתּוֹרָה, וְיִהְיֶה לוֹ זְמַן לְלִמּוּד הַחָכְמוֹת, וְיִהְיֶה מָלֵא יִרְאַת ה' וַעֲנָוָה כְּהָרַמְבַּ"ם זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וַחֲסִידוּתוֹ וְתוֹרָתוֹ וּגְדֻלַּת נִשְׁמָתוֹ יַצִּילֵהוּ כַּיָּדוּעַ, וד"ב עַד כָּאן. וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתוּב, פִּילוֹסוֹף גִּימַטְרִיָּא בַּעַר, יִתְבָּאֵר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אָדָם בִּיקָר

וְלֹא יָבִין" (תהלים מט, כא), דְּהַיְנוּ אָדָם יָקָר כְּמוֹ אֲרִיסְטוֹ, וְלֹא יָבִין בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה, כִּי אִם בְּחָכְמַת הַטֶּבַע וְהַפִּלוֹסוֹפְיָא, אֲזַי: "כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ" (תהלים מט, יג), כַּבְּהֵמוֹת דְּנִקְרָא בַּעַר, דְּהַיְנוּ בְּהֵמָה כְּמוֹ: "וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ, וּבְעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר" (שמות כב, ד), וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "וָאֲנִי בַעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ" (תהלים עג, כב), וְיוֹתֵר יָמְתַּק הָעִנְיָן עַל פִּי הַהוּא עוּבְדָא הַנִּזְכַּר לְעֵיל, שֶׁאֲרִיסְטוֹ עַצְמוֹ עָשָׂה עַצְמוֹ סוּס, וְרָכְבָה עָלָיו אֵשֶׁת אֶלֶכְסַנְדְּרוֹס הַמֶּלֶךְ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל וְקַל לְהָבִין, מִכָּל הָאָמוּר לְעֵיל, יִקַּח הָאָדָם מוּסָר הַשְׂכֵּל, שֶׁלֹּא יִלְמֹד כִּי אִם חָכְמַת הַתּוֹרָה דַּוְקָא, שֶׁהִיא מַחְכִּימַת פְּתִי. וְיַרְחִיק מִן הַכִּעוּר שְׁאָר חָכְמוֹת. וְעַיִן בַּסֵּפֶר נֶפֶשׁ חַיִּים שֶׁכָּתַב כִּי חָכְמַת הַפִּלוֹסוֹפְיָא רָעָה הִיא מְאֹד בְּעֵינֵי ה', אֲפִילוּ לִלְמֹד מִמֶּנָּה לְדִבְרֵי תּוֹרָה וּמוּסָר וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, וכמש"ל מִשֵּׁם הָרַב חיד"א זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

וְהִנֵּה בַּזְּמַן הַזֶּה נִתְמַעֲטָה חָכְמַת הַפִּלוֹסוֹפְיָא וְכַת הַמִּתְפַּלְסְפִים, וְגַבְרָה כַּת הָאֶפִּיקוֹרְסִים הָעוֹשִׂים רְפוּאוֹת בְּחִנָּם, וְדוֹרְשִׁים לָהֶם בְּשֵׁבַח יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי, וּמְחַלְּקִים סְפָרִים שֶׁלָּהֶם, וְגַם סִפְרֵי תנ"ך בִּכְלָל, כְּדֵי לְקָרֵב הַדֵּעוֹת, וּכְדֵי לְהִתְוַכֵּחַ עִמָּם הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, אוּלַי יִלָּכֵד בִּמְצוּדָתָם. לָכֵן הַטּוֹב טוֹב לְהִתְרַחֵק מֵהֶם וּמֵחֶבְרָתָם וּמֵרְפוּאָתָם, הֲגַם שֶׁהִיא בְּחִנָּם, "כִּי חִנָּם מְזֹרָה הָרֶשֶׁת" (משלי א, יז), פָּרְשׂוּ רֶשֶׁת לְיַד מַעְגַּל, לְהַלְעִיג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. לָכֵן הָאָדָם יִתְרַחֵק מֵהֶם, וְאַל יִקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָם, וְלֹא יִלְמֹד בְּסִפְרֵיהֶם כְּלָל, אֲפִילוּ בַּסְּפָרִים שֶׁל תנ"ך שֶׁהִדְפִּיסוּ הֵם אַל יִלְמֹד בָּהֶם, לֹא הוּא וְלֹא בָּנָיו. וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בְּמָקוֹם שֶׁהֶאֱרִיכוּ בּוֹ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אֶלָּא מְעַט דַּיִּנִים אֲשֶׁר אָסַף אִישׁ טָהוֹר הָרַב הַמְחַבֵּר מִשְׁמֶרֶת הַבְּרִית, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

הִלְכוֹת מִינִים

א. צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לִלְמֹד בְּעִיּוּן רַב בְּשֵׂכֶל זַךְ וּבְסָבָרָה יְשָׁרָה בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁפָּקְרוּ בָּהֶם הַמִּינִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לְבָבוֹ בְּעַצְמוֹ עִנְיָן אֲמִתּוּת הַדְּבָרִים, לְמַעַן שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ תָּמִים בִּשְׁמֹעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאֵלֶּה מִפִּי הַמִּינִים.

ב. אָסוּר לְאָדָם לְהַתְחִיל לְהִתְוַכֵּחַ בִּשְׁאֵלוֹת וּבִתְשׁוּבוֹת עִם הַמִּינִים, אֶלָּא עַד שֶׁהֵם יַתְחִילוּ מִתְּחִלָּה לִשְׁאֹל, אָז צָרִיךְ לִתֵּן דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם, לֵידַע מַה לְהָשִׁיב לָהֶם.

ג. סִפְרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם בּוֹדִים מִלִּבָּם, אָסוּר לְהַכְנִיסָם לַבַּיִת. וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ" (דברים ז, כו) וכו', וּבִיעוּרָם אֵינוֹ אֶלָּא בְּשָׂרְפָה.

ד. וְלֹא אֵלּוּ הַסְּפָרִים לְבַד דִּינָם בְּשָׂרְפָה, אֶלָּא אֲפִילוּ סֵפֶר תּוֹרָה עַצְמָהּ שֶׁכָּתְבוּ הַמִּינִים צָרִיךְ גַּם כֵּן שְׂרֵפָה, עִם אַזְכָּרוֹת הַשֵּׁמוֹת שֶׁבּוֹ, אֲבָל אִם נִמְצָא אֶצְלָם סֵפֶר תּוֹרָה, וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם הֵם כְּתָבוּהוּ אִם לָאו, כָּשֵׁר הוּא וְאֵין קוֹרִים בּוֹ, וְצָרִיךְ גְּנִיזָה.

ה. סִפְרֵי התנ"ך אֲשֶׁר הֵמָּה מַדְפִּיסִים עַל יְדֵי אֲחֵרִים, נֶחְשָׁבִים כִּאִלּוּ כָּתְבוּ הֵם בְּעַצְמָם, וְאָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶם אֲפִלּוּ בִּיחִידוּת, גַּם לֹא לְהִתְלַמֵּד בָּהֶם הַתִּינוֹקוֹת, וְדִינָם אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁרֵפָה. וְדִין זֶה מְבֹאָר הֵיטֵב בְּתוֹךְ הַפּוֹסְקִים, הַיְינוּ עִנְיַן מְלֶאכֶת הַדְּפוּס אִם הוּא נֶחְשָׁב כְּתִיבָה אוֹ לֹא, כְּבָר הוֹכִיחוּ הט"ז והמג"א בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן רפ"ד, דְּהַדְּפוּס יֵשׁ לוֹ דִּין כְּתִיבָה מַמָּשׁ, יְעַיֵּן שָׁם, ומַה שֶּׁכָּתַב שֶׁהַסִּפְרֵי תנ"ך אֲסוּרִים לִלְמֹד בָּהֶם אֲפִילּוּ בִּיחִידוּת גַּם לְהַתִּינוֹקוֹת דָּבָר זֶה מְבֹאָר, בט"ז יו"ד סי' רפ"א סק"א עַיֵּן שָׁם, ובהרמב"ם שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ הט"ז, ומַה שֶּׁכָּתַב שֶׁאֲפִילּוּ נִדְפָּסִים עַל יְדֵי אֲחֵרִים נֶחְשָׁבִים כְּאִלּוּ עָשׂוּ בְּעַצְמָם, הַטַּעַם בָּזֶה הוּא כֵּן לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בִּזְבָחִים דמ"ז ע"א דְּרָבָא טָרַח לְפָרֵשׁ טַעֲמוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי שֶׁאָמַר: שָׁמַעְתִּי שֶׁהַבָּעָלִים מְפַגְּלִים. וְגַם אַבַּיֵּי יָרַד לַמְּנוֹת כַּמָּה הֵם הַתַּנָּאִים דְּסִבְירָא לֵיהּ כֵּן, וְאָמַר שָׁרֵבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי הַנָּזְכָּר, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כּוּלְּהוּ סְבִירָא לֵיהּ זֶה מְחַשֵּׁב וְזֶה עוֹבֵד הַוְיָא מַחֲשָׁבָה, וְהֶאֱרִיךְ לְפַלְפֵּל. וְהֶעֱלָה הָרַב הַנִּזְכָּר בַּנִּדּוֹן דִּידַן, כֵּיוָן דְּהַמּוֹשֵׁל מַקְשִׁיב עַל דְּבַר שֶׁקֶר, וַדַּאי הוּא כִּי כָּל מְשָׂרְתָיו רְשָׁעִים, וּמְכַוְּנִים בְּמִלֹּאכְתָּם שֶׁעוֹשִׂים לְשֵׁם מִינוּת כְּמוֹ הַבָּעָלִים עַצְמָם, וכו'.

וּמִלְּבַד כָּל הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה, אֵין נָכוֹן לְאָדָם שֶׁיִּקְרָא בָּהֶם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ לוֹ שׁוּם תּוֹעֶלֶת בִּקְרִיאָתוֹ. כִּי בְּכָל כְּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ תְּלוּי בְּדַעַת הַכּוֹתֵב וְהַמִּתְעַסֵּק בָּהֶם, בֵּין לְטָב בֵּין לְמֵיטַב, הַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל הַכּוֹתֵב הַמּוֹשֵׁךְ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ, וּבְעֵת כְּתִיבָתוֹ עֲלֵיהֶם כֵּן מְגַדֵּל הַשְׁאָרַת הָאוֹתִיּוֹת עַל הָאוֹתִיּוֹת, וּמֵהֶם יָמְשֵׁךְ קְדֻשָּׁה לְהָאָדָם הַקּוֹרֵא בָּהֶם, וְלָזֶה הַכַּוָּנָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּיוֹמָא ד"א: מִשֶּׁה עָלָה בָּעָנָן, נִתְקַדֵּשׁ בָּעָנָן כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּקְדֻשָּׁה, עַד כָּאן, וַיַּמְשִׁיךְ לָהֶם הָאָרָה מֵאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁעַל יְדֵי כֵּן תִּתְמַשֵּׁךְ הָאָרַת הַקְּדֻשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל הַלּוֹמְדִים בָּהּ, יְעַיֵּן שָׁם.

סימן כ"ו

"כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר" (תהלים לו, י).

יוּבַן לַעֲנְיוּת דַּעְתִּי, בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁרָאִיתִי לְהָרַב מְתוֹק מִדְּבַשׁ מַעֲשֶׂה נוֹרָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַעֲשֶׂה נוֹרָא בְּעִיר תּוֹרָה דַּמֶּשֶׂק יְכוֹנָנָהּ עֶלְיוֹן אָמֵן, בִּזְמַן הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה גְּאלַנְטִי זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הוּא הָיָה אִישׁ צַדִּיק וְחָסִיד בְּתַכְלִית, וְהָיָה חָכָם בְּכָל שִׁבְעָה חָכְמוֹת, אֲשֶׁר לֹא הָיָה כָּמוֹהוּ בְּדוֹרוֹ, זוּלַת גּוֹי אֶחָד יִשְׁמָעֵאל, הָיָה חָכָם בְּכָל שִׁבְעָה חָכְמוֹת, שָׁלֵם בַּכֹּל. וְזֹאת הָיְתָה יִתְרָה לְהַגּוֹי מֵהֶחָכָם הָרַב הָאִישׁ מֹשֶׁה זלה"ה, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלֶה, הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל הַגּוֹי הַשֵּׁיךְ הַנִּזְכָּר, וְהָיָה מִתְחַנֵּן לוֹ שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלֶה, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל הַשֵּׁיךְ

בְּהִתְבּוֹדְדוּת כַּחֲצִי שָׁעָה, וְהָיָה אוֹמֵר: זֶה חַי וְזֶה מֵת בַּר מִינַן, לְהַבְדִּיל כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא. וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, תָּמַהּ מְאֹד עַל הַדָּבָר הַזֶּה, וְכֹה אָמַר אֶל לִבּוֹ: הַזֶּה הַגּוֹי יוֹתֵר קָדוֹשׁ וְטָהוֹר מִמֶּנִּי, שֶׁנִּתְגַּלּוּ אֵלָיו סִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים, וַהֲלֹא עוֹבֵד אֶת ה' אֲנִי, וְעוֹסֵק בְּתוֹרַת ה' וּבְמִצְוֹתָיו כָּל הַיּוֹם, וּמִדּוּעַ לֹא אֶהְיֶה כְּהַגּוֹי הַשֵּׁיךְ הַזֶּה, וְלֹא תִּהֵא כֹּהֶנֶת כְּפוּנְדְּקִית. וְעַל זֶה גָּדַל צַעֲרוֹ שֶׁל הָרַב מְאֹד, וַיְבַקֵּשׁ אֹפֶן לְלֶכֶת אֶצֶל הַגּוֹי הַשֵּׁיךְ הַנִּזְכָּר, וְלִהְיוֹת מָצוּי אֶצְלוֹ, וְעַל יְדֵי גִּלְגּוּל הַדְּבָרִים אֶפְשָׁר יִגָּלֶה לוֹ הַשֵּׁיךְ בְּאֵיזֶה סִבָּה זָכָה לְכָל הַכָּבוֹד הַזֶּה. וַיִּקְרָא הָרַב אֶת פַּרְנָס הָעִיר, וַיֵּצוֹ עָלָיו לֵאמֹר: לֵךְ אֵצֶל הַשֵּׁיךְ הַנִּזְכָּר ,וְכֹה תֹּאמַר אֵלָיו: רַבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶת שִׁמְעֲךָ הַטּוֹב, וְיֵשׁ אֶת רְצוֹנוֹ לָבֹא אֶצְלְךָ וּלְהַקְבִּיל פָּנֶיךָ אִם תִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת, כִּי הָיָה הָאִישׁ הַהוּא גָּדוֹל מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים, וְכָל הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים הָיוּ מַרְבִּים מַתָּנוֹת כְּדֵי לִזְכּוֹת לְקַבֵּל פָּנָיו, וּבָאִים וּמִשְׁתַּחֲוִים אֵלָיו כְּדֵי לְקַבֵּל בִּרְכָתוֹ. וְהוּא לֹא הָיָה יוֹצֵא מִפַּלְטִין שֶׁלּוֹ הַחוּצָה, וְלֹא הָיָה מִתְרָאֶה לְהָמוֹן הָעָם כְּלָל. וַיֵּלֶךְ פַּרְנָס הָעִיר, וַיְדַבֵּר אֵלָיו אֶת כָּל דִּבְרֵי הָרַב אֲשֶׁר דִּבֵּר, וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַשֵּׁיךְ: גַּם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת שֵׁמַע הָרַב שֶׁלָּכֶם, כִּי אִישׁ חָכָם הוּא, וְחָפְצִי לִרְאוֹתוֹ. וְאִם כֵּן, לֵךְ אֱמוֹר לוֹ, בּוֹא יָבוֹא וְלֹא יְאַחֵר. וַיָּשָׁב הַפַּרְנָס אֶצֶל הָרַב, וַיְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל דִּבְרֵי הַשֵּׁיךְ. וַיָּקָם הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וַיֵּלֶךְ שָׁם. וַיְהִי כִּרְאוֹת הַשֵּׁיךְ אֶת פְּנֵי הָרַב, נָשָׂא חֵן בְּעֵינָיו, וַיְקַבְּלֵהוּ בְּכָבוֹד וּבְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וַיּוֹשִׁיבֵהוּ לְפָנָיו, וְשָׁאַל בִּשְׁלוֹמוֹ. וּבְתוֹךְ דִּבְרֵיהֶם, שָׁאַל הַשֵּׁיךְ אֶל הָרַב זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לֵאמֹר: אֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ כִּי אִישׁ חָכָם אַתָּה, הֲיֵשׁ לְךָ יְדִיעָה בְּחָכְמָה פְּלוֹנִית? וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲדוֹנִי חַנֵּנִי אֱלֹקִים מְעַט מֵחָכְמָה הַזֹּאת. וְהִתְחִיל הַשֵּׁיךְ לְנַסּוֹת אֶת הָרַב, וַיִּפְתַּח הָרַב אֶת פִּיו בְּחָכְמָה, וַיַּרְא הַשֵּׁיךְ כִּי הוּא מַלֵּא וְגָדוֹשׁ בְּזֹאת הַחָכְמָה, וְהוּא הָיָה חוֹשֵׁב כִּי אֵין כָּמוֹהוּ, וְכַאֲשֶׁר רָאָה חָכְמַת הָרַב, קָשַׁר עִמּוֹ אַהֲבָה רַבָּה, וְכֹה אָמַר אֵלָיו: אָחִי יְדִידִי, דַּע לְךָ כִּי שִׂמַּחְתַּנִי הַיּוֹם בְּחָכְמָתְךָ, כִּי עַל כֵּן הִנֵּנִי מְחַלֶּה פָּנֶיךָ שֶׁאַל נָא תִּמְנַע מֵהֶלֶךְ אֵלַי לְפָחוֹת פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ כְּדֵי לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִמְּךָ בְּחָכְמָתְךָ. וַיִּשְׁלְחֵהוּ בְּכָבוֹד גָּדוֹל. וְכַאֲשֶׁר עָבַר שְׁנֵי יָמִים, לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד מֵרֹב הַהִתְשׁוּקָה, וַיִּשְׁלַח אֶל הָרַב שְׁנֵי אֲנָשִׁים, עֲבָדִים וְסוּס לִרְכֹּב עָלָיו, לְמַעַן יָבוֹא אֵלָיו בְּכָבוֹד גָּדוֹל. וַיָּקָם הָרַב, וַיֵּלֶךְ אֶל הַשֵּׁיךְ וַיְקַבְּלֵהוּ בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וַיְחַבֵּק לוֹ וַיְנַשֵּׁק לוֹ, וַיֹּאמֶר אֵלָיו: דַּע לְךָ יְדִידִי, כִּי מִשְׁעַת פְּרִדָתְךָ מִמֶּנִּי נַפְשִׁי עִם נַפְשְׁךָ נִקְשָׁרָה, וְלֹא יָכֹלְתִּי עוֹד לְהֻמְתִּין וּלְהִתְאַפֵּק עַד שֶׁשָּׁלַחְתִּי אַחֲרֶיךָ, לְמַעַן תָּבוֹא אֵלַי לְמַעַן הַשְׂקִיט אַהֲבַת הִתְשׁוּקָה. וּבְתוֹךְ הַדְּבָרִים שָׁאַל לוֹ הַשֵּׁיךְ: הֲיֵשׁ לְךָ יְדִיעָה מֵחָכְמָה פְּלוֹנִית? וַיַּעַן הָרַב וַיֹּאמֶר: חָנֵנִי אֱלֹקִים וַיִּתֵּן לִי גַּם אֶת זֶה. וְהִתְחִילוּ לִשְׂחֹק וְלִתֵּן בְּאוֹתָהּ חָכְמָה, וְרָאָה הַשֵּׁיךְ כִּי גַּם בָּזֶה הוּא מַלֵּא וְגָדוֹשׁ, וַיִּשְׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, תָּבֹא אֵלַי בְּכָל שְׁנֵי יָמִים. וְכֵן עָשָׂה הָרַב, כִּי חָפֵץ

הוּא בַּתַּכְלִית הַמְּבֻקָּשׁ. וְהַיְנוּ בָּא אֶצְלוֹ שְׁנֵי פְּעָמִים בְּשָׁבוּעַ, עַד שֶׁרָאָה הַשֵּׁיךְ שֶׁהָרַב הוּא בָּקִי בְּתַכְלִית בְּכָל הַשִּׁבְעָה חָכְמוֹת, וְהַשֵּׁיךְ הָיָה חָסֵר מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה הַז', כִּי בַּלְעָדָהּ לֹא יוּכַל לִהְיוֹת שָׁלֵם בַּחָכְמָה הַזֹּאת, וְעַל זֶה שָׁאַל הַשֵּׁיךְ אֶת הָרַב: הֵיֵשׁ לְךָ יְדִיעָה בְּחָכְמָה פְּלוֹנִית? וַיֹּאמֶר לוֹ: שלי"ת שֶׁאֲנִי שָׁלֵם בַּחָכְמָה הַזֹּאת. אָזַי נָפַל הַשֵּׁיךְ לְרַגְלֵי הָרַב, וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, לַמְּדֵנִי הַחָכְמָה הַזֹּאת כִּי הִיא נֶעְלָמָה מִמֶּנִּי. אָז אָמַר לוֹ הָרַב: אֲנִי כְּשֶׁלִּמַּדְתִּי כָּל אֵלּוּ הַחָכְמוֹת בְּיִקָּר עָמְדוּ לִי, וְלֹא לִמַּדְתִּי אוֹתָם בְּחִנָּם, גַּם אֲנִי לֹא אֲלַמֶּד אוֹתְךָ בְּחִנָּם. אָמַר הַשֵּׁיךְ לְהָרַב: נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי, וְאֶתְּנָה כְּכָל אֲשֶׁר תְּשִׂית עָלַי, מֵאַחַר שֶׁאֲנִי שָׁלֵם בְּכָל הַחָכְמוֹת. וְאִם אֲנִי נוֹתֵן לְךָ כֶּסֶף וְזָהָב לָרֹב, כְּדֵי לְהַשִּׂיג זֹאת הַחָכְמָה, לֹא יֶחְסַר מִמֶּנִּי דָּבָר, הֲלֹא מִצְעָר הִיא. אָז אָמַר לוֹ הָרַב: חָלִילָה לִי אִם אֶמְכֹּר הַחָכְמָה הַזֹּאת בִּמְחִיר כֶּסֶף אוֹ זָהָב, כִּי אִם בְּחָכְמָה אַחֶרֶת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי, אָמַר לוֹ הַשֵּׁיךְ: וְכִי נֶעֱלָם דָּבָר מִמְּךָ? הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁאֲנִי יוֹדֵעַ אַתָּה בָּקִי יוֹתֵר מִמֶּנִּי, וּמַה הַחָכְמָה אֲשֶׁר אֲנִי יוֹדֵעַ וְאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ אוֹתָהּ? אָמַר לוֹ הָרַב: יֵשׁ בְּךָ חָכְמָה נִפְלָאָה, וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ: מַה הִיא הַחָכְמָה הַזֹּאת? אָמַר לוֹ: מַה שֶּׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים וְסִפְרֵי חַיִּים וכו' לְפָנֶיךָ הֵם גְּלוּיִים, זֹאת הַחָכְמָה הִיא נֶעֱלָמָה מִמֶּנִּי, אִם אַתָּה תּוֹדִיעֵנִי סוֹד הַחָכְמָה הַזֹּאת, גַּם אֲנִי אוֹדִיעֲךָ הַחָכְמָה אֲשֶׁר מִמְּךָ נִסְתָּרָה. אָז אָמַר לוֹ הַשֵּׁיךְ: הִקְשֵׁיתָ לִשְׁאוֹל, וְלֹא יִתָּכֵן שֶׁאֲגַלֶּה הַדָּבָר הַזֶּה לְשׁוּם נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם. אָמַר לוֹ הָרַב: וְגַם אֲנִי אִי אֶפְשָׁר שֶׁאֲגַלֶּה הַחָכְמָה הַזֹּאת אֲשֶׁר מִמְּךָ נֶעֱלָמָה, כִּי אִם עַל יְדֵי חֲלִיפִין חָכְמָה תַּחַת חָכְמָה. אָמַר לוֹ הַשֵּׁיךְ: דַּע לְךָ יְדִידִי, שֶׁאֲנִי מֻשְׁבָּע מֵאֲבוֹתַי שֶׁלֹּא אֲגַלֶּה הַדָּבָר הַזֶּה לְשׁוּם אָדָם. אָמַר לוֹ הָרַב: וְגַם אֲנִי מֻשְׁבָּע שֶׁלֹּא לְלַמֵּד הַחָכְמָה הַזֹּאת לְשׁוּם נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם, אֲבָל אֲנִי אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְטוֹבָתִי, כְּדֵי לִלְמֹד חָכְמָה אַחֶרֶת, מַה שֶּׁאֵין בִּי, וַדַּאי מֻתָּר לִי, וְאֵין כָּאן שְׁבוּעָה, אִם כֵּן גַּם אַתָּה, מֻתָּר לְךָ מֵאַחַר שֶׁאֵין אַתָּה מוֹכֵר הַחָכְמָה בְּדָמִים, כִּי אִם בְּחָכְמָה אֲשֶׁר אַתָּה צָרִיךְ לָהּ, וּבָהּ תִּהְיֶה מֻשְׁלָם בְּכָל חָכְמָה. אָז אָמַר לוֹ הַשֵּׁיךְ: הֵן לוּ יְהִי כִּדְבָרֶיךָ, אֲבָל קָשֶׁה מִמְּךָ הַדָּבָר, וְיֵרֵא אָנֹכִי שֶׁלֹּא תּוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר אֲשֶׁר צָרִיךְ לְדַעַת הַסּוֹד הַגָּדוֹל הַזֶּה, כִּי כְּבֵד מִמְּךָ הַדָּבָר, וְלֹא תּוּכַל עֲשׂוֹהוּ. אָז אָמַר לוֹ הָרַב: הֲרֵי אֲנִי מוּכָן לְקַבֵּל עָלַי אֶת כָּל הַדָּבָר הַקָּשֶׁה, וְכָל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה. אָז אָמַר לוֹ הַשֵּׁיךְ: אִם כֵּן, שְׁמַע בְּקוֹלִי צָרִיךְ, לְהִתְעַנּוֹת שִׁלְשָׁה יָמִים, וְאַחַר כָּךְ תָּבוֹא אֵצְלִי. וְכֵן הָיָה, הָלַךְ הָרַב בְּשִׂמְחָה רַבָּה, וְקִבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית, וְהִתְעַנָּה ג' יָמִים רְצוּפִים, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָלַךְ אֵצֶל הַשֵּׁיךְ, וְכַאֲשֶׁר רָאָה אוֹתוֹ הַשֵּׁיךְ, עָמַד עַל עָמְדוֹ וְשָׂמַח הַרְבֵּה לִקְרָאתוֹ, וְהוֹשִׁיבוֹ אֶצְלוֹ, וְאַחַר כָּךְ הִכְנִיסוֹ לְחֶדֶר אֶחָד, וּבְתוֹכוֹ מְקֻוֶּה גָּדוֹל, וְסָמוּךְ לוֹ שְׁנֵי כִּסְאוֹת, וְעַל כָּל כִּסֵּא שִׁמְלָה חֲדָשָׁה אַחַת בִּשְׁבִילוֹ וְאַחַת בִּשְׁבִיל הָרַב. וַיֵּרְדוּ וְטָבְלוּ, וְעָשׂוּ וּדּוּי וְלָבְשׁוּ חֲלִיפוֹת שִׂמְלוֹת הַחֲדָשִׁים. וְכַאֲשֶׁר עָלוּ, פָּתַח הַשֵּׁיךְ חֶדֶר אֲשֶׁר

לִפְנִים מִמֶּנּוּ חֶדֶר גָּדוֹל נִכְבָּד מְהֻדָּר בְּצִיּוּר וְכִיּוּר, וְנִכְנְסוּ בְּאֵימָה וְיִרְאָה בְּרֶתֶת וּבְזִיעַ, וּבְתוֹךְ הַחֶדֶר יֵשׁ פָּרֹכֶת גָּדוֹל נֶחְמָד מְצֻיָּר בְּכָסֶף, וּבְפַעֲמֹנֵי כֶּסֶף וְזָהָב. וְהַשֵּׁיךְ מִשְׁתַּחֲוֶה בְּקִירְדָה וּבְהִשְׁתַּחֲוָיָה, וְגַם הָרַב הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה כָּמוֹהוּ. אֲבָל חָשַׁב: שְׁכִינָה כְּנֶגְדִּי, עַל דֶּרֶךְ 'שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד', כִּי הָיָה מִתְיָרֵא שֶׁמָּא עֲבוֹדָה זָרָה חַס וְשָׁלוֹם, וְכַאֲשֶׁר הֵסִיר הַפָּרֹכֶת, רָאָה הָרַב כִּדְמוּת מְנוֹרָה, וּלְמַעְלָה כְּתוּב שָׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא, אוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל זָהָב. אָז הָרַב שָׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לְשֵׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא, אֲבָל לֹא יָדַע מַה יֵּשׁ. אָז פָּתַח פִּיו בְּחָכְמָה הַשֵּׁיךְ הַנִּזְכָּר, וְאָמַר לוֹ: תֵּדַע לְךָ שֶׁאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת הַמְּזֻהָבוֹת, הֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וּבָרָא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ. וְהוּא לֹא יָדַע כִּי הָרַב יוֹדֵעַ כָּל זֶה, וּכְאִלּוּ חִדּוּשׁ הוּא אוֹמֵר לוֹ. וְהָרַב שׁוֹמֵעַ וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיִּגְמֹר דְּבָרָיו, וְאַחַר כָּךְ אָמַר הַשֵּׁיךְ לְהָרַב, שְׁמָזֶּה אֲנִי יוֹדֵעַ הַחוֹלֶה אִם יִחְיֶה אוֹ יָמוּת. דְּהַיְינוּ: כַּאֲשֶׁר יָבוֹאוּ אֶצְלִי לִשְׁאֹל עַל הַחוֹלֶה, אֲנִי טוֹבֵל וְלוֹבֵשׁ בְּקֶדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה וְנִכְנָס לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו, וְאַחַר כָּךְ פּוֹתֵחַ הַפָּרֹכֶת הַנִּזְכֶּרֶת, וְרוֹאֶה הָאוֹתִיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ עָנָן, אָז אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הַחוֹלֶה יָמוּת. וְאִם אֲנִי רוֹאֶה הָאוֹתִיּוֹת הֵם מְאִירוֹת וּמַבְהִירוֹת, אָז אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ חוֹלֶה חָיוֹ יִחְיֶה. אָז הָרַב שָׂמַח וְדַאג. שָׂמַח שֶׁיָּדַע כִּי מַעֲשֶׂה אֱלֹקִים הוּא וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לַעֲבוֹדָה זָרָה חַס וְשָׁלוֹם, וְדַאג שֶׁאֵיךְ אוֹתוֹ הַשֵּׁיךְ כָּל כָּךְ כָּבוֹד וְיִקָּר וּגְדֻלָּה עוֹשֶׂה לְשֵׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא, וַאֲנַחְנוּ עַמּוֹ וְצֹאן מַרְעִיתוֹ וְחֵלֶק ה' עַמּוֹ, אֵין עוֹשִׂים כָּבוֹד לְשֵׁם ה' כָּמוֹהוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ יעיש"ב.

וּבָזֶה פֵּרַשְׁתִּי בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת רְאֵה עַל פָּסוּק: "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ" (במדבר ו, כה), וְתִרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס: 'וְיִקִּימִנָּךְ'. הַגַּם שֶׁאֵין זֶה הוּא פְּשָׁט וְיִחֻנֶּךָּ לְשׁוֹן חַיּוּת, אָמְנָם עַל פִּי הָאִי עוּבָדָא יע"ן הַכַּוָּנָה עַל יְדֵי הֶאָרַת שֵׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא אֵלֶיךָ, בָּזֶה תֵּדַע שֶׁיֵּשׁ לְךָ קִיּוּם וְחַיּוּת בָּעוֹלָם, וְקַל לְהָבִין. וְגַם הַפָּסוּק הַנִּצָּב פֶּתַח הַשַּׁעַר יוּבַן כְּמִין חֹמֶר, דְּהַיְינוּ שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים" (תהלים לו, י) וְכִי תֹּאמַר: מֵהֵיכָן אֲנִי יוֹדֵעַ הָחַי מִן הַמֵּת? לָזֶהוּ אוֹמְרוֹ: "בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר" (תהלים לו, י), דְּהַיְינוּ: בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ שֵׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא חַיִּים וְקַיָּמִים. ודו"ק כִּי נָכוֹן.

וּמַה נָּאֶה אַף נָעִים טַעַם לִשְׁבַח לְהַנֵּי סִפְרֵי דַּוְוקָנֵי שְׁכּוּתְבִים צוּרַת הַמְּנוֹרָה עַל הַקְּלָף וּלְמַעְלָה כּוֹתְבִין הַנֵּי קְרָאֵי: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר, שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד, כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט", וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה, דְּאִם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לֹא הִסְמִיכָם זֶה לָזֶה, כֵּיצַד אֲנַן סָמְכִינַן לְהוּ? שֶׁהֲרֵי פָּסוּק 'כִּי עִמְּךָ' וכו' בְּמִזְמוֹר ל"ו, וּפָסוּק "שִׁוִּיתִי ה'" בְּמִזְמוֹר ט"ז, וְאוּלָם לְפִי הָאֱמוּר לְעֵיל נִיחָא, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם אֲנַחְנוּ רוֹאִים בְּשֵׁם הָוְיָה הַכָּתוּב בְּרֹאשׁ הַמְּנוֹרָה, וְלָכֵן אוֹמְרִים 'כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים' וכו'.

וְהַבִּיטָה וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הֶחָסִיד בַּסֵּפֶר אַגְרָא דְּפִירְקָא סי' קע"ו, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מְקֻבָּל בְּיָדֵינוּ שֶׁעַל מָגֵן שֶׁל דָּוִד הָיָה מְצַיֵּר צוּרַת הַמְּנוֹרָה. וְהִנֵּה מָגֵנוֹ שֶׁל דָּוִד לְהַגְבִּיר הַגְּבוּרוֹת עַל אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה מְצַיֵּר עָלָיו צוּרַת הַמְּנוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד: "כִּי אַתָּה תָּאִיר נֵרִי, ה' אֱלֹקַי יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי, כִּי בְךָ אָרֻץ גְּדוּד" (תהלים יח, כט - ל) וכו', וּמַעֲתָּה תִּתְבּוֹנֵן אֲשֶׁר מְקֻבָּל בְּיָדֵינוּ לוֹמַר מִזְמוֹר ס"ז "אֱלֹקִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ" (תהלים סז, ב) וכו', "בְּכָל גּוֹיִם יְשׁוּעָתֶךָ" (תהלים סז, ג) בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה דְּיֵיקָא, עַד כָּאן יְעַיֵּן שָׁם, וּבַסֵּפֶר לִקּוּטִים מִפַּרְדֵּ"ס עֶרֶךְ מְנוֹרָה כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַה שֶּׁנּוֹהֲגִים לִכְתֹּב 'לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת' בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה, וּלְמַעְלָה כּוֹתְבִים שֵׁם הַוָּיָה בָּרוּךְ הוּא בְּפָסוּק: "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד" (תהלים טז, ח), שֶׁתּוֹעִיל לְעִנְיַן הַיִּרְאָה, וְגַם מוֹעִיל לְנַצֵּחַ אוֹיְבֵינוּ. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה נוֹשֵׂא הַמְּנוֹרָה וּמְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. וְלָזֶה כּוֹתְבִין 'לַמְנַצֵּחַ' וּפָסוּק 'שִׁוִּיתִי', וְהוּא סְגוּלָה שֶׁלֹּא יַזִּק וְלֹא יִקָּרֶה לוֹ מִקְרֶה רַע בַּר מִינַן, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבְסֵפֶר חֲרֵדִים כָּתַב עַל פָּסוּק: "וּבְשֵׁם אֱלֹקֵינוּ נִדְגֹּל" (תהלים כ, ו), צָרִיךְ שֶׁיִּשְׂא דֶּגֶל ה' בִּימִינוֹ וְשֵׁם ה' חָקוּק עָלָיו, כִּי מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הִיא מִלְחֶמֶת ה', וְהָרְשָׁעִים וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן דֶּגֶל הַטָּמְאָה הַחִיצוֹנִית, וְאָז גּוֹרֵם לְשִׁלּוּט הַבְּאִים מִסִּטְרָא דִּילֵהּ שֶׁהֵם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים מְרִימִים דִּגְלוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאוֹתִיּוֹתָיו, וְאָז: "אֵלֶּה בָרֶכֶב וְאֵלֶּה בַסּוּסִים, וַאֲנַחְנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹקֵינוּ נַזְכִּיר, הֵמָּה כָּרְעוּ וְנָפָלוּ וַאֲנַחְנוּ קַמְנוּ וַנִּתְעוֹדָד, ה' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ" -הַנִּלְחָם אֶת מִלְחֲמוֹתֵינוּ - הוּא "יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ" (תהלים כ, ח - י).

וְכָתַב בַּסֵּפֶר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה לְהָרַב כמהר"י רֹקַח בְּדִין זֶה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת' וכו', עַיֵּן הרד"א דמ"ו ע"ב, דְּהַקּוֹרֵא אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה נֶחְשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ הִדְלִיקָהּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּכְאִלּוּ מְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, יְעַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן מהרח"ך זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שֶׁכָּתַב מְצוּרַת מְנוֹרַת האר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: כָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל זֶה הַמִּזְמוֹר בַּמְּנוֹרָה בְּכָל יוֹם בְּהָנֵץ הַחַמָּה, לֹא יִקָּרֶה לוֹ שׁוּם גְּזֵרָה רָעָה, וּכְאִלּוּ מַדְלִיק נֵרוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּמֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא, וְיִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב. וְאִם הוּא מְצַיֵּר עַל אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ, יָגֵן עַל גְּזֵרוֹת רָעוֹת לַקָּהָל. וְכָל הָאוֹמְרוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים בַּדֶּרֶךְ וִיכַוֵּן בּוֹ, יֵלֵךְ לְשָׁלוֹם וּלְהַצְלָחָה, יְעַיֵּן שָׁם דְּבָרִים נִפְלָאִים. וְרָאִיתִי צִיּוּר מְנוֹרָה נָאָה מַהָרַב מהר"א אֶל אַנְקָאר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה כְּתָב יָד וְכָתוּב בָּהּ כָּל הַמַּעֲלוֹת, וּבַסֵּפֶר כַּף אַחַת סִימָן כ"ו כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: סְגֻלָּה לַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ שֶׁיֹּאמַר קוֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם הָעֲמִידָה מִזְמוֹר לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת וכו', אֱלֹקִים יְחָנֵּנוּ בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה כְּתוּבָה עַל קְלָף, יְעַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן לְהָרַב שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה ס"א סק"ג, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׁם הַמְפֹרָשׁ, אֵינוֹ רָאוּי שֶׁתִּהְיֶה בְּקֶלְף מְצֻיֶּרֶ,ת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפּוֹל לָאָרֶץ, שֶׁעַל הָרֹב אֵינָם מְשַׁמְּרִים אוֹתָהּ, וְתִשְׁתַּפֵּכְנָה בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, יְעַיֵּן שָׁם. וְהָרַב כַּף הַחַיִּים כָּתַב שֶׁיִּהְיֶה זָהִיר שֶׁלֹּא תִּפֹּל

אַרְצָה, וַאֲנִי אוֹמֵר דְּיוֹתֵר טוֹב שֶׁתִּהְיֶה דְּבוּקָה בַּסַּדּוּר עַל יְדֵי תְּפִירָה אוֹ עַל יְדֵי דֶּבֶק בִּתְחִלַּת הַסִּדּוּר, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ הַנָּאֶה לַעֲשׂוֹת כָּבוֹד לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעַיִן רוֹאָה לְהָרַב גְּאוֹן עוֹזֵנוּ בַּסֵּפֶר מִדְבָּר קְדֵמוֹת מַעֲרֶכֶת ד' סִימָן כ"ב שֶׁכָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִזְמוֹר 'לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר, אֱלֹקִים יְחָנֵּנוּ' וכו', כָּתוּב עַל טַס שֶׁל זָהָב מוּפָּז עֲשׂוּי בְּצוּרַת מְנוֹרָה, וְכֵן הֶרְאָה אוֹתוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְהָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם נוֹשֵׂא זֶה הַמִּזְמוֹר כָּתוּב וּמְצַיֵּר וְחָקוּק בְּמֻגָּנוֹ בְּטַס שֶׁל זָהָב כְּצוּרַת מְנוֹרָה, כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה, וְהָיָה מְכַוֵּן סוֹדוֹ וְהָיָה נוֹצֵחַ אוֹתָם, וְאוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו, קוּנְטְרֵס מְנוֹרַת זָהָב כְּתָב יָד מֵעִתָּק מִכְּתָב יָד הָרַב כמהר"ר חַיִּים בַּעַל סֵפֶר אוֹר חָדָשׁ עַל דִּינֵי בְּרָכוֹת, וְהֵעִיד הָרַב מהר"ח הַנִּזְכָּר שֶׁהוּא הֶעָתִיקוֹ מִכְּתִיבַת יָד הַקָּדֶשׁ שֶׁל הַגָּאוֹן מהרש"ל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְשָׁם כָּתוּב סוֹדוֹת וְנִפְלָאוֹת הָרְמוּזוֹת בַּמִּזְמוֹר הַנִּזְכָּר, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ יְעַיֵּן שָׁם, אמ"ה וְאִם נֹאמַר שֶׁזּוֹ הַמְּנוֹרָה שֶׁהָיְתָה אֵצֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם זֹאת הִיא שֶׁנִּשְׁבֵּית מִמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ עַד שֶׁבָּאָה לְבֵיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַשֵּׁיךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, אֶפְשָׁר נֹאמַר שֶׁגַּם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם כַּאֲשֶׁר הָיָה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה הָיָה טוֹבֵל וּמַחְלִיף שִׂמְלוֹתָיו, וְרוֹאֶה בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם הוי"ה בָּרוּךְ הוּא חָקוּק בְּרֹאשָׁהּ, אִם הָיָה מַבְהִיק הָיָה יוֹצֵא וּמְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו, וְלָכֵן אָמַר: 'שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד, כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט', עַל הַדֶּגֶל שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא בִּימִינוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֶלָּא מַעֲתָּה הַקּוּנְטְרֵס הַנִּזְכָּר נָעוּץ סוֹפוֹ בִּתְחִלָּתוֹ מְסַיֵּם בְּכִי טוֹב, בַּפָּסוּק: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר" (תהלים לו, י), וּמַתְחִיל בַּפָּסוּק: "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד" (תהלים טז, ח), כַּאֲשֶׁר הֵם סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם בְּצוּרַת הַמְּנוֹרָה, שֶׁהֵם סְגוּלָה לְהִנָּצֵל מִכָּל גְּזֵרוֹת רָעוֹת, וּלְנַצֵּחַ אוֹיְבֵינוּ וּלְקָרֵב פְּדוּתֵנוּ, יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵנוּ עַל יַד מַלְאַךְ רְפָאֵל.

תושלב"ע

לוח המפתחות

לוּחַ הַמַּפְתְּחוֹת חֲרוּת עַל הַלּוּחוֹת.

הקדמה

בֵּאוּר עַל פָּסוּק: "וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר" (במדבר כה, ז), רָאָה מַעֲשֶׂה וְנִזְכָּר הֲלָכָה בַּהַקְדָּמָה. וְשָׁם נֶאֱמַר דְּבָרִים הַמְשַׂכְּחִים אֶת הַלִּמּוּד דַּף א', שֹׁר הַשִּׂכְחָה שְׁמוֹ פּוּרָה וְיֵשׁ אוֹמְרִים פּוּטָ"ה, וְאֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס וכו', ד"ב ע"א, וְשָׁם רָמְז עַל פָּסוּק: "זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדָּרֶךְ" (דברים כה, יז), "לֹא תִּשְׁכָּח" (דברים כה, יט), שָׁם ע"ב, תּוֹכַחַת מְגֻלָּה לַשּׁוֹמְעִים מוּסָר עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה, דַּף ג' ע"א, וְשָׁם

הוּבָא מַה שֶּׁכָּתַב מָרָן בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ע"ד, מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לִכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה וכו', וְהָאִידָנָא מִצְוָה לִכְתֹּב חֻמְשֵׁי תּוֹרָה וּמִשְׁנָה וּפֵרוּשֵׁיהֶם, יְעַיֵּן שָׁם, דַּף ד' ע"א, רש"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה הִתְאַכְסֵן בְּבֵית אֶחָד עָשִׁיר וּפָרָנָס וכו', וְחִבֵּר סֵפֶר וּקְרָאוֹ עַל שֵׁם הַפָּרָנָס הַנִּזְכָּר, יְעַיֵּן שָׁם, שָׁם, מַעֲלַת הַמַּדְפִּיס סְפָרִים מִמָּמוֹנוֹ וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה שֶׁרָאוּ בַּחֲלוֹם לְבַעַל הַבַּיִת אֶחָד יוֹשֵׁב אֵצֶל רַב גָּדוֹל בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן וכו', שָׁם ע"ב, כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן" (שיר השירים ד, טז) וכו', וְגַם כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "הוֹלֵךְ אֶל דְּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן" (קהלת א, ו), דַּף ה' ע"א. וְרָמְז בָּאָה בְּכַוָּנַת הַמִּשְׁנָה עִנְבָּל שֶׁאֵין בּוֹ זוּג אֵינוֹ בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי, שָׁם. הַמַּחֲזִיק יְדֵי לוֹמְדֵי תּוֹרָה, אֵין לוֹ צַעַר גָּלְגּוּל מְחִילוֹת וְאֵינוֹ מֵת עַל יְדֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְכֵן הַמַּדְפִּיס מִכִּיסוֹ וּמִמָּמוֹנוֹ הוּא בִּכְלַל מַחֲזִיק, שָׁם. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא דָּרִישׁ שְׁמַעְתָּתָא וְרַבִּי אַבָּהוּ דָּרִישׁ אַגַּדְתָּא וכו', רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי מַר אָמַר לֵימָא מַר שְׁמַעְתָּתָא. וּמָר אָמַר לֵימָא מַר אַגַּדְתָּא וכו', שָׁם ע"ב. מַעֲלַת הַמְסַפֵּר סִפּוּרֵי הַצַּדִּיקִים. דַּף ו' ע"א וב' וְדַף ז' ע"א. כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת יעוש"ב.

סִימָן א'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד" (תהלים טז, ח), עַל פִּי מַעֲשֶׂה בְּהַהוּא קוֹצֵר, וּבָזֶה פֵּרַשְׁתִּי עִנְיַן בֹּעַז שֶׁאָמַר לְרוּת: "הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים" (רות ב, ט) וכו', וְשָׁם מִתְבָּאֵר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים" (במדבר טז, ג) וכו', דַּף ד' ע"א וב'. מוֹסַר הַשְׂכֵּל מֵהָרַב של"ה עַל מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, וְעִנְיַן רַבִּי עֲקִיבָה שֶׁאָמַר: מָתַי יָבוֹא לְיָדַי וַאֲקַיְּמֶנּוּ, דַּף ו' ע"א וב'. כַּוָּנַת מַאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָה שְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע הָיָה, וְהָיָה מַאֲרִיךְ בְּאֶחָד וכו'. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּנוּ עַד כָּאן בְּגִ' אוֹפַנִּים, יְעַיֵּן שָׁם דַּף ז' ע"א וב'. תֵּרוּץ קַשְׁיָא דְּאֵיךְ דִּבֵּר רַבִּי עֲקִיבָה, אַחַר שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ, שָׁם דַּף ז' ע"ב וְדַף ח' ע"א. דִּינֵי קְרִיאַת שְׁמַע, שָׁם. וב'.

סִימָן ב'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד" (משלי ל, ד) וכו', עַל רַבִּי עֲקִיבָה. בְּהַקְדִּים מֵהַמַּעֲשִׂיּוֹת וְהַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ. דַּף ח' ע"ב וְאֵילָךְ. שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב הַנִּזְכָּר בְּאֹפֶן אַחֵר עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן. דיו"ד ע"א וב'. אֹפֶן שְׁלִישִׁי עַל הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר עַל רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, עַל פִּי מַעֲשִׂיּוֹת וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, שָׁם דיו"ד ע"ב. וְאֵילָךְ. מוֹסַר הַשְׂכֵּל לְאָדָם שֶׁלֹּא לָמַד בְּבַחֲרוּתוֹ, וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס שָׁם מִדַּף י"ב ע"א וְאֵילָךְ. מוֹסַר הַשְׂכֵּל לַעֲשִׁירִי עִם אֲשֶׁר אֵינָם רוֹצִים לָתֵת בִּתָּם לְתַלְמִיד חָכָם עָנִי וּלְהַחֲזִיק בְּיָדוֹ, שָׁם מִדַּף י"ג ע"ב וְאֵילָךְ. הִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה. וּמִי שֶׁטָּבַע בַּיָּם, שָׁם דַּף ט"ו ע"ב וְאֵילָךְ.

סִימָן ג'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "יָחֹס עַל דַּל וְאֶבְיוֹן, וְנַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים יוֹשִׁיעַ" (תהלים עב, יג) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי צָדוֹק וְרַב כַּהֲנָא. די"ו ע"ב. וְדַף י"ז ע"א. אֹפֶן אַחֵר עַל פִּי מַעֲשֶׂה בְּאִישׁ עָשִׁיר וּבְלַיְעַל וכו'. שָׁם דַּף י"ז ע"א וע"ב מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִבְרֹחַ מִן הָעֲבֵרָה, וְיִזָּהֵר בְּעִנְיְנֵי הַצְּדָקָה, שָׁם ע"ב וי"ח ע"א. הִלְכוֹת נְתִינַת הַצְּדָקָה, שָׁם ע"א וע"ב.

סִימָן ד'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת, וּלְעוֹלָם כָּל מִשְׁפַּט צִדְקֶךָ" (תהלים קיט, קס), עַל פִּי מַעֲשֶׂה בְּאָדָם שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הָרַב לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה עַל רֶגֶל אַחַת, וּמַעֲשִׂיּוֹת דְּרַב סַפְרָא שָׁם די"ז ע"א וב'. מוּסַר הַשְׂכֵּל וּמַרְגָּנִיתָא טָבָא, מְסֻפָּר שַׁבָּט מוּסַר פ"ו, שָׁם דַּף ך' ע"א. דִּינֵי קְרִיאַת שְׁמַע, שָׁם דַּף ך' ע"א וע"ב.

סִימָן ה'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "פֻּתַּח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים" (תהלים קיט, קל). עַל פִּי מַעֲשֶׂה דְּבִרוּרְיָה, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּסוֹפֵר אֶחָד, שֶׁהָיָה כּוֹתֵב בַּלַּיְלָה וּמָצָא שֶׁד אֶחָד הַנִּקְרָא 'שׁוֹמֵר דַּפִּים' וכו', שָׁם דַּף ך' וכ"א ע"א. אֹפֶן אַחֵר עַל הַפָּסוּק הַנִּזְכָּר, בְּהִקְדִּים מַעֲשֶׂה שֶׁסּוֹפֵר עַל מָרָן הַקָּדוֹשׁ שֶׁהֻקְשָׁה לוֹ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם זְכִרוֹנוֹ לִבְרָכָה וכו' שָׁם דב"א ע"א וב'. הִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה דַּף כ"ב ע"א.

סִימָן ו'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל" (תהלים מא, ב) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה בְּהַהוּא חוֹטֵב שֶׁהָלַךְ לְגַן עֵדֶן בַּחַיִּים, שָׁם דכ"ב ע"ב וְדַף כ"ג ע"א. מוּסַר הַשְׂכֵּל כַּמָּה שָׂכָר טוֹב לַחֶבְרָה הַקְּדוֹשָׁה הָעוֹסְקִים עִם הַמֵּתִים, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה וכו', שָׁם דכ"ג ע"ב וְאֵילָךְ. דִּינֵי בִּקּוּר חוֹלִים, שָׁם כ"ד ע"ב וכ"ה ע"א.

סִימָן ז'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים" (תהלים נא, יב), עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וּמַעֲשֶׂה שְׁמוּאֵל וְאַבְלַט. שָׁם דכ"ה ע"א וְאֵילָךְ. מוּסַר הַשְׂכֵּל כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לִרְדֹּף אַחַר הַצְּדָקָה, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּהַהוּא מִסְכְּנָא דַּהֲוָה בִּשְׁבִיבוּתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי וכו', שָׁם דכ"ו וְאֵילָךְ. דִּינֵי הִלְכוֹת צְדָקָה דכ"ו ע"ב וכ"ז ע"א.

סִימָן ח'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת" (משלי כח, כ), בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשַׁבָּת: כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן וכו', וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק: "כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד" (שמואל א' ב, ל) וכו', בְּהִקְדִּים הַהוּא מַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ חָכָם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֶלָּא

בַּת יְחִידָה, וְאָמְרוּ לוֹ בַּחֲלוֹם שֶׁמַּזָּלָהּ שֶׁתִּתְזַוֵּג עִם אִישׁ רוֹצֵחַ, שָׁם דכ"ז וָאֵילָךְ אֹפֶן אַחֵר, בְּהִקְדִּים הַהוּא מַעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת תְּרוּמָה, וּבְסֵפֶר קֶב הַיָּשָׁר פֶּרֶק מ"ה, רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אַבָּא קָמוּ בְּפַלְגוּת לֵילְיָא לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וכו', שָׁם דכ"ט ע"א וב'. גַּם שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב. וְאַתְּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁאֵרַע בִּזְמַן הַגָּאוֹן רַבִּי מָרְדְּכַי יָפֶה בַּעַל הַלְּבוּשׁ, שָׁם דף ל' ע"א וב'. מוּסָר הַשְׂכֵּל שֶׁכַּמָּה צָרִיךְ שֶׁיִּזָּהֵר הָאָדָם בַּעֲנַיִת אָמֵן, שָׁם דל"א ע"א וב'. דִּינֵי עֲנַיַּת אָמֵן. שָׁם דל"ב ע"א וב'.

סִימָן ט'

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ" (קהלת ד, ב) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁאֵרַע לִפְנֵי מַצֶּבֶת קְבוּרַת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר וכו', שָׁם דל"ג ע"א וב'. אֹפֶן אַחֵר עַל פִּי הַהוּא מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְאוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁנִּכְנַס לְגַן עֵדֶן וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לָצֵאת וכו'. שָׁם דל"ד ע"א וָאֵילָךְ. מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁיַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲנִישׁ לָרְשָׁעִים וּמְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים. וְגַם שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע לְבַטָּא בַּשְּׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵטִיב וכו', שָׁם דל"ו ע"א. דִּינֵי שְׁבוּעַת בִּטּוּי וּשְׁבוּעַת שָׁוְא וכו', שָׁם דל"ו ע"ב ול"ז ע"א.

סִימָן יוד

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "חָנֵּנִי אֱלֹקִים כְּחַסְדֶּךָ" (תהלים נא, ג) וכו', בְּהִקְדִּים דִּבְרֵי הָרַב חיד"א עַל פִּי: "מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל" (תהלים נג, ז), שָׁם דל"ז ע"א. אֹפֶן אַחֵר בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁכָּתַב רש"י עַל פָּסוּק: "ה' אֱלֹקִים אַתָּה הַחִלוֹתָ" (דברים ג, כד) וכו', שם. דל"ז ע"ב. אֹפֶן שְׁלִישִׁי עַל פָּסוּק הַנִּזְכָּר, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּקְהִלָּה קְדוֹשָׁה פּוֹזְנָא עִנְיַן הַמַּרְתֵּף וכו', שָׁם לז' ע"ב ול"ח ע"א. מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּימֵי רַבֵּנוּ האר"י זָכְר צַדִּיק לִבְרָכָה בִּצְפַת, עַל אוֹתוֹ בָּחוּר בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשׁוּעַ רוֹפֵא שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ. שָׁם ד' ל"ח סוֹף ע"ב ול"ט ע"א. מוּסַר הַשְׂכֵּל מֵהָרַב בְּנֵי יִשָּׂשכָר בְּסִפְרוֹ דֶּרֶךְ פִּקּוּדֶיךָ עַל הַהִסְתַּכְּלוּת בְּנָשִׁים. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאַדְמוֹ"ר וכו'. וְגַם מוּסַר מֵהָרַב שֵׁבֶט מוּסַר עַל הַהִסְתַּכְּלוּת בְּנָשִׁים אַחַר מִנְחַת שַׁבָּת וּמְבַטְּלִים סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית וכו', שָׁם מִדַּף ט"ל ע"א וָאֵילָךְ. דִּינֵי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית דמ"א ע"א וב'.

סִימָן יא

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ" (משלי כז, יח) וכו', עַל פִּי הַהוּא מַעֲשֶׂה אַדְרִיאָנוּס קֵיסָר שֶׁהָיָה עוֹבֵר בִּשְׁבִילֵי טְבֶרְיָא וכו', שָׁם דמ"א ע"ב ומ"ב ע"א. מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁצָּרִיךְ לְכַבֵּד הַזְּקֵנִים, שָׁם. דִּינֵי כִּבּוּד תַּלְמִיד חָכָם וְזָקֵן וְלָקוּם מִפְּנֵי שֵׂיבָה וכו', שָׁם דמ"ב ע"א וב'.

סִימָן יב

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אֲנִי אֹהֲבַי אֵהָב" (משלי ח, יז) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה רַב בְּהַהוּא קֵיסָר שֶׁשָּׁאַל אַרְבַּע שְׁאֵלוֹת מִיֶּלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם וכו', שָׁם דמ"ב ע"ב ומ"ג ע"ב. מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְזָהֵר מִמִּדַּת הָעַצְבוּת, וְיִזָּהֵר בַּתְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים וכו', שָׁם דמ"ג ע"ב וְאֵילָךְ דִּינֵי תְּפִלָּה דמ"ד ע"ב וְאֵילָךְ.

סִימָן יג

שָׁם מְבֹאָר פָּסוּק: "סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת" (שיר השירים ב, ה) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה רַב שֶׁל רַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן שַׂר מִקוּצִי. שֶׁהוּא וְאָחִיו זָרָק אוֹתָם הָרוּחַ בָּאֳנִיָּה אֶל הַיָּם הַקָּרוּשׁ וכו', שָׁם מִדַּף מ"ה ע"א עַד דַּף נ"א ע"א. וְשָׁם מִתְבָּאֵר עוֹד פָּסוּק: "וֶרִיחַ אַפֶּךָ כַּתַּפּוּחִים" (שיר השירים ז, ט), שָׁם מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁאֵיךְ רָאוּי לְאָדָם לְהַחֲזִיק בְּיַד לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וכו', שָׁם דנ"א ע"א וב' ודנ"ב ע"א. וְשֶׁיִּקַּח הָאָדָם לִבּוֹ תָּמִיד חָכָם הַמֻּבְחָר וְהַמֻּפְלָג, שָׁם. וּמוּסָר הַשְׂכֵּל מהשל"ה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁהֶחָתָן וְהַכַּלָּה לְהִתְקַדֵּשׁ בְּמְאֹד מְאֹד בְּהַכְנָסָתָם לַחוּפָּה. וְנָהֲגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַנּוֹת בַּיּוֹם שֶׁקּוֹדֶם לַחֻפָּה כֵּיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹחֵל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, שָׁם. דַּף נ"ב ע"א וע"ב. הִלְכוֹת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין. דנ"ב ע"א וְדַף נ"ג ע"א.

סִימָן יד

שָׁם מְבֹאָר מִדְרַשׁ תָּמוּהַּ: "טוֹב ה' לַכֹּל" (תהלים קמה, ט), יָכוֹל לַכֹּל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו". בְּהִקָּדִים מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת וכו'. שָׁם דנ"ג ע"א. מַעֲשֶׂה דְּיִסּוּרִין שֶׁל רַבִּי עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בָּאוּ וְעַל יְדֵי מַעֲשֶׂה הָלְכוּ וכו', שָׁם דנ"ג עַל פִּי מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁיַּחְשֹׁב הָאָדָם בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא עַל חִנָּם בָּאִים עָלָיו יִסּוּרִין, שָׁם. וּמַעֲשֶׂה בְּרַב הוּנָא דַּהֲוָה לֵיהּ אַרְבַּע מֵאָה דֵּנֵי חַמְרָא וַהֲוָה חֲלָא וכו', שָׁם דנ"ד ע"א. גַּם יָבוֹא שָׁם מָשָׁל נָאֶה עַל הַנִּשְׁמוֹת הַבָּאוֹת לָזֶה הָעוֹלָם הֵם מְגֻלְגָּלוֹת וּבָאוֹת לְתַקֵּן וכו', דנ"ד ע"ב. וּמַעֲשֶׂה בִּימֵי הָרַב זלה"ה שֶׁאָמַר לְתַלְמִידָיו: מַכִּירִים אַתֶּם לְפָרָק הַמְקַבֵּץ, אָמְרוּ: יִמַּח שְׁמוֹ וכו', שָׁם דנ"ה ע"א. מַעֲשֶׂה בְּבַיִת אֶחָד שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ לָהוּט אַחַר הַבַּיִת הַהוּא וכו', שָׁם שָׁם ע"ב. מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּשׁוּר אֶחָד שֶׁהָיָה בְּיַד הַגּוֹי לִצְחוֹק וכו', שָׁם שָׁם. עִנְיַן הַגִּלְגּוּל שֶׁיֵּשׁ רְשָׁעִים מִתְגַּלְגְּלִים בְּדוֹמֶם וכו', מהשל"א שָׁם דנ"ו ע"א וב'. וְדַף נ"ז ע"א. הרמב"ם הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה שָׁם שָׁם וע"ב ודנ"ח ע"א וכ' וְדַף נ"ט ע"א.

סִימָן טו

שָׁם מְבֹאָר פָּסוּק: "עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי" (ישעיהו מג, כא) וכו', עַל פָּסוּק מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּנַחוּם אִישׁ גַּם זוּ וכו', שָׁם דַּף נ"ט ע"א וב'. וְיִתְבָּאֵר פָּסוּק: "עוּזִּי וְזִמְרָת יָהּ" (תהלים סח, כט) וכו', וְגַם פָּסוּק: "נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ" (שמות טו, יג), וּפָסוּק: "מִי נָתַן לְמִשְׁסָּה יַעֲקֹב" (ישעיהו מב, כד) וכו', שָׁם שָׁם. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה דַּהֲוָה אָזֵיל בְּאוֹרְחָא, וַהֲוָה

לֵיהּ חַמְרָא וְתַרְנְגוֹלָא וּשְׁרָנָא וכו'. שָׁם שָׁם. וּמְבֹאָר שֶׁטַּח הַכְּתוּבִים בִּישַׁעְיָה מ"א בְּצֵרוּף הַשָּׁנֵי מַעֲשִׂיּוֹת הַנִּזְכָּרִים. שָׁם וְדַף ס' ע"א פֵּרֵשׁ עַל פָּסוּק: "עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי" (ישעיהו מג, כא) מִן הַמְפָרְשִׁים שָׁם שָׁם, מַה שֶּׁיֵּאמַר בְּעֵת הַנַּחַת סֵדֶר שֶׁל סְפָרִים עַל בִּרְכָּיו, מהשל"ה שָׁם שָׁם וע"ב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יַעֲקֹב אַבּוּאלַעְפְיָא זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה וכו' וכו', שֶׁרָאָה שֶׁהַחוֹרֵשׁ הָיָה מַכֶּה בַּשְּׁוָרִים בְּאַכְזָרִיּוּת, וְעוֹד מְעַט רָאָה שֶׁהַחוֹרֵשׁ נָהְפַּךְ לְשׁוֹר, וְהַשּׁוֹר נַעֲשָׂה לְאָדָם וכו', שָׁם מִסּוֹף דס' ע"ב עַד דַּף ס"א ע"ב. מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּימֵי רַבִּי יְהוּדָה הֶחָסִיד, בֶּעָשִׁיר אֶחָד שֶׁהָיָה בְּעִירוֹ שֶׁהָיָה מְגַלֶּחַ זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרַיִם וכו', דַּף ס"א ע"ב מוּסָר הַשְׁכֵּל לַשּׁוֹלְחִים יָד בִּפְאַת רֹאשָׁם וּזְקָנָם וכו', שָׁם דס"ב ע"א עַד דַּף ס"ג ע"א שְׁאֵלָה וּתְשׁוּבָה מֵהָרַב רַבִּי יוֹסֵף אֵירְגַּס זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שָׁם דַּף ס"ג ע"א עַד דַּף ס"ד ע"ב. דִּינִים בְּפַאֲתֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, שָׁם דַּף ס"ה ע"א וב'.

סִימָן טז

שָׁם מְבֹאָר: "תָּרֹם יָדְךָ עַל צָרֶיךָ, וְכָל אוֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ" (מיכה ה, ח), עַל פִּי מַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ מָשָׁל, לְמֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ מַלְכָּה יָפָה כַּלָּבָנָה וכו', שָׁם דַּף ס"ה ע"ב. וְשָׁם מְבֹאָר פָּסוּק: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם" (דברים יג, יח), שָׁם עַד דַּף ס"ו ע"א. מְבֹאָר כַּוָּנַת הַמִּדְרָשׁ: שְׁאֵלוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֵיאַךְ נַעֲשָׂה תְּשׁוּבָה וְנִחְיֶה וכו', שָׁם שָׁם וע"ב בְּאֹפֶן אַחֵר, שָׁם שָׁם מוּסָר הַשְׁכֵּל עַל אוֹנָאַת מָמוֹן וְאוֹנָאַת דְּבָרִים, שָׁם דס"ה ע"ב עַד דַּף ע' ע"ב. דִּינֵי אוֹנָאָה, שָׁם דַּף ע' ע"ב עַד דַּף ע"א ע"ב.

סִימָן טוֹב

שָׁם מְבֹאָר פָּסוּק: "צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז" (תהלים צב, יג) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּהָרַב רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב וכו', שָׁם דַּף ע"א ע"ב עַד דַּף ע"ג ע"א אֹפֶן אַחֵר, בְּהִקְדִּים מַה שֶּׁאָמְרוּ זְכרוֹנָם לִבְרָכָה, כִּי בַּיּוֹם שֶׁמֵּת מְתוּשֶׁלַח הָיוּ מַלְאָכִים מְסַפְּדִים עָלָיו, שָׁם שָׁם אֹפֶן שְׁלִישִׁי שָׁם דַּף ע"ג ע"ב. מוּסַר הַשְׁכֵּל שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לִכְבוֹד שַׁבָּת, שָׁם דַּף ע"ד ע"א עַד דַּף ע"ח ע"א דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְעֶרֶב שַׁבָּת, שָׁם דַּף ע"ח ע"א, וְכָתַב דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לִקְרִיאַת הַפָּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, שָׁם שָׁם עַד דַּף ע"ט ע"ב דִּינֵי אִסּוּר קְבִיעוּת סְעוּדָה וּמְלֶאכֶת קֶבַע בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שָׁם שָׁם עַד דַּף ף' ע"א. דִּינִים הַשַּׁיָּכִים לְהַכְנָסַת שַׁבָּת, שָׁם שָׁם עַד ע"ב.

סִימָן ח"י

שָׁם מְבֹאָר שֶׁטַּח כְּתוּבִים: "וַיְצַוֵּנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים" (דברים ו, כד) וכו', "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ" (דברים ו, כה) וכו', עַל פִּי חֲקִירַת הַמְפָרְשִׁים זְכרוֹנָם לִבְרָכָה וכו', שָׁם דַּף ף' ע"ב וְדַף פ"א ע"א. סְמִיכַת הַכְּתוּבִים בְּהִקְדִּים מַעֲשֶׂה הַמּוּבָא בַּיְרוּשַׁלְמִי, ר' פְּלוֹנִי הָיָה

מְחַלֵּק מִצְוָה בְּלֵילְיָא, שָׁם שָׁם. מַעֲשֶׂה בְּמַנְבֵּז הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּזְבֵּז אוֹצְרוֹתָיו וְאוֹצְרוֹת אָבִיו, שָׁם דַּף פ"א ע"ב, וְשָׁם מְבֹאָר פָּסוּק הַנִּזְכָּר עַל פִּי מַעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר. מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת שֶׁבָּא הַמַּגִּיד אֶל הָרַב בֵּית יוֹסֵף מִכֹּחַ לְמוּד הַמִּשְׁנָה, שָׁם שָׁם עַד דַּף פ"ג ע"ב. חֻקִירַת מָרָן בֵּית יוֹסֵף מֵהַמַּגִּיד עַל הַנִּשְׁמָה מַה הִרְוִיחָה בְּבוֹאָהּ לָעוֹלָם הַזֶּה וכו', שָׁם שָׁם וּמִתְבָּאֵר פָּסוּק: "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ" (דברים ו, כה), עַל פִּי אוֹתָהּ חֻקִירָה שָׁם מוּסָר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹפַן הָרִאשׁוֹן שֶׁכַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְדָּרֵז בְּמִצְוַת הַצְּדָקָה, שָׁם שָׁם מַעֲשֶׂה בְּהֶלְנִי הַמַּלְכָּה שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת מֶלֶךְ אֶחָד שְׁמוֹ מָנְבַּז וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִתְדַּבֵּר אֵלָיו מִתּוֹךְ בֶּטֶן אִשְׁתּוֹ וכו', שָׁם דפ"ד ע"א וָאֵילָךְ. גַּם מַעֲשֶׂה בְּמוֹנְבַּז הַמֶּלֶךְ וּבְזִיטוֹשׁ בָּנָיו שֶׁל תַּלְמֵי שֶׁהָיוּ קוֹרִין פָּסוּק: "וּנְמַלְתֶּם אֵת בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם" (בראשית יז, יא) וכו', שָׁם דַּף פ"ה ע"ב. מוּסַר הַשֵּׂכֶל שֶׁלֹּא יָנוּם וְלֹא יִשַּׁן לֵיל חַג הַשָּׁבוּעוֹת, עַל פִּי דִּבְרֵי הַזֹּהַר וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה לְבָנִים וכו', שָׁם דַּף פ"ו מע"ב וָאֵילָךְ. דִּינִים וּמוּסָר לְחַג הַשָּׁבוּעוֹת, דַּף פ"ח סוֹף ע"ב וְדַף פ"ט ע"א.

סִימָן יט

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה" (שיר השירים ד, ח) וכו', בְּהִקְדִּים מַעֲשֶׂה רַב כמהר"ר יְחִיאֵל מִיכָאֵל בְּעָנְיַן רַבִּי יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבָּרְחוּ מִן הַבּוֹר וכו', שָׁם מִדַּף פ"ט ע"ב וָאֵילָךְ הרמב"ם הִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה וּמָרָן אֶבֶן הָעֶזֶר, הִלְכוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמְדִינָה וְיֵלֵךְ וְיִשָּׂא אִשָּׁה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת, שָׁם דצ"ג ע"ב.

סִימָן כ

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "נִדְרוּ וְשַׁלְּמוּ לַה' אֱלֹקֵיכֶם כָּל סְבִיבָיו" (תהלים עו, יב) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁל מַר דּוּדִי מהרש"א נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן פֹּה עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, שָׁם דצ"ד ע"א וב' מַעֲשֶׂה הַכָּתֻב אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְעִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל בּוּכְאָרָה עַל אוֹדוֹת הַקְּפוּת הַקְּבוּעוֹת לְשֵׁם גְּבוֹהַּ הַאי תַּנָּא דִּידַן רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וּשְׁלוּחָא דְּרַבָּנָן אֶחָד מֵעִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן רָצָה לִשְׁלֹחַ יָד וכו', וְהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה מִפְּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סְפָרִים וְרַבָּנִים, רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים שֶׁלֹּא יוּכַל שׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג הַגְּבוּל אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים, עַיֵּן שָׁם וּפְסַק דִּין לְהָרַמְבַּ"ם וְגַם פְּסַק רַבָּנִים הָאַחֲרוֹנִים וְרַבָּנֵי עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, גַּם הֵמָּה כָּתְבוּ וְחָתְמוּ, וְהַדִּין כֵּן שֶׁאָסוּר לְהַשִּׂיג גְּבוּל עוֹלָם, וּבִפְרָט קֶפֶת רַבִּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן בְּפֵרוּשׁ, גַּם חָרָמוֹת וְנִדּוּיִים מֵרַבָּנֵי תּוּרְקִיָּא, וּבְרֹאשָׁם הָרַב הַגָּדוֹל גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל, רֹאשׁ גָּלַת אֲרִיאֵל כמהר"ר אֲשֶׁר קוֹבוֹ זלה"ה שָׁם מִדַּף צ"ה ע"א עַד דַּף ק"ג ע"א.

סִימָן כא

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ" (אסתר ד, יא) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּרַבִּי יִצְחָק אַבַּרְבָּנֶאל שֶׁהָיָה אָהוּב לַמֶּלֶךְ וכו', יְעַיֵּן שָׁם שָׁם. דַּף ק"ג ע"א וב' מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִזָּהֵר בְּמִצְוָה הַבָּאָה לְיָדוֹ שֶׁאַל יַחְמִיצֶנָּה, וּבְעִידְנָא דְעָסִיק בָּהּ אַצּוֹלֵי מַצְלֵא וכו', שָׁם דַּף ק"ד ע"א כַּמָּה סְגֻלּוֹת יֵשׁ בְּמִצְוַת הַמִּילָה, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה לְהָרַב צָמַח צָרְפַתִּי שֶׁהָיָה חוֹלֶה וכו', שָׁם דַּף ק"ד סוֹף ע"א וְרֵישׁ ע"ב דִּינֵי סֵדֶר הַמִּילָה שָׁם דק"ד ע"ב.

סִימָן כב

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "מַלְפֵּנוּ מִבַּהֲמוֹת אֶרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמָיִם" (איוב לה, יא) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּעוֹף פַּאפְּגָיוֹ שֶׁהָיָה לְבַת הַמֶּלֶךְ וכו', שָׁם דַּף ק"ה ע"א וע"ב, מוּסַר שֶׁיְּמִית הָאָדָם עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ וכו', שָׁם דק"ה ע"ב, מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה מִסִּבָּה שֶׁלֹּא הָיוּ מְכַבְּדִים וְלֹא הָיוּ מַעֲשִׂירִים אוֹתוֹ, בָּא אֵלִיָּהוּ זְכוּרוֹנוֹ לִבָּרְכָה וכו', וְאָמַר לוֹ סוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא, שָׁם, סוֹף דק"ה ע"ב וק"ו ע"א פֵּרוּשׁ פָּסוּק: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד" (איוב יד, ד), עַל פִּי מַעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר שָׁם שָׁם ע"ב עוֹד פֵּרוּשׁ עַל פָּסוּק הַנִּזְכָּר, שָׁם שָׁם. אֹפֶן אַחֵר בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבָּנֵי אַשְׁכְּנַז, דְּאִם נִמְצָא בַּדָּרָךְ אֵיזֶה הָרוֹג בַּר מִינַן וְלֹא נוֹדַע אִם יִשְׂרָאֵל אוֹ גּוֹי שֶׁיִּמְנוּ אֶת שְׁנֵיהֶם וכו', שָׁם סוֹף ע"ב וְדַף ק"ו ע"א, מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאָדָם אֶחָד בִּימֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהִנִּיחַ כָּל מָמוֹנוֹ וְעוֹשְׁרוֹ וְקִנְיָנוֹ בְּיַד הָעֶבֶד וכו', וּכְשֶׁבָּא הַבֵּן אֶל בֵּית אָבִיו יָצָא הָעֶבֶד לְקִרְאָתוֹ וּדְחָפוֹ וְקִלְלוֹ וכו', עַד שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה לְאוֹתוֹ בָּחוּר וכו', שָׁם שָׁם אֹפֶן אַחֵר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא" (איוב יד, ד), בְּהַקְדִּים גְּמָרָא דַּחֲגִיגָה עַל רַבִּי מֵאִיר שֶׁהָיָה אוֹמֵר: מַאי טַעֲמָא פָּנִים טְהוֹר מַאי טַעֲמָא פָּנִים טְמֵא וכו', יְעַיֵּן שָׁם שָׁם, שָׁם ע"ב.

סִימָן כג

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "תּוּבַלְנָה בִּשְׂמָחוֹת וָגִיל, תְּבֹאֶינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ" (תהלים מה, טז) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁל אֶלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן שֶׁהָלַךְ לְהַרְרֵי חֹשֶׁךְ וכו', שָׁם דק"ז ע"ב וק"ח ע"א, אֹפֶן אַחֵר בְּהַקְדִּים מַה שֶּׁכָּתַב הרמב"ם בְּהִלְכוֹת מְלָכִים. מֵאַחַר שֶׁמּוֹשְׁחִים הַמֶּלֶךְ זוֹכֶה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם וכו', שָׁם ק"ח ע"א וב'.

סִימָן כד

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "טוֹב וְיָשָׁר ה', עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ" (תהלים כה, ח) וכו', עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּזְמַנֵּינוּ פֹּה עִיר הַקֹּדֶשׁ טְבֶרְיָה תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן, בְּאוֹתוֹ בָּחוּר שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ וכו', שָׁם דק"ח ע"ב וָאֵילֵךְ. עִנְיַן הָרוּחוֹת אֲשֶׁר כְּתוּב בַּסֵּפֶר מִנְחַת אֵלִיָּהוּ פֶּרֶק חֲמִישִׁי, וּמַעֲשִׂים נוֹרָאִים הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים שָׁם מִדַּף ק"ט ע"ב עַד דַּף קי"ו ע"ב.

סִימָן כה

בּוֹ מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אֹרַח חַיִּים פֶּן תְּפַלֵּס" (משלי ה, ו) וכו', עַל פִּי הַהוּא עוּבְדָא שֶׁל אָרִיסְטוֹ עִם אֵשֶׁת אֲדוֹנָיו וכו', שָׁם דַּף קי"ז וְאֵילָךְ, שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "אָדָם בִּיקָר וְלֹא יָבִין, נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ" (תהלים מט, כא) שָׁם, מוּסַר הַשְׂכֵּל שֶׁלֹּא יִלְמֹד חָכְמוֹת חִיצוֹנִית וְחָכְמַת פִּלוֹסוֹפְיָא שָׁם, גַּם שֶׁלֹּא יִלְמֹד בְּסִפְרֵי הַמִּינִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים, וַאֲפִילוּ בתנ"ך שֶׁהִדְפִּיסוּ הֵם אֵין בָּהֶם וכו', הִלְכוֹת מִינִים שָׁם.

סִימָן כו

שָׁם מְבֹאָר כַּוָּנַת הַכָּתוּב: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר" (תהלים לו, י), עַל פִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּדַמֶּשֶׂק בְּאוֹתוֹ שִׁיחַ שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלֶה וְיוֹדֵעַ מִי יִחְיֶה וּמִי יָמוּת וכו', שָׁם, טַעַם לַמִּנְהָג לַסּוֹפְרִים וְלַמַּדְפִּיסִים שֶׁכּוֹתְבִין פָּסוּק: "כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים" (תהלים לו, י) בְּרֹאשׁ צוּרַת הַמְּנוֹרָה שָׁם, דִּינֵי הַמְּנוֹרָה וְהַסֶּפֶר נָעוּץ סוֹפוֹ בְּתַחְלָתוֹ, קִשּׁוּר פָּסוּק: 'כִּי עִמְּךָ' עִם פָּסוּק" "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד" (תהלים טז, ח) שָׁם.

תָּמוּ הַמַּפְתְּחוֹת

חוּד חִידָה

רֹאשׁ שְׁמִי תִּמְצָא בְּשׁוּלֵי הַחִבּוּר. וְהוּא סוֹף הַדִּבּוּר. וְסוֹף שְׁמִי שְׁמֹר פִּתְחֵי פִּיךְ אַף לְשׁוֹנְךָ בְּרֵאשִׁית הַדִּבּוּר. וּמִי שֶׁלֹּא יָבִין הֲרֵי זֶה בּוּר.

עוֹד אַחֶרֶת

רֹאשׁ שְׁמִי מֵעֵץ אוֹ מִכֶּסֶף אַחַת מֵאֶלֶף, אוֹ ה"ר וְאֵ"ד יַעֲלֶה, וְהָיָה הַנִּשְׁאָר אֶלֶף עוֹלוֹת יַעֲלֶה, וְהוּא פֶּלֶא.

ת' ו' ש' ל' ב' ע'